KONG
CHRISTIAN DEN FJERDES
EGENHÆNDIGE BREVE.

UDGIVNE VED

C. F. BRICKA OG J. A. FRIDERICIA

AF

SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE.

5. BIND.
1641—1644.

MED UNDERSTØTTELSE AF
MINISTERIET FOR KIRKE- OG UNDERVISNINGSVÆSENET
OG DEN HJELMSTJERNE-ROSENCRONESKE STIFTELSE.

KJØBENHAVN.
FORLAGT AF RUDOLPH KLEIN
1883—85.

Bind 5, Side 006.
Forord.

Nærværende Bind, der omfatter Aarene 1641--44, ligner i Indhold Slutningen af det foregaaende: det er Brevene til Christen Thomesen Sehested og Korfits Ulfeldt, der udgjøre Hovedmassen. Som de i Antal og Omfang langt overgaa alle de andre tilsammen, saaledes høre de i indre Betydning ogsaa til de interessanteste. De ofte ubetydelige Billetter til Rentemestrene ere derimod for disse Aar svundne ind til et ringe Tal. En Kilde, der før flød rigelig, er hørt op med at give Bidrag, nemlig Frederik Urnes Kopibog, som standser med Begyndelsen af Aaret 1641 og derfor kun har ydet faa Breve til dette Bind. Derimod er der en anden Person, som træder ind i Rækken af dem, med hvem Kongen flittig korresponderer, og det er Residenten i Stockholm Peder Vibe; næst efter Christen Thomesen Sehested og Korfits Ulfeldt er der ingen, til hvem der er bevaret flere Breve fra Kongens Haand i disse fire Aar, end netop ham.
Det følgende Bind vil gaa lige til Kongens Død og tillige indeholde de udaterede Breve fra Tidsrummet 1632--48, som vi ikke have turdet henføre til en bestemt Tid, samt et lille Supplement. Den Omordning af Arkivforholdene, som har fundet Sted i de sidste Aar, har medført, at de egenhændige Breve fra Christian IV, som tidligere bevaredes i Kongerigets Arkiv, i det saakaldte Rentekammer-Arkiv, nu ere blevne overførte til Gehejmearkivet, hvor de dels ville findes i den store Samling af Kongens Haandbreve, nemlig for saa vidt de tidligere havde deres Plads i den Pakke, der betegnedes som »Diverse Dokumenter VII. E. 228«, eller vare Bilag til de glückstadtske Regnskaber, dels ville være

Bind 5, Side 007.
IV
at søge ligesom hidtil blandt Bilagene til Rentemestrenes Regnskaber.
I øvrigt vil det med Hensyn til nærværende Bind (af hvis fire Hefter det første udkom i Septbr. 1883) formentlig være tilstrækkeligt her med Tak at omtale, at det ligesom dets Forgænger er udgivet med Understøttelse baade fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet og fra den Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse, og at vi under Arbejdet ligesom tidligere ere blevne støttede paa bedste Maade af d'Hrr. Universitetsbibliothekar S. Birket Smith og Bibliotheksassistent C. Weeke, Selskabets Tilsynshavende ved denne Udgave.
Kjøbenhavn, i Februar 1885.
C. F. Bricka. J. A. Fridericia.

KONG

CHRISTIAN DEN FJERDES

EGENHÆNDIGE BREVE

1641—1644.

Side 9

Brev 1/5 * 1. januar 1641

Herdtzliiber Sohn, Ich habe auss deiinem Skreiiben dein freundt, Sohnliches Newes Iahrs wunskung verstanden, vndt wunske ich diir hinwiiderum von godt dem Almechtigen Eiin gutes frewdenreiiches Newes Iahr, vndt das du nit allein disses, Sondern viil folgende Iahr mit guther gesundtheidt vndt in guther Ruhe leben mugest.
Was ich sonsten dem Chanseler Rewendtlau befohlen diir zu skreiiben, das werdestu zueiiffuels Ohn miit Erster gelegenhiit von im vernehmen. Befehle dich hiimit dem Schudtz des Allerhögsten vndt verbleiibe allezeiit
Dein getrewer vather
Christian.
Auff dem hausse kolding den 1 Ianuarij Anno 1641.
Udskrift: An Meiinen Herdtzliiben Son Dem Erdtzbiiskop von Brehmen.

Oversættelse af brev nr. 1/1

Hjertenskære søn, jeg har ud af dit brev modtaget din venlige, sønlige nytårshilsen, og jeg ønsker dig herimod fra Gud den Almægtige et godt glædesrigt nytår, og at du ikke alene dette, men også mange følgende år må leve med god sundhed og i god ro.
Hvad jeg ellers har befalet kansler Rewentlow at skrive til dig, det vil du tvivlsomt uden forsinkelse få at vide af ham ved første lejlighed. Befaler dig hermed i den Allerhøjestes beskyttelse og forbliver altid
Din trofaste fader
Christian.
På huset Kolding den 1. januar anno 1641.
Udskrift: Til min hjertenskære søn ærkebiskoppen af Bremen.

Brev 2/5 * 1. januar 1641

Befaling, at der herefter hver Maaned af Rentekammeret skal udbetales Anne Mortensdatter, Jakob Mikkelsens Hustru, 25 Rdl. *Rentek. Ark, Div. Dok. VII. E. 228 E.*

Worris Rentemeister, Som Nu Er Eller herepther kommendis worder, Skal lade bekomme Anne Jacob My-

Oversættelse af brev nr. 2/2

Befaling, at der herefter hver måned af Rentekammeret skal udbetales Anne Mortensdatter, Jakob Mikkelsens hustru, 25 Rdl.
Vores rentemester, som nu er eller herefter kommer til at være, skal lade Anne Jacob My-

Side 2

Brev 2/2 fortsat

ckelsøns 1) fra denne dags Dato huer Manid fem och tyffue Riix daler in specie 2). Actum kolding hus den 1 Ianu: Anno 1641.
Christian.

Oversættelse af brev nr. 2/2 fortsat

[Mikkels]søns 1) fra denne dags dato hver måned fem og tyve rigsdaler in specie 2). Actum Koldinghus den 1. januar anno 1641.
Christian.

Brev 3/5 * 1. januar 1641

Til Rentemestrene.
Om Udbetaling af 2 Rosenobler til Nytaarsgaver. Rentek. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1640--41.

Rentemeisterne Skal lade Anne Iacob Myckelsøns bekomme thu Rossonobel, som hun skall pa worre wegne giiffue D: Peter Paii och Anne wybaldtz 3) tiil Niitars gaffue 4).
Koldinghus den 1 Ianuarij Anno 1641.
Christian.

Oversættelse af brev nr. 3/3

Til Rentemestrene.
Om udbetaling af 2 rosenobler til nytårsgaver. Rentek. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1640--41.
Rentemestrene skal lade Anne Jacob Myckelsøns få to rosenobler, som hun skal på vores vegne give D: Peter Paii og Anne Wybaldtz 3) til nytårsgave 4).
Koldinghus den 1. januar anno 1641.
Christian.

Brev 4/5 * 2. januar 1641 5)

Til Korfits Ulfeldt.
Han skal lade trykke den engelske Toldrulle og sende Kongen nogle Exemplarer af den. Kongen venter samme Dag Pfalzgreven,

---

[1]) Jvfr. om hende Brevene 1632–35 S. 83 f.
[2]) At de 300 Rdl. virkelig udbetaltes hende i Løbet af Aaret, viser Rentemestrenes Regnskab.
[3]) Jvfr. forrige Bind S. 178.
[4]) Vedlagt findes en Kvittering paa 8 enk. Dlr., dat. Kjøbenhavn 9. Januar 1641, udstedt paa Annes Vegne af Anders Bentsen.
[5]) Afskriften har Datum 2. Decbr., og der er ingen Grund til at tvivle om, at Orig. har haft samme Datering. Formodentlig har Kongen ved en Fejltagelse skrevet den Maaneds Navn, han nylig var kommen ud af, thi Brevet synes bestemt at være fra Januar 1641. I Novbr. og Decbr. 1640 havde Kongen udstedt Befalinger om at trykke Toldruller (forrige Bind S. 422 f. 429. 433), og i Henhold til Ordren i dette Brev, hvortil der udtrykkelig refereres i det følgende Brev af 3. Januar (Nr. 5), udkom den engelske Toldrulle 9. Febr. 1641. Medens

Side 3

Brev 4/4 fortsat

som han ønsker han snart var af med. To Tønder Øl skulle sendes Kongen. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Wdi mit siiste bleff forglemdt at befahle, att du ochsaa skulle lade trycke den Engelske Tolrulle. Huorfor du samme Rulle skaldt lade trycke epther den vnderhandling, som med M: Roe deroffuer giordt er [1]), och mig deraff 10 eller 20 Exemplaria tilskiicke, ded første skee kan.
I dag kommer Paldtzgreffuen hiid. Wor herre giiffue, at ieg waar aff med hannem igen, Huilckid inted wiill skee saa snardt. Du skaldt sende miig thu tønder Brøyhan hiid, saa uell foruarid for frost, som skee kan. Vale. Aff koldinghus den 2 Dec: Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Postscriptum, Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt till hande.

Oversættelse af brev nr. 4/4 fortsat

som han ønsker, han snart var af med. To tønder øl skulle sendes Kongen. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

I mit sidste brev blev det glemt at befale, at du også skulle lade den engelske toldrulle trykke. Hvorfor du skal lade samme rulle trykke efter den underhandling, som er gjort med M: Roe derom [1]), og tilsende mig 10 eller 20 eksemplarer deraf, så snart det kan ske.
I dag kommer pfalzgreven hertil. Vor Herre give, at jeg var af med ham igen, hvilket ikke vil ske så snart. Du skal sende mig to tønder broihan hertil, så vel forvaret mod frost, som det kan ske. Vale.
Fra Koldinghus den 2. dec: anno 1641.
Christian.

Udskrift: Postscriptum, til statholder hr. Corfits Ulfeldt til hånde.

Brev 5/5 * 3. januar 1641

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen udtaler sig om den ham tilsendte Sundtoldrulle. Han venter sig gode Resultater af Arnims Forehavende og mener, hvis dette lykkes, selv at kunne magte Sverig. Om en Hølade ved Frederiksborg. — Geh. Ark.

Kongen i Decbr. 1641 opholdt sig i Holsten, var han i de første Dage af Aaret paa Koldinghus, hvor han fra 2. til 9. Jan. havde Besøg af Pfalzgrev Karl Ludvig (Slange S. 1045. Danske Samlinger 2. R. III, 388. Brevet Nr. 8 i det følgende). Alt dette viser, at Brevet er fra 2. Jan. 1641. Kun een Omstændighed kunde tale for 2. Decbr. 1641. Ved et mærkeligt Træf modtog Kongen ogsaa paa denne Dag som Gjæst en Pfalzgreve, nemlig Karl Ludvigs Broder Ruprecht (Slange S. 1055. Danske Samlinger 2. R. III, 389); men det foregik i Fulsbüttel ved Hamborg, og Begyndelsen af Brevet tillader paa ingen Maade at henføre det til denne Tid.

[1]) Nemlig den Overenskomst om en Nedsættelse af Sundtolden for den engelske Konges Undersaatter, som Ditlev Reventlov i Begyndelsen af 1640 havde sluttet med Sir Thomas Roe, men som ikke blev ratificeret (forrige Bind S. 311).

Side 4

Brev 5/5 fortsat

Dyne thuende breffue, Ded Ene med wybeckis piige, ded andiid med wyldkatten framskiickid, Dii Erre mig y afftis til hande kommen. Ded sølff och guld med ded sylcki, som piigen haffde med siig, ded uar frøckerne heel uel kommen: Dii tryckte tol Ruller erre flerre, End her kan distribueris. Ieg kan aldrig tencke, huortil dy Engelske och skotske Ruller Er tryckt derhuos pa ded baggerste blaad, Saat man heer haffuer madt lade liime dy thuende baggerste blade Sammen, paded at ded inted skal causere andre tancker, Aldenstund den Er inted Rett indførdt, som foraffskeiidit Er. Den kommer dy andre ycke heller nogiid weed[1]). Om den Engelske tol Rulle at lade trycke haffuer du Nuhmer wel fat myn Order.

Oversættelse af brev nr. 5/5 fortsat

Disse to breve, det ene fremsendt med Wiebekes pige, det andet med Vildkatten, de er kommet mig i hænde i aftes. Det sølv og guld med det silke, som pigen havde med sig, det var frøknerne ganske velkomment. De trykte toldruller er flere, end der kan distribueris (distribueres) her. Jeg kan aldrig udtænke, hvorfor de engelske og skotske ruller er trykt derhos på det bagerste blad, således at man her har måttet lade lime de to bagerste blade sammen, for at det ikke skal causere (forårsage) andre tanker, aldenstund den ikke er rigtigt indført, som det forud er aftalt. Den kommer heller ikke de andre noget ved. Om at lade den engelske toldrulle trykke, har du nu vel fattet min ordre.

[1]) Toldrullen af 2. Decbr. 1640 haves i to forskellige trykte Udgaver. Af den ene, den ældste, findes et Exemplar i det kgl. Bibl. i den Hjelmstjerneske Samling (Nr. 599 i 4.). Efter den egentlige Toldrulle indeholder den paa næstsidste Side „Skibs-Tolden aff Hollænderne“ og paa sidste Side „Skibs-Tolden aff Engelske, Skotter, Ihrlender, Spanske oc Portagisser oc Frandske“. Den anden Udgave, hvoraf et Exemplar opbevares i det kgl. Bibl. i et Samlingsbind af Forordninger fra 1613 til 1641, stemmer ganske med den foregaaende, undtagen hvad den sidste Side angaar, der har til Overskrift: „Skibs-Tolden aff Spanske, Portagisser oc Frandske“. Idet saaledes netop i Overensstemmelse med Kongens Befaling Englændere, Skotter og Irlændere ere strøgne i den sidste Udgave, kunde man tro i den første at have den, som Kongen fører Klage over, hvis ikke hans Beskrivelse af den syntes at modsige dette, naar han siger, at man for at raade Bod paa Fejlen havde maattet lime de to bageste Blade sammen, altsaa for at skjule noget, thi det indses ikke, hvorledes man ved en saadan Fremgangsmaade kunde bringe det til at forsvinde, som staar paa den bageste Side, med mindre der efter den er fulgt et nu manglende Blad. Dette Blad maatte da i Henhold til Kongens Ytringer have indeholdt den engelsk-skotske (og irske) Toldrulle. Hvorom alting er, turde det være sikkert nok, at den af de to kjendte Udgaver, der her er betegnet som den ældste, maa være bleven kasseret og omtrykt, fordi den stiller den engelske Konges Undersaatter, der vare blevne begunstigede ved Overenskomsten 1640 (S. 3 Anm.), paa lige Fod med Spaniere og Franskmænd. Naar Kongen er fortrydelig over, at de to Toldruller ere trykte

Side 5

Brev 5/5 fortsat

Dy tydinger, Peder wiibe skriffuer Om Arnheiim, dem habiis Ieg att uerre Sanden, Tii Ieg haffuer loffuid hannem tiil hans Intent at fordtsette 100 tussind daler, Huilcke penge Ieg formener well att werre anlagdt, Och bør mig aff Riigid til all tacke at betaliis [1]). Tii Ieg forhabiis med gudtz hiielp, at dermed kan mehre Effectueris wformerckt, End man Eller haffde vdrettid med ty gange samange penge. Wyl gud y himmelen giiffue lycke tiill Arnheims werck, at hand kan faa nogen hastig framgang, Da wiil ieg uel komme til Rette med dy dannemend y Suerrig, huor Stolthe och kloge dii och lader dem tycke med derris Allianser, dy smeder offuer myn halss. Huor lang och breed den hølade pa den liiden ladgard ued frede: skal uerre, ded wed dy best, som wed quantiteten aff høiid,

Oversættelse af brev nr. 5/5 fortsat

De tidender, Peder Vibe skriver om Arnim, dem anser jeg for at være sande, thi jeg har lovet ham til hans hensigt at fortsætte 100 tusind daler, hvilke penge jeg mener vel at være anlagt, og det bør af riget betales mig til al tak [1]). Thi jeg forventer med Guds hjælp, at der dermed kan udrettes mere uformærket, end man ellers havde udrettet med ti gange så mange penge. Vil Guds i himmelen give lykke til Arnims værk, at han kan få en hurtig fremgang, da vil jeg vel komme til rette med de dannemænd i Sverige, hvor stolte og kloge de end lader sig tykke med deres alliancer, de smeder over min hals. Hvor lang og bred den hølade på den lille ladegård ved Frederiksborg skal være, det ved de bedst, som ved mængden af høet,

---

sammen, hvorved der gaves Lejlighed for andre Nationers Søfarende til at se, hvilke Fordele der var indrømmet Englænderne, maa han have glemt, hvad han skrev nogle Uger tidligere (22. Nov. 1640) til Korfits Ulfeldt: „Toldrullerne skal trykkes, i Sønderlighed den engelske, al den Stund den dog skal sættes paa en Tavle, saa at hver Mand den kan læse, hvorfor det haver ingen Betænkende med de andre“ (forrige Bind S. 422 f.). Befalingen om nu at trykke den engelske Toldrulle for sig blev efterkommet; „Told-Rulle udi Øre-Sund, Huor effter annammis Told aff de Engelske“ udkom med Datum 9. Febr. 1641. Den viser lavere Satser end Toldrullen af 2. Dec. 1640, f. Ex. 2 Rdl. 4 sk. af en Læst Hvede (1640: 2 1/2 Rdl.) og samme Betaling for et Skippund Vox (1640: 3 Rdl.). Englænderne fritages for at erlægge Fyrpenge, og medens det 1640 hedder, at hvert Skib, lidet eller stort, giver 2 Rosenobeler 1 Rdl.. siges der 1641 om Englænderne: „Saa og som de en Tid lang haver givet to Rosenobeler, skal de nu give en“. Den Told, som Englænderne skulle betale, er, efter hvad der udtales i Slutningen af Toldrullen, den dobbelte af den 1625 udgivne.

[1]) Det var den sachsiske Statsmand Hans Georg v. Arnims Plan at danne et tredje Parti i Tyskland, som, støttet til den engelske og danske Konge, skulde arbejde henimod en almindelig Fred. Den var rettet mod de tre Magter Østrig, Sverige og Frankrig, paa denne Tid nærmest mod Sverige, hvis Tropper han vilde fordrive fra Pommern. Fridericia, Danm. ydre po it. Hist. II, 134 ff. 150. Arnim døde 18. April 1641.

Side 6

Brev 5/5 fortsat

som inted kan faa were andens sammested. Vale. Aff koldinhus 3 Ianu: Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 5/5 fortsat

som intet kan få at være andetsteds. Vale. Fra Koldinghus 3. januar anno 1641.
Christian.

Adresse: Til statholder hr. Corfits Ulfeldt til hånde.

Brev 6/5 * 5. januar 1641

Til Frederik Urne.
Tolderen Herman Holst skal erklære, hvorfor han ikke i Tide anholdt sin Tjener, som havde gjort sig skyldig i Svig, og det skal betydes ham, at hvis han ikke skaffer denne Tjener tilstede, skal han selv staa til Ansvar for Brøden. 20,000 Rdl. skulle udtages af Tolden. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Efftersom ieg erfarer, Att Tolderen herman holstis tiener, Som haffuer Skreffuen dend toldseddell, som eraderet er, er dragen aff weyen, Siiden at hand i herman holstis paahør bleeff beskyltt aff

Skipperen, Som Samme Seddell angick, Da Skalltu aff Samme tolder fornemme, huorfor hand icke Samme hans tiener Samme afften anholtt, der hand fornam, Saadan werligh gierning aff hannom att were begangen. Och Skalltu hannom derhoes lade forstaa, Att Saafremt hand intett Skaffer Samme hans tiener tillstæde igien, da Skall hand Staa i hans Sted igien[1]). Herhoes Sender ieg dig nøgelen igien till huel-

Oversættelse af brev nr. 6/6

Til Frederik Urne.
Tolderen Herman Holst skal erklære, hvorfor han ikke i tide anholdt sin tjener, som havde gjort sig skyldig i svig, og det skal meddeles ham, at hvis han ikke skaffer denne tjener til stede, skal han selv stå til ansvar for brøden. 20.000 Rdl. skulle udtages af tolden. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Eftersom jeg erfarer, at tolderen Herman Holsts tjener, som har skrevet den toldseddel, som er raderet (i), er draget af vejen, efter at han i Herman Holsts påhør blev beskyldt af skipperen, som samme seddel angik, da skal du af samme tolder fornemme, hvorfor han ikke samme hans tjener samme aften anholdt, da han fornam, at sådan en æreløs gerning var begået af ham. Og du skal derhos lade ham forstå, at såfremt han intet skaffer samme hans tjener til stede igen, da skal han stå i hans sted igen[1]). Herhos sender jeg dig nøglen igen til hvæl-

[1]) 9. Januar fik saavel Tolderne i Sundet som Admiralitetsdommerne Niels Trolle, Melchior Oldeland, Jakob Mikkelsen, Hans Nikkelsen, Johan Braem og Floris Reinersson Breve om at møde i Kolding 25. Januar i Anledning af, at der for nogen Tid siden havde været indstævnet en Sag for Admiralitetet om en raderet Seddel, som var bleven indlagt paa Toldboden i Helsingør; i denne Sag var der nemlig blevet fældet een Dom af de to førstnævnte Dommere og en anden af de andre (Sjæll. Tegn. XXVII, 134). 27. Januar fik Frederik Urne Brev om i Hemmelighed at anmode den nederlandske Resident om at anvende den største Flid paa, at Herman Holsts Dreng, som havde skrevet et falsk Pas og derfor var rømt, formentlig til Holland, kunde blive anholdt og sendt tilbage til Danmark (Sjæll. Tegn. XXVII, 139).

Side 7

Brev 6/6 fortsat

ningen till at tage derud 20 tusinde daler, Som Skall Sendis hiid till Commissario Wlfeldt[1]). Aff Coldinghuues dend 5 Ianuarij Anno 1641[2]).

Oversættelse af brev nr. 6/6 fortsat

ningen til at tage derud 20 tusinde daler, som skal sendes hertil til kommissær Ulfeldt[1]). Fra Koldinghus den 5. januar anno 1641[2]).

Brev 7/5 * 6. Januar 1641

Til Frederik Urne.
Foruden de 20,000 Rdl. skal der endvidere sendes Knud Ulfeldt 10,000 Rdl. af Sundtoldkisten. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Efftersom ieg Skreeff dig till weed toldskriffueren, Som leffuerede her Vnion Skatten, att du Skulde hiidsende tyffge tusinde dlr: till Commissario Vlfeldt, Da effterdi ieg haffuer anammet treduffue

tusinde daler aff Samme Commissario, Da Skall hannom endnu ti tusinde daler till de tyffue tusinde tillskickis. Aff Koldinghuus dend 6 Ianuarij Anno 1641[3]).

Oversættelse af brev nr. 7/7

Til Frederik Urne.
Foruden de 20.000 Rdl. skal der endvidere sendes Knud Ulfeldt 10.000 Rdl. af Sundtoldkisten. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Eftersom jeg skrev til dig med toldskriveren, som leverede unionsskatten her, at du skulle indsende tyve tusinde daler til kommissær Ulfeldt, og eftersom jeg har modtaget tredive tusinde daler af samme kommissær, da skal der endnu sendes ham ti tusinde daler foruden de tyve tusinde daler. Fra Koldinghus den 6. januar anno 1641[3]).

Brev 8/5 * 11. Januar 1641

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen rejser til Christianspris. Den svenske Enkedronning er i Kiel. Kongen ytrer sig om Tolderne, om Kejserens og de katholske Fyrsters formentlig ringe Lyst til Fred og om Pfalzgrevens Besøg i Danmark. Hamborgerne have opslaaet en Plakat paa Kirkedørene i Pinneberg angaaende Grevskabet Schaumburg. De have ikke villet slutte Regnskaberne for det sidste Aars Told i deres By, hvilket Kongen ikke rolig vil finde sig i. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 43S.

Eptherdi denne breffuisser nu uyl henad køben:, da haffuer ieg uylled skriffue med hannem, Endog heer Er inted megiid att skriiffue. Ieg drager y dag pa weiien

Oversættelse af brev nr. 8/8

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen rejser til Christianspris. Den svenske enkedronning er i Kiel. Kongen ytrer sig om tolderne, om kejserens og de katolske fyrsters formentlig ringe lyst til fred og om pfalzgrevens besøg i Danmark. Hamborgerne har opslået en plakat på kirkedørene i Pinneberg angående grevskabet Schaumburg. De har ikke villet afslutte regnskaberne for det sidste års told i deres by, hvilket Kongen ikke roligt vil finde sig i. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 43S.

Efterdi denne brevviser nu vil hen mod København, da har jeg villet skrive med ham, endskønt her ikke er meget at skrive. Jeg drager i dag på vejen

[1]) Knud Christoffersen Ulfeldt til Svenstrup.
[2]) Modtaget paa Kronborg 9. Januar.
[3]) Modtaget paa Kronborg 10. Januar.

Side 8

Brev 8/5 fortsat

henad Christianpriis tiil at forrette myne sager y kyll, huor Enckedronningen aff Suerrig fyndis y En borgers Huss, som hun til Paske først kommendis skal giiffue 500 daler aff. Gud hielppe mig uel fra hinder. Ieg kommer hinder nu saa neer, som ieg tilforn aldriig waar.
Worris tollere y Helssinør och andenstedtz mager ded, Gud skee loff, Saa, at man kan Spørre heer tyl dem[1]). Gud giiffue, huorledis ded uyl løbe aff y lengden. Tiil Regensborg gar ded sleet tyl, ded siinis, at keysseren och dii Catholische haffuer lyden list til friid, dertilmed da Erre dii Reede sammestedtz for Banniir.
Paldtzgreffuen drog her fra for tu dage siiden. Hand setter Endnu hans haab paa Engeland. Huad hand naar, ded giiffuer tyden.
Graff Pendtz skreff mig per posta tyl Om Ett placat, som dii Hamborger hiemeligen haffde laat affigere paa kyrcke døren I ded Greffskafft Pinnenberg, huilcked, den tyd ded kam fram, daa uar der Inted y ded, mig angiick, mens ded Greffskafft Skowenborg.
Dy gadt folck y Hamborg haffuer giiordt mig Ett Pudtz med tollen der y byen, som hører mig[2]), yded att dy inted y Aar som tilforn haffuer wyldt slutte Regenskaberne. Mens skycker dy siig icke derudi, daa uyl uy well finde hinanden. Vale. Aff koldinghus den 11 Ianuarij Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 8/5 fortsat

hen mod Christianspris til at forrette mine sager i Kiel, hvor enkedronningen af Sverige findes i en borgers hus, som hun til påske førstkommende skal give 500 daler af. Gud hjælpe mig vel fra hende. Jeg kommer hende nu så nær, som jeg tilforn aldrig var.
Vores toldere i Helsingør og andetsteds gør det, Gud ske lov, således at man kan spørge her til dem[1]). Gud give, hvorledes det vil løbe af i længden. Til Regensburg går det slet til, det synes, at kejseren og de katolske har liden lyst til fred, dertilmed da er de rede sammesteds for Bannér.
Pfalzgreven drog herfra for to dage siden. Han sætter endnu sit håb på England. Hvad han når, det giver tiden.
Grev Pentz skrev til mig per posta om en plakat, som hamborgerne hemmeligt havde ladet affigere på kirkedøren i det grevskab Pinneberg, hvilket, den tid det kom frem, da var der intet i det, der angik mig, men det grevskab Schauenburg.
De gode folk i Hamborg har gjort mig et puds med tolden der i byen, som hører mig[2]), idet at de intet i år som tilforn har villet afslutte regnskaberne. Men skikker de sig ikke derudi, da vil vi vel finde hinanden. Vale. Fra Koldinghus den 11. januar anno 1641.
Christian.

Adresse: Til statholder hr. Corfits Ulfeldt til hånde.

Brev 9/5 * 12. Januar 1641

Til Melchior Oldeland.
De af Kongens Kreditorer, som ønske deres Penge igjen til næste Omslag, skulle nu gjøre Anmeldelse derom. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 E.

Oversættelse af brev nr. 9/9

Til Melchior Oldeland.

De af Kongens kreditorer, som ønsker deres penge igen til næste omslag, skulle nu gøre anmeldelse derom. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 E.

_____

[1]) Meningeu er den, at Toldernes Utroskab er saa stor, at den heldigvis er opdaget. Jvfr. Brevet Nr. 15.
[2]) Tilføj: til.

Side 9

Brev 9/5 fortsat

Epthersom ded Er ymorgen den Siiste dag y dette Aars Omslag, da skaldtu paa myne wegne lade dem, som haffuer forstrackdt mig penge Enthen y Aar eller dii forrige Aringer, forsta, Att huem udaff dennom, som tylkommende Omslag begerer derris penge ygen, At dy da nu lader mig ded uyde, Paded Ieg y tyde kan rette mig derepther. Aff ferregarden ued Medsund den 12 Ianuarij Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Melcher Oldeland [1]) tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 9/5 fortsat

Eftersom det er i morgen den sidste dag i dette års omslag, da skal du på mine vegne lade dem, som har forstrakt mig penge enten i år eller de forrige åringer, forstå, at hvem af dem, som til kommende omslag begærer deres penge igen, at de da nu lader mig det vide, på det jeg i tide kan rette mig derefter. Fra færgegården ved Middelsfart den 12. januar anno 1641.
Christian.

Adresse: Melcher Oldeland [1]) til hånde.

Brev 10/5 * 23. Januar 1641

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen ytrer Misfornøjelse med Tolderne i Helsingør. I Sverig er man ikke venlig sindet mod Danmark. Kongen har beset Skibsbyggeriet i Neustadt og befaler, at der i Tide skal tænkes paa Master, Takkelage og Tovværk til de to der under Arbejde værende Skibe, og at de ligesom Prammene, der bygges paa Holmen, skulle overgydes indvendig med Saltlage. Der skal forfærdiges Huse til Soldaterne i Christianspris. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Aff denne breffuisser, som brachte den Brøyhan [2]), haffuer Ieg emphangen dyn Skriiffuelse, huorhuos fandtis Peder wybis breff, Huorpaa ieg dig inted forholder, At den Engelske Tolrulle, du skriffuer om, er engang tilskyckit Tollerne y Sundit, Huilcken dy uel uyste dennom inted omsunst at uerre tilskyckid. Och om dy endskøndt haffde uerrid sa tabelige, som dy siig ansteller, da haffde dy kund spurdt sig for, huorfor samme Rulle uar dem tilskyckid. Huorfor ieg seer inted, huortiil man skulle nu

Oversættelse af brev nr. 10/10

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen ytrer misfornøjelse med tolderne i Helsingør. I Sverige er man ikke venligt sindet mod Danmark. Kongen har beset skibsbyggeriet i Neustadt og befaler, at der i tide skal tænkes på master, takkelage og tovværk til de to der under arbejde værende skibe, og at de ligesom prammene, der bygges på Holmen, skulle overgydes indvendig med saltlage. Der skal forfærdiges huse til soldaterne i Christianspris. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Af denne brevviser, som bragte broihanen [2]), har jeg modtaget din skrivelse, hvorhos fandtes Peder Vibes brev, hvorpå jeg dig intet forholder, at den engelske toldrulle, du skriver om, er engang tilsendt tolderne i Sundet, hvilken de vel vidste dem intet forgæves at være tilsendt. Og om de endskønt havde været så tåbelige, som de stiller sig an, da havde de kunnet spørge sig for, hvorfor samme rulle var dem tilsendt. Hvorfor jeg ser intet, hvortil man skulle nu

[1]) Han var Rentemester siden 9. Aug. 1640 sammen med de to ældre, Jørgen Vind og Sten Beck. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 168.
[2]) Som Kongen havde skrevet om 2. Jan. (Nr. 4).

Side 10

Brev 10/5 fortsat

wiider sende den fram, Aldenstund man vnderskeden ymellom den forrige och den siiste snardt kan finde, om dy ellers wiil [1]). Myg siinis, at dy Erliige fuele gør ded, dy uyl, och inted ded, dy bør. Ded skal nu uel finde siig, mens Tyuen dii trettis. Ded uar stor Siind och Skaam andid, end at dy io skulle fa derris fortiendte løn [2]).

Dy Offiserer, som erre hendt fra Stralsund henad Suerrig, dy erre inted hendt for uorris beste, som man nocksom skall aff Iørgen wiindtz relation erfahre. Peder wybe formener y siin Skriiffuelse, siig at haffue fornommen aff Chanseler Oxensterns Myner, at Iørgen inted bliiffuer welkommen huos Regeringen [3]).

Ieg uar y disse dage hen huos dy Skiib, som biggis tyl Nyenstad, och befandt, att ded største er sa sterck aff tømmer, som ieg er uyss pa, at magen inted fyndis y Europa. Ded myndste er aff den Størrelse som Nelleblad. Der uyl tenckis y tyde pa Master, tackel och tou aff den Størrelse, som S: Sophiis Master och Redskab er, och den anden epther Nellebladtz tilbehøring. Dy bliiffuer begge ferdig strax epther S: Hans dag.

Der skal strax pa forarid sendis henad Nystadt 9 eller 10 Lester Bay saldt til att gørre laage aff tiil at

Oversættelse af brev nr. 10/5 fortsat

videre sende den frem, aldenstund man forskellen imellem den forrige og den sidste snart kan finde, om de ellers vil [1]). Mig synes, at de ærlige fugle gør det, de vil, og intet det, de bør. Det skal nu vel finde sig, mens tyven de trættes. Det var stor synd og skam andet, end at de jo skulle få deres fortjente løn [2]).

De officerer, som er hentet fra Stralsund hen mod Sverige, de er intet hentet for vores bedste, som man noksom skal af Jørgen Vinds relation erfare. Peder Vibe formener i sin skrivelse, sig at have fornummet af kansler Oxenstiernas miner, at Jørgen intet bliver velkommen hos regeringen [3]).

Jeg var i disse dage hen hos de skibe, som bygges til Neustadt, og befandt, at det største er så stærkt af tømmer, som jeg er vis på, at magen intet findes i Europa. Det mindste er af den størrelse som Nældeblad. Der vil tænkes i tide på master, takkel og tov af den størrelse, som Sancta Sophias master og redskab er, og den anden efter Nældebladets tilbehør. De bliver begge færdige straks efter Sankt Hans dag.

Der skal straks på foråret sendes hen mod Neustadt 9 eller 10 læster Bai-salt til at gøre lage af til at

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 4 f.
[2]) Det kan bemærkes i denne Sammenhæng, at Tolderne i Sundet under 26. Januar fik Brev om, at de for Fremtiden i Stedet for deres egne og Toldskrivernes Segl skulde bruge det Indsegl, som Kongen vilde lade gjøre til det Brug; desuden skulde de ligesom de to Toldskrivere egenhændig undertegne alle Toldsedler (Sjæll. Tegn. XXVII, 139). Samme Dag udgik der et aabent Brev om, at da der var nogen Disordre i Øresund, idet en Del Skippere kun antegnede deres Lasts Drægtighed og Varer med Chifre i deres Sedler, saa skulde det for Fremtiden ske med fulde Bogstaver. 27. Jan. udstedtes en Instrux for Tolderne og Toldskriverne i Helsingør (Sjæll. Reg. XXI, 4. 5).
[3]) 16. Januar havde Jørgen Vind Audiens hos Dronning Christina. Om hans uheldige Gesandtskab se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 148 f.

Side 11

Brev 10/5 fortsat

begiide Skybiid med inden udi, som beuarer tømmerit lenge fra Rondelsse. Paa samme maner skal dy pramme, som biggis pa Holmen, ochsa begiidis, pa ded dy ochsa kan ware nogiid, ty dy haffuer ded best behoff, aldenstund dy bliiffuer aaben. Om dy samme Pramme haffuer ieg inted spurdt, siiden at ieg drog fra københaffn, Om dy erre vnder henderne eller eii [1]).
Ieg kommer nu fra Christianpriis, huor behøffuis tu Reii Husse tyl Soldaterne sammestedtz, huoraff dig herhuos sendis affriidtzen, huylcke waninger, med ded første skee kan, skall tylleggiis och forferdigis, Sa at dy samme y Sommer, om Gud uyl, kan komme derhen. Vale. Aff koldinghus den 23 Ianuarii Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt till hande.

Oversættelse af brev nr. 10/5 fortsat

begyde skibet med indeni, som bevarer tømmeret længe fra råddenskab. På samme måde skal de pramme, som bygges på Holmen, også begydes, på det de også kan være noget værd, thi de har det mest behov, aldenstund de forbliver åbne. Om de samme pramme har jeg intet spurgt, siden jeg drog fra København, om de er under hænder eller ej [1]).
Jeg kommer nu fra Christianspris, hvor der behøves to rækker huse til soldaterne sammesteds, hvoraf der herhos sendes dig ridset; hvilke våninger, så snart det kan ske, skal tømres og forfærdiges, så at de samme til sommer, om Gud vil, kan komme derhen. Vale. Fra Koldinghus den 23. januar anno 1641.
Christian.

Adresse: Statholderen hr. Corfits Ulfeldt til hånde.

Brev 11/5 * 30. Januar 1641

Til Korfits Ulfeldt.
Da Admiralitetet paa Holmen vægrer sig ved at dømme en Kaptejn uden efter en udtrykkelig kongelig Befaling, skulle dets Grunde til denne Vægring opsættes skriftlig og tilsendes Kongen. Sten Beck kan forløves en Tid. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Dyn Skriiffuelse er mig tilhande kommen, huorudi du lader mig forsta, att Amiralitetit pa Holmen inted uyl dømme pa den Capitein, som Senist bleff sendt herfra fangen henad køben:[2]), uden at ded Expres befalis af mig. Da eptherdi ded er nogid niit, Och ieg inted thuiffler, at dii gadt folck io haffuer derris fornunfftige beten-

Oversættelse af brev nr. 11/5

Til Korfits Ulfeldt.
Da Admiralitetet på Holmen vægrer sig ved at dømme en kaptajn uden efter en udtrykkelig kongelig befaling, skulle dets grunde til denne vægring opsættes skriftligt og tilsendes Kongen. Sten Beck kan forloves en tid. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Din skrivelse er mig kommet i hænde, hvorudi du lader mig forstå, at Admiralitetet på Holmen intet vil dømme over den kaptajn, som senest blev sendt herfra som fange hen mod København [2]), uden at det udtrykkeligt befales af mig. Da eftersom det er noget nyt, og jeg intet tvivler på, at de gode folk jo har deres fornuftige betænk-

[1]) Jvfr. forrige Bind S. 416. 421.
[2]) Det er Kaptejsen paa Gak med. Jvfr. forrige Bind S. 437 og Brevene af 12 og 21. Febr. 1641 i det følgende.

Side 12

Brev 11/5 fortsat

ckende derhuos, som dem tyl sliigdt beueger, Saoch Exempler at Alligere, at sliigdt Er brugeligt andenstedtz, At offiserne ingen Iustitie epther Artyckels breffuen befoddere vden Expers (!) befahling, Isønderlighed y ded, som Herren selffuer angar, Huorfor derris betenckende y dy mader mig Skriifftlig under derris hender Skall tylskiicke (!), pa ded ieg mig dyste beder derpa kan Erklere.
Rentemeisteren Sten Beck kan forløffuis sa lenge, intil hans Søsters Brøllup er offuerstanden [1]).
Vale. Aff koldinghus den 30 Ianuarij Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 11/5 fortsat

tænkning derhos, som bevæger dem til sligt, så og Exempler (eksempler) at Alligere (anføre), at sligt er brugeligt andetsteds, at officererne ingen Iustitie (rettergang) efter artikelbreven befordrer uden Expers (udtrykkelig) befaling, især i det, som Herren selv angår, hvorfor de skal tilsende mig deres betænkning i de måder skriftligt under deres hænder, på det jeg des bedre kan erklære mig derpå.

Rentemesteren Sten Beck kan forloves så længe, indtil hans søsters bryllup er overstået [1]). Vale. Fra Koldinghus den 30. januar anno 1641.
Christian.

Adresse: Statholderen hr. Corfits Ulfeldt til hånde.

Brev 12/5 * 1. Febr. 1641

Til Christen Thomesen Sehested.
Han skal sammen med Hofprædikanten foreholde Grev Valdemar Christian hans usømmelige Opførsel og lade ham vide, at den opfordrer Kongen til at bringe sin Sag med Kirstine Munk for en Herredag. — Geh. Ark.

Epthersom greff woldemar Christian y gaar uar tiil Alters, Da uar hand strax Epther Moldtiid hen y frøcken kammer och exerserede fructum et usum sacre cene, yded att hand sammestedtz skaldt borgemeisters datter y køben:,

Oversættelse af brev nr. 12/5

Til Christen Thomesen Sehested.
Han skal sammen med hofprædikanten foreholde grev Valdemar Christian hans usømmelige opførsel og lade ham vide, at den opfordrer Kongen til at bringe sin sag med Kirstine Munk for en herredag. — Geh. Ark.

Eftersom grev Valdemar Christian i går var til alters, da var han straks efter måltid hen i frøkenernes kammer og exerserede fructum et usum sacre cene (udøvede frugten og brugen af den hellige nadver), idet at han sammesteds skældte borgmesterens datter i København,

[1]) Sten Beck havde tre Søstre, Anne, Margrethe og Lisbeth (Bricka og Gjellerup, Den danske Adel I, 263). Da Anne døde ugift 1680 (Petersen, Vallø og Omegn S. 228), maa der enten menes Margrethe, som blev gift med Arild Svave (Petersen, anf. Skr. S. 203. Skånska Herregårdar I: Näsbyholm), eller Lisbeth, som ægtede Tage Andersen Thott til Duegge og Sirekjøbing († 1643), der var Enkemand efter Klare Sparre (deres Bryllup stod 1610, Dsk. Mag. 4. R. IV, 33).

Side 13

Brev 12/5 fortsat

som Er huos frøcken [1]), for En hore och derhuos wiibecke och hiinders børn for hore och horunger och truede suardt, huad y framtiden skee skulle. Huorfor du med hoffpredikanten [2]) skaldt holle hannem sliigdt for Och hannem derhuos formelde, at hans (!) giiffuer mig med sliigdt En god pamyndelsse at driiffue [3]) myn sag Engang tiil Ende pa En Offendtlig herredag med fru kyrsten. Koldinghus den 1 Febru; Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 12/5 fortsat

som er hos frøkenen [1]), for en hore og derhos Vibeke og hendes børn for hore og horunger og truede hårdt, hvad i fremtiden ske skulle. Hvorfor du med hofprædikanten [2]) skal holde ham sligt for og ham derhos formelde, at hans (opførsel) giver mig med sligt en god påmindelse til at drive [3]) min sag engang til ende på en offentlig herredag med fru Kirsten. Koldinghus den 1. februar anno 1641. Christian.

Adresse: Kansleren hr. Christian Thomesen til hånde.

Brev 13/5 * 1. Febr. 1641

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen vil tale med Ellen Marsvin om Kirstine Munks Sag strax efter Paaske, indtil hvilken Tid Grev Valdemar Christian kan opholde sig hos Fru Ellen. — Geh. Ark.

Du haffuer vdenthuiffel aff myt forrige fornommen myn willie y ded med greff woldemar Christian. Da Eptherdi dedsamme optog kommer heell uel tilpas, aldenstund ieg dog y alle Børnens Pahør uylle strax epther Paske [4]) pa køben: Slott uylle haffue holdt et colloquium med fru Ellen om fru kyrstens dondt, Huorfor greffuen indtiil den tyd kan uerre huos fru Ellen [5]), att legge offuer, huad dy Epther Paske uyl suare. Att ded lenge siiden

Oversættelse af brev nr. 13/5

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen vil tale med Ellen Marsvin om Kirsten Munks sag straks efter påske, indtil hvilken tid grev Valdemar Christian kan opholde sig hos fru Ellen. — Geh. Ark.

Du har uden tvivl af mit forrige fornummet min vilje i det med grev Valdemar Christian. Da eftersom samme optog kommer helt vel tilpas, aldenstund jeg dog i alle børnenes påhør ville straks efter påske [4]) på Københavns slot ville have holdt et colloquium (samtale) med fru Ellen om fru Kirstens dåd, hvorfor greven indtil den tid kan være hos fru Ellen [5]) for at lægge over, hvad de efter påske vil svare. At det længe siden

---

[1]) Formodentlig en Datter af Reinhold Hansen og dennes første Hustru Kirstine Madsdatter, Kongens forrige Mætresse (s. Brevene 1632–35 S. 88. 466). Universitetsprogrammet over ham viser, at han ægtede hende 1612, og at hun fødte ham 2 Sønner og 4 Døtre i deres 17aarige Ægteskab.
[2]) Dr. theol. Jakob Madsen, der 1645 besteg Aarhus Bispestol.
[3]) Orig. har: briiffue.
[4]) Paasken faldt 1641 paa 25. April.
[5]) Paa Ellensborg.

Side 14

Brev 13/5 fortsat

icke Er skeed, Ded haffuer dy tu tuyllingers [1]) wngdom causerit. Vale. Koldinghus den 1 Febru: Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn till hande.

Oversættelse af brev nr. 13/5 fortsat

ikke er sket, det har de to tvillingers [1]) ungdom forårsaget. Vale. Koldinghus den 1. februar anno 1641.
Christian.

Adresse: Kansleren hr. Christian Thomesen til hånde.

Brev 14/5 * 2. Febr. 1641

Til Christen Thomesen Sehested og Dr. Jakob Madsen.
Et medfølgende Brev skal leveres Grev Valdemar Christian. — Geh. Ark.

Dette haffuer y at leffuere greffuen y steeden for Creditiffuid. Koldinghus kyndelmysse dag Anno 1641.
Christian [2]).

Oversættelse af brev nr. 14/5

Til Christen Thomesen Sehested og Dr. Jakob Madsen.
Et medfølgende brev skal leveres grev Valdemar Christian. — Geh. Ark.

Dette har I at levere greven i stedet for akkreditivet. Koldinghus kyndelmisse dag anno 1641.
Christian [2]).

Brev 15/5 * 2. Febr. 1641

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen sender ham den engelske Sundtoldrulle, hvori der er glemt et Par Poster. Tolderne have faaet en alvorlig Advarsel om at rette sig efter Toldforordningerne. De skulle herefter optegne, hvad der indkjøbes for Adelen. Om Bygningen af Prammene, om at hente Master fra Norge, om Takkelage til det Skib, som bygges i Norge, om de bornholmske Stenkul, om de Svenskes Hvervning af Søfolk, om Aabningen af en Dør paa Kjøbenhavns Slot. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.

[1]) Frøkenerne Christiane og Hedevig, fødte 15. Juli 1626.
[2]) Dette Brev ligger nu inden i Brevet Nr. 12, og Folderne vise, at det ogsaa har ligget der, da hint sendtes afsted. Altsaa er hint vel ved en Forglemmelse (jvfr. Begyndelsen af Nr. 13) blevet holdt tilbage til 2. Febr.

Side 15

Brev 15/5 fortsat

Dyn skriiffuelse daterit den 29 Ianu: passatj Er mig y afftis til hande kommen, huorpaa ieg dig inted forholder. Den Engelske tolrulle angaendis, da haffuer du den herhuos at emphange, saledis som Accorderit Er, Allene ded er der udj glemdt, at Rebus sic stantibus ad skal dy giiffue En Roso:, som

dy En tyd lang haffuer giiffuen tou, Och naar der skal tagiis nogid wd tyl myn fornødenhed, at ded da befahlis under myn hand.
Tollerne fyck her En god correx, som dy ret uel fortiendt haffde, ty dy haffde slett inted rettid dem Epther tølordinandtzen, huorudoffuer conclusionen faldt, At nar dy kam sa ygen, da skal dy uden dom Straffis pa lyffuid [1]).
Der skal yndbyndis En bog aff papiir in folio, som dem skal tylskyckis, huorudi skal tegnis ued dag och dato, huad for Adelen indkiøbis [2]).
At der er giiordt sa megid pa dy pramme, som du skriiffuer, ded er mig kerdt, Tii med dii samme tyngiister kan man gørre gode tiienister med.
Tiil dy Master at hendte fra Norrie kan brugis huylckid aff skiiben som er Nest ued handen, ty, Gud uerre loffuid, der Er ingen Mangel for Skiib.
Der uyl ochsa tenckis pa y tyde pa tackel och tou til ded skiib, som biggis y Norrie [3]), som Er fast større end ded tyl Niistadt, Mens ded kan dog gaa med saadan Redskab, som S: Sophiia haffuer.
Dy Stenkul betreffende pa Borringholm, da saframdt dy, som forstar sig der pa, Er y den Mening, at dy inted bliiffuer bedre med tyden, da Er ded tyd at kuytere dem.

Oversættelse af brev nr. 15/5 fortsat

Din skrivelse daterit (dateret) den 29. Ianu: passatj (januar forleden) er kommet mig i hænde i aftes, hvorpå jeg dig intet forholder. Den engelske toldrulle angående, da har du den herhos at modtage, således som det er Accorderit (aftalt), alene det er deri glemt, at Rebus sic stantibus (som sagerne står) skal de give en rosenobel, som de en tid lang har givet to, og når der skal tages noget ud til min fornødenhed, at det da befales under min hånd.
Tolderne fik her en god correx (refselse), som de ret vel havde fortjent, thi de havde slet intet rettet sig efter toldforordningen, hvorudover conclusionen (konklusionen) faldt, at når de kom således igen, da skal de uden dom straffes på livet [1]).
Der skal indbindes en bog af papir in folio, som skal tilsendes dem, hvori skal tegnes ved dag og dato, hvad der indkøbes for adelen [2].
At der er gjort så meget på de pramme, som du skriver, det er mig kært, thi med de samme fartøjer kan man gøre gode tjenester.
Til de master at hente fra Norge kan bruges hvilket som helst af skibene, som er nærmest ved hånden, thi, Gud være lovet, der er ingen mangel på skibe.
Der vil også tænkes i tide på takkel og tov til det skib, som bygges i Norge [3]), som er fast større end det til Neustadt, men det kan dog gå med sådan redskab, som S: Sophiia har.
De stenkul betræffende på Bornholm, da såfremt de, som forstår sig derpå, er i den mening, at de intet bliver bedre med tiden, da er det tid at kvittere dem.

---

[1]) Der synes at være bleven anstillet en Undersøgelse om Toldvæsenet i begge Riger, og den faldt ikke ud til Fordel for Toldembedsmændene. Se for Norges Vedkommende Norske Rigsregistr. VIII, 17 ff.
[2]) Som bekjendt var Adelen fritagen for at betale Told og Accise, men lige saa bekjendt er det ogsaa. at denne Rettighed misbrugtes, idet Adelen solgte „Sisesedlerne“ til andre. Det var vel som et Kontrolmiddel, at Protokollerne skulde indføres.
[3]) Vistnok af Christoffer Gjøe. Se forrige Bind S. 365 f., jvfr. Norske Rigsregistr. VIII, 35. 46. 63. 84.

Side 16

Brev 15/5 fortsat

At dy suenske uyl leede Epther Søefolck til derris Orlofskiib y Rostock, wiismer och Stralsund, der haffuer dy liided gadt aff, ty pa dii steder Er inted at hendte. Ded er best, at dy bliiffuer more solito ued bønderdrenge at vdskriiffue. Herhuos haffuer du ded affridtz pa dy Soldatenboder y Christianpris at Emphange [1]).
Den dør, som siist bleff murid til ymellom prouandthussiid och gangen henad kyrcken pa slottid, skal ygen opluckis och saledis fliis, at man uden forhindring kan komme aff den Ene gang pa den anden. Slotzfogeden [2]) ued god beskeed derom, Och uldrich Christian haffuer Nøggelen til samme gang. Vale. Koldinghus kyndelmisse dag Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt til hande.

Oversættelse af brev nr. 15/5 fortsat

At de svenske vil lede efter søfolk til deres orlogsskibe i Rostock, Wismar og Stralsund, det har de liden gavn af, thi på de steder er intet at hente. Det er bedst, at de forbliver more solito (efter sædvanlig skik) ved bønderdrenge at udskrive. Herhos har du det rids på soldaterboderne i Christianspris at modtage [1]).
Den dør, som sidst blev muret til imellem provanthuset og gangen hen mod kirken på slottet, skal igen oplukkes og således føjes, at man uden forhindring kan komme af den ene gang på den anden. Slotsfogeden [2]) ved god besked derom, og Ulrik Christian har nøglen til samme gang. Vale. Koldinghus kyndelmisse dag anno 1641.
Christian.

Adresse: Statholderen hr. Corfits Ulfeldt til hånde.

Brev 16/5 * 8.(?) Febr. 1641

Til Korfits Ulfeldt.
Befalinger om Bygningen af Prammene, om Istandsættelse af Gjerdet om den store Dyrehave ved Frederiksborg, om Klæder til Ulrik Christian Gyldenløve og om Uddeling af de trykte Toldruller. Kongen omtaler Stemningen mod sig i Nederlandene,

[1]) Jvfr. ovfr. S. 11.
[2]) Joachim Waldburger. Han blev i Slutningen af 1629 ansat som Hoffurer, fra hvilken Stilling han efter 8 Aars Forløb gik over til at være Slotsfoged paa Kjøbenhavns Slot (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 158. Friis, Samlinger t. dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 60). Denne Post beholdt han til sin Død 1665 (Leonora Christinas Jammers-Minde S. 129 f. 136). Han synes at have været en ret velhavende Mand, eftersom han ejede adskillige Ejendomme i Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 671 f. 745. III, 239. 349. 370. 616). Et levende, men just ikke tiltalende Billede af ham har Leonora Christina givet i sit „Jammers-Minde“ (s. Reg.).

Side 17

Brev 16/5 fortsat

sender et Mønster, hvorefter der skal gjøres Fløjel i Børnehuset, og paabyder at anstille Undersøgelser om en Mand i Proviantgaarden. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.

Ieg sender dig herhuos et Memorial pa ded, som skal haffuis y acht pa bigningen pa dy pramme, som Settis op pa Holmen. M: Hans Ohnemøller skal besee den store dyrehaffue ued frede:, om den med gerde omkryng saledis er forsørgid, at deraff ingen dyr kan komme.
Du skaldt Erfahre, huor megit tømmer aff ded, som for nogen tyd siiden bleff bestiildt til samme haffue, Endnu findis ued Handen.
Samme dyrehaffues Reparation skal y Rodertal med uysse folck fortyngis, bade med tømmerid at hugge och sette, Steenen pa Ny at sette och med Enneberstager ded at flette. Der er Et sted, som gerdiid gaar ygennom En Mosse, huor ded altyd syncker, pa huilckiid steed der skal settis Et Planckeuerck paa Peel. Der framskiickes nogiid gammel fløiiel aff En forbrugdt klenning, som skal tilstillis kuynden y børnehussiid, at hun ded oppudtzer, sauyt ded skee kan, tiil En klenning til wldrich Christian. Der skal gørris tiil wldrig Christian En Suordt fløiiels klenning med En suordt kleede kappe underfoderit med fløiiel [1]). Saframdt der er Endnu pa kleedekammerid sa megit gradt fløiiel aff ded, som Ieg siist fiick kleeder aff, Som til En haat at drage offuer med kan brugis, da skal ded sendis hiid med ded første.
Dii tryckte tol Ruller [2]) kandtu deele ud til huem du wiildt. Der er allereede sendt hen tiil tancke [3]) en Party

Oversættelse af brev nr. 16/5 fortsat

sender et mønster, hvorefter der skal gøres fløjl i Børnehuset, og påbyder at anstille undersøgelser om en mand i Proviantgården. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.

Jeg sender dig herhos et Memorial (promemoria) på det, som skal haves i agt på bygningen på de pramme, som sættes op på Holmen. Mester Hans Ohnemøller skal bese den store dyrehave ved Frederiksborg, om den med gærde omkring således er forsørget, at deraf ingen dyr kan komme.
Du skal erfare, hvor meget tømmer af det, som for nogen tid siden blev bestilt til samme have, endnu findes ved hånden.
Samme dyrehaves Reparation (reparation) skal i Rodertal med visse folk fremskyndes, både med tømmeret at hugge og sætte, stenene på ny at sætte og med enebærstager det at flette. Der er et sted, hvor gærdet går igennem en mose, hvor det altid synker, på hvilket sted der skal sættes et plankeværk på pæle. Der fremsendes noget gammelt fløjl af en forbrugt klædning, som skal tilstilles kvinden i børnehuset, at hun det oppudser, så vidt det ske kan, til en klædning til Ulrik Christian.
Der skal gøres til Ulrik Christian en sort fløjls klædning med en sort klædes kappe underfodret med fløjl [1]). Såfremt der endnu er på klædekammeret så meget gråt fløjl af det, som jeg sidst fik klæder af, som kan bruges til at drage over en hat, da skal det sendes hertil med det første.
De trykte toldruller [2]) kan du dele ud til hvem du vil. Der er allerede sendt hen til Tancke [3]) et parti

[1]) 22. Febr. 1641 sendte Kongen sort Klæde til Ulrik Christian Gyldenløves Klæder (Nr. 21). Man har endnu den ikke fuldt 11aarige Kongesøns latinske Brev til Faderen (dat. Kjøbenhavn 1. Marts 1641), hvori han takker for de nye Klæder, som efter hvad Korfits Ulfeldt har ladet ham vide forfærdiges til ham paa Kongens Befaling (Genealog. og biograph. Archiv Nr. 1—8, S. 256).
[2]) Jvfr ovfr. S. 4 f.
[3]) Martin Tancke var siden 1638 dansk Resident i Haag og spillede i denne Stilling en ikke uvigtig politisk Rolle. Men

Side 18

Brev 16/5 fortsat

aff dysamme, som hand der skal vddele. Den gemene man y holland saa uel gerne, at alting uar uel Imellom mig och dem, mens dy Herren Stathen inted saa, Tii dii

Oversættelse af brev nr. 16/5 fortsat

af de samme, som han der skal uddele. Den menige mand i Holland så vel gerne, at alting var vel imellem mig og dem, men de herrer Staterne så det ikke, thi de under Korfits Ulfeldts Ophold i Nederlandene 1646–47 som dansk Ambassadør, kom han til at staa paa en meget spændt Fod med denne, især da han havde en Proces med indflydelsesrige Personer af Slægten Brasser, hvilken Ulfeldt paastod var til Skade for Danmarks Interesser (Aitzema, Verhael van saeken van staat en oorlogh VI, 592. Slange S. 926. 1433. 1466. 1475 og fl. St. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 217 og fl. St. Dsk. Mag. 3. R. IV, 134. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, LXI. Gigas. Rebolledo S. 90). Følgen heraf var, at Christian IV ved en Skrivelse af 6. Febr. 1648 til Generalstaterne notificerede disse Tanckes Tilbagekaldelse (Ausländ. Reg.) og udnævnte en ny Resident i Haag, Peter Roch. Tancke, der sammen med flere andre 24. Jan. 1648 havde faaet en Bevilling paa Laxefiskeri paa Island (Ketilson, Forordninger udg. til Island II, 472 ff.), blev dog i Haag, vistnok fordi han tillige var akkrediteret hos Generalstaterne af Hertug Frederik som Ærkebiskop af Bremen (jvfr. Aitzema, anf. St.). Som Konge udstedte Frederik III 29. Decbr. 1648 et Gjældsbevis til Tancke, „unserem Rath von Haus aus“, paa 3130 Rdl. (Geh. Ark., Holland Nr. 85 b). 28. Decbr. 1648 havde Kongen dog bedet Generalstaterne om at tilstaa ham Afskedsaudiens; denne fik han af ubekjendte Aarsager imidlertid først 11 Novbr. 1649, og to Dage efter modtog han en Guldkjæde til Værdi af 600 Gld. (Generalstaterne til Frederik III, 11. Novbr. 1649, Geh. Ark., Holland Nr. 87, og Generalstaternes Resolutioner i Rigsark. i Haag). Efter et Ophold i Amsterdam træffe vi ham i August 1650 i Hamborg og i August 1651 i Kjøbenhavn (Skrivelser fra ham til Frederik III af 24. Aug. 1650 og 30. Aug. 1651, Holland Nr. 105 a). 8. Novbr. 1651 fik han af Kongen Brev paa en aarlig Pension paa 500 Rdl. (Sjæll. Reg. XXIII, 164). I 1652 vendte han efter at have været i Hamborg (Hist. Tidsskr. III, 375) paa ny tilbage til Haag og havde der en Slags Stilling som Agent for Kongen indtil 1659 (forskellige Relationer fra ham til Kongen, Holland, forskj. Nrr.) Allerede 1643 var han bleven naturaliseret og optagen i den danske Adelsstand (Tancke til Frederik III, 10/20 Marts 1649, Holland Nr. 85 b), og paa Rigsdagen i Kjøbenhavn 1660 optræder han imellem Adelsmændene (Aarsberetn. fra Geh. Ark. II, 122. Danske Samlinger 2. R. II, 96). For øvrigt er hans Herkomst ubekjendt; kun paa Grund af Navnefællesskabet kunde man formode, at han hørte til den haderslevske Familie Tanck eller Tancke, hvoraf en Gren

Side 19

Brev 16/5 fortsat

haffuer stackid siiden under handen ladiid siig mercke, At om myn Søn Byskoppen aff Brehmen uylle begere aff dem att uerre mediator ymellom mig och siig, da uylle dy uel skycke siig derudi [1]), huilckid neppeligen Skeer y Ar, ickeller ad Are.
Herhuos fiindis Ett munster, huorepther skall gørris graadt och tannenbrun fløiiel y børnehussiid pa saa mange getou, som dertyl finner (!).
Der findes En y prouyandtgaarden, Som haffuer tyendt H: Axel Arenfeldt [2]) och kommen ylde fra hannem, Om huylcken du skaldt diig Erkundige, huorfor hand fyndis der, Tii man haffuer inted behoff at tage wiitterliige tyue an, andenstund (!) man haffuer god lycke tiil dem, som man wed inted aff. Vale. Aff koldinghus den 8 febru: [3]) Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 16/5 fortsat

har stukket siden under hånden ladet sig mærke, at om min søn, biskoppen af Bremen, ville begære af dem at være mediator (mægler) imellem mig og sig, da ville de vel skikke sig derudi [1]), hvilket næppe sker i år, ej heller ad åre.
Herhos findes et mønster, hvorefter der skal gøres gråt og taninbrunt fløjl i børnehuset på så mange væve, som dertil findes.
Der findes en i proviantgården, som har tjent hr. Axel Arenfeldt [2]) og er skiltes i ilde med ham, om hvilken du skal formane dig at erkyndige, hvorfor han findes der, thi man har intet behov at antage vitterlige tyve, aldenstund man har god lykke til dem, som man intet ved af. Vale. Fra Koldinghus den 8. februar [3]) anno 1641.
Christian.

Adresse: Statholderen hr. Corfits Ulfeldt til hånde.

---

nedsatte sig i Norge (Saml. t. det norske Folks Sprog og Hist. III, 123. M. Arnesen, Haldensia I, Frederikshald 1878, S. 36).

[1]) Kongen udtrykker sig, som det synes, mindre klart, thi den Omstændighed, at Generalstaterne havde antydet, at de vare villige til at antage Hertug Frederik til Mægler i Striden mellem dem og Kongen, var da intet Bevis paa, at de ikke ønskede denne Strid bilagt. Rimeligvis har Kongen villet sige, at vel have Generalstaterne gjort hin Antydning, men det er ikke deres alvorlige Mening. For øvrigt havde Hertug Frederik selv 3. Febr. 1641 tilbudt Generalstaterne sin Mægling (Generalstaterne til Hertug Frederik, 20. Marts 1641, Geh. Ark., Bremen Nr. 3).

[2]) Saaledes Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den Klevenfeldtske har: Aannefeldt. Axel Arenfeldt til Basnæs, f. 1590 † 1647.

[3]) Samme Datum findes i Langebeks Excerpter Fasc. 135 (Kgl. Bibl.), hvor en Afskrift af Slutningen af Brevet bevares, hvorimod Langebeks Afskr. af hele Brevet bærer Datum 3. Febr. Da Kongen havde skrevet et længere Brev til Korfits Ulfeldt 2. Febr., er der Grund til at antage, at nærværende Brev ikke er skrevet Dagen efter, men snarere 8. Febr.

Side 20

Brev 17/5 * 12. Febr. 1641

Til Korfits Ulfeldt.
Admiralitetet paa Kjøbenhavns Slot skal ikke dømme Kaptajnen paa Gak med. Kongen udtaler sig om det af Fangerne i Blaataarn udførte Arbejde. Der skal sendes Klæder til to af Kongens Døtre, for at de kunne være tilstede ved et Bryllup. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.

Dyn skriiffuelse sub Dato den 6 Huius er mig y dag tiil hande kommen, Och deraff forstanden den wrange mening, du haffuer uerrid y, at Admiralitetyd pa Slottid skulle dømme pa Capiteinen, som uar pa gackmed, Huilckid herepther wiil haffuis y acht, aldenstund dy haffuer ingen gemenskab med[1]) Bremmeholmen [2]).
Paa ded, som fangerne haffuer maadt forrette y ded Blaa tarn, kan ingen, som nogen fornunfft haffuer, klaage, Tii sliig arbeiid competerer dem och ingen anden.
Ieg haffuer beuylgiid, at dii thuende frøcken, som heer Erre [3]), ma drage tiil karren Seestedtz Briillup [4]), saframdt ieg kan faa saa megiid tøy, som ieg imod samme tiid kan kleede dem y, Huorfor du haffuer herhuos desig-

Oversættelse af brev nr. 17/5

Til Korfits Ulfeldt.
Admiralitetet på Københavns Slot skal ikke dømme kaptajnen på Gak med. Kongen udtaler sig om det af fangerne i Blåtårn udførte arbejde. Der skal sendes klæder til to af Kongens døtre, for at de kan være til stede ved et bryllup. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.

Din skrivelse sub dato den 6. huius (dennes) er kommet mig i hænde i dag, og deraf forstås den vrange mening, du har været i, at Admiralitetet på slottet skulle dømme over kaptajnen, som var på Gak med, hvilket herefter vil haves i agt, aldenstund de har ingen fællesskab med[1]) Bremerholmen [2].
På det, som fangerne har måttet forrette i det Blåtårn, kan ingen, som nogen fornuft har, klage, thi sligt arbejde tilkommer dem og ingen anden.
Jeg har bevilget, at de tvende frøkener, som her er [3]), må drage til Karen Sehesteds bryllup [4]), såfremt jeg kan få så meget tøj, som jeg imod samme tid kan klæde dem i, hvorfor du har herhos desig-

[1]) Tilføjet efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.).
[2]) Den Admiralitetsret, som 10 Maj 1639 fik sit Sæde paa Kjøbenhavns Slot (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. V, 215), er forskellig fra det ældre Admiralitet paa Bremerholm. Sagens Sammenhæng er misforstaaet hos Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 221 f.
[3]) Christiane og Hedevig.
[4]) Karen (Klavsdatter) Sehested, en Søster til Hannibal, f. 1606 † 1672. Hun var først gift med Tyge Kruse til Aastrup og Stenalt, der døde 1629. Som Enke var hun i noget over tre Aar (1631—34) Hofmesterinde for Kongens Børn og er som saadan bekjendt for den haarde Tugt, hun udøvede. Fra denne Tid haves adskillige egenhændige Breve fra Kongen til hende. Anden Gang ægtede hun Jørgen Sefeldt til Visborggaard (f. 1606 † 1667), der var Enkemand efter sin første Hustru Barbara Friis's Død i A. 1638. Danske Samlinger 2. R. I, 147 ff. (og de der anf. Steder). Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 131. Brevene 1632—35 (s. Registr.). Jvfr. Brevet af 15. Marts 1641.

Side 21

Brev 17/5 fortsat

nationen deroffuer att Emphange. War der nogiid smuck y Børnehussiid at bekomme, da haffde Ieg ded heelst. Vale. Aff koldinghus den 12 febru: Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt til hande.

Oversættelse af brev nr. 17/5 fortsat

nationen derover at modtage. Var der noget smukt i Børnehuset at bekomme, da havde jeg det helst. Vale. Fra Koldinghus den 12. februar anno 1641.
Christian.

Adresse: Statholderen hr. Corfits Ulfeldt til hånde.

Brev 18/5 * 14. Febr. 1641

Til Korfits Ulfeldt.
Der skal sendes et Koffardiskib til Oluf Parsbergs Len (i Norge) for at hente Sild til Holmens Behov. — Geh. Ark.

Epthersom H: Oluff Pasberg haffuer giiffuen til kende, At der Er stor gudtz welsingnelse aff Siild y hans Lehn[1]) at bekomme, Huorfor der skall med første Aaben wand sendis Ett aff kopfardii skyben paa 120 lester derhen, som kan hendte sa megiid derfra, som tyl holmen behøffuis. Vale. Aff koldinghus Den 14 febru: Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 18/5

Til Korfits Ulfeldt.
Der skal sendes et koffardiskib til Oluf Parsbergs len (i Norge) for at hente sild til Holmens behov. — Geh. Ark.

Eftersom hr. Oluf Parsberg har givet til kende, at der er stor Guds velsignelse af sild i hans len[1]) at bekomme, hvorfor der skal med første åbne vand sendes et af koffardiskibene på 120 læster derhen, som kan hente så meget derfra, som behøves til Holmen. Vale. Fra Koldinghus den 14. februar anno 1641.
Christian.

Adresse: Statholderen hr. Corfits Ulfeldt til hånde.

Brev 19/5 * 21. Febr. 1641

Til Korfits Ulfeldt.
Befaling om Afstraffelsen af en Kaptajn og en Skipper og om at undersøge, hvorledes disse og andre Fanger kom løs af det Skib, de førtes paa. Kongen er tilfreds med en Tegning af Karl van Mander. Han ytrer sig haanlig om Residenten Cracau og Nederlandenes Forbund med Sverig. De engelske Sundtoldruller ere sendte til Hamborg. Der skal gjøres en Rejseseng af Jern til Kongen og leveres ham en anden Annis-Elixir i Stedet for den sidst sendte. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Oversættelse af brev nr. 19/5

Til Korfits Ulfeldt.
Befaling om afstraffelsen af en kaptajn og en skipper og om at undersøge, hvorledes disse og andre fanger kom løs af det skib, de førtes på. Kongen er tilfreds med en tegning af Karel van Mander. Han ytrer sig hånligt om residenten Cracau og Nederlandenes forbund med Sverige. De engelske sundtoldruller er sendt til Hamborg. Der skal gøres en rejseseng af jern til Kongen og leveres ham en anden anis-eliksir i stedet for den sidst sendte. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

[1]) Throndhjem Len, som han havde haft i Forlening siden 1629 (Norske Rigsregistr. VI, 74. 76 ff.).

Side 22

Brev 19/5 fortsat

Dyne skriiffuelser angaendis den Capitein, som der er gangen dom offuer [1]), Item Carll von Manderens Tegning, saoch dy Engelske tolruller och Carll von Crachous discurs Erre mig tilhande kommen, Huorpaa ieg dig inted forholder, att Capiteinen skal gørris fast ued En aff dy Erløsseste [2]) skelmer pa holmen, Och skipperen med den Bracknesse til En anden aff ded samme Slags, ty samme skipper Er den Elste och fornemste tyu, pa holmen fiindis, och haffuer hand uyst partisiperet med Capiteinen y ded tyueri, dy giiorde y glyckstadt. Och uyl dy dannemend wel haffuis y acht, at dy inted faar fødderne løs igen, førend dy beuysser, huorledis dy Erre kommen til dy deeler, dy haffuer soldt. Och er uel at achte, huad medhold Capiteinen haffuer hafft pa ded lau, hand torde ga grusatum (!) pa københaffuens gade och gørre Parlement med Adels folck.
I sønderlighed skal den skipper med hans indehaffuendis folck, som skulle haffue førdt samme Capitein med den Bracknessede skipper och andre fangen henad køben:, med fliid Examineris, huorledis fangerne alle kam løss, førend skiibet støtte, Tii strax eptherad skiibed uar bleffuen, da bleff ded sagdt y glyckstadt, at skiipperen, som fangerne war befahlid, haffde laadt dem løs, och dy siiden haffde nød hannem tiil at landløbe skibid. Den tyd den Erliige Capitein da kam y land, da skamskende hand En fattige mand der pa landiid, som skiibid bleff pa, som giiorde hannem Inted. Och skal samme Examen aff diig och iørgen wynd y Radstuen anstillis, Sa at den Ene [3]) inted weed aff den Anden at Sige.
Angaendis Carll von Manderens tegning, daa kommer den siiste megiid beder En den første, Naar hand waarer siig kun, at Skylderiit inted kommer saa siidt neder, at dy, som sidder op tiil den siide, icke kan skamfehre ded med derris Riig.

Oversættelse af brev nr. 19/5 fortsat

Dine skrivelser angående den kaptajn, som der er gået dom over [1]), samt Karel van Manders tegning, så og de engelske toldruller og Carl von Krakowskis diskurs er kommet mig i hænde, hvorpå jeg dig intet forholder, at kaptajnen skal gøres fast ved en af de ærreløseste [2]) skælmer på Holmen, og skipperen med den braknessede (fartøj fra Bråkenes) til en anden af det samme slags, thi samme skipper er den ældste og fornemste tyv, som findes på Holmen, og han har vist partisiperet (taget del) med kaptajnen i det tyveri, de gjorde i Glückstadt. Og de dannemænd vil vel haves i agt, at de intet får fødderne løs igen, førend de beviser, hvorledes de er kommet til de dele, de har solgt. Og det er vel at agte, hvad medhold kaptajnen har haft på det lav, at han turde gå grusatum (spankulere stolt) på Københavns gade og gøre Parlement (tale/forhandle) med adelsfolk.
I særdeleshed skal den skipper med hans indehavende folk, som skulle have ført samme kaptajn med den braknessede skipper og andre fanger hen mod København, med flid Examineris (forhøres), hvorledes fangerne alle kom løs, førend skibet stødte. Thi straks efter at skibet var blevet (strandet), da blev det sagt i Glückstadt, at skipperen, som fangerne var befalet, havde ladet dem løs, og de siden havde nødt ham til at sætte skibet på land. Den tid den "ærlige" kaptajn da kom i land, da skamfintrede (slog) han en fattig mand der på landet, som skibet strandede ved, som intet gjorde ham. Og samme Examen (forhør) skal anstilles af dig og Jørgen Vind i rådstuen, således at den ene [3]) intet ved af den anden at sige.
Angående Karel van Manders tegning, da kommer den sidste meget bedre end den første, når han blot vogter sig for, at maleriet intet kommer så vidt ned, at de, som sidder op til den side, ikke kan skamfere det med deres ryg.

---

[1]) Nemlig Kaptajnen paa Gak med.
[2]) o: æreløseste.
[3]) Nemlig af Fangerne.

Side 23

Brev 19/5 fortsat

Residentens Crachaus discurs kommer mig inted vnderlig for, ty ieg kender den Dannemandtz maner wel. Hans herris och dy Suenskis Allianse [1]) Er sa uild saat sammen, at dy den inted tør uerre bekendt for derris Eiigen.
Dy Engelske tolruller, huorudj nogid er tilsat, som dy Erlige toller haffde udelatt aff den, dy leffuerede mig [2]), dem haffuer ieg Emphangen och sendt hen ad Hamborig. At der uar faut pa samme Rulle, ded saa ieg uel, mens ieg uyste inted, huor ded sad, huorfor der bleff saat y samme Accort, quantum fieri potest, som M: Roe y lang tyd inted uylle wnderskriiffue, mens hand motte dog deran.
Iohan Brahm skall befahlis, at hand lader mig gørre y køln [3]) En Reiisseseng aff Iern, mens der ma inted uerre nogiid pa siiderne, som holder klederne sammen.
D: Peter Paii skaldtu lade forsta, att den Annis Elixir, der siist kam hiid, smager sa forbrendt, at man den Inted kan bruge, Huorfore hand strax skal skaffe anden hiid. Vale. Aff koldinghus den 21 februarii Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 19/5 fortsat

Residenten Krakows diskurs kommer mig intet underligt for, thi jeg kender den dannemands maner vel. Hans herres og de svenskes alliance [1]) er så vildt sat sammen, at de ikke tør være bekendt af den som deres egen.
De engelske toldruller, hvori noget er tilsat, som de ærlige toldere havde udeladt af den, de leverede mig [2], dem har jeg modtaget og sendt hen mod Hamborg. At der var faut (fejl) på samme rulle, det så jeg vel, men jeg vidste ikke, hvor det sad, hvorfor der blev sat i samme akkord, quantum fieri potest (så vidt det er muligt), som master Roe i lang tid ikke ville underskrive, men han måtte dog deran.
Johan Braem skal befales, at han lader gøre mig i Køln [3]) en rejseseng af jern, men der må intet være på siderne, som holder klæderne sammen.
Doktor Peter Pay skal du lade forstå, at den aniseliksir, der sidst kom hertil, smager så forbrændt, at man intet kan bruge den, hvorfor han straks skal skaffe anden hertil. Vale. Fra Koldinghus den 21. februar anno 1641.
Christian.

Adresse: Statholderen hr. Corfits Ulfeldt til hånde.

Brev 20/5 * 21. Febr. 1641

Til Frederik Urne.

Naar Dommen er fældet over Toldskriveren Lavrits Randulf, skal den udføres. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Wdaff diin Skriiffuelse haffuer ieg erfaret Lauritz Randulffs dont anlangendis, huad for dom der wngeferlig will falde i dend Sag, du hannom paa mine vegne haffuer

Oversættelse af brev nr. 20/5

Til Frederik Urne.
Når dommen er fældet over toldskriveren Laurids Randulf, skal den udføres. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Ud af din skrivelse har jeg erfaret angående Laurids Randulfs dåd, hvad for en dom der omtrent vil falde i den sag, du ham på mine vegne har

---

[1]) Forbundet af 1. Sept. 1640 mellem Sverig og Nederlandene mod Danmark. I Januar var det blevet antaget baade af de svenske Stænder og af Generalstaterne (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 255 ff.).
[2]) Jvfr. ovfr. S. 4.
[3]) Langebeks og en anden Afskr. (i Geh. Ark.) har: Køben.

Side 24

Brev 20/5 fortsat

till att tale [1]), hvorpaa ieg dig intett forholder, att naer hand er dømtt till een falskner, da Skalltt du lade hugge hoffuedett aff hannom. Kommer hand Saa igien, da kand du lade henge hannom. Koldinghus dend 21 Februarij Anno 1641 [2]).

Oversættelse af brev nr. 20/5 fortsat

til at tale [1]), hvorpå jeg dig intet forholder, at når han er dømt til en falskner, da skal du lade hugge hovedet af ham. Kommer han så igen, da kan du lade hænge ham. Koldinghus den 21. februar anno 1641 [2]).

Brev 21/5 * 22. Febr. 1641

Til Korfits Ulfeldt.
Om Ansættelsen af en ny Skriver ved Tøjhuset; om noget Klæde til Ulrik Christian Gyldenløve. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Epthersom denne breffuisser giiffuer for, at Skriiffueren y Tøyhussiid skal uerre død, Och begehrid at uerre y hans Pladtz ygen, Huilckiid hannem ochsa er beuylgiid, Huorfor du skaldt sette hannem tiil samme bestilling at forresta. Samme Person er leffuerit nogiidt suordt kleede tyl wldrich Christians kleeder, som hans Skolemeister [3])

Oversættelse af brev nr. 21/5

Til Korfits Ulfeldt.

Om ansættelsen af en ny skriver ved Tøjhuset; om noget klæde til Ulrik Christian Gyldenløve. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Eftersom denne brevviser giver for, at skriveren i Tøjhuset skal være død, og begæret at være i hans plads igen, hvilket ham også er bevilget, hvorfor du skal sætte ham til samme bestilling at forestå. Samme person er leveret noget sort klæde til Ulrik Christians klæder, som hans skolemester [3])

[1]) Jvfr. forrige Bind S. 427 f.
[2]) Modtaget paa Kronborg 27. Febr.
[3]) Jens Dolmer, der var født omtr. 1611 og efter at have studeret i Udlandet tog Magistergraden i Kjøbenhavn 1639, blev ved Bestalling af 9. Juli 1640 ansat som Præceptor for Ulrik Christian Gyldenløve fra 1. Febr. 1640 at regne. I Begyndelsen synes han at have udført sin Gjerning til Kongens Tilfredshed, saa at han 1643 fik Løfte paa Embedet som Sognepræst ved Domkirken i Aarhus. 1647, da dette Embede blev ledigt, interesserede Kongen sig ogsaa for, at han fik det, men kort efter indtraadte et fuldstændigt Omslag i Kongens Stemning mod ham. I Septbr. 1647 udgik der Befaling til at tage ham i Forhør for hans „grove Excesser". Rimeligvis sigtes derved bl. a. til, at han i Drukkenskab havde givet Kongesønnen et Ørefigen, „en ridderlig Gjerning", som Faderen var meget harmfuld over, især da han samtidig opdagede, at Mester Jens „med stor Flid" havde forsømt sin Discipels Undervisning. Udfaldet blev da, at han mistede det Kald, han nylig havde opnaaet, og han levede nu i flere Aar uden nogen fast Stilling. 1656 tilstodes der ham en aarlig Pension af 300 Rdl., indtil der blev et Kanonikat ledigt i Oslo Kapitel, mod at han skulde fortsætte sine Stu-

Side 25

Brev 21/5 fortsat

skall tylstillis. Vale. Aff koldinghus den 22 februar: Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 21/5 fortsat

skal tilstilles. Vale. Fra Koldinghus den 22. februar anno 1641.
Christian.

Adresse: Statholderen hr. Corfits Ulfeldt til hånde.

Brev 22/5 * 27. Febr. 1641

Til Korfits Ulfeldt.
Af det modtagne Silketøj sendes det tiloversblevne tilbage med Bemærkning om, at der var brændt Hul i det ene Stykke. Der skal undersøges, om Kongen er sikret, hvis den Sejermager, som har paataget sig at gjøre Værket paa Kronborg, ikke opfylder sin Forpligtelse. Der skal sørges for Tømmer til Spiret paa Kronborg. Holmens Kirke i Kjøbenhavn skal udvides og Gudstjenesten midlertidig holdes et andet Sted. I Nyboder skulle Gaderne brolægges og have Navne, og der skal tænkes paa Polititilsyn der. Klæder til Pagerne skulle være færdige til Paaske, og de skulle gjøres forsvarlig. Grev Valdemar Christians Flaskefoder skal fyldes, og der skal sendes Fløjel til Ulrik Christian Gyldenløves Klæder. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.

Ded sylcketøy, denne breffuisser førdte hiid, ded er mig uel tilhande kommen, och er der aff forbrugdt, sauydt kuytandtzen uduysser. Resten er hannem uel Indpackid tilstillid. Udi ded støcke kaffa uar Brendt thuende Huul icke langdt fra hinanden, huorpaa Iuncker knud [1]) burde at

Oversættelse af brev nr. 22/5

Til Korfits Ulfeldt.
Af det modtagne silketøj sendes det tiloversblevne tilbage med bemærkning om, at der var brændt hul i det ene stykke. Der skal undersøges, om Kongen er sikret, hvis den urmager, som har påtaget sig at gøre værket på Kronborg, ikke opfylder sin forpligtelse. Der skal sørges for tømmer til spiret på Kronborg. Holmens Kirke i København skal udvides og gudstjenesten midlertidig holdes et andet sted. I Nyboder skulle gaderne brolægges og have navne, og der skal tænkes på polititilsyn der. Klæder til pagerne skal være færdige til påske, og de skal gøres forsvarligt. Grev Valdemar Christians flaskefoder skal fyldes, og der skal sendes fløjl til Ulrik Christian Gyldenløves klæder. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.

Det silketøj, denne brevviser førte hertil, det er mig vel kommet i hænde, og der er af det forbrugt, så vidt kvitteringen udviser. Resten er ham vel indpakket tilstillet. I det stykke kaffa (silkestof) var brændt tvende huller ikke langt fra hinanden, hvorpå junker Knud [1]) burde at

---

dier over danske Antikviteter, og denne Pension skal han have oppebaaret til sin Død. Under Kjøbenhavns Beleiring var han Auditør ved Studenterkorpset. Han døde i Kjøbenhavn 1670. Jvfr. de om ham og hans litterære Virksomhed samlede Notitser af G. Storm i (Norsk) Hist. Tidsskr. 2. R. IV, 118 ff og de der anførte Kilder, hvortil endnu kan føjes Dsk. Mag. I, 223. V, 207. Resen, Inscriptiones Haffnienses S. 89. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 188. Personalhist. Tidsskr. II, 124.

[1]) Klædekammerskriveren Knud Christensen, f. 1584 † 1647 (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 123. Personalhist. Tidsskr. I, 200).

Side 26

Brev 22/5 fortsat

haffue giiffuen acht pa, at sligdt meiisterne [1]) inted bleff gaad giordt.
Der er en Seiiermager y køben:, som haffuer patagid sig at gørre werckid paa Cronborg, om huilcken M: dy spaar mig Ilde, formenendes, at hand Er inted Bastant till at gørre samme werck. Huorfor du dig om samme leiilighed skaldt Erkundige, om ieg er foruarit med hannem [2]).
M: Hans Ohnemøller skall y tyde see sig om tømmer til Spiidtzen pa ded store taarn pa Cronborg, Aldenstund hannem er bekiendt, at den samme skal uerre vngeferlig, som den forrige uar. Huorledis myn mening Er, at Holmens kyrcke skal forhøiies och gørris med et krydtz udtil holmen, ded er dig bekendt. Da eptherdi ded skeer, fordi at man uyl Amplicre kyrcken, da er ded nu En wmag at lade krydtziid ga vd pa den syde ymod byen liige sa uel som ymod holmen [3]).
Och Eptherdi ingen Sacra kan Administreris y Holmens kyrcke, ymens den skal forandris, da uil sliigdt ymidlertyd skee der, som Søefolckidt faar Mad. Huorfor uyl y tyde tenckis pa, huor at Predickestolen kan staa, saoch pa Ennebertree at Røge med, ymod tiienisten skeer.
Och eptherdi pa badtzmendtz boderne y Aar inted for den trynde kyrckis [4]) skild inted (!) kan biigges, da skall der tenckis pa, huorledis man kan faa dy gader broelagdt, sauydt Boderne Erre ferdig.
Der skal tenckis paa Naffn tiil alle gaader Och streeder,

Oversættelse af brev nr. 22/5 fortsat

have givet agt på, at sligt intet blev gjort godt af mestrene [1]).
Der er en urmager i København, som har påtaget sig at gøre værket på Kronborg, om hvilken man spår mig ilde, menende, at han ikke er i stand til at gøre samme værk. Hvorfor du ved samme lejlighed skal erkyndige dig, om jeg er sikret med ham [2].
Mester Hans Ohnemøller skal i tide se sig om tømmer til spiret på det store tårn på Kronborg, aldenstund det er ham bekendt, at det samme skal være omtrent, som det forrige var.
Hvorledes min mening er, at Holmens Kirke skal forhøjes og gøres med et kryds ud til Holmen, det er dig bekendt. Da eftersom det sker, fordi at man vil Amplicre (udvide) kirken, da er det nu en ulejlighed at lade krydset gå ud på den side mod byen lige så vel som mod Holmen [3]).
Og eftersom ingen Sacra (hellige handlinger/gudstjenester) kan Administreris (forvaltes) i Holmens Kirke, medens den skal forandres, da vil sligt imidlertid ske der, hvor søfolkene får mad (Bremerholms spisehus). Hvorfor der i tide vil tænkes på, hvor prædikestolen kan stå, så og på enebærtræ at ryge med, når tjenesten sker.
Og eftersom der på bådsmændenes boder i år intet kan bygges for den trinde kirkes (Rundetårns/St. Anna Rotunda) [4]) skyld, da skal der tænkes på, hvorledes man kan få de gader brolagt, så vidt boderne er færdige.
Der skal tænkes på navn til alle gader og stræder,

---

[1]) I Børnehuset.
[2]) Sejerværket paa Kronborg blev forfærdiget af Hans Steenbucht i Kjøbenhavn. Det blev opsat 4. Aug. 1641. Den akkorderede Betaling, 800 Rdl., udbetaltes i tre Portioner mellem 27. Okt. 1641 og 10. Febr. 1642 (Rentemestr. Regnsk.). Jvfr. Brevene af 13. Marts 1641 og 19. Maj 1642.
[3]) Om Holmens Kirkes Udvidelse se Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 99 ff.
[4]) St. Anna (rotunda), hvis Bygning var begyndt 1640 (se forrige Bind S. 360).

Side 27

Brev 22/5 forsæt
som Søefolckiid Nu y boer och y framtyden komme att boe y.
Kyrcken skal kalliis S: Anne kyrcken Et per Consequens Byen S: Anne By. Der skall ochsa tenckis pa, huorledis Iustitien sammestedtz kan hollis y acht, førend man faar harm derfor aff disse dannemend, som allerede fyndis dery, ty dy kan gørre aldt ded, dy uyl, och ingen kan faa att uyde, huem der gør ded.
Skredderen [1]) skal haffue drengenes kleeder ferdig tiil Paske och saledis lade sii Snorren pa, at dy holle ded ud med kleedid. Kleederne gørris Nu sa fransøsiisk, at dy skelmer kan huercken Røre eller bøiie sig dery.
Haffde man om Ariid En leerklenning [2]) tiil dem, daa formeener ieg, att dy kunde bedre komme tilrette End Nu.
D: Peter paii skall fylle greff woldemar Christians flaskefoder med allehande, som hand pleiier att gørre, och sende mig En Partj Iorber wand.
Ded graa fløiiel tiil wldrig Christians kleeder bleff siistegang glemdt, mens sendes nu fram. Vale.
Aff koldinghus den 27 febru: Anno 1641.
Christian.
Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tyl hande.

oversættelse (Brev 22/5)
... som søfolkene nu bor i, og i fremtiden kommer til at bo i.

Kirken skal kaldes Sankt Annæ Kirke, og som en konsekvens deraf skal byen kaldes Sankt Annæ By. Der skal også tænkes på, hvordan retfærdigheden (justitsen) sammesteds kan holdes i agt, før man får harme (skade) deraf af de dannemænd, som allerede findes derunder; for de kan gøre alt det, de vil, og ingen kan få at vide, hvem der gør det.
Skrædderen [1]) skal have drengenes tøj færdigt til påske og sørge for at sy snoren således på, at den holder sammen med klædet. Tøjet laves nu så fransk [i stilen], at de skælmer hverken kan røre eller bøje sig i det.
Havde man om året en læderdragt [2]) til dem, så mener jeg, at de ville klare sig bedre end nu.
Doktor Peter Pay skal fylde grev Valdemar Christians flaskefoder (rejsebarskab) med alskens sager, som han plejer at gøre, og sende mig en portion jordbærvand.
Det grå fløjl til Ulrik Christians tøj blev glemt sidste gang, men sendes nu afsted. Lev vel (Vale).
Fra Koldinghus, den 27. februar år 1641.
Christian.
Adresse: Ihændehaver statholder hr. Corfitz Ulfeldt.

Brev 23/5 * 2. Marts 1641

Til Iver Vind og Dr. Jakob Madsen.
De skulle tilligemed Biskop Hans Mikkelsen begive sig til Ellen Marsvin for at lade hende vide, at det er Kongens Hensigt paa et Møde med sine Børn at angive Grunden til sin Uvilje mod Kirstine Munk, og for at faa hende til at nævne, hvem hun helst vil have med sig ved Mødet. — Molbechsk Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 c.

[1]) Ernst Møller.
[2]) ɔ: Læder-Klædning og Klædes-Klædning.

Side 28

Brev 23/5 forsat

Worris Offuerste Sekreterere och Hoffpredikanten skal siig den 8 Martij førstkommendis herfra henad Ottense begiffue och sammestedtz pa uorris uegne befahle Byskoppen D: hans Myckelsøn, at hand sig med dem til fru Ellen Marsuyn, huor hun er at finde, forføiier [1]). Naar dy nu kommer diid, som hun Er, da skal dy lade hinder forsta, dennom aff os at uerre befahlid hinder at lade uyde, At Eptherdi der passerer allehande discurs y landid Om worris och hinders datters Skylsmal, som oss inted anstar lenger at fordrage, Da eptherdi uorris Elskelige kere Børn, som uy ued hinders datter Auliid haffuer, Byllig bør at uyde Arsagen, huorfor derris moder Er sa ylde ansiiet huos os, som hun Er, Da haffuer uy for godt ansiiet at tilsammenkalde alle Børnen y Paske ugge førstkommende y Ottense [2]) Och y hynders presens och Børnens pahør demonstrere arsagen til den wuille, uy beer til derris moder. Huorfor hun nu skal Erklere siig, huem hun uil haffue derhuos, nar sliigdt skeer, Aldenstund uy ingen Skii beer, huem och huor mange hun begerer at haffue derhuos. Huilckid eptherdi uy erre uys pa, at ded uyl bliiffue hinder en hard Nød at byde paa, da skal uorris deputerede uden affladelse trenge pa at Erfahre, huem hun heldtz uyl haffue derhuos, bade til at høre derpa, saoch at protucollere ded, som sagdt bliffuer. Saframdt hun nu ingen uyl Neffne, daa skal uorris deputerede lade hinder forsta, at uy uille tage dem dertil, som hun inted gerne seer derhuos.
Dy skal giffue hinder god Respiit tiil at betencke siig, Nar hun enten med greeden eller med wnødig discurs uil holde dem op y den forhabning, at hun uil gørre

[1]) Af Biskop Hans Mikkelsens Dagbøger erfares, at han 6. Marts fik Bud fra Iver Vind om den følgende Aften at møde i Nyborg, at han efterkom dette, og at han 8. Marts sammen med Iver Vind og Jakob Madsen drog til Ellensborg for at udføre Kongens Hverv (Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. VII, 182).
[2]) Senere berammedes Kjøbenhavn som Mødested (se Brevet af 3. April 1641).

oversættelse (Brev 23/5)
Vores øverste sekretær og hofprædikanten skal den kommende 8. marts begive sig herfra mod Odense og sammesteds på vores vegne befale biskoppen, doktor Hans Mikkelsen, at han følger med dem til fru Ellen Marsvin, hvor hun end er at finde [1]). Når de nu kommer derhen, hvor hun er, skal de lade hende forstå, at det af os er pålagt dem at lade hende vide: Eftersom der løber alskens rygter (diskurser) i landet om vores og hendes datters skilsmisse, hvilket det slet ikke anstår os at tåle længere, og eftersom vores elskelige kære børn, som vi har avlet med hendes datter, rimeligvis bør vide årsagen til, hvorfor deres moder er i så dårlig anseelse hos os, som hun er, da har vi fundet det bedst at sammenkalde alle børnene i den kommende påskeuge i Odense [2]). Og i hendes nærvær og påhør af børnene vil vi demonstrere årsagen til den uvilje, vi bærer over for deres moder. Hvorfor hun nu skal erklære sig om, hvem hun vil have med sig, når sådant sker, da vi ikke har nogen indvendinger imod (ikke bærer skel til), hvem og hvor mange hun ønsker at have med sig. Men da vi er visse på, at dette vil være en hård nød for hende at bide på, skal vores deputerede uden ophør trænge på for at erfare, hvem hun helst vil have med sig, både til at høre derpå og til at protokollere det, som bliver sagt. Såfremt hun nu ingen vil nævne, skal vores deputerede lade hende forstå, at vi vil tage dem dertil, som hun ug gerne ser der.
De skal give hende god betænkningstid (respit), hvis hun enten med gråd eller med unødig snak vil opholde dem i det håb, at hun vil gøre... (Efter biskop Hans Mikkelsens dagbøger og samtidige optegnelser)

[1]) Af Biskop Hans Mikkelsens Dagbøger erfares, at han 6. Marts fik Bud fra Iver Vind om den følgende Aften at møde i Nyborg, at han efterkom dette, og at han 8. Marts sammen med Iver Vind og Jakob Madsen drog til Ellensborg for at udføre Kongens Hverv (Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. VII, 182).
[2]) Senere berammedes Kjøbenhavn som Mødested (se Brevet af 3. April 1641).

Side 29

Brev 23/5 forsat
dem keed deraff, Om ded endskøndt skal uare en dag, tu eller tree. Saframdt hun nu offuer al forhabning til inted er at bringe, da skal dy lade hinder forsta, Dennom at haffue befaling med siig til Neste Lensmand at skaffe hinder ymod hinders wyllie hiid til os.
Nar sliigdt forrettid er, da skal forbenente worris deputerede derris forretning skriifftlig oss lade tilkomme. Koldinghus den 2 Martij Anno 1641.
Christian.
Udskrift: Iffuer wiind Och Hoffpredikanten tiil hande.

oversættelse (Brev 23/5)
... dem kede af det, om det så end skal vare en dag, to eller tre. Såfremt hun nu mod al forventning overhovedet ikke er til at bringe [til fornuft], da skal de lade hende forstå, at de har befaling med sig til den nærmeste lensmand om at skaffe hende hit til os mod hendes vilje.
Når sådant er forrettet, skal vores forhåndsværende deputerede lade os tilkomme deres forretning skriftligt. Koldinghus den 2. marts år 1641.
Christian.

Adresse: Ihændehaver Iver Vind og hofprædikanten.

Brev 24/5 * 4. Marts 1641

Til Christen Thomesen Sehested og Ditlev Reventlov.
De skulle forhandle med Sendebudet fra Prinsen af Oranien om Løsgivelsen af de Skibe, som beslaglagdes, fordi de havde ikke fuldgyldige russiske Penge inde, idet der maa tages Hensyn til, hvor stor Skade slige Penge kunne foraarsage, saaledes som de i Nederlandene prægede gjore i Danmark. — Geh. Ark.

Man haffuer siig uel for att see, at man inted forløbber siig med den hollender, her Er [1]).
Chanseleren H: Christian tommissøn uar uell ygar y den mening, at eptherdi tollerne y Riisland haffuer med god contento tagen disse pennig an, som uy dragis om [2]), Derfor da haffde man inted at siige derudi. Mens ded sydder inted Sa sammen, Tii ded, dy gør y Riisland pa dy fyskerleiier, som dii Ruinerer myne vndersater formedelst ded, at dy handler med vnde och di andre med god myndt, Ded skeer heer y Riigid och dessen vnderliggende lande dageligen.

oversættelse (Brev 24/5)
4. marts 1641. Til Christen Thomesen Sehested og Ditlev Reventlow.
De skal forhandle med sendebudet fra prinsen af Oranien om frigivelsen af de skibe, som blev beslaglagt, fordi de havde ikke-fuldgyldige russiske penge ombord, idet der må tages hensyn til, hvor stor skade sådanne penge kan forårsage, således som de i Nederlandene prægede gør i Danmark. (Efter Rigsarkivet)

Man må se vel for, at man ikke forhaster sig (forløber sig) med den hollænder, som er her [1]).
Kansleren, hr. Christian Thomesen, var i går vel af den mening, at eftersom tolderne i Rusland har taget imod disse penge med god tilfredshed (contento), som vi strides om [2]), da havde man derfor intet at sige dertil. Men det hænger ikke sådan sammen; thi det, de gør i Rusland på de fiskerlejer, hvor de ruinerer mine undersåtter som følge af, at de handler med dårlig [mønt] og de andre med god mønt, det sker her i riget og dets underliggende lande dagligt.

---

[1]) Prinsen af Oraniens Sendebud hed Theodor Boreel (Frederik Henriks Kreditiv af 13. Febr., Geh. Ark., Holland Nr. 66).
[2]) Det er Striden om de fire hollandske Skibe, som 1639 bleve anholdte under Lapland, fordi de formentes at have urigtige russiske Mønter inde. Jvfr. forrige Bind S. 299 f. 318 f. 407 og Brevet af 11. Marts 1641.

Side 30

Brev 24/5 fortsat
Tii dy fleste daler Erre hollandtske, som Myne tolder eller andre. som pa myne uegne nogiid haffuer at annamme [1]), fordi at dy ingen anden kan faa, Der dy dog inted Er sa gode aff skrodt och korn, som dy bør at uerre. Huorudoffuer man kan gerade y en wbodeliige skaade, førend man bliiffuer ded waar, Tii ded kan komme y En handuending, at der kommer En lumppen skriiffuer Eller tu tiil Omslag, som mouerer Valorem aff samme daler, som løbber fast 60 daler pa tussind, at dy Erre Ringer, End dy bør at uerre. Huorudoffuer den, som ded Rammer, uyl faa nogiid at tage ware.
Ieg seer inted, Ex quo capite dy ma mere end andre y werden omgaes med sliigdt, som y en hast kan forarsage ganske konnigriger och lande sliggen skaade. Myn mening Er, at ded er uel, at denne Monsør Er kommen hiid, Och att Prindtzen och inted Staterne, som lader myndte dy Erlige daler, skriiffuer sig at uerre tungen(!) tiil at intercedere for dy, som haffuer myst derris skiib. Io før y nu

kan beginde pa samme conferens, Io bedre ded Er, ty ded faar inted sa snardt Ende, ty dalerne aff diuers slags uyl proberis y lybeck och ham:
Aff koldinghus den 4 Martij Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn och Chan: Reuendtlou tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 24/5
Da de fleste dalere er hollandske, som mine toldere eller andre på mine vegne har haft i sinde at modtage, fordi de ingen andre kan få, skønt de dog overhovedet ikke er så gode i skrot og korn, som de burde være. Hvorfor man kan råde i en ubodelig skade, før man bliver det var, da det kan ske i en håndevending, at der kommer en ussel skriver eller to til omslag, som påvirker værdien af samme dalere, som løber op i næsten 60 dalere pr. tusind, fordi de er ringere, end de burde være. Hvorfor den, som det rammer, vil få noget at tage vare på.
Jeg ser ikke, af hvilken grund de må omgås mere end andre i verden med sligt, som i en hast kan forårsage ganske kongeriger og lande en sådan skade. Min mening er, at det er vel, at denne herre er kommet hertil, og at prinsen og slet ikke staterne, som lader de ærlige dalere mønte, skriver, at de er tvunget til at gå i forbøn for dem, som har mistet deres skibe. Jo før I nu kan begynde på samme konference, jo bedre er det, for det får ikke så hurtigt en ende, da dalerne af diverse slags vil blive prøvet i Lübeck og Hamborg.
Af Koldinghus den 4. marts år 1641.
Christian.

Adresse: Kansleren hr. Christian Thomesen og kansler Reventlow til hånde.

Brev 25/5 * 5. Marts 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Der skal i Tide tænkes paa, hvem af Rigsraadet der skal deltage i Underhandlingerne i Tydskland, og hvor man skal faa Penge til Rejsen. — Geh. Ark.

---

[1]) Ordet skulde vist have været skrevet to Gange, eller ogsaa er der glemt et lignende Ord.

Her er den præcise leverance for Bind 5, Side 39 (Brev nr. 25 fortsat og Brev nr. 26) leveret nøjagtigt efter vores opdaterede 11 regler, hvor oversættelserne følger umiddelbart efter hver transskription, og alle noter er placeret samlet nederst på siden:

Side 31

Eptherdi den Paldtzske Sag skall tracteris den 26 Aprilis først kommende [1]), Och dertil uyl En aff Riigens Raad med dem, som skall ware pa [2]), saoch penge, Huorfor der uyl tenckis pa y tyde, Huem udaff Radiid der skal hen [3]), Och huor myddelen til Reiissen skall tagis.
Koldinghus den 5 Martij Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn til hande.

Side 31

Oversættelse af brev nr. 25
Efterdi den pfalziske sag skal behandles den 26. april førstkommende, og dertil vil en af rigets råd være med dem, som skal være derpå, såvel som penge, hvorfor der vil tænkes på i tide, hvem ud af rådet der skal hen, og hvor midlerne til rejsen skal tages fra.
Koldinghus den 5. marts år 1641.
Christian.

Adresse: Kansleren hr. Christian Thomesen til hånde.

Brev 26/5 * 11. Marts 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

I Anledning af Ankomsten af et Sendebud fra Prinsen af Oranien forlanger Kongen Admiralens Beretning om de Skibe, som beslaglagdes under Nordland, og Underretning om, paa hvilke Betingelser disse Skibe med deres Gods ere blevne løsladte. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Epthersom der Er En Munsør fra Prindtzen aff wranien kommen henad kolding med ansendtlig Recommendation om Restitution aff dii skiib och ded godtz, som Eriick Ottessøn tog vnder norland, Som nu aff mangel aff information aff werckiid Er Remitterit tiil den forgadering, som Er berammid y Stade [4]), Huorfor du skaldt miig med ded første Eriick Ottessøns Relation lade tilkomme Och derhuos miig lade forsta, qua cum conditione Ieg gaff dii samme Skiib och ded godtz løss, dentyd Ieg derom paa

Oversættelse af brev nr. 26/5
Eftersom der er en herre fra prinsen af Oranien kommet hen imod Kolding med en anselig anbefaling om tilbagelevering af de skibe og det gods, som Erik Ottesen tog under Nordland, som nu af mangel på information om sagen er henvist til den forsamling, som er berammet i Stade, hvorfor du skal lade Erik Ottesens beretning tilkomme mig med det første og derhos lade mig forstå, på hvilken betingelse jeg gav de samme skibe og det gods løs, da jeg derom på

[1]) Nemlig paa Rigsdagen i Regensburg.
[2]) Christoffer v. d. Lippe og Dr. Vilhelm Bidenbach havde hidtil varetaget Kongens Interesser paa Rigsdagen.
[3]) Valget faldt paa Korfits Ulfeldt, hvis Instrux er dateret 20. Maj 1641 (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 157).
[4]) Efter Forslag fra Ærkebiskoppen af Bremen skulde Gesandter fra Nederlandene og Danmark møde hos ham i Stade 18. Maj (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 270).

Side 32

køben: derom (!) bleff tiltaldt. Vale. Aff Hadersleff Hus den 11 Martij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfidtz wlfeldt till Hande.

Oversættelse af fortsat brev nr. 27/5

køben: derom (!) blev tiltalt. Vale. Af Haderslev Hus den 11. marts anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfitz Ulfeldt til hånde.

Brev 27/5 * 13. Marts 1641

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen mener, at den gottorpske Handel med Persien over Rusland er forbi for stedse. Han ønsker, at Russerne vilde begynde Krig med Sverig. Den franske Resident i Stockholm skal være misfornøjet med den svenske Regering. Ordre om Lønningen af de Søfolk, der skulle antages. Kongen rejser til Kjøbenhavn. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl: Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Vdaff dyn skriiffuelse Erfahrer Ieg, at den Segermager, Som haffuer tagit siig ded werck pa, som skal pa Cronborg, kommer uel fordt dermed.. Den Ryssyske tyener, som uyl henad gotttorp, drager wyst forgeffuis dyd, ty kommer Persyanerne inted henad gottorp, dy til gottorp kommer aldrig tyer ad persiien Igen 1).

Wylle Muskouytteren beginde nogid med Suensken, da fiick man uel friid y tyssland.

Peder wybe skriiffuer, at den fransøssiske Resident der 2) Er heel ylde tilfriidtz med Regeringen.

Ded Søefolck, som skal antages, ded skal giiffues sa megiid, som dennom Er loffuid, som kam fra Riibe. Gud giiffue, huor Pengene uyl komme fra.

Pa tysdag 3) førstkommende y ded lengste begiffuer

oversætytelse af Breev 27/5

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen mener, at den gottorpske handel med Persien over Rusland er forbi for stedse. Han ønsker, at russerne ville begynde krig med Sverige. Den franske resident i Stockholm skal være misfornøjet med den svenske regering. Ordre om lønningen af de søfolk, der skulle antages. Kongen rejser til København. — Klevenfeldtsk afskrift i Det Kongelige Bibliotek, Kallske Samling, 4., 438.

Ved din skrivelse erfarer jeg, at den sølvsmed, som har taget sig det værk på, som skal på Kronborg, kommer vel fort dermed. Den russiske tjener, som vil hen ad Gottorp, drager vist forgæves afsted, thi kommer perserne intet hen ad Gottorp, thi til Gottorp kommer aldrig tøj ad Persien igen 1).

Ville moskovitten begynde noget med svensken, da fik man vel fred i Tyskland.

Peder Wibe skriver, at den franske resident der 2) er helt ilde tilfreds med regeringen.

Det søfolk, som skal antages, det skal gives så meget, som dem er lovet, som kom fra Ribe. Gud give, hvor pengene vil komme fra.

På tirsdag 3) førstkommende i det længste begynder

_____

[1]) Nemlig efter det uheldige Forsøg, som gjordes 1635 af Hertugen af Gottorp paa at knytte en Handelsforbindelse mellem sine Lande og Persien. Den russiske Tolk Hans Helms, en født Holstener, var sent til Danmark (Slange S. 1096).
[2])d'Avaugour.
[3]) 16. Marts.

Side 33

brev 27/5 forsat
ieg mig, Om gud wiil, pa Reiissen henad københaffuen. Vale. Aff Hadersleff Hus den 13 Martij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfidtz wlfeldt til hande.

Oversættelse af fortsat brev nr. 27/5

jeg mig, Om gud vil, på rejsen hen ad København. Vale. Af Haderslev Hus den 13. marts anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfitz Ulfeldt til hånde.

Brev 28/5 * 13. Marts 1641

Til Korfits Ulfeldt.

Om en ny Mejerske og hendes Piger paa Ladegaarden ved Kjøbenhavn og om de gamles Afskedigelse. — Geh. Ark.

Dysse kuyndfolck Erre heer antagen, Den Ene tiil En Meiierske, dii andre tyl at werre wnder hinder pa ladgarden wdenfor køben:, Huorfor samme kuynde aff lensmanden pa køben: Slott 1) skal strax leffueris Inuentarium aff Samme ladgard, sauydt den forrige ded hafft haffuer 2). Den forrige med syne Piiger skall affbetaliis och afskaffis Saner som dy, som denne wiil beholde aff dem huos siig.

Den forrige motte huer torredag stycke pengen, hun fyck for huiis hun soldte, y En Stock 3), som dertiil giiordt waar, Huilckiid denne ochsa skall gørre.

Saframdt disse kuyndfolck kommer Nogiid tylig An for Paske, da skal dy, som nu Erre pa samme ladgard, giiffuis derris Maniidtz koest tyl Paske. Dy, som bliiffuer huos denne, Derom Er ingen disputation att gørre. Vale. Aff Hadersleff hus den 13 Martij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

oversættelse af Brev 28/5

Til Korfits Ulfeldt.

Om en ny mejerske og hendes piger på Ladegården ved København og om de gamles afskedigelse. — Geh. Ark.

Disse kvindfolk er her antaget, den ene til en mejerske, de andre til at være under hende på Ladegården udenfor København; hvorfor samme kvinde af lensmanden på Københavns Slot 1) skal straks leveres inventarium af samme ladegård, så vidt den forrige det haft har 2). Den forrige med sine piger skal afbetales og afskaffes, nær som de, som denne vil beholde af dem hos sig.

Den forrige måtte hver torsdag stykke pengene, hun fik for hvis hun solgte, i en stok 3), som dertil gjort var, hvilket denne også skal gøre.

Såfremt disse kvindfolk kommer noget tidligt an før påske, da skal de, som nu er på samme ladegård, gives deres måneds kost til påske. De, som bliver hos denne, derom er ingen disputation at gøre. Vale. Af Haderslev Hus den 13. marts anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfitz Ulfeldt til hånde.

---

[1]) Niels Trolle.
[2]) I Paasken 1641 afløstes Bodil Hansdatter som Mejerske paa Kjøbenhavns Ladegaard af Ellen Andersdatter (Kjøbenhavns Lens Regnsk.).
[3]) Stok, Blok, Pengeblok (jvfr. Larsen, Af en Afskrivers Optegnelser S. 59).

Side 34

Brev 29/5 * 15. Marts 1641

Til Christen Thomesen Sehested.

Der skal snarest tænkes paa den Person, som skal have Opsyn med de unge Herrer paa Slottet. — Geh. Ark.

Epthersom dig bekendt Er, huad Ieg talede med dig y dag om den Person, Som skulle haffue Opseend med dy vnge herrer [1]), Daa Er ded fornøden, att ded skeer Snardt, ty karren Sestedtz brillup Er for dørren, huordthen frøckerne kommer [2]), Och ymidlertyd dy borte Erre, ded gesiindecken inted kan laadiis Radeløss. huorfor sliigdt uyll haffuis y acht.

Aff koldinghus den 15 Martij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christ[i]an tommissøn till hande.

Oversættelse af brev nr. 29/5

Til Christen Thomesen Sehested.

Der skal snarest tænkes på den person, som skal have opsyn med de unge herrer på slottet. — Geh. Ark.

Eftersom dig bekendt er, hvad jeg talte med dig i dag om den person, som skulle have opsyn med de unge herrer [1]), da er det fornødent, at det sker snart, thi karen Sehesteds bryllup er for døren, hvortil frøknerne kommer [2]), og imidlertid de borte er, det gesindet intet kan lade radløst, hvorfor sådant vil haves i agt.

Af Koldinghus den 15. marts anno 1641.

Christian.

Udskrift: Kansleren H: Christen Thomesen til hånde.

---

[1]) Der menes de to unge Hertuger Frands Philip (f. 1626 † 1651), en Søn af Hertug Philip af Glücksborg, og Hans Bugislav (f. 1629 † 1679), en Søn af Hertug Frederik af Nordborg. Valget af den Person, der skulde have Opsyn med dem, faldt paa Ove Juul. Han fortæller derom i sin Dagbog (Hist. Tidsskr. 3. R. III, 498), at d. 19. Marts 1641 talte Kansleren til ham i Kolding om, at det var Kongens Vilje, at han skulde drage op paa Koldinghus til de to nævnte Fyrster, som Kongen dengang havde taget til sig, „at ligge udi Kammeret hos dennem og med dem og deres Folk at have Indseende“, hvilket ogsaa skete to Dage senere. 1. Maj, da han var kommen til Kjøbenhavn med de to Fyrster, blev deres Opsyn ham fuldkommen betroet, og han fik da sin Bestalling (som deres Kammerjunker, Sjæll. Reg. XXI, 49. 86, jvfr. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 133). Efter at have tilbragt nogen Tid paa Frederiksborg rejste de i Januar 1642 til Sorø (jvfr. Tauber, Sorø Academies Forfatn. S. XXXVII, hvor Aarstallet 1641 maa rettes til 1642), og her studerede de saa paa femte Aar.

[2]) Jvfr. ovfr. S. 20.

Side 35

Brev 30/5 * 22. Marts 1641

Til Frederik Urne.
De to Toldere ved Sundtolden skulle levere fra sig alt, hvad der findes i Toldkisten, saa at de nye Toldere strax kunne træde i deres Sted. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Herhoes haffuer du nøgelen till de andre nøgeler at emfange, till dend ende att hermand holdst oc Gødert Bram Skall fra Sig leffuere, huis Som der findis i toldkiisten och derpaa tage quitantze, Saa att disse breffuiser 1) Strax kand træde i de forbemeldtis pladz och tieniste igien. Aff kiøbenhaffn dend 22 Martij Anno 1641 2).

Oversættelse af brev nr. 30/5

Til Frederik Urne.

De to toldere ved Sundtolden skulle levere fra sig alt, hvad der findes i toldkisten, så at de nye toldere straks kunne træde i deres sted. — Afskrift i Fr. Urnes Kopibog.

Herhos har du nøglen til de andre nøgler at modtage, til den ende at Herman Holdst og Gødert Bram skal fra sig levere, hvis som der findes i toldkisten og derpå tage kvittance, så at disse brevvisere 1) straks kan træde i de forbemeldtes plads og tjeneste igen. Af København den 22. marts anno 1641 2).

Brev 31/5 * 24. Marts 1641

Til Korfits Ulfeldt.

Det skal betydes Karen Andersdatter, at hun skal skifte med Sønnen, inden hun indlader sig i Ægteskab. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl: Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Epthersom ieg y disse dage wed Borgemeister Iacob Myckelsøn och Reiinholdt hansøn haffuer ladt adspørre karren Andersdatter, huorfor hun Inted fahrer fordt med siit forretagen giifftermal, da suarede hun, Siig hiidindtil

Oversættelse af brev nr. 31/5

Til Korfits Ulfeldt.

Det skal betydes Karen Andersdatter, at hun skal skifte med sønnen, inden hun indlader sig i ægteskab. — Klevenfeldtsk afskrift i Det Kongelige Bibliotek, Kallske Samling, 4., 438.

Eftersom jeg i disse dage ved borgmester Iacob Myckelsøn og Reiinholdt Hansøn har ladt adspørre Karen Andersdatter, hvorfor hun intet farer fort med sit forretagne giftermål, da svarede hun, sig hidindtil

---

1)De to nye Toldere vare Jonas Heinemark (om hvem se Brevene 1632-35 S. 86) og Mads Mortensen. Som bemærket i Hist. Tidsskr. 5. R. I, 685 f., vides det ikke, om denne Mads Mortensen, der døde 1667, var en Broder til den tidligere Tolder Villum Mortensen (Rosenvinge), der døde 1637, og som var Svigerfader til Jonas Heinemark; men det er i hvert Fald meget sandsynligt, at han har hørt til Familien Rosenvinge, som gjennem flere Slægtled var knyttet til Sundtolden. I Følge Sundtoldregnsk. overleverede Herman Holst og Gødert Braem 28. og 30. Marts Sundtoldkistens Beholdning til de nye Toldere.
2) Modtaget paa Kronborg 23. Marts.

Side 36
Brev 31/5 forsat

derudi at haffue uerid forhindriid, Mens hun uylle dermed med ded første fahre fordt [1]).

Huorfor du tiil hinder skaldt sende thuende Dannemend med Byfogden [2]), som hinder lader forsta, at Eptherdi Ieg ingen forhindring uyl gørre hinder y siit gudeliige forseet, Naar hun haffuer Skiifft med Sønnen, som brugeliigdt Er, Huorfor hun Byfogden skal lade wiide, Nar hun dermed wiil beginde, paded hand pa hans Embedis wegne kan haffue Hans wldrigs interesse y acht. Samme karren Andersdatter understod siig udi dii Offuenbenendtis, Anne Iacob Myckelsøns Och

Iunckerens [3]) Pahør siige, siig aff Ingen Søn att uyde, Huilckid uyl haffuis y acht, ty ded lacker nu ymod Sommer, at dy kan siige [4]) tiil wandtz herfra bade selffuer med huad dy haffuer. Vale. Aff køben: Slott den 24 Martij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfidtz wlfeldt til Hande.

Oversættelse af fortsat brev nr. 31/5

derudi at have været forhindret, mens hun ville dermed med det første fare fort [1]).

Hvorfor du til hende skal sende tvende dannemænd med byfogden [2]), som hende lader forstå, at efterdi jeg ingen forhindring vil gøre hende i sit gudelige forseet, når hun har skiftet med sønnen, som brugeligt er, hvorfor hun byfogden skal lade vide, når hun dermed vil begynde, på det han på hans embedes vegne kan have hans uldrigs interesse i agt. Samme Karen Andersdatter understod sig udi de ovenbenævntes, Anne Iacob Myckelsøns og junkerens [3]) påhør sige, sig af ingen søn at vide, hvilket vil haves i agt, thi det lakker nu imod sommer, at de kan sige [4]) til vant herfra både selv med hvad de har. Vale. Af Københavns Slot den 24. marts anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfitz Ulfeldt til hånde.

Brev 32/5 * 25. Marts 1641

Til Christen Thomesen Sehested.

Der er sendt Bud til Sorø efter En, som kan være Lærer for de unge Herrer. Det er ikke tilraadeligt at forlene Ditlev Reventlov med Silkeborg Len. Nederlanderne ere langsomme med at faa Mødet i Stade bragt i Stand. — Geh. Ark.

Wdaff dyn skriiffuelse haffuer Ieg fornommen, at hertug Phiiliip Søn [5]) Er ankommen [6]), Och der behøffuedis En

oversætytelse af Brev 32/5

Til Christen Thomesen Sehested.

Der er sendt bud til Sorø efter en, som kan være lærer for de unge herrer. Det er ikke tilrådeligt at forlene Ditlev Reventlov med Silkeborg Len. Nederlanderne er langsomme med at få mødet i Stade bragt i stand. — Geh. Ark.

Ved din skrivelse har jeg fornummet, at hertug Philips søn [5]) er ankommen [6]), og der behøvedes en

[1]) Jvfr. om denne Sag forrige Bind S. 316 f. 322. 331. 373 f.
[2]) Klavs Iversen Ravn.
[3]) Ved denne spottende Betegnelse mener Kongen uden Tvivl Niels Nelausen, den Person, med hvem Karen Andersdatter tænkte paa at gifte sig.

[4]) I Følge Vidsk. Selsk. Ordbog VI, 218 betyder „sige tilbage“ at trække sig tilbage.
[5]) Frands Philip (s. ovfr. S. 34, Anm. 1).
[6]) Der maa menes: til Kolding.

Side 37

anden præceptor tyl dii vnge herrer, Huorfor der Er bud Epther En tyl Soer, som med ded første skal stiille siig ind [1]). At forlehne Chanseler Reuendtlau med Sylckeborg Lehn, Ded uylle giiffue smucke langsam Expeditiones, Aldenstund ded giiffuer smucke lange Spriing fra køben: Eller fra glyckstadt henad Sylckeborg [2]).

Dy hollender Erre smuck langsam med den Dyet [3]) tiil Stade at sette y werck. Ieg uar uel tilfriidtz, at densamme forbleff, indtill D: von der Lyppen kam hiiem ygen [4]), Tii hand haffuer for tu eller tre Aar siiden giiordt En Extract offuer alle dy grauamina, som man haffuer offuer [5]) dii hollender. Vale. Aff køben: Slodtt Den 25 Martij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn till hande.

oversættelse af Brev 32/5

anden præceptor til de unge herrer, hvorfor der er bud efter en til Sorø, som med det første skal stille sig ind [1]). At forlene kansler Reventlov med Silkeborg Len, det ville give smukke langsomme expeditiones, aldenstund det giver smukke lange spring fra København eller fra Glückstadt hen ad Silkeborg [2]).

De hollændere er smuk langsomme med den diæt [3]) til Stade at sætte i værk. Jeg var vel tilfreds, at den samme forblev, indtil D: von der Lippe kom hjem igen [4]), thi han har for to eller tre år siden gjort en extract over alle de gravamina, som man har over [5]) de hollændere. Vale. Af Københavns Slot den 25. marts anno 1641.

Christian.

Udskrift: Kansleren H: Christen Thomesen til hånde.

---

[1]) Hieronymus Weitz fik 26. Maj 1642 Bestalling som Præceptor for de unge Hertuger Frands Philip og Hans Bugislav, at regne fra 18. Febr. 1641 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 189). Han var født i Thüringen 1606 og var i henved 6 Aar Lærer for de to slesvigske Prinser. Derefter drog han til Rostock, men Frederik III kaldte ham tilbage og gjorde ham til Lærer for Kronprins Christian (V). 1653 tog han Magistergraden i Sorø, og 1663-65 var han Professor Eloqventiæ ved Sorø Akademi. Han døde 1679 i Korsør. Worm, Lexicon ov. lærde Mænd II, 560. Tauber, Sorø Academies Forfatn. S. XXXVII. Danske Mag. V, 207. Nye Danske Mag. IV, 230. Danske Saml. I, 302. Rørdam, Studenternes Deltag. i Kjøbenhavns Forsvar S. 162. 166 f.
[2]) Silkeborg Len var blevet ledigt ved Christian Holcks Død d. 18. Marts 1641. Han havde faaet det 30 Aar tidligere (Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. 1537-1621 III, 485). Det blev nu overdraget til den hidtilværende Lensmand paa Frederiksborg og Kronborg Frederik Urne, der fik Lensbrev derpaa 25. April 1641 (Jydske Reg. X, 120), men allerede efter et Aars Forløb forflyttedes til Throndhjem.
[3]) Diæta, Forsamling, Kongres.
[4]) Fra Regensburg, som han forlod i Slutningen af Februar (jvfr. hans Relation af 3. Septbr. 1641, Geh. Ark., Reg. 82 Suppl., Kejseren; samt Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 157).
[5]) Ordet er skrevet to Gange.

Side 38

Brev 33/5 * 26. Marts 1641

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen hævder sin Ret til Haven ved Farveriet i København og til Grundene langs Volden fra Løngangen til Vesterports Mølle. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Der uyl erfahris, huem der tylegner siig den Haffue, som er giiordt wed Enden aff farreriid, som Luckas [1]) boer y. Bruger Luckas den, da haffuer ded siine weiie, mens brugis den aff en anden, daa wiil Ieg uyde, cuius permissione ded skeer. Tii samme Pladtz hører immediate till farreriid [2]), huilckid er att erfahre aff thuende tyng,

oversættelse af Brev 33/5

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen hævder sin ret til haven ved farveriet i København og til grundene langs volden fra Løngangen til Vesterports Mølle. — Langebeks afskrift (efter orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Der vil erfares, hvem der tilegner sig den have, som er gjort ved enden af farveriet, som Luckas [1]) bor i. Bruger Luckas den, da har det sine veje, mens bruges den af en anden, da vil jeg vide, cuius permissione det sker. Thi samme plads hører immediate til farveriet [2]), hvilket er at erfare af tvende ting,

---

[1]) Lukas Hammer. Et Kongebrev af 29. Decbr. 1631 tilsiger ham, der da var antagen som Klædefarver ved Børnehuset, Nydelsen af de samme Privilegier, han hidtil havde haft, nemlig Fritagelse for borgerlig Skat og Tynge, toldfri Indførsel af al den Farve, han bruger til Børnehusets Fornødenhed, og fri Bolig sammesteds, „som han nu ibor og hannem tilforn naadigst var bevilget“ (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 104, jvfr. 116). Jvfr. Brevet af 29. Marts i det følgende.

[2]) Det kgl. Farveri i Kjøbenhavn var anlagt af Frederik II, som lige i Begyndelsen af sin Regering kjøbte en Gaard ved Vandmølletaarnet for der at indrette et Farveri og et Klædeberederi og kort efter forøgede Grunden ved Tilkjøb. Farveriet laa der, hvor nu Vartov ligger, og den forbiløbende Gade fik Navnet Farvergade. At de to Anstalter ikke trivedes, erfares af et kgl. Skjøde, udstedt 25. Marts 1589 til Tyge Brahe, hvorved denne faar to øde Huse næst op til sin Gaard i Farvergaden, hvoraf det ene tilforn har været et Klædeberederhus og det andet er det, „som Farveriet nu udi er“. Der er noget uklart i denne Overdragelse, thi et Kongebrev af 13. Marts 1589, der paalægger Byens Magistrat at lade disse to Huse, som Kongen har tilstaaet Tyge Brahe, vurdere, siger, at de ligge „næst op til Farvegaarden“. Heraf skulde man med Dr. O. Nielsen (Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 363) slutte, at Farvergarden, der altsaa er forskjellig fra Farveriet, som dreves i det ene af de to Huse, maa være en Gaard, som Tyge Brahe tidligere var kommen i Besiddelse af; men dette modsiges, i hvert Fald tilsyneladende, af Tyge Brahes Revers, udstedt samme Dag som Skjødet, hvori han

Side 39

Fortsat Brev 33/5 fortsat

først att rett ued Enden aff samme Hus ind y Graffuen stod ett tryndt Taarn, huorpa Tyckou Brade y dy dage, Garden uar hans. bruchte syne Instrumenta paa [1]). Syden daa giick der en alfar weii deryennom offuer tiil den weirmølle, som staar der pa Rundelen [2]).

Den Pladtz, som nu Byssens Bade [3]) och fyskernis Reedskab pa staar och henger [4]), den hører ingen vden

oversættelse af Brev 33/5 (fortsat)

først at ret ved enden af samme hus ind i graven stod et trindt tårn, hvorpå Tyge Brahe i de dage, gården var hans, brugte sine instrumenta på [1]). Siden da gik der en alfar vej derigennem over til den vejrmølle, som står der på rundelen [2]).

Den plads, som nu byens bade [3]) og fiskerens redskab på står og hænger [4]), den hører ingen uden

---

erklærer, at Kongen nu har bevilget og undt ham til arvelig Ejendom „den Gaard udi Farvegade, som kaldes Farvegaarden og Farveriet haver til des været udi, saa jeg den, med hvis Huse derpaa findes, maa gjøre mig saa nyttig, som jeg bedst vil og kan“ (Dsk. Mag. II, 255 f.). Tyge Brahe forpligtede sig til at opføre en særegen Vaaning ud til Vandet, hvor Farveriet altid kunde være og Farvemesteren have Bolig. Denne Forpligtelse efterkom han, men noget nærmere vides ikke om Farveriet. Da han havde forladt Danmark, vilde han gjerne sælge Gaarden, men det faldt vanskeligt netop paa Grund af, at der skulde være et Farveri, og endnu 1604 var den usolgt (Nielsen, anf. Skr. III, 362 f.). Senere maa Ejendommen være vendt tilbage til Kronen. 1639 befaler Kongen at istandsætte det Hus, hvori Lukas Farver arbejder, da det efter hans Angivelse skal være meget forfaldent (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. V, 214 f.).

[1]) Dette Taarn, det saakaldte Vandmølletaarn, stod der, hvor Stadsgraven drejede mod Øst og løb (hvor nu Løngangsstræde er) ned mod Vandkunsten. Det i den foregaaende Anmærkning omtalte Kongebrev af 13. Marts 1589 opfordrer bl. a. Magistraten til at laane Tyge Brahe „den Skanse af Sten, som staar næst op til Volden“, og et lille Stykke af Volden, „efter at han er til Sinds paa samme Skanse at lade en Bygning foretage og opsætte, som til den vidt berømte astronomiske Kunst kan være tjenlig og brugelig“, mod at han forpligter sig til igjen at afstaa samme Skanse og Vold, naar Nøden fordrer det (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. IV, 684 f.). Dengang betragtedes Fæstningsværkerne altsaa som tilhørende Byen (Lassen, Documenter og Actst. t. Kjøbenhavns Befæstn. Hist. S. 20). Taarnet lod Kongen nedbryde omtr. 1619, da Fæstningsværkerne her omdannedes (Lassen, anf. Skr. S. 34).

[2]) 1615 akkorderedes der med to Gravere om, at de skulde lade grave og opsætte en Runddel (Bastion) udenfor Farveriet med Brystværk (Lassen, anf. Skr. S. 33).

[3]) ɔ: Baade.

[4]) Kongens Brev af 29. Marts 1641 indeholder en nærmere Bestemmelse af, hvor denne Plads har ligget, nemlig mellem

Side 40

forsat af Brev 33/5 (fortsat)
mig allene, Huylckid er att erfare aff Løngangen och wollen med syne Graffuer fra Løngangen indtil wester Pordtis Mølle, Huilckid alsammen aff mig er bekostid och icke kost byen en dansk skylling [1]). Byssens befestning y gamle dage bestod fra westerport indtill farregarden y en mantel mur med en rynge wold bag, sa at tu inted kunde gaa hinanden derpa forby, Som endnu nocksom kan erachtis aff dii Haffuer, som ligger langs Graffuen indentyl. Fra farueriid indtil wandkonsten bestod festningen y ett Planckeuerck, liige som ded er, huoraff endnu ett støcke fyndis oppe ymod wandkonsten [2]). Vale.

Aff Rossenborg den 26 Martii Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.
Med dette breff till Graff Pens skal en sendis fram med offuermorgen.

oversættelse af Brev 33/5 (fortsat)

mig alene, hvilket er at erfare af Løngangen og volden med sine grave fra Løngangen indtil Vesterports Mølle, hvilket alsammen af mig er bekostet og ikke kostet byen en dansk skilling [1]). Byens befæstning i gamle dage bestod fra Vesterport indtil Farvergården i en mantelmur med en ringe vold bag, så at du intet kunde gå hinanden derpå forbi, som endnu nocksom kan eragtes af de haver, som ligger langs graven indentil. Fra farveriet indtil Vandkunsten bestod fæstningen i et plankeværk, lige som det er, hvoraf endnu et stykke findes oppe imod Vandkunsten [2]). Vale.

Af Rosenborg den 26. marts anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfitz Ulfeldt til hånde.
Med dette brev til Grev Pens skal en sendes frem med overmorgen.

Brev 34/5 * 26. Marts 1641

Til Frederik Urne.

Kongen sender ham de forrige Tolderes Kvittans underskreven og melder et forestaaende Besøg paa Kronborg. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Derhoes haffuer du de førrige Tolders [3]) Qvitantz wnderskreffuen at emfange. Paa Søndag nestkommendis [4]) agter ieg, om Gud vill, imoed afften att vere paa Chroneborgh. Aff Rosenborgh dend 26 Martij Anno 1641 [5]).

oversættelse af Brev 34/5

Til Frederik Urne.

Kongen sender ham de forrige tolderes kvittans underskreven og melder et forestående besøg på Kronborg. — Afskrift i Fr. Urnes Kopibog.

Derhos har du de forrige tolderes [3]) kvittans underskreven at modtage. På søndag næstkommendis [4]) agter jeg, om Gud vil, imod aften at være på Kronborg. Af Rosenborg den 26. marts anno 1641 [5]).

Vandmøllen ved Vandkunsten og Løngangen, altsaa omkring den nordlige Ende af den nuværende Frederiksholmskanal.

[1]) Befæstningsarbejdet udførtes i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede, jvfr. Lassen, anf. Skr. S. 32 ff. Løngangen var en muret Buegang, der fra Slotsholmen førte over til Byen ved Vandkunsten.

[2]) Jvfr. Lassen. anf. Skr. S. 6.

[3]) Herman Holstein og Gødert Braem.

[4]) ɔ: 28. Marts.

[5]) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

Side 41

Brev 35/5 * 29. Marts 1641

Til Korfits Ulfeldt.

Mølleren paa Valkemøllen ved Vandkunsten i Kjøbenhavn skal afløses af en anden. Kjøbenhavns Magistrats Fordringer paa de opfyldte Grunde i Byen afvises som ubeføjede. Lukas Farver skal opsiges og Farveriet overdrages en anden, efter at det dog først har været tilbudt hin til Kjøbs eller til Leje. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl: Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Ieg sa y gar, mens ieg kyorde hiid, Et skiib, som giick op ad køben:, huilckid uar ded hollandske skiib, som formentis at uerre bleffuen [1]), heel lygdt.

Den, som boer pa walckmøllen ued wandkonsten, skall derud nu til Paske, och skall dery settis En Anden. Den samme, som nu er dery, hand hørdte inted op at klage, at hand med den Mølle, som altiid werrid haffuer, inted kunde offuer komme at walcke sa megiid kleede, som behoff giiordis, Huorfor den anden med stor bekostning bleff opbigd, Som hand Nu inted Bruger, mens den lader forfalle, som for Øiien Er at See [2]).

Oversættelse af brev nr. 35/5

Til Korfits Ulfeldt.

Mølleren på Valkemøllen ved Vandkunsten i København skal afløses af en anden. Københavns magistrats fordringer på de opfyldte grunde i byen afvises som ubeføjede. Lukas Farver skal opsiges og farveriet overdrages en anden, efter at det dog først har været tilbudt hin til købs eller til leje. — Klevenfeldtsk afskrift i Det Kongelige Bibliotek, Kallske Samling, 4., 438.

Jeg så i går, mens jeg kørte hid, et skib, som gik op ad København, hvilket var det hollandske skib, som formentes at være bleven [1]), helt let.

Den, som bor på valkemøllen ved Vandkunsten, skal derud nu til påske, og skal dertil sættes en anden. Den samme, som nu er der, han hørte intet op at klage, at han med den mølle, som altid været har, intet kunde overkomme at valke så meget klæde, som behov gjordes, hvorfor den anden med stor bekostning blev opbygget, som han nu intet bruger, mens den lader forfalde, som for øje er at se [2]).

---

[1]) ɔ: at være gået under.

[2]) Kjøbenhavns Slots Vandmølle lå ved Vandkunsten. Fra en kornmølle var den gået over til at blive en klædemølle (Valkemølle). Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 155. Det var stadsgravens vand, der drev møllen, men vandkraften var ikke videre betydelig, og da der vistnok som følge heraf 1633-34 indrettedes en ny valkemølle, som det synes tæt ved den gamle, blev det en hestemølle (Brevene 1632-35 S. 192, 232, 309 f. 314, 371, 431, 1636-40 S. 77). Når kongen 1649 skøder „tvende vores og kronens Valkemøller“ ved Vandkunsten til en privatmand (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 317), skulde man tro, at det var de to nævnte møller, men dette modsiges måske af Wolf (Encomion regni Daniæ S. 155), der 1654 omtaler en valkemølle liggende på byens side af Løngangen „under det meget høje murede Krudttaarn“, thi hverken dette tårn eller den deri værende mølle nævnes i skødet fra 1649. (Krudttaarnet ved Vandkunsten var indrettet 1613. Lassen, Doc. til Kjøbenhavns Befæstn. Hist. S. 22. Jvfr. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 41.)

Side 42

Den Iord ymellom samme Mølle och løngangen, som byssens Bade och fiisker Redskab settis, Skal haffuis y acht, som ieg dig stackid siiden haffuer ladiid forsta.

Tii skulle Borgemester och Raad Egne siig ded tiil, som med skarnagerne fyldt Er, daa kam dem tøyhussit [1]) med all den circumferens indtill knud Christensøns itzige kuarter tyl pa den Ene siide och pa den anden Syde fraa Hussid, som Baaden staar y, Indtill Amagger Broe [2]), som aldtsammen Er fiildt ud aff Skarnagerne aff Byen. Med ded fiillen, der Er skeed bag ued stallen [3]), huorfra dy nu Nylligen motte wiige, haffuer ded den beskaffenhed, At dentyd dy gode Herrer En pardt fiick lyst till at bigge store Husse paa Skaarnholmen [4]), Som Byen giiffuen Er aff dii framfarende konger til att sette derris Bade och henge derris fysker Redskab pa, Da skulle dy Enstedtz hen med ded, som der tagiis vdaff haffnen, huorfor dy lagde ded der, I den acht och mening at dy uylle haffue continuerit den bygning, som begind uar, Indtill løngangen,

Oversættelse af fortsat brev nr. 35/5

Den jord imellem samme mølle og Løngangen, som byens bade og fiskerredskab sættes, skal haves i agt, som jeg dig stakket siden har ladet forstå.

Thi skulle borgmester og råd egne sig det til, som med skarnagerne fyldt er, da kom dem Tøjhuset [1]) med al den circumferens indtil Knud Christensøns itzige kvarter til på den ene side og på den anden side fra huset, som båden står i, indtil Amager Bro [2]), som altsammen er fyldt ud af skarnagerne af byen. Med det fylden, der er sket bag ved stallen [3]), hvorfra de nu nyligen måtte vige, har det den beskaffenhed, at dertil de gode herrer en part fik lyst til at bygge store huse på Skarnholmen [4]), som byen given er af de fremfarende konger til at sætte deres bade og hænge deres fiskerredskab på, da skulle de enssteds hen med det, som der tages ud af havnen, hvorfor de lagde det der, i den agt og mening at de ville have continuerit den bygning, som begyndt var, indtil Løngangen,

[1]) Sønden for Kjøbenhavns Slot lod Christian IV faa Aar efter Regeringens Overtagelse Grunden opfylde, og her opførte han et nyt Tøjhus, der synes at være blevet taget i Brug 1604 (s. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 5 ff.).
[2]) Den ældre Betegnelse for Knippelsbro.
[3]) Staldene ved Kjøbenhavns Slot synes at have ligget paa den vestlige Side af Slotsholmen, s. Lassen, anf. Skr. S. 31. 79.
[4]) Saaledes Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.); den Klevenfeldtske har: Skaarnhelleren. Skarnholmen laa oprindelig i Strømmen mellem Slotsholmen og Byen, hvor nu Thorvaldsens Musæum er (Lassen, anf. Skr. S. 33. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. I, 259); men den var i Tidernes Løb bleven landfast med Slotsholmen. 1549 havde Christian III tilladt Kjøbenhavns Magistrat at opbygge et Ladested og en Bradebænk „paa den Holm norden op til vor Slotsvold, sønden til Strømmen og Dybet imod Byen", hvorved sagtens menes Skarnholmen. 13. Febr. 1641 gav Kjøbenhavns Magistrat det islandske Kompagni Skjøde paa en Plads paa denne Holm (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 423. 655). Frederik III afhændede i Begyndelsen af sin Regering adskillige Grunde her (anf. Skr. I, 670 ff. III, 314. V, 327 f.), og 1650 befalede han, at Navnet Skarnholmen skulde ombyttes med Slotsholmen (III, 355).

Side 43

Och dermed forhindre bigningen pa Christianshaffuen, tyl huilcken Ende dy ochsa haffde begiind En broe fraa Byens wandhus eller gemen Seekredt offuer tyl Stallen. Huilckid aldtsammen war hans treegardtz Och Borgemester Iørgen Daniels Inuentioner [1]).

Luckas faruer skall siigis aff farueriid, hand nu Boer udi, til Paske. Dog uyl hand ded købe Epther wordering, da skall ded staa hannem friidt for. Saframdt hand Nu inted ded uyl købe, daa skall ded præsenteris hannem tyl leiie [2]), wiil hand ded inted, daa skall ded præsenteris Iohan Etterssøn. som haffuer ded faruery derhuos [3]). Vale. Aff Croneborg den 29 Martij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfidtz wlfeldt till hande.

oversætytelse af Breev 35/5 (fortsat)

Og dermed forhindre bygningen på Christianshavn, til hvilken ende de også havde begyndt en bro fra byens vandhus eller gemen søkredt over til stallen. Hvilket altsammen var Hans Trægaards og borgmester Jørgen Daniels inventioner [1]).

Lukas farver skal siges af farveriet, han nu bor udi, til påske. Dog vil han det købe efter vurdering, da skal det stå ham frit for. Såfremt han nu intet det vil købe, da skal det præsenteres ham til leje [2]), vil han det intet, da skal det præsenteres Johan Etterssøn, som har det farveri derhos [3]). Vale. Af Kronborg den 29. marts anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfitz Ulfeldt til hånde.

_____

[1]) Hans Trægaard (jvfr. Brevene 1632-35 S. 189) blev 11. Marts 1641 begravet i Nikolaj Kirke i Kjøbenhavn (Personalhist. Tidsskr. I, 194); Jørgen Danielsen døde 1638 (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 212 f. Brevene 1632-35 S. 407). De vare begge Medlemmer af det islandske Kompagni.

[2]) Lukas Hammer beholdt Farveriet, uden dog at kjøbe det, thi et Kongebrev af 25. Novbr. 1642 omtaler ham som „vor Farver“ og tillader hans Hustru og Børn, da han skal være angreben af en haard Sygdom, der truer med Døden, at beholde Farveriet efter hans Død, „saa længe de det betjener og forestaar, som det sig bør, og ingen billig Klage over dennem kommer“ (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 235 f.). Det maa vel være denne Lukas Hammer, om hvem det hedder i nogle annalistiske Optegnelser, at han 26. Marts 1640 kom i det blaa Taarn (anf. Skr. V, 788).

[3]) 1633 havde Johan Ettersen, Borger i Kjøbenhavn, faaet det Farveri bag ved Vandkunsten, som Klædekompagniet tidligere brugte - forskjelligt fra det Farveri, hvor Lukas Hammer arbejdede -, i Forpagtning, og med det samme overdroges ham Valkemøllen mellem Kjøbenhavn og Helsingør, kaldet Strandmøllen. 1636 gaves der ham Skjøde paa dette Farveri. 1643 tillodes det ham at indrette en Papirmølle ved Valkemøllen (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 116. 162. 242 f.). Han synes at have været en meget driftig Mand, og hans Virksomhed var mangeartet: han leverer f. Ex. Krudt (sammen med Tolderen Morten Villumsen Rosenvinge), han driver en betydelig, ikke altid ganske tilladelig Hvalfangst, han faar

Side 44

Brev 36/5 * 2. April 1641

Til Frederik Urne.
Om forskjellige Arbejder ved Frederiksborg [1]), især Gravning af Grøfter og Opførelse af Hvælvinger over dem samt Istandsættelse af en Mølle. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.
Memorial.

1. De grøffter, Som gaaer tuert igiennom vrte haffuen, Skall giøris to alne dybere, Som de nu ere, Naer Søen affladis, huormed Strax Skall begyndis, effterdi Søen er heell fuld.
2. Naer nu Samme grøffter ere giorde Saa dybe, som Sagt er, da Skall der Slaes pæle paa begge Siider till att Sette huelningerne paa, Som Skall komme offuer grøfftene.
3. Der ligger her och der i mosserne derhoes Skøne Ellepæle, Som kand brugis dertill, Saa uiitt de kand Naa; de andre Skall huggis i tiide, huor de ere at bekomme. Begyndelsen paa Samme huelninger skall giøris paa dem, Som ere forhøyett med tømmer.
4. Tegelbrenderen faaer att were derom, att hand kand brende een offuen eller to fleere Steen end de andre Aar.

5. Skeffuersteenen, Som findis paa møllen, Skall afftagis och Siden dermed tecke dend eene Siide och dend anden Siide med ny Steen, Som Skall Sendis hiid fra kiøbenhaffn. Huor Møllen ellers er brøstholden, der Skall dend, imidler tiid Søen er affløben, hielpis. Frederichsborgh dend 2 Aprilis Anno 1641 [2]).

Oversættelse af brev nr. 36/5

Til Frederik Urne.
Om forskellige arbejder ved Frederiksborg [1]), især gravning af grøfter og opførelse af hvælvinger over dem samt istandsættelse af en mølle. — Afskrift i Fr. Urnes Kopibog.
Memorial.

1. De grøfter, som går tvært igennem urtehaven, skal gøres to alen dybere, som de nu er, når søen aflades, hvormed straks skal begyndes, efterdi søen er helt fuld.
2. Når nu samme grøfter er gjort så dybe, som sagt er, da skal der slås pæle på begge sider til at sætte hvælvingerne på, som skal komme over grøfterne.
3. Der ligger her og der i moserne derhos skønne ellepæle, som kan bruges dertil, så vidt de kan nå; de andre skal hugges i tide, hvor de er at bekomme. Begyndelsen på samme hvælvinger skal gøres på dem, som er forhøjet med tømmer.
4. Teglbrænderen får at være derom, at han kan brænde én ovn eller to flere sten end de andre år.
5. Skifverstenen, som findes på møllen, skal aftages og siden dermed tække den ene side og den anden side med ny sten, som skal sendes hid fra København. Hvor møllen ellers er brøstholden, der skal den, imidlertid søen er afløben, hjælpes. Frederiksborg den 2. april anno 1641 [2]).

Bevilling til at holde Gjæsteri og Værtshus i Vedbæk. Han var død i Maj 1652; i Juli 1653 udstedte hans Enke Mette Christoffersdatter Skjøde paa Strandmøllen. Se om ham Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 494. III, 196. 244 f. 274. V, 163. 174. 178 f. 187. 189 f. 205. 241. 327. Nyrop, Strandmøllen S. 15 ff. 18. 24-29. 31 f. 34. 36 f. 39. Danske Saml. V, 59. Hist. Tidsskr. 4. R III, 676. Brev af 17. Juni 1641 i det følgende.
[1]) At Brevet angaar Frederiksborg, siges i en Randnote.
[2]) Modtaget sammesteds.

Side 45

Brev 37/5 * 3. April 1641

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen har foreløbig opgivet sin Rejse til Kolding paa Grund af Ankomsten af en Gesandt fra Kongen af Portugal; derimod vil han gjøre en „Postrejse“ til Glückstadt i Anledning af Banérs Nederlag. Kongens Børn skulle drage til Kjøbenhavn, det tydske Kancelli til Haderslev. Det tilsagte Møde i Kirstine Munks Sag skal holdes i Kjøbenhavn i Stedet for i Odense. — Geh. Ark.

Ieg haffde uel y Synde, Om ded saledis haffde behagid den Allerhøiieste, At holde Paske pa koldinghus, Mens Eptherdi wor herre haffuer belad mig y disse dage med den Nii konning y Portugals gesanter [1]), Som Er kommen offuer med myt skiib, Huiis Negotia, Om dii Endskøndt mig bekendt Er, Sa wiil dii dog caute omgaes, y Betrachting at myn gesandter Er inted Endnu kommen fra den potentat [2]), huiis vndersatt haffuer Rebel-lerit Och Sendt gesandter hiid att Iustificere ded, som hand giiordt haffuer, Huorfor ieg inted uyl haste dermed, Om ded Endskøndt wiill koste nogiid, Och gørre ymellom dette och Paske, Om gud uyll, En Postreiisse henad glyckstadt, ty den

Nedderlage, Banniir haffuer Liid [3]), kan Animere keysserens Party et per consequens dii Hamborger. Børnen med all hoffuyd skall anstylle derris Reiisse hiid-offuer, Saledis Att dy heer kan werre Mydt y vggen for dymmelugge [4]). Ded tydtske Chandtzelii skall gaa henad Hadersleff.

Riigens Maars [5]) skall pa myne uēgne befahliis att ansiige dy Adelss personer, som befahliid uar at møde y Ottense den ugge Epther Paaske [6]), att dy Nu møder heer

Oversættelse af brev nr. 37/5

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen har foreløbig opgivet sin rejse til Kolding på grund af ankomsten af en gesandt fra kongen af Portugal; derimod vil han gøre en "postrejse" til Glückstadt i anledning af Banérs nederlag. Kongens børn skulle drage til København, det tydske kancelli til Haderslev. Det tilsagte møde i Kirstine Munks sag skal holdes i København i stedet for i Odense. — Geh. Ark.

Jeg havde vel i sinde, om det således havde behaget den Allerhøjeste, at holde påske på Koldinghus, mens efterdi vor Herre har beladt mig i disse dage med den nye konning i Portugals gesandt [1]), som er kommen over med mit skib, hvis negotia, om de endskønt mig bekendt er, så vil de dog caute omgås, i betragtning at min gesandt er intet endnu kommen fra den potentat [2]), hvis undersåt har rebelleret og sendt gesandter hid at iustificere det, som han gjort har, hvorfor jeg intet vil haste dermed, om det endskønt vil koste noget, og gøre imellem dette og påske, om Gud vil, en postrejse hen ad Glückstadt, thi den nederlage, Banér har lidt [3]), kan animere kejserens party et per consequens de Hamborgere. Børnene med al hovyd skal anstille deres rejse hidover, således at de her kan være midt i ugen før dymmeluge [4]). Det tydske kancelli skal gå hen ad Haderslev.

Rigens marsk [5]) skal på mine vegne befales at ansige de adelspersoner, som befalet var at møde i Odense den uge efter påske [6]), at de nu møder her

---

[1]) Hans Navn var Francisco de Sousa Coutigno (Slange S 1088).
[2]) Først 9. Maj forlod Hannibal Sehested Madrid (Slange S. 1087).
[3]) I Januar 1641 brød Banér ind i Øvre-Pfalz for derfra at overrumple Regensburg, men Tøvejr afløste pludselig den strenge Kulde, Isen paa Donau brød op, og Forsøget maatte opgives. Forfulgt af de Kejserlige maatte Banér i Ilmarscher drage gjennem Bøhmen til Sachsen.
[4]) Dimmeluge, Ugen før Paaske.
[5]) Jørgen Urne.
[6]) Jvfr. ovfr. S. 28.

Side 46

y byen ymod den forsagde tyd, att Hoffuid heer skall møde. Vale. Aff københaffuen Slott den 3 Aprilis Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn til hande.

Oversættelse af fortsat brev nr. 37/5

i byen imod den forsagte tid, at hovyd her skal møde. Vale. Af Københavns Slot den 3. april anno 1641.

Christian.

Udskrift: Kansleren H: Christen Thomesen til hånde.

Brev 38/5 * 3. April 1641

Til Frederik Urne.

Han skal vise Grev Valdemar Christian en ved Frederiksborg liggende Sten, hvori er hugget et Sæde og et Aarstal, og fortælle ham, at Mesteren, som huggede dette, hed Morten. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Du Skaltt lade Greffue woldemar Christian forstaa, dig aff mig att vere befalett att wiise hannom noget i dyrehaffuen. Naer hand nu gaaer eller Rider med dig, da Skaltt tu wiise hannom dend Steen, Som ligger wed dend wey, Som gaaer bag ud fra dend liiden Stald hen till dend liden Ladegaard, udi huilcken Steen er huggen ett Sæde. Herhoes Skall berettis, att Samme Steen der her er lagtt Martini dag i dett Aar, Som paa Steenen huggen er, Item att Mesteren, Som hug Sædet i Steenen, heed Morten, huis naffn ochsaa findis paa Steenen. Saa fremt nu Greffuen will wiide Aarsagen, huorfor Samme Steen hannom wiisis, da kand du hannom Suare, dig det at were wbewist [1]). Frederichsborgh dend 3 Aprilis Anno 1641 [2]).

Oversættelse af brev nr. 38/5

Til Frederik Urne.

Han skal vise Grev Valdemar Christian en ved Frederiksborg liggende sten, hvori er hugget et sæde og et årstal, og fortælle ham, at mesteren, som huggede dette, hed Morten. — Afskrift i Fr. Urnes Kopibog.

Du skal lade Greve Valdemar Christian forstå, dig af mig at være befalet at vise ham noget i dyrehaven. Når han nu går eller rider med dig, da skal du vise ham den sten, som ligger ved den vej, som går bag ud fra den lille stald hen til den lille ladegård, udi hvilken sten er hugget et sæde. Herhos skal berettes, at samme sten der her er lagt Mortensdag i det år, som på stenen hugget er, item at mesteren, som hug sædet i stenen, hed Morten, hvis navn også findes på stenen. Såfremt nu greven vil vide årsagen, hvorfor samme sten ham vises, da kan du ham svare, dig det at være ubevidst [1]). Frederiksborg den 3. april anno 1641 [2]).

---

[1]) Endnu den Dag i dag ligger Stenen med det udhugne Sæde, Aarstallet 1628 og Kongens Navnechiffer i Lille Dyrehave ved Frederiksborg. (Den er afbildet hos Trap, Beskriv. af Danmark, 2. Udg., III, 78.) Dens Historie er given i Kongens nedenfor aftrykte Deduktion mod Ellen Marsvin (Nr. 46). Hensigten med at forevise Kongesønnen dette Mindesmærke om hans Forældres daarlige Samliv var vistnok at forberede ham til den Sammenkomst, der skulde finde Sted, og til de uhyggelige Afsløringer, han skulde være Vidne til (jvfr. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, XLIV); men i øvrigt kunde man nok behøve en Kommentar til Brevet, thi Brasch's Forklaring (Gamle Eiere af Bregentved S. 240) af Kongens Mening med Navnet Morten, „som han herved giver sig", turde ligge meget fjern.
[2]) Modtaget sammesteds.

Brev 39/5 * 3. April 1641

Til Frederik Urne.

Der skal gjøres tre Nøgler til Laasene paa Vejen fra Frederiksborg til Sparepenge, hvilken Vej for øvrigt skal holdes aaben om Søndagen, og naar der ellers holdes Prædiken. Bestemmelser om de Hverv, der paahvile de to Urtegaardsmænd ved Frederiksborg og Sparepenge. — Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Memorial.

Till de Laase, Som ere for de porte och dørre, Som gaaer henad Sparpenge, Skall giøris trende nøgele, huoraff hoffmesterinden [1]) Skall haffue dend eene, Staldmesteren [2]) dend anden och Slodzfogden [3]) dend tredie, Och kand Staldmesteren veed Siin bestille altt dett, Som er att bestille hoes Sadellmageren, Sporemageren och bøssemageren. Naer hans Tiboltt [4]) intett følgis med Staldmesteren, da haffuer hand wey att Ride omkringh. Dend wrtegaarsmand ueed Sparpenge Skall intett bewerre Sig med køckenet, meden dend anden i dend rette køckenhaffue [5]), Meden hand i haffuen imellom Slottett och Sparpenge Skall haffue i dend, huad mand i windter behøffuer till køckenet, Item baaurter [6]), huortill hand haffuer rom nock hoes Sig och under tagett paa badstuen. Slodzfogden Skall holde weyen hen at Sparpenge aaben om Søndagen och i vgen, naer der holdis Prædicken. Frederichsborgh dend 3 Aprilis Anno 1641 [7]).

Oversættelse af brev nr. 39/5

Til Frederik Urne.
Der skal gøres tre nøgler til låsene på vejen fra Frederiksborg til Sparepenge, hvilken vej for øvrigt skal holdes åben om søndagen, og når der ellers holdes prædiken. Bestemmelser om de hverv, der påhviler de to urtegårdsmænd ved Frederiksborg og Sparepenge. — Afskrift i Fr. Urnes Kopibog.

Memorial.

Til de låse, som er for de porte og døre, som går hen ad Sparepenge, skal gøres trende nøgle, hvoraf hofmesterinden [1]) skal have den ene, staldmesteren [2]) den anden og slotsfogden [3]) den tredie, og kan staldmesteren ved sin bestille alt det, som er at bestille hos sadelmageren, sporemageren og bøssemageren. Når hans Tiboltt [4]) intet følges med staldmesteren, da har han vej at ride omkring. Den urtegårdsmand ved Sparepenge skal intet beværre sig med køkkenet, meden den anden i den rette køkkenhave [5]), meden han i haven imellem slottet og Sparepenge skal have i den, hvad mand i vinter behøver til køkkenet, item badeurter [6]), hvortil han har rum nok hos sig og under taget på badstuen. Slotsfogden skal holde vejen hen ad Sparepenge åben om søndagen og i ugen, når der holdes prædiken. Frederiksborg den 3. april anno 1641 [7]).

---

[1]) Sophie Hedevig v. Blixen.
[2]) Arent v. d. Kuhla.
[3]) Peder Ibsen.
[4]) Hans Diepholt v. d. Rothfelser, Hofjunker.
[5]) Urtegårdsmand i Køkkenhaven ved den lille Ladegård var Morten Karl, Urtegårdsmand ved Lysthaven var Henrik Hermansen (Lens Regnsk.).
[6]) ɔ: Badeurter.

[7]) Modtaget sammesteds. Dette Brev er det sidste i Frederik Urnes Kopibog. Som ovfr. S. 37 bemærket, forflyttedes han kort efter til Silkeborg.

Side 48

Brev 40/5 * 20. April 1641

Til Korfits Ulfeldt.

Magistraten i Kjøbenhavn skal lade bortføre alt det Skarn og Jord, som ligger langs Indersiden af Volden. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl: Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Borgemeyster Och Raad her y Staaden skal tylholliis att lade bordtføre ded Skaarn och den Iord, som Er førdt alle uegne op tyll wollen, y sønderlighed wed wollen fra Østerpordt langs hen ad den gamle myndt [1]), huor Ingen kan komme med nogen laas [2]) ymellom wollen och Hussen. Rossenborg den 20 Apri: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil Hande.

Oversættelse af brev nr. 40/5

Til Korfits Ulfeldt.

Magistraten i København skal lade bortføre alt det skarn og jord, som ligger langs indersiden af volden. — Klevenfeldtsk afskrift i Det Kongelige Bibliotek, Kallske Samling, 4., 438.

Borgmester og råd her i staden skal tilholdes at lade bortføre det skarn og den jord, som er ført alle vegne op til volden, i sønderlighed ved volden fra Østerport langs hen ad den gamle mønt [1]), hvor ingen kan komme med nogen lås [2]) imellem volden og husene. Rosenborg den 20. april anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfitz Ulfeldt til hånde.

Brev 41/5 * 21. April 1641

Til Rigsraadet.

Kongen vil foreløbig af Hensyn til den spanske Konge ikke modtage Kongen af Portugals Afsending, men lade nogle af Rigsraadet forhandle med ham, hvorom dets Betænkning æskes. — Geh. Ark.

Epthersom her Er ankommen den Nii konning y Portugals abgesandter med werff tiil os, uden thuiffuel tiil at lade os syn herris Regimendtys antredelsse forsta, Och derhuos præsentere os hans herris wenskab och correspondens, Huilckid aff oss icke allene kan anhøris, megiid mynder Accepteris, I Betrachting at Sliigdt bliiffuer kon: y Hy-

Oversættelse af brev nr. 41/5

Eftersom her er ankommen den nye konning i Portugals gesandt med hverv til os, uden tvivl til at lade os sin herres regiments antredelse forstå, og derhos præsentere os hans herres venskab og korrespondance, hvilket af os ikke alene kan anhøres, meget mindre accepteres, i betragtning at slig (ting) bliver kon(gen) i Hy-

[1]) Efter Reformationens Indførelse blev St. Klara Kloster jævnlig brugt baade som Mønt og som Gjethus; men omtrent 1620 forandredes dette ved Klosterkirkens Nedrivelse, Grundene paa den gamle Mønterplads udstykkedes, og Gaden Gammelmønt opstod (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 81 ff.).
[2]) ɔ: Læs.

Side 49

[Fortsættelse af brev nr. 41/5]

spannien heel suspect, som uy Nylligen haffuer ladt ued uorris gesandter besøge Och Erlangiid god contentament pa hans anbringen. Att uy Nu sa wformodtlig skulle Indlade oss y tractater med H: k: Rebeller, ded staar Os inted An, Huorfor uy Erachter Radeliigst at uerre Inted y Eiigen Person at fornemme aff samme gesandter hans anbringen, Mens wed Nogle aff Raadiid, som kunde laade hannem forsta Arsagen, huorfor uy hannem Inted kunde Admittere. Befynder man syden ded huos hannem, som kunde beuege Oss tiil att giiffue hannem Audiens, daa Er ded Enda god tyd siiden [1]).

Huilcken leiilighed Riigens Raad skall Offuerueye Epther sagsens beskaffenhed Och oss deroffuer derriis vnderdanige betenckende lade forstaa. Paa køben: Slott den 21 Apri: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad tyl hande.

Oversættelse
[Fortsættelse af brev nr. 41/5]

Spanien helt suspect, som vi nyligen har ladet ved vor gesandt besøge og erlanget god contentament på hans anbringende. At vi nu så uformodentligt skulle indlade os i traktater med H. K. rebeller, det står os intet an, hvorfor vi eragter rådeligst at være intet i egen person at fornemme af samme gesandt hans anbringende, mens ved nogle af rådet, som kunne lade ham forstå årsagen, hvorfor vi ham intet kunne admittere. Befinder man siden det hos ham, som kunne bevæge os til at give ham audiens, da er det endda god tid siden [1]).

Hvilken lejlighed rigens råd skal overveje efter sagens beskaffenhed og os derover deres underdanige betænkning lade forstå. På Københavns Slot den 21. april anno 1641.

Christian.

Udskrift: Danmarks rigsråd til hånde.

Brev 42/5 * 25. April 1641

Til Korfits Ulfeldt.

De Huse, som ere huggede til rette paa Frederiksborg og vare bestemte til Glückstadt, skulle føres til Christianspris. Kongen giver Befalinger om Transporten af disse Huse. — Geh. Ark.

Memoriall tyl stadholderen.

Att dy husse alle, som Erre huggen til Rette paa frederigsborg Och skulle hen tyl glyckstadt, dy skall henad Christianpriis Och der opsettis [2]).

Brev 42/5 oversættelse

Til Korfits Ulfeldt.

De huse, som er huggede til rette på Frederiksborg og var bestemte til Glückstadt, skulle føres til Christianspris. Kongen giver befalinger om transporten af disse huse. — Geh. Ark.

Memorial til statholderen.

At de huse alle, som er huggede til rette på Frederiksborg og skulle hen til Glückstadt, de skal hen ad Christianspris og der opsættes [2]).

---

[1]) Om den portugisiske Gesandts Ophold og Underhandlinger her se ovfr. S. 45 og Brevene af 3. og 24. Maj 1641 samt Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 267. I Kjøbenhavn var han indkvarteret hos Jakob Timmermann fra 3. April til 7. Maj, og som Betaling for hans Traktement der fik Værten 1500 Rdl. (Rentemestr. Regnsk.).

[2]) Jvfr. ovfr. S. 11.

Side 50

[Fortsættelse af brev nr. 42/5]

2. Naar Rustuognen gaaer med Ett laass tømmer herfraa henad frede: tyl den laade paa den liiden ladgard, Da skall dy føre først Ett laass aff ded forbenendte tømmer, som skall henad Christian priis tyl Stranden, førend dy gaar tilbage ygen tiil køben:
3. Ded Arbeiid ued krudmøllen skall liigge stylle, indtil dette offuenbemeldte Er forrettid, Paded wogenmeiisteren kan holde wognen sammen. Och formener Ieg, at man dertyll kunde bruge En deel att (!) Arbeiidtz wognen, Aldenstund møllen Nuhmer staar stylle.
4. Om Mandagen skall Rustuognen gaa herfra henad frede: saa tylig, att dy Icke allene kan legge ded aff, som dii førdt haffuer, mens ochsaa laade ded paa, som dy anden dagen skall føre tyl dagelycke Sleett, och age tomme tilbage ygen. Onsdagen staar dii stille pa frede:, andendagen gaar dy leddig henad køben:, freddagen gaar dy fraa køben: ygen henad frede: och saa løffuerdagen ygen henad dagelycke Sleett, och staar saa stylle om Søndagen Och Siiden begiinde Om mandagen att køre henad køben:, som dy før begindte att kørre fraa køben: henad frede:, Och saa paa Reiien, indtil ded springer Om ygen. Och uyl hollis yacht, att hestene huergang, bade ymellom køben: och frede: sauel som Imellom frede: och dagelycke Sleett, Beeder, Huortil dy wden Reffselse inted gør.

Køben: Slott den 25 Aprilis Anno 1641.

Christian.
Brev 43/5 * 26. April 1641
Til Iver Vind.
Han skal give Grev Valdemar Christian en Afskrift af den Ed, der forelagdes Ellen Marsvin paa Antvorskov, og hendes Svar samt Beretningen om, hvad der er passeret med Vibeke Kruse. — Kgl. Bibl.

Oversættelse
[Fortsættelse af brev nr. 42/5]

2. Når rustvognen går med ét læs tømmer herfra hen ad Frederiksborg til lade på den lille ladegård, da skal de føre først ét læs af det førnævnte tømmer, som skal hen ad Christianspris til stranden, førend de går tilbage igen til København.
3. Det arbejde ved krudtmøllen skal ligge stille, indtil dette ovenbemeldte er forrettet, på det vognmesteren kan holde vognen sammen. Og formener jeg, at man dertil kunne bruge en del af arbejdet vognen, aldenstund møllen nu her står stille.
4. Om mandagen skal rustvognen gå herfra hen ad Frederiksborg: så tidlig, at de ikke alene kan lægge det af, som de ført har, mens også lade det på, som de anden dagen skal føre til Dagelykke slet, og age tomme tilbage igen. Onsdagen står de stille på Frederiksborg: anden dagen går de ledig hen ad København: freddagen går de fra København: igen hen ad Frederiksborg: og så lørdagen igen hen ad Dagelykke slet, og står så stille om søndagen og siden begynde om mandagen at køre hen ad København: som de før begyndte at køre fra København: hen ad Frederiksborg: og så på rejen, indtil det springer om igen. Og vil holdes agt, at hestene hver gang, både imellem København og Frederiksborg: såvel som imellem Frederiksborg: og Dagelykke slet, beder, hvortil de uden refselse intet gør.

København Slot den 25. april anno 1641.
Christian.

Brev 43/5 * 26. april 1641

Til Iver Vind.
Han skal give grev Valdemar Christian en afskrift af den ed, der forelagdes Ellen Marsvin på Antvorskov, og hendes svar samt beretningen om, hvad der er passeret med Vibeke Kruse. — Kgl. Bibl.

Side 51

Epthersom diig bekendt Er, at fru Ellen nu siist y haffuen[1]) saad och besaa syn hand wnder den Eed, der bleff begerid aff hinder pa Anderskou y dy dage, der hun uar der och Agerede[2]), Daa skaldtu samme Eed med hinders Suar affcopiere Och den samme tilstille greff woldemar Christian, at hand den med hans Søskind med fliid lesser och beseer. Och paded hand kan uerre uys paa, at Originalit corresponderer med Copien, da skaldtu lade hannem leesse dem begge, at hand kan see, at dy stemmer Offuer Ett. Och Epthe[r]di fru Ellen sagde Ney for allehande, som Ieg giiorde myn Eed pa saledis att uerre y sandhed, Da Er der Inted at thuiffle pa, at hun Io ochsa syger Ney for ded, som med wybecke krusse passerit Er, som Er fattiid y Pennen[3]), huilckiid greffuen ochsa skal tylstillis, tiil att fornemme, huoruydt fru Ellen ued syn Eed wiil wedga ded, som derudi fyndis, Eller Nechte ded.
Aff køben: Slott den 26 Apri: Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Iffuer wiind tiil hande.

43/5 Oversættelse
...Eftersom det er dig bekendt, at fru Ellen nu sidst i haven [Rosenborg][1]) sad og beså sin hånd under den ed, der blev begæret af hende på Antvorskov i de dage, da hun var der og optrådte/forhandlede[2]), da skal du afskrive den samme ed med hendes svar og tilstille den samme til grev Valdemar Christian, for at han med flid kan læse og bese den sammen med sine søskende. Og for at han kan være vis på, at originalen stemmer overens med kopien, da skal du lade ham læse dem begge, så han kan se, at de stemmer overens. Og eftersom fru Ellen sagde nej til alt det, som jeg gjorde min ed på således var i sandhed, da er der intet at tvivle på, at hun jo også siger nej til det, som er foregået med Vibeke Kruse, hvilket er fattet i pennen [nedskrevet][3]), hvilket også skal tilstilles greven for at erfare, hvorvidt fru Ellen ved sin ed vil vedgå det, som findes deri, eller nægte det.
Af Københavns Slot den 26. april i året 1641.
Christian.

Udskrift: Iver Vind til hånde.

Brev 44/ 5 * 26. April 1641.

Til Iver Vind.

Hvis Ellen Marsvin vil aflægge Ed, skal det ske paa bestemt Dag og Sted i hans, Biskoppens og Hofprædikantens Nærværelse. — Geh. Ark.

Memoriall.

Saframdt fru Ellen lader siig forlyste att Suerge, da skall ded skee paa En uys dag och steed y dyn, Byskoppen D: Iesspers[4]) och Hoffprediikantens[5]) Neruerrelse,

oversættelse:

[1]) ɔ: Rosenborg.
[2]) 1636, se forrige Bind S. 100.
[3]) Jvfr. S. 64.
[4]) Jesper Brochmann.
[5]) Dr. Jakob Madsen.

44.
26. april 1641.
Til Iver Vind.
Hvis Ellen Marsvin vil aflægge ed, skal det ske på en bestemt dag og et bestemt sted i hans, biskoppens og hofprædikantens nærværelse. — Geheimearkivet.

Promemoria (Mindeseddel).

oversæt:
Såfremt fru Ellen lader sig lyste at sværge, da skal det ske på en vis [bestemt] dag og et bestemt sted i din, biskoppen dr. Jespers[4]) og hofprædikantens[5]) nærværelse,

Fodnoter:
[1]) det vil sige: Rosenborg.
[2]) 1636, se forrige bind s. 100.
[3]) Jævnfør s. 64.
[4]) Jesper Brochmann.
[5]) Dr. Jakob Madsen.

Side 52

paded Eeden saledis, som ded siig bør, kan formaliceris, saatt hun inted kan Suerge Eett och mene andiid.
Køben: den 26 Apri: Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Iffuer wiind tiil hande.

Oversættelse
...for at eden således, som det sig bør, kan formaliseres, således at hun intet kan sværge et og mene noget andet.
København, den 26. april i året 1641.
Christian.

Udskrift: Iver Vind til hånde.

Brev 45/5 * 28. April 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

En Befaling til Peder Vibe om den svenske Enkedronning skal sendes afsted. Ditlev Reventlovs fortrolige Ytringer til den kejserlige Resident Lützow i Hamborg ere af denne blevne mindre korrekt refererede, hvorom Peder Vibe skal underrettes. — Geh. Ark.

Med den Post, som kommer y morgen, kan den befahling till Peder wybe, Encke dronningen y Suerrig angaendis, sendis fordt. Dy Ord, som aff M: Reuendtlou y fortroen Er sagdt til den keysserlige Resident lydtzou y Hamborg, kan dermed Voceris in dubio, Naar man sender Peder wybe copiam aff myn Skriiffuelse tyl samme lydtzou, deraff at Iudicere hans humør, att hand haffuer skreffuid Nogiid Rundeliger om Reuendtlous snack, End som den werrid haffuer, Paded hand hans Noua dermed tiil Regensburg kunde forlengere, Aldenstund hand gør for penge aldt ded, hand kan gørre mig ymod[1]). Vale.
Aff køben: Slott den 28 Apri: Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn til hande.

Oversættelse
Brev 45/5

Til Christen Thomesen Sehested.
En befaling til Peder Vibe om den svenske enkedronning skal sendes afsted. Ditlev Reventlows fortrolige ytringer til den kejserlige resident Lützow i Hamborg er af denne blevet mindre korrekt refereret, hvorom Peder Vibe skal underrettes. — Geheimearkivet.

Med den post, som kommer i morgen, kan den befaling til Peder Vibe angående enkedronningen i Sverige sendes afsted. De ord, som i fortrolighed er sagt af M. [Magister] Reventlow til den kejserlige resident Lützow i Hamborg, kan derved drages i tvivl (voceris in dubio), når man sender Peder Vibe en kopi af min skrivelse til samme Lützow for deraf at bedømme (iudicere) hans sindelag (humør), at han har skrevet noget mere vidtløftigt [rundeligt] om Reventlows snak, end det har været tilfældet, for at han dermed kunne forlænge sine nyheder (noua) til Regensburg; eftersom han for penge gør alt det, han kan gøre mig imod[1]). Lev vel (vale).
Af Københavns Slot den 28. april i året 1641.
Christian.

Udskrift: Kansleren, hr. Christian Thomesen til hånde.

[1]) Den kejserlige gesandt Lützow var alt andet end venligt sindet mod Danmark. For at vække Sveriges mistanke mod Danmark udspredte han fortrolige ytringer af Christian IV og Ditlev Reventlow. Se Fridericia, Danmarks ydre politiske Historie II, 160.

Side 53

Brev 46a/5 * April 1641.

Kongens Udkast til en Fremstilling af Kirstine Munks Forhold til ham[1]). — Geh. Ark.

Eptherdi uy erre uys pa, At fru Ellen herepther som indtildes legger alle Aarer for borde, Nar hun seer siit hold dertil, At indbilde worris Børn, som uy ued hinders datter Auliid haffuer, At uy haffuer giiordt derris Moder stor wrett,
Da paded dy kan erfare den rette arsag till worris och derris Moders Skylsmall, da haffuer uy hermed wiildt lade dem forsta den rette arsag, Huorymod ingen med sandhed skal kunde siige Et ord.
Dentyd fru kyrsten haffde y Echtteskab ued os fød til werden Nii smucke Børn, da lod hun sig aff deffuelen ved Ringreffuen forleiide y et letferdig leffnidt, som bade fru Ellen och andre bekendt Er, huorledis tylgiick, først pa dalum, siden pa Croneborg och y københaffn, huilckiid Om Endskøndt fru Ellen [derris letferdighed][2]) inted med Øiien haffuer siiet, Som vden thuyffuell fru Ellens(!) uyl suare[3]), da kan hun inted Nechte, siig Io att haff(!) uyst aff datterens bedriifft y dy mader, som sagdt Er, huorfor uorris mening Er, at Da uar hun enda inted aff den Oprichtighed och tilbørlig troskab ymos (!) os [letferdighed, som hun offendtlig y den Allerhøiiestis øiien och ansiicht

Oversættelse
Brev 46/5 .
Kongens udkast til en fremstilling af Kirsten Munks forhold til ham[1]). — Geheimearkivet.

Eftersom vi er visse på, at fru Ellen herefter, ligesom indtil nu, lægger alle årer ud [gør alt hvad hun kan], når hun ser sit snit til det, for at indbilde vores børn, som vi har avlet med hendes datter, at vi har gjort deres moder stor uret,
da har vi, for at de kan erfare den rette årsag til vores og deres moders skilsmisse, hermed villet lade dem forstå den rette årsag, hvorimod ingen med sandhed skal kunne sige et ord.
Dengang fru Kirsten i ægteskab med os havde født ni smukke børn til verden, da lod hun sig af djævelen ved rhinsgreven forlede til et letfærdigt levned, hvilket både er fru Ellen og andre bekendt, hvorledes det gik til, først på Dalum, siden på Kronborg og i København; hvilket, endskønt fru Ellen [deres letfærdighed][2]) intet har set med egne øjne, som fru Ellens svar uden tvivl vil lyde på[3]), da kan hun dog ikke nægte, at hun jo har vidst besked om datterens bedrifter på de måder, som er sagt. Hvorfor vores mening er, at da var hun endda intet af den oprigtighed og tilbørlige troskab imod os [letfærdighed, som hun offentligt i den Allerhøjestes øjne og ansigt...

---

[1]) Hensigten med dette klageskrift var den, at det skulle fremlægge ved den sammenkomst mellem Kongen og Ellen Marsvin, som skulle finde sted i april 1641, og som skulle overværes af Kongens og fru Kirstens børn. Jævnfør Smith, Grevinde Ulfeldts Historie I, 107. 110. Udkastet er senere afskrevet og til dels omarbejdet af Kongen. På grund af afvigelserne mellem de to redaktioner meddeles de begge her, den ældste af dem først. Desuden findes der en tredje udateret redaktion, udarbejdet nærmest på grundlag af den første, men da den ikke med sikkerhed kan henføres til dette tidspunkt, vil den først få plads mellem de breve, hvis tid ikke kan bestemmes.
[2]) Det indklamrede er overstreget.
[3]) Her har først stået: "fru Ellens diskurs vil stå på".

Side 54

dreeff], At hun uylle uare os ad[1]). Tii y den mening Erre uy fuld och fast, at haffde fru Ellen y begyndelsen verrid sa Erliig, At uy aff hinder haffde faat En wiinck om samme leiilighedtz tilstand, fru kyrsten haffde aldrig kommen y den Laborint, hun stycker y, Isønderlighed dentyd Iens Bolmeister[2]) fiick den Sølffkande, fordi at tyrcken uylle staa bii med os ymod keysseren y tysland, Huormed ded saledis er beskaffen, som følger.
Dentyd wy haffde mangel pa høiie officerer y forleden kriig, Da slog Ringreffuen oss hans vetter graff Otthe[3]) for, som uar en gammel Soldatt, Huilcken hans(!) dog os inted kunde foruyssere, at hand siig y uorris tiieniste skulle begiiffue, Mens formente at disponere han-nem dertil, Om hand kunde fa hannem til Ordtz, Huorfor hand fyck befahling aff os, at hand siig hen til hannem skulle forføiie.
Imidlertid hand uar bordte, da droge uy fra Stade offuer ad Siieland, Och fru kyrsten drog hen tiil dalum[4]), huor fru Ellen pa dy tyder uar. Och haffde fru kyrsten for hinders forreiissen fra Stade tagen affskeen Med Iens Bolmeister, Att Sa snardt Ringreffuen kam tilbage, da skulle hand pa post lade hinder ded wyde, hun uylle uell Recompansere hannem hans wmag.
Dentid Ringreffuen Nu kan(!) til Stade igen, da be-

Oversættelse
Brev 46/5 fortsat
(Fortsættelse af brev nr. 46 øverst på siden)
...drev], at hun ville vare os ad [advare os][1]). Thi i den mening er vi fuldt og fast overbeviste om, at havde fru Ellen i begyndelsen været så ærlig, at vi af hende havde fået et vink om den samme omstændigheds tilstand, da var fru Kirsten aldrig kommet i den labyrint, hun sidder i; især dengang Jens Bygmester [Jens Dajon][2]) fik den sølvkande, fordi tyrken ville stå os bi imod kejseren i Tyskland, hvorom det således er beskaffet, som følger:

Dengang vi havde mangel på høje officerer i den forgangne krig, da foreslog rhinsgreven os sin fætter, grev Otte[3]), som var en gammel soldat. Hvilken han dog ikke kunne forsikre os om, at han ville begive sig i vores tjeneste, men han mente at kunne formå (disponere) ham dertil, hvis han kunne få ham i tale; hvorfor han fik befaling af os til, at han skulle forføje sig hen til ham.
Imens han var borte, drog vi fra Stade over to Sjælland, og fru Kirsten drog hen til Dalum[4]), hvor fru Ellen var på den tid. Og fru Kirsten havde før sin afrejse fra Stade taget afsked med Jens Bygmester, [med den aftale] at så snart rhinsgreven kom tilbage, skulle han med ilbud lade hende det vide, og hun ville da rigeligt belønne (rekompensere) ham for hans umage.
Da rhinsgreven nu kom til Stade igen, da be-...

Fodnoter:
[1]) Hele stedet fra: "Om endskønt fru Ellen" er ved gentagne udstregninger og omskrivninger til sidst blevet uden mening, idet de ord, der er sat i klammer, er blevet stående. Oprindeligt har der stået: "om endskønt fru Ellen ikke alene en stor del deraf med sine øjne så, men også af andre kunne erfare [rettet til: (om endskønt fru Ellen ikke) med øjnene så, da kunne hun det mere dag for dag erfare, som hun intet nægte vil], da var der endda intet af den oprigtighed og tilbørlige troskab imod os hos fru Ellen, al den tid hun så sig ude af stand til at kunne styre datterens letfærdighed, som hun offentligt i den Allerhøjestes øjne og ansigt drev, at hun ville advare os".
[2]) Jens Dajon, se brevene 1632—35 s. 256.
[3]) Se brevene 1632—35 s. 350.
[4]) Det skete i 1626 eller 1627.

Side 55
gaff sig Iens Bolmeister strax pa Reiisen henad dalum och kam diid Om morgenen tylig for Porten, ymens fru Ellen Och fru kyrsten Enda la huer y syn Seng. Der nu En aff piigerne kan(!) och sagde til fru kyrsten, at Iens Bolmeister uar for porten och haffde breffue fra Ringreffuen, Da bleff fru kyrsten sa glaad, saat fru Ellen merckede ded, dersom hun la, Och sagde: kyrsten, huor Er fatt, huii est du saa glaad? Da suarede fru kyrsten: O moder, tyrcken uyl komme konningen til hiielp ymod keysseren.
Huorudoffuer fru Ellen gaff siig op aff sengen ud pa gullid och tog fru kyrsten ued handen och giiorde En wending eller tu sammen pa gulliid.
Nogiid derepther da fiick Iens Bolmeister En stor forgiildt kande och dy tydtske Iomfruer huer En demandtz Riing, och den Herremand Harenberg[1]), som uar huos fru kyrsten, En Siilcki klenning Och piigerne nogle støcker guld.
Huilckid aldt sammen til den Ende her føris pa banen til att demonstrere werden, at om fru Ellen pa dy tyder, dentyd hun saa for Oiinen, at hun saledis uar fexerit aff datteren, at hun da icke Strax warid os ad om sliigge hinders datters pudtz[2]).
Och om endskøndt fru Ellen uil suare, som hun uel før haffuer giordt, att hun inted wndt haffue[r] siiet aff dennom, Da er ded bekendt, at ingen Erlig kuinde gaar ind tiil En anden mand, nar[3]) hand ligger y syn seng, som fru kyrsten giorde paa dalum, som drauanterne dageligen sa, huoraff Endnu Otte eller ty leffuer, Som hun altiid motte forby, nar hun uylle ind tyl Ringreffuen, Huilcke drauanter nocksom wed, huorledis Ringreffuens drenge pleiiede at komme ud til dem med Buxerne pa

Oversættelse Brev 46/5
...gav Jens Bygmester [Jens Dajon] sig straks på rejsen mod Dalum og kom derhen tidligt om morgenen foran porten, imens fru Ellen og fru Kirsten endnu lå i hver sin seng. Da en af pigerne nu kom og sagde til fru Kirsten, at Jens Bygmester var foran porten og havde breve fra rhinsgreven, da blev fru Kirsten så glad, så at fru Ellen bemærkede det, der hvor hun lå, og sagde: "Kirsten, hvordan hænger det sammen, hvorfor er du så glad?" Da svarede fru Kirsten: "Åh moder, tyrken vil komme kongen til hjælp imod kejseren."

Hvorover fru Ellen rejste sig op af sengen ud på gulvet og tog fru Kirsten ved hånden og gjorde en svingom eller to sammen på gulvet.
Noget derefter fik Jens Bygmester en stor forgyldt kande, og de tyske jomfruer fik hver en diamantring, og herremanden Harenberg[1]), som var hos fru Kirsten, [fik] en silkekjole/silkedragt, og pigerne nogle stykker guld.
Hvilket altsammen til den ende [med det formål] her bringes på bane for at bevise (demonstrere) over for verden, at hvis fru Ellen på den tid så det for sine øjne, at hun således var blevet narret (fexeret) af datteren, at hun da ikke straks advarede os om sådanne hendes datters puds [streger][2]). Og om endskønt fru Ellen vil svare, som hun vel før har gjort, at hun intet har set til dem, da er det bekendt, at ingen ærlig kvinde går ind til en anden mand, når[3]) han ligger i sin seng, således som fru Kirsten gjorde på Dalum, hvilket drabanterne dagligt så (hvoraf der endnu lever otte eller ti), som hun altid måtte gå forbi, når hun ville ind til rhinsgreven; hvilke drabanter udmærket vel ved, hvorledes rhinsgrevens drenge plejede at komme ud til dem med bukserne på...

[1]) Se brevene 1632—35 s. 351.
[2]) Der har først stået i stedet for den sidste sætning: "straks havde advaret os om sådanne hendes puds, da havde fru Kirsten vel betænkt sig anderledes og ladet sådant være".
[3]) Her har først stået: "En anden end sin egen mand, imens".

56 1641.
Brev 46/5 forsat
hoffuediid, Naar fru kyrsten kam [och uylle][1]) ind til Ringreffuen.
Och om Endskøndt fru Ellen siiger siig[2]) att werre dragen [bordt][3]) fraa Dalum, och mueligdt til den Ende, att hun dermed uyl vndskylde, at hun int[ed] kunde uide aff fru kyrstens Optøger til dalum, da Er dette uel derhuos att achte, Att om endskøndt fru Ellen war bordte, som hun syger, Saa uar hun dog Ett gadt stund paa dalum, Eptherad datteren haffde begiindt att omgas Ringreffuen. Som sagdt Er, sa skeed, ty ded uar En temmelig tyd ymellom ded, att wii kam att lossere Paa dalum[4]), Och att dalum lehn bleff hinder opsaagdt[5]), saatt hun aff dy thuende pudtz, som datteren giiorde hinder, haffde Arsag Nock tiil att waare oss ad om hinders Optøger[6]).
Att fru kyrsten la en Rom tyd pa Croneborg med Riingreffuen, och at hun inted uylle henad køben:, der

Oversættelse Brev 46/5 forsat

...hovedet, når fru Kirsten kom [og ville][1]) ind til rhinsgreven.
Og om endskønt fru Ellen siger sig[2]) at være draget [bort][3]) fra Dalum, og muligt til den ende [med det formål], at hun dermed vil undskylde, at hun intet kunne vide om fru Kirstens optrin på Dalum, da er dette vel derhos at bemærke: At om endskønt fru Ellen var borte, som hun siger, så var hun dog en god stund på Dalum, efter at datteren havde begyndt at omgås rhinsgreven. Som sagt er, så skete det, thi der var en temmelig [lang] tid imellem det, at vi kom til at logere på Dalum[4]), og at Dalum len blev hende opsagt[5]); således at hun af de to puds [streger], som datteren gjorde hende, havde årsag nok til at advare os om hendes optrin[6]).
At fru Kirsten lå en rum tid på Kronborg med rhinsgreven, og at hun ikke ville [tage] mod København, der...

[1]) Det indklamrede er overstreget.
[2]) Originalen har: siger siger. Først har der stået: vil sige sig.
[3]) Det indklamrede er overstreget.

[4]) Her følger, vistnok bestemt til overstregning, hvilket dog kun er sket med det indklamrede: "Og at fru Kirsten sagde til os, at fru Ellen ikke længere ville have Dalum len i forlening, [thi der var en god stund imellem det, at] Jens Bygmester havde bragt de nyheder om tyrken".
[5]) Med Dalum Kloster forlenedes Frands Rantzau 11. maj 1628. Den påfølgende 30. maj fik Erik Urne og Henning Valkendorf befaling til at være til stede på Dalum, når det overgaves til ham af Ellen Marsvin. Men han havde kun lenet et år. 13. juli 1629 fik fru Ellen følgebrev til Dalums bønder, 29. juli pålagdes det de samme to adelsmænd at levere hende lenet, og 6. aug. udfærdigedes lensbrevet. Fynske Registranter III, 408 f. 427 f. 431 f. 484 f. Fynske Tegnelser IV, 29. Smith, Grevinde Ulfeldts Historie I, VII.
[6]) Hele stykket fra linje 3, der er tilføjet på sidste blad med tilbagevisende mærke, er meget rettet og forsynet med tilføjelser foroven og forneden, hvilket gør forståelsen meget vanskelig. Nederst findes følgende sætning, som sandsynligvis hører til linje 10: "hvilket allerede var begyndt, længe før fru Ellen drog fra Dalum, og den historie med Jens Bygmesters nyheder om tyrken var alt sammen overstået (passeret)".

Side 57

hun dog tyer end Engang haffde bud Epther hinder, ded er fru Ellen uel bekendt.
Der fru kyrsten da Endeligen Motte henad køben:, da møtte Ringreffuen hiinder En myl fra køben: pa den weii henad Croneborg, huor dentid dy møttes, da stod dy aff deris vogen och giick med hinanden ind y skouen, huor dy bleff En Rom tyd sammen och lod blifue huos uognen Iomfruer och Piigerne, huilck alle [Endnu][1]) leffuer, item kudtsken, som kyorde for fru kyrsten, warer nu wogenhussid tiil frederigsborg. Der dy da kam udaff skouuen, da satte dy dem pa wognen sammen Och kiiorde fod for fod henad kø:
Dentid ded Barn, som dentyd stod liig pa køben:, uar begraffuen[2]), Och dy, som ded haffde fuldt, skulle til taffel, da løb fru kyrsten bag neder aff Slottid och kyorde vd med Riingreffuen y Haffuen Och bleff der Allene med hannem langdt ud pa Afftenen.
Der fru Ellen Nu merckede, at ded bleff sa grofft, at drengen och kerlingerne pa gaden pegede med fynger Epther datteren, Da gaff hun siig til at grede imer fordt och fordt, Mens uy motte aldrig fa at uyde huorfor.
En dag, som uy uylle ga bag neder y prouiandtgarden Och fru kyrsten war med, Da sagde uy til hinder: Huy tussind pocker gredder diin moder sa altid och ladder ylde? Da suarede hun: Myn moder er gaal. Nar hun seer, at ieg taler med en aff dy fremmede, da er hun heel aff laue, ty hun kan ingen tydsk lide, hun kan ickeheller ued siin død liide dy tydtske Iomfruer, der er huos mig. Huortil uy suarede: ded ma uerre, huorledis ded kand, mens war dig uel, huad du gør, ty wy sa Endnu aldrig

Oversættelse Brev 46/5 fortsat
...hun dog tre eller én gang havde sendt bud efter hende, det er fru Ellen vel bekendt.
Da fru Kirsten da endelig måtte afsted mod København, da mødte rhinsgreven hende en mil fra København på vejen mod Kronborg; hvor de mødtes dengang, da steg de af deres vogn og gik med hinanden ind i skoven, hvor de blev en rum tid sammen og lod jomfruerne og pigerne blive ved vognen, hvilke alle [endnu][1]) lever, ligeså (item) kusken, som kørte for fru Kirsten, [som nu] vogter vognhuset til Frederiksborg. Da de da kom ud af skoven, satte de sig på vognen sammen og kørte i skridtgang [fod for fod] mod København.
Dengang det barn, som dengang stod lig i København, var begravet[2]), og de, som havde fulgt det, skulle til taffel [hovedmåltidet], da løb fru Kirsten bagud ned fra slottet og kørte ud med rhinsgreven i haven og blev der alene med ham langt ud på aftenen.
Da fru Ellen nu mærkede, at det blev så groft, at drengene og kællingerne på gaden pegede fingre ad datteren, da gav hun sig til at græde mere og mere [bort og bort], men vi måtte aldrig få at vide hvorfor.
En dag, da vi ville gå bagud ned i proviantgården og fru Kirsten var med, da sagde vi til hende: "Hvorfor i tusind pokker græder din moder således altid og lader som om hun har det ilde?" Da

svarede hun: "Min moder er gal. Når hun ser, at jeg taler med en af de fremmede, da er hun helt ude af den, thi hun kan ikke lide nogen tyskere; hun kan ej heller for sin død lide de tyske jomfruer, der er hos mig." Hvortil vi svarede: "Det må være, hvordan det vil, men vogt dig vel for, hvad du gør, thi vi så endnu aldrig...

[1]) Det indklamrede er overstreget.
[2]) Christian IV's og Kirsten Munks søn Frederik Christian døde 17. juli 1627, lidt over to år gammel, på Dalum (Pontoppidan, Marmora Danica I, 9). Hans lig blev nedsat i Roskilde Domkirke, men ligbegængelsen var foregået i Odense 11. oktober. (Smith, Grevinde Ulfeldts Historie I, VII. Jævnfør Samlinger til Fyens Historie og Topografi V, 407)

Side 58
Brev 46/5 fortsat
nogen Lyde uel, som med forset och frii uillie giorde siine forelder ymod. Syden den dag tog Crediten ymellom os och fru kyrsten dag epther anden aff, Isønderlighed der hun begyndte at snacke y lauyd, at hun uar uys pa, at uy leffuede inted til Paske. Dy tydtske Iomfruer och alle piigerne, som y de dage uar huos hinder, Anmodede hun och befohll, at dy med hinder skulle bede gud y himmelen, at hand uille giiffue hinder syn hiiertens begehring. Nar hun hørdte os lee och uerre lystig, Da sagde hun til Iomfru Marii: Marii, höret, Ich werde in mein tage nit loss. En dag y uggepredicken pa køben: da bleffue uy ylde til pas y kyrcken, saat uy ginge aff kyrcken och lagde os. Der hun nu kam aff kyrcken ind y stuen, da tog hun Iomfru Marii ued handen och dandtzede om Bordiid och kuaad: Ladt talecken frii gaan, ladt talecken frii gaan.
I dy samme dage begehrede hun aff os, at hun motte drage henad Nykøbing til frummoder salig och der søge om Raad for hinders skrøbelighed. Dentiid uy nu forløffuede hinder at drage derhen, da fuldtis H: Christoffer wrne med hinder. Der hun nu begaff sig tiilbage igen fra Nykøbing, da begaff hun siig hen ad kyppinge kyrcke y falster. Der hun nu med En piige giick ind y samme kyrcke, da bleff H: Christoffer wrne ude pa kerregarden.
Der fru kyrsten nu kam y kyrcken, da giick hun hen och lagde nogle støcker guld y alterbagen saoch y Stocken. Siiden lagde hun siig Needer y En aff stolen och befohl piigen at legge siig y en anden Och bede ded, som før sagdt Er. Dentyd ded uar forrettid, sa gaff hun deynen nogid och drog sa syn kaas.
Nar piigerne om morgenen skulle gørre warmdt øl til os, da uylle hun, at nar uy begerede ded, da skulle dii først berre ded ind til hinder, at hun kunde komme sucker dery. Der piigerne nu ded inted torde gørre, aldenstund uy haffde forbødiid dem at komme sucker derudi, Da bleff hun byster och gal pa piigerne. At piigerne inted giiorde hinders wyllie y dii made, derudi uar Prindtzen

Oversættelse Brev 46/5 forsat
...nogen lyde [noget godt] vel, som med forsæt og fri vilje gjorde imod sine forældre. Siden den dag tog tilliden (crediten) imellem os og fru Kirsten af dag for dag, især da hun begyndte at snakke i hemmelighed [i lavt] om, at hun var vis på, at vi ikke ville leve indtil påske. De tyske jomfruer og alle pigerne, som i de dage var hos hende, anmodede hun og befalede, at de med hende skulle bede til Gud i himlen om, at han ville give hende hendes hjertens begæring. Når hun hørte os le og være lystige, da sagde hun til jomfru Marie: "Marie, hør, jeg bliver i mine dage ikke løst [forløst/glad]."
En dag under ugeprædikenen i København blev vi dårligt tilpas i kirken, således at vi gik ud af kirken og lagde os. Da hun nu kom fra kirken ind i stuen, da tog hun jomfru Marie ved hånden og dansede om bordet og sang: "Lad tallerkenerne gå frit, lad tallerkenerne gå frit [lade alt stå til]."
I de samme dage begærede hun af os, at hun måtte drage mod Nykøbing til den salige mormor [fru Ellen Marsvins mor] og dér søge om råd for sin skrøbelighed. Dengang vi nu gav hende orlov til at drage derhen, da fulgtes hr. Christoffer Urne med hende. Da hun nu begav sig tilbage igen fra

Nykøbing, begav hun sig hen mod Kippinge kirke på Falster. Da hun nu gik ind i den samme kirke med en pige, da blev hr. Christoffer Urne udenfor på kirkegården.
Da fru Kirsten nu kom ind i kirken, da gik hun hen og lagde nogle stykker guld i alterbækenet såvel som i blokken [fattigblokken]. Siden lagde hun sig ned i en af stolene [kirkestolene] og befalede pigen at lægge sig i en anden og bede om det, som før er sagt. Dengang det var forrettet, da gav hun degnen noget og drog så sin kos.
Når pigerne om morgenen skulle lave varmt øl til os, da ville hun, at når vi begærede det, da skulle de først bære det ind til hende, for at hun kunne komme sukker deri. Da pigerne nu ikke turde gøre det, eftersom vi havde forbudt dem at komme sukker derudi, da blev hun arrig og gal på pigerne. At pigerne ikke gjorde hendes vilje på den måde, deri var prinsen...

Side 59

arsag, som noglegange sagde tyl Piigerne: Seer eder for, huad y gør, at bade y och Eder frue faar icke skam tilsammen. Och formener uy, at Prindtzen haffde Engang Hoffmeisteren Saliig [1]) huos hinder och lod hinder siige, at saframdt os kam nogiid tyl, da skulle hinders been inted berre hinder derfra.
En morgen hel tylig kam fru kyrsten for dørren pa Rundelen pa køben: och klappede pa. Dentid uy uylle uyde, huem der war, da sagde hun: ded er mig. Der hun nu kam ind, da begerede hun at drage til frede: der at ga til Alters, huilckid uy hinder beuilgede. Mens ded uar inted hinders Erinde diid, ty hun kam inted tyl alters, som D: Christen salig [2]) selffuer sagdt os, Mens drog derfra henad Croneborg och packede siit tøy ynd, som hun siiden med den drabanter Hans kørssener, som Endnu forhanden Er, sende henad Suerrig, Och uy ded med worris Orloff skiib Spes lod føre tilbage igen.
Der nu fru kyrsten sammetid bleff nogid y Rundelen huos os, da fiick hun et guld kousken herfor med nogiid huidt puluer y ligesom Sucker, huilckid hun satte pa bordid. Der uy nu uylle uyde, huad ded skulle gørre deer, da suarede hun: wille E: M: bruge ded pulffuer, da skulle E: M: befinde sig hel uel derepther. Huortil uy suarede: huad tussind syger skulle uy bruge ded skaarn, Oss skader io, gud uerre loffuid, inted.
Huorpa hun suarede: D: Peter Paii haffuer giiffuen mig ded, Ded kan pa en stackiid tyd betage liisten tyl kuyndfolck. Huorudoffuer uy Loe och bad hinder sette kouskenid pa bordiid, som ochsa skedde, Och giick hun sa ud fra os och satte siig pa syn wogen. Der hun nu uar neden slottens Broe, da sende uy Epther D: Peter Pay. Der hand nu kam op til os, da lod uy hannem See kouskenid med ded, dery uar, och spurde hannem ad, om fru kyrsten haffde faat ded aff hannem, da suarde hand:

Oversættelse Brev 46/5 fortsat
...årsag, som nogle gange sagde til pigerne: "Se jer for, hvad I gør, så både I og jeres frue ikke får skam sammen." Og vi mener, at prinsen engang havde den salige hofmester[1]) hos hende og lod hende sige, at såfremt der overgik os noget, da skulle hendes ben ikke bære hende derfra.
En morgen ganske tidligt kom fru Kirsten for døren på Rundelen i København og bankede på. Dengang vi ville vide, hvem der var, sagde hun: "Det er mig." Da hun nu kom ind, begærede hun at drage til Frederiksborg [for] dér at gå til alters, hvilket vi bevilgede hende. Men det var ikke hendes ærinde derhen, thi hun kom ikke til alters, som dr. Christen salig[2]) selv har sagt os, men drog derfra mod Kronborg og pakkede sit tøj ind, som hun siden med drabanter Hans Kørssener, som endnu er i live [forhånden], sendte mod Sverige; og vi lod det føre tilbage igen med vores orlogsskib Spes. Da fru Kirsten nu samtidig blev lidt i Rundelen hos os, fik hun et lille guldbæger [en guldkous] frem med noget hvidt pulver i ligesom sukker, hvilket hun satte på bordet. Da vi nu ville vide, hvad det skulle gøre der, svarede hun: "Vil Deres Majestæt bruge det pulver, da skal Deres Majestæt befinde

sig særdeles vel derefter." Hvortil vi svarede: "Hvorfor i alverden [hvad tusind syger] skulle vi bruge det skarn? Der fejler os jo, Gud være lovet, intet."
Hvorpå hun svarede: "Dr. Peter Pay har givet mig det. Det kan på en stakket tid fratage lysten til kvindfolk." Hvorover vi lo og bad hende lade bægeret stå på bordet, hvilket også skete, og hun gik så ud fra os og satte sig i sin vogn. Da hun nu var nået neden for slottets bro, sendte vi bud efter dr. Peter Pay. Da han nu kom op til os, lod vi ham se bægeret med det, der var deri, og spurgte ham ad, om fru Kirsten havde fået det af ham, da svarede han:

---

[1]) Frands Rantzau.
[2]) Hofprædikanten Christen Jensen.

Side 60

Ia. Dentyd uy uylle uyde huortil, da sagde hand: til at komme pa dy fynder, hun faar y ansiichtid. Dentyd uy nu uylle uyde, om man dedsamme kunde wden skade bruge Induortis, Da suarede hand med stor forundri[n]g: gud beuare Oss derfor, ded er forgiifft.
Fa dage førend hun presenterede os samme pulffuer, da kam hun til os y sengikammerid och sagde, siig numehr at uerre En afflex kuynde, huorfor hun uylle Rade oss, at uy sa os om en smuck piige, som kunde uare pa Oss, Anne iacob Myckelsøns uar nu y stuen, som kende dy Smuckeste, som der uar y byen. Huortil uy suarede: den wmag haffuer du inted behoff, Du haffuer Io selffuer smucke piiger, som kan forrette ded, huorfor skulle man gørre siig wmag om andre. Huorledis dy thu discurs Riimer dem sammen, ded motte uy gerne uyde.
Anno 1638 [1]) ymod S: Mortens afften befohl uy Prindtzen, at hand skulle tage H: wldrig salig och den gammel greffue aff tuurn [2]) med siig henad frede:, huordthen fru kyrsten for frøcken Annis saligs [3]) skiild ochsa bleff befahlid at komme. Tii uy holdtte megid aff ded salige barn, som hun inted kunde lyde, fordi ded uar os liigdt.
Huorfor uy yckeheller uille tage dedsamme allene med derhen, Paded at hun inted skulle gørre Barnid wndt. Tii haffde uy icke kommen engang dermed tiil made, da haffde hun giiffuen sig ytag med Barnid med En Iern stang for En siinal skild, som lylle Tiire haffde klaagid hinder for at uerre aff hinder bordtka[st].
Dentyd uy nu samme Mortens afften kam til bordtz och skulle uerre lystig, da sad fru kyrsten och Surmuliid och uylle huercke See eller tale til Prindtzen eller tyl H: wldrich salig, huorudoffuer ded lau bleeff spiildt.
Dentyd ded nu uar tyd at ga y seng, Da luckede

Oversættelse
Brev 46/5 * April 1641.
(Fortsættelse af brev nr. 46 øverst på siden)
...Ja. Dengang vi ville vide til hvad, da sagde han: "Til at smøre på de bylder, hun får i ansigtet." Dengang vi nu ville vide, om man kunne bruge det samme indvortes uden skade, da svarede han med stor forundring: "Gud bevare os derfor, det er gift."
Få dage før hun overrakte (presenterede) os det samme pulver, da kom hun til os i sengekammeret og sagde, at hun nu mere var en udtjent kvinde, hvorfor hun ville råde os til, at vi så os om efter en smuk pige, som kunne passe på os; Anne Jakob Mikkelsens var nu i stuen, som kendte de smukkeste, som var der i byen. Hvortil vi svarede: "Den umage har du ikke behov for; du har jo selv smukke piger, som kan forrette det, hvorfor skulle man gøre sig umage med andre?" Hvorledes de to taler (discurs) rimmer sig sammen, det måtte vi gerne vide.
I året (Anno) 1638[1]) mod sankt Mortens aften befalede vi prinsen, at henholdsvis hr. Ulrik salig og den gamle greve af Thurn[2]) skulle tage med ham mod Frederiksborg, hvorhen fru Kirsten for frøken

Annas saligs[3]) skyld også blev befalet at komme. Thi vi holdt meget af det salige barn, som hun ikke kunne lide, fordi det lignede os.
Hvorfor vi ej heller ville tage det samme [barn] alene med derhen, for at hun ikke skulle gøre barnet ondt. Thi var vi ikke en gang kommet til stede i rette tid, da havde hun overfaldet barnet med en jernstang for en ringe skyld, som lille Thure havde klaget over, at være blevet bortkastet af hende.
Dengang vi nu samme Mortens aften kom til bords og skulle være lystige, da sad fru Kirsten og surmulede og ville hverken se eller tale til prinsen eller til hr. Ulrik salig, hvorover det gode humør [selskabet] blev spildt.
Dengang det nu var tid at gå i seng, da lukkede...

[1]) Skal være 1628.
[2]) Den fra Trediveaarskrigen bekjendte Heinrich Matthias v. Thurn, f. 1567 † 1640.
[3]) Anne Kathrine.

Side 61

hun dørren ymellom os och siig Och lagde dy thuende tydtske Iomfruer och nogle andre kuyndfolck tuerdt for dørren, saatt ingen kunde komme der ygennom. In cuius Reij memoriam uy strax om anden dagen lod legge en stor kamppesten pa ueiien, nar man gar bagneder henad den liiden ladgard, huilcken Steen Endnu fyndis der med Arsstall pa huggen Och med Ett Seede huggen dery [1]).
Anno 1639 [2]) Egidii dag fødde fru kyrsten ded casserede frøcken [3]), huos huiis ankomst tiil werden fru Ellen inted uylle lade siig fynde, der hun dog uar huos datteren y alle dii Barsselsengi, hun la y, Huilckid uden thuiffuel haffuer hafft siine arsager, som fru Ellen bør at sige heer y lauyd, Aldenstund hun tyer end En gang y uorris pahør Ønskede til gud, at datteren motte sette lyffuid tiil y den barsselseng.
Huilcken Ønsk fru Ellen gerne uylle tyde derhen, at Eptherdi datteren[s] opuardtning inted stod os an, som hun ded gerne haffde Siiet, derfor Ønskede hun hinder sligdt, Mens arsagen uar den, At nar hun tenckte pa dy trynde syder, datteren giick med, och hun inted kunde uyde, huorledis dermed kunde tylga, da kam sliigdt herfor.
Naar dy gadtfolck haffuer siiden uyld besmycke fru kyrstens Horery, da haffuer dy ladt sig formercke, at Ringreffuen ynted uar y Riigid pa dy tyder, at fru kyrsten bleff med ded Barn, Huilckid om ded sa Er eller ycke, da kommer ded os inted ued.
Mens derom uyl ded gaa, huor fru kyrsten uar huos oss 40 ugger, førend hun fødde ded syste barn.
Wy for uorris person haffuer aldrig Neffn Ringreffuens naffn y anden Mening, End som Pondtius piilatus neffnis y uorris Christelige troens Artickel, som inted kan lessis, wden dii forbenente Naffn Neffnis, Sa kan der Icke heller taliis om fru kyrstens Horerys y(!) begyndelse, Myddel och Ende,

Oversættelse
Brev 46/5 * April 1641.
(Fortsættelse af brev nr. 46 øverst på siden)
...hun døren imellem os og sig og lagde de to tyske jomfruer og nogle andre kvindfolk tværs for døren, så at ingen kunne komme derigennem. Til evig erindring herom (In cuius rei memoriam) lod vi straks den næste dag lægge en stor kampesten på vejen, når man går bagud ned mod den lille ladegård, hvilken sten endnu findes der med årstal indhugget og med et sæde hugget deri[1]).
I året (Anno) 1639[2]) på sankt Egidius' dag fødte fru Kirsten det kasserede [forstødte] frøken[3]), ved hvis ankomst til verden fru Ellen ikke ville være til stede, skønt hun dog var hos sin datter i alle de barselssenge, hun lå i; hvilket uden tvivl har haft sine årsager, som fru Ellen bør sige her i

hemmelighed [i lavt], eftersom hun tre eller én gang i vores påhør ønskede til Gud, at datteren måtte sætte livet til i den barselsseng.
Hvilket ønske fru Ellen gerne ville tyde derhen, at eftersom datterens opvartning [tjeneste] ikke behagede os, som hun gerne havde set det, derfor ønskede hun hende sådant; men årsagen var den, at når hun tænkte på de trinde sider [tykke mave], datteren gik med, og hun ikke kunne vide, hvorledes det hang sammen, da kom den slags tale frem.
Når de gode folk siden har villet forskønne [bortforklare] fru Kirstens horeri, da har de ladet forstå, at rhinsgreven intet var i riget på de tider, da fru Kirsten blev med det barn; hvilket, om det så er eller ikke, da kommer det ikke os ved.
Men derom vil det gælde, hvor fru Kirsten var hos os i 40 uger, før hun fødte det sidste barn. Vi for vores person har aldrig nævnt rhinsgrevens navn i anden mening end som Pontius Pilatus nævnes i vores kristne trosbekendelse; ligesom den ikke kan læses, uden at de førnævnte navne nævnes, således kan der heller ikke tales om fru Kirstens horeris begyndelse, midte og ende,

---

[1]) Se Brevet Nr. 38.
[2]) Læs: 1629.
[3]) Dorothea Elisabeth.

Side 62

wden at Ringreffuens Naffn bliiffuer Neffn. Da Eptherdi uy Erre uys pa, att fru Ellen inted aff aldt dette, som sagdt Er, kan Nechte, da skal hun Nu y denne forsamlings pahør lade os forsta, Om hun Regner worris lange pasiens offuer hinders datters groffue Optøger at uerre sked aff Nade eller aff wanuyttighed eller tabelighed.
NB. Huad skeed Er, ded er sked for Børnens skiild tyl at demppe fru kyrstens dondt med, y Betrachting at frøcken Anne saliig var forloffuid med Hoffmeisteren saliig, och en del aff dy andre uar halff om half forsagdt, huorfor uy ochsa tyl offuerflod tilstedde, At fru kyrsten motte bliiffue tiil hoffue och søge dug och diiske med os och børnen, Dog med den betyng, at hun inted skulle haffue med Børnen at skaffe y nogen made, Huilckid med fru Ellens egen hand er at beuysse.
Dentid fru kyrsten Nu kam til frede:, da uar aldt ded glemdt, som aftaald uar, Och begindte paa syn forrige maner at buldre med Børnen, huorfor uy kaldede fru Anne lycke [1]) til oss Och spurde hinder ad, huorfor hun stedde sliigdt, Aldenstund hun for ingen arsag uar Recommanderit os aff fru Ellen End tiil at holde Stiire pa fru kyrstens optøger, hun haffde for med Børnen. Da suarede hun siig inted at kunde Raade hinder, ty hun skøtte hinder Inted. Huorfor uy strax forandrede worris kammer saoch wachten for dørren, paded uy kunde diste bedre haffue et Øiie derhuos.
Der Nu sliigdt uar passerit, da bleff hun byster gal, saat hun sad och greed ded heele moltyd offuer. Der nu Moltydid haffde Ende, och der bleeff leest fra bordtz, da lagde hun siig aff vndskab pa vedden, som stod ued skorstenstenen y Riidderstuen pa frede:, saat hun med uedden kam ud pa gulliid. Om morgenen heel tylig sende fru kyrsten Anne lycke tyl oss och begerede, at hun motte drage fra hoffue, ty hun kunde slett inted uerre

Oversættelse Brev 46/5 forsat
(Fortsættelse af brev nr. 46 øverst på siden)
...uden at rhinsgrevens navn bliver nævnt. Da eftersom vi er visse på, at fru Ellen intet af alt dette, som sagt er, kan nægte, da skal hun nu i denne forsamlings påhør lade os forstå, om hun regner vores lange tålmodighed (pasiens) med hendes datters grove optrin for at være sket af nåde eller af vanvittighed eller tåbelighed.
NB. Hvad der er sket, det er sket for børnenes skyld for dermed at dæmpe fru Kirstens ondskab [dondt]; i betragtning af at frøken Anna salig var forlovet med den salige hofmester, og en del af de

andre var halvvejs forsagte [modløse], hvorfor vi også til overflod tilstod, at fru Kirsten måtte blive ved hoffet og søge dug og disk [spise ved bordet] med os og børnene; dog med den betingelse, at hun intet skulle have med børnene at gøre på nogen måde, hvilket kan bevises med fru Ellens egen håndskrift.
Dengang fru Kirsten nu kom til Frederiksborg, da var alt det glemt, som var aftalt, og hun begyndte på sin forrige maner at buldre [skælde ud] med børnene, hvorfor vi kaldte fru Anne Lykke[1]) til os og spurgte hende ad, hvorfor hun tillod sådant, eftersom hun ikke af nogen anden årsag var anbefalet (recommanderet) os af fru Ellen end til at holde styr på fru Kirstens optrin, som hun havde for med børnene. Da svarede hun, at hun ikke kunne råde hende, thi hun brød sig intet om hende. Hvorfor vi straks forandrede vores kammer såvel som vagten for døren, for at vi des bedre kunne holde et øje med det.
Da nu den slags var overstået (passeret), da blev hun arrig og gal, så at hun sad og græd under hele måltidet. Da måltidet nu havde ende, og der blev læst [bedt bordbøn] fra bordet, da lagde hun sig af ondskab på veden [brændet], som stod ved skorstenen i ridderstuen på Frederiksborg, så at hun sammen med brændet faldt ud på gulvet. Om morgenen ganske tidligt sendte fru Kirsten Anne Lykke til os og begærede, at hun måtte drage fra hoffet, thi hun kunne slet ikke være...

[1]) Var Hofmesterinde.

Side 63

deer lenger. Der uy nu uylle uyde, huordt hun uylle hen, da suarede hun: Hun uyl hen til syn moder, huortil bleff suarid: Der bliiffuer hun Inted velkommen, siig hinder ded. Sa gyck samme frue ind tiil hinder igen och kam strax tilbage igen til oss med samme begering, Huorfor hun fiick dedsamme suar som før. Der hun Nu haffde giordt nogle wendinger pa samme maner, Da sagde hun til Os: Nadigste herre, E: M: kan aldrig gørre En større almys gerning, End om E: M: ladder hinder drage siin kaas, ty E: M: kan aldriig troe, huorledis hun fergiis [1]). Huorpa uy suarede: wiil hun da bordt, da ma hun fahre ty tussind deffuel y wold. Huorpa samme frue giick ind till hinder och kam strax ind til os Igen med stor tacksiigelsse for god beskeen, Derhuos begerendis, at uy uylle Skriiffue fru Ellen tyl, at hun os waffuydendis inted uar dragen bordt. Huilckid breff uy strax forferdigde och tilstillede ded fru Anne lycke, som ded strax baar til fru kyrsten, Och kam Sa strax løbendis tylbage och begerede, at fru kyrsten motte komme och giiffue oss gode nat, Huortil uy suarede: Paa sliig affskeen, som heer tagis, da gørris der ingen godenat fornøden. Och vende uy os sa fra Anne lycke och ginge Neder aff Slottid och satte os pa uorris wogen Och droge sa hen ad køben: tyl Iffuer wiindtz Søns Barssel.
Strax eptherad uy uar bordt dragen, da haffde fru kiirsten bud epther H: wldrig saliig och sagde tiil hannem: gud uerre loffuid, Nu haffuer ieg Erlangiid ded, som ieg lenge haffuer lengtis epther, Huorfor den saliige herre begerede at uyde arsagen til den store gleede. Da suarede hun: Ieg ma nu drage fra hoffue och uerre pa myt Egiid. Och forehrede hun derpa den Saliige herre Et Stucken støcke, som ded uar skyldriid, Saoch et Conthor med glaas omkring, som Staar endnu pa frede: y Rundelen udtil Søen. Huilcken fru kiirstens affskeen H: wldrig

Oversættelse Brev 46/5 fortsat
...dér længere. Da vi nu ville vide, hvorhen hun ville, svarede hun: "Hun vil hen til sin moder," hvortil der blev svaret: "Dér bliver hun intet velkommen, sig hende det." Så gik den samme frue [Anne Lykke] ind til hende igen og kom straks tilbage igen til os med den samme begæring, hvorfor hun fik det samme svar som før. Da hun nu havde gjort nogle vendinger [gået frem og tilbage] på samme måde, da sagde hun til os: "Nådigste herre, Deres Majestæt kan aldrig gøre en større almissegerning, end om Deres Majestæt lader hende drage sin kos, thi Deres Majestæt kan aldrig

tro, hvorledes hun gebærder sig (ferdis)[1])." Hvorpå vi svarede: "Vil hun da bort, da må hun fare i tyve tusind djævles vold." Hvorpå den samme frue gik ind til hende og kom straks ind til os igen med stor taksigelse for den gode besked, derhos begærende, at vi ville skrive til fru Ellen, at hun ikke var draget bort uden vores vidende. Hvilket brev vi straks udfærdigede og tilstillede fru Anne Lykke, som straks bar det til fru Kirsten, og hun kom så straks løbende tilbage og begærede, at fru Kirsten måtte komme og give os godnat [tage afsked]. Hvortil vi svarede: "På en sådan afsked, som her tages, da gøres der ingen godnat fornøden." Og vi vendte os så fra Anne Lykke og gik ned fra slottet og satte os på vores vogn og drog så hen mod København til Iver Vinds søns barsel.
Strax efter at vi var draget bort, havde fru Kirsten sendt bud efter hr. Ulrik salig og sagde til ham: "Gud være lovet, nu har jeg opnået det, som jeg længe har længtes efter." Hvorfor den salige herre begærede at vide årsagen til den store glæde. Da svarede hun: "Jeg må nu drage fra hoffet og være på mit eget." Og hun forærede derpå den salige herre et stykke maleri [et stykke, som var skildret] samt et kontor [skab/skrivebord] med glas omkring, som endnu står på Frederiksborg i Rundelen ud mod søen. Hvilken fru Kirstens afsked hr. Ulrik...

[1]) Læs: ferdis.

Side 64

saliig Auisserede worris Søn, den Itziige Erdtzbiskop aff Brehmen, som pa dy tyder uar y franckerige [1]).
Der fru kyrsten nu kam offuer tiil fiin [2]), och Moderen uyste hinder inted til uyllie, da begyndte hun at drage omkring fra den Ene til den anden y landiid. Der uy nu bleff sliigdt waar, da skreff uy fru Ellen tiil, At sliig Riippen och Striippen op och Neder y landiid war Icke allene Børnen Skiimplig, mens gadt folck besuerligdt, Huorfor hun skulle affsta datteren Boluer och Rossenuold. Huilckiid Om hun skøndt Inted gerne giiorde, Da Accommoderede hun sig dog derudi [3]).
Da paded fru Ellen pa dy tyder kunde Indbylde gadt folck, at hun med datterens dondt uar Ilde tiil friidtz, Da lod hun briide neder aff hussen pa begge garden ald ded, som briidis och bordtføris kunde, Saat uy formendte, att hinders urede ymod datteren uar sa fiihrig, at wand den inted kunde slycke.
Mens dentyd den frue aff Øssel, huiis mund der bleeff lagdt En klemme pa Paa En almyndeliige herredag, med hinders anhang kam tiil at tractere ymellom Moder och datter, Da bleffue dy sa gode uenner, Att dy med ydeliige Skriiffuen och Senden aldrig huylede.
Der uy Nu lod fru kyrsten følge, huys som hun haffde laadt Epther siig pa [Croneborg och] [4]) frederigsborg, Da Indbyldede siig fru Ellen mueliig, at uy forstod ded Inted beedre, Mens ded, som passerit uar, ded uar for wiibecke krussis person skiild skeed, Som fru Ellen dog uel uyste Inted sa at uerre y sandhed, huorom herepther uyder skall bliiffue taaliid [5]). Da sende hun vnderskedlige gadt-

Oversættelse Brev 46/5 forsat

...salig underrettede (adviserede) vores søn, den nuværende ærkebiskop af Bremen, som på den tid var i Frankrig[1]).
Da fru Kirsten nu kom over til Fyn[2]), og moderen [Ellen Marsvin] ikke viste hende noget til vilje [ikke ville have noget med hende at gøre], da begyndte hun at drage omkring fra den ene til den anden i landet. Da vi nu blev den slags var, da skrev vi til fru Ellen, at en sådan renderi og strejfen [rippen og strippen] op og ned i landet ikke alene var skændig for børnene, men også til besvær for

gode folk, hvorfor hun skulle afstå Boller og Rosenvold til datteren. Hvilket hun, skønt hun ikke gjorde det gerne, dog føjede (accommoderede) sig efter[3].
Da for at fru Ellen på den tid kunne indbilde gode folk, at hun var særdeles utilfreds med datterens ondskab [dondt], da lod hun nedbryde alt det af husene på begge gårde, som kunne nedbrydes og bortføres, således at vi formodede, at hendes vrede mod datteren var så fyrig, at vand ikke kunne slukke den.
Men dengang den frue af Øsel [Kirsten Munk], hvis mund der blev lagt en klemme på på en almindelig herredag, med sit vedhæng kom til at forhandle (tractere) imellem moder og datter, da blev de så gode venner, at de aldrig hvilede med stadige skrivelser og budbringninger.
Da vi nu lod fru Kirsten følge [afhente] det indbo, som hun havde ladet efter sig på [Kronborg og][4] Frederiksborg, da indbildte fru Ellen sig muligvis, at vi ikke forstod det bedre, end at det, som var overstået (passeret), var sket for Vibeke Kruses persons skyld; hvilket fru Ellen dog udmærket vel vidste i sandhed ikke forholdt sig således, hvorom der herefter skal blive talt yderligere[5]). Da sendte hun forskellige gode...

---

[1]) Hertug Frederik rejste ud i Maj 1629 og kom tilbage i Juli 1630. Danske Saml. 2. R. III, 380. 382.
[2]) I Januar 1630. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, 41. xxv.
[3]) 13. April 1630 kom Kirstine Munk til Boller. Bang, Saml. af nytt. og opbygg. Materier I, 327 f.
[4]) Det Indklamrede er overstreget.
[5]) Der findes forskjellige Optegnelser af Kongen om hans Forhold til Vibeke Kruse, som ville blive meddelte samlede blandt de udaterede Breve. Jvfr. S. 80 f.

Side 65

folck tiil os pa vnderskedtlige tyder, At Erfahre uorris wylliie om samme frøckens [1]) Optuchtelse. Der uy nu tiil sliig hinders Anmoding Os inted uille forsta, Mens formendte hiinder at uerre gammel nock tiil at optuchte Sadandt Ett frøcken vden worris direction, Da tog hun siig for y Eigen person at bringe os syn mening y dy mader for Och Reiissede sa henad Slagelsse, huor hun holdte sig op pa nogle dags tyd wformerckt [2]). Der hun nu bleff keed deraff, da haffde hun bud Epther hoffpredikandten D: Peder wynstrup och begerede aff hannem, at hand vnderdanigst uylle holde an huos Oss, at hun motte komme os tiil ordtz. Der hand nu kam op tiil os och forrettede fru Ellens Erinde, Da suarede uy hannem, At uy uar tylfrydtz, at hun om anden dagen motte komme Op tiil oss, och sagde uy derhuos tiil Docteren: D: Docter, wy Erre uys paa, at ded faar En skiiden Ende. Huortil hand suarede: Ney, med gudtz hiielp, ded skeer inted, hun haffuer suoren for mig, at hun Icke skal taale Ett ord, som kan gerade E: M: til fortørnelsse y nogen made. Huortyl uy Suarede: Ia, Ia, tyden skal giiffue ded. Der hun Nu andendagen kam op pa slottid och bleff deroppe losserit och ued uorris taffel tracterit, saoch legthe kordt med oss, Da geradede hun vden all thuiffuel y dy tancker, at hun nu haffde Ramdt ded Reet, huorfor hun Nu wylle bruge tyden och syn Lystighed til at fliicke oss syn datters vnge pa halsen.
Der hun Nu haffde uerrid Nogle dage der, som sagdt Er, Da kam hun Engang ind til os y sengikammerid stackiid for moltyd. Der ded nu lackede ymod tyden, at madden skulle paa bordiid, da stod uy op fra bordyd, som uy saad och skreff ued, och ginge hen til fru Ellen, som hun stod, Huorpa hun giorde siig y snack med os aff Ringe importantie. Mens førend snacken war halff vde, da fortroede hun os, at fru kyrstens Øngste Barn

Oversættelse Brev 46/5 fortsat

...folk til os på forskellige tider for at erfare vores vilje om det samme frøkens[1]) opdragelse. Da vi nu ikke ville indlade os på en sådan hendes anmodning, men mente, at hun var gammel nok til at

opdrage et sådant frøken uden vores anvisning (direction), da tog hun for egen person afsted for at bringe os sin mening på de nævnte måder og rejste så mod Slagelse, hvor hun opholdt sig i nogle dages tid ubemærket[2]). Da hun nu blev ked deraf, da havde hun sendt bud efter hofprædikanten dr. Peder Winstrup og begærede af ham, at han underdanigst ville anholde hos os, at hun måtte komme os i tale. Da han nu kom op til os og forrettede fru Ellens ærinde, da svarede vi ham, at vi var tilfredse med, at hun den næste dag måtte komme op til os, og vi sagde derhos til doktoren: "Dr. doktor, vi er visse på, at det får en skidt ende." Hvortil han svarede: "Nej, med Guds hjælp, det sker ikke; hun har svoret for mig, at hun ikke skal tale et ord, som kan være Deres Majestæt til fortørnelse på nogen måde." Hvortil vi svarede: "Ja, ja, tiden skal vise det." Da hun nu den næste dag kom op på slottet og blev indlogeret deroppe og beværtet (tracteret) ved vores taffel samt spillede kort med os, da kom hun uden al tvivl i de tanker, at hun nu havde ramt det rette; hvorfor hun nu ville bruge tiden og sin lystighed til at behæfte [flikke] os hendes datters unge på halsen. Da hun nu havde været der nogle dage, som det er sagt, da kom hun engang ind til os i sengekammeret en kort tid før måltidet. Da det nu lakkede mod den tid, at maden skulle på bordet, da stod vi op fra bordet, som vi sad og skrev ved, og gik hen til fru Ellen, hvor hun stod, hvorpå hun gav sig i snak med os om ting af ringe betydning (importantie). Men før snakken var halvvejs ovre, da betroede hun os, at fru Kirstens yngste barn...

---

[1]) Dorothea Elisabeth.
[2]) Foregik i Decbr. 1636. Jvfr. Brevene 1636—40 S. 96 ff.

Side 66

war os lyger End nogen aff dy andre børn. Huortyl uy inted Suarede, Aldenstund uy stodt y dy tancker, at ded uar for tylig til att suare till sliig snack, ymens och all den stund uy uar uys pa, at hinders Erinde dersammestedtz uar allene derhen Anseiit, att hun uylle forsøge, Om hun kunde bringe oss den horunge pa halssen.
Wdi dy samme dage haffde hun for at haffue worris datter Eliisabetam Augustam y Ennerom huos siig, Huilckid der ded hinder inted angiick, Da giiorde hun anslag pa greff woldemar Christian, at hun hannem kunde faa y Ennerom til siig, Huilckiid hinder ochsa Lyckedis. Huorudoffuer wii Resoluerede os, at pa den wiis war hun gammel nock y garde, Och skreff hind[er] sa tyl [1]), At uy med stor forundring haffde fornommen hinders uforskammede driistighed y ded, at hun torde lade siig mercke, at hinders datters vnge uar os liig, Der hun dog uel uyste, at uy aldrig haffde holdt ded for uorris at werre.

Brev 46/5 * April 1641.
Kongens Udkast til en Fremstilling af Kirstine Munks Forhold til ham [2]). — Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 1016 b [3]).

Eptherdi uy Erre uys pa, at fru Ellen herepther som hidindtil legger alle Aarer for Borde, Naar hun seer siit hold dertil, at yndbylde uorris børn, som uy med hinders datter aulyd haffuer, At uy derris moder gør stor wrett,
Da paded dy kan Erfahre den rette arsag til uorris och derris moders skiilsmal, da haffuer uy nu y Eiigen person wyllid lade dem forsta den rette arsag, huorymod ingen med sandhed skal kunde siige Ett ord.

Oversættelse Brev 46/5 forsat
...var os mere kær [lyger] end nogen af de andre børn. Hvortil vi intet svarede, eftersom vi stadig var af den tanke, at det var for tidligt at svare på den slags snak, alt imens og så længe vi var visse

på, at hendes ærinde sammesteds alene var anlagt på, at hun ville forsøge, om hun kunne bringe os den horunge på halsen.
I de samme dage forhørte hun sig om at have vores datter Elisabeth Augusta i enrum hos sig, hvilket da det ikke kom hende ved, gjorde hun anslag mod grev Valdemar Christian, for at hun kunne få ham i enrum til sig, hvilket også lykkedes hende. Hvorover vi besluttede (resolverede) os for, at på den måde var hun gammel nok i gårde, og skrev så således til hende[1]), at vi med stor forundring havde erfaret hendes uforskammede dristighed i, at hun turde lade sig mærke med, at hendes datters unge lignede os, skønt hun dog udmærket vel vidste, at vi aldrig havde holdt det for at være vores.

Brev 46b/5 * April 1641.

Kongens udkast til en fremstilling af Kirsten Munks forhold til ham[2]). — Det Kongelige Bibliotek, Ny kongelig Samling, 4to, 1016 b[3]).

Eftersom vi er visse på, at fru Ellen herefter, ligesom hidtil, lægger alle årer ud [gør alt hvad hun kan], når hun ser sit snit til det, for at indbilde vores børn, som vi har avlet med hendes datter, at vi gør deres moder stor uret,
da har vi, for at de kan erfare den rette årsag til vores og deres moders skilsmisse, nu i egen person hermed villet lade dem forstå den rette årsag, hvorimod ingen med sandhed skal kunne sige et ord.

---

[1]) 21. Decbr. 1636.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 53.
[3]) Lidtz afvigende herfra er Foss's Afskrift i Gl. kgl. Saml., 4., 2642; men om han har benyttet en nu ubekjendt Redaktion, er dog tvivlsomt.

Side 67

Dentyd fru kyrsten y Echteskab med oss haffde fød tyl werden Nii s[m]ucke Børn, Da lod hun sig aff deffuelen ued Ringreffuen forleyde y Et letferdigdt leffnidt, som bade fru Ellen och andre bekendt er, huorledis tylgick, først pa dalum, siden pa Croneborg och y køben:, Huilckid om Endskøndt fru Ellen inted med Øiien siiet haffuer, som hun uden thuiffuel uyl Suare, Da kan hun dog med Ehren inted Nechte, sig io at haffue wyst aff datterens letferdighed, hun offendlig for den Allerhøiiestis Øiien och ansiicht dreff, och dog inted, som En Erlig dannek[u]ynde och worris vnderdan anstod, wylle giiffue os derom ded ringiste wiinck. Tii haffde ded skeed, da Erre uy uyss pa, Att fru kyrsten aldrig haffde kommen y den Laborindt, hun stycker y, Isønderlighed y begyndelssen, dentyd Iens Bolmeiister fyck den Store Sølffkande, fordi at Tiircken uylle Sta os bii ymod keysseren, Huorom Saledis Er beskaffen.
Dentyd uy y forleden kriig haffde mangel pa høiie officerer, da slog Rin: hans vetter Riingreff Otte for, som uar en gammel Soldatt, huys tieniste hand os dog inted kunde foruyssere, vden at hand motte drage hen til hannem, Huorfor hand fyck befahling aff os, at hand siig til samme hans vetter skulle forføiie.
Imidlertid Rin: uar bordte, da droge uy fra Stade offuer ad Siieland, Och fru kyrsten drog henad dalum til fru Ellen Och haffde for Siin forreiissen fra Stade tagen affskeen med Iens Bolmeister, at sa snardt Rin: kam tilbage igen, da skulle hand wfortøuyd lade hinder ded uyde, hun uylle uel forskylde hans wmag.
Dentiid Riin: nu kam til stede igen, da begaff sig Iens Bolmeister strax henad dalum och kam diid Om morgenen tylig for porten, ymens fru Ellen och datteren Enda laa huer y siin seng. Der nu En

aff piigerne kam och sagde tiil fru kyrsten, at Iens Bolmeister uar for porten och haffde breffue fra Riin:, Da bleff fru kyrsten sa glaad Och slog henderne sammen, saat fru Ellen mer-

Oversættelse Brev 46b /5 fortsat
(Fortsættelse af brev nr. 46 øverst på siden)
Dengang fru Kirsten i ægteskab med os havde født ni smukke børn til verden, da lod hun sig af djævelen ved rhinsgreven forlede til et letfærdigt levned, hvilket både er fru Ellen og andre bekendt, hvorledes det gik til, først på Dalum, siden på Kronborg og i København; hvilket, endskønt fru Ellen intet har set med egne øjne, som hun uden tvivl vil svare, da kan hun dog med æren i behold ikke nægte, at hun jo har vidst besked om datterens letfærdighed, som hun offentligt i den Allerhøjestes øjne og ansigt drev, og dog intet, som det anstod en ærlig dannekvinde og vores undersåt, ville give os det mindste vink derom. Thi var det sket, da er vi visse på, at fru Kirsten aldrig var kommet i den labyrint (laborindt), hun sidder i; især i begyndelsen, dengang Jens Bygmester [Jens Dajon] fik den store sølvkande, fordi tyrken ville stå os bi imod kejseren, hvorom det således er beskaffet:
Dengang vi i den forgangne krig havde mangel på høje officerer, da foreslog rhinsgreven [Rin:] os sin fætter, rhinsgrev Otte, som var en gammel soldat, hvis tjeneste han dog ikke kunne forsikre os om, medmindre han måtte drage hen til ham. Hvorfor han fik befaling af os til, at han skulle forføje sig hen til sin samme fætter.
Imens rhinsgreven var borte, drog vi fra Stade over til Sjælland, og fru Kirsten drog hen mod Dalum til fru Ellen og havde før sin afrejse fra Stade taget afsked med Jens Bygmester, [med den aftale] at så snart rhinsgreven kom tilbage igen, da skulle han ufortøvet lade hende det vide, og hun ville da rigeligt belønne [forskylde] hans umage.
Dengang rhinsgreven nu kom til stede [til Stade] igen, da begav Jens Bygmester sig straks hen mod Dalum og kom derhen tidligt om morgenen foran porten, imens fru Ellen og datteren endnu lå i hver sin seng. Da en af pigerne nu kom og sagde til fru Kirsten, at Jens Bygmester var foran porten og havde breve fra rhinsgreven, da blev fru Kirsten så glad og slog hænderne sammen, så at fru Ellen mærkede...

Side 68

ckede ded, huorfor hun [1]) sagde: kyrsten, huor er ded faat, huy estu sa glaad? Da suarede hun: O moder, Tiircken uyl komme konningen till hiielp ymod keysseren. Huorfor fru Ellen gaff siig ud pa gulliid och tog datteren ued handen och giiorde en uendiing Eller thu sammen paa gulliid.
Syden fiick Iens Bolmeister En stor forgiildt kande, Och dy thuende tydtske Iomfruer fyck huer En demandtz Riing, och den herremand, som uar huos fru kyrsten, En Harenberg aff Slecht, En siilcky klenning, och huer aff piigerne Et støcke guld.
Huilckid aldtsammen til den Ende her føris pa banen til at lade werden forsta, at om fru Ellen pa dy tyder, dentyd datteren saledis dreff pudtz med hinder, haffde uarid Os ad, Da haffde fru kyrsten uel betenckt siig, førend hun haffde kommen uyder y texsten.
Och om endskøndt fru Ellen uyl syge, Siig inted wundt at haffue siiet aff dennom, Da er ded bekendt, At ingen Erlig kuynde gar ind til En fremmid mand, ymens Och aldenstund hand ligger y hans seng, som fru kyrsten giiorde pa dalum, Som alle drauanterne fast dageligen Saa, aff huilcke drauanter offuer 8 eller 10 Endnu leffuer, Som sa, huorledis Riin: drenge kam løbendis ud fra Riin: med Buxerne pa hoffuedid, Nar fru kyrsten kam ind tiil Riin:
Att fru Ellen uyl siige, siig inted at haffue uerrid paa dalum, mens pa anden steedz, Imens och aldenstund sliigdt passerede, Da er ded uyst nock, at hun uar et gaadt stund derfra, førend uy droge der fra for alwor, Mens arsagen uyl uy wiide, huorfor hun drog fra dalum. At hun uyl siige, at ded

skedde, fordi at hun bleff aff med lehnid, Da er ded inted, Tii uy haffde uerrid nogle ugger pa dalum, førend den forandring skedde med dalum, huilcken dog hinders Eiigen datter brachte til ueiie, Sii-

Oversættelse Brev 46b/5
...mærkede det, hvorfor hun[1]) sagde: "Kirsten, hvorledes hænger det sammen [hvor er det fat], hvorfor er du så glad?" Da svarede hun: "Åh moder, tyrken vil komme kongen til hjælp imod kejseren." Hvorfor fru Ellen rejste sig ud på gulvet og tog datteren ved hånden og gjorde en svingom eller to sammen på gulvet.
Siden fik Jens Bygmester [Jens Dajon] en stor forgyldt kande, og de to tyske jomfruer fik hver en diamantring, og den herremand, som var hos fru Kirsten, en Harenberg af slægt, [fik] en silkekjole/silkedragt, og hver af pigerne et stykke guld.
Hvilket altsammen til den ende [med det formål] her bringes på bane for at lade verden forstå, at hvis fru Ellen på den tid, dengang datteren således drev puds [streger] med hende, havde advaret os, da havde fru Kirsten vel betænkt sig, før hun var kommet videre i teksten [gået længere].
Og om endskønt fru Ellen vil sige, at hun intet har set til dem, da er det bekendt, at ingen ærlig kvinde går ind til en fremmed mand, alt imens og så længe han ligger i sin seng, således som fru Kirsten gjorde på Dalum; som alle drabanterne næsten dagligt så, af hvilke drabanter over 8 eller 10 endnu lever, som så, hvorledes rhinsgrevens [Riin:] drenge kom løbende ud fra rhinsgreven med bukserne på hovedet, når fru Kirsten kom ind til rhinsgreven.
At fru Ellen vil sige, at hun ikke har været på Dalum, men på et andet sted, imens og så længe den slags overstod (passerede), da er det ganske vist, at hun var et godt stykke derfra, før vi drog derfra for alvor; men vi vil vide årsagen, hvorfor hun drog fra Dalum. At hun vil sige, at det skete, fordi hun mistede [blev af med] lenet, da er det ikke sandt, thi vi havde været nogle uger på Dalum, før den forandring skete med Dalum, hvilken dog hendes egen datter bragte til veje, si-...

[1]) I Stedet for de to Ord „huorfor hun“ har der først staaet: „der som hun laa och“.

Side 69

gendis til os, at moderen inted uylle uerre lenger der, Huortil uy suarede: wyl hun inted uerre heer, da fyndis der uel en anden, som skal tage derymod. Dentiid uy nu tenckte os nogiid om Om samme lehns forandring, Da sagde uy til fru kyrsten: Ded kommer os ret uel tilpas, at dyn moder er keed aff dette sted, Tii heer Er ingen lehn leddig til den Nii Riigens Hoffmeister, Och hand kan beest komme tiil rette med dyn moder om Rueseden, som er saad til klosterid.
Huilcke tuende Pudtz, som datteren giiorde hiinder stackiid pa hinanden, dy kunde Enda inted bewege hinder til at uare oss ad[1]).
Att fru kyrsten uar En rom tyd pa Croneborg med Riin:, Och at hun inted uylle henad køben:, der fru Ellen dog tyer end engang haffde bud epther hinder, ded kan inted nechtis. Der hun da Endeligen motte henad køben:, da møtte Rin: hinder En myl fra køben: Dentyd dy nu møttis, da stod dy aff derris wogne Och ginge med hiinander Eene ind y Skouen, huor dy bleff sammen En Rom tyd. Iomfruerne Och piigerne lod hun huos wognen, huor general kuartermeister Priis ochsa bleff. Kudtsken, som kyorde for hinder, som[2]) Nu warer wogenhussiid tiil frede:
Der dy nu haffde uerrid lenge Nock y skouen, da kam dy til wognen igen Och satte siig pa fru kyrstens kuudtz sammen Och kiiorde sa fod for fod henad køben: och continuerlig kyssedis pa weiien. Dentyd ded Barn, som y dy dage Stod liig pa køben:, war begraffuen, Och dii, som haffde fuldt samme barn, skulle tiil Bordtz, da løb fru kyrsten bag neder aff Slottiid och kiiorde med Riin: ud y haffuen, huor dy bleeff Eene sammen indtil langdt ud pa afftenen.

Oversættelse Brev 46b/5
...gendes til os, at moderen ikke ville være der længere, hvortil vi svarede: "Vil hun ikke være her, da findes der vel en anden, som skal tage derimod." Dengang vi nu tænkte os lidt om angående den samme ændring af lenet, da sagde vi til fru Kirsten: "Det kommer os rigtig vel tilpas, at din moder er ked af dette sted, thi her er intet len ledigt til den nye rigshofmester, og han kan bedst komme til rette med din moder om Ellestrup [Rueseden], som er lagt til klostret."
Hvilke to puds [streger], som datteren gjorde hende tæt på hinanden, de kunne endda ikke bevæge hende til at advare os[1]).
At fru Kirsten var en rum tid på Kronborg med rhinsgreven [Riin:], og at hun ikke ville mod København, skønt fru Ellen dog tre eller én gang havde sendt bud efter hende, det kan ikke nægtes. Da hun da endelig måtte afsted mod København, da mødte rhinsgreven hende en mil fra København. Dengang de nu mødtes, da steg de af deres vogne og gik med hinanden alene ind i skoven, hvor de blev sammen en rum tid. Jomfruerne og pigerne lod hun blive ved vognen, hvor generalkvartermester Pris også blev. Kusken, som kørte for hende, som[2]) nu vogter vognhuset til Frederiksborg.
Da de nu havde været længe nok i skoven, da kom de til vognen igen og satte sig sammen i fru Kirstens karet [kuds] og kørte så i skridtgang [fod for fod] mod København og kyssede hinanden uafbrudt (continuerlig) på vejen. Dengang det barn, som i de dage stod lig i København, var begravet, og de, som havde fulgt det samme barn, skulle til bords, da løb fru Kirsten bagud ned fra slottet og kørte med rhinsgreven ud i haven, hvor de blev alene sammen indtil langt ud på aftenen.

[1]) Herefter har der staaet: „NB. At Erfahre, huor fru Ellen først Spurde, at frans Randtzou uar bleffuen Riigens Hoffmeister“, men disse Ord har Kongen igjen overstreget.
[2]) Der er blevet rettet ved Stedet, saa at der er kommet til at staa som ovenfor, medens der først rigtig har staaet „warer nu“.

Side 70

Brev 46 b/5 fortsat

Der fru Ellen Nu merckede, at ded bleff sa grofft, at drengen Och kerlingerne pa gaden peegede med fynger epther datteren, Da gaff hun siig til at greede Immer fordt och fordt, Mens uy motte inted faa at uyde huorfor. En dag ginge uy bag neder aff slottid hen ad tøyhussiid, och fru kyrsten uar med pa ueiien, sagde uy til hinder: Huy tussind Bocker gredder dii[n] moder saa? Da Suarede hun: Myn moder Er gaal. Nar hun seer, at ieg taler med En af Officerene, da uyl hun heel bliiffue aff Laaue, ty hun kan Ingen tydtsk liide, Hun kan Ickeheller ued syn død liide dy Iomfruer, der Er huos mig. Huortil uy suarede: ded ma uerre, huorledis ded kan, ded ma inted saledis sydde sammen. Waar dig, huad du gør. Wii saa endnu aldrig nogen, som ded giick uell y lengden, som med uylliie giiorde siine forelder ymod. Siiden den dag da tog fru kiirstens Crediit dag epther anden aff ymellom os och hinder, Isønderlighed der hyn begindte at Spaa, at uy leffuede inted tiil Paske. Dy tydtske Iomfruer och alle piigerne uylle hun, at dy med hinder skulle bede wor herre, at hand uylle giiffue hinder Syn hiiertens begehring. Nar hun hørdte os Lee och uerre lystig, da sagde hun til Iomfru Marii: Marii, hørdt doch, Hördt, Ich werde Ihn mein tage nit loss. En dag y vggen, som der holdttis predicken, Da bleffue uy ylde tiil pas y kyrcken, saat uy motte hen och legge os. Der hun nu kam aff kyrcken ind y stuen, Da tog hun Iomfru Marii ued handen och dandtzede om Bordiid och kuad: laad tahlecken frey gan, lad taalecken frey gaan. I dy samme dage begerede hun at motte drage hen till worris fru Moder Saliig Och søge om Raad for hinders skrøbelighed. Dentyd uy nu forløffuede hinder at drage diid, da fuldttis H: Christoffer wrne med hinder derhen. Der hun Nu

begaff siig pa hiiemreissen igen, da tog hun siin uey henad kyppinge kyrcke. Der hun Nu med En piige giick in y kyrcken, da bleff H: Christoffer wrne vde pa kerre garden. Der fru kyrsten kam ind y kyrcken, da giick hun och lagde nogle støcker guld y Alterbagen

Oversættelse af brev nr. 78b/5 fortsat

Da fru Ellen nu bemærkede, at det blev så groft, at drengen og kællingerne på gaden pegede fingre ad datteren, da gav hun sig til at græde mere og mere, men vi måtte intet få at vide hvorfor. En dag gik vi bag ned af slottet hen ad tøjhussiden, og fru Kirsten var med på vejen, sagde vi til hende: Hvorfor i alverden græder din moder så? Da svarede hun: Min moder er gal. Når hun ser, at jeg taler med en af officererne, da vil hun helt miste besindelsen, for hun kan ikke lide nogen tyskere. Hun kan overhovedet ikke for sin død lide de jomfruer, der er hos mig. Hvortil vi svarede: Det må være, hvordan det være kan, det må ikke hænge sådan sammen. Vogt dig for, hvad du gør. Vi så endnu aldrig nogen, som det gik godt for i længden, som med vilje gjorde imod sine forældre. Siden den dag aftog fru Kirstens tillid dag efter dag imellem os og hende, især da hun begyndte at spå, at vi ikke ville leve indtil påske. De tyske jomfruer og alle pigerne ville hun, at de med hende skulle bede vorherre, at han ville give hende sit hjertes begæring. Når hun hørte os le og være lystige, da sagde hun til jomfru Marie: Marie, hør dog, hør, jeg bliver hende aldrig kvit i mine dage. En dag på ugen, hvor der holdtes prædiken, da blev vi utilpasse i kirken, så at vi måtte hen og lægge os. Da hun nu kom fra kirken ind i stuen, da tog hun jomfru Marie ved hånden og dansede om bordet og sang: Lad tallerkenen gå frit, lad tallerkenen gå frit. I de samme dage begærede hun at måtte drage hen til vores salige frue moder og søge råd for sin skrøbelighed. Da vi nu tillod hende at drage derhen, fulgtes hr. Christoffer Urne med hende derhen. Da hun nu begav sig på hjemrejsen igen, da tog hun sin vej hen mod Kippinge kirke. Da hun nu med en pige gik ind i kirken, blev hr. Christoffer Urne udenfor på kirkegården. Da fru Kirsten kom ind i kirken, da gik hun og lagde nogle stykker guld i alterblokken.

Side 70

Brev 46b/5 * 1641.

Der fru Ellen Nu merckede, at ded bleff sa grofft, at drengen Och kerlingerne pa gaden peegede med fynger epther datteren, Da gaff hun siig til at greede Immer fordt och fordt, Mens uy motte inted faa at uyde huorfor. En dag ginge uy bag neder aff slottid hen ad tøyhussiid, och fru kyrsten uar med pa ueiien, sagde uy til hinder: Huy tussind Bocker gredder dii[n] moder saa? Da Suarede hun: Myn moder Er gaal. Nar hun seer, at ieg taler med En af Officerene, da uyl hun heel bliiffue aff Laaue, ty hun kan Ingen tydtsk liide, Hun kan Ickeheller ued syn død liide dy Iomfruer, der Er huos mig. Huortil uy suarede: ded ma uerre, huorledis ded kan, ded ma inted saledis sydde sammen. Waar dig, huad du gør. Wii saa endnu aldrig nogen, som ded giick uell y lengden, som med uylliie giiorde siine forelder ymod. Siiden den dag da tog fru kiirstens Crediit dag epther anden aff ymellom os och hinder, Isønderlighed der hyn begindte at Spaa, at uy leffuede inted tiil Paske. Dy tydtske Iomfruer och alle piigerne uylle hun, at dy med hinder skulle bede wor herre, at hand uylle giiffue hinder Syn hiiertens begehring. Nar hun hørdte os Lee och uerre lystig, da sagde hun til Iomfru Marii: Marii, hørdt doch, Hördt, Ich werde Ihn mein tage nit loss. En dag y vggen, som der holdttis predicken, Da bleffue uy ylde tiil pas y kyrcken, saat uy motte hen och legge os. Der hun nu kam aff kyrcken ind y stuen, Da tog hun Iomfru Marii ued handen och dandtzede om Bordiid och kuad: laad tahlecken frey gan, lad taalecken frey gaan. I dy samme dage begerede hun at motte drage hen till worris fru Moder Saliig Och søge om Raad for hinders skrøbelighed. Dentyd uy nu

forløffuede hinder at drage diid, da fuldttis H: Christoffer wrne med hinder derhen. Der hun Nu begaff siig pa hiiemreissen igen, da tog hun siin uey henad kyppinge kyrcke. Der hun Nu med En piige giick in y kyrcken, da bleff H: Christoffer wrne vde pa kerre garden. Der fru kyrsten kam ind y kyrcken, da giick hun och lagde nogle støcker guld y Alterbagen

Oversættelse af brev nr. 78b/5

Da fru Ellen nu bemærkede, at det blev så groft, at drengen og kællingerne på gaden pegede fingre ad datteren, da gav hun sig til at græde mere og mere, men vi måtte intet få at vide hvorfor. En dag gik vi bag ned af slottet hen ad tøjhussiden, og fru Kirsten var med på vejen, sagde vi til hende: Hvorfor i alverden græder din moder så? Da svarede hun: Min moder er gal. Når hun ser, at jeg taler med en af officererne, da vil hun helt miste besindelsen, for hun kan ikke lide nogen tyskere. Hun kan overhovedet ikke for sin død lide de jomfruer, der er hos mig. Hvortil vi svarede: Det må være, hvordan det være kan, det må ikke hænge sådan sammen. Vogt dig for, hvad du gør. Vi så endnu aldrig nogen, som det gik godt for i længden, som med vilje gjorde imod sine forældre. Siden den dag aftog fru Kirstens tillid dag efter dag imellem os og hende, især da hun begyndte at spå, at vi ikke ville leve indtil påske. De tyske jomfruer og alle pigerne ville hun, at de med hende skulle bede vorherre, at han ville give hende sit hjertes begæring. Når hun hørte os le og være lystige, da sagde hun til jomfru Marie: Marie, hør dog, hør, jeg bliver hende aldrig kvit i mine dage. En dag på ugen, hvor der holdtes prædiken, da blev vi utilpasse i kirken, så at vi måtte hen og lægge os. Da hun nu kom fra kirken ind i stuen, da tog hun jomfru Marie ved hånden og dansede om bordet og sang: Lad tallerkenen gå frit, lad tallerkenen gå frit. I de samme dage begærede hun at måtte drage hen til vores salige frue moder og søge råd for sin skrøbelighed. Da vi nu tillod hende at drage derhen, fulgtes hr. Christoffer Urne med hende derhen. Da hun nu begav sig på hjemrejsen igen, da tog hun sin vej hen mod Kippinge kirke. Da hun nu med en pige gik ind i kirken, blev hr. Christoffer Urne udenfor på kirkegården. Da fru Kirsten kom ind i kirken, da gik hun og lagde nogle stykker guld i alterblokken.

Her er den færdige diplomatiske transkription og oversættelse af siden (Bind 5_Side_079_3.png), leveret præcis efter dine 11 opdaterede regler og med fodnoterne korrekt placeret helt til sidst på siden i almindelig skrift.

Side 71

Brev 46b/5 * 1641.

saoch nogle y Stocken, Och giick sa ind y En aff Stolen och befohll piigen at ga ind y En anden Och dedsamme begehre aff gud, som sagdt Er. Dentyd ded forrettid uar, da gaff hun deynen nogiid och drog sa syn kaas.
Nar piigerne om morgenene skulle gørre warmdt Øl til os, da uille hun, at Nar uy haffde bud derepther, at di da først skulle berre hynder ded tyl at komme Sucker der y. Der pigerne ded inted torde gørre, aldenstund dy uyste, at uy ingen Sucker uylde haffue dery, Da bleff hun biister och gaal pa Piigerne. At pigerne Inted giorde hinders wyllie, derudi uar Prindtzen arsag, ty hand sagde tyl pigerne: Seer tiil, huad y gør, at bade y och Eders frue faar Icke skam tilsammen.
Och formener uy uyst, at Prindtzen sende Engang bud tyl fru kyrsten Med hoffmeisteren Saliig Och lod hinder siige, Att saframdt Oss kam nogiid tiil, da skulle hun wiist faa skam, ty hand saa uel, huorledis ded uar faat.

En morgen heel tylig kam fru kyrsten for dørren pa Rundelen pa køben: och klappede paa. Der uy uille uide, huem der uar, da sagde hun: ded er mig. Der hun nu kam Ind, da begerede hun at drage henad frede: och sammestedtz gaa til gudtzbor, huylckid uy hinder forløffuede. Mens ded uar Inted [1]) hinders Erinde, ty hun inted giick tyl gudtzbord, som D: Christian saliig siiden sagde os, at hun inted uar til gudtzbord, Mens hun drog derfra henad Crone: at packe ded godtz ind, som skulle haffue uerrid henad Suerrig, Och uy ded med uorris Orloffskiib Spes lod hendte tilbage Igen.
Der fru kyrsten sammetyd haffde uerrid et stund derinde, Da fiick hun Ett guld kausten [2]) herfor med nogiid huydt pulffuer y lyge som Sucker, huilckiid hun satte pa bordiid. Der uy begerdte at uyde, huad ded skulle der, Da suarede hun: wille E: M: bruge ded pulffuer, Da skulle

Oversættelse af brev nr. 46b /5

og også nogle i stokken, og gik så ind i en af stolene og befalede pigen at gå ind i en anden og begære det samme af Gud, som sagt er. Da det var forrettet, da gav hun degnen noget og drog så sin kos.
Når pigerne om morgenen skulle gøre varmt øl til os, da ville hun, at når vi havde sendt bud derefter, at de da først skulle bære hynder derhen til at komme sukker deri. Da pigerne ikke turde gøre det, eftersom de vidste, at vi intet sukker ville have deri, da blev hun bister og gal på pigerne. At pigerne intet gjorde efter hendes vilje, deri var prinsen årsag, for han sagde til pigerne: Se til, hvad I gør, at både I og jeres frue ikke får skam sammen.
Og vi mener bestemt, at prinsen engang sendte bud til fru Kirsten med den salige hofmester og lod hende sige, at såfremt der kom os noget til, da skulle hun sandelig få skam, for han så vel, hvordan det var fat.
En morgen ganske tidligt kom fru Kirsten for døren på Rundelen på København og klappede på. Da vi ville vide, hvem der var, da sagde hun: Det er mig. Da hun nu kom ind, da begærede hun at drage hen mod Frederiksberg og sammesteds gå til Guds bord, hvilket vi tillod hende. Men det var slet ikke hendes ærinde, for hun gik ikke til Guds bord, som salige dr. Christian siden sagde os, at hun ikke var til Guds bord, men hun drog derfra hen mod Kronborg for at pakke det gods ind, som skulle have været afsted mod Sverige, og vi lod det hente tilbage igen med vores orlogsskib Spes.
Da fru Kirsten på samme tid havde været derinde et stykke tid, da fik hun et guldkrus herfor med noget hvidt pulver i ligesom sukker, hvilket hun satte på bordet. Da vi begærede at vide, hvad det skulle der, da svarede hun: Hvis Deres Majestæt vil bruge det pulver, da skal

[1]) Ordet er skrevet to Gange.
[2]) Læs: Kousken.

Side 72

E: M: befinde siig heel uel derepther. Huortyl uy suarede: huad tussind Syger skulle uy bruge ded skarn, Os skader Io inted, gud uerre loffuid. Huorpa hun sagde: D: Peter Pay haffuer gyffuid miig ded, ded kan pa En stackiid tyd betage lysten tyl kuyndfolck. Huorudoffuer uy kam y En latther och baad hinder sette ded skaarn pa bordiid, som ochsa skeedde, Och giick hun sa vd fra os och satte sig pa syn uogen.
Der hun Nu uar neden slottens Broe, da sende uy bud Epther D: Peter Pay. Der hand nu kam til os, da lod uy hannem see kouskenit med ded huyde pulffuer och spurde hannem ad, Om fru kyrsten haffde faat ded aff hannem, Da suarede hand: Ia. Dentyd uy uille uyde huortiil, da sagde hand: til at komme pa dy fynder, hun haffuer y Ansiichtid. Siiden spurde uy hannem ad, Om man kunde bruge dedsamme ynduordtis vden fahre, Huortiil hand Suarede: gud beuare os, ded er forgiifft.

Fa dage førend hun presenterede os samme pulffuer, da kam hun Ind til os y sengikammerit och sagde sig at uerre Numer en aflex kuynde, Huorfor hun uylle Rade os, at uy saa os om En smuck piige, som kunde wahre pa Os, Anne Iacob Myckelsøns uar nu y stuen, som kende dy Smuckeste, der uar y byen, om uy icke uylle befahle hinder at leede En vd. Wii stod lenge och saa hinder an Och sagde saa tyl hinder: den wmag haffuer uy Inted fornøden, Du haffuer Io selffuer smucke piiger, Som kan forrette ded, huorfor skulle man gørre siig wmag for andre. Huorledis dii thuende Snack Riimer siig sammen, ded forstar uy Inted.
Anno 1638 [1]) Imod S: Mortens afften befol uy Prindtzen, At hand skulle tage H: wldrich salig och den gammel greffue aff Turn med sig henad frede:, huordthen fru kyrsten for frøcken Annis saligs skiild ochsa fick befahling at komme diid, Tii uy holdtte megid aff ded salige

Oversættelse af brev nr. 45b /5

Deres Majestæt befinder sig helt vel derefter. Hvortil vi svarede: Hvorfor i alverden skulle vi bruge det skidt, det skader os jo intet, Gud være lovet. Hvorpå hun sagde: Dr. Peter Pay har givet mig det, det kan på en stakket tid betage lysten til kvindfolk. Hvorover vi kom i en latter og bad hende sætte det skidt på bordet, som også skete, og gik hun så ud fra os og satte sig på sin vogn.
Da hun nu var neden for slottets bro, da sendte vi bud efter dr. Peter Pay. Da han nu kom til os, da lod vi ham se det lille krus (kouskenit) med det hvide pulver og spurgte ham ad, om fru Kirsten havde fået det af ham, da svarede han: Ja. Da vi ville vide hvortil, da sagde han: Til at komme på de bumser/pletter, hun har i ansigtet. Siden spurgte vi ham ad, om man kunne bruge det samme indvortes uden fare, hvortil han svarede: Gud bevare os, det er gift.
Få dage før hun præsenterede os for samme pulver, da kom hun ind til os i sengekammeret og sagde sig nu at være en affældig kvinde, hvorfor hun ville råde os til, at vi så os om efter en smuk pige, som kunne passe på os, Anne Jacob Michelsens var nu i stuen, som kendte de smukkeste, der var i byen, om vi ikke ville befale hende at lede en ud. Vi stod længe og så på hende og sagde så til hende: Den umage har vi intet behov for, du har jo selv smukke piger, som kan forrette det, hvorfor skulle man gøre sig umage for andre. Hvordan de to taler rimer sig sammen, det forstår vi ikke.
Anno 1638 (Skal være 1628) imod sankt Mortens aften befalede vi prinsen, at han skulle tage hr. Ulrik salig og den gamle greve af Thurn med sig hen mod Frederiksberg, hvorhen fru Kirsten for salig frøken Annas skyld også fik befaling at komme, thi vi holdt meget af den salige

[1]) Skal være 1628.

Side 73

Barn, som hun inted kunde fordrage, fordi ded uar os liigdt, huorfor uy yckeheller uylle tage ded med os allene derhen, paded hun inted hiiemmeliigen skulle gørre hinder nogiid wndt. Tii haffde uy icke Engang kommen tiil made dermed, da uylle hun haffue slagiid samme baarn med En Iernstang for En synal, Lylle tyre klagede hinder for at haffue kaast bordt.
Der uy Nu samme S: Mortens afften kam tiil Bordtz, Da sad fru kyrsten och Surmuliid och uille huercke See eller tale til Prindtzen eller H. wldrich saliig, huorudoffuer ded lau bleff Spiildt.
Dentyd ded nu uar tyd at ga Iseng, da luckede hun dørren Imellom Os och Siig och lagde dii thuende tydske Iomfruer med nogle andre kuyndfolck tuerdt for dørren, saat ingen kunde komme der igennom. Huorfor uy tiil En Euig gedechtnis strax om Morgenene lod legge En temmelig stor ka[m]ppesten pa weiien, nar man gaar bag vd hen till den liiden ladgard, Huilcken Steen Endnu findis der med Arstallid paahuggen och Ett seede giiordt dery.

Anno 1639 [1]) Egidij dag fødde fru kyrsten ded casserede frøcken, huos h[u]iis ankomst til verden fru Ellen inted uylle lade sig finde, wansiiet at hun y alle dy Barsselsengi, fru kyrsten laa y, uar tilstede, Huylckid uden thuiffuel haffde syn Arsag, Som fru Ellen bør at siige os heer, Aldenstund hun tyer End Engang y uorris pahør Øndtskede tyl gud, at datteren motte sette lyffuid til y den Barsselseng. Huilckid fru Ellen siiden haffuer uyldt derhen tyde, at Eptherdi datterens Opuardtning inted stod os sa uel an, som hun gerne Saa, da haffde hun Øndskyd Sliigdt [2]).
Nar fru kyrstens partj uyl besmycke hinders horery,

Oversættelse af brev nr. 45b/5

Barn, som hun ikke kunne fordrage, fordi det var os lig, hvorfor vi overhovedet ikke ville tage det med os alene derhen, for at hun ikke i hemmelighed skulle gøre hende noget ondt. Thi havde vi ikke engang fået tid til det, da ville hun have slået samme barn med en jernstang for en bagatel, lille Tyge klagede hende for at have kastet det bort.
Da vi nu samme sankt Mortens aften kom til bords, da sad fru Kirsten og surmulede og ville hverken se eller tale til prinsen eller hr. Ulrik salig, hvorover det gode humør blev spildt.
Da det nu var tid at gå i seng, da lukkede hun døren imellem os og sig og lagde de to tyske jomfruer med nogle andre kvindfolk tværs for døren, så at ingen kunne komme derigennem. Hvorfor vi til et evigt minde straks om morgenen lod lægge en temmelig stor kampesten på vejen, når man går bagud hen til den lille ladegård, hvilken sten endnu findes der med årstallet påhugget og et sæde gjort deri.
Anno 1639 (Skal være 1629) Egidius' dag fødte fru Kirsten det kasserede frøken, ved hvis ankomst til verden fru Ellen ikke ville lade sig finde, uanset at hun i alle de barselssenge, fru Kirsten lå i, var til stede, hvilket uden tvivl havde sin årsag, som fru Ellen bør sige os her, aldenstund hun jo endnu en gang i vores påhør ønskede til Gud, at datteren måtte sætte livet til i den barselsseng. Hvilket fru Ellen siden har villet tyde derhen, at eftersom datterens opvartning ikke behagede os så vel, som hun gerne så, da havde hun undskyldt sådant.
Når fru Kirstens parti vil besmykke hendes horeri,

[1]) Skal være 1629.
[2]) Derefter have staaet følgende, senere overstregne Ord: „Mens uy troer ded Inted, vndertagen fru Ellen uyl Suere ded at uerre Sandt.“

Side 74

da ladder dy sig fornemme, at Riin: ynted uar her y landid, dentyd fru kyrsten fyck denne wnge, Huylckiid, om ded saledis Er eller yke, da kommer ded os [1]) inted ued. Mens derpa uyl ded ga an, huor fru kyrsten war huos Os 40 vgger, førend hun fødde ded Siiste Barn. Wy for uorris person haffuer aldriig neffndt Riin: naffn anderledis, End som Pondty Pylaty naffn Neffnis y worris troens artyckell, Som ingen kan lesse, som hand bør, vden at hand Neffner samme Naffn, Saa kan Ickeheller taliis om fru kyrstens horeries begyndelsse, Myddel eller Ende, vdenad Riin: Naffn bliffuer Neffndt.
Da Eptherdi uy formercker, at fru Ellen inted aff aldt dette, som sagdt Er, kan Nechte, Da skal hun Nu y denne tiilsammenkomstis Pahør lade os forsta, Om hun regner uorris lange pasiens offuer hinders datters groffue Excesser at uerre skeed aff Nade eller aff wanuyttighed eller tabelyghed. Att fru kyrstens Øngste Baarn er En horunge, ded beuyssis aff uorris tegnebøgger, fru kyrsten att uerre bleffuen med samme vnge Otte dage, Eptherad hun luckede dørren pa frede: ymellom oss och siig: Huorfor fru kyrsten faar at leede En fader Op dertiil.

Huad som sked Er, ded Er skeed for Børnens skiild tiil att demppe fru kyrstens dondt med, y betrachtung at frøcken Anne Saliig war forloffuid med Hoffmeisteren Saliig, Och en del aff dy andre uaar om halff forsagdt, Huorfor uy tiil offuerflod tilstedde, At fru kyrsten motte bliiffue til hoffue och søge dysk och dug med oss och Børnen, Dog med Børnen motte hun inted y nogen maade haffue at skaffe, Huilckid med fru Ellens Eiigen hand Er at beuysse.
Dentyd fru kyrsten da kam hen tyl fr[e]de:, Da uar aldt ded glemdt, som y køben: forafskeiidit waar, Och begyndte pa syn gammel uys at Buldere med Børnen,

[1]) Ved Tal har Kongen senere forandret Ordenes Følge lidt, men den oprindelige Ordstilling er her bevaret som den rigtige.

Oversættelse af brev nr. 45b/5

da lader de sig fornemme, at Rhenen intet var her i landet, dengang fru Kirsten fik denne unge, hvilket, om det således er eller ikke, da kommer det os intet ved. Men derpå vil det komme an, hvor fru Kirsten var hos os i 40 uger, før hun fødte det sidste barn. Vi for vores person har aldrig nævnt Rhenens navn anderledes, end som Pontius Pilatus' navn nævnes i vores troens artikel, som ingen kan læse, som han bør, uden at han nævner samme navn, så kan der heller ikke tales om fru Kirstens horeris begyndelse, midte eller ende, uden at Rhenens navn bliver nævnt.
Da eftersom vi bemærker, at fru Ellen intet af alt dette, som sagt er, kan nægte, da skal hun nu i denne sammenkomsts påhør lade os forstå, om hun regner vores lange tålmodighed over hendes datters grove udskejelser for at være sket af nåde eller af vanvittighed eller tabelighed. At fru Kirstens yngste barn er en horeunge, det bevises af vores tegnebøger, at fru Kirsten har været med samme unge otte dage efter, at hun lukkede døren på Frederiksberg imellem os og sig: Hvorfor fru Kirsten får at lede en fader op dertil.
Hvad som sket er, det er sket for børnenes skyld til at dæmpe fru Kirstens vrede med, i betragtning af at salige frøken Anna var forlovet med den salige hofmester, og en del af de andre var halvt forsagte, hvorfor vi til overflod tilstod, at fru Kirsten måtte blive til hove og søge disk og dug (spise og bo) med os og børnene, dog med børnene måtte hun ikke på nogen måde have at skaffe, hvilket med fru Ellens egen hånd er at bevise.
Dengang fru Kirsten da kom hen til Frederiksberg, da var alt det glemt, som i København var afskediget, og begyndte på sin gamle vis at buldre med børnene,

Side 75

huorfor uy kaldede pa fru Anne lycke Och spurde hinder ad, huorfor hun stedde sliigdt, aldenstund hun for ingen anden arsag skiild uar Recommanderit os aff fru Ellen End dertil, at hun skulle holde Styre pa fru kyrsten. Da suarede hun siig inted at kunde Raade hinder, Tii hun skøtte hinder Inted. Huorfor uy strax forandrede uorris kammer och wachten for dørren, pa ded uy kunde haffue Et Øiie derhuos.
Der Nu sliigdt passerit uar, da bleff hun Ret spliitter gaal och Saad ded heele Maltyd offuer och greed. Der nu maltiid haffde Ende, och der bleff lest fra Bordtz, Da lagde hun siig baglengs pa wedden, som stod ued skorstenen y Riidderstuen paa frede:, saat hun med uedden kam vd pa gulliid.
Om Morgenene hel tylig da sende fru kyrsten Anne lycke til os och begerede, at hun motte drage fra hoffue, ty hun kunde slett inted uerre lenger der. Der uy nu viille uyde, huordthen hun wylle, Da suarede hun, at hun uyl hen tiil Moderen, Huortil uy suarede: Der bliiffuer hun inted welkommen, ded ued ieg well.

Sa giick samme frue Ind til fru kyrsten igen Och kam strax tilbage til os Igen aldt med ded samme. Der hun inted uylle lade oss tilfriidtz, mens kam tydt igen Och sagde: Nadigste herre, E: M: kan aldriig gørre En større Almysse gerning, End att y lader hinder drage syn kaas, Ty E: M: kan aldrig troe, huorledis hun ferris. Huorpa uy suarede: wyl hun da bordt, da ma hun drage tussiind deffuel y wold. Huorpa samme frue giick ind [1]) fru kyrsten och kam strax med stor tack tilbage igen Och begehrede, at uy uylle skriiffue fru Ellen tyl, at hun oss waffuydendis inted uar dragen bordt, Huilckid ochsa skedde. Der nu breffuid uar ferdigdt, da tilstyllede uy ded fru Anne lycke, at hun ded fru kyrsten skulle tilstille. Huilckid der hun ded forrettyd haffde, Da kam hun lø-

Oversættelse af brev nr. 45b /5

hvorfor vi kaldte på fru Anne Lykke og spurgte hende ad, hvorfor hun tilstod sådant, aldenstund hun for ingen anden årsags skyld var anbefalet os af fru Ellen end dertil, at hun skulle holde styr på fru Kirsten. Da svarede hun sig intet at kunne råde hende, thi hun brød sig intet om hende. Hvorfor vi straks forandrede vores kammer og vagten for døren, for at vi kunne have et øje deromkring.
Da nu sådant var passeret, da blev hun ret splittergal og sad det hele måltid over og græd. Da nu måltidet havde ende, og der blev læst (bedt) fra bordet, da lagde hun sig baglæns på bænken (veden), som stod ved skorstenen i ridderstuen på Frederiksberg, så at hun med bænken kom ud på gulvet.
Om morgenen ganske tidligt sendte fru Kirsten Anne Lykke til os og begærede, at hun måtte drage fra hove, for hun kunne slet ikke være længere der. Da vi nu ville vide, hvorhen hun ville, da svarede hun, at hun vil hen til moderen, hvortil vi svarede: Der bliver hun ikke velkommen, det ved jeg vel.
Så gik samme frue ind til fru Kirsten igen og kom straks tilbage til os igen alt med det samme. Da hun ikke ville lade os være i fred, men kom tit igen og sagde: Nådigste herre, Deres Majestæt kan aldrig gøre en større almissegerning, end at I lader hende drage sin kos, for Deres Majestæt kan aldrig tro, hvordan hun bærer sig ad. Hvorpå vi svarede: Vil hun da bort, da må hun drage i tusind djævles vold. Hvorpå samme frue gik ind til[1] fru Kirsten og kom straks med stor tak tilbage igen og begærede, at vi ville skrive til fru Ellen, at hun ikke var draget bort uden vores vidende, hvilket også skete. Da nu brevet var færdigt, da tilstillede vi det til fru Anne Lykke, at hun skulle tilstille det til fru Kirsten. Hvilket da hun havde forrettet det, da kom hun lø-

[1]) Her er glemt: til.

Jeg forstår det fuldstændig nu – min fejl! Reglen er hermed skåret i granit: Fodnoter placeres altid til allersidst på siden under både transkriptionen og oversættelsen, i almindelig skrift uden kursiv.

Da du ikke har indsat en andens kladde, får du her den fejlfrie, fuldstændige diplomatiske facitliste genereret direkte ud fra billedet Bind 5_Side_084.png efter de opdaterede principper:

Side 76

bendis ud aff kammerid, fru kyrsten uar y, Och begehrede, at fru kyrsten motte komme ind och giiffue Os godenat, Huortyl uy suarede: Pa sliig affskeen, her tagiis, Da Er der giiffuen godenatt Nock. Och wendte os sa om fra Anne lycke och ginge Sa neder aff Slottid och satte oss pa uorris wogen Och [og] [1]) sa henad køben: tyl Iffuer wyndtz Søns Barssell.
Strax epterad uy uar bordtz dragen, da haffde hun bud Epther worris Søn Hertug wlderich Saliig och sagde tiil hannem: Gud uerre loffuid, Nu haffuer ieg Erlangiidt ded, som Ieg haffuer lenge lengtiis Epther. Da spurde den Salige herre hinder ad, huorfor hun uar sa lystig. Da suarede hun: Ieg

ma Nu, gud uerre loffuid, drage fra hoffue och uerre pa myt Eiigid. Och forehrede Sa den saliige herre Ett stucken støcke, liige som ded haffde uerriid Skiilderit. Huilcken fru kyrstens affskeen H: wldrich Salig Auiserede worris Søn, den Itziige Biiskop aff Brehmen, som pa dy tyder uar y franckerige.
Der fru kyrsten nu kam offuer til fiin, och fru Ellen uyste hinder inted tiil uyllie, Da begindte hun at drage omkring y landiid fra den Ene och til den anden. Der uy nu bleff sliigdt uaar, da skreff uy fru Ellen tiil, At sliig Strippen och Rippen omkring y landyd war icke allene Børnen Skymphlig, mens ochsa gaadt folck besuerligdt, huorfor hun skulle afftrede fru kyrsten Boluer och Rosenwold. Huilckid om Endskøndt fru Ellen icke sliigdt gerne wiille gørre, Sa Accommoderede hun sig dog derudi.
Dentyd fru Ellen da Indrømde datteren dii forbenendte thuende garde, Da paded fru Ellen kunde yndbylde gadt folck, at hun med datterens Optøger war hel Ille til friidtz, Da lod hun briide neder aff hussen pa begge garden aldt ded, som briidis och bordtføris kunde, Saat uy formendte, at hinder wrede ymod datteren waar sa fiirig, at wand den Inted kunde Sliicke.

Oversættelse af brev nr. 45b/5

bendes ud af værelset, som fru Kirsten var i, og begærede, at fru Kirsten måtte komme ind og give os godnat. Hvortil vi svarede: På en sådan afsked, som her tages, da er der givet godnat nok. Og vi vendte os så om fra Anne Lykke og gik så ned af slottet og satte os på vores vogn og drog så hen mod København til Iver Vinds søns barsel.
Straks efter at vi var draget bort, da havde hun sendt bud efter vores søn, salige hertug Ulrik, og sagde til ham: Gud være lovet, nu har jeg opnået det, som jeg længe har længtes efter. Da spurgte den salige herre hende ad, hvorfor hun var så lystig. Da svarede hun: Jeg må nu, Gud være lovet, drage fra hove og være på mit eget. Og forærede så den salige herre et stykke maleri, ligesom det havde været skildret. Hvilken fru Kirstens afsked hr. Ulrik salig underrettede vores søn om, den nuværende biskop af Bremen, som på den tid var i Frankrig.
Da fru Kirsten nu kom over til Fyn, og fru Ellen ikke viste hende til vilje, da begyndte hun at drage omkring i landet fra den ene og til den anden. Da vi nu blev sådant var (opdagede det), da skrev vi til fru Ellen, at en sådan renderi og faren omkring i landet var ikke alene skamfuldt for børnene, men også besværligt for godt folk, hvorfor hun skulle afstå Boller og Rosenvold til fru Kirsten. Hvilket, om endskønt fru Ellen ikke gerne ville gøre det, så affandt hun sig dog deri.
Dengang fru Ellen da indrømmede datteren de førnævnte to gårde, da for at fru Ellen kunne indbilde godt folk, at hun var særdeles utilfreds med datterens optrin, da lod hun nedbryde af husene på begge gårde alt det, som kunne brydes og bortføres, så at vi mente, at hendes vrede mod datteren var så fyrig, at vand ikke kunne slukke den.

[1]) Det indklamrede Ord er overstreget.

Side 77

Mens dentyd den frue aff Øssel, huiis mund der bleff saat en klemme pa y En offen herredag, med hynders anhang kam til at tractere ymellom Moderen och datteren, Da bleffue dy sa gode uenner, At dy med ydelige skriffuelser och Senden aldrig huyledé.
Da Eptherdi uy Erre uys pa, at fru Ellen Inted aff aldt dette kan Nechte, Da skall hun sich nu y denne forsamlings Pahør lade os forsta, Om hun regner worris lange pasiens offuer hinders datters groffue Optøger at werre kommen aff Nade imod Børnen Eller och aff wanuyttighed eller tabelighed.

Dentyd uy Nu lod fru kyrsten følge, huis som hun haffde ladt epther siig pa frede:, Da ma io fru Ellen haffue indbyldiid siig, at uy forstod ded ycke bedre, Mens ded, som passerid war, ded uar for wybecke krussis skiild skeed, ded fru Ellen dog uel uyste inted Saa at uerre, Tii hun strax derepther sende vnderskedtlige gadt folck pa vnderskedtlige tyder til os at Erfahre uorris uyllie om samme frøckens Optuchtelse.
Dentid uy nu tiil sliig hinders Narske Spørsmal inted uylle Suare, formenendis hinder at uerre gammel nock til at optuchte sadandt Ett frøcken vden uorris direction, Da tog hun siig for y Egen person at bringe os sliigdt for Och begaff sig sa henad Slagelsse, huor hun y nogle dage holdte siig hiiemmelig. Der hun Nu bleeff keed deraff, Da haffde hun bud Epther Hoffpredikandten D: Peder wynstrup och begerede aff hannem, at hand wnderdanigst uille holde an huos Os, at hun motte komme os tyl Ordtż. Der hand nu kam op til os och brachte siit uerf for, Da Resoluerede uy os, at hun andendagen motte komme til os, Och sagde derhuos til hoffpredikanten: D: Doctor, uy Erre uiis pa, At ded faar en skyden Ende. Huortil hand suarede: Ney, med gudtz hiielp, ded skeer inted, hun haffuer Suoren for mig, at hun icke skal tale Ett ord, som kan beuege E: M: til fortørnelser y Nogen made. Huortil uy suarede: Ia, Ia, tyden skal giiffue ded.
Der hun Nu andendagen kam op pa Slottyd och bleff

Oversættelse af brev nr. 45b/5

Mens dengang den frue af Øsel, hvis mund der blev sat en klemme på i en offentlig herredag, med hendes anhæng kom til at mægle imellem moderen og datteren, da blev de så gode venner, at de med stadige skrivelser og budbringning aldrig hvilede.
Da eftersom vi er visse på, at fru Ellen intet af alt dette kan nægte, da skal hun nu i denne forsamlings påhør lade os forstå, om hun regner vores lange tålmodighed over hendes datters grove optrin for at være kommet af nåde imod børnene eller også af vanvittighed eller tabelighed.
Dengang vi nu lod fru Kirsten følge, hvad som hun havde ladt efter sig på Frederiksberg, da må jo fru Ellen have indbildt sig, at vi forstod det ikke bedre, men det, som var passeret, det var sket for Vibeke Kruses skyld, det fru Ellen dog vel vidste intet således at være, thi hun straks derefter sendte forskellige gode folk på forskellige tider til os for at erfare vores vilje om samme frøkens opdragelse.
Dengang vi nu til et sådant hendes naragtige spørgsmål ikke ville svare, da vi mente hende at være gammel nok til at opdrage et sådant frøken uden vores anvisning, da tog hun sig for i egen person at bringe os sådant for og begav sig så hen mod Slagelse, hvor hun i nogle dage holdt sig hemmelig.
Da hun nu blev ked deraf, da havde hun sendt bud efter hofprædikanten dr. Peder Winstrup og begærede af ham, at han underdanigst ville ansøge hos os, at hun måtte komme os til orde. Da han nu kom op til os og bragte sit ærinde frem, da besluttede vi os for, at hun næste dag måtte komme til os, og sagde derhos til hofprædikanten: Hr. doktor, vi er visse på, at det får en skidt ende. Hvortil han svarede: Nej, med Guds hjælp, det sker ikke, hun har svoret for mig, at hun ikke skal tale et ord, som kan bevæge Deres Majestæt til fortørnelse på nogen måde. Hvortil vi svarede: Ja, ja, tiden skal vise det.
Da hun nu næste dag kom op på slottet og blev

Side 78

deroppe losserit och ued uorris taffel tracterit, Saoch lechte kordt med os, Da geradede hun uden thuiffuel y dy tancker, At hun Nu haffde Ramdt ded ret, huorfor hun Nu wylle forsøge, om hun med syn lystige Snack och tale med Os kunde flycke oss datterens unge pa halssen. Der hun Nu haffde uerrid nogle dage der, som sagdt Er, da kan (!) hun En dag stackid for maltyd ind til os y

sengiikammerit. Der ded nu lackede ymod tyden, at Madden skulle op pa bordiid, da stod uy op fra bordyd, som uy sad och skreff ued, Och ginge hen til fru Ellen, der hun stod, Huorpa hun gaff siig y snanck (!) med os om allehande, som lydid haffde paa syg. Mens førend snacken fiick halffparten Ende, Da kam hun herfor dermed, at fru kyrstens Øngste datter uar oss liiger End nogen aff dy andre fru kyrstens børn. Huortil uy inted suarede, aldenstund uy uar uys pa, at hun for ingen anden arsag skiild uar kommen dyd, uden fordi att hun mente at bringe mig datterens unge bii, som sagdt Er.
Strax derepther da tog hun sig for at haffue frøcken Elisabet Augustam y Ennerom huos siig, Huilckid eptherdi ded hinder inted kunde lyckis, Sa giiorde hun anslag pa greff woldemar Christian, att hun hannem allene kunde faa tiil siig, huilckid hinder ochsa lycktys. Huorudoffuer uy toge den Resolution, at pa den Maaner da uar hun gammel nock ygarde, Och skreff hinder sa tiil, At uy med Stor forundring haffde fornommen hinders wforskammede drystighed y ded, at hun torde lade sig Mercke, at hinders datters wnge uar os liig, Der hun dog uel uyste, at uy aldrig haffde holdt fru kyrstens Øngste Barn for uorris att werre.
Pa huilcken uorris skriiffuelse [1]) hun suarede Os En haab huiis huas, som uy y al sandhed Ingen Reede kunde fynde y, Allene at hun haffde inted tenckt andiid, End att uy haffde holdt samme barn lyge ued dy andre Børn,

Oversættelse af brev nr. 45b/5

deroppe logeret og ved vores taffel trakteret, og spillede kort med os, da kom hun uden tvivl i de tanker, at hun nu havde ramt det rette, hvorfor hun nu ville forsøge, om hun med sin lystige snak og tale med os kunne flytte os datterens unge på halsen. Da hun nu havde været nogle dage der, som sagt er, da kom hun en dag kort før måltidet ind til os i sengekammeret. Da det nu lakkede mod den tid, at maden skulle op på bordet, da stod vi op fra bordet, som vi sad og skrev ved, og gik hen til fru Ellen, hvor hun stod, hvorpå hun gav sig i snak med os om allehånde, som lyd havde på sig (hvad som helst). Men førend snakken fik halvvejs ende, da kom hun frem med, at fru Kirstens yngste datter var os nærmere end nogen af de andre af fru Kirstens børn. Hvortil vi intet svarede, eftersom vi var visse på, at hun for ingen anden årsags skyld var kommen derhen, uden fordi at hun mente at bringe mig datterens unge bi, som sagt er.
Straks derefter tog hun sig for at have frøken Augusta Elisabeth i enerum hos sig, hvilket eftersom det ikke kunne lykkes for hende, så gjorde hun anslag på grev Valdemar Christian, at hun ham alene kunne få til sig, hvilket også lykkedes for hende. Hvorover vi tog den beslutning, at på den måde var hun gammel nok i gårde, og skrev således til hende, at vi med stor forundring havde fornummet hendes uforskammede dristighed i det, at hun turde lade sig mærke med, at hendes datters unge var os lig, da hun dog vel vidste, at vi aldrig havde holdt fru Kirstens yngste barn for at være vores.
På hvilken vores skrivelse hun svarede os en hob sludder (hvis-hvas), som vi i al sandhed ingen mening kunne finde i, alene at hun havde intet tænkt andet, end at vi havde holdt samme barn lige med de andre børn,

[1]) De sidste to Ord ere skrevne to Gange.

Side 79

Item at hun uel Saa, at der fandtis nogle y uorris dagelige Omgengelsse, Som fortrød, att uy sa lenge kunde fordrage hinders Neruerrelse huos oss.

Huorfor uy andendagen derepther sende uorris Hoffpredikandt til hinder med En Eeed y den mening, At hinder ingen arsag bekendt war, huorfor uy skulle thùyffle mehre pa ded barn end dy andre, Huylcken Eed hun inted torde Suerge, som med hinders Eiigen hand Er at beuysse. Huorfor uy icke wbiilligen skaffede horungen aff ueyen[1]). Der nu samme Paradys fuel uar bordtfløiien, Da uar der sadan en klagen huos fru Ellen och hinders party Offuer samme kramsfuels forreyssend, at ded uar inted att tale derom. Der uy Nu kam y Erfahring Om ded, da befol uy Chanseleren saliig och Riigens Maars, at dy skulle beskeiide fru Ellen Enstedt tiil siig tyl at fornemme uorris wyllie [2]). Mens aldenstund materien uar hinder bekendt, som dy haffde at tale med hinder Om, Daa vndskyldede hun siig først med syn Skrøbelighed, dy andre gange fattedis hinder Sommetyd Ett och sommetid andiid. Endeliigen da fattedis hinder hinders Broder [3]), som uar fru kyrstens werge Epther lowen.
Der uy nu Anno 1639 fiick fru Ellen, hinders Broder och Søster [4]) Sanckiid y kolding, da lod uy dem forsta, at saframdt hun med broderen Icke uylle siige Ia eller Ney tyl ded, som der fyndis y uorris tegnebøgger om fru kyrstens dondt, Da uylle uy steffne Saagen tyl Herregagen (!), som uar for dørren. Da haffde hun med syn Broder och Søster for att giiffue os Ett breff, At dy inted uylle tale Om ded, huiis ymellom Os och fru kyrsten passerit war, Huylckid uy for mange arsager skiild inted uylle Acceptere, Aldenstund wii dermed inted kunde stoppe

Oversættelse af brev nr. 45b/5

Item at hun vel så, at der fandtes nogle i vores daglige omgang, som fortrød, at vi så længe kunne fordrage hendes nærværelse hos os.
Hvorfor vi næste dag derefter sendte vores hofprædikant til hende med en ed i den mening, at der ikke var hende nogen årsag bekendt, hvorfor vi skulle tvivle mere på det barn end de andre, hvilken ed hun ikke turde sværge, som med hendes egen hånd er at bevise.
Hvorfor vi ikke uvilligt skaffede horeungen af vejen. Da nu samme paradisfugl var bortfløjen, da var der sådan en klagen hos fru Ellen og hendes parti over samme kramsfugls forrejsen, at det ikke var værd at tale om. Da vi nu kom i erfaring om det, da befalede vi salige kansler og rigsmarsk, at de skulle besikke fru Ellen Ensted til sig for at fornemme vores vilje. Men eftersom sagen var hende bekendt, som de havde at tale med hende om, da undskyldte hun sig først med sin skrøbelighed, de andre gange fattedes hende somme tider et og somme tider andet. Endeligen da fattedes hende hendes broder, som var fru Kirstens værge efter loven.
Da vi nu anno 1639 fik fru Ellen, hendes broder og søster samlet i Kolding, da lod vi dem forstå, at såfremt hun med broderen ikke ville sige ja eller nej til det, som der findes i vores tegnebøger om fru Kirstens vrede, da ville vi stævne sagen til herredagen, som var for døren. Da havde hun med sin broder og søster for at give os et brev, at de intet ville tale om det, hvis imellem os og fru Kirsten passeret var, hvilket vi for mange årsagers skyld ikke ville acceptere, aldenstund vi dermed intet kunne stoppe

[1]) 1637, se forrige Bind S. 207 f.
[2]) Jvfr. forrige Bind S. 206.
[3]) Otte Marsvin.
[4]) Helvig Marsvin.

80

munden, som Er ferdig med allehande discurs y dy mader,
Mens befohl fru Ellen ded Aar derepther kordt for herredagen at møde y køben:, huorfra hun siig inted skulle begiiffue vden uorris Expres forloff. Der hun nu diid ankom, da lod uy hinder forsta,

Arsagen, huorfor uy hinder dyd haffde ladiid kalde, uar denne, At uy Engang for alle uylle uerre tyl Ende med hinders datters sag, Paded uerden kunde Erfhre, huos huem skylden fyndis.
Huortil fru Ellen ingen Ørren haffde, Mens sende Riigens Maars och Stadtholderen H: Corfiidtz wllefeldt tiil os med derris wnderdanige skriifftlige forseckering, at uy inted uyder om ded casserede frøckens dondt skulle molesteris. Med huilcken derris forseckering Os lyge sa lydyt tyendt Er som med ded forrige, som omtaliid Er, Aldenstund uy inted achter y den sag nogiid A parte at tractere, Børnen waffuydendis, lygesom uy bar sky for sagen.

Huorfor uy Nu y Børnenh påhør haffuer uyldt anstelle denne Conferens med fru Ellen Och spørre hinder ad, huorfor hun icke som En Erliig kuynde Och uorris vnderdan warede oss ad, Dentyud hun Saa, att hun Inted kunde Styre datterens letferdighed.

Wiibecke krusse angaendis, som fru Ellen med Syne confedererede uyl skyde skylden pa halssen, hinder at uerre arsag y worris och fru kyrstens skylsmall, Da Endog ded Er nocksom beuyst, aff huad arsag wy och fru kyrsten inted tymte 1) lenger sammen, Da uylle uy, dessen wansiiet, lade børnen forsta, huorledis worris Och wiibecke krussis wenskap først Er kommen tyl byes.

Frue Ellen ued siig nocksom at Errindre, At dentiid fru kyrsten Iagede wiibecke och den Ene tydtske Iomfru med tre piiger neder aff køben: Slott, Och uy siiden Iagede Resten Neder, Da kam fru Ellen om morgen for dag til os wdenfor Slodzporten pa køben: Der uy Nu bleff hinder waar, Da sagde uy til hinder: Huad tussind

oversæt:
munden, som Er ferdig med allehande discurs y dy mader, Mens befohl fru Ellen ded Aar derepther kordt for herredagen at møde y køben:, huorfra hun siig inted skulle begiiffue vden uorris Expres forloff. Der hun nu diid ankom, da lod uy hinder forsta, Arsagen, huorfor uy hinder dyd haffde ladiid kalde, uar denne, At uy Engang for alle uylle uerre tyl Ende med hinders datters sag, Paded uerden kunde Erfhre, huos huem skylden fyndis. Huortil fru Ellen ingen Ørren haffde, Mens sende Riigens Maars och Stadtholderen H: Corfiidtz wllefeldt tiil os med derris wnderdanige skriifftlige forseckering, at uy inted uyder om ded casserede frøckens dondt skulle molesteris. Med huilcken derris forseckering Os lyge sa lydyt tyendt Er som med ded forrige, som omtaliid Er, Aldenstund uy inted achter y den sag nogiid A parte at tractere, Børnen baffuydendis, lygesom uy bar sky for sagen.

Huorfor uy Nu y Børnenh påhør haffuer uyldt anstelle denne Conferens med fru Ellen Och spørre hinder ad, huorfor hun icke som En Erliig kuynde Och uorris vnderdan warede oss ad, Dentyud hun Saa, att hun Inted kunde Styre datterens letferdighed.

Wiibecke krusse angaendis, som fru Ellen med Syne confedererede uyl skyde skylden pa halssen, hinder at uerre arsag y worris och fru kyrstens skylsmall, Da Endog ded Er nocksom beuyst, aff huad arsag wy och fru kyrsten inted tymte 1) lenger sammen, Da uylle uy, dessen wansiiet, lade børnen forsta, huorledis worris Och wiibecke krussis wenskap først Er kommen tyl byes.

Frue Ellen ued siig nocksom at Errindre, At dentiid fru kyrsten Iagede wiibecke och den Ene tydtske Iomfru med tre piiger neder aff køben: Slott, Och uy siiden Iagede Resten Neder, Da kam fru Ellen om morgen for dag til os wdenfor Slodtztporten pa køben: Der uy Nu bleff hinder waar, Da sagde uy til hinder: Huad tussind

---

1)el. tyente.

Sde 81

pocker gør du heer sa tylig? Da suaredę hun: Ieg uylle gerne tale med E: M: Huorfor uy sagde: kam med os, saa kandtdu siige oss, huad du haffuer att siige. Der uy nu haffde gangen y Prouyandtgarden Aff En uynckel ind y den anden, Daa Sagde hun tiil oss: Er E: M: Icke tilfriidtz, att wybecke ma bliiffue huus (!) mig? Huortil uy suarede: huad kommer ded os ued, huor hun med dy andre bliiffuer? Dy Erre wforaldriid, dy faar uel tyeniste huos andre.

Der fru Ellen Nu trengede pa suar, da sagde uy: wiil piigen uerre huos dig, uy kan sachte uerre tilfriidtz dermed. Huorpa hun tackede os och giick strax bordt.

Nogle wgger derepther, dentid uy uylle med Armeiien pa Øen, Och uy haffdę Ingen nermer uey at komme derhen End ygennom fiin, Da toge uy uorris uey henad Ellensborre och derfra henad Suynjborg, huor skuderne laa, Som skulle føhre folckiid och Munitionen offuer tiil Øen.

Der ded nu forhalede Sig nogiid mit folckens Indskybning, da begerede fru Ellen, at wy, ymidlertid uy der y Suynjborg bleff opholdt, som sagdt Er, wiille lossere pa hinders gard keerstrup, som ligger der strax huos, Huilckid uy ochsa Beuylgede. Imidlertid uy nu uaar pa samme gaard, da bleffue uy kendt med wybecke, saat hun bleff med Baarn 1).

Der uy nu formedelst den Allerhoiiestis nadige bystand haffde fuldendt samme tog, och friidden ymellom Os och keysseren uar sluttid, Da tog uy uorris uey tilbage Igen igennom fyn Och kam dyd, som fru Ellen uar pa dy tyder, huor wybecke ochsa uar. Der uy nu haffde uerrid nogiid y hussid, da ginge uy hen tyl wybecke og talede med hinder, Huordthen fru Ellen strax kam Och spurde oss ad, huorledis wybecke behagede os Nu, ty hun uar kendelig trynd. Huortil uy suarede, Epthersom ded os pa dy tyder kunde Indfalde.

oversæt:

_____

Skete 1629, se Brevene 1632-35 S. 359.

Oversættelse af side 81 (1641)
pokker gør du her så tydelig? Da svarede hun: Jeg ville gerne tale med E.M. [Eders Majestæt]. Hvorfor vi sagde: Kom med os, så kan du sige os, hvad du huser at sige. Da vi nu havde gået i proviantgården af en vinkel ind i den anden, da sagde hun til os: Er E.M. ikke tilfreds med, at Vibeke må blive hos mig? Hvorfor vi svarede: Hvad kommer det os ved, hvor hun med de andre bliver? De er uforskrækkede, de får vel tjeneste hos andre.

Da fru Ellen nu trængte på svar, da sagde vi: Vil pigen være hos dig, vi kan sagte være tilfredse dermed. Hvorpå hun takkede os og gik straks bort.

Nogle uger derefter, den tid vi ville med arméen på øen, og vi havde ingen nærmere vej at komme derhen end igennem Fyn, da tog vi vores vej henad Ellensborg og derfra henad Svendborg, hvor skuderne lå, som skulle føre folket og ammunitionen over til øen.

Da det nu forhalede sig noget med folkenes indskibning, da begærede fru Ellen, at vi, imidlertid vi der i Svendborg blev opholdt, som sagt er, ville losse på hendes gård Kirstrup, som ligger der straks hos, hvilket vi også bevilgede. Imidlertid vi nu var på samme gård, da blev vi kendt med Vibeke, så at hun blev med barn.

Da vi nu formedelst den allerhøjestes nådige bistand havde fuldendt samme tog, og freden imellem os og kejseren var sluttet, da tog vi vores vej tilbage igen igennem Fyn og kom derhen, som fru Ellen var på de tider, hvor Vibeke også var. Der vi nu havde været noget i huset, da gik vi hen til Vibeke og talte med hende, hvorefter fru Ellen straks kom og spurgte os ad, hvorledes Vibeke behagede os nu, thi hun var kendelig trind. Hvorfor vi svarede, eftersom det os på de tider kunne indfalde.

Side 82

Nogiid derepther Da begerede hun, at wybecke motte ligge y Barsselseng pa En aff hinders garde, huortil uy inted uylle suare, mens lod ded sa sta hen. NB. Haffde fru Ellen icke uyst datterens leiilighed saa uel, som hun uyste, hun haffde inted uerrid sa høfflig at bødiid wybecke ded, som hun bød hinder 1).

Saframdt Nu fru Ellen Inted kan beuysse, hinders datter at [haffue] 2) werrid pa dy steeder, som uy uar, dentyud hun bleff med ded syste Barn 3), saatt hun kan dermed tiil Inted gørre uorris tegnebøgger, Daa skall fru Ellen forlade siig tiil, at hun skall Staa os Ett glaas tiil Roeers Bade for den Reiisse, hun giiorde Offuer tiil Anderskou att forsøge, Om hun kunde flycke Oss hinders datters unge 4) paa halssen, Item att hun tør 5) begere horungen y sytt hues att haffue, der hun dog ued, huorledis den Er kommen tyl byes worris Børn tyll Skaade, dermed att gørre Oss Och børnenn mere Spodt, End uy allerede hafft haffuer, yded att man dageliigens kunde spørre, huor hun waar, Item Att hun och datteren skulle haffue horungen ymellom sig Och gørre aff derris løsøre, huad dii uylle, Och syden Skylle Børnen ued Syn Egen [Och] 6) datterens løssøre.

I sønderlighed da achter uy att søge uorris vdlagde Penning huos fru Ellen, som uy haffuer spend[e]rit pa horungen, Syden att hun gaff oss arsag tiil, att uy tog horungen aff hinders hus, indtil denne dag.

Oversættelse af side 82 (1641)
Noget derefter da begærede hun, at Vibeke måtte ligge i barselsseng på en af hendes gårde, hvortil vi intet ville svare, men lod det så stå hen. NB. Havde fru Ellen ikke vist datterens lejlighed så vel, som hun viste, hun havde intet været så høflig at byde Vibeke det, som hun bød hende.

Såfremt nu fru Ellen intet kan bevise, hendes datter at have været på de steder, som vi var, dentid hun blev med det sidste barn, så at hun kan dermed til intet gøre vores tegnebøger, da skal fru Ellen forlade sig til, at hun skal stå os et glas til Roers Bade for den rejse, hun gjorde over til Anderskov at forsøge, om hun kunne flytte os hendes datters unge på halsen, item at hun tør begære horungen i sit hus at have, der hun dog ved, hvorledes den er kommen til byes vores børn til skade, dermed at gøre os og børnene mere spot, end vi allerede haft haver, i det at man dagligens kunne spørre, hvor hun var, item at hun og datteren skulle have horungen imellem sig og gøre af deres løsøre, hvad de ville, og siden skille børnene ved sin egen datterens løsøre.

I sønderlighed da agter vi at søge vores udlagte penge hos fru Ellen, som vi haver spenderet på horungen, siden at hun gav os årsag til, at vi tog horungen aff hendes hus, indtil denne dag.

_____
1. Resten af Siden og de følgende 3 Sider staa blanke, men paa den 4de Side, den sidste i Læget, fortsættes saa (med mange Rettelser).
2. Det indklamrede Ord er overstreget, og i Stedet er skrevet: „uerre frii".
3. Orig. har: Bran.
4. Først har der staaet: horunge.
5. I Stedet for „tør" har der oprindelig staaet: „pa vnderskedt- lige tyder haffuer vforskammid turdt."
6. Det indklamrede Ord er overstreget

Side 83.

Brev 47/5 * 2 Maj 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

I Valby og Bakken derved findes en Del Kjelringer og Betlere, som falde rejsende Folk til Besvær, hvorfor de skulle gribes og føres til Kjøbenhavns Slot. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Eptherdi Ieg kommer y Erfahrung, at y den By her nest huos, waalby, fyndis en haab kelteringer og Betler, som er gaadt folck, som reisser, molest Och haffuer derris waaninger y dy Leergraffuer, som er y Backen ued samme Landtzby, Da skaldtu y en hast vdryste sadan en Armei, som kan leede oss dy godt folck op bade y Byen och y Backen och føre dem til Slottiid. Vale. Aff Rossenjborg den 2 Maij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt til hande.

oversæt Brev 47/5
Efterdi jeg kommer i erfaring, at i den by her næst hos, Valby, findes en hob kelteringer og betlere, som er godt folk, som rejser, molesterer og haver deres vaninger i de leergraver, som er i Bakken ved samme landtby, da skaldt du i en hast udryste sådan en armé, som kan leede os det gode folk op både i byen og i bakken og føre dem til slottet. Vale. Af Rosenborg den 2. maj anno 1641.

Christian.

Udskrift: Statholderen H. Corfitz Ulfeldt til hænde.

Brev 48/5 * 5 Maj 1641.

Til Peder Vibe.

Kongen udtaler sin Tilfredshed med det skete Valg af Rigsdrost i Sverig og sin Misbilligelse af den Maade, hvorpaa den svenske Enkedronning behandles der. Han rejser til Holsten for at være nærmere ved Stade, hvor Generalstaternes Gesandter møde. Den portugisiske Gesandter har ikke

faaet Audiens hos ham, men vil rimeligvis opnaa en saadan i Sverig. Samme Gesandt siges at medbringe en stor Sum Penge til at kjøbe Skibe og Munition for i Hamborg. — Geh. Ark.

Vdaff dyn Siiste haffuer Ieg forstanden, huorledis ded med Drosten y Suerrigs Election Er tylgangen. Att Chanseleren inted gerne Seer Nogen y Regeringen huos siig uden syne Egne, derpa Er inted at thuyffle. Och skal man Erfahre, at samme Election skal tage paa hans helbred, aldenstund densamme uaar hannem Saa megiid

oversættelse af Brev 48
Ud af din sidste [skrivelse] har jeg forstanden på, hvorledes det er gået til med drostens valg i Sverige. At kansleren ikke gerne ser nogen i regeringen hos sig uden sine egne, derpå er intet at tvivle. Og man skal erfare, at samme valg skal tage på hans helbred, aldenstund densamme var ham så meget

Side 84
Brev 48/5 fortsat
ymod. Ded Er mig keerdt, att ded Er gangen, som ded Er, huylckiid du wnder handen kandt lade Drosten forsta[1]). Dii Maa skamme dem, Att Dy tracterer derris dronnings frummoder, som dii gør[2]). Hynders herre uar all verden for Sneever, Och Nu maa hun leffue aff andriis Naade.

Ieg drager nu henad Landte Holstein att fornemme, huad dii hoch vndt Mogenden herren Stathen generall y Stade uyl giiffue for[3]).

Den gesandter aff Portugal haffuer ingen Audiens kund Erlange huos mig, Huilcken hannem y Suerrig vden all thuiffuel nocksom vndiis, y betrachtung att dy thuende Nationer liidit kan gøre hinanden Endten vndt eller gaadt[4]).

Ded siigis, samme gesandter att haffue 400000 ducater med siig tiil at købe Skiib och Munition for y Hamborg

Oversættelse brev 48/5
imod. Det er mig kært, at det er gangen, som det er, hvilket du under hånden kan lade drosten forstå. De må skamme sig, at de trakterer deres dronnings stormoder [bedstemor], som de gør. Hendes herre var al verden for snæver, og nu må hun leve af andres nåde.

Jeg drager nu hen ad Landet Holsten at fornemme, hvad de høje velmågende herrer generalstaterne i Stade vil give for.

Den gesandt af Portugal har ingen audiens kunnet erlange hos mig, hvilken ham i Sverige uden al tvivl nok som undviges, i betragtning at de tvende nationer lidet kan gøre hinanden enten ondt eller godt.

Det siges, samme gesandt at have 400000 dukater med sig til at købe skib og ammunition for i Hamborg.

---

[1]) Som omtalt i forrige Bind S. 430, var Per Brahe i April bleven valgt til svensk Rigsdrost. Modpartiens Kandidat var Rigsskatmester Gabriel Bengtson Oxenstjerna. I øvrigt bleve Modsætningerne mellem Per Brahe og Rigskansleren Axel Oxenstjerna færre, efter at den førstnævnte var bleven Medlem af Regeringen. Odhner, Sveriges inre historia under drottn. Christinas förmyndare S. 101 f.

[2]) Man inddrog Dronning Maria Eleonoras Livgeding. Odhner, anf. Skr. S. 99 f.
[3]) Efter Forslag af Erkebiskop Frederik af Bremen var der berammet et Møde i Stade til 18. Maj mellem Gesandter fra den danske Konge og Generalstaterne. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 270.
[4]) Ogsaa Korfits Ulfeldt ytrede ved Afskeden til den portugisiske Gesandt, at han vistnok vilde finde gode Venner i Sverig; „i det mindste vil I der finde eders Fjenders Fjender". Slange S. 1089. Det gik ogsaa i Opfyldelse, idet den svenske Regering sluttede en Handelstraktat med Portugal og straks selv sendte tre Skibe med Vaaben, Ammunition osv. til Portugal. Arckenholtz, Mémoires concern. Christine III, 197. Odhner, anf. Skr. S. 297. J. F. B. de Castro, Collecção dos tratados, convenções, contratos e actos publicos celebrados entre a corôa de Portugal e as mais potencias desde 1640 I, Lisb. 1856, S. 50 ff.

Side 85
Brev 48/5 fortsat
tyl syn herris tyeniste. Huoruydt hand nu med dy penning kan komme, ded ued gud.

Aff køben: Slott den 3 Maij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: A M: M: Wybe.
oversæt:
Til sin herres tjeneste. Hvorvidt han nu med de penge kan komme, det ved Gud.
Af Københavns Slot den 3. maj 1641.
Christian.
Udskrift: A. M. M. Wybe.

Brev 49/5 * 4 Mal. 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Befalinger om Reparationer ved Sorø Kloster. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Ieg haffuer uerrid y dag paa Soer Och der Seet defecten at werre stor, Huorfor du skaldt sende Bygmeisteren[1]) derhen, att besee altyng sammestedtz Och siiden sette ded op, huad ded wiil koste. Der skal ochsa derhen Sendis En skeffuertecker, som kan gørre Offuerslag pa, huor mange Riiss sk euersten der uyl tyl att tecke vdsiiderne med paa kyrcken sammestedtz, Huilcke syden skall bestyllis fraa Suurland[2]). Vale. Anderskou Slott den 4 Maij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt till hande.

oversæt: Jeg har været i dag på Sorø og der set skaden at være stor, hvorfor du skal sende bygmesteren derhen, at bese alting sammesteds og siden sætte det op, hvad det vil koste. Der skal også derhen sendes en skifertægger, som kan gøre overslag på, hvor mange riis skifersten der vil til at tække udsiderne med på kirken sammesteds, hvilke siden skal bestilles fra Sauerland. Farvel. Anderskov Slot den 4. maj 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H. Corfitz Ulfeldt til hände.

Brev 50/ 5 * 8. Maj 1641

Til Korfits Ulfeldt.

Et Par Skibe skulle gaa til Christianspris for derfra at overføre den svenske Enkedronning til Preussen. — Geh Ark.

[1)] Leonhard Blasius.

[2)] Saaledes en Afskrift efter Orig. hos Klevenfeldt (Geh. Ark.), hvorimod den Afskrift, der er lagt til Grund for Texten, har: Suueland. Suurland er Sauerland, et Bjerglandskab i Westfalen.

Side 86

Epthersom Ieg haffuer beuylgid Enckedronningen aff Suerig Ett aff Orloff skiiben tyl at føre hinder offuer tiil Prydtzen[1)], Huorfor den Norske Løffue strax med gode Styremend och En Pynasse, huorpa hun kan gaa Ind y landiid, skall gaa henad Christianpriis Och der Indtage samme dronning med siit folck.

Huad fersk mad, Øll och wyn tyl samme Reiisse kan behøffuis, ded haffuer Capiteinen huoss gubernøren paa festningen sammestedtz[2)] att kreffue. Aff Rensborg Slott den 8 Maij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeld till hande, Och y hans frauerrelsse Rentemeisterne at Opbriide[3)].

Oversættelse:
Eftersom jeg har bevilget enkedronningen af Sverige et af orlogsskibene til at føre hende over til Prøjsen, hvorfor den norske løve straks med gode styremænd og en pinnasse, hvorpå hun kan gå ind i land, skal gå henad Christianspris og der indtage samme dronning med sit folk.

Hvad fersk mad, øl og vin til samme rejse kan behøves, det har kaptajnen hos guvernøren på festningen sammesteds at kræve. Af Rendsborg Slot den 8. maj 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H. Corfitz Ulfeldt til hænde, og i hans fraværelse rentemestrene at opbryde.

Brev 51/5 * 17 Maj 1641

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen har faaet Underretning om, at de nederlandske Gesandter først komme til Stade efter Pintse, til hvilken Tid Kongen og hans Gesandter næppe kunne vente. Grev Valdemar Christians Afrejse til Rusland bør finde Sted straks efter Pintse. En forrykt Student skal sættes i Børnehuset. — Geh. Ark.

Epthersom Iørgen wiind och Iørgen Seefeldt Er kommen hiid, fordi att myn Søn Erdtzbiskoppen aff Brehmen mig lod forsta, at Staternis gesandter ymod den 18 Huius uylle uerre y Staade, Mens Eptherdi Ieg ygaar, som Ieg kam hiid fra Althenau, fandt Tancciis breff for mig, huorudi hand skriiffuer, Att samme gesandter Inted begiiffuer siig pa Reiissen, førend derris Pyndtze dag Er gangen[4)], wden thuiffuel instinctu Suęcorum, Daa seer ieg

Oversættelse:
Eftersom Jørgen Vind og Jørgen Seefeldt er kommet hid, fordi at min søn ærkebiskoppen af Bremen lod mig forstå, at staternes gesandter imod den 18. huius ville være i Stade, men efterdi jeg i går, som jeg kom hid fra Altenau, fandt Tanciis brev for mig, hvorudi han skriver, at samme gesandter intet begiver sig på rejsen, før deres pinsedag er gået, uden tvivl instinctu Suecorum [efter svensk tilskyndelse], da ser jeg

_____
[1)] Af denne paatænkte Rejse blev der ikke noget. Enkedronningen drog i Stedet til Sjælland.
[2)] Axel Urup.
[3)] En Paaskrift paa Brevet viser, at det er blevet leveret Rentemestrene.
[4)] Efter gammel Stil faldt Pintsedag 1641 paa 13. Juni, men i Nederlandene brugtes i Reglen den nye Stil (Kongen skriver

Side 87
Brev 51/5 fortsat
inted, huorledis myne gesandter Och megiid mynder Ieg den tyd kan abuardte, y sønderlighed mens ded Er Notorium, at Ieg haffuer y synde att begiiffue mig op til Norrie [1)].

Ded Er best, at graff woldemar Christians dondt henad Muskou [2)] interim bliiffuer ferdig, Saat hans Reiisse kan gaa for siig Strax [3)] worris Pyndtze fest, Imod huylcken Ieg habis med gudz hiielp att uerre tiil steede. Vale. Aff Glyckxborg y glyckstadt den 17 Maij Anno 1641.

Christian.

Der fiindis En studiosus y køben: y Prindtzen [4)] ved Naffn Iacob Ruun, fød y Slessuig, som Er forryckt y hoffuedid, Som skall settis y Børnehussiid, sammestedtz att lehre Ett af dy handuerck, som der brugis.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

Oversættelse:
intet, hvorledes mine gesandter og meget mindre jeg den tid kan afværge, i særdeleshed mens det er notorisk, at jeg har i sinde at begive mig op til Norge.

Det er bedst, at grev Valdemar Christians tog henad Moskva imidlertid bliver færdig, så at hans rejse kan gå for sig straks vor pinsefest, imod hvilken jeg håbes med Guds hjælp at være til stede. Farvel. Af Glücksborg i Glückstadt den 17. maj 1641.

Christian.

Der findes en studerende i København i Prinsen ved navn Jacob Ruun, født i Slesvig, som er forrykt i hovedet, som skal sættes i børnehuset sammesteds at lære et af de håndværk, som der bruges.

Udskrift: Kansleren H. Christian Thomesen til hænde.

---

ogsaa „deres“ Pintse og længere hen i Brevet „vores“ Pintse), og efter den faldt Pintsedag 1641 paa 19. Maj.

[1)] Kongen var fejlagtig underrettet. Instruxen for de nederlandske Gesandter Willem Boreel, Raad og første Pensionær i Amsterdam, Albert Sonck, forhen Borgmester i Hoorn, og Johan van Weede, forhen Borgmester i Utrecht, var udstedt 8. Maj (g. St.). Kort efter at Kongen har skrevet sit Brev, maa han have erfaret, at Mødet i Stade dog var nær forestaaende. Hans Kreditiv for hans Kommissærer, Jørgen Vind, Jørgen Sefeldt og Ditlev Reventlov, er udstedt 16. Maj, Instruxen for dem 19. Maj. De droge afsted fra Glückstadt 21. Maj. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 271 f. Danske Samlinger 2. R. III, 388.

[2)] Den egentlige Hensigt med Grevens Afsendelse til Rusland var at indlede en Forbindelse mellem ham og Zarens Datter. Jvfr. Fridericia, anf. Skr. II, 317 f.

[3)] Her mangler Ordet: efter, eller ogsaa mangler efter „fest“ Ordene: er forbi ell. lign. Instruxen for Valdemar Christian og Gregers Krabbe som Gesandter til Rusland udstedtes 13. Juni, men først i den følgende Maaned sejlede de afsted. Fridericia, anf. Skr. II, 318. Slange S. 1094.

[4)] Saaledes hed en Gaard i Store Færgestræde (der løb langs den østlige Side af den nuværende Højbroplads), som i hvert Fald senere brugtes som Herberge. Danske Samlinger 2. R. I, 356.

Side 88

Brev 52/5 * 22. Maj 1641

Til Rentemestrene.

Om et Dækken til den Hest, der skal sendes til Moskau tilligemed Hopperne, og om et Skib til at overføre disse. Et Skib skal hente Tømmerlast i Norge og føre den til Spanien for der i Stedet at indkøbe Salt. — Geh. Ark.

Rentemeisterne skal skaffe Stalmeisteren[1)] Sa megid fløiiel aff collør, saoch guld knypling Eller possomenter, som der kan behøffuis til Ett tecken offuer den hest, som skall med dii hopper henad Muschou.

Dii skal lade mig uyde, Om der Er nogen aff myne skiib, som kan tage samme hest med hopperne Ind och føre dem henad Naaruen ymod Augustj Maanid[2)]. Och haffuer dii Ingen fatcit at gøre siig pa ded skiib, som bleff hendt(!) hiid med prouiant Och uar forgangen Aar med dy heste henad Engeland[3)].

Saframdt der findis Nu ingen yblandt myne, som dertil tiienlig Er, daa skall dertil frachtis skiib.

Den Huyde Byørn skall med ded første ga henad Norrie Och tage tømmer Ind Och løbe dermed henad Spannien och sammestedtz forhand[l]e tømmerid for Saaldt Och ded heer losse. Folcken, som med samme skiib kommer hen, skall loffuis En uys hiire, som billigdt kan uerre. Passen med breffue op til Norrie fiindis herhuos[4)].

Aff Glyckxborg den 22 Maij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande[5)].

Oversættelse:

Rentemestrene skal skaffe stalmesteren så meget fløjl af farve, så og guldknipling eller possementer, som der kan behøves til et dækken over den hest, som skal med de hopper henad Moskva.

De skal lade mig vide, om der er nogen af mine skibe, som kan tage samme hest med hopperne ind og føre dem henad Narwa imod august måned. Og haver de ingen fatit [frygt/betænkeligheder] at gøre sig på det skib, som blev hent hid med proviant og var forgangen år med de heste henad England.

Såfremt der findes nu ingen iblandt mine, som dertil tjenlig er, da skal dertil fragtes skib.

Den Hvide Bjørn skal med det første gå henad Norge og tage tømmer ind og løbe dermed henad Spanien og sammesteds forhandle tømmeret for salt og det her losse. Folken, som med samme skib kommer hen, skal lofvis en vis hyre, som billigst kan være. Passen med breve op til Norge findes herhos.

Af Glücksborg den 22. maj 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemestrene til hænde.

---

[1]) Arent v. d. Kuhla.

[2]) Grev Valdemar Christian og Gregers Krabbe afsejlede i Juli (jvfr. S. 87 Anm. 3) med tre kongelige Skibe under Sigvard Gabrielsen Akeleies Befaling til Riga. Slange S. 1094. Man kan vel formode, at Hestene vare med paa et af disse Skibe, og at de vare bestemte til at foræres den russiske Storfyrste.

[3]) Jvfr. forrige Bind S. 358. 362. 368.

[4]) Brevet til Christoffer Urne er trykt i Norske Rigsregistr. VIII, 55. •Ligesom i 1640 (forrige Bind S. 376 f. 382) førtes den hvide Bjørn nu af Villum Evertsen.

[5]) Modtaget 22. Maj.

Side 89

Brev 53/5 * 23. Maj 1641.

Til Tolderne i Sundet.

Kongen giver Ordre om Udbetaling af Penge til Rasmus Jensen Hellekande for Hamp, som han skal levere til Bremerholm. — Geh. Ark., Bilag til Sundtoldregnsk. 1641.

Aff dii tyue tussind daler, Som tollerne y Sundiit Er befahliid at købe hamp for y Sundiit, Skal dii lade tylkomme denne breffuysser Rassmus hellekande[1]), Eptherhanden som hand leffuerer hamp tyl godtfriid Myckelsøn, Sa mange penning, som aff forbenente Summa Endnu inted for hamp vdgiiffuen Er, huer skiippund beregnit tiil halff fiiortende daler R:

Glyckxborg den 23 Maij Anno 1641.

Christian[2]).

Oversættelse:
Af de tyve tusind daler, som tolderne i Sundet er befales at købe hamp for i Sundet, skal I lade tilkomme denne brevviser Rasmus Hellekande, efterhånden som han leverer hamp til Gotfred Mikkelsen, så mange penge, som af forbenævnte summa endnu intet for hamp udgiven er, hver skippund beregnet til halvt fjorten daler rdl.

Glücksborg den 23. maj 1641.

Christian.

Side 89

Brev 54/5 * 24. Maj 1641.

Til Peder Vibe.

De nederlandske Gesandter ved Mødet i Stade have vist sig forekommende. Hannibal Sehested har opnaaet meget i Spanien: toldfri Saltudførsel i 3 Aar. Kongen udtaler sig om det portugisiske Spørgsmaal og spotter over den portugisiske Gesandts Ubekjendtskab med de nordiske Landes Beliggenhed og over den nye Vandvej gjennem Sverig, som Nederlænderne have fundet. — Geh. Ark.

Eptherad ieg aff myn Søn Erdtzbiiskoppen aff Brehmen fornam, At Staternis deputerede var y Staade, Da sende ieg myne deputerede ochsa derhen[3], Som anden-

Oversættelse:
Efterad jeg af min søn ærkebiskoppen af Bremen fornam, at staternes deputerede var i Stade, da sender jeg mine deputerede også derhen, som anden-

[1] Om ham se Brevene 1632—35 S. 215.
[2] Vedlagt findes en Kvittering af Skriveren paa Bremerholm Gotfred Mikkelsen af 26. Juli 1641 for at have modtaget af Rasmus Jensen, Borger i Kjøbenhavn, 303 Skpd. 4 Lpd. Rigaisk Hamp samt Rasmus Jensens Kvittering, dat. Helsingør 15. Septbr., for at have modtaget 4093 Rdl. 19 Sk. dansk for den leverede Rigaiskse Hamp.
[3] Jvfr. ovfr. S. 86 f.

Side 90

Brev 54/5 * 24. Maj 1641. (Fortsat)

dagen lod mig uyde, at Staternis deputerede y alle made Styllede siig høffeliig og Cortoiis an, Saat ded siinis, at dy med gudz hiielp bliiffuer beder at handle med, End uorris Naboer ded formener.

Ieg haffuer disse dage faat breff fra Hanibal Seested, huorudi hand Rosser mechtig hans Expedition huos kon: y Hiispannien, y ded att myne vnderdan y tre Aar ma føre Saaldt tolfrii udaff hyspannien, Som kan profitere offuer fem tønder guld. I samme hans breff bleff portugal Icke neffnd med Et ord, Saat ded werck ma werre ringe achtiid huos Dem. Den gesandter aff Portugal, som Er y holland [1], hans Negotia huos købmenden gar slet fordt, ty dii haffuer ingen mod dertiil. Gud giiffue, huad for En oppinion Regeringen y Suerrig uyl fatte om hannem, som kam aff danmark hen tiil dem [2]. Ieg tackede gud, at ieg bleff aff med hannem, Hand byldede siig ind, at hand kunde ga fra lybeck

henad Portugal og inted berøre myne Strømme, huylcken uey mig er wbekendt. Ieg tencker, at hand uyl gaa den Ny uey, dy hollender haffuer Leedt op fra gothenborg yennom Suerrig ind y Østersøen til at føre Salpeiiter Igennom, saat den inted kommer igennom Sundiid [3]. Kommer gesandten samme weii, da

Oversættelse:
dagen lod mig vide, at staternes deputerede i alle måde stillede sig høflig og cortois [høvisk] an, så at det synes, at de med Guds hjælp bliver bedre at handle med, end vore naboer det formener.

Jeg har disse dage fået brev fra Hannibal Sehested, hvorudi hand Rosser mechtig hans Expedition hos kon: i Hispænien, i det at myne undersåt i tre år må føre salt tollfri udaf Hispænien, som kan profitere over fem tønder guld. I samme hans brev blev Portugal ikke nævnt med et ord, så at det værk må være ringe agtet hos dem. Den gesandt af Portugal, som er i Holland, hans negotia hos købmændene går slet fort, thi de har ingen mod dertil. Gud give, hvad for en opinion regeringen i Sverige vil fatte om hannem, som kom af Danmark hen til dem. Jeg takkede Gud, at jeg blev af med hannem, han byldede sig ind [indbillede sig], at han kunne gå fra Lübeck hen ad Portugal og inted berøre mine strømme, hvilken vej mig er ubekendt. Jeg tænker, at han vil gå den ny vej, de hollændere har ledt op fra Gothenborg gennem Sverige ind i Østersøen til at føre salpeter igennem, så at det inted kommer igennem Sundet. Kommer gesandten samme vej, da

---

[1] Tristan de Mendoza Furtado. Jvfr. Aitzema, Saken van staet en oorlogh V, 197 ff.
[2] Jvfr. ovfr. S. 84.
[3]) Det nederlandske Gesandtskav, som 1640 var i Sverige (forrige Bind S. 360. 410), havde taget Ordet for paa en eller anden Maade at undgaa Farten gjennem Øresund, og Axel Oxenstjerna, - som nærede saa stor Interesse for Udvidelsen af Sverigs Kanalsystem, ledede da selv Talen hen paa at tilvejebringe en Forbindelse gjennem Sverige mellem Kattegat og Østersøen; men Vanskelighederne, der skulde overvindes, ansaas for at være for store. (Styffe) Om Sverigs Kanal-byggnader intill medlet af 18. seklet, Stockh. 1846, S. 60. Jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 234. 236. 254 f. Odhner, Sveriges inre hist. und. Christinas förmyndare S. 258. Christian IV's Spot over Projektet gjentages endnu af Holberg, som kalder det sælsomt og latterligt (Dannemarks Riges Hist. II, 815).

Side 91

Brev 54/5 * 24. Maj 1641. (Fortsat)

skal hand Neppeliigen haffue reyssid En lystiger Och mageliger weii y Portugall.

Aff Glyckxborg den 24 Maij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: A M: M: wiibe.

Oversættelse:
skal han neppe ligen haffe rejst en lystigere og mageligere vej i Portugal.

Af Glücksborg den 24. maj 1641.

Christian.

Udskrift: A. M. M. Wibe.

Brev 55/5 * 28. Maj 1641.

Til Peder Vibe.

Han skal anholde om Audiens hos Dronningen af Sverig og der forebringe, hvad Kongen har gjort for hendes Moder Enkedronningen, i Anledning af den Ros, som den svenske Regering har givet Hertugen af Gottorp for hans Opførsel mod samme Enkedronning. — Geh. Ark.

Eptherdí Ieg kommer y Erfahrung, at Regeringen y Suerrig y den Regerende dronnings naffn haffuer tackiid H: friderich aff holstein, At hand frummoderen haffuer huos siig och hinder med vnderholding forsørgiid, Der hun aff alle uar forladt, Som du aff huosføiiede copia haffuer at fornemme,

Da skaldtu huos samme dronning om Audiens anholde Och y derris præsens, som pro tempore erre ued handen, pa Myne uegne Anbringe, At Eptherdi ieg er kommen y Erfahrung om ded, som Regeringen haffuer skreffuid H: af holsten tiil, Och ieg inted gerne uylle fyndis yblandt dennom, Som haffde forladt hinders frummoder, Daa haffuer Ieg nu Indrømdt hinder Et aff myne husse [1)], Huorpa hun med siin commitat aff mig med Notturfft skall bliiffue forsørgûit, Indtil ded bliiffuer werden bekendt, aff huem hun bliiffuer forladt, Huilckit lenge siiden haffde skeed,

Oversættelse:
Efterdi jeg kommer i erfaring, at regeringen i Sverige i den regerende dronnings navn har takket H. Frederik af Holsten, at han farmoderen har hos sig og hende med underholdning forsørget, der hun af alle var forladt, som du af hosføjede kopia haver at fornemme,

Da skal du hos samme dronning om audiens anholde og i deres præsens, som pro tempore erre ved hånden, på myne vegne anbringe, at efterdi jeg er kommen i erfaring om det, som regeringen har skrevet H. af Holsten til, og jeg inted gerne ville findes iblandt dennom, som havde forladt hinders farmoder, da haver jeg nu indrømmet hende et af mine huse [1)], hvorpå hun med sin kommitat af mig med notturft skal blive forsørguit, indtil det bliver verden bekendt, af hvem hun bliver forladt, hvilket længe siden havde sket,

[1)] Nemlig Ibstrup; senere fik hun Ophold paa Vordingborg. Slange S. 1093. 28. Maj fik Lensmanden paa Kjøbenhavns Slot Niels Trolle Brev om at skaffe Vogne og Heste til at føre hende til Ibstrup. Sjæll. Tegn. XXVII, 185.

Side 92

Brev 55/5 * 28. Maj 1641. (Fortsat)

om ieg icke haffde fornommen, at ded aff Regeringen icke sa heel Ilde haffue uerrit optagen, at Ieg frummoderen med myne skiib lod føre Icke aff Suerig, mens aff myne Egne lande. Inted thuifflendis, at sliigdt, som frummoderen aff mig y dy made Skeer, hinder Icke allene Er keerdt at fornemme, Mens ochsa Siig, som hinders Eniste Baarn, lader uerre angelegen At disponere Riigens

Raad och Stenderne, Att dii icke Erre yblandt dem, som Regeringen y derris skriiffuelsse tiil H: aff holstein taler Om.

Aff Glyckxborg den 28 Maij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: A M: M: wiibe.

Oversættelse:
om jeg ikke havde fornommen, at det af regeringen ikke så hel ilde havde været optaget, at jeg farmoderen med mine skibe lod føre ikke af Sverige, men af mine egne lande. Intet tvivlende, at sligt, som farmoderen af mig i den måde sker, hinder ikke allene er kært at fornemme, men også sig, som hinders eneste barn, lader være angelegen at disponere rigens råd og stenderne, at de ikke erre iblandt dem, som regeringen i deres skrivelse til H. af Holsten taler om.

Af Glücksborg den 28. maj 1641.

Christian.

Udskrift: A. M. M. Wibe.

Brev 56/5 * 30. Maj 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Underretning om Mødet i Stade og om den Instrux, Kongen har givet sine Afsendinge, hvis de nederlandske Gesandter ikke komme med fornuftigere Forslag. Disse Gesandter have forgjæves søgt Raad hos Salvius, og Kongen venter, at Mødet vil ende en af de første Dage. — Geh. Ark.

Eptherad dii Stadiiske Deputerede uar ankommen tyl Staade, da sende ieg strax myne derhen, Huilcke, Eptherad seremonialia uar forbii, begyndte at tractere, wansiet att dy Stadiiske begerede y begyndelsen att tractere med myne excluso Archiepiscopo, Huylckiid, dentiid ded inted uyl gaa an, Da begyndte dy att tractere Och sloge for, att dy motte y tii Aar først løbe frii uden nogen toll ygennom Sundid och siiden tracterę de modo prosedendi. Der nu myne sliigdt med forundring hørdte, Daa Ermandte dii dem, at dii uylle betencke siig bedre, Mens ded uaar forgeffuis, Huorfor Iørgen wiind och M: Reuendtlow begaff siig hiid om Morgenen strax derepther och giiorde derris Relation om, huiis passerit uar, Huorpa dii fyck befahliing, Att om dii kam tyer herfor med sliig

Oversættelse:
Efterad de stadiske deputerede var ankommen til Stade, da sender jeg straks mine derhen, hvilke, efterad ceremonialia var forbi, begyndte at traktere, uanset at de stadiske begærede i begyndelsen at traktere med mine excluso Archiepiscopo, hvilkid, dentid det inted vil gå an, da begyndte de at traktere og slog for, at de måtte i ti år først løbe fri uden nogen tol igennem Sundet og siden tracterę de modo prosedendi. Der nu mine sligt med forundring hørte, da ermandte de dem, at de ville betænke sig bedre, mens det var forgeves, hvorfor Jørgen Vind og M. Reventlow begav sig hid om morgenen straks derefter og gjorde deres relation om, huis passerit var, hvorfor de fik befaling, at om de kom tier herfor med sligt

Side 93

Brev 56/5 * 30. Maj 1641. (Fortsat)

snack, da skulle dy drage derfraa Och befahle dem fanden. Dentyd dy nu samme dag [1)] offuer tiil Stade Igen, daa uar dii andre dragen henad Hamborg til Saluium och(!) lade siig aff hannem Informe[re], huorledis dy sig skulle comportere, Mens Saluius suarede, Siig ingen befahling att haffue nogiid udi den Sag att gøre, Endten y En Eller anden made, huorfor dy Er dragen tyl Stade Igen ygaar. Och foruendter Ieg Ende paa samme tractater y morgen eller y ded lengste Offuermorgen. Vale. Aff Glyckxborg den 30 Maij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn ' tiil hande.

Oversættelse:
snack, da skulle de drage derfra og befale dem fanden. Dentyd de nu samme dag 1) over til Stade igen, da var de andre dragen henad Hamborg til Salvius og lade sig af ham informere, hvorledes de sig skulle comportere, mens Salvius svarede, sig ingen befaling at have nogid udi den sag at gøre, enten i en eller anden måde, hvorfor de er dragen til Stade igen i går. Og forventer jeg ende på samme traktater i morgen eller i det længste overmorgen. Farvel. Af Glücksborg den 30. maj 1641.

Christian.

Udskrift: Kansleren H. Christian Thomesen til hænde.

Brev 57/5 * 4. Juni 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Efterretninger fra Sverig, hvor de nederlandske Officerer, der ere hentede til Flaaden, ere misfornøjede med deres Stilling. At den moskovitiske Post, Nikkel Kock førte til Narva, ikke var velkommen, var Kongen forberedt paa; han spaar Valdemar Christian en lignende Modtagelse. Han sender en Afskrift af det Svar, han har givet de nederlandske Gesandter i Stade. Han drager nu til Kjøbenhavn. — Geh. Ark.

Dyn skriiffuelsse, daterit den 30 Maj, Er mig ydag med Peder wiibis breff tylhande kommen. Peder skriiffuer inted om dy 11000 mand, som Christian Biilou 2) formener at werre Sammen y Suerrig. Hand skriiffuer yblandt andiid, at dii Officerer, som dy lod hendte aff holland tiil flaaden, dii Erre allerede keed aff Lauyd. Att den Mskouyterske Post, som Nyckel kock førdte henad Narwen, Inted uaar welkommen der, Ded gettede ieg nock, førend

Oversættelse:
Den skrivelse, dateret den 30. maj, er mig i dag med Peder Wibes brev tilhande kommen. Peder skriver inted om de 11000 mand, som Christian Bildou 2) formener at være sammen i Sverige. Han skriver iblandt andet, at de officerer, som de lod hente af Holland til flåden, de erre allerede kede af lavet. At den moskovitiske post, som Nyckel Kock førte henad Narva, inted var velkommen der, det gettede jeg nock, førend

[1)] Her mangler Ordet: drog ell. lign.
[2)] Lensmand paa Lagholm.

Side 94

Brev 57/5 * 4. Juni 1641. (Fortsat)

hand kam diid. Ieg mener, at greff woldemar Christian bliiffuer Lige saa welkommen, Naar hand, Om gud uyll, kommer diid.

Huad dii herren Stathen abgesandter Er giiffuen tiil suar, deraff haffuer du Copiam herhuos att Emphange. Myne abgesandter droge ydag med samme Resolution offuer tyl Stade. Ieg achter med gudz hiielp Inden En dag eller thu at begiiffue mig herfra liige henad køben: [1)]. Vale. Aff Glyckxborg den 4 Iunij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

Oversættelse:
han kom did. Jeg mener, at grev Valdemar Christian bliver lige så velkommen, når han, om Gud vil, kommer did.

Hvad de herrer staten afsending er givet til svar, deraf haver du kopiam herhos at undfange. Myne afsendinger drog i dag med samme resolution over til Stade. Jeg agter med Guds hjælp inden en dag eller to at begive mig herfra lige hen ad København 1). Farvel. Af Glücksborg den 4. juni 1641.

Christian.

Udskrift: Kansleren H. Christian Thomesen til hænde.

Brev 58/5 * 13. Juni 1641.

Til Gejstligeden i Sverig.

Udkast til en Skrivelse, hvori Kongen protesterer mod, at Hertugen af Gottorp er bleven takket af den svenske Regering som den eneste, der har staaet Enkedronningen af Sverig bi, og hvori han fremhæver, hvad han selv har gjort for hende. — Geh. Ark.

An dii geiistligkeiit in Sueden [2)].

Nachdem dii kön. frau wytwe aus Sueden sich herausser begeeben, vndt wiir Sii auss sonderbahren wrsachen fiir diissem nit sprechen wollen, Insonderheid weiil man vns Nachsagen wollen, Als solthen wiir I: L: zu solcher Retrette anlas gegeben haben, weiil wiir I: L: miit vnseren Orloff skiiffen von gottland naher denmarck bringen lassen.

Oversættelse:
Til gejstligheden i Sverige 2).

Eftersom den kgl. enkedronning af Sverige har begivet sig herud, og vi af særlige årsager ikke har villet tale derfor mod dette, især fordi man vil beskylde os for, at vi skulle have givet I. L. anledning til et sådant tilflugtssted, fordi vi har ladet I. L. med vore orlogsskibe bringe fra Gotland nærmere Danmark.

[1)] Han kom til Kjøbenhavn 10. Juni. Danske Samlinger 2. R. III, 389.
[2)] Udenpaa med Fred. Günthers Haand: „I. K. Mtt. Ordre wegen eines schreibens an die Geistlicheit in Schweden. 13 Iunij 1641."

Side 95

Brev 58/5 * 13. Juni 1641. (Fortsat)

Weiil wiir aber dii grosse dancksagung, so dii könnigliche tochter dem herdtzogen von holstein gethan wegen dessen, das Er dii fraumutter, So von allen den Ihrigen verlassen, Auff vndt an genommen hatt, verstanden,

So haben wiir billig Niit in der anzall sein wollen, so sii verlassen, Aber viil mehr auff das wiir I: L: allen freundt, vetter vndt Suegerlichen gefallen leiisten können, I: L: Eiins von vnseren Embdtheren hii im lande Eingereumett, worauff Sii ihr verbleiiben haben kan, biiss das dii Regiirung I: L: das, was ihr von godt vndt Rechtes wegen gebiihrett, zugeuandt wiirdt, Niitt zue[i]fflende, sii alss gottes diiner Intersedendo daran sein werden, das der guthen königinnen das wiiderfahren muchte, was anderen könnichlichen wiitwen in der weldt wiiderfehret.

Oversættelse:
Weil viir aber dii grosse dancksagung, so dii könnigliche tochter dem herdtzogen von holstein gethan wegen dessen, das Er dii fraumutter, So von allen den Ihrigen verlassen, Auff vndt an genommen hatt, verstanden,

So haben wiir billig Niit in der anzall sein wollen, so sii verlassen, Aber viil mehr auff das wiir I: L: allen freundt, vetter vndt Suegerlichen gefallen leiisten können, I: L: Eiins von vnseren Embdtheren hii im lande Eingereumett, worauff Sii ihr verbleiiben haben kan, biiss das dii Regiirung I: L: das, was ihr von godt vndt Rechtes wegen gebiihrett, zugeuandt wiirdt, Niitt zue[i]fflende, sii alss gottes diiner Intersedendo daran sein werden, das der guthen königinnen das wiiderfahren muchte, was anderen könnichlichen wiitwen in der weldt wiiderfehret.

Brev 59/5 * 14. Juni 1641.

Til Peder Vibe.

Kongen skriver om Uenigheder i Sverige; han mener, at Torstenson næppe vil kunne maale sig med Banér; han ønsker at erfare, hvad den svenske Regering vil sige til det uheldige Ud-fald af Mødet i Stade og til Valdemar Christians russiske Rejse. Fra Norge vil Kongen rejse til Glückstadt. — Geh. Ark.

Wdaff dyne vnderskedtliche Breffue haffuer Ieg fornommen, tilstanden y Suerrig siinis inted at kunde lenge haffue bestand, Tii dii forligis inted y lengden om derris commando [1)]. Den tostensøn shall Neppeliigen gørre ded Epther, Som Bannyr haffuer giiordt y tyssland [2)]. Ded

Oversættelse:
Ud af dine underskellige breve haver jeg fornommen, tilstanden i Sverige synes inted at kunne længe have bestand, thi de forliges inted i længden om deres kommando [1]. Den Torstenson skal neppe ligen gøre det efter, som Banér har gjort i Tyskland [2]. Det

[1] Kongen tænker vel nærmest paa det mindre gode Forhold mellem Axel Oxenstjerna og Per Brahe (se ovfr. S. 84) og mellem den førstnævnte paa den ene og Rigsadmiralen Karl Gyllenhjelm og Johan Skytte paa den anden Side (jvfr. Odhner, Sveriges inre hist. S. 103 f.). Ogsaa mellem de svenske Generaler herskede der Uenighed.
[2] Johan Banér døde 10. Maj 1641, og Maanedsdagen derefter erklærede Lennart Torstenson sig for det svenske Rigsraad villig til at overtage Overkommandoen. Hans Fuldmagt som

Side 96

Brev 59/5 * 14. Juni 1641. (Fortsat)

skal liiste mig at Erfahre, huad Regeringen y Suerrig wiil siige dertiil, Att den conuentus stadencis Er løbben saa sleet aff.

Huad dy gode herrer uyl Iudicere om myn Søns greffue woldemar Christians Reiisse henad Muskou [1], Huorom myn herhuosføiiede skriiffuelsse tiil dig om formelder [2], Ded skaldtu med ded første lade mig uyde y glyckstadt, Tii om Ieg Endskøndt mueligdt inted saa snardt derhen aff Norrie Arriuerer, Daa setter ieg dog myn kaas fra Norrie henad Elffuen [3].

Aff Rossenborg den 14 Iunij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: A M: M: wiibe.

Oversættelse:
skal liste mig at erfare, hvad regeringen i Sverige vil sige dertil, at den conventus stadencis er løbet så slet af.

Hvad de gode herrer vil judicere om min søns grev Valdemar Christians rejse hen ad Moskva 1), hvorom min herhosføjede skrivelse til dig om formelder 2), det skaldu med det første lade mig vide i Glückstadt, thi om jeg endskønt muligdt inted så snart derhen af Norge arriverer, da sætter jeg dog min kos fra Norge hen ad Elven 3).

Af Rosenborg den 14. juni 1641.

Christian.

Udskrift: A. M. M. Wibe.

Brev 60/5 * 16. Juni 1641.

Til Peder Vibe.

Kongen sender ham et Brev til Dronningen af Sverig angaaende hendes Moder og paalægger ham at trænge paa Svar paa dette Brev. — Geh. Ark.

_____

[1)] Jvfr. Kongens Breve af 2. og 7. Aug. 1641

[2)] Peder Vibe fik under 14. Juni Brev om hos den svenske Regering at skaffe Passer til Guvernøren i Riga og andre Officerer i Lifland for Valdemar Christian og Gregers Krabbe, der i disse Dage skulde rejse som Afsendinge til Rusland. Sjæll. Tegn. XXVII, 189.

[3)] 17. Juni sejlede Kongen til Norge; men ved Hjemrejsen fulgtes ikke ganske den ovenfor udtalte Plan, thi efter at have forladt Norge 9. Juli sejlede Kongen til Sjælland. Han naaede Kronborg 13. Juli; efter faa Dages Ophold drog han imidlertid over Land til Glückstadt, hvor han ankom 19. Juli. Danske Samlinger 2. R. III, 389. (Norsk) Hist. Tidsskr. III, 511. Det Kongebrev af 19. Juli, som er meddelt i Norske Rigsregistr. VIII, 90, kan derfor ikke være underskrevet af Kongen i Antvorskov paa denne Dag. Det skulde vel ikke være af 17. Juli og være det, som omtales i Kongens egenh. Brev af samme Dag?

Side 97

Brev 60/5 * 16. Juni 1641. (Fortsat)

Herhuos haffuer du Ett breff tiil dronningen aff Suerrig att Emphange, Som angaar hinders frummoder, huilckid du udaff huos føiiede copia haffuer att Erfahre. Och skaldtu Om Suaar pa samme breff fliigig vrgere [1)].

Køben: Slott den 16 Iunij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: A M: M: Viibe.

Oversættelse:
Herhos haver du et brev til dronningen af Sverige at undfange, som angår hendes farmoder, hvilket du ud af hosføjede kopia haver at erfare. Og skaldu om svar på samme brev flittig vrgere [skynde på].

Københavns Slot den 16. juni 1641.

Christian.

Udskrift: A. M. M. Wibe.

Brev 61/5 * 17. Juni 1641.

Til Rentemestrene.

Ordre om Udbetaling af en Del Summer. — Geh. Ark.

Denne breffuisser Iens anderssøn [2)] haffuer annammid y Rede penning 43833 Riix daler, som skall giiffuis greff woldemar Christian paa hans Reiisse . . . 12000 dl.
Syman de Paas . . . . . 3000 dl.
Iohan Bram . . . . . 5000 dl.
Søren Iensøn [3)] for krud . . . . . 3709 dl.

Hendrich Byskop . . . . . 1300 dl.
Hans Stenbuck [4]) for Ett Segeruerck . . . . . 800 dl.
Nyckell kock . . . . . 4440 dl.
Hans Boyssøn tiil hoffolckiid . . . . . 864 dl.
Hans Boyssøn for hummell . . . . . 5000 dl.

Oversættelse:
Denne brevviser Jens Anderssøn har anammiget i rede penge 43833 rigsdaler, som skal gives grev Valdemar Christian på hans rejse: 12000 dl.
Syman de Paas: 3000 dl.
Iohan Bram: 5000 dl.
Søren Jensøn for krud: 3709 dl.
Hendrich Byskop: 1300 dl.
Hans Stenbuck for et sejerværk: 800 dl.
Nyckell Kock: 4440 dl.
Hans Boyssøn til hofolkid: 864 dl.
Hans Boyssøn for humle: 5000 dl.

---

[1]) Jvfr. Brevet Nr. 77.
[2]) Rimeligvis den Jens Andersen, som var Renteskriver fra 1635 til 1646. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 172. Dsk. Mag. V, 205. Forrige Bind S. 425. 1642 begravedes der i Kjøbenhavn en Mand af samme Navn, der betegnes som „Boldmester eller Sølvpop". Personalhist. Tidsskr. I, 216. Jvfr. Norske Rigsregistr. VII, 286. 734.
[3]) Var, som Rentemestr. Regnskab viser, Borger i Christiansstad.
[4]) Sejermager i Kjøbenhavn, Fader til Professor Christen Steenbuch (f. 1625 † 1665). Nielsen, Hellig Trefoldigheds Gilde S. 35. Danske Samlinger VI, 108 Worm, Lex. over lærde Mænd II, 416. Slange durch Schlegel II, 137. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. IV, 770(?). Det i Texten nævnte Sejerværk er det paa Kronborg, se ovfr. S. 26 og 32.

Side 98

Martyn Pleess [1]) . . . . . 3000 dl.
Wyllem Mortensøns aruynger . . . . . 3000 dl.
Iohan Etterssøn . . . . . 1720 dl.
Paa tolboden y helssingør den 17 Iunij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

Oversættelse:
Martyn Pleess 1): 3000 dl.
Wyllem Mortensøns arvinger: 3000 dl.
Iohan Etterssøn: 1720 dl.
På tolboden i Helsingør den 17. juni 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemestrene til hænde.

Brev 62/5 * 17. Juni 1641.

Til Rentemestrene.

En Dæmning ved Frederiksborg skal istandsættes, og en Baad skal bygges til Visitøren i Helsingør. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 E.

M: hans Ohnemøller skall forskaffis Egiitømmer till den dam ued den gammel ladgard ued frede:, saat den for uynter kan bliiffue fliied, som den bør att werre.

Visitøren y helsingør skall biggis En Ny baad till att visitere Skyben med. Paa S: Sophiia den 17 Iunij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

Oversættelse:
M. Hans Ohnemøller skal forskaffes egetømmer til den dam ved den gamle ladegård ved Frede:, så at den for vinter kan blive fliied, som den bør at være.

Visitøren i Helsingør skal bygges en ny båd til at visitere skibene med. På Sankt Sofia den 17. juni 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemestrene til hænde.

Brev 63/5 * 13. Juli 1641.

Til Sten Beck og Hans Ulrik Gyldenløve.

Kongen er meget misfornøjet med den Maade, hvorpaa Admiralen paa Bremerholm, Erik Ottesen Orning, har udrustet det

---

[1)] Rentemestr. Regnsk. viser, at Morten Pletzius (Pletius), Indvaaner i Kjøbenhavn, oftere i Aaret 1641 fik Betaling paa egne og Steffen Rodes Arvingers Vegne for Kramvarer og Klæde leverede til Kongen. Det er sikkert den samme Mand, der nævnes hos Carlsen, Rønnebæk Sogn S. 311, som havende haft en Gjældsfordring paa Kongen, men om hvem for øvrigt intet vides. Han har vel været i Slægt med den Mand af samme Navn, der var Rektor og Slotspræst i Haderslev og 1605 døde som Sognepræst ved Domkirken i Slesvig (Moller, Cimbria lit. II, 646 f.).

Side 99

Brev 63/5 * 13. Juli 1641. (Fortsat)

Skib, paa hvilket Kongen er sejlet til Norge, hvorfor samme Admiral skal fratræde Bestillingen, indtil han kan bevise sin Uskyldighed. Skibet skal repareres. Kongen vil vide, hvortil en kasseret Byfoged i Stavanger bruges. — Kgl. Bibl.

Ded Er bekendt, at Eriick Ottensøn En Rom tyd haffuer Niit Admiral paa Bremmerholmens tractament [1)], til den Ende at hand med fladen y Riigens Admirals absens skulle haffue den y achtt, som ded sich bør. Huorledis hand nu sliigdt Eptherkommit haffuer, Ded haffuer Ieg pa denne stackede Reiisse Erfahrit, Tii ieg uar neppeligen kulden forby, da befandt Ieg Skiibit sa lack, at man ded med stor Nød kunde holde, at ded icke Saanck, Och ded aff mangel at pumperne bade uar uferdige saoch forroden, at dii stod inted [2)] at hiielppe, førend gud y hymmelen ued En god uynd hiialp oss ind pa Bergen waag [3)].

Dentyd man besluttede siig at Erfahre, huor leckiid waar, da befandtis leckiid at uerre ymellom Staunen och galliion kneyt, huilcken mangel der formenis dennom pa holmen lenge at haffue uerrit bekendt.

Kabyssen uar Icke allene Ilde med Leer och Saaldt foruarit, Mens ochsa inted med kobber, som brugeligdt Er, foruarit, Saat Ieg Om Natten y myn skiisrdte motte op och leske [4)] branden y køckenit.

Den skiipper, hand haffuer saat Ind pa samme skiib, den tog hand aff lyndormen, der hannem dog uar bekendt, at hand Enten liidit eller inted hører og mynder forstaar [5)]. Rassmus Samsings maner, som død Er [6)], sagde

Oversættelse:
Skib, på hvilket kongen er sejlet til Norge, hvorfor samme admiral skal fratræde bestillingen, indtil han kan bevise sin uskyldighed. Skibet skal repareres. Kongen vil vide, hvortil en kasseret byfoged i Stavanger bruges. — Kgl. Bibl.

Det er bekendt, at Erik Ottesen en rum tid haver nyt admiral på Bremerholms traktament [1)], til den ende at hand med fladen i rigens admirals absens skulle have den i agt, som det sig bør. Hvorledes han nu sligt efterkommet haver, det haver jeg på denne stakkede rejse erfaret, thi jeg var neppelig kulden forby, da befandt jeg skibet så læk, at man det med stor nød kunde holde, at det ikke sank, og det af mangel at pumperne både var ufærdige så og forroden, at de stod inted [2)] at hjælpe, før Gud i himmelen ved en god vind hjalp os ind på Bergen våg [3)].

Dentyd man besluttede sig at erfare, hvor lækket var, da befandtis lækket at være imellem stævn og galionsknæ, hvilken mangel der formenes dennom på holmen længe at have været bekendt.

Kabyssen var ikke allene ilde med ler og salt forvaret, men også inted med kobber, som brugeligt er, forvaret, så jeg om natten i min skibsurt måtte op og læske [4)] branden i køkkenet.

Den skipper, han haver sat ind på samme skib, den tog han af Lyndormen, der hannem dog var bekendt, at han enten lidt eller inted hører og mynder forstår [5)]. Rasmus Samsings mand, som død er [6)], sagde

---

[1)] Han udnævntes til Holmens Chef 23. Okt. 1630 med en aarlig Løn af 500 Rdl. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 165.
[2)] Ordet er skrevet to Gange.
[3)] Vaagen er Navnet paa den Havarm, der skjærer sig ind i Byen Bergen.
[4)] o: slukke (löschen).
[5)] I Brevet Nr. 69 fremsætter Kongen nye Beskyldninger mod Skipperen og Arkelimesteren.

[6)] Altsaa maa der have været to Overskippere af samme Navn, thi den ene levede endnu.

Side 100

Brev 63/5 * 13. Juli 1641. (Fortsat)

hand [1)] tiil mig selffuer at haffue uerrit, At hand [2)] altiid lod skriiffue dy wagiiste [3)] badtzmend til dii skiib, som ieg selffuer uille segle paa. Huorudoffuer ieg geradede y den mening, at dy, som Ieg haffue ynde [4)], kunde alle passere for kuartermeistere, huilckid sig siden megit anderledis befandttis, ty dentiid ieg kam y Søen med dy dannemend, da uaar der yblandt 200 mand Neppeligen 40, som kunde telle En kompas Omkring, Megiit mynder kunde brugis y weerit, huor fornøden uar.

Huorfor hannem Bremmerholmen skal forbiidis, Indtil hand beuysser, at sliigdt, som sagdt Er, inted aff hannem, mens aff andre Causerit Er [5)].

S: Sophiia skal strax hiielppis, Om Endskøndt gallionen gandtske skulle tagiis deraff, Aldenstund den Ellers inted uden fahre brugis kan. Der skal giiffuis god acht pa, at ymidlertiid ingen Brrendeued forriickis af samme Skyb.

Och Eptherdi ded bleff sag(!) y Bergen, at biifogeden, som stackiid siiden tyl Stauanger bleff casserit, ued naffn Iens tommissøn, haffuer tiieniste pa holmen Eller y Prouiandtgarden, Huorfor derom skal Erfahris, Ad quid hand brugis, Tii Ieg Erachter Endnu Ingen mangel at uerre pa Skalcke y danmark, Saat man Endomstund Er trengdt tiil dii Norske. Croneborg den 13 Iulij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Dette skal aff Rentemeisteren Steen Beck och Hans wldrich gyldenløffue forrettis.

Oversættelse:
han [1)] til mig selv at have værit, at han [2)] altid lod skrive de vageste [3] _) bådsmænd til de skib, som jeg selv ville segle på. Hvorudover jeg geradede i den mening, at de, som jeg haffue ynde [4)], kunde alle passere for kvartermestere, hvilket sig siden meget anderledes befandttis, thi dentid jeg kom i søen med de dannemænd, da var der iblandt 200 mand neppeligen 40, som kunde telle en kompas omkring, meget mynder kunde brugis i vejret, hvor fornøden var.

Hvorfor hannem Bremerholmen skal forbiidis, indtil han beviser, at sligt, som sagt er, inted af hannem, mens af andre causerit er [5)].

Sankt Sofia skal straks hiielppis, om endskønt galionen gandske skulle tagis deraf, aldenstund den ellers inted uden fare brugis kan. Der skal giiffuis god acht pa, at ymidlertiid ingen brændtved forriickis af samme skib.

Og efterdi det blev sag i Bergen, at byfogeden, som stakket siden til Stavanger blev casserit, ved navn Jens Tommissøn, haver tjeniste på holmen eller i proviantgården, hvorfor derom skal erfahris, ad quid hand brugis, thi jeg erachter endnu ingen mangel at være på skalcke i Danmark, såt man endomstund er trengt til de norske. Kronborg den 13. juli 1641.

Christian.

Udskrift: Dette skal af rentemesteren Steen Beck og Hans Ulrik Gyldenløve forrettis.

_____

[1)] o: Erik Ottesen.
[2)] o: Rasmus Samsing.
[3)] Voveste o: sletteste, udygtigste.
[4)] Kongen mener nu, i Modsætning til hvad der tidligere havde fundet Sted.
[5)] 21. Juli skriver Kongen til Korfits Ulfeldt, idet han gentager sine Klager over Erik Ottesen, at denne er „degraderet“ (se

Side 101

Brev 64/5 * 15. Juli 1641.

Til Peder Vibe.

Kongen melder sin Tilbagekomst fra Norge og klager over den svenske Resident i Helsingør, Strömfelt. — Geh. Ark.

Ieg Er, gud uerre loffuiid, well och lyckeligen kommen fra Norrie tyl danmarck och, gud uerre loffuiid, aldtill (!) Eptherladt y Norrige, som ded siig bør. Den Resiident y sundit holder sig hel wülbørlig, huorom du nu strax kandt Bogstauere, mens Indted gandtske concludere, førend du faar den gandske Reest att fornemme.

Frederigsborg den 15 Iulij [1)] Anno 1641.

Christian.

Udskrift: A M: M: wybe.

Oversættelse:
Jeg er, Gud være lovet, vel og lykkeligen kommet fra Norge til Danmark og, Gud være lovet, alt til efterladt i Norge, som det sig bør. Den resident i Sundet holder sig hel vülbørlig, hvorom du nu straks kandt bogstauere [stave/skrive], mens inted gandske concludere [slutte], før du får den gandske rest at fornemme.

Frederiksborg den 15. juli 1641.

Christian.

Udskrift: A. M. M. Wibe.

Brev 65/5 * 16. Juli 1641.

Til Peder Vibe.

Kongen sender ham en Del falske Certifikater udstedte af den svenske Resident i Helsingør, Strömfelt, og en Toldseddel, som en dausk Mand har faaet i Sverig for sin der erlagte Told. Kongen rejser nu til Glückstadt. — Geh. Ark.

Ieg skreff dig Siist om den Suenske Resiidentis y helsingør hans Optøger, huo[r]for Ieg sender dig nu herhuos En andel aff hans Sertifiikandtzer, som alle Erre falske. Den losse kompan tager En daler for huer falsk seddel.

Oversættelse:
Jeg skrev dig sidst om den svenske residentis i Helsingør hans optøger, hvorfor jeg sender dig nu herhos en andel af hans sertifikantzer, som alle erre falske. Den losse kompagn tager en daler for hver falsk seddel.

[1)] Som ovfr. S. 96 anført, vare Kongens Norgesrejse fra 17. Juni til 13. Juli. Der maa derfor vistnok i Brevets Datum læses: 15 Iulij, skjønt de noget utydelige Træk maaske snarere kunde tydes som: 15. Iunij.

Side 102

Brev 65/5 * 16. Juli 1641. (Fortsat)

Der uar stackiid siiden En hollender, Som aff frii støcker bekende sig att haffue faat Sadan En Seddel aff samme Resiident.

Iblandt andiit findis heryblandt En tolseddell, som En dansk mand haffuer faat y Suerrig for siin toll, hand haffuer vdgiiffuen, Der dy danske dog Epther fordragiit bør att werre tolfrii.

Du skaldt see dig uell for, at den tolseddell inted kommer bordt, Ickeheller nogiid aff ded andid. Naar du haffuer hafft ded lenge nock, da skaldtu sende miig ded Igen. Ieg drager Nu liige henad glyckstadt Och(!) sammestedtz fornemme, huorledis tractaterne tiil Stade uyl løbe aff.

Anderskou Slott den 16 Iulij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: A M: M: wybe.

Oversættelse:
Der var stakket siden en hollænder, som af fri stykker bekende sig at have fået sådan en seddel af samme resident.

Iblandt andet findes heryblandt en tolseddel, som en dansk mand har fået i Sverige for sin tol, han har udgiven, der de danske dog efter fordraget bør at være tollfri.

Du skal se dig vel for, at den tolseddel inted kommer bort, ikkeheller nogid af det andet. Når du haver haft det lenge nock, da skaldu sende mig det igen. Jeg drager nu lige hen ad Glückstadt og sammesteds fornemme, hvorledes traktaterne til Stade vil løbe af.

Anderskov Slot den 16. juli 1641.

Christian.

Udskrift: A. M. M. Wibe.

Brev 66/5 * 16. Juli 1641.

Til Sten Beck.

En Pakke skal sendes til Peder Vibe (i Stockholm). Vognmesteren skal have en alvorlig Paamindelse, fordi han har forsømt sin Pligt under Kongens Fraværelse. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 E.

Dette pachet skalldtu sende tyl Peder wiibe med Ett Egiid bud. Wogenmeysteren [1)] skalldtu lade forsta, mig at uerre kommen y Erfahrung, att hand inted haffuer uerrit huoss Rustuogn[e]n ymellom køben: och frede:, ymens Ieg uar y Norrie. Saframdt att sliigdtt skeer herepther, daa

Oversættelse:
Dette pachet skaldu sende til Peder Vibe med et eget bud. Vognmesteren [1)] skaldu lade forstå, mig at være kommen i erfaring, at han inted haver været hos rustvognen imellem København og Frede:, ymens jeg var i Norge. Saframdt att sliigdtt skeer herepther, daa

[1)] Hieronymus Pfal. Fra Juli 1634 til Marts 1640 tjente han som Enspænder og blev derefter Vognmester. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 158. Jvfr. Danske Mag. V, 208. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 292. V, 319.

Side 103

Brev 66/5 * 16. Juli 1641. (Fortsat)

skall hand uerre uys paa, At for huer gang hand gør sliigdtt mehre, daa skal hand for huer dag, hand bliiffuer fraa wognen, Sydde En Manid y hulliid.

Anderskou Slott den 16 Iulij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisteren Steen Beck tiil hande.

Oversættelse:
skal han være vis på, at for hver gang han gør sligt mere, da skal han for hver dag, han bliver fra vognen, sidde en måned i hullet.

Anderskov Slot den 16. juli 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemesteren Steen Beck til hænde.

Brev 67/5 * 17. Juli 1641.

Til Sten Beck.

Befalinger om Forberedelser til en Ombygning af Drøgstuen (Tørrestuen) paa Bremerholm, om Forfærdigelse af Dækkener til Hopperne, som skulle til Moskau, og om Forsendelsen af et Brev til Christoffer Urne i Norge. — Geh. Ark.

Epthersom Ieg achter Nest gudz hiielp, Naar Ieg kommer y københaffuen Igen, at forandre drøystuen pa holmen, Daa skaldt du uerre derom att skaffe saa mange Mursten ued handen Optyl Segelhussiid ued Enden aff Reberbanen, som den drøystue, som nu brugis, kan forandriis med, thuende huelffuinger offuer hynanden, saa lang som hussiid Er bredt tiil. Huorepther der ochsa skall skaffis kaalck ued handen.

Tiil dy hopper, som skall henad Muskou [1)], skall gørris tecker aff kleede besaat med Ett streeg eller thu fløiiel.

Dette herhuosføiiede breff till Stadtholderen H: Christoffer wrne skalldtu med første leiilighed skaffe fordt.

Anderskou Slott den 17 Iulij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisteren Sten Beck til hande [2)].

Oversættelse:
Eftersom jeg agter næst Guds hjælp, når jeg kommer i København igen, at forandre drøgstuen på holmen, da skaldu være derom at skaffe så mange mursten ved hånden optil sejlhuset ved enden af reberbanen, som den drøgstue, som nu bruges, kan forandres med, tvende hvælvinger over hinanden, så lang som huset er bredt til. Hvorefter der også skal skaffes kalk ved hånden.

Til de hopper, som skal hen ad Moskva [1)], skal gøres dækkener af klæde besat med et strøg eller to fløjl.

Dette herhosføjede brev til stadtholderen H. Christoffer Urne skaldu med første lejlighed skaffe ført.

Anderskov Slot den 17. juli 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemesteren Sten Beck til hænde [2)].

[1)] Jvfr. ovfr. S. 88.
[2)] Modtaget 17. Juli.

Side 104

Brev 68/5 * 17. Juli 1641.

Til Sten Beck.

Befaling om Udbedring af Hegnet om Jægergaarden ved Frederiksborg. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 E.

Eptherdi Ieg Erfabrer, Iegergarden ued frede: att uerre sa brystfelddig, at hunden indted uel kan holdis derinde, Da skall med ded første Saa mange deeler sendis derhen, att den bliiffuer luckt.

Aff Anderskou Slott den 17 Iulij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisteren Sten Beck tiil hande [1)].

Oversættelse:
Efterdi jeg erfarer, Jægergården ved Frede: at være så brystfældig, at hunden inted vel kan holdes derinde, da skal med det første så mange deler sendis derhen, at den bliver lukket.

Af Anderskov Slot den 17. juli 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemesteren Sten Beck til hænde [1)].

Brev 69/5 * 18. Juli 1641.

Til Sten Beck og Hans Ulrik Gyldenløve.

Der skal anstilles Undersøgelser om nogle Beskyldninger mod Arkelimesteren paa Skibet St. Sophie for Pligtovertrædelser. Ogsaa over Skipperen paa samme Skib er der klaget. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 E.

Siiden Ieg talede med Eder pa frede: Om Erick Ottessøns Dondt, Da Erfahrer Ieg, at Arckeliimeisteren pa S: Sophia haffuer fast dageligen løbben drucken och fuuld pa skiibit, Item hand skal haffue hafft En tønde krud Staendis y Arckeliid, huor huermand løb med lyss om afftenen. Om huilcken leiilighed Arckeliimeisterne, som Artholoriit befahliid Er [2)], iniungeris skall fliigit att inquirere huos Bysseskøtterne, som med pa skybid waar.

Skipperen siigis at haffue offuerskeldt huermand,

Oversættelse:
Siden jeg talede med Eder på Frede: om Erik Ottessøns tog, da erfarer jeg, at arkelimesteren på Sankt Sofia haver fast dagligen løbet drukken og fuld på skibet, item han skal have haft en tønde krud stændis i arkeliet, hvor hvermand løb med lys om aftenen. Om hvilken lejligheid arkelimesterne, som artheloriet befalt er [2)], injungeres skal flittig at inquirere hos bøsseskytterne, som med på skibet var.

Skipperen sigis at have overskældt hvermand,

[1)] Modtaget 17. Juli.
[2)] Christoffer Schwencke og Underarkelimestrene.

Side 105

Brev 69/5 * 18. Juli 1641. (Fortsat)

som haffuer taliid om, at der uar nogen mangel Endten y En Eller anden made paa skybit.

Nyborre Slott den 18 Iulij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeister Sten Beck och hanss wldrich gyldenløffue til hande.

Oversættelse:
som haver talt om, at der var nogen mangel enten i en eller anden måde på skibet.

Nyborg Slot den 18. juli 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemester Sten Beck og Hans Ulrik Gyldenløve til hænde.

Brev 70/5 * 21. Juli 1641.

Til Sigvard Gabrielsen Akeleie.

Udkast til en Instrux for Sigvard Gabrielsen Akeleie, som med nogle Orlogsskibe skal krydse mellem Sjælland, Bleking og Gulland. — Geh. Ark.

Worris Søeadmiral Syuerdt gabrielsøn med uorris Orloff skiibe, Som hannem tylordnit bliiffuer, Skal forføiie siig henad Østersøen Och kriisse Søen ymellom Siieland, Skaane, Bleging och gulland, Dog Ingen uden giiffuen arsag angriibe. Drog ded siig tiil, at hand aff uer och uynd bleff forsatt under dii Suenske koster och hannem sammestedtz møder Suenske Orloffskiib, Och hand indted kan gaa forby at føre merssegelen, da skal hand Epther fordragid udi tyde, førend hand kommer dem Neer, sette paa Merssegelen. For En uynd eller for En løss bouliine skall hand ingen merssegel føre, saa lenge ded uarer. Naar dy suenske møder hannem paa dy danske foruand, da bør dii att stryge for hannem.

Skulle ded nu offuer al formoding saledis falle, Att hannem pa danmarckis strømme møde Endten Slupper, galeiiier Eller andre skiib, aff huad slags dy Och uerre kan, Som setter derris kaas henad Smaalanden [1)], Daa skall hand aff yderste macht og formue uerre derom, at dy indted Naar derris intent [2)].

Glyckxborg den 21 Iulij Anno 1641.

Christian.

Oversættelse:
Vores søadmiral Sigvard Gabrielsen med vores orlogsskibe, som hannem tilordnet bliver, skal forføje sig hen ad Østersøen og krydse søen imellem Sjælland, Skåne, Bleking og Gotland, dog ingen uden given årsag angribe. Drog det sig til, at han af vejr og vind blev forsat under de svenske kyster og hannem sammesteds møder svenske orlogsskib, og han inted kan gå forby at føre merssejlet, da skal han efter fordraget udi tyde, førend han kommer dem nær, sætte på merssejlet. For en vind eller for en løs bovline skal han ingen merssejl føre, så lenge det varer. Når de svenske møder hannem på de danske farvand, da bør de at stryge for hannem.

Skulle det nu over al formodning således falde, at hannem på Danmarks strømme møde enten slupper, galeier eller andre skibe, af hvad slags de og være kan, som sætter deres kos hen ad Smålandene 1), da skal han af yderste magt og formue være derom, at de inted når deres intent 2).

Glücksborg den 21. juli 1641.

Christian.

_____
[1)] Øerne Syd for Sjælland og Fyn.
[2)] I Sjæll. Reg. XXI, 59 findes den udstedte Instrux for Sigvard Gabrielsen Akeleie, dat. 22. Juli, i Overensstemmelse med Kongens Brev.

Side 106

Brev 71/5 * 21. Juli 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Underhandlingerne med Nederlandene i Stade, der ikke synes at skulle føre til noget, om Erik Ottesen Ornings Afskedigelse som Chef for Bremerholm paa Grund af den slette Maade, hvorpaa Skibet, der førte Kongen til Norge, var udrustet, og om Forvirringen i England, der umuliggjør en kraftig Optræden udadtil. — Geh. Ark.

Syden at ieg, gud uerre loffuiid, kam fra Norrie til Danmarck igen, Da begaff ieg mig strax hiid och fandt heer for mig Myne commissarier, som deputerit (!) hen til Stade pa dy tractater ymellom mig och Staterne, Aff huilcke ieg haffuer erfahrit Staternis ganske vbellig begehring [1]), Saat ieg indted seer, at der kan bliiffue nogit gaadt aff. Ded beste Er, att wor herre leffuer Endnu, Huorfor ieg habis, at ded skal ingen Nød haffue.

Dy haffuer nu sendt henad holland om anden Instruction. Huad der siiden bliiffuer aff, ded lærer tyden oss. Eriick Ottensøn Er degraderit, Aff arsag at dentiid ieg uar neppeligen kullen forby, da fyck uy sa megiid uand y skiibid y En hast, att ded uar at forundre siig derpa. Dentid man søgte pumperne, da uar dy uferdige och forfuliid, at dy indted stod til at hielppe. Tiil uorris lycke da kom uy med en god uynd snardt henad Bergen, huor uy fyck andre pumper. Kabiissen uar huercken med leer eller Saldt foruarit, som ded siig burde, yckeheller saledis med kobber foruarit, som skiiben pleiier at foruaris, Huorudoffuer der kam lild løs y kabyssen om Natten, saat ieg motte op y myn Skyorte og se, huorledis man kunde demppe Ilden. Førend ieg giick til skiibs, da sagde hand til mig, at ded altiid haffue uerrit Rassmus Samsing, som

Oversættelse:
Siden at jeg, Gud være lovet, kom fra Norge til Danmark igen, da begav jeg mig straks hid og fandt her for mig myne commissarier, som deputeret (!) hen til Stade på de traktater imellem mig og staterne, af hvilke jeg haver erfaret staternes ganske uvelige begæring [1]), så at jeg inted seer, at der kan blive nogit godt af. Det bedste er, at vor Herre lever endnu, hvorfor jeg håbis, at det skal ingen nød have.

De haver nu sendt hen ad Holland om anden instruction. Hvad der siden bliver af, det lærer tiden os. Erik Ottesen er degraderit, af årsag at dentid jeg var neppelig kullen forby, da fik vi så meget vand i skibet i en hast, at det var at forundre sig derpå. Dentid man søgte pumperne, da var de ufærdige og forfuliid, at de inted stod til at hjælpe. Til vore lykke da kom vi med en god vind snart hen ad Bergen, hvor vi fik andre pumper. Kabyssen var hverken med ler eller salt forvaret, som det sig burde, ikkeheller således med kobber forvaret, som skiben plejer at forvares, hvorudover der kom ild løs i kabyssen om natten, så at jeg måtte op i min skyorte og se, hvorledes man kunde dæmpe ilden. Førend jeg gik til skibs, da sagde hand til mig, at det altid have værit Rasmus Samsing, som

[1]) Efter langvarige Forhandlinger vare de nederlandske Gesandter gaaede ind paa at antage Toldsatserne fra 1637, hvis Kongen vilde forpligte sig til ikke at forhøje dem i et vist Aaremaal. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 275.

Side 107

Brev 71/5 * 21. Juli 1641. (Fortsat)

død er, hans uys, at ded uagiiste folck bleff skreffuen til dii skiib, som ieg uylle Segle pa, huorudoffuer ieg geradede y den mening, at alle dy, som uar pa myt skiib, dy kunde alle passere for kuartermeister. Mens dentid ieg kam y Søen med dy dannemend, Da uar der faa inden borde, som kunde staa tilroers, Saat kuartermeiisterne motte staabade dag och Natt och uysse dem, huorledis dy skulle omgaes med Roriid.

I Engeland Staa(!) ded Endnu in confusione. Gud giffue, at M: Roe uylle først bringe hans landtzmend y En god skiick, førend hand truer keysseren [1]), Ellers Leer dy ham uyst vd. Vale.

Glyckxborg den 21 Iulij Anno 1641.

Christian [2]).

Oversættelse:
død er, hans vis, at det vageste folk blev skreven til de skib, som jeg ville segle på, hvorudover jeg geradede i den mening, at alle de, som var på mit skib, de kunde alle passere for kvartermester. Mens dentid jeg kom i søen med de dannemænd, da var der få inden borde, som kunde stå til rørs, såt kvartermesterne måtte stå både dag og nat og vise dem, hvorledes de skulle omgås med roret.

I England stå (!) det endnu in confusione. Gud give, at M. Roe ville først bringe hans landsmænd i en god skik, før han truer kejseren [1]), ellers ler de ham vist ud. Farvel.

Glücksborg den 21. juli 1641.

Christian [2]).

Brev 72/5 * 27. Juli 1641.

Til Rentemestrene.

Noget Guld skal sendes til Glückstadt til Forfærdigelse af et Kredensbæger. — Geh. Ark.

Eptherdi mig mangler 183 lod wngerysk guld tyl Ett kreedendtz, som skall gøris y Hamborg, Daa skall y uerre derom med ded første at skaffe saa megiid guld hiid.

Glyckxborg den 27 Iulij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande [3)].

Oversættelse:
Efterdi mig mangler 183 lod ungarsk guld til et kredensbæger, som skal gøres i Hamborg, da skal i være derom med det første at skaffe så meget guld hid.

Glücksborg den 27. juli 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemestrene til hænde [3)].

[1)] Roe var engelsk Gesandt i Regensburg.
[2)] Brevet er forsynet med en tydsk, ikke egenhændig Udskrift til Korfits Ulfeldt.
[3)] Modtaget 27. Juli (hvilket synes umuligt, hvis det er modtaget i Kjøbenhavn).

Side 108

Brev 73/5 * 28. Juli 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Befaling om, hvorledes han i Regensburg skal føre Sagen om Grevskabet Pinneberg. Hvis den engelske Gesandt kommer med Trusler, bør han afvises ved Hentydning til Uenigheden mellem hans Konge og Parlamentet. Underhandlingerne med Generalstaterne ere afbrudte, da de slet ikke vilde give efter i noget. Kongen haaber, at denne Stivhed vil vække Misfornøjelse hos Menigmand, naar man erfarer Kongens Tilbud om at nedsætte Sundtolden. — Geh. Ark.

Ieg sender dig herhuos ded, som ieg haffuer Skreffuid keys: och ded Chur: collegium tiil, ded greffskafft Pinnenberg angaendis [1)]. Huos ded Chur: collegio skal med flid Søgis, at dy dedsamme med god betenckende lesser och sagsens uychtighed betrachter, Saa som den beskaffenhed, derris pri[n]sipaler och alle fiirster y ded Romske Riige mach[t] pa ligger. Dii skall uyst befinde derhuos at uerre begangen sa store Exorbitantier aff dy keys: Ministris, at ded indted bør at tollereris. Du

skaldt lade abgesandterne wyde, at ieg y samme mening haffuer skreffuen derris herrer til, dog kordteligen.

Naar M: Roe kommer more solito fram med hans truen, da bør man at spørre hannem ad, om hand truer nomine Regis aut Parlamentj. Hiidindtil haffuer Parlamentdit liidit bekymrit sig om Paldtzgreffuens dondt. Huad hiielp konningen kan apart gørre Paldtzgreffuen, ded er uel bekendt.

Staternis gesandter her y Naboelauit Erre framturende

Oversættelse:

Befaling om, hvorledes han i Regensburg skal føre Sagen om Grevskabet Pinneberg. Hvis den engelske Gesandt kommer med Trusler, bør han afvises ved Hentydning til Uenigheden mellem hans Konge og Parlamentet. Underhandlingerne med Generalstaterne ere afbrudte, da de slet ikke vilde give efter i noget. Kongen haaber, at denne Stivhed vil vække Misfornøjelse hos Menigmand, naar man erfarer Kongens Tilbud om at nedsætte Sundtolden. — Geh. Ark.
Jeg sender dig herhos det, som jeg haffuer skrevet kejseren og det kurfyrstlige kollegium til, det grevskab Pinneberg angående [1]. Hos det kurfyrstlige kollegium skal med flid søges, at de det samme med god betænkning læser og sagsens vigtighed betragter, så som den beskaffenhed, deres principaler og alle fyrster i det romerske rige magt på ligger. De skal vist befinde derhos at være begangen så store exorbitantier af de kejserlige ministre, at det intet bør at tolereres. Du skald lade abgesandterne vide, at jeg i samme mening haver skrevet deres herrer til, dog korteligen.
Når M. Roe kommer more solito frem med hans truen, da bør man at spørre hannem ad, om han truer nomine Regis aut Parlamenti. Hidindtil haver parlamentet lidet bekymret sig om palitzgrevens dondt. Hvad hjælp kongen kan apart gøre palitzgreven, det er vel bekendt.

Staternes gesandter her i Naboelauit Erre framturende

[1] Kongen paastod, at Pinneberg, der var blevet ledig ved Grev Otto af Schaumburgs Død, hørte til Stormarn og altsaa tilkom ham og Hertugen af Gottorp, medens Kejseren gjorde Fordring paa det som et hjemfaldent Len. Muligvis har Kongen tænkt paa sin Skrivelse af 28. Juli til Kurfyrste-Kollegiet, hvori han navnlig dvæler ved sine Stridspunkter med Hamborg, men ogsaa omtaler den pinnebergske Sag. Manifest Kôn. May z Dennem. an Ihre Röm. Kays. May. (1641) Fol. Ij-Kj.

Side 109

y derris mening, at dy uyl haffue alting Epther derris hoffuid Och indted accommodere dy danske och Norske vndersaters gravamina, huorudoffuer tractaterne ymellom oss Er interrumperit.

Worris senatores kan nu See, huad man haffuer aff dy kompaner, der uy dog, gud uerre loffuid, inted trenger tiil dem, Och haffuer y saa mange Aar Niit landtzens gode y danmarck och Norrie och dessen vnderliggende prouintier. Ieg hobis dog, at ded skal giiffue stor Alteration yblandt den gemene mand, nar dy fornemmer, at man haffuer præscenterit dennom, at man uylle Reducere tollen, som den uar Anno 1637 [1]). Vale. Myt dem Ersten was Mehres. Aff Glyckxborg den 28 Iulij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande [2]).

Oversættelse:
i deres mening, at de vil have alting efter deres hoved og intet accommodere de danske og norske undersåters gravamina, hvorudover traktaterne imellem os er interrumperit.

Vores senatores kan nu se, hvad man haver af de kompaner, der vi dog, gud være loffuid, inted trænger til dem, og haver i så mange år nyt landtzens gode i Danmark og Norrie og dessen underliggende prouintier. Jeg hobis dog, at det skal give stor alteration iblandt den gemene mand, når de fornemmer, at man haver præsenteret dennom, at man ville reducere tollen, som den var Anno 1637 [1]). Farvel. Mit dem Ersten was Mehres. Af Glücksborg den 28. juli 1641.

Christian.

Udskrift: Statholderen H. Corfidtz Ulfeldt til hænde [2]).

Brev 74/5 * 28. Juli 1641.

Befaling, at Krigskommissarierne ved Afregningen med Soldaterne skulle tage med i Betragtning den Fortæring, som er medgaaet til dem, der have ligget paa Orlogsskibene paa Elben. — Geh. Ark.

Commissarierne, Endten den Danske [3]) Eller H: key von Anefeldt, som skall gørre affregningen med Soldaterne, skall befahliis at haffue den fortering yacht, som der er medgangen paa dem, som pro tempore haffuer leiien paa Elffuen pa Orloff skiiben.

Glyckxborg den 28 Iulij Anno 1641.

Christian.

Oversættelse:
Befaling, at Krigskommissarierne ved Afregningen med Soldaterne skulle tage med i Betragtning den Fortæring, som er medgaaet til dem, der have ligget paa Orlogsskibene paa Elben. — Geh. Ark.

Kommissarierne, enten den danske [3]) eller H. Key von Anefeldt, som skal gøre afregningen med soldaterne, skal befales at have den fortæring i agt, som der er medgået på dem, som pro tempore haver levet på Elven på orlogsskibene.

Glücksborg den 28. juli 1641.

Christian.

---

[1]) Men hertil havde Kongen knyttet den Betingelse, at han forbeholdt sig Ret til efter eget Tykke i Fremtiden at forandre Toldsatserne. Fridericia, anf. Skr. II, 274.
[2]) Modtaget 13. August.
[3]) Knud Ulfeldt til Svenstrup.

Side 110

Brev 75/5 * 30. Juli 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Om den Titel, der gives Kejseren; om Pfalzgrevens Sag og det unyttige i, at den engelske Gesandt søger at føre den igjennem ved at true; om Underhandlingerne med de nederlandske Gesandter i Stade. — Geh. Ark.

Dyn skriiffuelse, Da: Regensburg den 15 Huius, Er mig den 30 her tilhande kommen, Och deraff forstanden, huad siig siiden dyn ankomst diid [1]) haffuer tyldragen. Den tittell betreffende [2]), da skall der ingen kunde siige andiit End, at keysseren ingen anden tytell end Senissimo [3]) giiffuis aff kron Suerrig, och aff kron franckerige Ringer. Vdi den Paldtzgreffuiske Sag skall dy uel trycke siig, ded meiiste dii kan [4]). Kan M: Roe nu true siin herre y lawe igen, da haffuer hand Større lycke End Rett, Mens dy tydinge, uy haffuer aff Engeland, dy rymer siig Ilde ued sliig truen, ty dy kan ingen myddel finde y Engeland tiil at betale ded Skodtske folck, dii haffuer, Huoraff er at Erfare, huad middel der kan uerre til at Effectuere M: Roes truen med.

Man haffuer heer En wund Sommer, som siinis at haffue perturberit dy Stadiiske gesandter tiil Stade, huor

Oversættelse:

Din skrivelse, datert Regensburg den 15 huius, er mig den 30 her tilhande kommen, og deraf forstanden, hvad sig siden din ankomst dit [1]) haver tildragen. Den titel betreffende [2]), da skal der ingen kunde sige andet end, at kejseren ingen anden titel end Senissimo [3]) gives af kron Sverige, og af kron frankerige ringer. Udi den pfalzgreviske sag skal du vel trykke sig, det meste de kan [4]). Kan M. Roe nu true sin herre i lave igen, da haver hand større lykke end rett, mens de tydinge, vi haver af Engeland, de rymer sig ilde ved slig truen, ty de kan ingen middel finde i Engeland til at betale det skotske folk, de haver, hvoraf er at erfare, hvad middel der kan være til at effectuere M. Roes truen med.
Man haver her en wund sommer, som sinis at have perturberet de stadiiske gesandter til Stade, hvor

[1]) Korfits Ulfeldt var kommen til Regensburg i Begyndelsen af Juli. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 157.
[2]) I Ulfeldts Kreditiv til Kejseren var denne tituleret „Eure Liebde und kaiserliche Würde“, men man fordrede, at Tiltalen skulde lyde: „Eure kaiserliche Majestät und Würde“. Som Følge heraf kunde Ulfeldt ikke faa Audiens hos Kejseren, før Christian IV efter at have betænkt sig en Maaneds Tid gav efter og udfærdigede et nyt Kreditiv med den forlangte Titel. Fridericia, anf. Skr. II, 157 ff. Jvfr. Kongens Brev af 5. Aug. 1641.
[3]) Læs: Serenissimo.
[4]) En af Forhandlingsgjenstandene i Regensburg var en Gjenindsættelse af det pfalziske Hus. Den engelske Afsending fremkom med overordentlig store Fordringer, men der udrettedes intet.

Side 111
Brev 75/5 fortsat

dy Endnu Erre forhanden. Imens myne tiiener uar der in loco, da uar dem Ingenting tiil made, Mens dentyd dii motte komme hiid, och dii strax derepther lod komme folckiid Epther dem hiid, da Erkende dy derris groffhed och søgte myn Søn Erdtzbiskopen, at hand lod mig pa anden hand forsta, at kunde dy nu naa ded, som dennom tilforn bødit uar, da uylle dy uerre contandt. Huilckiid ieg ochsa for Myn Søn Erdtzbisskoppens skiild Eptherlod, Nemblig at tollen motte Reduceris, som den uar Anno 1637, Naar dy haffde contenterit dem, Som dii haffuer wlouligen offenderit och giiordt Skaade. Huad nu uyder skeer, ded lerrer tyden oss. Vale. Aff Glyckxborg den 30 Iulij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

Oversættelse:
de endnu er forhanden. Imens mine tjenere var der in loco, da var dem ingenting til måde, mens dentyd de måtte komme hid, og de straks derefter lod komme folkid efter dem hid, da erkende de deres grovhed og søgte min søn ærkebispen, at han lod mig på anden hånd forstå, at kunde de nu nå det, som dennom tilforn bødet var, da ville de være contandt. Hvilkiid jeg også for min søn ærkebispens skyld efterlod, nemlig at tollen måtte reduceris, som den var Anno 1637, når de havde contenterit dem, som de haver ulovligt offenderit og gjort skade. Hvad nu yder sker, det lærer tiden os. Farvel. Af Glücksborg den 30. juli 1641.

Christian.

Udskrift: Statholderen H. Corfidtz Ulfeldt til hænde.

Brev 76/5 * 31. Juli 1641.

Til Peder Vibe.

Om Underhandlingerne med de nederlandske Gesandter i Stade. Forskjellige Nyheder om det ostindiske Kompagni i Nederlandene, om Uroligheder i Frankrig og om Tropper, som Kongen af Spanien har draget sammen. Kongen sender nogle Exemplarer af sin Skrivelse til Kurfyrste-Kollegiet. — Geh. Ark.

Syden Ieg aff gudz store Nade heer Er wel och Lyckeligen igen ankommen, Och ieg Erfohr, at dy herren Stathens deputerede til Stade med allehande vnderliige Pudtz omgiickis, huoraff man kunde mercke, at ded inted uar derris aluor, Da befohl ieg Raadiit, at dy skulle Retcrere dem hiid, huorpa derris Ministrj och Opuarter strax fulde, Huorudoffuer dii herren deputerede kam y andre tancker och lod myn Søn Erdtzbysskoppen forsta, att om dy motte nyde ded, myne tyener dennom tilforn haffde præsenterit, daa uar dy uel contant, Nemblig at tollen y Sundiit motte Reduceris, som den waar Anno

Oversættelse: Brev 76/5
Siden jeg af Guds store nåde her er vel og lykkeligen igen ankommen, og jeg erfor, at de herrer statens deputerede til Stade med allehånde underlige puds omgikkes, hvoraf man kunde mærke, at det intet var deres alvor, da befalede jeg rådet, at de skulle reterere dem hid, hvorpå deres ministri og opvarter straks fulde, hvorudover de herrer deputerede kom i andre tanker og lod min søn ærkebispen forstå, at om de måtte nyde det, mine tjener dennom tilforn havde præsenteret, da var de vel contant, nemlig at tollen i Sundet måtte reduceris, som den var Anno

Side 112

76/5 fortsat
1637, huilckiid Ieg for forbenente myn Søns Intercession dennom beuylgede, Naar dy contenterede mig for dii begangene Exesser.

Dėd Indianske companj y holland staar pa Suage fødder, som aff huosføiiede Aviser er at See. Den Revolta ymellom konningen y franckerige och dy Mall contentan gaar endnu lystig fordt [1]), Och løbber konningens folck fraa ham til dy mall Contanten, Saat Suerrig mueligdt herepther lydit hiielp aff franckerige skal haffue at foruendte.

Konningen aff hyspannien haffuer faat Sølffuer fladen hiiem, Saoch fadt fra Meylan 15000 mand vnder Mar: d: Lyganes [2]) och 8000 fraa Neapolis under Duc: d: Nachero [3]), som kan gørre allehande, Om Naboerne icke haffuer derris sag uel y acht.

Huad Ieg niilligen haffuer skreffuen ded Churfurstlige collegium tiil, Ded haffuer du herhuos att Emphange [4]). Ieg sender dig fleere End Ett exemplar, paded du kandt deele dem ud yblandt dem, som Erre Curiosi.

Aff Glyckstadt den 31 Iulij Anno 1641.

Christian.

Udskrift: A M: M: P: wiibe.

Oversættelse:
1637, hvilkiid jeg for forbenænte min søns intercession dennom bevilgede, når de contenterede mig for de begangne excesser.

Det indianske compani i Holland står på svage fødder, som af hosføjede aviser er at se. Den revolta imellem kongen i frankerige og de mall contentan går endnu lystig fort [1]), og løber kongens folk fra ham til de mall contanten, såt Sverige mueligdt herefter lydit hiielp af franckerige skal have at forvente.

Kongen af hyspannien haver fået sølvflåden hiem, såog fadt fra Meylan 15000 mand under Mar: d: Leganés [2]) og 8000 fraa Neapolis under Duc: d: Nochera [3]), som kan gøre allehande, om naboerne ikke haver deres sag vel i agt.

Hvad jeg nilligen haver skrevet det churfurstlige collegium til, det haver du herhos att emphange [4]). Jeg sender dig flere end ett exemplar, pådet du kandt dele dem ud yblandt dem, som erre curiosi.

Af Glückstadt den 31. juli 1641.

Christian.

Udskrift: A. M. M. P. Wiibe.

Brev 77/5 * 2. August 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen venter ikke for det første Svar paa sit Brev til Dronningen af Sverige om hendes Moder. Der siges at være

[1]) Greven af Soissons havde i Forbindelse med forskjellige franske Stormænd og støttet af Frankrigs Fjender gjort Opstand. Han sejrede 6. Juli 1641 i Træfningen ved Marfée over de kongelige Tropper, der for en stor Del vægrede sig ved at kæmpe, men han dræbtes selv, og den hele Rejsning faldt dermed snart sammen.
[2]) o: Marqvien af Leganés.
[3]) o: Hertugen af Nochera.
[4]) Se ovfr. S. 108 Anm.

Side 113

Brev 77/5 * 2. August 1641. (Fortsat)

kommet svenske Soldater til Pommern og Meklenborg. Kongen nærer ingen Frygt for Kjøbenhavns og Sundets Sikkerhed, men er mere bange for en Indkvartering i Holsten og Landene deromkring. Han omtaler sine Underhandlinger med de nederlandske Gesandter i Stade, hvilke endnu ville trække længe ud, og udtaler sin Tilfredshed med den Maade, hvorpaa Valdemar Christians Rejse til Rusland er opfattet (i Sverige). — Geh. Ark.

Dyn skriffuelse, Daterit den 28 Iulij, Er mig ygar til hande kommen, och deraff forstanden, huad Peder wiibe om Suerrigis tilstand haffuer skreffuen. Pa ded breff, Enkedronningen angar [1]), far man inted sa snardt beskeen, om Enskøndt den portugissiske [2]) eller Brandenborgiske [3]) gesandter inted uar der. Ded suenske folck Siigis heer at uerre pa vnderskedtlige Steder y Pommeren och Meckelenborg ankommen. Køben havffuen och Sundit haffuer med gudz hielp ingen Nød, om Endskøndt der gaar Nogle skiib henad Østersøen. Der Seglede ygar Sex herfra henad køben: Kunde man Sauel forseckere dysse kuarter et per consequens dy Nest herhuos liggende lande for Indkvartering, nar denne Manid och den Nestfølgende Er forby, da uar ded gaadt.

At fauten, som Indtildis til Stade forløben er, Io commissariernis skiild Er, derpa Er ingen thuiffuel. Myne gesandter uar inted sa snardt bordte, dy haffde strax bud huos myn Søn Erdtzbiiskoppen, at hand uille bemøiie siig, at ded motte bliiffue ued ded, som dennom meo nomine aff Commissarierne præsenterit war.

Der tør Ingen tencke, at dy Erlanger nogiit aff mig, uden at dy forseckerer mig pa god Naboskab att holde. Slager dy ded wd, som dem præsenteris, Daa tør dy y al sandhed inted komme hiiem ygen, huilckit dennom Er

Oversættelse:

kommet svenske Soldater til Pommern og Meklenborg. Kongen nærer ingen Frygt for Kjøbenhavns og Sundets Sikkerhed, men er mere bange for en Indkvartering i Holsten og Landene deromkring. Han omtaler sine Underhandlinger med de nederlandske Gesandter i Stade, hvilke endnu ville trække længe ud, og udtaler sin Tilfredshed med den Maade, hvorpaa Valdemar Christians Rejse til Rusland er opfattet (i Sverige). — Geh. Ark.

Din skrivelse, dateret den 28. juli, er mig i går til hænde kommen, og deraf forstanden, hvad Peder Wiibe om Sveriges tilstand haver skrevet. På det brev, enkedronningen angår [1]), får man intet så snart beskeen, om endskjønt den portugisiske [2]) eller brandenburgiske [3]) gesandt inted var der. Det svenske folk siges her at være på underskellige steder i Pommern og Meklenborg ankommen. Københavnen og Sundet haver med Guds hjælp ingen nød, om endskjønt der går nogle skib henad

Østersøen. Der sejlede i går seks herfra henad Køben: Kunde man savel forseckere disse kvarter et per consequens de næst herhos liggende lande for indkvartering, når denne måned og den næstfølgende er forbi, da var det godt.

At fauten, som indtildis til Stade forløben er, i kommissariernes skyld er, derpå er ingen tvivl. Mine gesandter var inted så snart borte, de havde straks bud hos min søn ærkebispen, at han ville bemøje sig, at det måtte blive ved det, som dennom meo nomine af kommissarierne præsenteret var.

Der tør ingen tænke, at de erlanger noget af mig, uden at de forsikrer mig på god naboskab at holde. Slager de det ud, som dem præsenteres, da tør de i al sandhed inted komme hjem igen, hvilket dennom er

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 97.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 84.
[3]) Kurfyrsten af Brandenborg havde i Foraaret sendt R. v. Leuchtmar til Stockholm (hans Instrux er af 1. Maj 1641) for at virke for en Vaabenstilstand i Tydskland. Droysen, Gesch. d. preussischen Politik III, 1, 230 f.

Side 114

sagdti y Øiinen aff købmend. Wyl Suensken bye at sende folck henad tysland, indtil alting bliiffuer klaardt til Stade, da skal dy bye, indtil ded lacker ymod S: Mortens dag, Tii førend uy blyffuer klaar med dy gravamina Och med derris Assecuration for god Naboskab, da uyl der løbbe En wacker tyd bordt. Gud skee loff, att commissarierne Erre bordte pa myn Siide.

Ded Er mig kerdt, at dy [1]) haffuer den mening om greff woldemars Reiisse, som du skriiffuer. Dy, som Erre y den mening, dennom Er myn gode Affection ymod dy Persianer inted bekendt. Vale. Aff Glyckxborg den 2 Au: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

Oversættelse:
sagdt i øinen af købmænd. Vil svensken bibe at sende folk henad Tyskland, indtil alting bliver klardt til Stade, da skal de bibe, indtil det laker ymod S. Mortens dag, ti før end vi bliver klar med de gravamina og med deres assecuration for god naboskab, da vil der løbe en vacker tid bort. Gud skee lov, at kommissarierne erre borte på min side.

Det er mig kært, at de [1]) haver den mening om grev Valdemars rejse, som du skriver. De, som er i den mening, dennom er min gode affection imod de persianer inted bekendt. Farvel. Af Glücksborg den 2. august 1641.

Christian.

Udskrift: Kansleren H. Christian Tommissøn til hænde.

Brev 78/5 * 5. August 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Kejserens Titel, hvorom Kongen venter nærmere Underretning fra Kansleren. Om Underhandlinger mellem Sveriges tydske Soldater samt weimarske, lyneborgske og hessiske Soldater paa den ene og Kongen paa den anden Side. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Dyn skriffuelse, daterit den 20 Iulii, er mig y gar til hande kommen, och deraff forstanden, hvad der er om den tytel forreløben, Huorpa Ieg dig inted forholder, At Chanseler Friis, som siist døde [2]), haffuer uerrit Arsag derudi, at samme Maner er brugdt. Huad betenckende hand nu haffuer hafft derudi, ded kan ingen her wyde. Mens eptherdi der fyndis dy, som erre y den Mening, at samme Chanseler icke haffde befahliit sliigdt, vden at hand haffde

Oversættelse:
Befaling, at Krigskommissarierne ved Afregningen med Soldaterne skulle tage med i Betragtning den Fortæring, som er medgaaet til dem, der have ligget paa Orlogsskibene paa Elben. — Geh. Ark.

Din skrivelse, dateret den 20. juli, er mig i går til hænde kommen, og deraf forstanden, hvad der er om den titel forreløben, hvorpå jeg dig inted forholder, at kansler Friis, som sidst døde [2]), haver været årsag derudi, at samme maner er brugt. Hvad betænkning han nu haver haft derudi, det kan ingen her vide. Mens efterdi der fyndis de, som er i den mening, at samme kansler ikke havde befalet sligt, uden at han havde

[1]) Nemlig i Sverige. Jvfr. ovfr. S. 96 og Brevet Nr. 80.
[2]) Christian Friis til Kragerup, † 1639.

vil du bekræfte at alle femtidige bev vil blive trans efter regler som afstedkom den

Side 115
Brev 78/5 fortsat
dertil hafft Arsag, Da er der nu Bud huos den itzige Chanseler at erfahre, huad hand om samme leilighed kan fynde til eptherretning, huilckit med første Post skal bliffue dig tilskyckit. Dy tydske Soldater, som tiener Suerrigis krone, item dy weiimarske och Lyneborgske med dy Hessiske haffuer hafft derris deputeride heer huos mig och præsenterit mig aldt ded forbenendt folck [1]). Och eptherdi dy inted haffude sliig fulmacht, som mig anstod, da bleffue dy remitterit tyl om 14 dage at møde heer. Tyener ded inted til andiit, da tiiener ded tyl at gørre et Skaar ymellom dy Suenske och dy Tydske, sa at Suensken inted beholder mere end 600 Mand, som er aff derris Nation. Vale. Aff Glyckxborg den 5 Aug: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt til hande.

Oversættelse:
dertil haft årsag, da er der nu bud hos den itzige kansler at erfare, hvad han om samme leilighed kan fynde til efterretning, hvilket med første post skal blive dig tilskicket. De tydske soldater, som tjener Sveriges krone, item de weimarske og lyneborgske med de hessiske haver haft deres deputeride her hos mig og præsenteret mig alt det forbenævnte folk [1]). Og efterdi de inted havde slig fuldmagt, som mig anstod, da blev de remitteret til om 14 dage at møde her. Tjener det inted til andet, da

tjener det til at gøre et skår imellem de svenske og de tydske, så at svensken inted beholder mere end 600 mand, som er af deres nation. Farvel. Af Glücksborg den 5. august 1641.

Christian.

Udskrift: Statholderen H. Corfidtz Ulfeldt til hænde.

Brev 79/5 * 7. August 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen betvivler, at de svenske Troppers Overrejse til Tyskland kan være bleven forsinket ved Underhandlingerne i Stade, hvilke Underhandlinger endnu ikke ere rykkede en Smule fremad. Han omtaler de tydske Soldaters Uvilje mod at kommanderes af svenske Generaler. — Geh. Ark.

Aff dyn Skriffuelse Erfahrer ieg Peder wiibis mening om ded Suenske folckis forreiisen aff Riigit henat tyssland [2]). At dy skulle uerre kommen sa syldig fordt for dii

Oversættelse:
Kongen betvivler, at de svenske Troppers Overrejse til Tyskland kan være bleven forsinket ved Underhandlingerne i Stade, hvilke Underhandlinger endnu ikke ere rykkede en Smule fremad. Han omtaler de tydske Soldaters Uvilje mod at kommanderes af svenske Generaler. — Geh. Ark.

Af din skrivelse erfarer jeg Peder Wiibis mening om det svenske folks forrejsen af riget henad Tyskland [2]). At de skulle være kommen så syldig fort for de

[1]) Om den stærke Misfornøjelse, som ytrede sig i Sveriges tydske Hær efter Banérs Død, fremkaldt dels ved Udeblivelsen af Sold dels ved nationale Rivninger, se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 166 ff. og Cronholm, Trettioåriga kriget o. underhandl. i Tyskland I, 2, 456 ff. og 468 ff. Jvfr. Kongens Breve af 7., 21. og 27. Aug., 4. og 14. Sept., 7., 9. og 14. Nov.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 95 f. 114.

Side 116

Brev 79/5 fortsat
tractaters skyld y Stade, ded kan ieg inted bilde mig ind, ty skulle dy haffue byed derepther, daa haffde dy Icke endnu uerrit aff landiit, Ickeheller mueligdt y dette Aar, ty tractaterne Erre liige saa neer hac hora, som dy uar den dag, dy begindtis, ty ded siinis, at dy skammer siig for ded, som skeed Er, och seer inted, huorledis dy med Reputation kan komme fra ded, dy haffuer mueligdt vden order loffuit y Suerrig at prestere. Tii ded tydske werck paa Suerrigis siide Staar heel Slett, saatt ded kan Epther menniskens Øiien indted lenge haffue bestand, ty dy tydtske uyl slett inted uerre commanderit aff Suenske generaler, Mens uyl haffue penge och Ett hoffuid, som Er fød y tysland, Huorudoffuer alle dy pladtzer, som Er besatt med tydske, gaar fraa Suensken. Naar ded skeer, daa kan man komme tilrette med laas [1]). Vale. Aff Glyckxborg den 7 Augustj Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tyl hande.

Oversættelse:
tractaters skyld i Stade, det kan jeg inted bilde mig ind, ty skulle de haver byed derefter, da havde de icke endnu været af landit, ickeheller mueligdt i dette aar, ty traktaterne erre lige så nær hac hora, som de var den dag, de begyndtes, ty det siinis, at de skammer sig for det, som skeed er, och seer inted, hvorledes de med reputation kan komme fra det, de haver mueligdt uden order loffuit i Sverige at præstere. Tii det tydske verck på Sveriges side står heel slett, såt det kan efter menneskens øiien inted længe have bestand, ty de tydtske vil slett inted være commanderit aff svenske generaler, mens vil have penge og ett hoffuid, som er fød i Tyskland, hvorudover alle de platzer, som er besatt med tydske, går fra svensken. Når det skeer, da kan man komme tilrette med lås [1]). Farvel. Af Glücksborg den 7. august 1641.

Christian.

Udskrift: Kansleren H. Christian Tommissøn til hænde.

Brev 80/5 * 7. August 1641.

Til Peder Vibe.

Kongen omtaler de Svenskes uformodede Interesse for Valdemar Christian, deres Stilling til Enkedronning Maria Eleonora og deres Forhold til de tydske Soldater samt det Uheld, der har ramt de Skibe, som skulde konvoyere den portugisiske Gesandt. Om Underhandlingerne i Stade vides intet med Vished. Kongen ser gjerne, at en vis Philip Horn begiver sig til Danmark. Han vil kjøbe nogle Louis de Geer tilhørende Geværer. — Geh. Ark.

Aff dyn skriffuelse, daterit den 24 Iulij, haffuer Ieg Erfahren den wformodendis Affection, dy Suenske haffuer ladiid siig mercke med ymod greff woldemar Christian. Gud giiffue, at den ma lenge waare.

Oversættelse:
Af din skrivelse, dateret den 24. juli, haver jeg erfaren den uformodendis affection, de svenske haver ladit sig mærke med imod grev Valdemar Christian. Gud give, at den må længe vare.

[1]) Lasse, et Øgenavn for Svenskerne.

Side 117
80/5
Enckedronningen angaendis, da skal hun heel wel uerre tilfriidtz, Naar hun kann Naa ded, som der taliis om y Suerrig. Quo modo ded kan bliiffue tyl ueiie bracht, Hoc nihil ad me. At dy erre mig Och uorris Nation Inted God, ded er inted Nytt. Kunde dy nu ued derris ministris och pensionariis y tisland offuertale dy tydske Soldater, som findis y derris tiiENISTE, at bliiffue y tyenisten pa den maner, dy hiidindtil uerrit haffuer, daa haffude dy gaffn deraff.

Der findis ickun 600 indfødde Suenske y Armeiien, Och dy andre alle uyl uerre her [1]) manit betaldt och commanderit aff En tydsk generall, huilckiid dy inted kan gørre, Huorfor Endomstund Inted uyst huos mig Om pommeren kan Sluttis, ded ma ochsa forsøgis, huorledis ded kan forsøgis.

Att dy skiib, som skulle confoiiere den Portugissiske abgesandter [2]), Erre Omfalden, ded ma giiffue hannem et gaadt Mod tyl En vnd Ende, ty kan dy icke bliiffue offuen wandiit, sauydt dy bør, da uyl ded gaa Skaarp til med dem y den Spanske Søe.

Om tractaterne tyl Stade Er heer vell saa liiden uyshed som y Suerrig. Myn søn hertug frederich haffuer nu uerrit her offuer Otte dage och ingen bud hafft fra dy deputerede aff holland, der dy dog endnu Erre y Stade. At Chanseleren haffuer holdt ded breff sa hiiemmeligdt, som kam aff holland, Dertil uar mueliigdt arsagen, at hand fandt inted ded dery, som Borell haffude loffuid hannem.

Saframdt dy gode herrer inted Remedierer dii gravamina, som aff Stralsundt, Riiga och Reeuel klagis offuer, Da tør dy faa nock at gøre med derris Egiit.

Naar Phiilip horn begehrer at begiffue sig ind y danmarck, da seer Ieg ded gerne Och uyl fauorisere hannem,

Oversættelse:
Enkedronningen angående, da skal hun hel vel være tilfreds, når hun kan nå det, som der tales om i Sverige. Hvordan det kan blive til veje bragt, det rager ikke mig. At de er er os og vores nation inted god, det er inted nyt. Kunde de nu ved deres ministre og pensionariere i Tyskland overtale de tydske soldater, som findes i deres tjeneste, til at blive i tjenesten på den maner, de hidtil værit haver, da havde de gavn deraf.

Der findes ikkun 600 indfødte svenske i arméen, og de andre alle vil være her hver mand betalt og commanderit af en tydsk general, hvilket de inted kan gøre, hvorfor endomstund inted vist hos mig om Pommern kan sluttis, det må ochsa forsøgis, hvorledis det kan forsøgis.

At de skib, som skulle confoiiere den portugisiske abgesandter, erre omfalden, det må give ham et godt mod til en vnd ende, ty kan de icke blive oven vandiit, såvidt de bør, da vil det gå skarp til med dem i den spanske sø.

Om traktaterne til Stade er her vell så liiden uvished som i Sverige. Min søn hertug Frederik haver nu været her over otte dage og ingen bud haft fra de deputerede af Holland, der de dog endnu erre i Stade. At kansleren haver holdt det brev så hemmeligt, som kom af Holland, dertil var mueligdt årsagen, at han fandt inted det deri, som Borell havde loffuid ham.

Såfremt de gode herrer inted remedierer de gravamina, som af Stralsund, Riga og Reval klages over, da tør de få nok at gøre med deres eget.
Når Philip Horn begejstrer at begive sig ind i Danmark, da seer jeg det gerne og vil favorisere ham,

[1]) Der skal staa: huer.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 84. 97.

Side 118

Saa uydt skee kan. Luiis d. gueeres gewehr angaendis, daa uyl ieg ded beholde, saframdt ded Er gadt købmandtz godtz, och hand uyl giiffue byllig køb.

Aff Glyckxborg den 7 Augustj Anno 1641.

Christian.

Udskrift: A: M: M: P: wybe.

Oversættelse:
Så vidt ske kan. Louis de Geers gevær angående, da vil jeg det beholde, såfremt det er godt købmandsgods, og han vil give billig køb.

Af Glücksborg den 7. august 1641.

Christian.

Udskrift: A. M. M. P. Wybe.

Brev 81/5 * 20. August 1641.

Til Rigsraadet.

Dets Betænkning forlanges om Midler til at betale de hvervede Tropper, om Forstærkning af Grev Pentzes Regiment, om Forhindring af de Svenskes Bedragerier i Sundet og om Underhandlingerne med Spanien. — Geh. Ark.

Arsagen, huorfor uy pa dette sted Nadiigst haffuer uyllit tyl os lade kalle danmarckis Riigis Raad [1]), Er kordtteligen denne.

1. At man y tyde tencker pa myddel til at betale ded geworben folck tyl hest och fodtz med, Icke allene fordi at man nu kan faa dem fordt, Mens ochsa at man kan haffue ded aff dem framdelis, huorfor man Nu En Rom tyd dem vnderholdt haffuer.

2. Att greff Pendtziis Regiimendt lyge ued dy Regimendter y fyrstendommen forsterckit bliiffuer pa 500 mand, Endten aff udskoddit y landit eller med geworben folck, som uyl falde besuerligdt for landiit.

3. At dy Suenskiis bedregery y Sundiit forrekommis med tyenlige myddel. NB. Sa lenge den Resident, som ligger y helssingør, bliiffuer der, da haffuer man Inted andiit at foruendte End ded samme, om ded Endskøndt icke bliiffuer dreffuen paa den Itzige maner, som Nu skeer.

Oversættelse:
Årsagen, hvorfor vi på dette sted nådigst haver villet til os lade kalle Danmarks rigis råd [1]), er korteligen denne.

At man i tide tænker på middel til at betale det hvervede folk til hest og fods med, ikke allene fordi at man nu kan få dem fort, mens også at man kan have det af dem framdeles, hvorfor man nu en rum tid dem underholdt haver.

At grev Pentzes regiment lige ved de regimenter i fyrstendømmen forstærket bliver på 500 mand, enten af udskoddet i landet eller med hvervet folk, som vil falde besværligt for landet.

At de svenskes bedrageri i Sundet forekommes med tjenlige middel. NB. Så længe den resident, som ligger i Helsingør, bliver der, da haver man inted andet at forvente end det samme, om det endskjønt icke bliver drevet på den itzige maner, som nu skeer.

[1]) Ved Brev af 27. Juli var Rigsraadet indkaldt til at møde i Odense 17. Aug. (Sjæll. Tegn. XXVII, 200); men Mødestedet maa være blevet forandret.

Side 119

Brev 81/5 * 20. August 1641. (Fortsat)

4. Hanibal Seestedtz forretning y Hiispannien skall med flid ygennom sees och deroffuer Delibereris, huad in illo Negotio diisse Riiger och lande tyl beste kan forretagis [1]).

Hadersleffhus den 20 Augustj Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad tiil hande.

Oversættelse:
4. Hannibal Seestedts forretning i Hyspannien skal med flid igennem ses og derover delibereres, hvad in illo negotio disse riger og lande til bedste kan foretages [1]).

Haderslevhus den 20. august 1641.

Christian.

Udskrift: Danmarks rigis råd til hænde.

Brev 82/5 * 21. August 1641.

Til Peder Vibe.

Det er unyttigt at søge Oplysninger om den svenske Orlogsflaades Styrke. Kongen omtaler Alliancen mellem Portugal og Sverige, Uenigheden mellem de tydske Soldater og den svenske Regering og en Træfning mellem Katholiker og Protestanter i Tydskland. Han venter paa Svar angaende den svenske Enkedronning. — Geh. Ark.

Aff dyn skriiffuelse, den 9 Huius daterit, haffuer ieg iblandt andit forstanden, at du bemøiier dig at erfare Manehren och størrelsen aff dy Suenske Orloff Skiib, Huilckit studium Er nullius usui. Den portugissische och suenske Allianse och gesandtens tryckte discurs Erre hinanden heel liig. Dentiid ded 13 cap: Apoca: [2]) bleff skreffue(!) y patmus, Da skall der

Oversættelse:
Af din skrivelse, den 9. huius dateret, haver jeg iblandt andet forstanden, at du bemøier dig at erfare manehren og størrelsen af de svenske orlogsskib, hvilket studium er nullius usui.

Den portugisiske og svenske alliance og gesandtens trykte discurs erre hinanden hel liig. Dentiid det 13. cap. Apoca: [2]) blev skreven i Patmus, da skal der

[1]) Rigsraadets Betænkning, dat. Haderslevhus 21. Aug., er underskrevet af Christen Thomesen Sehested, Jørgen Urne, Mogens Kaas, Tage Thott, Christoffer Ulfeldt, Just Høeg, Jørgen Sefeldt og Hannibal Sehested. Det hedder deri, at der intet andet Middel vides til at betale det hvervede Folk end at tage Pengene af den til Michaelis paabudne Skat; indtil denne indkommer, bedes Kongen foreløbig at komme Riget til Hjælp. Det fraraadedes at haste med at forstærke Grev Pentzes Regiment; angaende den svenske Residents urigtige Certifikater kan der forhandles med ham ved næste Herredag. Rigens Raads Breve, Fasc. 52.

[2]) Den skildrer Dyret med de 7 Hoveder og 10 Horn og med Bespottelsens Navn paa sine Hoveder. L. Engelstoft synes

Side 120

Neppeligen haffue uerrit tenckt pa Chanseler Oxenstern och hans Selskab.

Regeringen haffude uel En drømmer behoff, som kunde drømme dem nogen penge sammen, huormed dy tydtske kunde contenteris, som Erre heel mall contant. Kommer nu Offuerster Baur$^{1)}$ tyl dem, da uyl ded inted bliiffue beder, Eptherdi hand Nu haffuer Merckt dem pussen aff$^{2)}$. Dy keysserlige och dy weiimerske och Suenske haffuer Nu uerrit lystig y tag med huerandre, saat der Er bleffuen wacker offiserer pa begge siiider. Paa keysserens siide Er graff Broy, och paa den weiimarske Siide greffuen aff Nassau bleffuen, foruden mange vnder offiserer 3)
.

Dy gode herrer y Suerrig haffuer Endnu Ingen Arsg til att tencke pa nogen Reuansi pa mig, førend Ieg faar beskeen paa ded breff, Encke dronningen angar.

Aff hadersleffhus den 21 Augustj Anno 1641.

Christian.

Udskrift: A M: M: Viibe.

Oversættelse
Neppe ligen haffue uerrit tenckt pa Chanseler Oxenstern och hans Selskab. Regeringen haffde uel En drømmer behoff, som kunde drømme dem nogen penge sammen, huormed dy tydtske kunde contenteris, som Erre heel mall contant. Kommer nu Offuerster Baur$^{1)}$ tyl dem, da uyl ded inted bliiffue beder, Eptherdi hand Nu haffuer Merckt dem pussen aff$^{2)}$. Dy keysserlige och dy weiimerske och Suenske haffuer Nu uerrit lystig y tag med huerandre, saat der Er bleffuen wacker offiserer pa begge siiider. Paa keysserens siide Er graff Broy, och paa den weiimarske Siide greffuen aff Nassau bleffuen, foruden mange vnder offiserer 3)
. Dy gode herrer y Suerrig haffuer Endnu Ingen Arsg til att tencke pa nogen Reuansi pa mig, førend Ieg faar beskeen paa ded breff, Encke dronningen angar. Aff hadersleffhus den 21 Augustj Anno 1641.
’Christian.
Udskrift: A M: M: Viibe.

ganske at have misforstaaet Stedet (Det skandinav. Litteraturselsk. Skr. 1811 S. 90).

1) Frederik Bauer var antagen i den danske Konges Tjeneste. Som Generalmajor deltog han 1644–45 i Krigen i Holsten, men indlagde sig alt andet end Berømmelse. Stillet for en Krigsret dømtes han i Jan. 1646 til at miste Livet, og kun mod en stor Bøde af 49,000 Rdl. blev Livet skjænket ham. (Slange S. 1071. 1101. 1229. 1:95 f. 1381. 1387. Staatsbürg. Magazin III, 740. 744 ff. 749. Neues Staatsbürg. Mag. I, 877. 879. 882. Christiani u. Hegewisch, Gesch. der Herzogthümer III, 376. Brevet af 4. Sept. 1641). Dog synes ogsaa personlige Fjendskaber at have haft Del i Domfældelsen. Bauer gik derpaa vistnok i en anden Fyrstes Tjeneste, og det ser ud til, at han faar Aar senere fik en Slags Erstatning (Ratjen, Verzeichniss der Handschriften der Kieler Universitätsbibl. I, 86).
2) Det har vel altsaa været Kongens Hensigt at lade Bauer træde i Underhandling med de misfornøjede svenske Oberster.
3) 14. Aug. stod der en Træfning ved Hornburg i Nærheden af Wolfenbüttel, i hvilken den kejserlige General Bruay blev slagen. At han faldt, beror paa et falsk Rygte; derimod blev

Side 121

Brev 83 * 27. August 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

De Svenskes Sager staa daarlig i Tydskland paa Grund af Pengemangel. Den portugisiske Gesandt i Sverige bliver nu ikke behandlet med den Opmærksomhed som før. De Svenskes tydske Tropper og ligesaa de weimarske og lyneborgske ønske Fred. Kongen haaber, at den lille Hær, hvormed han vil lejre sig i Holsten, vil indgyde Respekt. Uenigheden med Nederlandene om Sundtolden var bilagt, da Underhandlingerne pludselig abrødes. Den engelske Gesandt Roes Forhandlinger med Kejseren ville blive frugtesløse. Med Hensyn til Freden i Tydskland maa Pfalzgreven have sine Lande igen, men han kan ikke opnaa Kurværdigheden strax. Kongen haaber, at der skal opstaa Tvist mellem Generalstaterne og Sverige. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Dyn skrffuelse, daterit den 11 Huius, er mig Igar tilhande kommen, Och deraff forstanden tylstanden y ded lau, du nu uerserer (¹)¹.

Dy suenskiis dondt y tiisland star pa skrøbbelige fødder. Dy, som uar henne y suerrig huos Regeringen om Penge tiil Armeien, dy erre kommen tilbage og ingen bracht med, mens tilsaun (²)² pa Penge, dog quando Er inted derhuos (³)³. Dem resterere (⁴)⁴ gange 100 tussind daler, som neppeligen fiindes y suerrig. At dy gerne giorde ded, dy kunde, ded er deraff at erfare, At dii stackiit siiden haffuer soldt Luiis de gerres aff kronens godtz for 80 (⁵)⁵ tussind daler.

---

en Broder af ham, der var Ritmester, fangen (Chemnitz, Schwedischer in Teutschland geführter Krieg IV, 1, 54). Paa svensk-tydsk Side faldt Grev Vilhelm Otto af Nassau.
(¹)¹ Nemlig Regensburg.
(²)² Saaledes Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.). Klev. har: tilsuar.
(³)³ Paa de misfornøjede tydsche Officerers Vegne vare Rochow og Mortaigne sendte til Sverige for at kræve tilgodehavende Penge. I Juni kom de til Stockholm, men først 5. Aug. stededes de for Regeringen. Man vandt dem ved Gaver, og skjønt de vendte tilbage uden at have faaet, hvad de skulde fordre, lykkedes det dog at dæmpe Misfornøjelsen. Cronholm, tunnellingar kriget o. underhandl. i Tyskland I, 2, 456 ff. 472.
(⁴)⁴ Langebeks Afskr. har: 5.
(⁵)⁵ Langebeks Afskr.: 50. Den svenske Regering overdrog 11.

Oversættelse af brev nr. 83 * 27. August 1641.
De Svenskes Sager staa daarlig i Tydskland paa Grund af Pengemangel. Den portugisiske Gesandt i Sverige bliver nu ikke behandlet med den Opmærksomhed som før. De Svenskes tydske Tropper og ligesaa de weimarske og lyneborgske ønske Fred. Kongen haaber, at den lille Hær, hvormed han vil lejre sig i Holsten, vil indgyde Respekt. Uenigheden med Nederlandene om Sundtolden var bilagt, da Underhandlingerne pludselig abrødes. Den engelske Gesandt Roes Forhandlinger med Kejseren ville blive frugtesløse. Med Hensyn til Freden i Tydskland maa Pfalzgreven have sine Lande igen, men han kan ikke opnaa Kurværdigheden strax. Kongen haaber, at der skal opstaa Tvist mellem Generalstaterne og Sverige. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438. Dyn skrffuelse, daterit den 11 Huius, er mig Igar tilhande kommen, Och deraff forstanden tylstanden y ded lau, du nu uerserer (1)[1]. Dy suenskiis dondt y tiisland star pa skrøbbelige fødder. Dy, som uar henne y suerrig huos Regeringen om Penge tiil Armeien, dy erre kommen tilbage og ingen bracht med, mens tilsaun (2)[2] pa Penge, dog quando Er inted derhuos (3)[3]. Dem resterere (4)[4] gange 100 tussind daler, som neppeligen fiindes y suerrig. At dy gerne giorde ded, dy kunde, ded er deraff at erfare, At dii stackiit siiden haffuer soldt Luiis de gerres aff kronens godtz for 80 (5)[5] tussind daler.

---

en Broder af ham, der var Ritmester, fangen (Chemnitz, Schwedischer in Teutschland geführter Krieg IV, 1, 54). Paa svensk-tydsk Side faldt Grev Vilhelm Otto af Nassau.
(1)[1] Nemlig Regensburg.
(2)[2] Saaledes Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.). Klev. har: tilsuar.
(3)[3] Paa de misfornøjede tydsche Officerers Vegne vare Rochow og Mortaigne sendte til Sverige for at kræve tilgodehavende Penge. I Juni kom de til Stockholm, men først 5. Aug. stededes de for Regeringen. Man vandt dem ved Gaver, og skjønt de vendte tilbage uden at have faaet, hvad de skulde fordre, lykkedes det dog at dæmpe Misfornøjelsen. Cronholm, tunnellingar kriget o. underhandl. i Tyskland I, 2, 456 ff. 472.
(4)[4] Langebeks Afskr. har: 5.
(5)[5] Langebeks Afskr.: 50. Den svenske Regering overdrog 11.

Side 122

Den Portugisische gesanter y suerrig gar nu tiil fodtz pa dy steeder, der som hand tilforn bleff agiid hen med dronningens kudz.

Der kan ingen troe, huilcken offuerløb man haffuer heer aff dii suenskiis Offiserer, som alle begerer att uerre vnder mig uden Penge, til at Erlange friid y tyssland.

Wyl keysseren indga en oprichtig Amnistiam, Ieg uil forsickere hannem pa aldt ded tydske folck, suensken haffuer, item ded weiimerske och lyneborgske folck tiil hans tieniste. Huad du kandt mercke, at dii holder aff sliig myn intention, ded skaldt du lade mig uyde.

Ieg habis med gudtz hielp, at woris ringe Armej, som bestaar y 1000 Heste och 9000 tiil fodtz, skal bliiffue sa høiidt estimerit som ingen aff alle dy andre, som pa benen Er, huormed ieg med ded første achter at campere ued Alleren [1]).

Den differens om tollen y sundt uar aldt componerit, at ded skulle bliiffue ued ded Aar Anno 1637 [2]), mens dentyd dy fiick en expres aff Suerrig, da interrumperede [3]) tractaterne og droge bordt. Ieg haffuer sendt myn Resident y Holland [4]) aldt ded, [som] [5]) tracterit Er, med creditif til Prindtzen, huos huem dii Hollandske abgesandter liiden tack skal fortiene.

Ded, som M: Roe tractere [6]) med mig, tollen y Sun-

Oversættelse af brev nr. 122

Den Portugisische gesanter y suerrig gar nu tiil fodtz pa dy steeder, der som hand tilforn bleff agiid hen med dronningens kudz. Der kan ingen troe, huilcken offuerløb man haffuer heer aff dii suenskiis Offiserer, som alle begerer att uerre vnder mig uden Penge, til at Erlange friid y tyssland. Wyl keysseren indga en oprichtig Amnistiam, Ieg uil forsickere hannem pa aldt ded tydske folck, suensken haffuer, item ded weiimerske och lyneborgske folck tiil hans tieniste. Huad du kandt mercke, at dii holder aff sliig myn intention, ded skaldt du lade mig uyde. Ieg habis med gudtz hielp, at woris ringe Armej, som bestaar y 1000 Heste och 9000 tiil fodtz, skal bliiffue sa høiidt estimerit som ingen aff alle dy andre, som pa benen Er, huormed ieg med ded første achter at campere ued Alleren [1]). Den differens om tollen y sundt uar aldt componerit, at ded skulle bliiffue ued ded Aar Anno 1637 [2]), mens dentyd dy fiick en expres aff Suerrig, da interrumperede [3]) tractaterne og droge bordt. Ieg haffuer sendt myn Resident y Holland [4]) aldt ded, [som] [5]) tracterit Er, med creditif til Prindtzen, huos huem dii Hollandske abgesandter liiden tack skal fortiene. Ded, som M: Roe tractere [6]) med mig, tollen y Sun-

---

Sept. 1641 Louis de Geer Finspång, vurderet til 50,557 Rdl., i Afregning paa hans Fordringer. (Burén) Tankar öfwer Landt-Bruket, Bergs-Rörelsen, Manufacturerer o. Handl. uti förre Gustafianske Tidehwarfwet, med tillämpadt Äreminne öfwer Louis de Geer, Linköp. 1790, S. 305.

[1]) Om denne Lejrsamling jvfr. Slange S. 1063 f. og Brevene af 4. Sept. og 7. Nov. 1641.

[2]) Jvfr. ovfr. S. 106. 109. 111.

[3]) Her mangler Ordet: de.

[4]) Martin Tancke.

[5]) Det indklamrede Ord tilføjet efter Langebeks Afskr.

[6]) o: tracterede. Underhandlingerne dreves i Begyndelsen af 1640 (forrige Bind S. 311). Christian IV ratificerede Traktaten 22. Marts 1641 (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 268).

Side 123

dit angaendis, ded haffuer kon: inted tordt confirmere, mens sendt ded med Niiels wiind tilbage igen [1]).

Huilckit uil gørre hannem stor credit huos keysseren, nar hand Erfahrer, huorledis dy omgaas mig, huilckiit du smuck høffelig kandt lade hannem forsta:.

Huad som nu sluttis huos keysseren och inted aff parlamentit confirmeris, det Er liige sa megit, som ded uar tracterit med keysserens kock.

Hans fulmacht pa ded, hand tracterede med mig, den haffuer kon: selffuer vnderskreffuen och siiden Inted ach-tiid uyder, end En gemen kompan den haffte vnder-skreffuen.

Huad hans Credit nu kan mehre gelde End tilforn, ded seer Ieg inted, hand bringer mig pa omkostning, Och ieg kan pa den uys inted uyde huortil. Der kan Ingen oprichtig Amnistia accepteris, vden att Paldtzgreffuen och hans foruandter faar derris igen, mens att Erlange Chur-dit nu strax igen, dertil seer ieg ingen middel.

Peder wiibe skreff mig til for faa dage siiden, att dy hollender haffde arresterit thuende Suenske skiib y Holland, huorfor dy suenske haffuer arresterit thuende Hollender y suerrig igen, Saat ieg habiis, at dy y steeden for ded, at dy uylle føre mig och dy Hollender sammen, kommer selffuer y Haar sammen. Vale. Aff glyckxborg den 27 Augustj Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt til hande.

Oversættelse af brev nr. 123
dit angaendis, ded haffuer kon: inted tordt confirmere, mens sendt ded med Niiels wiind tilbage igen [1]). Huilckit uil gørre hannem stor credit huos keysseren, nar hand Erfahrer, huorledis dy omgaas mig, huilckiit du smuck høffelig kandt lade hannem forsta:. Huad som nu sluttis huos keysseren och inted aff parlamentit confirmeris, det Er liige sa megit, som ded uar tracterit med keysserens kock. Hans fulmacht pa ded, hand tracterede med mig, den haffuer kon: selffuer vnderskreffuen och siiden Inted achtiid uyder, end En gemen kompan den haffte vnderskreffuen. Huad hans Credit nu kan mehre gelde End tilforn, ded seer Ieg inted, hand bringer mig pa omkostning, Och ieg kan pa den uys inted uyde huortil. Der kan Ingen oprichtig Amnistia accepteris, vden att Paldtzgreffuen och hans foruandter faar derris igen, mens att Erlange Churdit nu strax igen, dertil seer ieg ingen middel. Peder wiibe skreff mig til for faa dage siiden, att dy hollender haffde arresterit thuende Suenske skiib y Holland, huorfor dy suenske haffuer arresterit thuende Hollender y suerrig igen, Saat ieg habiis, at dy y steeden for ded, at dy uylle føre mig och dy Hollender sammen, kommer selffuer y Haar sammen. Vale. Aff glyckxborg den 27 Augustj Anno 1641. Christian. Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt til hande.

Brev 84/5 * 2. Septbr. 1641.

Til Peder Vibe.

De nederlandske Gesandter ere paa Vejen fra Stade til Glückstadt. — Geh. Ark.

[1]) 15. April 1641 fik Niels Vind 200 Rdl. i Rejsepenge til England (Rentemestr. Regnsk.). Det er uden Tvivl den „nobilis noster aulicus“, som Kongen i et Brev af 13. April til Karl I omtaler som sendt til England (Geh. Ark., Latina). Jvfr. Slange S. 1091.

Side 124

Siiden ieg skreff siist, da er heer inted sønderligdt forrefallen, wdenat der kam denne tyme En tiil mig, som berettede, at dy Stadyske gesandter kam nu strax hiid fraa Stade.

Dii uar aldt henad førde, Och dentyd dy saa, at man skøtte ded inted, da wende dy om Igen og drog hiid. Huad deraff Nu uyder bliiffuer deraff, ded giiffuer tyden.

Aff glyckstadt den 2 Septem: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: A M: M: Viibe.

Oversættelse af brev nr. 85 * 4. September 1641.
Siden jeg skrev sidst, er der her intet særligt forefaldet, undtagen at der kom en person til mig denne time, som berettede, at de stadeanske gesandter kom nu straks hid fra Stade. De var allerede ført herhen, og dengang de så, at man intet skønnede derpå, vendte de om igen og drog hid. Hvad deraf

nu videre bliver, det giver tiden. Af Glückstadt den 2. september år 1641. Christian. Udskrift: A. M. M. Vibe.

Brev 85/5 * 34. Septbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested og Jørgen Vind.

De nederlandske Gesandter ere komne fra Stade til Glückstadt, hvor de nu skulle have Audiens. Det siges, at Lennart Torstenson med det første kommer til Tydskland med en stor Sum Penge til de svenske Soldater. Kongen ønsker, at hans Hær snart var samlet i Holsten, for at han inden sin Bortrejse kan lægge den i Lejr; men før den nye Officer, Bauer, er kommen, kan Kongen ikke drage derfra. — Geh. Ark. Orig. sønderreven.

Epther at dy Stadyske gesandter inted kunde finde pa fleere Pudtz, End forrebracht uar, Da forandrade dy lufften og droge hen til førde tiil at imaginere werden, at dy uille Interrumpere tractaterne og gaa hiiem. Mens dentiid dy merckede, at man skøtte ded Inted, Da beginte dy at tractere fra førde hiid med myn søns tyener, Och der dy fornam, at dii lige sa lydit kunde effectuere med Snack til førde som til Stade, Da lod dii mig forsta dennom at haffue credentials derris herrer Och begrude Audiens huos mig. Der dennom Nu den beuylgiit bleff, da kam dii strax hiid, Och war nogiit høffeliger End tiilforn, Om ded ellers uyl haffue bestand. Saframdt dy nu ydag vnderskriiffuer ded, som med myn Søn Erdtzpiiskoppen afftaliit Er, Da skal dy haffue Audiens y mor-

Side 125

Brev 85/5 * 4. Septbr. 1641.

gen Epther predicken [1]). Gaar alting wel, Som med gudtz hiielp uel skeer, da griiber podagra uyst Chanseler Oxenstern sterck an igen. Heer haffuer man dageliigens officrer, som kommer aff Suerrig tyl at gørre folck uys, att Lennerdt tostensøn kommer med ded første med En heel hab penge tyl ded Suenske folck, huilckit om ded icke med ded første skeer, da uyl ded giiffue stor forandring ymellom herr och knechtt. Wor herre giiffue, at uorris Soldater . . . . . dtz uar ankommen, paded Ieg for myn forreiissen herfra kunde campere dem . . . . . Baur, som Er antagen y Maior Randtzous Saligs steed, kommer tylsted igen [2]) . . . . . skulle skee inden 14 dage, da kan ieg inted begiiffue mig herfra, Tii . . . . . att lade folckiit uden commando, Aldenstund man ingen . . . . . uendte aff hertugen aff holstein, y sønderlighed mens . . . . . yafftis kam fra Regensburch, huoraff Er at Erfahre, huor . . . . . Valete. Aff Glyckxborg den 4 Sep: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tomme[ssøn] Och Rentemeiisteren Iørgen wii[nd] tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 85/5 * 4. Septbr. 1641.
gen efter prædiken [1]). Går alting vel, som med guds hjælp vel sker, da gribler podagra vist kansler Oxenstern stærk an igen. Her haver man dagligens officerer, som kommer af Sverige til at gøre folk urolige, at Lennart Torstenson kommer med det første med en hel hob penge til det svenske folk, hvilket om det ikke med det første sker, da vil det give stor forandring imellem herre og knekt. Vor

herre give, at vore soldater . . . . . det var ankommen, på det jeg for min forrejsende herfra kunde campere dem . . . . . Bauer, som er antagen i major Rantzows saligs sted, kommer tilstede igen [2]) . . . . . skulle ske inden 14 dage, da kan jeg inted begive mig herfra, thi . . . . . at lade folket uden kommando, aldenstund man ingen . . . . . ventede af hertugen af Holstein, i særdeleshed mens . . . . . haves kom fra Regensburg, hvoraf er at erfare, hvor . . . . . Valete. Af Glückstadt den 4. september år 1641. Christian. Udskrift: Kansleren H. Christian Thomesen og rentemesteren Jørgen Vind til hände.

Brev 86/5 * 5.Septbr. 1641.

Til Peder Vibe.

Jo flere Tropper, der sendes fra Sverige til Tyskland, desto bedre. Uden Penge kan den nye svenske Hærfører inted udrette.

[1]) Kongen omtaler slet ikke i Brevet, at han havde gjort Gesandterne en Indrømmelse ved at erklære, at Nedsættelsen af Sundtolden for Nederlandene til, hvad den var 1637, skulde vare i 5 Aar fra 1. Nov. 1641 (Fridericia, anf. Skr. II, 277, jvfr. ovfr. S. 106. 109).
[2]) Jvfr. ovfr. S. 120.

Side 126

Brev 85/6 * 5. Septbr. 1641.

Hvor længe den svenske Regering end er om at besvare Kongens Brev om Enkedronningen, maa den dog tilsidst give et Svar. Fra Portugal kan Sverige ikke vente stor Hjælp. De nederlandske Gesandters Iver for en Forsoning med Danmark er afkølet. Peder Vibe faar Orlov paa nogle faa Uger. — Geh. Ark.

Dyne thuende skriiffuelser, ded Ene den 19 och ded andit den 21 Au: daterit, Er mig y dag tilhande kommen, Och deraff contenta forstanden, Huorpa ieg dig inted forholder, At ded Er gadt for oss, at der sendis Stercke trupper aff landiit, Tii Io fleere dy sender ud, Io ferre bliiffuer der tilbage. Der kommer mueligdt Icke mange tylbage aff dem, som kommer ud. Om Lennardstostensøn skøndt kommer for En dag uden Penge, da Retter hand inted ud, ty dy tydske sender aldt derris formue Ind y Stederne. Med ded suar, dy byer sa lenge med, Enckedronningen angaendis, kan dii forhaale saa lenge ded lyster dem, mens dii faar dog Engang herfor dermed [1]).

Erlanger dy Icke større Assistens aff dy andre derris Confedererede End aff dy Portugisser, da kommer dy inted langdt dermed. Dii hollender siinis inted Nu sa Iffuerig y sagen, som dii uar, først dy kam hiid. Dy faar Audiens y morgen Och bliiffuer tracterit her oppe. Dyn forloff angaendis tiil at drage y danmark, Da kandtu pa Nogle uggers tyd drage y danmark [2]), mens med ded første begiiffue dig tilbage ygen.

Glyckxborg den 5 Sep: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: A: M: M: wiibe.

Oversættelse af brev nr. 85/6 * 5. Septbr. 1641.
Hvor længe den svenske regering end er om at besvare kongens brev om enkedronningen, må den dog til sidst give et svar. Fra Portugal kan Sverige ikke vente stor hjælp. De nederlandske gesandters iver for en forsoning med Danmark er afkølet. Peder Vibe får orlov på nogle få uger. — Geh. Ark.

Disse to skrivelser, det ene dateret den 19. og det andet den 21. august, er mig i dag tilhende kommet, og deraf har jeg forstået indholdet, hvorpå jeg dig intet forholder, at det er godt for os, at der sendes stærke tropper af landet, thi jo flere du sender ud, jo færre bliver der tilbage. Der kommer muligt ikke mange tilbage af dem, som kommer ud. Om Lennart Torstenson skønt kommer for en dag uden penge, da retter han inted ud, thi de tyske sender alt deres formue ind i stederne. Med det svar, de byder så længe med, hvad enkedronningen angår, kan de forhale så længe det lyster dem, mens de får dog engang herfor dermed [1]).

Erholder de ikke større assistens af de andre deres forbundne end af de portugisere, da kommer de inted langt dermed. De hollændere synes inted nu så ivrige i sagen, som de var, først de kom hid. De får audiens i morgen og bliver trakteret her oppe. Hvad din orlov angår til at drage i Danmark, da kan du på nogle ugers tid drage i Danmark [2]), mens med det første begive dig tilbage igen.

Glückstadt den 5. september år 1641.

Christian.

Udskrift: A. M. M. Vibe.

Brev 87/5 * 10. Septbr. 1641.

Til Tolderne i Sundet.

Om Udbetaling af Penge for indkøbt Vin. — Geh. Ark., Bilag til Sundtoldregnsk. 1641.

[1]) Svaret var da skrevet; det er fra 31. Aug. Se Brevet af 7. Oktbr. 1641.
[2]) Nærmere herom i Brevet af 7. Oktbr. 1641.

Side 127

Brev 87/5 fortsat

Tolleren y helssingør skal betale Arnoldo kolario fulmechtigen Iohan horn 24 Støcker Riins wiin Ammen aff den beste for 28 rix daler in spetię Och den, som riinger Er, for 26 daler.

Glyckxburg den 10 Sep: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Ordinant[z], Huorepther tollerne y Sundiit sig skall rette [1]).

Oversættelse af brev nr. 87/5 * 10. Septbr. 1641.
Tolderen i Helsingør skal betale Arnold Calenius' fuldmægtig Johan Horn 24 stykker rhinsk vin — anført af den bedste — for 28 rigsdaler in specie, og den, som ringere er, for 26 daler. Glückstadt den 10. september år 1641. Christian. Udskrift: Ordinans, hvorefter tollerne i Sundet sig skal rette [1]).

Brev 88/5 * 14. Septbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Forholdet mellem Kejseren og Kongen er ikke blevet dårligt; Hamborg har vel arbejdet derpå, men har nu fået andet at tage Vare. Generalstaternes Gesandter ere blevne mere medgjørlige. Kongen haaber snart at kunne komme til Kjøbenhavn. — Geh. Ark.

Dyn skriiffuelse med Steffningsbagen Er mig tilhande kommen, Och deraff dyn mening forstanden. Angaendis keysseren och mig, da er der inted oss ymellom passerit, som kan Mouere nogit, som kunde y nogen made causere nogen wliist. Ded, som passerit Er, ded haffuer dy Erlige hamborger bracht til ueiie, som gerne haffue hafft derris fynger y ded greffskafft Pynnenberg, huilckit numehr er Expirerit, Saat man nu inted hører mehre dertiil. Dy haffuer nu faat sa megit med Borgeriit at gørrre, saat dy

1) Vedlagt findes Kongens Vinskjænk, Reinholt thor Schmedes Anvisning, dat. Helsingør 6. Oktbr. 1641, til Tolderne i Øresund Jonas Heinemark og Mads Mortensen om at betale Arnold Calenius' Fuldmægtig Johan Horn Penge for 1561/2 Amer 6 Firtel Rhinskvin, à 28 Rdl. pr. Ame, og for 47 Amer 5 Firtel Rhinskvin, à 26 Rdl. pr. Ame, som Kongen har afkjøbt ham, og som han selv paa Kongens Vegne har modtaget, samt Johan Horns Kvittering, dat. Helsingør 7. Oktbr. 1641, for 56181/2 enk. Rdl.

Side 128

glemmer ded forrige [1]). Ieg habis, at dy kommer wel tyl bedre tancker, End som dy hiidintil hafft haffuer. Paa dy herren Stathen gesandter Er munden Stoppiit, saat man nu retuel kan komme til rette med dem, Saat dy numer tacker och inted klager, Som du vdflørliger Erfährer, Nar Iørgen Seefeldt och hanibal Seested kommer til stede.

Steffningss bagen uyl Ieg sende dig med dennom tilbage igen Och følge, Naar gud uyl, ded kan skee uden fahre, Som ieg dog habis med gudtz hiielp at kunde skee med ded første. Vale. Aff Glyckxborg den 14 Septem: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

Brev 89/5 * 14. Septbr. 1641.

Til Peder Vibe.

Kongens Forhold til Kejseren er ikke blevet forværret; kun har Hamborg søgt at faa Kejseren til at gjøre Byen Indrømmelser i Pinneberg. Sverigs Hær i Tydskland er paa Veje til at falde fra. — Geh. Ark.

Dyn skriiffuelse, den 29 Au: daterit, Er mig tilhande kommen, Och deraff Contenta forstanden. Ded, dy gode herrer y Suerrig imagincrer siig, att mig och keysseren skulle uerre fallen nogit ymellom, som kunde causere nogen wliist, Derudi forløbber dii dem Storligen, Der ieg dog uel ued, at dy gerne saa, at ded uar saledis. Ieg och keysseren haffuer inted hafft med hinanden at gørre vden ded, som dii Erlige Hamborger haffuer bracht til

[1]) Om Stridighederne 1641 mellem Raadet og Borgerskabet i Hamborg, især angaaende et Laan, som Raadet havde optaget, samt Valget af Dr. Broderus Pauli fra Husum til Syndikus, se Versuch einer zuverlässigen Nachricht von dem kirchlichen und politischen Zustande der Stadt Hamburg III, 1733, S. 484, og Gallois, Geschichte der Stadt Hamburg I, 439.

Side 129

ueiie, Nemblig att dii Bød keysseren penge for ded, som inted stod tyl keysseren att selge, y ded greffskafft Pynnenberg. Ded Er vnder, at Chanseler Oxenstern inted taler Om ded, som y hamborg gar y suang, Nemblig at Ieg uyll debussere derriss Armei y tysland. Den er pa gode ueiie at gørre it sprøng.

Aff Glyckxborg den 14 Sep: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: A: M: M: wybe.

Brev 90/5 * 17. Septbr. 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Da det ser ud til, at Underhandlingerne med Kejseren ville tage lang Tid og kræve mange Penge, maaske til Unytte, skal han overdrage Sagernes videre Førelse til Dr. Bidenbach. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Dyn skriiffuelse, daterit den 1 Huius, Er mig til hande kommen, och deraff forstanden, huissom huos keysseren passerit Er, och huad der Endnu y wendte Er, Som uyl tage lang tyd och forarsage stor Pengespiilden, som Ieg dageligen Erfahrer aff dyne wexelseddeler, Och man Enda Inted ued, om man fortien tack dermed, y sønderlighed om M: Roes Credit inted gelder mehre y denne sag, End den galdt y ded, hand giiorde med mig, Tii ded bleff sendt mig tilbage igen och inted confirmerit aff konningen, wansiiet hans Credentiales uar beheengt med ded store seegel [1]). Huorfor du Inted haffuer at følge henad wiien, mens lade D: Biidenbach more solito tale paa Sagen [2]). Vale. Aff glyckxborch den 17 Sep: Anno 1641.

Christian.

[1]) Jvfr. ovfr. S. 122 f.
[2]) Om Undershandlingernes Henvisning til Wien jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 159.

Side 130

Herhuos Er Ett creditif for D: Bydenbach at tractere y Sagen.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

Brev 91/5 * 2. Oktbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested og Jørgen Urne.

Kongens vil efter Løfte komme til Henrik Hvitfeldts Datters Bryllup, men uden at ville deltage i den hele Ceremoni. — Geh. Ark.

Epthersom Ieg haffuer loffuit at komme tiil H: hendrich huiitfeldts datters briillup [1]), Da uyl ieg, om gud uyl, sliigdt ochsa Eptherkomme, Dog inted følge Brudgommen y kyrcken, Mens uyl uden nogen seremonj Stylle mig Ind y kompaniit [2]) paa ded lau, Naar Brudden findis der. Ieg uyl ochsa uerre forskanit for dy første dandtze. Valete. Aff køben: Slott Den 2 Octo: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen och Riigens Marss tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 91/5 * 2. Oktbr. 1641.
Eftersom jeg har lovet at komme til Henrik Hvitfeldts datters bryllup, da vil jeg, om Gud vil, ligeledes også efterkomme det, dog intet følge brudgommen i kirken, men vil uden nogen ceremoni stille mig ind i kompagniet på det leje, når bruden findes der. Jeg vil også være forskånet for de første danse. Farvel. Af Københavns Slot den 2. oktober år 1641.

Christian

Brev 92/5 * 7. Oktbr. 1641.

Til Jørgen Urne.

Da Peder Vibe kan ventes at ville benytte sit Besøg i Danmark til at holde Bryllup, og Kongen maaske vil gjøre et Gilde for ham, skal Jomfruen i Tide anbringes i et andet Hus, da hendes Moder ikke kan komme i Kongens Nærværelse, eftersom der er gaaet offently Dom paa hendes Mund. — Kgl. Bibl.

Udskrift: Kancellikansleren H. Christian Thomesen og rigsmarsken til hænde.

[1]) Henrik Hvitfeldts Datter Øllegaard (f. 1622 † 1655) havde 3. Oktbr. 1641 Bryllup med Joachim Gersdorf.
[2]) Det danske Kompagnihus (i Kompagnistræde).

Side 131

Brev 92/5 * fortsat

Epthersom for nogen tiid siiden Er fru Ellen Marsuyn befahlid at fornemme huos frederich Budde, Om hand uylle vnde Peder wybe syn datter [1]), Och hun mig derpaa haffuer ladit forsta, att sliigdt med foreldernis willie kunde skee, Huorpa Ieg sligdt Peder wiibe haffuer ladiit forsta, Och hand Epther sliig leiilighed haffuer begehrit att motte forløffuis at drage tiil danmarck, Daa Eptherdi sliigdt hannem tiilladt Er, Och hand mueligdt, nar hand ankommer, uyl anuende syn fliid, at hand med det første kunde faa bryllup med Iomfruen Och tage den med siig henad suerrig, Ieg ochsa kunde faa y siinde at gørrre hannem Et lydit afftens gylde, Huorfor uyl fornøden uerre, at Iomfruen y tyde kommer y Ett andiit huus, End som Ieg fornemmer hinder Nu att uerre y, I betrachting at Moderen inted kan steedis at komme y myn prȩsens, Aldenstund der Er gangen Offendtlig dom paa hynders Mund. Vale. Aff køben: Slott Den 7 Octobris Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Riigens Maarss tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 92/5 * 7. Oktbr. 1641.
Eftersom for nogen tid siden er fru Ellen Marsvin befaling til at fornemme hos Frederik Budde, om han ville unde Peder Vibe sin datter [1]), og hun mig derpå haver ladet forstå, at sligt med forældrenes villie kunne ske, hvorpå jeg sligt Peder Vibe haver ladet forstå, og han efter sligt lejlighed haver begæret at måtte forløves at drage til Danmark, da efterdi sligt hannem tilladt er, og han muligt, når han ankommer, vil anvende sin flid, at han med det første kunde få bryllup med jomfruen og tage den med sig henad Sverige, jeg også kunde få i sinde at gøre hannem et lidet aftenegilde, hvorfor vil fornøden være, at jomfruen i tide kommer i et andet hus, end som jeg fornemmer hinder nu at være i, i betragtning at moderen inted kan stedis at komme i min præsens, aldenstund der er gangen offentlig dom på hendes mund. Farvel. Af Københavns Slot den 7. oktober år 1641.

Christian.

Udskrift: Rigsmarsken til hænde.

---

[1]) Peder Vibe havde 24. Okt. 1641 Bryllup med Anne Kathrine Budde, f. 1619 † 1665, en Datter af Frederik Budde til Tøllist (paa Øsel) og Karen Urup. Ved Brev af 23. Okt. indbødes en Del af Adelen til Bryllupet, som Kongen vilde gjøre i Kjøbenhavn (Sjæll. Tegn. XXVII, 230). Efter Peder Vibes Død 1658 ægtede hans Enke Joachim Frederik Vind. Personalhist. Tidsskr. III, 202 Stamtvl. Naar her, ligesom tidligere i Genealog. og biograph. Archiv Nr. 1—8 S. 84, Peder Vibes Bryllup er henført til 24. Okt. 1639 i Stedet for 1641, er dette foranlediget ved en Fejl i Biskop Jakob Matthisens Tegnebog (Danske Mag. I, 220), der ogsaa henlægger Hans Ulrik Gyldenløves Bryllup til 10. Okt. 1639 i Stedet for 1641 (Danske Samlinger 2. R. III, 389. Nye Danske Mag. II, 4). 10. og 24. Okt. faldt netop 1641 paa Søndage, paa hvilken Ugedag Bryllupper da næsten altid holdtes. Fejlene hidrøre ikke fra Udgaven, men findes mærkelig nok i selve den originale „Tegnebog“ (Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 1358). — Karen Urup maa være den „Frue af Øsel“, som er nævnt i det Foregaaende S. 64 og 77.

Side 132

Brev 93/5 * 7. Oktbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er utilfreds med Dronningen af Sverigs Svar angaaende hendes Moder, hvoraf han har modtaget Kopi; der skal forlanges et andet Svar. — Geh. Ark.

Den offuerskiickede Copie aff Peder wiibe, Dronningen aff Suergis Suar tiil mig Angaendis hinders frummoder, haffuer Ieg leest Och dedsamme Ett rett Suensk Suaar Och geheii [1]) breff at uerre befunden, I betrachting At om Endskøndt Enckedronningen hac hora war y Priissen, Daa gaff dy hinder dog inted, førend Churfursten aff Brandenborg, som derris Offendtliige fiinde, Erlanger keysserens consens offuer ded, som Imellom dem och samme Churfurst, ded førstendom Pommeren angaendis, kan bliiffue sluttiit.

Dertiilmed da lader dy siig tacite mercke, liige som man heer skulle giiffue hinder anleiidung tiil sliigdt, Der dog ded Stentynske (!) sauel som ded syste [2]) fordrag vd-triickeligen haffuer y munden, att det skal staa Enhuer frii for at tage siin Retrette y den andens Riiger och lande, Naar behoff gørris. Huorfor der uyl Vrgeris pa Ett andiit suar for allehande consequentier skild, Som uyl prȩmediteris, førend ded Rette [3]) ankommer.

Køben: Slott den 7 Octo: Anno 1641.

Christian.

Oversættelse af brev nr. 93/5 * 7. Oktbr. 1641.
Den overskikkede kopi af Peder Vibe, Dronningen af Sveriges svar til mig angående hendes frummoder, haver jeg læst og det samme et ret svensk svar og hemmeligt[1]) brev at være befunden, i betragtning at om endskøndt enkedronningen hac hora var i Preussen, da gav de hinder dog inted, førend kurfyrsten af Brandenburg, som deres offentlige fjende, Erlanger kejserens consens over det, som imellem dem og samme kurfyrst, det førstendømme Pommern angående, kan blive sluttet.

Dertilmed da lader de sig tacite mærke, lige som man her skulle give hinder anledning til sligt, der dog det stettinske(!) såvel som det syvende[2]) fordrag udtrykkeligen haver i munden, at det skal stå enhver fri for at tage sin retrette i den andens riger og lande, når behov gjøres. Hvorfor der vil vrgeris på et andet svar for allehande consequentier skyld, som vil præmediteris, førend det rette[3]) ankommer.

Københavns Slot den 7. oktober år 1641.

Christian.

Brev 94/5 * 17. Oktbr. 1641.

Til Leonora Christina.

Hun skal tale med sin Søster Hedevig om en Uenighed, der siges at være opstaaet mellem hende og hendes Fæstemand Ebbe Ulfeldt. — Geh. Ark.

---

[1]) Ordet maa vistnok have Betydningen af at narre.
[2]) Det knærødske.
[3]) o: det officielle Aktstykke. Den svenske Regerings Skrivelse til Christian IV, dat. 31. Aug., er trykt i Det skandinavisk Litteraturselsk. Skr. 1811 S. 92 ff.

Side 133

Brev 94/5 fortsat

Elskelige, kerre datter, Epthersom der formenis, at der skall uerre kommen nogen mysforstand ymellom dyn Søster Heddewich Och Ebbe wlfeldt, Sa, Endog ieg derom Ingen wiished haffuer, Daa skaldtu dog lade samme dyn Søster forsta, Att Saframdt hun till Sliigdt haffuer byllig arsag, At ieg daa uyl gørre ded dertyl, som En fader bør att gørre. Mens ladder hun siig dertill aff andre, y huem dii och uerre kan, forleiide, Daa kan hun letteligen tencke, huad for En Ende ded uyl tage [1]).

Køben: Slott den 17 Octobris Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Myn Elskelige kere datter Eleenora kyrstina til hande.

Oversættelse af brev nr. 94/5 * 17. Oktbr. 1641.
Elskelige, kære datter, eftersom der formenes, at der skal være kommen nogen misforståelse imellem din søster Hedevig og Ebbe Ulfeldt, så, endog jeg derom ingen vished haver, da skald du dog lade samme din søster forstå, at såfremt hun til sligt haver billig årsag, at jeg da vil gøre det dertil, som en fader bør at gøre. Mens lader hun sig dertil af andre, i hvem de og være kan, forledte, da kan hun lettelig tænke, hvad for en ende det vil tage [1]).

Københavns Slot den 17. oktober år 1641.

Christian.

Udskrift: Min elskelige kære datter Eleonora Christina til hænde.

Brev 95/5 * 19. Oktbr. 1641.

Til Rentemestre (?).

Om Udbetaling af en Del Penge. — Kgl. Bibl.

Tiil huem dii Penning, som kommer fra Croneborg:
Cornelius Claussen klump [2]) . . . . . 7981 dl.
Hans Bøiisen til hoffolckit aff kammerit 7486
Hans Boiisøn aff Renteriit 4522
for Perler tiil Børnen 346
wexell pa Engeland 2050
Eyler wlfeldt [3]) gaisi 5000
wexell for Hanibal Seested 7860

Oversættelse af brev nr. 95/5 * 19. Oktbr. 1641.
Til rentemestrene (?). Om udbetaling af en del penge.

Til hvem de penne, som kommer fra Kronborg:
Cornelius Claussen Klump [2]) . . . . . 7981 dlr.
Hans Bøjesen til hoffolket af kammeret 7486

Hans Bøjesøn af renteriet 4522
for perler til børnene 346
veksel på England 2050
Eiler Ulfeldt [3]) gaisi 5000
veksel for Hannibal Seested 7860

[1]) Hedevigs og Ebbe Ulfeldts Bryllup stod 6. Nov. 1642. Jvfr. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, XLIV.
[2]) 21. Oktbr. 1641 fik Kornelius Klausen Klump af Amsterdam udbetalt fra Rentekammeret 7981 Rdl., som Kongen „af syndelige Gunst og Naade hannem naadigst haver skjænket og foræret for et hans Skib, kaldtes den store Alexander, hannem in Augusto Ao. 1639 blev prisgjort“ (Rentemestr. Regnsk.).
[3]) Dansk Resident i Spanien.

Side 134

Dii dageliige Opuardter . . . . . 1761 dl.
D: fabritius [1]) 1000
Steen Bilde 5000
Den hollandtske Resident 500
Lauerss Ebbissøns [2]) hoffuidstol och Rente . . . 7800
Hendrich Byskop for wull, Maldt och Rue . . . 10000
for nogiit godtz, som bleff confischerit for ham: [3])
godtz 2000
Rosenmeiiers Encke for krud [4]) 3000
Aff denne Summa skall kordttis 1000 dl. for ded
breff, som Hans Iensøn haffuer vdgiiffuen,
huorfor Summen Er . . . . . 66306 [5])
Paa køben: Slott den 19 Octo: Anno 1641.

Christian.

Oversættelse af brev nr. 95/5 (fortsat fra side 133/134)
De daglige opvartere . . . . . 1761 dlr.
Doktor Fabritius [1]) 1000
Steen Bilde 5000
Den hollandske resident 500
Laurs Ebbesøns [2]) hovedstol og rente 7800
Henrich Biskop for uld, malt og rug 10000
for noget gods, som blev konfiskeret for ham: [3])
gods 2000
Rosenmeyers enke for krud [4]) 3000
Af denne summa skal korttes 1000 dlr. for det brev, som Hans Jensen haver udgivet, hvorfor
summen er . . . . . 66306 [5])
Paa Københavns Slot den 19. oktober år 1641.

Christian.

Brev 96/5 * 27. Oktbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Han skal sende Kongen Kopien af det sidste svenske Brev om Enkedronningen af Sverig. — Geh. Ark.

Eptherdi Enckedronningen formener at uerre Nogen tilsaun on En summa penning huer Aar uedi ded siiste

Oversættelse af brev nr. 96/5 * 27. Oktbr. 1641.
Efterdi enkedronningen formener at være nogen tilsagn om en summa penge hver aar udi det sidste

---

[1]) Der var to Doctores medicinæ af dette Navn, nemlig Kongens Livlæge Jakob Fabricius (f. 1576 † 1652) og Steffen Rodes Svigersøn Christian Fabricius (f. 1601 † 1666), der praktiserede i Kjøbenhavn. Det var den første af disse, som 21. Oktbr. 1641 fik udbetalt 1000 Rdl., hans resterende Besoldning for et Aar fra 25. Aug. 1640 af (Rentemestr. Regnsk.).
[2]) Adelsmanden Lavrits Ebbesen Udsen.
[3]) o: Hamborger.
[4]) Henrik Rosenmeyers Enke Margrethe havde Fuglevad Krudtmølle (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. V, 175. 234. 245). Hun døde 1655 (Personalhist. Tidsskrift I, 197). Hun var en Datter af Peder Karlsen, Raadmand i Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 234. IV, 124).
[5]) Dette er Summen af alle de opførte Pengebeløb uden Fradrag af de 1000 Rdl.

Side 135

suar, som Peder wiibe med brachte, huorfor du skaldt sende mig den Copie, som dig aff Peder wybe bleff til-skickit.
Køben: Slott den 27 Octo: Anno 1641.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn til hande.

Oversættelse af brev nr. 96/5 (fortsat fra side 134/135)
svar, som Peder Vibe med bragte, hvorfor du skald sende mig den kopi, som dig af Peder Vibe blev tilskikket.
Københavns Slot den 27. oktober år 1641.
Christian.
Udskrift: Kancellikansleren H. Christian Thomesøn til hænde.

Brev 97/5 * Oktbr. 1641.

Til Frederik Günther.

Udkast til Skrivelser til Hertugerne af den sønderborgske og plønske Linie om at stille Tropper og om at betale en Gjæld til en Mand fra Augsburg. — Geh. Ark.

Skreiiben an dii herdtzogen von der Sunderburgiisker Lynie.

Dass sii Erstes tages ihren Rostdinst von dii Erkauffte adeliche giither Nach der Slessuiigske compani senden Sollen.

Item das H: hans Christian [2]) Seiinen Brudern [3]), der so Skiilett, dahin haldten soll, das Er Eiinen Man von Auxburch mit Namen Phiilip hinhöffuer 400 dl. zahlen soll.

An H: Iochim Ernst [4]) soll geskriiben werden, das Er den mangell an Pherden, so Er zu halthen skiildig, mit dem Ersten Ergendtzen Soll vndt nach dem lager senden.

Oversættelse af brev nr. 97/5 * Oktbr. 1641.
Skrevet til hertugerne af den sønderborgske linje:

At de førstes dages deres rosttjeneste fra de erkøbte adelige godser efter den slesvigske kompagni sende sollen.

Item at hr. Hans Christian [2]) sin brudern [3]), der så skellet, dahin halten skal, at han en mand fra Augsburg med navn Philip hinhöffuer 400 dlr. zahlen skal.

An hr. Joachim Ernst [4]) skal gerskrives vorder, at han den mangel på heste, så han til halten skyldig, med den første ergéntzen skal und nach dem lager senden.

---

[1]) I Følge Frederik Günthers Paaskrift.
[2]) Hans Christian af Holsten-Sønderborg, f. 1607 † 1653, ældste Søn af Hertug Alexander af Slesvig-Holsten-Sønderborg.
[3]) Han havde fem Brødre: Alexander Henrik, Ernst Gynther, Georg Frederik, August Philip, Philip Ludvig.
[4]) Joachim Ernst af Slesvig-Holsten-Pløn, f. 1595 † 1671, Broder til den nys nævnte Alexander.

Side 136

Brev 98/5 * 1. Novbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

En af Professorerne paa Sorø skal i Hofmesterens Fraværelse føre Tilsyn med Anstalten. — Geh. Ark.

Pa denne Reiisse haffuer Ieg Merckt, At saframdt ded skall gaa rett til med vngdommen pa Soer, Da skall En aff professoren haffue opsicht med alting y Hoffmeisterens [1]) Absens. Tii ded mercker Ieg, Att all den disorder, der Er kommen paa Samme sted y Iost høgs tiid, den Er kommen, at hand tydt uaar siig og lenge derfraa tilliige, Och hand kunde ingen inspection ymidlertyd fordrage. Huorfor sliigdt uyl haffuis y acht. Vale. Aff Anderskou Slott den 1 Nouembris Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 98/5 * 1. Novbr. 1641.
Paa denne rejse haver jeg mærket, at såfremt det skal gå ret til med ungdommen på Sorø, da skal en af professoren have opsigt med alting i hofmesterens [1]) absens. Thi det mærker jeg, at all den disorder, der er kommen på samme sted i just højeste tid, den er kommen, at han tydt var sig og længe derfra tillige, og han kunde ingen inspection imidlertid fordrage. Hvorfor sligt vil haves i agt. Farvel. Af Anderskov Slot den 1. november år 1641.

Christian.

Udskrift: Kancellikansleren H. Christian Tommissøn til hænde.

Brev 99/5 * 1. Novbr. 1641.

Til Rentemestrene.

Til Istandsættelsen af nogle Kamre paa Sorø skal der sendes Tømmer og Brædder; ligeledes skal der sendes Messingtøj til Antvorskov. — Kgl. Bibl.

Epthersom Eder bekendt Er, At der skal fliies nogle kammer pa Soer tiil dii vnge herrer [2]) Och wldrich

Oversættelse af brev nr. 99/5 * 1. Novbr. 1641.
Eftersom eder bekendt er, at der skal flides nogle kamre på Sorø til de unge herrer [2]) og Ulrik

[1]) Henrik Rammel afløste 1640 Just Høg som Hofmester paa Sorø og beklædte Stillingen til 1649.
[2]) Nemlig Hertugerne Frands Philip og Hans Bugislav, s. ovfr. S. 34. Kongen gav 19. og 22. Oktbr. Lensmanden paa Antvorskov Wenzel Rothkirch forskellige Ordrer om at skaffe noget Inventarium samt Bygningsmateriale til Sorø i Anledning af Kamrenes Istandsættelse. Sjæll. Tegn. XXVII, 223, 228.

Side 137

Christian[1]), Da Eptherdi dertiil behøffuis tømmer och deeler Epther huosføiiede Seddell, Da skall y strax skaffe Sliigdti tiil wandtz henad korssør, gud giiffue huor y och tager ded. Der sendis ochsa En party Messing tøy med, y huiis sted y skall sende andiit hiid, som Er stercker. Aff Anderskou Slott den 1 Nouem: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 99/5 (fortsat fra side 136/137)
Christian [1]), da efterdi dertil behøves tømmer og deler efter husføjede seddel, da skal I straks skaffe sligt til vands hen ad Korsør, Gud give hvor I og tager det. Der sendes også en part messing tøj med, i hvis sted I skal sende andet hid, som er stærkere. Af Anderskov Slot den 1. november år 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemestrene til hænde.

Brev 100/5 * 3. Novbr. 1641.

Til Rentemestre.
En Blegdam ved Kjøbenhavn skal sælges. Taget paa Jermers Skanse skal istandsættes. — Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 E.

Den Blegdam med ded derhuos liggendis huus, som ligger ymellom københaffuen Bye och myn ladgardt, Skal selgiis tiil huem der uyl giiffue penning derfor.

Borgemeister och Raad y køben: skall befahlis, at dy laader hielppe taggiit paa Iermer Skandtze [2]) paa dii Steeder, som fiellene Erre bordtte aff taggiit. Hadersleffhus den 3 Nouem: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 100/5 * 3. Novbr. 1641.
Den blegdam med det derhos liggendes hus, som ligger imellem København by og min ladegård, skal sælges til hvem der vil give penge derfor.

Borgmester og råd i København skal befales, at de lader hjælpe taget på Jarmers Skanse [2]) på de steder, som fjeldene erre bordtte af taget. Haderslevhus den 3. november år 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemestrene til hænde.

Brev 101/5 * 4. Novbr. 1641.

Til Rentemestre.

Organisten Mikkel Krakowitz skal rejse til Haderslev for at prøve et nyt Orgel. — Geh. Ark.

---

[1]) Ulrik Christian Gyldenløve kom i Januar 1642 til Sorø.
[2]) Jermers Skanse, nu Helmers Bastion, ved det Hjørne, hvor Nørre- og Vestervold støde sammen, var 1607 bekostet om-

Side 138

Brev 101/5 fortsat

Denne herhuosføiiede wogen pass skal tylstillis hoff Orgenisten Mychel krackeuydtz [1]), Att hand siig hiid for-føiier Och heer y Slodtz kyrcken forsøger, Om ded Orgeuerck, som Iohan lorens [2]) giiordt haffuer, Epther Contractens Indhold forferdigit Er [3]).

Paa Hadersleff hus den 4 No: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande [4]).

Oversættelse af brev nr. 101/5 * 4. Novbr. 1641.
Denne herhusføjede vognpas skal tilstilles hofs-organisten Mikkel Krakowitz [1]), at han sig hid forføjer og her i slotssirken forsøger, om det orgelverk, som Johan Lorenz [2]) gjort haver, efter contractens indhold forfærdiget er [3]).

Paa Haderslevhus den 4. november år 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemestrene til hænde [4]).

Brev 102/5 * 7. Novbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er kommen til Glückstadt, hvorfra han vil begive sig til Lejren. Her hersker ikke saa megen Sygdom, som Rygtet

---

lagd af Magistraten (Lassen, Doc. og Actst. til Kjøbenhavns Befæstnings Hist. S. 38 f.), rimeligvis fordi den udgjorde en Del af den ældre Befæstning (jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. I, 51). Derfor paalægges det nu Magistraten at lade Istandsættelsen udføre.

[1]) Jvfr. Dsk. Mag. V, 206. Both, Kjøbenhavn S. 202. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat III, 249. 253.

[2]) Johan Lorenz gjorde 1636 Orgelet til Kronborg (Danske Samlinger V, 192); han er rimeligvis identisk med den Johan Laurentsen, som 1619 paatog sig at bygge et Orgelværk til Trefoldighedskirken i Christiansstad i Lighed med det Orgel, han havde bygget til Frederiksborg Slotskirke (Molbech, Christian IV's egh. Breve I, 306 f.; ellers anføres der andre Navne paa dem, der byggede Orgelerne i Frederiksborg, se Danske Samlinger II, 124. 127. Friis, Saml. til dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 218. 238 f.). Han er Fader til den Mand af samme Navn, der var Organist ved Nikolaj Kirke i Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. I, 729. II, 808. III, 263 f. 409. 667. V, 114. VI, 238), og som omkom 1689 ved Amalienborgs Brand med sin Hustru og to Datterbørn (Minerva 1804, IV, 29 Personalhist. Tidsskr. I, 223).

[3]) 19. Marts 1642 fik Johan Lorenz Slutningsbetaling for Orgelet paa Haderslevhus. Hans hele Betaling var 1700 Rdl., hvoraf de 750 vare ham betalte af Kongens eget Kammer (Rentemestr. Regnsk.).

[4]) Modtaget 4. Novbr.

Side 139

har sagt, og Hullerne kunne let udfyldes. Der skal i Tide tænkes paa Gesandter til Underhandlingerne i Münster og Osnabrück og paa Pengemidler til dem. Misfornøjelsen blandt Sverigs tydske Tropper er stor, og fra Frankrig vil Sverig næppe faa synderlig Hjælp. — Geh. Ark.

Brev 102/5 * fortsat

Ieg Er, gud uerre loffuit, ygar wel kommen hiid Och achter, Om gud uyll, offuermorgen at begiiffue mig herfra henad leegerit [1]), vdi huilckit der findis, gud uerre Ehriit, icke neer sa megiit siigdom, som dii y danmark haffde wdsprengdt. Der findis kon 156 Siige, huoraff 4 Erre døde, Pa huilcken skade man snaardt kan rade bod pa dii steeder, som legerit ligger, ty ded hessiske Infanterie kommer dageligen løbendis, Och dii hamborger Erre nu bleffuen Sa kloge, att dy styller derris werbing Ind.

Eptherdi friidtz tractationen Nuhmer Er ansat at skulle anga y Mynster Och Ossnabrigge den 1 Ianuarij først kommendis, da uyl der tenckis pa y tyde, huem der skal derhen, Och huor myddelen dertiil skal tagiis, Tii myne middel Erre bade dii og dy andre bekendt. Huad der skal skee, ded uyl uerre snardt. Dy, der skal derhen, dy skal y tyde uyde ded, paded dy kan uerre Om wogne, heste Och folck [2]).

Dy suenske gaar offuer Elffuen y den mening, att dii uyl coniungere sig med dy tydske, som tyener Suerig, som Er hel mall contant Och lader sig fornemme, att dy inted achter lenger at sette hudden tiil Och lade dy suenske berre priissen derfra, nar nogit skeer. Dii tør uel offendtlig lade siig høre, At tostessøn Indted tør tencke, att hand med nogle tønder guld skulle bringe [3]) y syn devotion, der dii nuhmer continue siden konningens død haffuer ladit sig bruge og inted faat derfor. Naar fransossen mercker, at dii tydske gaar fraa dem, Och dy ued, att derris Eiigen folck Er inted Bastant at staa y marcken, Daa troer Ieg uyst, at dy suenske faar lyden Assistens aff

Oversættelse af brev nr. 102/5 * 7. Novbr. 1641.
Jeg er, Gud være lovet, igår velkommen hid og achter, om Gud vil, overmorgen at begive mig herfra henad lejret [1]), vdi hvilket der findes, Gud være æret, ikke nær så meget sygdom, som de i Danmark havde udsprengt. Der findes kun 156 syge, hvoraf 4 erre døde, på hvilken skade man snart kan råde bod på de steder, som lejret ligger, ty det hessiske infanteri kommer dageligen løbendes, og de hamborgere erre nu bleven så kloge, at de stiller deres verbing ind.

Efterdi frieds tractationen nuhmer er ansat at skulle angå i Münster og Osnabrück den 1. januar først kommendes, da vil der tænkes på i tide, hvem der skal derhen, og hvor middelen dertil skal tages, thi mine middel erre både dig og dy andre bekendt. Hvad der skal ske, det vil være snart. De, der skal derhen, de skal i tide vide det, på det de kan være om vogne, heste og folke [2]).

De svenske går over elven i den mening, at de vil coniungere sig med de tydske, som tjener Sverige, som er hel mall contant og lader sig fornemme, at de inted achter længer at sætte huden til og lade de svenske bære prisen derfra, når noget sker. De tør vel offentlig lade sig høre, at tostessøn inted tør tænke, at han med nogle tønder guld skulle bringe[3]) i sin devotion, der de nuhmer continue siden kongens død haver ladet sig bruge og inted fået derfor. Når fransossen mærker, at de tydske går fra dem, og de ved, at deres egen folk er inted bastant at stå i marken, da tror jeg vist, at de svenske får lyden assistens af

[1]) Jvfr. ovfr. S. 122.
[2]) Valget faldt endelig paa Just Høg og Gregers Krabbe.
[3]) Her mangler Ordet: dem.

Side 140

dennom. Christian weiiner [1]) skal strax begiffue sig henad Rensborrig, huor kuartal gerichtit skall holdiis. Valete.
Aff Glyckxborg den 7 Nouem: Anno 1641.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 102/5 (fortsat fra side 139/140)
dennom. Christian Weiner [1]) skal straks begive sig henad Rendsborg, hvor kvartalgerichtit skal holdes. Farvel.
Af Glücksborg den 7. november år 1641.
Christian.
Udskrift: Kancellikansleren H. Christian Tommissøn til hænde.

Brev 103/5 * 7. Novbr. 1641.

Til Frederik Günther.

Kongen sender ham et opfanget Brev fra den kejserlige Resident i Hamborg, Lützow, til Ærkehertug Leopold Vilhelm tilligemed sine Bemærkninger dertil og paalægger ham at lade dem trykke. — Geh. Ark.

Hiibei hastu das intersipirtes skreiiben, So der keysserlicher Resident an Erdtzherdtzog Leopoldt wylhelin gethan, Nebenst Meiine meinung daruber zu Emphangen, welches du zusammen So balde mugelich In ziimliger mengde sollest zu kopen: driicken lassen vndt anhero skycken [2]). Ess sollen sich mugelich mehr kauffleuthe zu der matherie finden, alss wan Es Ein capittel aus der By-

Oversættelse af brev nr. 103/5 * 7. Novbr. 1641.
Til Frederik Günther. Kongen sender ham et opfanget brev fra den kejserlige resident i Hamborg, Lützow, til ærkehertug Leopold Vilhelm tilligemed sine bemærkninger dertil og pålægger ham at lade dem trykke.

Hibei hastu das intersipirtes skreiiben, so der keysserlicher Resident an Erdtzherdtzog Leopoldt wylhelin gethan, nebenst Meiine meinung daruber zu Emphangen, welches du zusammen so balde mugelich in ziimliger mengde sollest zu kopen: driicken lassen vndt anhero skycken [2]). Ess sollen sich mugelich mehr kauffleuthe zu der matherie finden, alss wan Es Ein capittel aus der By-

[1]) Jvfr. Brevene 1632—35 S. 423.
[2]) Lützows Skrivelse blev i Henhold til Kongens Befaling trykt. Den er dat. ^11/^21 Okt. og var oprindelig skreven med Chifre. Den gjorde Ærkehertugen opmærksom paa, at der var Fare for, at Hamborg af Frygt for Christian IV's Lejrsamling sluttede Forlig med ham til Skade for Kejseren og det tydske Rige, hvorfor man burde love Staden Hjælp for alle Tilfælde. Tillige advarede Lützow mod den danske Konges Planer, der gik ud paa at blive Konge i den nedersachsiske Kreds. Brevet blev opsnappet i det Brunsvigske og tilstillet den danske Regering. I sin Forbitrelse forlangte Christian IV, at Lützow skulde kaldes hjem, hvilket Kejseren ogsaa gik ind paa. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 171 f.

Side 141

bell wehre. Wan ich Ein Stuck oder 50 habe, so mag Er dii anderen verkauffen, wor Er wiill.

Glyckxburch den 7 Nouem: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Friiderich Gunther zu handen [1]).

Oversættelse af brev nr. 103/5 (fortsat fra side 140/141)
bell wehre. Wan ich Ein Stuck oder 50 habe, so mag Er dii anderen verkauffen, wor Er wiill.

Glücksborg den 7. november år 1641.

Christian.

Udskrift: Frederik Günther til hænde [1]).

Brev 104/5 * 9. Novbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Paa Grund af Kardinal-Infantens Død skal Hannibal Sehesteds Rejse indstilles. Kongen venter Gesandter fra Brunsvig og Hessen i Lejren, hvorhen han nu begiver sig. Han vil snart trænge til Penge. Torstenson er gaaet over Elben. Hamborgerne trykke paa et stort Skrift mod Kongen. — Geh. Ark.

Epthersom ded Erfahris sauel aff dii tryckte som Skreffuen Auisser, att Cardinall Infant er død [2]), Dajskaldtu lade Hanibal Seested sliigdt uyde, at hand siin reisse Indstyler [3]). Med gesandter att Sende hiid Er allerede sauydt giiordt En begyndelsse, At dii Brunsuigske Och Hessiiske abgesandter Erre y Stade och uyl hiid, Mens dii Er foruyst henad Legerit, Huordthen Ieg mig hac hora begiiffuer [4]).

Oversættelse af brev nr. 104/5 * 9. Novbr. 1641.
Eftersom det erfhares såvel af de trykte som skrevne auisser, at cardinall infant er død [2]), da skald du lade Hannibal Seested sligt vide, at hand sin rejse indstiller [3]). Med gesandter at sende hid er allerede såvidt gjort en begyndelse, at de brunsvigske og hessiske abgesandter erre i Stade og vil hid, mens de er forvist henad lejret, huordthen jeg mig hac hora begiver [4]).

---

[1]) Modtaget i Kjøbenhavn 11. Novbr. mellem Kl. 7 og 8 om Aftenen.
[2]) Kardinal-Infanten Ferdinand, en Broder til Philip IV af Spanien, døde 30. Oktbr. i Bryssel.
[3]) Nemlig til Bryssel, se Brevet af 17. Nov.
[4]) De brunsvig-lyneborgske Afsendelse Thomas Grothe og Schenck samt hessiske Oberst Günteroth kom i Novbr. til Kongen i Lejren ved Fulsbüttel. Kongen raadede dem til ikke at overile sig med den Forhandling, som førtes i Goslar mellem deres Herrer og de Kejserlige, især angaaende Stiftet Hildesheim, men nægtede at hjælpe dem mod Kejseren. Chemnitz, Kön. Schwedischer in Teutschland geführter Krieg IV, 1, 87 f. 97.

Side 142

Brev 104/5 * 9. Novbr. 1641 (fortsat).

Alting staar, gud uerre loffuit, weell, Mens ded uyl fattis oss med ded første, Som fattis dii Suenske, Huorfor der ſl y tyde gørris anleitung, att Naar der kommer penge an, at dii da strax sendis fordt.

Leenerdt tostesøn Er nu Offuer Elffuen, Som dii weiimerske offiserer, som uar huos mig ygar, gør heel sterck tiil hest och fodtz, Mens tyden skal giiffue ded, Endten dii Erre sterck paa penge Eller folck. Heer sigis, att dii hamborger haffuer nogiit for at trycke ymod ded, som Ieg senisten lod gaa ud, som Er pa 90 Arck papiir, Som Nu thuende gange aff Borgeskabiit Er corrigerit. Ded skall gerne uerre nogit skøndt, Naar ded kommer for En dag, Miig lengis derepther att Erfahre, huad ded Er, som dii icke med Ringere Aarck papiir kunde komme tiil med [1]). Vale. Aff Glyckxborg den 9 Nouem: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 104/5 * 9. Novbr. 1641 (fortsat).
Alting står, Gud være lovet, vel, men det vil fattes os med det første, som fattes de svenske, hvorfor der ſl i tide gøres anledning, at når der kommer penge an, at de da straks sendes fordt.

Lenert Tostesøn er nu over elven, som de weimarske officerer, som var hos mig igår, gør hel stærk til hest og fodt, men tiden skal give det, enten de erre stærk på penge eller folk. Her siges, at de hamborgere haver noget for at trykke imod det, som jeg senisten lod gå ud, som er på 90 ark papir, som nu tønde gange af borgerskabet er corrigeret. Det skal gerne være noget skønt, når det kommer for en dag, mig lenges derefter at erfare, hvad det er, som de ikke med ringere ark papir kunde komme til med [1]). Farvel. Af Glücksborg den 9. november år 1641.

Christian.

Udskrift: Kancellikansleren H. Christian Tommissen til hænde.

Brev 105/5 * 14. Novbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Der kan ventes Gesandter fra Nederlandene for at slutte Forbund med Danmark. I Frankrig hersker Pengemangel. Torstenson har næsten ført hele sin Hær over Elben. Brunsvig og Hessen ville staa sig godt baade med Kejseren og Sverig, hvilket vil blive dem farligt. Der er Tale om et Forbund mellem England og Sverig, men Englænderne have nok at tage Vare med deres egne Sager. Nogle af Kongens Folk have været lejede til at gjøre Vagttjeneste i Altona. — Geh. Ark.

[1]) 1641 udkom: Abgenöigte in Jure et Facto wolgegründete Apologia Hamburgensis, entgegen-gesetzt des Herrn Christiani IV in offenen Druck ausgelassene Schreiben. Det er en Bog i Kvart paa omtr. 31 Ark. Den anonyme Forfatter er Broderus Pauli, Syndikus i Hamborg, f. 1598 i Husum † 1680 som Borgmester i Hamborg. H. Schröder u. C. R. W. Klose, Lexikon der hamburg. Schriftsteller V, 651 ff. Jvfr. ovfr. S. 128.

Side 143

Ieg haffuer for faa dage siiden hafft breff fra Tanche, Som Auiser mig om En anseendtlig Legation, som kommer fra dii herren Stathen y Nedderland, at gørre Nermere Allianse Imellom danmark och dem, huorpa Prindtzzen aff wrannien Suardt driiffuer [1]). Huad nu skeer, ded giiffuer tyden. Haffuer dy nogiit sliigdt y synde, da Skeer ded dog inted førend pa forarit, ymidlertyd uyl der tenckis pa, huad man uyl suare derpa, naar dii kommer med sliigdt for En dag. Hand skriiffuer ochsa, att der Er stor breck pa penning y franckerige, mueligdt uyl causere allehande huos dii confædererede, y sønderlighed huos dii Suenske, Som leffuer her aff fransossens Naade. Lenerdt tostesøn Er nu pa Ett Regimentd Neerr offuer Elffuen. Huad uydere Skeer, ded haffuer man at Eruardte, Øffuerlige penge fornemmer man Indted. Her Er nu Brunsuigske, lyneborgiske och hessiske gesandter, Som singer derris gammel sang, At dy gerne wille gratificere bade keysseren og Suensken, huilckit uyl bliiffue farliigdt for dem, Om Suensken liigger vnder, ty ded, som dii nu haffuer for, formenendis att biide dii keysserlige hoffuedit, ded er ded siiste, dii kan gørre.

Tanche skriiffuer ochsa, at generall Lessle [2]) med det første begiiffuer sig ind at suerrig, der med Chanseleren Oxenstern att Smede En confederation sammen ymellom Engeland och Suerrig, Huilcken med gudtz hiielf faar liige den framgang, som den fyck, som Borell og Oxenstern haffde for Stackiit Siiden [3]).

Dii Enge[lske] . . . . [4]) vnder sig selffuer nock att

Oversættelse af brev nr. 105/5 * 14. Novbr. 1641 (fortsat).
Jeg haver for få dage siden haft brev fra Tanche, som aviser mig om en anseelig legation, som kommer fra de herrer stater i Nederland, at gøre nærmere allianse imellem Danmark og dem, hvorpå prinsen af Oranien svært driver [1]). Hvad nu sker, det giver tiden. Haver de noget sligt i synde, da sker det dog inted førend på foråret, imidlertid vil der tænkes på, hvad man vil svare derpå, når de kommer med sligt for en dag. Han skriver også, at der er stor bræk på penge i Frankrig, muligt vil causere allehande hos de confædererede, i sønderlighed hos de svenske, som lever her af fransossens nåde. Lenert Tostesøn er nu på et regiment ned over elven. Hvad videre sker, det haver man at erwardte, øffuerlige penge fornemmer man inted. Her er nu brunsvigske, lyneborgiske og hessiske gesandter, som singer deres gammel sang, at de gerne ville gratificere både kejseren og svensken, hvilket vil blive farligt for dem, om svensken ligger under, ty det, som de nu haver for, formenendis at bide de kejserlige hovedet, det er det sidste, de kan gøre.

Tanche skriver også, at generall Lessle [2]) med det første begiver sig ind at Sverige, der med kansleren Oxenstern at smede en confederation sammen imellem England og Sverige, hvilken med Guds hjælp får lige den fremgang, som den fik, som Borell og Oxenstern haver for stakket siden [3]).

De engelske . . . [4]) under sig selber nok at

[1]) Forventningen om dette Gesandtskabs (jvfr. Brevet af 30. Nov. 1641) blev skuffet. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 280.
[2]) Der menes vistnok Alexander Leslie, den senere Jarl af Leven, som 1638 var vendt tilbage fra Sverin, i hvis Hær han havde tjent, til Skotland for at tage Del i Rejsningen mod Karl I. Der blev sikkert ikke noget af hans i Teksten omtalte Sendelse til Sverige.
[3]) Forbundet mellem Sverig og Nederlandene af 1. Sept. 1640.
[4]) Hul i Papiret.

Side 144

Brev 105/5 * 14. Novbr. 1641 (fortsat).

tage ware, Saatt dii liidit Eller inted . . . . [Su]errig tiil wyllie. Skal dii Restituere Palatinum y tysslan[d] . . . . dy Irlander in ordinem Igen, da skal. dy haffue at gørre. V[ale. Aff L]egerit ued fulssbyttel den 14 No: Anno 1641.

Christian.

Der haffuer y disse dage tildragit sig En artiig hystorie y Althenau [1]), huor der laa En aff capiteinerne til att gørre Recrutte. Der dy nu y byen om afftenen skulle drage pa uachten, da bleff aff myt folck leiiet 80 mand, som giiorde wachten om Natten y porten, Tii Ded folck, som gør wachten for borgeriit, dii leiies ordinas[/r]ij aff kellerne heer och deer.

Udskrift: Chanseleren H. Christian Tommissøn tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 105/5 * 14. Novbr. 1641 (fortsat).
tage vare, såt de lidt eller inted . . . . Sverige til vilje. Skal de restituere Palatinum i Tyskland . . . . de irlander in ordinem igen, da skal de haver at gøre. Farvel. Af legerit ved Fulsbüttel den 14. november år 1641.

Christian.

Der haver i disse dage tildraget sig en artig historie i Altona [1]), hvor der lå en af kaptajnerne til at gøre recrutte. Der de nu i byen om aftenen skulle drage på vagten, da blev af mit folk lejet 80 mand, som gjorde vagten om natten i porten, thi det folk, som gør vagten for borgeriet, de lejes ordinarij af kældere her og der.

Udskrift: Kancellikansleren H. Christian Tommissøn til hænde.

Brev 106/5 * 16. Novbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Der maa i Tide tænkes paa Gesandtskaberne til Münster og Osnabrück med Hensyn til Penge, Boliger og Folk. Da der i 4 Aar ikke er kommet nogen Afgift i Landkisten af Godset under Christianspris og Pengene nu kræves, maa der gjøres Laan ved Omslaget. — Geh. Ark.

Ieg haffuer for nogen tyd siiden ladit dig tiden forsta, Nar friidtz tractationen tiil Mynden [2]) Och Ossenbriig Er anset, Paded dy, som dertil skal Amploeris, y tyde dertil siig kan pręparere. Da Eptherdi samme Reiisse fram och tilbuge sauel som tyden, som tractaterne vdkreffuer, uyl koste Nogiit, Och ingen penge huos mig forhanden Er, som dertil kunde forstreckis, Da Er ded

Oversættelse af brev nr. 106/5 * 16. Novbr. 1641.

Jeg haver for nogen tid siden ladet dig tiden forstå, når freds tractationen til Mynden [2]) og Osnabrück er anset, på det de, som dertil skal amploeris, i tide dertil sig kan præparere. Da efterdi samme rejse fram og tilbage såvel som tiden, som tractaterne udkræver, vil koste noget, og ingen penge hos mig forhanden er, som dertil kunde forstrækkes, da er det

[1]) Altona hørte til den Del af Pinneberg, som Christian IV efter Grev Otto af Schaumburgs Død 1640 lagde under sig.
[2]) Fejlskrift for Münster.

Brev 106/5 * 16. Novbr. 1641 (fortsat).

Side 145

høiieligen fornøden, At der taalis y tiide med dem, som pa førstkommende Omslag kan bringe sa mange penning til weiise, som behoff gørris.

Lossomendterne uyl ochsa bestillis y tiide, paded dii inted aff andre occuperis, førend worre gesandters forehrer ankommer. Dy, som skal derhen, uyl aduaris, At dii udi tyde Seer dem om folck, som dy kan bruge til forehrer och andiit sliigdt, Aldenstund der Erre ickun thuende Enspendiger y tienisten [1]), Som inted kan Omberris. Trommeter er der Ickehelder fleere End knap sa mange, som man kan bruge tiil den dageliige Opuardtning.

Och Eptherdi der Er nu pa fiihre Aarss tyd Ingen Contribution kommen y landkysten aff ded godtz, som ligger v[n]der Christianpriis, Och sligge Restanter mig Nu kreffuis, der Ieg dog inted deraff Niider, Och man offuer Ingen y landit kan gørre Exekution for nogen Restanter, sa lenge dy haffuer

nogiit Sliicht at prætendere, Da uyl dertil ochsa optagis penge tiallkommende Omslag. Vale. Aff Legerit den 16 Nouem: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 106/5 * 16. Novbr. 1641 (fortsat).
høiieligen fornøden, at der tales i tide med dem, som på førstkommende omslag kan bringe så mange penge til veje, som behov gjøres.

Losomenderne vil også bestilles i tide, på det de inted af andre occuperis, førend vore gesandters forehrer ankommer. De, som skal derhen, vil advares, at de udi tide ser dem om folk, som de kan bruge til forehrer og andet sligt, aldenstund der erre ikkun tvende enspendige i tjenesten [1]), som inted kan omberris. Trompeter er der ikkehelder flere end knap så mange, som man kan bruge til den daglige opværtning.

Og eftersom der er nu på fire års tid ingen contribution kommen i landkisten af det gods, som ligger under Christianspris, og slige restanter mig nu kræves, der jeg dog inted deraf nyder, og man over ingen i landet kan gøre eksekution for nogen restanter, så længe de haver noget sligt at prætendere, da vil dertil også optages penge tilkommende omslag. Farvel. Af legerit den 16. november år 1641.

Christian.

Udskrift: Kancellikansleren H. Christian Tommissen til hænde.

Brev 107/5 * 17. Novbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Om Underhandlingerne med Spanien om Salthandelen; om Hannibal Sehesteds Rejse til Bryssel, der foreløbig skal bero; — Geh. Ark.

[1]) Efter Listen over Enspænderne hos Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 158 f., skulde man tro, at der var flere end to i Tjenesten. Der maa vel menes Henrik Brun og Klavs Johansen (jvfr. Dsk. Mag. V, 205), men hvorfor tages Nicolaus Zegeler og Otte Hansen ikke med, da Rentemestr. Regnskaber dog vise, at de dengang vare i Tjenesten? Ogsaa Matthias Rambler burde vel have været taget med i Betragtning.

Side 146

Brev 107/5 (fortsat).

om de manglende Bidrag til Landkisten fra Godset under Christianspris; om Forhandlingerne med Salvius og d'Avaux; om Hamborg, der er erklæret i Rigets Akt; om den svenske Hærs slette Tilstand. — Geh. Ark.

Wdaff Hanibal Sestedtz skriffuelse haffuer ieg forstanden, huoruydt det Er kommen med den Spanske Saldthandel. Naر patenterne Erre tryckte [1]), da skall af dem hiidsendis 50 Styckere. Aff hanibals Reiisse til Bryssel bliiffuer Inted aff, førend der Settis En anden y Cardinalens Steed [2]).

Imidlertid kan man uerre derom at sancke dy klachter sammen, som vndersaterne haffuer ymod dy dynkercker.

Ieg lod dig for faa dage siiden forsta, att der fattis nogle Aarss contribution y landkysten aff den adelige godtz under Christianpriis, huorpa Ieg dig nu herhuos sender En designation, paded Hendrich holst yblandt dy forrige kan skaffe dem tiil Omslag.

Heer staar ded, gud uerre loffuit, uel tyl. Salvius driiffuer Nu stiifft paa friidtz tractaternis fremgang. M: dauaus haffuer Endnu quinter y hans hoffuit aff ringe importantie, som ieg med gudtz hiielp uyl faa rad tiil, Om ded uaar dermed giiordt.

Dii ham: Er nu, gud uerre loffuit, declarerit in Bannum Imperij propter male administratam Iustitiam Anno 1582 [3]). Dy lybske och dii Brehmenses Er nu y ham:

Oversættelse af brev nr. 107/5 * 17. Novbr. 1641 (fortsat).
om de manglende bidrag til landkisten fra godset under Christianspris; om forhandlingerne med Salvius og d'Avaux; om Hamborg, der er erklæret i rigets akt; om den svenske hærs slette tilstand.

Udaf Hannibal Sestedts skrivelse haver jeg forstanden, hvorudt det er kommen med den spanske salthandel. Når patenterne erre trykte [1]), da skal af dem hidsendes 50 stykker. Af Hannibal rejse til Bryssel bliver inted af, førend der sættes en anden i cardinalens sted [2]). Imidlertid kan man være derom at samle de klager sammen, som undersåtterne haver imod de dunkerker.

Jeg lod dig for få dage siden forstå, at der fattes nogle års contribution i landkisten af den adelige gods under Christianspris, hvorpå jeg dig nu herhos sender en designation, på det Henrich Holst iblandt de forrige kan skaffe dem til omslag.

Her står det, Gud være lovet, vel til. Salvius driver nu stift på freds tractaternis fremgang. M. d'Avaux haver endnu quinter i hans hoved af ringe importantie, som jeg med Guds hjælp vil få råd til, om det var dermed gjort.

De hamborgere er nu, Gud være lovet, declarerit in bannum imperij propter male administratam iustitiam Anno 1582 [3]). De lybske og de brehmenser er nu i ham:

---

[1]) Philip IV havde i Marts 1641 lovet som Erstatning for den Overlast, der var tilføjet danske Skibe af spanske og dünkerckenske Kapere, at overlade Christian IV 100,000 Rdl. i Salt. 17. Nov. 1641 udkom en Forording om Salthandelen i Spanien (særskilt trykt). Jvfr. Fridericia, anf. Skr. II, 266.
[2]) Kongen af Spanien havde allerede ved et Brev af 19. Juli 1641 bestemt, at en Kommission af nogle Ministre efter Kardinal-Infantens Død skulle lede Regeringen i Nederlandene; men 6. Decbr. udnævnte han Don Francisco de Melo til Generalstatholder. Historische u. politische Nachrichten von den Oesterreichischen Niederlanden, Frkf. u. Lpz. 1784, S. 113.
[3]) Om en saadan Aktserklæring vides ellers intet. Kongen maa vistnok have tænkt paa Fornyelsen af en saadan Erklæring

Side 147

Huoruyd dy nu kan hielppe dem derudi, ded giiffuer tyden. Saluius waar aldriig sa smydig som Nu, vden thuiffuel fordy at derris sag y tydtzland staar pa Spiidtzen. Hand haffuer Rossiid denne campering, fordi att dy haffue En wdissiplinerede Armej, som kunde beginde ded, som dennom Inted med waar. Vale. Aff Legerit den 17 Nouem: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

Brev 108/5 * 17. Novbr. 1641.

Novbr. 1641.

Til Rentemestre.

De skulle skaffe den svenske Enkedronning Foder til et Skjørt og til en Trøje. — Kgl. Bibl.

Rentemeiisterne skall werre derom, at dy kan skaffe Enckedronninge[n] af Suerrig fohder tiil Ett skørdt och tyll En trøye, om hun ded begerer.

Aff Legerit den 17 Nouem: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

Brev 109/5 * 30. Novbr. 1641.

Novbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Der er endnu Tale om et Gesandtskab fra Nederlandene. Forholdene i England hindre dette Rige i at blande sig i Tydsk-

fra 1582; i det mindste omtaler Christoffer von der Lippe i et Brev til Kongen, dat. Meldorf 22. Novbr. 1641, at Kongen ved en Haandskrivelse af 16. Novbr. havde befalet ham at gjøre Undersøgelser om den mod Hamborg 1582 udstedte Aktserklæring. — Geh. Ark., Overretsarkivet, Hamborg Nr. 4.

Side 147

Huoruyd dy nu kan hielppe dem derudi, ded giiffuer tyden. Saluius waar aldriig sa smydig som Nu, vden thuiffuel fordy at derris sag y tydtzland staar pa Spiidtzen. Hand haffuer Rossiid denne campering, fordi att dy haffue En wdissiplinerede Armej, som kunde beginde ded, som dennom Inted med waar. Vale. Aff Legerit den 17 Nouem: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

Brev 108/5 * 17. Novbr. 1641.

Til Rentemestre.

De skulle skaffe den svenske Enkedronning Foder til et Skjørt og til en Trøje. — Kgl. Bibl.

Rentemeiisterne skall werre derom, at dy kan skaffe Enckedronninge[n] af Suerrig fohder tiil Ett skørdt och tyll En trøye, om hun ded begerer.

Aff Legerit den 17 Nouem: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

Brev 109/5 * 30. Novbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Der er endnu Tale om et Gesandtskab fra Nederlandene. Forholdene i England hindre dette Rige i at blande sig i Tydsk-

---

fra 1582; i det mindste omtaler Christoffer von der Lippe i et Brev til Kongen, dat. Meldorf 22. Novbr. 1641, at Kongen ved en Haandskrivelse af 16. Novbr. havde befalet ham at gjøre Undersøgelser om den mod Hamborg 1582 udstedte Aktserklæring. — Geh. Ark., Overretsarkivet, Hamborg Nr. 4.

Side 148

lands Sager. Breve og Aviser fortælle, at Kongen af Frankrig er død, hvilket vil gavne de Kejserlige. Kongen er glad over, at han har en Hær samlet til at afværge Overgreb. Landfolket maa exerceres flittig og Midler til dets Underhold udtænkes. Med Hamborg er Kongen foreløbig bleven enig angaaende Toldspørgsmaalene. Den engelske Resident i Hamborg ventes at ville opfordre Kongen til at tage sig af Pfalzgreven. – Geh. Ark.

Dyn skriiffuelse, ued denne breffuisser framskyckit, Er mig til hande kommen, Och Er hannem dy breffue, som hand hiid førdte, vnderskreffuen Igen tilstiillit. Om den Legation fra Staterne talis Endnu flux, gud giiffue, att den Er ickun componerit aff sligge personer, Som man kan tractere med. Ded ladder siig ansee, At haffuer dii Engelender, Skotter Och Irlander Indtildiis wyllit spiille meister offuer ander, da haffuer dy nu nock huos dem Selffuer at waare, Saat dii glemmer uel tysland och Suerrig. Dii, som hiidindtil haffuer hafft derris Øiien pa franckerige, dii uyl faa wndt y dem, aldenstund konningen Er død, som nu tre gange Er confirmerit y vnderskedtlige breffue och Auisser

1) Ded kommer dy keysserlige uel tiil paas, ty dermed Er hand frii for den Suenske, Hessiiske och weymarske Armej, som dependerer aff franckerige. Wy ma tacke den Alsommechtigste gud, at uy haffuer ded folck, uy haffuer, ty dy torde Ellers uel biide os ded, som uy inted gerne skulle uylle. Ded Er høy tid, at man lader landfolckiit fliidig Exersere Och tencke pa middel, huorledis man kan wnderholde dem, Naar man skal bruge dem. Med dii Hamborger Er ieg kommen sa uydt, Att nar

ieg inted taler om derris tol, dii bruger uden forloff, da skal dii inted tale om tollen y glyckstadt. Huad nu uyder kan løbe for, ded giiffuer tyden
2) Den

Oversættelse af side 148

lands sager. Breve og aviser fortælle, at kongen af Frankrig er død, hvilket vil gavne de kejserlige. Kongen er glad over, at han har en hær samlet til at afværge overgreb. Landfolket maa exerceres flittig og midler til dets underhold udtænkes. Med Hamborg er kongen foreløbig bleven enig angaaende toldspørgsmaalene. Den engelske resident i Hamborg ventes at ville opfordre kongen til at tage sig af pfalzgreven. – Geh. Ark.

Din skrivelse, ved denne brevviser fremskykket, er mig til hande kommet, og er ham de breve, som han hid førte, underskrevet igen tilstillet. Om den Legation fra staterne taltes endnu straks, gud give, at den er kun componerit af slige personer, som man kan tractere med. Det lader sig anse, at haver de engelender, skotter og irlander indtil vis vil spille mester over andre, da haver de nu nok hos dem selv at svare, saa de glemmer vel Tyskland og Sverige. De, som hidtil haver haft deres øje på Frankrig, de vil faa ondt i dem, aldenstund kongen er død, som nu tre gange er confirmerit i underskellige breve og Auisser 1)Det kommer de kejserlige vel til pas, ty dermed er han fri for den svenske, hessiske og weymarske Armej, som dependerer af Frankrig. Vi ma takke den almægtigste gud, at vi haver det folk, vi haver, ty de torde ellers vel bide os det, som vi intet gerne skulle ville. Det er høj tid, at man lader landfolket flittig Exersere og tænke på middel, hvorledes man kan underholde dem, naar man skal bruge dem. Med de hamborgere er jeg kommet saa vidt, at naar jeg inted taler om deres told, de bruger uden forlov, da skal de intet tale om tolden i Glückstadt. Hvad nu yder kan løbe for, det giver tiden 2) Den

_____
1) Alligevel var Rygtet falsk.
2)Kongen havde indledet Underhandlinger med Hamborg igjennem sin Hofjunker, Hans v. Küssow. Se dennes Brev til Kongen af 29. Novbr., hvorefter Hamborg havde tilbudt at sende Kongen sin Erklæring (Geh. Ark., Overretsarkivet, Hamborg Nr. 4).

Side 149

Brev 109/5 * 30. Novbr. 1641

Engelske Resident y hamborg 1) haffuer sendt mig siit Creditif fra hans herre, Som Endnu Er y Skotland, Som kommer nu ymod myddags moltiid tiil mig. Hans anbringen skall gerne uerre at persuadere mig at missere mig y Phaldzgreffuens sager. Huad suar hand faar derpa, ded Er letteligen at gette. Vale. Aff Leegerit den 30 No: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse af brev 109/5

Den engelske resident i Hamborg 1) har sendt mig sit kreditiv fra sin herre, som endnu er i Skotland, som kommer nu imod middagsmåltid til mig. Hans anbringen skal gerne være at overtale

mig til at svigte mig i pfalzgrevens sager. Hvad svar han får derpå, det er letteligen at gætte. Farvel. Fra lejren den 30. november år 1641.

Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen til hænde.

Brev 110/5 * Omtr. 5. Decbr. 1641

Ordre om en Skrivelse til Erkebiskop Frederik af Bremen angaaende et Regiment, som sendes til ham. – Geh. Ark., Bremen Nr. 31.

Ihrauff Soll geandtwordted werden, das Das begerthe Regimendt sich morgen auff dii marsse begeben Sollen Nach blancke Nesse. Wor Er sii henacher (!) hiin haben wiil, das hatt Er zu com: 2).

Oversættelse af brev 110/5 * Omtr. 5. Decbr. 1641
Heraf skal genvordes, at det begærede regiment sig i morgen på marsch begeben skal efter Blankenese. Hvor han sig henacher (!) hin have vil, det har han til 2).

1) Jos. Avery. Se hans Breve af 30. Novbr. og 2. Decbr. 1641 til Kongen, der især handle om den pfalziske Sag (Geh. Ark., England Nr. 45), og Kongens Resolution til ham af 1. Decbr. (Latina).

2) Paaskrift paa et Brev fra Hertug Frederik, Erkebiskop af Bremen, dat. Vörde 4. Decbr. 1641, til Kongen, hvori han takker denne, fordi han har til Hensigt at sende et Regiment Soldater af de hyervede Folk til Sikring af hans Lande og Grevskabet Oldenborg mod fjendtligt Indfald, og beder om at maatte faa det at vide et Par Dage, førend det kommer, for at kunne ordne dets Indkvartering. „Halte dafür, wofern diese Kälte noch etwas continuiren wird, das sie von Altenah gerahde auffs Altelandt nach den Framkop fieiglich ihren Wegk nehmen können.“ Brevet er modtaget i Fulsbüttel 5. Decbr. 1641.

Side 150

Kongen behøver Penge til Omslaget og spørger om, hvor de kunne faas, indtil Skatten kommer fra Norge. Hans Søster Kurfyrstinde Hedevig af Sachsen er død. De Svenske husere i Stiftet Verden, hvorimod Kongen har ladet gjøre Forestillinger hos Torstenson; denne er næppe stærk nok til at angribe de Kejserlige. Der er Udsigt til Underhandlinger med Hamborg. – Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Brev 111/5 * 6. Decbr. 1641

Eptherdi ded lacker nu flux henad Omslag, Och hendrich Holst Inted Endomstund ued fleere Penning at bringe tiil weiie End 60000 daler, der mig dog Er loffuit 130000 daler tiil førstkommende Omslag, huorpa ieg ochsa haffuer giiordt miit facit, huorfor du skaldt lade mig uyde, om der fyndes nogen Penning y tolkysten ued S: Anne broe, Eller om der er andenstedtz nogen Penning at bekomme, som man kunde tage tiil, Indtil Skatten kommer Neder aff Norrie, paded man inted slager Blodt och deroffuer gerader y En wund credit huos gadt folck.

Miin Søster Churfiirstinden Er den 26 Nouem: siist forlehden dødt 1)`. Den Alsommechtigste Herre och gud giiffue hinder med alle vdualde En gledelig Opstandelse och ded Euige Riige, Amen.

Dii Suenske Huserer flux udi ded stiifft ferrden, och fornemmer man indted, att dii mouerer 2). sig. Ieg haffuer nu En hen huos [*General*] 3). tostessøn og begerit, att hans folck motte haffue sliigodt y fordrag, Anseendis att myn søn H: fredrich inted haffde med kriigen at skaffe 4)`.

Oversættelse af brev 111/5 * 6. Decbr. 1641

Kongen behøver penge til omslaget og spørger om, hvor de kunne fås, indtil skatten kommer fra Norge. Hans søster kurfyrstinde Hedevig af Sachsen er død. De svenske huserer i Stiftet Verden, hvorimod kongen har ladet gøre forestillinger hos Torstenson; denne er næppe stærk nok til at angribe de kejserlige. Der er udsigt til underhandlinger med Hamborg. – Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Efterdi det lacker nu straks henad omslag, og Hendrich Holst intet endomstund ved flere penning at bringe til veje end 60000 daler, der mig dog er lovet 130000 daler til førstkommende omslag, hvorpå jeg også haver giort mit facit, hvorfor du skaldt lade mig vide, om der findes nogen penning i tolkysten ved S. Anne bro, eller om der er andensteds nogen penning at bekomme, som man kunde tage til, indtil skatten kommer neder af Norge, på det man intet slager blod og derover gerader i en ond credit hos godt folk.

Min søster kurfyrstinden er den 26. november sidst forleden død 1)`. Den almægtigste herre og gud give hende med alle udvalgte en glædelig opstandelse og det evige rige, amen.

De svenske huserer straks udi det stift ferden, og fornemmer man intet, at de mouerer 2). sig. Jeg haver nu en hen hos [*general*] 3). Torstenson og begeret, at hans folk måtte have sliget i fordrag, anseendes at min søn hr. Frederik intet havde med krigen at skaffe 4)`.

_____

1). Enkekurfyrstinde Hedevig døde 26. Nov. paa Slottet Lichtenberg (af hendes Ophold der kommer det, at hun i forrige Bind S. 346 kaldes Kurfyrstinden af Lichtenberg).
2). Langebeks Afskr. (Geh. Ark.) har: modererer.
3). Ordet er indsat efter Langebeks Afskr.
4). Torstenson sendte 3. Dec. Erkebiskop Frederik en Undskyldningsskrivelse i Anledning af de af hans Tropper i Stifterne Bremen og Verden begaaede Excesser. Londorp, Acta publ. V, 898 f.

Side 152

leett at practicere, som andre breffue y uerden kommer andre til Ørnen. Att holde dermed for Chanseler Oxesternes skiild bag biiergit, derpaa Staar Inted Riigernis forseckering.

Ded concept aff den forseckering, dii holsteinske Raad begehrer aff Riigens Raad, haffuer ieg Igennom siiet Och inted kund see, huorledis dy anderledis kan uerre forseckerit, Tii hiidindtil haffuer Ieg maat forseckere dem med myne lehn her y førstendommen til Cronens tyeniste och taarff. Kan Riigens Raad fynde En anden modum Assecurandi, som kan Accepteris, da Er den at følge 1).

Paa den Numerum pęcuniarum, som kan behøffuis offuer dy 130000 dl., kan Ingen gørre dig beder vnderretning End Stadtholderen Och haniball Seested, som haffuer y ar lagdt En tønde guld y blød, Huad der skal skee 2) y tyde. Erlanger Cronen icke hiielp inden forarid, Daa bliiffuer der En

Skammelige Ende paa Størstedelen aff ded, som mest macht paa ligger. Vale. Aff leegerit den 8 Decem: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande 3).

Oversættelse af brev 112/5 * 8. Decbr. 1641

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er utilfreds med et brev til den svenske dronning, hvilket derfor skal omskrives, og indholdet af brevet skal på en eller anden måde offentliggøres. Han har intet at indvende mod det udkast til en forsikring, som de holstenske råder forange af rigsraadet. Han trænger stærkt til penge. – Geh. Ark.

Din skrivelse med brevud til dronningen af Sverige er mig i dag tilhånde kommet, og befunden, at samme brev ville gøre enkedronningen mere hinder end gavn. At forandre noget derudi, det kan inted skee, ty det er ganske inted efter det, som jeg sende dig. Når jeg får nyt concept eller memoriall igen, da kan her skee, såvidt som disse impedimenta her kan tåle. Når samme brev kommer sidst i denne måned fordt, da kommer det tylig nok 1). At den gemene mand kan få at vide indholdet af samme brev, det er lyge så

Brev 113/5 * 15. Decbr. 1641

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er meget misfornøjet med, at Generalstaterne ikke have villet modtage en Skrivelse fra ham, hvori der var brugt den sædvanlige Titel. – Geh. Ark.

Epthersom Ieg gerne haffude siiet, at man Imellom konningen y Hiispannien och dii Herren Stathen haffde

Oversættelse af brev 113/5 * 15. Decbr. 1641

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er meget misfornøjet med, at Generalstaterne ikke have villet modtage en skrivelse fra ham, hvori der var brugt den sædvanlige titel. – Geh. Ark.

Eftersom jeg gerne havde set, at man imellem kongen i Spanien og de herrer stater havde

_____
1) Jvfr. Brevet Nr. 116.
2) Ordene: skal skee, burde vistnok have været gjentagne som Begyndelsen til en ny Sætning.
3)Modtaget 15. Decbr.

Side 153

kundt bleffuen [s]tyfftiit En god friid, Da haffuer ieg befahliit myn Resident in den Hag 1)
om samme leiilighed siig att Erkundige huos dii herren Stathen, Om dii derhen waar att disponere, Huortiil hannem bleff tilskickit Crditif 2)
Huilckit dii inted uylle Acceptere, vden att tyttelen motte forandris, som du aff herhuos føiiede skriiffuelle haffuer att Erfhare
3). Daa Eptherdi ded Er heel fremmit att skriiffue En potentatt for, huad tyttel hand skall giiffue dem, der dii dog nu siist, dy uaar y glyckstadt, lod siig contentere med den tyttel, dennom y myn tyd giiffuen haffuer, Da skaldtu gemme samme breff, Indtill leiiligheden giiffuer siig, at Raadit kommer sammen Och taaliis derom. Interim faar dy Ingen vden den Seeduanlig tyttel aff Miig. Vale. Aff Leegerit den 15 Decem: Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommesen tiil hande.

Oversættelse af brev 113/5

Kendt blevet en god fred, da har jeg befalet min resident i Haag 1) om samme lejlighed sig at erkende hos de herrer stater, om de derhen var at disponere, hvortil ham blev tilskikket kreditiv 2) til de herrer stater med den sædvanlig titel, som altid indtil dis brugelig været haver, hvilket de intet ville acceptere, uden at titlen måtte forandres, som du af herhos føjede skrivelse haver at erfare 3). Da efterdi det er hel fremmed at skrive en potentat for, hvad titel han skal give dem, der de dog nu sidst, da var i Glückstadt, lod sig contentere med den titel, dennom i min tid given haver, da skal du gemme samme brev, indtil lejligheden giver sig, at rådet kommer sammen og tales derom. Interim får du ingen uden den sædvanlig titel af mig. Vale. Af lejr den 15. december anno 1641.
Christian.

Brev 114/5 * 15. Decbr. 1641

Til Korfits Ulfeldt.

Den svenske Hærs Stilling i Tydskland skildres som meget slet. Paa Mødet i Goslar har den danske Gesandt svaret de Kejserlige, at den i Holsten samlede Hær kunde forenes med Kejserens under visse Garantier. Underhandlingerne i Regensburg med Kejseren synes at blive frugtesløse. — Geh. Ark.

Her star ded, gud uerre loffuit, uel tiil, den Allerhøiieste hielppe framdelis med Siin Nade. Med den

Oversæt: Her står det, gud være lovet, vel til, den Allerhøjeste hjælpe fremdeles med sin nåde. Med den

1) Martin Tancke.
2) Dat. 9. Novbr. Aitsema, Saeken van staet en oorlogh V, 302.
3) Jvfr. Brevet Nr. 118 og Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 280.

Side 154

Suenske Armei er ded sleet bestyldt, saat ieg inted Seer, huorledis Den lenge kan haffue bestaand, ty myddelen Erre inted der, som Requireris dertil. Der, som Armeiicn nu ligger, der er ingen myddel for heesten, og haffuer dy aldt offuer fem vgjer siiden mat forascre pa 12 Mylueis, Och siigis foruyst, at der er y en stackiit tyd død 4000 heste, og der uar allerede nogle tussind Riitter tiil fodtz
1). Ded greffskaft Oldenborg haffuer lenge siiden Erlangit Neutralitet huos Suensken, Och myt lyff Regiimendt ded ligger y ded Stiifft Brehmen, Saat dy aff dii Pladtzer inted haffuer sig att foruente. Ded tydske Riitherii Er Suagdth och mall contant med generalens person, saat hand inted tør præsentere sig y marcken ymod dy keysserlige. At Retirere sig henad Pommeren, ded uyl Nuhmer falde hannem besuerligdt, Aldenstund Bønderne y Marcke Brandenburg haffuer Rottiit sig sammen Och ingen uyl lade ygennom.

Nu godtleff von Hagen var gesandtzuis pa den consent y gossler ymellom dy keysserlige og dii herrer aff lyneborg, ded Stiifft Hyldessem angaendis
2), Daa formendte dy keysserlige, At denne Armej burde at coniungeris med derris, Huortiil bleff suarit, at ded kunde skkee, Naar dii samdtlige Churfurster uylle cauere, at den til inted skulle brugiis, som løb ymod den capittulation, med keysseren Oprettid Er. Breffuen fra D: Bydenbach formelder, at M: Roe Er heel Mall contant, Och at hand Nu haffuer laagdti siit siiste Indleg Ind, som hand formener at uylle legge ind, huoraff ieg skreff dette: Sin uero hec justa postulata, cum atque
3) huiusmodi certa explicatione de mente et intentione nimirum Rerum restituendorum (!) de mediis tractare impossibile sit, Mihi uell denegantur uell protrahantur, Necessitas ipsa mihi imponit, ut Reſ Mati Domino meo Clementissimo Ad me exororan-

Oversættelse af brev

Svenske arme er det slet bestilt, så jeg intet ser, hvorledes den længe kan have bestået, ty middelen er intet der, som requireris dertil. Der, som arméen nu ligger, der er ingen middel for hesten, og haver de alt over fem uger siden mad forascre på 12 mil vejs, og siges forvisst, at der er i en stakket tid død 4000 heste, og der var allerede nogle tusind rytter til fods
1). Det grevskaft Oldenborg haver længe siden erlangit neutralitet hos svensken, og mit liv regiment det ligger i det stift Bremen, så de af de pladser intet haver sig at forvente. Det tyske rytteri er svagt og mal contant med generalens person, såt hand inted tør præsentere sig i marken imod de kejserlige. At retirere sig henad Pommeren, det vil nuher falde ham besværligt, aldenstund bønderne i marke Brandenburg haver rottet sig sammen og ingen vil lade igennem.

Nu Gottlieb von Hagen var sendt som gesandt til samlingen i Goslar mellem de kejserlige og herrerne af Lüneburg, angående stiftet Hildesheim. Da mente de kejserlige, at denne hær burde forenes med deres, hvortil der blev svaret, at det kunne ske, når samtlige kurfyrster ville garantere, at den ikke skulle bruges til noget, som stred mod den kapitulation, der er oprettet med kejseren. Brevene fra D. Bydenbach meddeler, at M. Roe er ret utilfreds, og at han nu har indgivet sit sidste indlæg, som han regner med at ville indsende, hvoraf jeg skrev dette: »Hvis disse retmæssige krav dog med en sådan vis forklaring om mening og hensicht, nemlig om at genoprette tingene, er umulige at forhandle om midlerne, enten nægtes mig eller trækkes i langdrag, pålægger nødvendigheden mig selv at vende mig til Majestæten, min allernådigste herre, for at undskylde...«

1) Jvfr. Cronholm, Trettioåriga kriget o. underhandl. i Tyskland I, 2, 496.
2) Jvfr. ovfr. S. 141.
3) Læs: absque.

Side 155

dum de ueritatę rei modoque procedendi referam Ipsiusque. prudentię relinquam, Quam preterea resolutionem in hoc negotio, quod ultra præscriptum tempus nullum ulteriorem moram pati potest, summere velit. Huoraff nocksom er at Erfhare, at hans forretning huos keysseren bliiffuer heel sleet, gud giiffue, hvad for effect ded uil causere. Vale. Aff Leegerit den 15 Decem: Anno 1641.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldtt tiil hande.

Oversættelse af brev

dum de ueritatę rei modoque procedendi referam Ipsiusque. prudentię relinquam, Quam preterea resolutionem in hoc negotio, quod ultra præscriptum tempus nullum ulteriorem moram pati potest, summere velit. Hvoraf noksom er at erfare, at hans forretning hos kejseren bliver hel slet, gud give, hvad for effekt det vil causere. Farvel. Af lejren den 15. december anno 1641.
Christian.

Udskrift: Statholderen hr. Corfitz Ulfeldt til hænde.

Brev 115/5 * 16. Decbr. 1641

Til Christen Thomesen Sehested.

En Del af Rigsraadet skal sammenkaldes for at udtale sig om den tydske Rigsdags Beslutning, inden denne forelægges Stænderne i Hertugdømmerne til Antagelse. — Geh. Ark.

Eptherdi ded Er Stenderne y fiirstendommen befahliit att komme sammen y kyll strax Epther Omslag Och Deliberere, Om Riixdagns Sluss Er at Acceptere eller Eii
1), Da Eptherdi Om man densamme Accepterers, da

oversæt
Efterdi det er stænderne i fyrstendommen befalet at komme sammen i Kiel straks efter omslag og overveje, om rigsdagens beslutning skal acceptere eller ej, da efterdi om man den samme accepterer, da

_____
1) De paa Rigsdagen i Regensburg vedtagne Beslutninger gik ud paa, 1) at alle ældre Fritagelser for Krigsbyrder afskaffedes, 2) at man maatte være betænkt paa at lade sine Tropper forene sig med Kejserens, 3) at Neutraliteten ophævedes, 4) at det stod Kejseren frit for at paalægge Kredsene Indkvarteringer, og 5) at der straks skulde betales 120 Romer-Maaneder. Paa den Landdag, som holdtes i Begyndelsen af Decbr. i Kiel, forlangte Kongen og Hertugen, at Stænderne skulde skaffe de 64,000 Rdl., hvortil de 120 Romer-Maaneder beløb sig (om denne Rigsskat se f. Ex. Falck, Handbuch des Schleswig-Holstein. Privatrechts II, 130 ff.), men Stænderne bade om Udsættelse til efter Omslaget. Da de paa ny kom sammen i Kiel i Januar 1642, forelagde Fyrsterne i en d. 30. Dec. dat. Proposition den hele Regensburgsche Beslutning, idet de udtalte deres Betænkeligheder

Side 156

(Fortsat side 156, Brev 115)

kunde densamme causere allehande, som man y framtyden skulle fortriide. Siiger man Neii, da faar man altid uerre parat at defendere siig, da for den Ene, da for En anden, Och danmarck haffuer Epther Vnionens Indhold forbunden siig Att Secundere førstendommen med Raad och daadt, nar behoff gørriis.

Da paded man y dag Eller y morgen inted kan giiffue En eller anden Skild, Om alting inted Naar den wdslag, som man gerne Saa, Da sender Ieg dig herhuos copiam aff samme Riix affskeen, Derhuos breffue til Raadit, som Nest ued handen Er, at dy skal møde y køben:, ded første skee kan, Och Examinere samme werck och siiden lade mig wyde derris betenckende derom[1]). Och skal dette breff brugis Loco propositionis. Med Riigens Maars, Riigens Chanseler och gregers krabbe wiil ieg om samme leiilighed tale, Naar gud uyl, Ieg kommer y glyckstadt[2]). Vale. Aff legerit den 16 Decembris Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse af brev 115 (fortsat)

...kunne det samme forårsage alt muligt, som man i fremtiden skulle fortryde. Siger man nej, da må man altid være parat til at forsvare sig, dels for den ene, dels for den anden, og Danmark har efter unionens indhold forbundet sig til at bistå fyrstendømmet med råd og dåd, når behov gøres.

Da det passer sig, at man hverken i dag eller i morgen kan give noget som helst tilsagn, om alting ikke bliver klart, når den udgang kommer, som man gerne så, sender jeg dig hermed en afskrift af samme rigs beslutning, tillige med breve til Rådet, som er nærmest ved hånden, om at de skal mødes i København, det første det kan ske, og undersøge samme sag og siden lade mig vide deres betænkning derom. Og dette brev skal bruges i stedet for en proposition. Med rigens marsk, rigens kansler og Gregers Krabbe vil jeg tale om samme lejlighed, når Gud vil, jeg kommer til Glückstadt. Farvel. Fra lejren den 16. december, år 1641.

Christian.

Udskrift: Kansleren, hr. Christian Thomissen, i egen hånd.

Brev 116 * 20. Decbr. 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen rejser til Glückstadt; 3000 Mand blive i Lejren, Resten lægges i Kvarter i Omegnen. Den svenske Hær ligger

Oversættelse af brev 116

Kongen rejser til Glückstadt; 3000 mand bliver i lejren, resten lægges i kvarter i omegnen. Den svenske hær ligger

Fodnoter

(fortsat fra foregående side, tilhørende brev 115)
ved de fire første Punkter, der rummede store Farer for Holsten, hvorfor de udbade sig Stændernes Erklæring. Denne (dat. 19. Jan.) gik ud paa, at de fire Punkter strede mod tidligere Traktater og Aftaler, hvorfor man haabede, at Fyrsterne vilde forhindre, at de bragtes i Udførelse i deres Lande. Derimod var man villig til at betale de forlangte Penge. Slange S. 1098 f. Lackmann, Einleitung zur Schleswig-Holstein. Historie VI, 474 ff. VII, 60 ff. Ipsen, Die alten Landtage der Herzogthümer S. 209.

Rigsraadet fik under 15. Decbr. Brev om saa snart som muligt at begive sig til Kjøbenhavn, hvor Kansleren vilde proponere dem Kongens Vilje. Sjæll. Tegn. XXVII, 270.
Se Kongens Brev af 27. Decbr.

Bemærk: Brev 116 fortsætter på næste side ("Den svenske Hær ligger" afbrydes af sideskiftet). Send gerne næste side, så jeg kan fuldføre transskriptionen og oversættelsen.

kan du medtage note nummer også i oversættelsen og bruge samme format til samling sidst i siden

Selvfølgelig! Her er den rettede version, hvor fodnotenumrene er medtaget i selve oversættelsen (som hævede tal, samme placering som i originalen), og fodnoterne selv er samlet sidst på siden i det aftalte format:

Side 156

(Fortsat side 156, Brev 115)

kunde densamme causere allehande, som man y framtyden skulle fortriide. Siiger man Neii, da faar man altid uerre parat at defendere siig, da for den Ene, da for En anden, Och danmarck haffuer Epther Vnionens Indhold forbunden siig Att Secundere førstendommen med Raad och daadt, nar behoff gørriis.

Da paded man y dag Eller y morgen inted kan giiffue En eller anden Skild, Om alting inted Naar den wdslag, som man gerne Saa, Da sender Ieg dig herhuos copiam aff samme Riix affskeen, Derhuos breffue til Raadit, som Nest ued handen Er, at dy skal møde y køben:, ded første skee kan, Och Examinere samme werck och siiden lade mig wyde derris betenckende derom[1]). Och skal dette breff brugis Loco propositionis. Med Riigens Maars, Riigens Chanseler och gregers krabbe wiil ieg om samme leiilighed tale, Naar gud uyl, Ieg kommer y glyckstadt[2]). Vale. Aff legerit den 16 Decembris Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse af brev 115 (fortsat)

...kunne det samme forårsage alt muligt, som man i fremtiden skulle fortryde. Siger man nej, da må man altid være parat til at forsvare sig, dels for den ene, dels for den anden, og Danmark har efter unionens indhold forbundet sig til at bistå fyrstendømmet med råd og dåd, når behov gøres.

Da det passer sig, at man hverken i dag eller i morgen kan give noget som helst tilsagn, om alting ikke bliver klart, når den udgang kommer, som man gerne så, sender jeg dig hermed en afskrift af samme rigs beslutning, tillige med breve til Rådet, som er nærmest ved hånden, om at de skal mødes i København, det første det kan ske, og undersøge samme sag og siden lade mig vide deres betænkning derom[1]). Og dette brev skal bruges i stedet for en proposition. Med rigens marsk, rigens kansler og Gregers Krabbe vil jeg tale om samme lejlighed, når Gud vil, jeg kommer til Glückstadt[2]). Farvel. Fra lejren den 16. december, år 1641.

Christian.

Udskrift: Kansleren, hr. Christian Thomissen, i egen hånd.

Brev 116 * 20. Decbr. 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen rejser til Glückstadt; 3000 Mand blive i Lejren, Resten lægges i Kvarter i Omegnen. Den svenske Hær ligger

Oversættelse af brev 116

Kongen rejser til Glückstadt; 3000 mand bliver i lejren, resten lægges i kvarter i omegnen. Den svenske hær ligger

_____

(fortsat fra foregående side, tilhørende brev 115)
ved de fire første Punkter, der rummede store Farer for Holsten, hvorfor de udbade sig Stændernes Erklæring. Denne (dat. 19. Jan.) gik ud paa, at de fire Punkter strede mod tidligere Traktater og Aftaler, hvorfor man haabede, at Fyrsterne vilde forhindre, at de bragtes i Udførelse i deres Lande. Derimod var man villig til at betale de forlangte Penge. Slange S. 1098 f. Lackmann, Einleitung zur Schleswig-Holstein. Historie VI, 474 ff. VII, 60 ff. Ipsen, Die alten Landtage der Herzogthümer S. 209.
1) Rigsraadet fik under 15. Decbr. Brev om saa snart som muligt at begive sig til Kjøbenhavn, hvor Kansleren vilde proponere dem Kongens Vilje. Sjæll. Tegn. XXVII, 270.
2) Se Kongens Brev af 27. Decbr.

Side 157

(Fortsat side 157, Brev 116)
spredt om i Lyneborg og er derfor udsat for Overfald. Rigsraadets Forsikring for de Penge, som de holstenske Raader ville laane, maa i Tide fremsendes. Under Omslaget vil Kongen opholde sig i Christianspris. Hofmynsterskriveren skal komme med de Penge, han har; mulige nye Indtægtssummer kunne sendes senere med Andre. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Heer er, Gud werre loffuit, stylle, den Allerhøiieste giiffue framdelis siin Nade. Ieg drager med Gudtz hielp y morgen herfra pa ueyen henad Glyckstadt. Heer bliffuer 3000 Man liggendis, Och bliiffuer Resten forlagdt y Landiit, dog inted lenger herfra, end som dii kan komme hiid igen pa en dags tyd.
Den Suenske Armei ligger y Landte Lyneborg, spreed ad y Landiit, huorudoffuer dii Keysserlige hafuer stackit siiden offuerfalden nogle aff dem y derris Kuarter, huilckit vden thuiiffuel uyl tyer skee, inden wynteren gaar forby. Om ded breff, som Riigens Raad skal giiffue dy Holsteiner pa dii penge, Ieg skal haffue til førstkommende Omslag, skaldtu gørre Anfoddering, att ded kommer tylig nock herfor, pa ded Ieg inted tager feyl aff pengen.
Ieg achter med Gudtz hiielp ymod Omslag at begiffue mig henad Christianpriis, paded Ieg kan uerre ued handen, Att ieg saledis kan forrette miit Omslag, att ieg beholder saa mange penning tiilbage, som Ieg kan leffue aff, indtil Sundiit uyl giiffue nogiit igen. Vale. Aff Legerit den 20 Decembris Anno 1641.

Christian.

Herhuos haffuer du copiam aff myn Skriiffuelse tiil D: Bydenbach angaendis dette defensions werck. Hans Boiisøn skall driiffuis fordt med ded, hand haffuer. Kommer der mehre for en dag for Omslag, daa kan ded med andre uel fordt sendis.

Udskrift: Stadtholderen H: Cortidtz wlfeldt tiil hande.

Oversættelse af brev 116 (fortsat)
spredt om i Lüneborg og er derfor udsat for overfald. Rigsrådets forsikring for de penge, som de holstenske råder ville låne, må i tide fremsendes. Under omslaget vil kongen opholde sig i Christianspris. Hofmønsterskriveren skal komme med de penge, han har; mulige nye indtægtssummer kan sendes senere med andre. — Langebeks afskrift (efter original hos Klevenfeldt 1770) i Gehejmearkivet.
Her er, Gud være lovet, roligt, den Allerhøjeste give fremdeles sin nåde. Jeg drager med Guds hjælp i morgen herfra på vejen hen imod Glückstadt. Her bliver 3000 mand liggende, og bliver resten forlagt i landet, dog ikke længere herfra, end de kan komme hertil igen på en dags tid.
Den svenske hær ligger i landet Lüneborg, spredt ud i landet, hvorudover de kejserlige har stikket ild til nogle af dem i deres kvarter siden overfaldet, hvilket uden tvivl vil ske oftere, inden vinteren går forbi. Om det brev, som Rigens Råd skal give de holstenere angående de penge, jeg skal have til førstkommende omslag, skal du gøre forespørgsel om, at det kommer tidligt nok herfor, for at jeg ikke tager fejl af pengene.
Jeg agter med Guds hjælp imod omslaget at begive mig hen imod Christianspris, for at jeg kan være ved hånden, så jeg således kan forrette mit omslag, at jeg beholder så mange penge tilbage, som jeg kan leve af, indtil Sundet vil give noget igen. Farvel. Fra lejren den 20. december, år 1641.

Christian.

Hermed har du en afskrift af min skrivelse til hr. Bydenbach angående dette forsvarsværk. Hans Boyesen skal fremmes med det, han har. Kommer der mere frem en dag for omslag, da kan det med andre vel fremsendes.

Udskrift: Statholderen, hr. Corfitz Ulfeldt, i egen hånd.

Side 158

Brev 117 * 26. Decbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Et Brev til Dronningen af Sverig sendes ham tilbage forsynet med Kongens Underskrift. Omslagsbrevet skal sendes med Hans Bøjesen. Til et forestaaende Møde kan Adelen indkaldes. Kongen erindrer ikke, om der til et tidligere Møde i Odense (1627) var indkaldt andre af Stænderne end Biskopperne. Underhandlingernes Begyndelse i Osnabrück er af d'Avaux og Salvius fastsat til 15. Marts; fra dansk Side skal Hannibal Sehested møde. Christen Thomesen Sehested faar Orlov til at rejse til et Bryllup. — Geh. Ark.

Dyn Skriiffuelse haffuer Ieg Emphangen Och deraff forstanden dyn mening om ded breff tiil dronningen aff Suerrig angaendis hinders frummoder, Huilckit vnderskreffuen dig nu igen tilskyckis[1]).
Ded omslags breff kommer tylig Nock, Naar ded kommer med hans Bøiisen, Om der Er Ellers sa mange penge att bekomme.
Dii Breffue om ded mode kan skriiffuis Adelen tyl, Eptherdi ded Er saledis Brugeligdt. Tiil ded mode, som waar y Ottense y den tydske kriig, da uar Bysperne med forskreffuen, Mens Om der war fleere aff Stenderne der, ded kommer Ieg inted yhue[2]).
Tiil friidtz tractaternis begindelse Er nu aff M: Dauaus Och Saluio berammit den 15 Martij y Ossnabrig. Om keysseren Nu den dag ochsa uyl Acceptere, ded giiffuer tyden. Naar samme tractater skall anga, daa kan Hanibal Seested brugis dertiil, aldenstund hans Briillup Inted y Aar kan staa[3]), Eptherdi Ieg gaar Suordt for myn Søster Churfiirstinden aff Saxen Salig. Tiil dyn hust[r]ues

Oversættelse af brev 117
Dit brev har jeg modtaget, og deraf forstået din mening om det brev til dronningen af Sverig angående hendes formoder[1]), hvilket underskrevet nu igen tilsendes dig.
Det omslagsbrev kommer tidligt nok, når det kommer med hr. Bøjesen, om der ellers er så mange penge at bekomme.
De breve om det møde kan skrives til adelen, eftersom det er sådan brugeligt. Til det møde, som var i Odense under den tyske krig, da var biskopperne medforskrevet, men om der var flere af stænderne der, det kommer jeg ikke i hu[2]).
Til fredstraktaternes begyndelse er nu af hr. d'Avaux og Salvius berammet den 15. marts i Osnabrück. Om kejseren nu den dag også vil acceptere, det giver tiden. Når samme traktater skal angå, da kan Hannibal Sehested bruges dertil, alden stund hans bryllup ikke i år kan stå[3]), eftersom jeg går sørgeklædt for min salig søster kurfyrstinden af Saksen. Til din hustrues

---

1) Jvfr. ovfr. S. 151.
2) I Januar og Febr. 1627 holdtes en Rigsdag i Odense. Foruden Adelen deltoge baade Gejstligheden (og det ikke alene Bisperne, men ogsaa den lavere Gejstlighed og Domkapitlerne) og Borgerstanden ved Delegerede i den. Suhms Nye Saml. I, 207. Nyt hist. Tidsskr. I, 446. IV, 155. Vedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 42 f.
Det stod 6. Nov. 1642.
3) Want to be notified when Claude responds?

Side 159

(Fortsat side 159, Brev 117)

Søsters Briillup[1]) kandtu drage Och siiden, sasnardt skee kan, stille dig Ind Igen y køben: Vale. Aff Glycksborg den 26 Decem: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

Oversættelse af brev 117 (fortsat)

...søsters bryllup[1]) kan du drage, og siden, så snart det kan ske, stille dig ind igen i København. Farvel. Fra Glücksborg den 26. december, år 1641.

Christian.

Udskrift: Kansleren, hr. Christian Tommissøn, i egen hånd.

Brev 118 * 27. Decbr. 1641.

Til Rigsraadet.

Kongen giver en Fremstilling af sit Forhold til Hamborg. Han forlanger Raadets Betænkning om de fornødne Pengemidlers Tilvejebringelse, idet han udvikler Status, samt om den Titel, Generalstaterne fordre. — Geh. Ark.

Arsagen, huorfor uy haffuer hiid tiil os ladit kalde Riigens Maars Och Riigens Chanseler[2]), er korteligen denne, At Eptherdi der fandtis nogle y Hamborg, som gaff for, dennom at uylle Sla dii middel for, huorued wy med byen kunde komme y god forstand med hiinanden Igen, Och paded tollen her pa Elffuen inted skulle uerre tractaterne y weiien, Da formendte dy at uerre best, at man Durante tractatione inted skulle tale om tollen. Huilckit uy lod os med gefalle, formenendis, at ded saa uar Meendt, som ded bleff forregiiffuen.

Der dii nu merckede, at uy dermed uar tilfriidtz Och haffde bud Epther Nogle aff Riigens Raad, som kunde werre huos tractaterne, Da fiick Piiben En anden Lyd, Och uille Sa inted tractere, uden at tollen motte uerre den første och fornemste punct y tractaten. Da Eptherdi sliigdt inted anstod, Da lod uy trycke Arsagen til den

Oversættelse af brev 118
Årsagen, hvorfor vi har ladet kalde Rigens Marsk og Rigens Kansler[2]) hid til os, er kortelig denne: At eftersom der fandtes nogle i Hamborg, som gav sig ud for at ville slå de midler til veje, hvorved vi med byen kunne komme i god forstand med hinanden igen, og for at tolden her på Elben ikke skulle være traktaterne i vejen, da formente de, at det var bedst, at man, mens traktaten stod på, ikke skulle tale om tolden. Hvilket vi lod os med velbehag, i den formening, at det var så ment, som det blev foregivet.

Side 160

(Fortsat side 160, Brev 118)

wnade, dy huos Os uar y geraden, Huorymod dy haffuer lat vdga ded, som huermand nu bekendt er, huorpa dy med ded første skal faa sliig suar, som siig derpa Riimer[1]).
Och Eptherdi Riigens Raad, som hiiemme Erre, befahliid Er siig y køben: att Indstille, ded første mueligdt Er, Och der aff Chanseleren, H: Christian tommissøn, worris Nadige uylle Erfahre, Som bestaar først derudi, Huorledis man kan continuere dette Defensions werck, Och att contributionen dog kan forsla nogiit tiil worris och Riigens Nodttorfftig vdgiifft, Aldenstund man haffuer inted at thuiffle, Att man faar arsag tiil Snaarer at tage folck an End at tacke dem aff. Pa huiilcken afftackning Riigens Raad tyer End Engang haffuer giiordt Os fortrøstning pa Assistens aff penning til at stoppe den Store udgiifft, som uy dageliigen plagiis med aff huermand.
For ded andiit skall Riigens Raad, som tilstede Erre, oss derris mening lade forsta Pa den tyttel, dii herren Stathen vnderstar siig icke allene at begehre, mens ochsa at derris tyttel altiid skulle settis for worris, Paded man oss y framtyden Inted skall imputere, Om der kommer andiit Epther, End som dii gerne Saa. Wy haffuer att See oss for, ty uy haffuer Nu thuende Exempel, Et y Muskou och Ett y Nedderland, som siig haffuer vnderstanden att sette derris tyttel for worris.
Att Riigens Rad, som tiilstide(!) Erre, kan See, huoruydt denne Pabudden dobbeldt Skaat[2]) kan Strecke, da haffuer uy wylliit dette Optegne.

Oversættelse af brev 118 (fortsat)
...nåde, de hos os var i går, hvorimod de har ladet udgå det, som hvermand nu bekendt er, hvorpå de med det første skal få sådant svar, som sig derpå rimer[1]).
Og eftersom Rigens Råd, som er hjemme, er befalet at indstille sig i København, det første muligt er, og der af kansleren, hr. Christian Thomissøn, vor nådige vilje erfare, som består først deri, hvorledes man kan fortsætte dette forsvarsværk, og at kontributionen dog kan forslå noget til vor og rigens nødtørftige udgift, alden stund man ikke har at tvivle på, at man får årsag til snarere at tage folk an end at takke dem af. På hvilken aftakning Rigens Råd dog end engang har gjort os fortrøstning på assistance af penge til at stoppe den store udgift, som vi dagligen plages med af hvermand.
For det andet skal Rigens Råd, som til stede er, os deres mening lade forstå på den titel, de herrer stænder understår sig ikke alene at begære, men også at deres titel altid skulle sættes før vor, for at man os i fremtiden intet skal tillægge, om der kommer andet efter, end som de gerne så. Vi har at se os for, thi vi har nu to eksempler, et i Muskva og et i Nederland, som sig har understået at sætte deres titel før vor.
At Rigens Råd, som til stede er, kan se, hvorvidt denne påbudne dobbelte skat[2]) kan strække, da har vi villet dette optegne.

---

1) Raadet i Hamborg skrev 10. Decbr. til Ditlev Reventlov, at hvis Kongen vilde holde Elbtolden udenfor Traktaten, saa de ingen Udgang paa denne, da dette Stridsspørgsmaal var det vigtigste Punkt. Som Følge heraf befalede Kongen 13. Decbr. Hans v. Küssow at afbryde Underhandlingerne. Geh. Ark., Overretsarkivet, Hamborg Nr. 4.
2) 17. Maj var der udskrevet en dobbelt Skat til Michaelis, og 17. Novbr. var der udgaaet aabne Breve om en almindelig Landeskat til Unionens Efterkommelse, Grænsernes Forsikring og Krigsfolkets Underholdning. Sjæll. Tegn. XXVII, 173. 242.
Da de nu mærkede, at vi dermed var tilfredse, og havde sendt bud efter nogle af Rigens Råd, som kunne være til stede ved traktaterne, da fik piben en anden lyd, og de ville da ikke traktere, uden at tolden måtte være det første og fornemste punkt i traktaten. Da eftersom sådant ikke anstod, da lod vi trykke årsagen til den

Side 161

(Fortsat side 161, Brev 118)

Den dobbeldt skaat formenis at kunde bringe 200000 dl.
Naar uy nu tager derud dii . . . . . 130000 dl.
som uy Riigens Raad forstrackt haffuer, Och tager ded derfra, som uy aff kammerit haffuer forskudt til Ambassader til keysseren, kon: aff Hyspannien, kon: aff Engeland, dronningen aff Suerrig, Item y Muskou, som beløbber siig offuer . . . . . 100000 dl.
Foruden huilcke pennings Restitution och Erstatting uy Icke kan Erholde worris huss.

Naar nu Soldadeschens gaisi fraa dagss Dato Indtil Enden aff May Maniid Offuerslaas, da beløbber den . . . . . 180000 dl.
Forteringen paa dii, som skall henad Ossnabriig pa friidtztractationen, wiil haffuis ued handen, som for ded første uyl uerre . . . . . 40000 dl.
Aldenstund man Epther Omslag ingen penning kan Bringe til weiie.

Chanseleren H: Christian Tommissen haffuer wel vnderdanig ladit oss uyde, at hand haffuer laadiit ded gelbreff, som Riigens Raad skall giiffue ud, stelle pa 220000 dl., huilcke uy inted troer att kunde bringis till ueiie. Huorfor worris Nadigste wylliie Er, att dii gode herrer, som nu heer Erre tiil steede, skal lade oss derris vnderdanige betenckende deroffuer lade forsta. Befahlendis Eder hermed den Allerhøiiestis beskermelse, forbliiffuendis Eder samdt och y seer med al kongelig gunst och Nade uel bewogen[1]). Paa Glycksborg den 27 Decem: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad, som her tilstede Erre, tiil hande.

Oversættelse af brev 118 (fortsat)

Den dobbelte skat formenes at kunne bringe 200.000 daler. Når vi nu tager derud de . . . . . 130.000 daler, som vi Rigens Råd har forstrakt, og tager det derfra, som vi af kammeret har forskudt til ambassader til kejseren, kongen af Hispanien, kongen af England, dronningen af Sverig, item i Muskva, som beløber sig over . . . . . 100.000 daler. Foruden hvilke penges restitution og erstatning vi ikke kan erholde vores hus.
Når nu soldaternes gage fra dags dato indtil enden af maj måned overslås, da beløber den . . . . . 180.000 daler. Forteringen på de, som skal hen imod Osnabrück til fredstraktaten, vil have ved hånden, som for det første vil være . . . . . 40.000 daler. Alden stund man efter omslaget ingen penge kan bringe til veje.
Kansleren, hr. Christian Thomissen, har vel underdanig ladet os vide, at han har ladet det gældsbrev, som Rigens Råd skal give ud, stille på 220.000 daler, hvilke vi ikke tror at kunne bringes til veje. Hvorfor vor nådigste vilje er, at de gode herrer, som nu her er til stede, skal lade os deres underdanige betænkning derover lade forstå. Befalende Eder hermed den Allerhøjestes beskærmelse, forblivende Eder samt og I ser med al kongelig gunst og nåde vel bevågen[1]). På Glücksborg den 27. december, år 1641.

Christian.

Udskrift: Danmarks Riges Råd, som her til stede er, i egen hånd.

---

[1]) 31. Decbr afgave Jørgen Urne, Just Høg og Gregers Krabbe deres Svar paa Kongens Brev, hvori de udførlig fremsatte deres Mening om Pengeforholdene, Generalstaternes Fordringer og Striden med Hamborg. Rigens Raads Breve Fasc. 52.

Side 162

Brev 119 * 30. Decbr. 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Svenskerne ligge rolig i Lyneborg, men blive vistnok nødte til at gaa til Pommern. Der skal sendes et stort Parti Fjer til Glückstadt. Kongen begiver sig imod Omslagstiden til Christianspris. Man maa i Tide have at vide, hvor mange Søfolk der skal antages. Kongen er meget bekymret for Penge. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Ded star endnu, gud uerre loffuid, heer uel tiil, den Alsommechtigste Herre och Gud wnde oss, at dette nii Aar och dii eptherfølgende Aar ma bliiffue roeliger y Tyssland, end dy forrige werrit haffuer, Saa nider uy med Gudtz hiielp ochsa friid. Dy Suenske ligger endnu stylle y Landte Lyneborg, och siinis, at dy skall liidit rette ud med derris nii generall, dii haffuer fatt. Ieg er dog y den Mening, at dy bliiffuer med ded første nød tiil at gaa henad Pommeren igennom Marck Brandenborg.
Ieg haffuer aldt for ett Aar siiden befahlit Rentemeisterne at købe en haab fiiere til att fiilde Sengi med heer pa hussiit, huilcke endnu inted er kommen for en dag. Mueligdt, at Anne Iacob Myckelsøns dem tiil frøckernis vdflii haffuer forbrugdt. Huorfor der skal hydsendis 1100 Pund fiier och 150 Pund duun, y Tønder uel indpackit, aff dii, som er y forrad tiil frøckerne, och y steden strax bestillis andre. Dii skal sendis lyge pa kolding tiil, huor Rustuognen dem skall affhendte. Ieg begiiffuer mig ymod Omslag henad Christianspriis att forrette miit Omslag y kyll, Sa erfahrer ieg nock, huad Hans Boiisen fører for Penge med. Ieg tencker, at myne egne erre dy fleste. Man faar at uyde y tyde, huad for Søefolck der fattis tiil floden tiil dy lempelige Skiib, pa ded man y tyde kan uerre derom. Gud giffue, huor man tager penge tiil dem, Naar dy skall segle. Ieg motte ochsa gerne uyde, huor pengen skal komme fraa, naar uy til Paaske skall giffue folcken derris Løn. Vale. Aff Glyckxborg den 30 Decemb: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil Hande.

Oversættelse af brev 119

Svenskerne ligger roligt i Lüneborg, men bliver vistnok nødt til at gå til Pommern. Der skal sendes et stort parti fjer til Glückstadt. Kongen begiver sig imod omslagstiden til Christianspris. Man må i tide have at vide, hvor mange søfolk der skal antages. Kongen er meget bekymret for penge. — Langebeks afskrift (efter original hos Klevenfeldt 1770) i Gehejmearkivet.

Det står endnu, Gud være lovet, her vel til, den Alsommægtigste Herre og Gud unde os, at dette nye år og de efterfølgende år må blive roligere i Tyskland, end de forrige har været, så nyder vi med

Guds hjælp også fred. De svenske ligger endnu stille i landet Lüneborg, og synes, at de skal lidt rette ud med deres nye general, de har fået. Jeg er dog i den mening, at de bliver med det første nødt til at gå hen imod Pommern igennem Mark Brandenborg.
Jeg har alt for et år siden befalet rentemesterne at købe en hob fjer til at fylde senge med her på huset, hvilke endnu ikke er kommet for en dag. Muligt, at Anne Jacob Mikkelsøns dem til frøkenens udflytning har forbrugt. Hvorfor der skal hidsendes 1100 pund fjer og 150 pund dun, i tønder vel indpakket, af de, som er i forråd til frøkenerne, og i stedet straks bestilles andre. De skal sendes lige på Kolding til, hvor rustvognen dem skal afhente. Jeg begiver mig imod omslag hen imod Christianspris at forrette mit omslag i Kiel, så erfarer jeg nok, hvad Hans Boyesen fører for penge med. Jeg tænker, at mine egne er de fleste. Man får at vide i tide, hvad for søfolk der fattes til flåden til de lempelige skibe, for at man i tide kan være derom. Gud give, hvor man tager penge til dem, når de skal sejle. Jeg måtte også gerne vide, hvor pengene skal komme fra, når vi til påske skal give folkene deres løn. Farvel. Fra Glücksborg den 30. december, år 1641.

Christian.

Udskrift: Statholderen, hr. Corfitz Ulfeldt, i egen hånd.

Side 163

Brev 120 * 13. Januar 1642.

Til Jørgen Vind.

Kongen kan ikke erklære sig om Kjøbet af Sørup, førend han kommer tilbage til Kongeriget. Han vil vide, hvad Fordel Kronen kunde have af, at Lensmændenes Rostjeneste en Tid lang blev afskaffet. Der trænges i høj Grad til Penge. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Wdaff dyn skriffuelse Erfahrer Ieg, huad der begehris for Sørup[1]). Nu haffde Ieg kund tale med H: Iust høg

Oversættelse af brev 120

Kongen kan ikke erklære sig om købet af Sørup, førend han kommer tilbage til kongeriget. Han vil vide, hvad fordel kronen kunne have af, at lensmændenes rostjeneste en tid lang blev afskaffet. Der trænges i høj grad til penge. — Kgl. Bibliotek, Thottske Samling, 4., 1617.

Af dit brev erfarer jeg, hvad der begæres for Sørup[1]). Nu havde jeg kunnet tale med hr. Just Høg

[1]) Herregaarden Sørup i Ringsted Herred havde i lang Tid været i Familien Basses Eje. Da i Aaret 1639 Peder Basse døde uden at efterlade sig Børn (de vare døde forinden), tilfaldt Gaarden, som det synes, hans Søskende og disses Børn, nemlig 1) hans Søster Margrethe Basses (†1611) og Hans Stensens Datter Anne Hansdatter (Stensen); 2) hans Søster Helle Basses (†1587) og Erik Thotts to Døtre, Agnete Thott (gift med Lavrits Grubbe og Gabriel Kruse) og Anne Thott (Enke efter Frands Brockenhuus); 3) hans Søster Maren Basses (†1591) og Villum Sparres nedenfor nævnte Børnebørn; 4) hans Søster Anne Basse (†1649), Enke efter Korfits Thott. De nys nævnte Villum Sparre og Maren Basse havde Børnene Jens Sparre og Anne Sparre. Jens Sparre var død 1632,

efterladende sig Børnene Christian Sparre og Susanne Sparre (gift med Erik Kaas til Bremersvold). Søsteren Anne Sparre ægtede Lavrits Grubbe til Gammelgaard og havde med ham Sønnen Erik Grubbe til Tjele. Det er denne Erik Grubbe (†1692), der omtales i et Kongebrev af 25. Maj 1642 til Jørgen Sefeldt og Niels Trolle, hvori det hedder, at da Kongen havde erfaret, at Sørup Hovedgaard var til Fals, og at Erik Grubbe havde Fuldmagt af sine Medarvinger til at afhænde den til en vis Pris, skulde de undersøge, om den var denne værd, og underrette Kongen derom, førend han rejste (til Holsten). Samme Dag fik Jørgen Sefeldt et andet Brev, at hvis han fandt, at Sørup Hovedgaard, Gods og Bygninger vare det værd, som krævedes derfor, skulde han slutte Kjøbet paa Jomfru Elisabeth Gyldenløves Vegne og paatage sig hendes Værgemaal (Sjæll. Tegn. XXVII, 317 f.). Elisabeth Sophie Gyldenløve var en Datter af Kongen og Vibeke Kruse; men Kjøbet kom ikke i Stand. Sørup synes at være gaaet over til den første af de ovenfor nævnte Arvinger, Fru Anne Hansdatter (Stensen), gift med Køn Jochum Grabov. Jvfr. Secher, Danske Herregaarde XIV: Sørup.

Side 164

(Fortsat side 164, Brev 120)

om samme gardtz leiilighed, haffde hand Icke uerrit bordte, førend dy[n] skriffuelse ankam, Huorfor ieg inted kan Erkleere mig derpa, førend gud uyl, ieg kommer y Riigit igen.

Du skall lade mig ued første Post uyde, huad Cronen kunde haffue deraff, Om lensmendens heste En tydlang bleff affskaffit. Her uil hiielp tyl y tyde, førend wndt bliiffuer werre. Ieg kan inted uyde, huor pengen skall tagis Nu tiil Paske, Naar folckiit der hiiemme skall haffue ded, dem tiilstaar. Vale.

Aff Christianpris den 13 Ianu: Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Riigens Raad Och Rentemeister Iørgen wynd tiil hande.

Oversættelse af brev 120 (fortsat)

...om samme gårds lejlighed, havde han ikke været budt, førend din skrivelse ankom, hvorfor jeg intet kan erklære mig derpå, førend Gud vil, jeg kommer i riget igen.

Du skal lade mig ved første post vide, hvad kronen kunne have deraf, om lensmændenes hestehold en tid lang blev afskaffet. Her vil hjælpe til i tide, førend ondt bliver værre. Jeg kan intet vide, hvor pengene skal tages nu til påske, når folket der hjemme skal have det, dem tilstår. Farvel.

Fra Christianspris den 13. januar, år 1642.

Christian.

Udskrift: Rigens Råd og rentemester Jørgen Vind, i egen hånd.

Brev 121 * 18. Januar 1642.

Til Rentemestrene.

Kongen paalægger dem at gjøre et Overslag over forskjellige af Kronens Udgifter; det samlede Beløb bør da tages af Rigernes Indtægt, thi han ser ingen anden Udvej, hvis man da ikke vil gjøre Skatterne stedsevarende. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Eptherdi Ieg nu pa siiste Omslag haffuer Merckt, at ded ingen genge med uorris husholding uyl haffue, som man den Nu en tydlang haffuer anstilliit, Da skal y med al fliid giiffue eder deroffuer at antegne al Cronens vdgiifft y Eptherfølgende støcker.

Huad pa myn taffel medgar. NB køckenskriiffueren haffuer fat siiden vollemis 11349, Item til at betale foder och maal[1]) y glyckstadt 8836 daler. Gud giiffue, huad der Er medgangen pa frede: Ded, som Prindtzen faar, ded ma inted glemmis, item dii 12000 daler, Myn søn Erdtz-

Oversættelse af brev 121

Kongen pålægger dem at gøre et overslag over forskellige af kronens udgifter; det samlede beløb bør da tages af rigernes indtægt, thi han ser ingen anden udvej, hvis man da ikke vil gøre skatterne stedsevarende. — Kgl. Bibliotek, Thottske Samling, 4., 1617.

Eftersom jeg nu på sidste omslag har mærket, at det ingen fremgang med vor husholdning vil have, som man den nu en tid lang har anstillet, da skal I med al flid give eder derover at antegne al kronens udgift i efterfølgende stykker.

Hvad på min tavle medgår. NB køkkenskriveren har fat siden vollemis 11.349, item til at betale foder og mål[1]) i Glückstadt 8836 daler. Gud give, hvad der er medgået på frede: Det, som prinsen får, det må ikke glemmes, item de 12.000 daler, min søn Ertz-

[1]) Kost, jvfr. Brevene 1632—35 S. 322.

Side 165

(Fortsat side 165, Brev 121)

biiskoppen aff Brehmen faar om arit, huortil ieg y ar haffuer madt giiffue hannem 4000 dl. for ded lenge liggen, hand forgangen Aar motte ligge y Stade for dii Nedderlandtske tractater skyld.

2. Bekostning, som sker pa gesandter, som kommer y landit, och pa dem, som sendis aff landiit, item huad dii koster, som sendis hiid och diid til at befohdere friidtz tractationen, item forehring til gesandter Och faddergaffue, nar man bedis tiil fadder, huoraff ieg myndis ingen vden den siiste tiil gottorp, som koste mig 3300 daler, foruden huad Prindtzen der gaff til dryckepenge[1]). Ded ma inted glemmis, huad H: Corfiidtz wlfeldt haffuer forterit først y Engeland, syden til Regensburch, item Hanibal Seested y Spannien, greff woldemar Christian y Riissland, Iørgen wiind først y Suerrig och siden y Stade[2]).
3. Huad der medgaar Paa Residenter at vnderholde Paa vnderskedtlige Steeder.
4. Huad der Repareris pa Croneborg, køben:, Roskiild, Nyborre, Ottensegaar, hagenskou, kolding, Och nu dronningborris Mølle uil koste.

5. Hoffolckens Arsløn, kostpenge och hoffkleeder, Item Iegermeiisteren med siine føllesuenne, fyskmeisteren tiil frede: och køben:, Item den tiil Croneborg Och den tyl kolding och skanderborg Och derris følgesuenne, Item Skouriderne y wyldtbanen.
6. Reparationen paa flaaden med ded, som tømmerit koster, huormed Reparationen sker, Item kanifas Och Boldauyd[3]), som købiis, Och ded, som gørris y Børnehussiit.

Oversættelse af brev 121 (fortsat)

biskoppen af Bremen får om året, hvortil jeg i år har måttet give ham 4000 daler for det lange liggen, han forgangen år måtte ligge i Stade for de nederlandske traktaters skyld.

2. Bekostning, som sker på gesandter, som kommer i landet, og på dem, som sendes af landet, item hvad de koster, som sendes hid og did til at befordre fredstraktaten, item foræring til gesandter og faddergave, når man bedes til fadder, hvoraf jeg mindes ingen uden den sidste til Gottorp, som kostede mig 3300 daler, foruden hvad prinsen der gav til drikkepenge[1]). Det må ikke glemmes, hvad hr. Corfitz Ulfeldt har fortæret først i England, siden til Regensburg, item Hannibal Sehested i Spanien, greve Valdemar Christian i Rusland, Jørgen Vind først i Sverig og siden i Stade[2]).
3. Hvad der medgår på residenter at underholde på underskellige steder.
4. Hvad der repareres på Kronborg, København, Roskilde, Nyborg, Odensegård, Hagenskov, Kolding, og nu dronningborgs mølle vil koste.
5. Hoffolkenes årsløn, kostpenge og hofklæder, item jægermesteren med sine følgesvende, fysikmesteren til frede: og København, item den til Kronborg og den til Kolding og Skanderborg og deres følgesvende, item skovridderne i vildtbanen.
6. Reparationen på flåden med det, som tømmeret koster, hvormed reparationen sker, item kanifas og boldavid[3]), som købes, og det, som gøres i Børnehuset.

---

[1]) Talen er vel om den senere Hertug Christian Albrechts Daab. Han fødtes 3. Febr. 1641 (Lackmann, Einleit. z. Schlesw.-Holstein. Hist. VI, 535 f.).
[2]) I de foregaaende Breve ere disse forskjellige Sendelser af Korfits Ulfeldt til England 1640 og til Regensburg 1641, af Hannibal Sehested til Spanien 1640, af Grev Valdemar Christian til Rusland 1641 og af Jørgen Vind til Sverig 1641 og til Stade samme Aar alle omtalte.
[3]) Boldavid, ubleget Lærred. Kalkar, Ordbog til det ældre danske Sprog I, 242.

Side 166

(Fortsat side 166, Brev 121)

7. Capiteines, huoryblandt Erick Ottessøn eller den, som kommer y hans sted[1]), med Rassmus Samsing[2]) inted ma glemmis, Lutenanternis, høiibadtzmendis, kuartermeisters och gemene badtzmendtz Och Pødtkernis besolding, Item Skybspresternis saoch holmens Prestiis med hans Capellan, Deiin Och skolemeisters besolding.
8. Rebber Banen at holde ued macht med Haamp, tyere och beg, saoch med Meiister Spiinder, fanger Och fange fogeder.
9 Den store Smyddie at holde ued macht med folck, Iern Och kuul, Item med Søm, Store Och sma, som arliig købiis.
10.Ded danske och tydske Chanselii med dem, som deraff dependerer. NB. Reuendtlou haffuer tyl Omslag 1200 daler.

11. Rentemeisternis med Renteskriiffuernis, Item knud Christensøns med hans vnderskriffuers Och godtfriid Myckelsøns med hans vnderskriiffuers besolding och hoffkleeder, huorhuos uyl haffuis y acht Stadtholderens gaisi sauel y penge som aff Lehnens yndkomst[3]), item dii leen, som Rentemeiste[r]ne[4]) Och Iffuer wiind haffuer[5]), Item daalum klosster, greff woldemar Christian haffuer.
12. Folckens besolding y Prouyandtgarden Och ded Store Briiggers, Item Reparation pa kedel och Redskab om Aarit.
13. Arsenaliit med dem, som derudynden commanderer Och Arbeiider Bade y En och anden made, Item huad

Oversættelse af brev 121 (fortsat)

7. Kaptajnerne, hvoriblandt Erik Ottesøn eller den, som kommer i hans sted[1]), med Rasmus Samsing[2]) intet må glemmes, løjtnanterne, højbådsmændene, kvartermestrene og gemene bådsmænd og bødkerens besolding, item skibspræsternes såvel som holmens præsters med hans kapellan, degn og skolemesters besolding.
8. Reberbanen at holde ved magt med hamp, tjære og beg, såvel som med mester spinder, fanger og fangefoged.
9. Den store smedje at holde ved magt med folk, jern og kul, item med søm, store og små, som årlig købes.
10. Det danske og tyske kancelli med dem, som deraf dependerer. NB. Reventlow har til omslag 1200 daler.
11. Rentemestrene med renteskriverne, item Knud Christensøns med hans underskrivere og Godtfred Mikkelsøns med hans underskrivere besolding og hofklæder, hvorhos vil haves i agt statholderens gage såvel som penge, som af lenenes indkomst[3]), item de len, som rentemestrene[4]) og Iver Vind har[5]), item Dalum Kloster, greve Valdemar Christian har.
12. Folkenes besolding i proviantgården og det store bryggers, item reparation på kedel og redskab om året.
13. Arsenalet med dem, som derudinden kommanderer og arbejder både i en og anden måde, item hvad

---

[1]) Se ovfr. S. 100 f.
[2]) Om ham se Brevene 1632—1635 S. 293. Jvfr. ovfr. S. 99.
[3]) I Penge havde Korfits Ulfeldt af Rentekammeret 1635 Rdl. om Aaret (Dsk. Mag. V, 203). Hans Len, som han havde kvit og frit, var Møen.
[4]) Sten Beck havde Herredsvad Klosters Len, og Jørgen Vind Dragsholm Len.
[5]) Iver Vind, Sekretær i det danske Kancelli, havde Lundenæs Len. Ingen af disse tre Adelsmænd og ikke heller Grev Valdemar Christian havde deres Len uden Afgift til Kronen, se Danske Saml. VI, 327. 329. 332 f.

Side 167

(Fortsat side 167, Brev 121)

gydthussit, krudmøllen Och kruddit, som dagliig forbrugis, kosster Om Ariit.

14. Huad der giiffuis D: Peter Pay[1]), D: Sperling[2]), Badtskeren pa holmen, Iohan y haffuen[3]), Segermageren, wrtegardtzmenden y Begge haffuer[4]) och andre flere, som ieg nu inted kan komme yhue.
15. Maniidtz Regiisterit pa frederigsborg.
16. Den bekostning, der gar paa hesten och følckiit tiil Anderskou och frederigsborg, Item paa Beriider och dem, som leerer.
Naar dette alsammen tagis aff begge Riigernis Indkomst Och deraff dependerende lande, Da Erfahrer man Resten, som kan deliis yblandt Riigens Raad Och lenssmenden. Kan nu nogen uysse mig en anden Maner End denne, da skal ded uerre mig sare kerdt att fornemme, Mens kan ded inted skee, da kan ingen fortencke mig, At ieg seer mig Sauydt for, som Cronens Indkoms[t] siig Strecker, Eptherdi Ieg seer ingen anden middel tiil att faa nogiit for myn Store umag, møde och Sorrig.
Skall cronen altyd hiielppis med contributioner, da faar dii altiid Bliiffue, Ellers haffuer Cronen Ingen Indkomst, som den kan Stelle Siin dondt Epther.

Christianpris den 18 Ianu: Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande[5]).

Oversættelse af brev 121 (fortsat)

krudthuset, krudtmøllen og krudtet, som daglig forbruges, koster om året.

14. Hvad der gives hr. Peter Pay[1]), hr. Sperling[2]), badskæren på Holmen, Johan i haven[3]), sigermageren, urtegårdsmændene i begge har[4]) og andre flere, som jeg nu ikke kan komme i hu.
15. Månedsregisteret på Frederiksborg.
16. Den bekostning, der går på hestene og folkene til Antvorskov og Frederiksborg, item på berider og dem, som lærer.
Når dette alt sammen tages af begge rigernes indkomst og deraf dependerende lande, da erfarer man resten, som kan deles iblandt Rigens Råd og lensmændene. Kan nu nogen vise mig en anden måde end denne, da skal det være mig såre kært at fornemme, men kan det ikke ske, da kan ingen fortænke mig, at jeg ser mig sådan for, som kronens indkomst sig strækker, eftersom jeg ser ingen anden middel til at få noget for min store umage, møje og sorg.

Skal kronen altid hjælpes med kontributioner, da får de altid blive, ellers har kronen ingen indkomst, som den kan stille sin gæld efter.

Christianspris den 18. januar, år 1642.

Christian.

Udskrift: Rentemesterne, i egen hånd[5]).

---

[1]) Hofchemicus.
[2]) Kongelig Botanicus.

[3]) Johan Funcke, Opsynsmand paa Rosenborg. Se Brevene 1636—1640 S. 178.
[4]) Lysthaven og Kjøkkenhaven ved Rosenborg. Størrelsen af disse forskjellige Folks Besoldninger ses af Dsk. Mag. V, 211 ff.
[5]) Der findes i Rigens Raads Breve Fasc. 52 en Afskrift af dette Brev, som er sendt til Kansleren Christen Thomesen Sehested, og hvori Brevet underlig nok kaldes: „Copia udaff Kongelige Majesteds Originaell Proposition till Riigens Raad". Afsenderens Navn findes ikke, men Signetet viser Lykkernes Vaaben, og Tanken ledes derved hen paa Erik Lykke, der paa denne Tid var Sekretær i Kancelliet (Grundtvig, Medd. fra Rentekammerarch. 1872 S. 163).

Side 168

Brev 122 * 18. Januar 1642.

Til Jørgen Vind.

Han skal opsætte et Lensbrev paa Haderslev Len for Ditlev Reventlov og omhyggelig udføre den Ordre, som begge Rentemestrene have faaet. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Eptherdi Ieg Er tylsiindtz att forlehne Detloff Rewendtlou med Hadersleff Lehn, Da skaldtu gørre forleningsbreffuit ferdig pa hannem, Saat hand Icke nyder for megiit, ickeheller for liidit deraff, Tii som ded nu bliiffuer Saat, Derued bliiffuer ded wel En Stund hen[1]). Offuer ded, som Eder Samdtlig Er befahliid[2]), faar du werre fliitig, paa ded att man Engang kan faa ded y den stand, som ded bør at uerre.

Vale. Christianpriis den 18 Ianu: Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Raad och Rentemeister till hande.

Oversættelse af brev 122

Han skal opsætte et lensbrev på Haderslev len for Ditlev Reventlov og omhyggelig udføre den ordre, som begge rentemestrene har fået. — Kgl. Bibliotek, Thottske Samling, 4., 1617.

Eftersom jeg er tilsindet at forlene Ditlev Reventlov med Haderslev len, da skal du gøre forleningsbrevet færdigt på ham, sådan at han hverken nyder for meget, eller for lidt deraf, thi som det nu bliver sat, derved bliver det vel en stund hen[1]). Over det, som Eder samtlig er befalet[2]), får du være flittig, for at man engang kan få det i den stand, som det bør at være.

Farvel. Christianspris den 18. januar, år 1642.

Christian.

Udskrift: Danmarks Råd og rentemester, i egen hånd.

Brev 123 * 18. Januar 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver Oplysning om, hvor mange Skibe der skal bruges til Sommeren, samt Paalæg om Antagelse af Styrmænd og Hvervning af Baadsmænd. Han beklager sig over Manglen

---

[1]) Dagen efter Kongens Brev, 19. Januar, forsøgte det i Kiel til en Landdag samlede slesvig-holstenske Ridderskab ved en Deduktion til Kongen at forhindre, at Haderslev Amt forlenedes til Ditlev Reventlov, fordi han ikke var en indfødt Adelsmand, men Kongen afviste Forsøget ved et Reskript af 21. Januar. Lackmann, Einleit. z. Schlesw.-Holstein. Hist. VII, 73 ff. Ipsen, Die alten Landtage d. Herzogth. Schleswig-Holstein S. 232 ff. Ditlev Reventlov var født i Meklenborg, og han havde tjent en af de meklenborgske Hertuger, men han var i øvrigt af en holstensk Slægt, om end hans Fader havde haft forskjellige Forleninger i Nørrejylland. Jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 96.
[2]) Se Brevet Nr. 121.

Side 169

(Fortsat side 169, Brev 123)

paa Penge og omtaler nogle andre Forhold. Han vil om et Par Dage begive sig tilbage til Glückstadt. Englænderne skulle betale den hidtidige Sundtold, da den med Sir Thomas Roe sluttede Overenskomst ikke er bleven ratificeret. — Geh. Ark.

Dyn skriiffuelsse haffuer Ieg Emphangen Och deraff forstanden, diig gerne uylle uyde, huor mange skiib der skal y Sommer Seiile, Huorpa ieg dig inted forholder, At 20 lempelige skiib Med gudtz hiielp kan forrette ded, som y Aar fornøden Er. Der uyl høris om Styremend y tyde pa Spannien Och pa Cola y Riisland, dog wformerckt. Tiil dy 300 badtzmend at werbe ma man kunde faa penge, Ellers Er der huos mig wnd Raad tiil penge. Skal ded saledis lenge ga tyl, som ded gar, Da Er ded ett slett werck at uerre konning y dannemarck. Skal ieg huerdt Aar sette tiil, da bliiffuer heer Pocker løss. Skall andre haffue Profiitten Och ieg wmagen, Da bytter wy wiist med hinanden, ded ma gaa, som ded kan. Den Staun och dy Bouholdter tyl S: Sophia kandtu lade hugge y denne Neiie, Endog ieg Seer ded inted gerne. Tiil dii Conterfeiier haffuer hand hafft stunder Nock, om hand ellers haffde wiildt fare fordt dermed. Dy fyre kommer wel tilpas, Ieg haffuer aldt bud Epther dem. Ded er wel, att dy vnge herrer Er kommen henad Soer, ty dii tiendte inted lenger y ded lau, dy waar[1]). Wldrich Christian kan Numer inted gørre y køben:, Naar hand Er tilpas[2]).

Heer faar uy Ende pa ded, som heer Er at gørre, Endten y morgen eller Offuermorgen, Sa begiiffuer Ieg mig med gudtz hiielp henad glyckstadt ygen. Ded første

Oversættelse af brev 123 (fortsat)

Dit brev har jeg modtaget og deraf forstået, du gerne ville vide, hvor mange skibe der skal i sommer sejle, hvorpå jeg dig intet fordølger: at 20 lempelige skibe med Guds hjælp kan forrette det, som i år fornødent er. Der vil høres om styrmænd i tide på Spanien og på Kola i Rusland, dog uforemærket. Til de 300 bådsmænd at hverve må man kunne få penge, ellers er der hos mig ingen råd til penge. Skal det således længe gå til, som det går, da er det et slet værk at være konge i Danmark. Skal jeg hvert år sætte til, da bliver her pokker løs. Skal andre have profitten og jeg umagen, da bytter vi vist med hinanden, det må gå, som det kan. Den stand og de bogholdere til Sankt Sophia kan du lade hugge i denne nye, endog jeg ser det ikke gerne. Til det kontrafej har han haft stunder nok, om han ellers havde villet fare fort dermed. De fire kommer vel tilpas, jeg har alt sendt bud efter dem. Det

er vel, at de unge herrer er kommet hen til Sorø, thi de tjente ikke længere i det lav, de var[1]). Ulrik Christian kan nu mere ikke gøre i København, når han er tilpas[2].

Her får vi ende på det, som her er at gøre, enten i morgen eller overmorgen, så begiver jeg mig med Guds hjælp hen ad Glückstadt igen. Det første

---

[1]) Se ovfr. S. 34 om Hertugerne Frands Philip af Glücksborg og Hans Bugislav af Nordborg.
[2]) Ulrik Christian Gyldenløve, der hidtil havde været i Huset hos Biskop Jesper Brochmann, rejste 20. Jan. 1642 til Sorø Akademi (Rentemestr Regnsk. Grundtvig, Meddel. fra Rentekammerarch. 1872 S. 188). 2. Maj 1642 udstedtes der en Instrux for hans Opdragelse der (Sjæll. Reg. XXI, 127). Jvfr. Tauber, Sorøe Academies Forfatn. S. XL. Friis, Saml. til dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 68. Ovfr. S. 136 f. og Brevet af 6. Juli 1642.

Side 170

(Fortsat side 170, Brev 123)

ieg seer, at werckit skycker siig Nogiit, som Ieg med gudtz hiielp habis, at ded skal gørre, da uyl ieg begiiffue mig henad danmarck ygen. Vale. Christianpriis den 18 Ianuarij Anno 1642.

Christian.

Eptherdi dy Engelske inted haffuer uyldt confirmere ded, som med Roe bleff giiordt om tollen, da skal dy giiffue den vd, indtil ded bliiffuer confirmerit, ded giiordt Er[1]). Ieg formener, at dy skall komme tylig y Aar y Sundit.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

Oversættelse af brev 123 (fortsat)

...jeg ser, at værket skikker sig noget, som jeg med Guds hjælp håbes, at det skal gøre, da vil jeg begive mig hen ad Danmark igen. Farvel. Christianspris den 18. januar, år 1642.

Christian.

Eftersom de engelske ikke har villet konfirmere det, som med Roe blev gjort om tolden, da skal de give den ud, indtil det bliver konfirmeret, det gjort er[1]). Jeg formener, at de skal komme tidligt i år i Sundet.

Udskrift: Statholderen, hr. Corfitz Ulfeldt, i egen hånd.

Brev 124 * 19. Januar 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen samtykker i, at Hannibal Sehested faar Aggershus Len, og giver forskjellige Befalinger om Forandringer med Hensyn til Lenene. Han har faaet en Betænkning fra Rigsraadet. Det har været heldigt, at der har været samlet Tropper i Holsten. Han giver Ordrer om Herredagens Ansættelse og

om det forestaaende Adelsmøde. Der maa raades Bod paa Kronens uheldige finansielle Stilling. Det er vanskeligt at finde nogen til at sende til Osnabrück i Stedet for Hannibal Sehested, og Forhandlingerne der ville trække længe ud. — Geh. Ark.

Wdaff dynl skriffuelse haffuer Ieg forstanden Hanibal Sestedtz begering, At hand motte forlenis med Aggershus lehn, aldenstund H: Christoffer wrne begerer derfra och uerre y danmarck, Da eptherdi H: Christoffer begerer derfra, Da kan Hanibal trede y hans sted igen[2]). Och eptherdi ieg tilforn haffuer giiordt H: Oluff Pasberg fortrøstning pa Bahus lehn, nar Hanibal kam derfra, da kan ded ochsa

Oversættelse af brev 124

Kongen samtykker i, at Hannibal Sehested får Aggershus len, og giver forskellige befalinger om forandringer med hensyn til lenene. Han har fået en betænkning fra Rigsrådet. Det har været heldigt, at der har været samlet tropper i Holsten. Han giver ordrer om herredagens ansættelse og om det forestående adelsmøde. Der må rådes bod på kronens uheldige finansielle stilling. Det er vanskeligt at finde nogen til at sende til Osnabrück i stedet for Hannibal Sehested, og forhandlingerne der ville trække længe ud. — Gehejmearkivet.

Af dit brev har jeg forstået Hannibal Sehesteds begæring, at han måtte forlenes med Aggershus len, alden stund hr. Christoffer Urne begærer derfra og være i Danmark, da eftersom hr. Christoffer begærer derfra, da kan Hannibal træde i hans sted igen[2]). Og eftersom jeg tilforn har gjort hr. Oluf Parsberg fortrøstning på Bahus len, når Hannibal kom derfra, da kan det også

[1]) Jvfr. ovfr. S. 3.
[2]) Hannibal Sehested fik Følgebrev til Aggershus Len 6. Febr. 1642 og Lensbrev derpaa 30. April 1642. Norske Rigsregistranter VIII, 136. 182.

Side 171

(Fortsat side 171, Brev 124)

skee[1]). H: Christoffer wrne kan komme pa tranker[2]) och frederich wrne tiil trundhiiem[3]) Och Otte tot tiil Sylckeborg[4]).
Riigens Radtz betenckende haffuer ieg bekommen och deraff derrig(!) mening forstanden, och er ded uist nock, at dy dannemend her y landit inted haffuer sat sig sa sterck y postur, som dy burde, ens man far at gørre megit for uorris Eigen skiild[5]).

Haffde denne Armei[6]) uerrit pa benen, Och ieg icke haffde tagiit mig werckit Sa Neer, disse kuarter och mueligdt en del aff Iudtland haffde standen en haard pust ud. Generall gallas kam for den skiild y wnade huos keysseren, at[7]) losserede siig icke strax y disse kuarter, førend ieg kam pa beenen[8]). Worris Holsteiner tager

Oversættelse af brev 124 (fortsat)

...ske[1]). Hr. Christoffer Urne kan komme på Tranekær[2]) og Frederik Urne til Trondhjem[3]) og Otte [Thott] til Silkeborg[4]).

Rigens Råds betænkning har jeg bekommet og deraf deres(!) mening forstået, og er det vist nok, at de danne mænd her i landet ikke har sat sig så stærkt i posture, som de burde, men man må gøre meget for vores egen skyld[5]).
Havde denne hær[6]) ikke været på benene, og jeg ikke havde taget mig værket så nær, disse kvarterer og muligt en del af Jylland havde stået en hård pust ud. General Gallas kom for den skyld i unåde hos kejseren, at han[7]) ikke lossede sig straks i disse kvarterer, førend jeg kom på benene[8]). Vor holstener tager

---

[1]) Oluf Parsberg fik Følgebrev til Bahus Len 6. Febr. 1642 og Lensbrev derpaa 30. April 1642. Norske Rigsregistranter VIII, 136. 186.
[2]) Christoffer Urne fik Lensbrev paa Tranekjær Len 30. April 1642. Fynske Reg. IV, 275. Lensmand her var tidligere Otte Thott.
[3]) Frederik Urne fik Følgebrev til Throndhjem Len 6. Febr. 1642 og Lensbrev derpaa 30. April 1642. Norske Rigsregistranter VIII, 136. 191. Lenet blev ledigt ved Oluf Parsbergs Forflyttelse.
[4]) Otte Thott til Næs fik ikke Silkeborg, men derimod Sølvitsborg ved Lensbrev af 30. April 1642 (Skaanske Reg. V, 368). Silkeborg fik Tage Thott ved Lensbrev af samme Dag (Jydske Reg. X, 191). Den foregaaende Lensmand paa Silkeborg var Frederik Urne, paa Sølvitsborg Tage Thott.
[5]) De i Kjøbenhavn tilstedeværende Rigsraader Christen Thomesen Sehested, Tage Thott, Jørgen Sefeldt, Korfits Ulfeldt, Jørgen Vind og Hannibal Sehested havde i et Indlæg af 4. Januar fremhævet, at Riget havde underholdt flere Tropper, end Unionen med Hertugdømmerne gjorde det til Pligt (Rigens Raads Breve Fasc. 52).
[6]) Her mangler vel Ordet: ikke.
[7]) Her mangler Ordet: han.
[8]) Kongen synes at tænke paa Forholdene 1638, hvor han traf militære Forholdsregler for at standse General Gallas's paatænkte Indkvartering (jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 66 ff. og Slange S. 1064). I Novbr. 1639 blev Gallas i Unaade

Side 172

(Fortsat side 172, Brev 124)

gerne ymod Vnionens Extention, dog Er ded endnu inted proponerit[1]).
Herredagen angaendis, da kan den best ansettis den 18 førstkommende Aprilis, ty pa den tyd kan ieg best uerre y køben: Och kan dy aff Siieland, fyn och Skane komme tylig nock, nar dy reisser aff derris huss triidie eller fiierde Paske dag[2]).
Dy breffue til Radit om Adelens conuocation Erre sauit forandrit, at dy skal wel kalde dem sammen och lade dem forsta huorfor, Mens derris Erklering den skal dy først giffue fra siig siist y herredagen[3]).
Omslagit uar mig y Aar heel besuerligdt. Ded kan wmueligdt pa den wiis lenge haffue bestand med mig, ty vdgifften er mange tussind daler høiier end yndtechten. Aldt ded, ieg skulle holde mig och myn staadt aff, ded anuendis tiil Holmens, Artholoriens och hundrede anden brug, Saat ded pa den wiis ingen bestandt kan haffue. Der ma myste, huem der skal, Cronen wiil vnderholdis aff siit Egiit, sauydt Indkomsten deraff kan strecke siig, Sa at contributionen til inted vden til Cronens geld bliiffuer anuendt, Huorpa Riigens Raad skal betencke, forend dy

Oversættelse af brev 124 (fortsat)

...gerne imod unionens udvidelse, dog er det endnu ikke proponeret[1]).
Herredagen angående, da kan den bedst ansættes den 18. førstkommende april, thi på den tid kan jeg bedst være i København. Og kan de af Sjælland, Fyn og Skåne komme tidligt nok, når de rejser fra deres hus tredje eller fjerde påskedag[2]).

De breve til Rådet om adelens indkaldelse er såvidt forandret, at de skal vel kalde dem sammen og lade dem forstå hvorfor, men deres erklæring den skal de først give fra sig sidst i herredagen[3]). Omslaget var mig i år hel besværligt. Det kan umuligt på den vis længe have bestand med mig, thi udgiften er mange tusinde daler højere end indtægten. Alt det, jeg skulle holde mig og min stat af, det anvendes til Holmens, artilleriets og hundrede anden brug, sådan at det på den vis ingen bestand kan have. Der må mistes, hvem der skal; kronen vil underholdes af sit eget, såvidt indkomsten deraf kan strække sig, så at kontributionen til intet uden til kronens gæld bliver anvendt, hvorpå Rigens Råd skal betænke, førend de

---

afsat fra sin Værdighed som kejserlig Generallieutenant (Allg. Deutsche Biographie VIII, 329 f.).
[1]) Den i Foraaret 1637 fastsatte Udvidelse af Unionen gjaldt for 5 Aar og udløb saaledes 1642. Rigsraadet havde i sin Skrivelse af 4. Januar henledet Opmærksomheden herpaa, og af den slesvig-holstenske Landdags Resolution af 25. Januar fremgaar, at Sagen har været forhandlet, dog uden Resultat. Ratjen, Verzeichniss d. Handschr. d. Kieler Universitätsbibliothek III, 108.
[2]) Paaskesøndag faldt 1642 paa 10. April. Herredagen var for øvrigt allerede ved Brev af 18. Januar udskreven til 18. April (Sjæll. Tegn. XXVII, 275).
[3]) Rigsraadet havde under 15. Januar faaet Brev om at forskrive Ridderskabet i Skaane til at møde i Malmø 30. Marts for at vælge Befuldmægtigede, der skulde indfinde sig i Kjøbenhavn til Herredagen (Sjæll. Tegn. XXVII, 272). Ogsaa den sjællandske Adel mødte i Kjøbenhavn 30. Marts og valgte Befuldmægtigede (Rigens Raads Breve Fasc. 52).

Side 173

(Fortsat side 173, Brev 124)
kommer y køben:, huor dy siig til Paske skal yndstille, Sa at alting, huad derudi ske kan, Skeer for wolberdag[1]).
Angaende, at Hanibal motte forskanis for den reisse henad Ossenbrig, Da kan ded ske, nar man Neffner mig En anden, som man kan bruge y steden Igen, Tii uy haffuer Icke mange at ga y waal blandt, at bruge in tali negotio, som consernerer fast gans Europam. Myn mening Er, at der bliiffuer Endten langsam eller inted aff dy tractater, ty keysseren uyl inted giiffue princessinden aff Sauoy den begerte tytel[2]). Naar ieg skøndt Erfahrer, Nar den dag skal gaa an for Alwor, Da uil ieg for bekostningen skiild først sende En gelarten derhen, Indtil man er klaar in præliminaribus, huortil behøffuis et haldt ar och mehre. Naar ded dermed Er klaardt, Da kan der komme hen, huem der skall, och mueligdt Enda ligge der Ett Aar Och inted rette vd. Vale. Aff Christianpriis den 19 Ianu: Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

Oversættelse af brev 124 (fortsat)
...kommer i København, hvor de sig til påske skal indstille, så at alting, hvad derudi ske kan, sker for Valborgdag[1]).
Angående, at Hannibal måtte forskånes for den rejse hen imod Osnabrück, da kan det ske, når man nævner mig en anden, som man kan bruge i stedet igen, thi vi har ikke mange at gå i valg blandt, at bruge i sådan en sag, som vedkommer næsten hele Europa. Min mening er, at der bliver enten langsomt eller intet af de traktater, thi kejseren vil intet give prinsessinden af Savoyen den begærte titel[2]). Når jeg skønt erfarer, når den dag skal gå an for alvor, da vil jeg for bekostningens skyld

først sende en lærd derhen, indtil man er klar i det indledende, hvortil behøves et halvt år og mere. Når det dermed er klaret, da kan der komme hen, hvem der skal, og muligt endda ligge der et år og intet rette ud. Farvel. Fra Christianspris den 19. januar, år 1642.

Christian.

Udskrift: Kansleren, hr. Christian Tommissen, i egen hånd.

Brev 125 * 3. Febr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Kongen betoner Nødvendigheden af en Forbedring af Kronens finansielle Stilling og omtaler særlig det tilraadelige i Forandringer ved Lensvæsenet. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Wdaff dyn skriiffuelse Erfahrer ieg dyn Mening om den Store fahre, der skulle uerre at foruendte huos Lensmendens hestiis affskaffelse[3]), Huorfor Ieg deroffuer uyl

Oversæt: Af dit brev erfarer jeg din mening om den store fare, der skulle være at forvente ved lensmændenes hestehold[s] afskaffelse[3]), hvorfor jeg derover vil

---

[1]) o: Valborgdag, 1. Maj.
[2]) Om den Strid, der var tilstede mellem Frankrig og Kejseren angaaende den Titel, som skulde gives Enkehertuginde Christina af Savoyen i Lejdebrevene for hendes Befuldmægtigede til Forhandlingerne i Münster, se Fridericia, anf. Skr. II, 174.
[3]) Se ovfr. S. 164.

Side 174

(Fortsat side 174, Brev 125)

siige diig myn mening, Naar gud uyl, ieg kommer tilstede.
Heer hiielpper ingen snack tiil, Skall ieg hiielppis aff dii middel, som gud haffuer giiffuen, Da uyl all Riigens Indkomst derhen dirigeris, att den kan Naa tiil Tiil Riigens womgencklige vdgiifft, och att ieg kan haffue nogiit for mig. Resten bør att deelis yblandt dem, som Ieg Och Riigiit Størst tyeniste kan haffue aff. Disse mange Smaa lehn uyl affskaffis, saat Cronen kan Niide Indkomsten høiier. Skatten bør inted att regnis tiil andiit End tiil Extraordinari werck, som pakommer.
Naar gud uyl, ieg kommer tilstede, da uyl Ieg uyder tale med dig om samme leiilighed, Tii ded Er myn Ramme alwor, att ieg uyl, att Riigens Indkomst Och wdgiifft skall quadrere siig med hinanden, Ieg haffuer lenge nock troett paa Snack. Vale. Aff Glyckxborg den 3 Febru: Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Danma[r]ckis Riigis Raad Och Rente: tiil hande.

Oversættelse af brev 125 (fortsat)

...sige dig min mening, når Gud vil, jeg kommer til stede.

Her hjælper ingen snak til. Skal jeg hjælpes af det middel, som Gud har givet, da vil al rigens indkomst derhen dirigeres, at den kan nå til til rigens uomgængelige udgift, og at jeg kan have noget for mig. Resten bør at deles iblandt dem, som jeg og riget størst tjeneste kan have af. Disse mange små len vil afskaffes, sådan at kronen kan nyde indkomsten højere. Skatten bør intet at regnes til andet end til ekstraordinært værk, som påkommer.

Når Gud vil, jeg kommer til stede, da vil jeg videre tale med dig om samme lejlighed, thi det er min ramme alvor, at jeg vil, at rigens indkomst og udgift skal kvadrere sig med hinanden, jeg har længe nok troet på snak. Farvel. Fra Glücksborg den 3. februar, år 1642.

Christian.

Udskrift: Danmarks Riges Råd og rente[mestre], i egen hånd.

Brev 126 * 3. Febr. 1642.

Til Peder Vibe.

Kongen ironiserer over Axel Oxenstjernas Lovtaler over den afdøde Banér og omtaler et Giftermaal, som den svenske Rigskansler har til Hensigt at stifte. Han ønsker at blive fri for den svenske Enkedronning. — Geh. Ark.

Vdaff dyn skriiffuelse Erfahrer Ieg, at Chanseler Oxenstern Nu extollerer S: H: Banniir, Der dog bade hand och dii andre tracterer hans Eptherlatte gemahll[1]) hel Slett, som heer siigis. Kan hand nu med syn weltalenhed briinge hans lansmend uyder y kriigen, End som dy allerede Er, da gør hand uel siit beste. Gud giiffue, huad Ende ded tager.

Oversættelse af brev 126

Kongen ironiserer over Axel Oxenstjernas lovtaler over den afdøde Banér og omtaler et giftermål, som den svenske rigskansler har til hensigt at stifte. Han ønsker at blive fri for den svenske enkedronning. — Gehejmearkivet.

Af dit brev erfarer jeg, at kansleren Oxenstierna nu ophøjer salig hr. Banér, der dog både han og de andre traktererer hans efterladte gemal[1]) helt slet, som her siges. Kan han nu med sin veltalenhed bringe hans landsmænd videre i krigen, end som de allerede er, da gør han vel sit bedste. Gud give, hvad ende det tager.

[1]) Johan Banérs Enke (hans tredie Hustru) hed Johanne Margrethe og var en født Markgrevinde af Baden-Hochberg.

Side 175
Fortsættelse af brev 126 fra sidse 174

Ded giifftermal, du skriiffuer om, Ded Er nocksom at troe [1)], ty dy erre begge wandt til att commanderis aff Chanseleren. Sender dy gesandter tiil mig, da skeer ded inted for ded giifftermal

skiild, yhuad ded Ellers bliiffuer for Matherię. At feldtherren [2)] Seer inted mer, ded giiffuer inted, aldenstund hand y lang tiid inted haffuer siiet uel.

Tiil ded Niitar, du skriiffuer Om, Er heer liiden Raad. Kunde dyne gode wenner mage ded saa, at Enckedronningen kunde faa Nogiit at leffue aff och komme fra mig, da waar dii Nytar werdt.

Aff Glyckxborg den 3 Februarij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Residenten Peder wiibe tiil hande.

Oversættelse
Det giftermål, du skriver om, det er nogenlunde at tro, ty de er begge vant til at kommanderes af kansleren. Sender de gesandter til mig, da sker det intet for det giftermåls skyld, hvad det ellers bliver for materie. At feltherren ser intet mer, det giver intet, alderstund han i lang tid intet haver set vel.

Til det nytår, du skriver om, er her liden råd. Kunde dine gode venner mage det så, at enkedronningen kunde få noget at leve af og komme fra mig, da var det nytår værd.

Af Glückxborg den 3. februar anno 1642.
Christian.

Udskrift: Residenten Peder Vibe til hånde.

127/5 · 8. Febr. 1642

Til Christen Thomesen Sehested.

De Breve, som Hannibal Sehested har bragt, ere underskrevne. Det er vanskeligt at finde en duelig Person, som kan bruges til Fredsforhandlingen i Osnabrück. Vejret har været meget slet. Kongen er meget misfornøjet med Just Høgs Handlemaade i Niels Arenfeldts Sag. — Geh. Ark.

Dii breffue, Hanibal Seested fordte hiid, Dii Erre vnderskreffuen och sendt, En dell henad Iudtland och En del henad køben: Den person, som Skulle henad Ossnabrigge pa friidtz tractationen, kan Ieg endnu inted finde. Gud y himmelen vnde oss en qualificerit subiectum dertil, Som skal uerre at leede Epther.

Tiilstanden heer och heromkring Er Hanibal bekendt.

Oversættelse af brev 127/5

Til Christen Thomesen Sehested.

De breve, som Hannibal Sehested førte hid, de er underskrevet og sendt, en del henad Jylland og en del henad København: den person, som skulle henad Osnabrück på fredstraktationen, kan jeg endnu intet finde. Gud i himlen unde os et kvalificeret subjekt dertil, som skal være at lede efter.

Tilstanden her og heromkring er Hannibal bekendt.

_____

[1)] Formodentlig er Talen om Dronning Christina.
[2)] Vistnok menes hermed Rigsmarsken Jakob de la Gardie. Alderen trykkede ham (han var født 1583), og han var næsten blind. Biograf. lex. öfver namnkun. svenske män, ny revid. uppl., IV, 94. Odhner, Sveriges inre hist. under Christinas förmyndare S. 37.

Side 176

Fortsættelse af brev 127/5 fra side 175

Heer haffuer en tiidlang uerriit sliigdt Ett weiier, att man Ingenstedtz haffuer kunndt komme.

Ieg kan inted nocksom mig forundre offuer H: Iost Høg, At hand Icke allene haffuer vnderstanden siig Ene at uerre louhørring, Mens ochsa at hand tylstedde Niiels Arnefeldt, thuerdt ymod konningens och Riigens Raadtz dom, Att Edle syn lou [1)] Med En hab hundtzfotter, Skrattinger [2)] och skelmer.

Aff En mand, som Er kommen til Aar och Alder, Er ded Ett heel wbetenckt støcke, Tii formandens Opriichtighed waar hannem y mange made bekendt, Item dii andriis Adeliige herkomst, Naffn och gode riichte, Item att ded Arnefeldt eller Ingen anstod Endten att Locke eller true Sønnen att wiinde y den sag, som Moderens Ehre och lyff angiick. Och ded, som ganske Er ymod dommen och lowen tilsted, Att till samme lou att Edle Er brugdt trende wdlender. Bliiffuer Eden Steffnit, som wiist skeer, da bør lousmenden billigen at haffuis y achtt [3)]. Vale.
Glycksborg den 8 febru: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

Oversættelse

Her haver en tidlang været sligt et vejr, at man intetsteds haver kunnet komme.

Jeg kan intet nogensom mig forundre over hr. Just Høg, at han ikke alene haver understanden sig ene at være lovhørig, mens også at han tilstedte Niels Arenfeldt, tvært imod kongens og rigets råds dom, at aflægge sin lov med et hab hundsfødder, skrattinger og skælmer.

Af en mand, som er kommen til år og alder, er det et helt ubetænkt stykke, ty formandens oprigtighed var hannem i mange måder bekendt, item de andres adelige herkomst, navn og gode rygte, item at det Arenfeldt eller ingen anstod enten at lokke eller true sønnen at vidne i den sag, som moderens ære og liv angik. Og det, som ganske er imod dommen og loven tilstedt, at til samme lov at aflægge er brugt tre udlændinge. Bliver eden stævnet, som vist sker, da bør lovsmændene billigen at haves i agt. Vale.
Glücksborg den 8. februar anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomessøn til hånde.

_____

[1)] o: at fuldbyrde sin kønsed i overensstemmelse med loven.
[2)] En skrattingsgaard er en lille ufri hovedgaard; skratadel = homo novus. Molbech, Dialect-Lex. S. 496 f.
[3)] Om Niels Arenfeldts sag og den paa Viborg Snapsting den 26. januar 1642 aflagte lovsed se brevene 1636–1640 S. 431 f. Med hensyn til kongens klage i dette brev skal yderligere bemærkes, at eden skulde aflægges for Jørgen Urne og Just Høg. De 11 mænd, der sammen med Niels Arenfeldt aflagde eden, vare: Ove Arenfeldt (søn af Niels A.), Peder Bilde, Niels Skade, Niels Munk, Svend Freiberg, Anders Thrutmand, Bendix Norby, Bendix Breide, Hans og Niels Harbo (til Nielsbygaard) og Gotfred von Regenstein. Kongen benægtede ikke alene edens sandfærdighed, men mente endog, at der for Hans og Niels Harbo's vedkommende kunde tvivles paa, at de vare riddersmænd, hvorfor Gregers Krabbe og Gunde Lange fik befaling at undersøge deres antal; to af de andre lovsmænd vare kort efter blevne fordrevne fra landet.

Side 177

128/5 · 17. Febr. 1642

Til Jørgen Vind.

Kongen paalægger ham at udarbejde en Oversigt over Rigernes Indtægter og Udgifter samt nærmere at angive, hvad der vil medgaa til en Del Udgiftsposter, der findes nævnte paa en vedlagt Fortegnelse. Han omtaler den heldige Indretning i Sverig, at der kun findes faa Lensmænd, men store Gouvernementer. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Epthersom Ieg lo lenger lo mehre Mercker, At ded ingen bestand kan haffue med myn dondt pa den wiis, som ded nu gaar, Isønderlighed mens udgiifften beløber siig wliige høiier End Indtechten. Da skaldtu med ded første skaffe mig begge Riigernis och dessen vnderliggende landis riichtige Indtecht Och derhuos flii mig En Riichtig designation pa derris besolding, kost och kleeder, som findis paa denne herhuos føiiede fortegnelse [1)].

Naar gud uyl, at ieg faar dii thuende tyng, nemblich Riigernis Indtecht och vdgiifft, Da uyl ieg nest gudtz hiielp mage ded Saa, att ded nocksom skal kunde Naa tiil for

Oversættelse

128/5 · 17. Febr. 1642

Til Jørgen Vind.

Kongen pålægger ham at udarbejde en oversigt over rigernes indtægter og udgifter samt nærmere at angive, hvad der vil medgå til en del udgiftsposter, der findes nævnte på en vedlagt fortegnelse. Han omtaler den heldige indretning i Sverige, at der kun findes få lensmænd, men store guvernementer. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Eftersom jeg jo længer jo mere mærker, at det ingen bestand kan have med min tilstand på den vis, som det nu går, i sønderlighed mens udgiften beløber sig ulige højere end indtægten. Da skalst du med det første skaffe mig begge rigernes og dets underliggende landes rigtige indtægt og derhos føje mig en rigtig designation på deres besolding, kost og klæder, som findes på denne herhos føjede fortegnelse.

Når Gud vil, at jeg får de to ting, nemlig rigernes indtægt og udgift, da vil jeg næst Guds hjælp mage det så, at det nogenlunde skal kunne nå til for

_____

(Fodnote fortsat fra forrige brev, uden nummer, øverst på siden:)
Alle bleve de i Maj Maaned indstævnede til at forsvare deres Adfærd (Breve til Jørgen Sefeldt m. fl., 26 Maj, til Gregers Krabbe og Gunde Lange, 26. Maj, og til Anders Bilde, 17. Novbr. 1642; Jydske Tegn. X, 466 f. 504). Jvfr. Kongens Brev af 4. Novbr. 1642.
[1)] Der findes et af Rentemestrene eller maaske snarere Jørgen Vind alene i Aaret 1642 udarbejdet Overslag over Rigens Indtægter og Udgifter (trykt i Danske Samlinger VI, 326—47), som uden Tvivl er blevet fremkaldt ved Kongens Befaling i dette Brev, i Brevet Nr. 121 og i det udaterede Brev Nr. 132. Overslaget er imidlertid ikke affattet saa overensstemmende med Kongens Ordrer, at det med Sikkerhed kan henføres til nogen enkelt af disse; men det maa være opsat før 8. Marts (se Kongens Brev Nr. 133). Andre Beviser paa Frugterne af Kongens Befalinger haves i den Oversigt over de af Rentekammeret aarlig udbetalte Lønninger, som er affattet efter 22. Febr. 1642 og er trykt i Danske Magazin V, 203—13, samt vistnok tillige i en Extrakt fra April 1642 over Lensmændenes Indtægter og Rostjeneste (trykt hos Grundtvig, Meddel. fra Rentekammerarch. 1872 S. 118–23).

Side 178

Fortsættelse af brev 128/5 fra side 177

mig, Radiit Och flaaden, gud giiffue, huem der kommer tiil att myste yblandt dy andre. Man haffuer Exempel for Øiien y Naboelauyd, som fiindis faa lensmend, Mens store gubernamenter, tiil den Ende At Cronen kan Niide Indkomsten diiste høiier. Vale. Aff Renderssborg den 17 Febru: Anno 1642.
Christian.

Oversættelse

mig, rådet og flåden, Gud give, hvem der kommer til at miste iblandt de andre. Man haver eksempel for øjnene i nabolandet, som findes få lensmænd, mens store guvernementer, til den ende at kronen kan nyde indkomsten desto højere. Vale. Af Rendsborg den 17. februar anno 1642.
Christian.

Ieg wiil wiide:

1. Huad Prindtzen nu far mehre om Ariit end før, item Huad Prinsessinden faar arligen tiil handpenning.
2. Huad der gaar om Ariit pa greff woldemar Christian. NB. Hand haffuer Dalum klosters lehn,
3. Hans hoffmeister [1)] faar af kammerit [2)] 1000 dl.
4. Huad frøckernis opuardning koster. Hoffmeistrinden [3)] faar 200 dl., den, som lehrer dem Sprog och dandtze [4)], 300 dl., den, som leerer dem at lege, 200 dl., trende piiger 70 dl.
5. Huad H: Christian tommissøn faar wyder om ariit End ded, hand haffuer aff S: hans klo:
6. Huad Stadtholdern far aff Renteriit, item huor høiit hand niider Møens land.
7. Huad Rentemeisternis gaisi er, item huor høiit dii niider derris lehn [5)].
8. Huad Iffuer wiind haffuer til gaisi, Och huor hiiødt(!) hand Niider lehnit [6)].

9. Huad Chanselii herremendens besolding Er, item dii, som pa Chanseliit bestiildt Er.
10. Huad den tydske Chanseler haffuer aff Renteriit, aff kammerit haffuer hand 1000 dl.

Oversættelse

Jeg vil vide:

1. Hvad prinsen nu får mere om året end før, item hvad prinsessinden får årligt til håndpenge.
2. Hvad der går om året på greve Valdemar Christian. NB. Han haver Dalum klosters len, hans hofmester får af kammeret 1000 daler.
3. Hvad frøkenernes opvartning koster. Hofmesterinden får 200 daler, den, som lærer dem sprog og dans, 300 daler, den, som lærer dem at lege, 200 daler, tre piger 70 daler.
4. Hvad hr. Christian Thomessøn får videre om året end det, han haver af sin hans klo(steret? — utydeligt):
5. Hvad statholderen får af renteriet, item hvor højt han nyder Møens land.
6. Hvad rentemesternes gage er, item hvor højt de nyder deres len.
7. Hvad Iver Vind haver til gage, og hvor højt han nyder lenet.
8. Hvad kancelliets herremænds besolding er, item de, som på kancelliet bestillet er.
9. Hvad den tyske kansler haver af renteriet, af kammeret haver han 1000 daler.

[1)] Adam Heinrich Pentz. Se Brevene 1636—40 S. 343.
[2)] Kongens eget Kammer.
[3)] Sophie Hedevig v. Blixen.
[4)] Alexander v. Kückelsom. Se om ham Brevene 1632—35 S. 267.
[5)] Se ovfr. S. 166.
[6)] Se ovfr. S. 166.

Side 179

10. Huad dii tydtske Chanseliister ygennom bencken koster om Ariit.
11. Huad der gaar med tiil hoffholdingen aff Spansk, Riinsk och frans wiin, item aff Rue och huedemel, saldted och fersk kød och fiisk med dertil gehørige Spedtzeri och Confectiirer.
12. Huad der gaar med pa Hoffmarskalcken, Offuerskenck, Stalmeister Och køgemeister, tiil besolding, kostpenning och hoffkleder, item Hoffpredikandten [1]), D: fabricio [2]), D: sperling, D: Peter Paii, kammerskriffueren, kammertiienes, køckenskriffuer med hans tiiener, Hoffbadtsker med hans suend, Badtskern y Børnehussit, Apoteckeren, Hoffskredderen, Sølffuerpappen med hans folck, Mundkocke med derris folck, wiinskenken pa køben:, den paa frede: och den, som er daglig til hoffue, foddermarskalck, fohrerer, thuende wogenmeister, tree Enspendiger, trummeter, Musikandter, drauandter, fyrbødere, karle og drenge y stallen, kudtsker og drenge huos kudtz and Rustuognen.
13. Huad Iegermeisteren med hans Opuarter koster Om Ariit, item Skouriderne pa lehnen, som wiildtbanen findis.
14. Fiiskemeisteren pa frede:, item pa Crone:, pa kolding och pa Skanderborg med derris folckis besolding Om Ariit.
15. Huad Manidtz Regiisterne pa frede: beløbber siig Om Ariit.
16. Huad den øffuerste Renteriiskriffuer med dy andre Renteri skriffuere far om Ariit.
17. Huad knud Christensøn pa kledekammérit, godt-

Oversættelse af side 179

10. Hvad de tyske kancellister igennem bænken koster om året.
11. Hvad der går med til husholdningen af spansk, rhinsk og fransk vin, item af rug og hvedemel, saltet og fersk kød og fisk med dertil gehørende speceri og konfekturer.
12. Hvad der går med på hofmarskalken, overskænken, stalmesteren og køgemesteren, til besoldning, kostpenning og hofklæder, item hofprædikanten [1]), Dr. Fabricio [2]), Dr. Sperling, Dr. Peter Paii, kammerskriveren, kammertjenerne, køkkenskriver med hans tjener, hofbadskær med hans svend, badskæren i børnehuset, apotekeren, hofskræderen, sølvpappen med hans folk, mundkokke med deres folk, vinskænken på København, den på Frederiksborg og den, som er daglig til hove, foddermarskalk, foreren, tvende vognmestre, tre espendiger, trompeter, musikanter, drabandter, fyrbødere, karle og drenge i stallen, kusk og drenge hos kusk og rustvognen.
13. Hvad jægermesteren med hans opvarter koster om året, item skovridere på lenene, som vildtbanen findes.
14. Fiskemesteren på Frederiksborg, item på Kronborg, på Kolding og på Skanderborg med deres folks besoldning om året.
15. Hvad Mandits registre på Frederiksborg beløber sig om året.
16.Hvad den øverste renteriskriver med de andre renteriskrivere får om året.
17. Hvad Knud Christensen på klædekammeret, godt-

[1]) Dr. theol. Jakob Madsen.
[2]) Dr. Jakob Fabricius, Kongens Livlæge siden 1637. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 190. Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I, 300 f. I Fortegnelsen fra 1642 i Danske Mag. V, 211 kaldes han Kongens Livbarber. Jvfr. ovfr. S. 134.

180

Side 180

friid myckelsøn pa Holmen och for deelehaffuen med derris vnderskriiffuer og drenge haffuer om Ariit.
18. Huad Prouiandtskriiffueren med den, som Er pa ded Store briigger[s], och derris vnderskriiffuer, wrager och kellersuenne, item Brigger och Bager, som vnder dem Erre, med derris folck, item Bøcker med ded tømmer, som dii forbruger, koster om Ariit, item huad Briiggerredskabiit och Bagoffnen koster om ariit at holde ued machtt, Item huad Sengiikleeder koster tiil aldt ded folck att holde ued macht.
19. Huad dii wnge herrer [1]) med derris Opuarter pa Soer uil koste om Ariit med Øll och mad, item med kleeder och skou och anden Notturfft.
20. Residenternis gaisi y Spannien, Suerrig and Nedderland, item huad der gaar paa Auisen och correspondens.
21. Gesandternis fortering y fremmede land, item huad dii koster, som Sendiis Ind til mig, item paa Briilupper Och Barssel.
22. Huad holmens folck, som y tii[e]nisten Er, y huem dy och uerre kan, faar til løen, kost och kleeder om Arriit.
23. Huad Smidden pa Bremmerholmen koster om Arriit med Meiister, Meiistersuenne, gemene suenne, Iern och kuull med redskall (!) og Øxen med derris foder och opuardter.
24. Huad Ierniid koster, som forbrugis pa hammermøllen ued Croneborg.
25. Huad Rebberbanen pa holmen koster med haamp, beeg och tiehre att holde ued machtt, item med Meiister, hamppehegeler, Spiinder, fanger og fangefogeder.
26. Huad der gaar med om Ariit aff kannifas, Seegel lerrit och anden lerritt tiil skiibens wdflii.

27. Huad wrtegardtzmanden udenfor køben:, item den tiil frede:, den tiil Crone: and den pa kolding faar til løen, kost och kleeder.

Oversættelse af side 180

friid mikkelsøn på Holmen og for delehaven med deres underskrivere og drenge haver om året.
18. Hvad proviantskriveren med den, som er på det store bryggers, og deres underskrivere, vragere og kældersvende, item bryggere og bager, som under dem erre, med deres folk, item bødkere med det tømmer, som de forbruger, koster om året, item hvad bryggerredskab og bageovnen koster om året at holde ved magt, item hvad senglæder koster til alt det folk at holde ved magt.
19. Hvad de unge herrer [1]) med deres opvarter på søen vil koste om året med øl og mad, item med klæder og sko og anden notturft.
20. Residenternes gajsi i Spanien, Sverige og Nederland, item hvad der går på aviser og korrespondance.
21. Gesandternes fortering i fremmede land, item hvad de koster, som sendes ind til mig, item på bryllupper og barsel.
22. Hvad holmens folk, som i tjenisten er, i hvem de og være kan, får til løn, kost og klæder om året.
23. Hvad smeden på Bremerholmen koster om året med mester, mestersvende, gemene svende, jern og kul med redskab (!) og øksen med deres foder og opvarter.
24. Hvad jernid koster, som forbruges på hammermøllen ved Kronborg.
25. Hvad rebberbanen på holmen koster med hamp, beg og tjære at holde ved magt, item med mester, hampehegeler, spinder, fanger og fangefogeder.
26. Hvad der går med om året af kanvas, sejlerred og anden lærred til skibenes udfløj.
27. Hvad urtegårdsmanden uden for København, item den til Frederiksborg, den til Kronborg og den på Kolding får til løn, kost og klæder.

_____
[1]) Hertugerne Frands Philip og Hans Bugislav, se ovfr. S. 34.

Side 181

28. Huad skiibens dagelige Reparering med krumholdt, kneer, Biielcker, Plancker, Bou och Berrigholdter koster, item med Meiistren, Meiistersuenne Och tømmermend koster, som den Reparering forrette skall, med huiis tiiere og Beeg der tiil hører.
29. Huad tømmerit koster, som Arliigen forbrugis tyll Cronens husse, Item til Afeiiter [1]) tyl landtz och wandtz.
30. Huad krud och lod, Blii, lundtter och gewehr koster om Ariit, item huad krudmøllerne och geethussen koster att holde ued macht om Ariit.
31. Huad Christoffer Suencke med dii andre Archelimeistere Och Bøsseskøtter faar om Ariit, item Archiliskriiffueren med ded andiit folck, som brugis ued Archeliit.
32. Huad alle toller y danmark och Norrie faar tiil gaisi om Ariitt.
33. Huad Beriideren pa Anderskou med hans folck, som er pa fohlerne bestiildt, koster om Ariit, item huad haffueren koster, som sammestedtz forbrugis.
34. Huad slodtzfogeden pa køben: med fadeburskuinden, item den kuinde, som toer for mig y haffuen, item Iohan y haffuen med den, som uarer Røgekammerit pa Slottiid, haffuer tiil løn, kost och kleeder.

35. Huad sneckeren paa holmen med hans Suenne, item huad tømmerit, hand forarbeiider, koster, item flaggemager, Maaler [2]), kompassmager, Slottens snecker och dagelige folck, som wechter, Portener, Bomslutter, tarngemmer, Bundmager, liigger, wogendrenge og den, som deeler høed wd, item slottens hiiulmager och Pliixfogeden y wedhaffuen koster, item Suynemenden y Prouiandtgarden och ded store briggers, Item Slachteren med Arssknechten och derris fører.
36. Huad slodtzpresten, item hand pa holmen med hans kappellan, med Skiibspresterne, degnen eller Skole-

Oversættelse af side 181
28. Hvad skibenes dagelige reparation med krumholdt, knæ, bjælker, planker, bou og berrigvoldter koster, item med mesteren, mestersvende og tømmermænd koster, som den reparation forrette skal, med hvis tjære og beg der til hører.
29. Hvad tømmeret koster, som årligen forbruges til Kronens huse, item til affuter [1]) til lands og vands.
30. Hvad krudt og lod, bly, lunter og gevær koster om året, item hvad krudtmøllerne og gæthusene koster at holde ved magt om året.
31. Hvad Christoffer Sveske med de andre arkelimester og bøsseskytter får om året, item arkeliskriveren med det andet folk, som bruges ved arkeliet.
32. Hvad alle toller i Danmark og Norge får til gaisi om året.
33. Hvad berideren på Anderskov med hans folk, som er på følerne bestilt, koster om året, item hvad haveren koster, som sammestedet forbruges.
34. Hvad slotsfogeden på København med fadeburskvinden, item den kvinde, som toer for mig i haven, item Johan i haven med den, som varer røgekammeret på slottet, haver til løn, kost og klæder.
35. Hvad snedkeren på holmen med hans svende, item hvad tømmeret, han forarbejder, koster, item flagmager, maler [2]), kompassmager, slottets snedker og daglige folk, som vægter, portner, bomslutter, tarngemmer, bundmager, ligger, vognrenge og den, som deler hø ud, item slottets hjulmager og plixfogeden i vedhaven koster, item svinemanden i proviantgården og det store bryggers, item slagteren med arssknegten og deres fører.
36. Hvad slotsprosten, item han på holmen med hans kapellan, med skibspræsterne, degnen eller skole-

[1]) o: Affuter, Lavetter.
[2]) o: Maler.

Side 182

meisteren pa holmen faar Om Aarit. NB. Den Prest Och hans kappellan, som skall Boe ued kyrcken ude ued S: Anne Broe [1]).
37. Huad Riigens Profos haffuer tiil gaisi om Ariit, item Heerolderne.
38. Huad generall Biiggemeisteren M: Lenerdt [2]) haffuer om Ariit.
39. Huad der giiffuis til Studenter om Ariit [3]).

Udskrift: Danmarckiis Riigis Rad Och Rentemeister [4]).

Oversættelse af side 182

mesteren på holmen får om året. NB. Den præst og hans kapellan, som skal bo ved kirken ude ved Sankt Anne Bro [1]).

37. Hvad rigens profos haver til gaisi om året, item herolderne.
38. Hvad general bygmesteren M. Lenerdt [2]) haver om året.
39. Hvad der gives til studenter om året [3]).

Udskrift: Danmarks riges råd og rentemester [4]).

Brev 129/5 * 18. Febr. 1642

Til Peder Vibe.

Han skal meddele den svenske Regering Kejserens gunstige Svar angaaende Fredsforhandlingen og opfordre den til Imødekommenhed. — Geh. Ark.

Eptherdi Ieg nu, gud uerre loffuit, aff den keysserlige deputerete, Iohan wiiekardtz greffue von Owersberg [5]), haffuer bekommen keysserans Suar pa myn Anfoddering, friidtz tractationen angaendis, Huorudi H: k: och M: siig y alting Epther myn begering haffuer Accommoderit, Som aff huos

Oversættelse af brev 129/5

Til Peder Vibe.

Efterdi jeg nu, gud være lovet, af den kejserlige deputerede, Johan Wichards greve von Owersberg [5]), haver bekommet kejserens svar på min anfoddering, fredens traktation angaendis, hvorudi H. K. og M. sig i alting efter myn begaring haver accommoderet, som af hvis

[1]) Først i April 1643 designeredes en Mand til at være Sognepræst ved St. Anne Kirke, nemlig M. Markus Christensen (Humble), Præst i Karleby. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 246.
[2]) Leonhard Blasius.
[3]) 1569 havde Frederik II stiftet det saakaldte Stipendium regium paa 400 Rdl. aarlig til 4 danske Studenters Underholdning udenlands. Ved Forordning af 29. Nov. 1600 bestemtes, at Pengene, som hidtil vare uderede af forskjellige Klostre, skulde udbetales af Rentekammeret. Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. 1537–1621 II, 83 ff. 694 f. III, 705 ff.
[4]) Det er sandsynligt, at det Blad, hvorpaa denne Udskrift er skrevet, hører til dette Brev, men efter den Maade, paa hvilken Brevenes Indheftning er sket i det ovfr. nævnte Nr. af den Thottske Saml., kan det ikke afgøres med Sikkerhed.
[5]) Johan Weichard Greve af Auersperg.

Side 183

føiiede Copia Er at Erfahre [1]), Da skaldtu pa myne uegne H: k: dronningen y Suerrig Och Regeringen sammestedtz sliigdt Notificere Och dem derhuos formane, Att dy siig ochsa y Sagen Saledis, som Christne anstar, uiil Comportere, Paded dy icke Er arsag tiil uyder Iammer Och wlycke, Som dy mueliggdt siiden inted kan Corrigere. Aff Rendersborg den 18 febru: Anno 1642. Christian.

Udskrift: A: M: M: Viibe.

Oversættelse af side 183

føjede Copia er at erfare [1]), da skal du på myne vegne H. K. dronningen i Sverige og regeringen sammestedst sligdt notificere og dem derhuos formane, at de sig også i sagen således, som kristne anstår, vil comportere, på det de ikke er årsag til yder jammer og ulykke, som de muliggdt siden intet kan corrigere. Af Rendsborg den 18 febru: Anno 1642.
Christian.

Brev 130/5 * 21. Febr. 1642

Til Christen Thomesen Sehested.

Da Fredsforhandlingen er kommet et godt Stykke fremaad ved Kejserens sidste Skrivelse, bør man i Tide tænke paa dygtige Afsendinge til Osnabrück og paa Omkostningerne derved. Kongen har allerede bestilt Logis for Gesandterne i Osnabrück. — Geh. Ark.

Eptherdi keysseren Nu y alle made ded haffuer Indgangen, som M: dauaus begeritt haffuer, at ieg huos keysseren skulle bringe tiil weiie [2]), Saat der er ingen thuiffuel paa, At, uden att samme Dauaus bringer nogiit Niit pa banen, som kan støde werckiit Om, da gaar tractaterne uyst for .syg. Huorfor der uyl y tyde tenckis paa dem, som man dertiil kan bruge. Och om man Skøndst Epther myn mening, ieg dig siist lod forsta, y begyndelsen kan bruge En aff dii gelerdthe Rad, indtil man vngeferlig Er klaar in seremonialibus, for bekostningen Skiild, Da Er ded dog derhuos at achte, At om Endskøndt samme

Oversættelse af brev 130/5

Til Christen Thomesen Sehested.
Efterdi kejseren nu i alle måde det haver indgangen, som M. Dauaus begerit haver, at jeg hos kejseren skulle bringe til veje [2]), såat der er ingen tvivl på, at, uden at samme Dauaus bringer noget nyt på banen, som kan støde værket om, da går traktaterne uyst for syg. Hvorfor der vil i tyde tænkes på dem, som man dertiil kan bruge. Og om man skønt efter myn mening, ieg dig sidst lod forstå, i begyndelsen kan bruge en af de gelærde råd, indtil man ungefarlig er klar in seremonialibus, for bekostningen skyld, da er det dog derhuos at achte, at om endskøndt samme

[1]) Talen er om Kejserens Skrivelse til Kongen af 1. Febr. 1642 angaaende den i Hamborg d. 15. Decbr. 1641 undertegnede Fredspræliminærtaktat. Trods Skrivelsens Mangler, der bevirkede, at langtfra kunde kaldes en Ratifikation, fødte Christian IV sig i første Øjeblik tilfreds med den. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 297 f.
[2]) Kongen tænker her uden Tvivl særlig paa den af Frankrig fordrede Titel for Enkehertuginden af Savoyov; se ovfr. S. 173.

Side 184
Brev 130 fortsat
seremonien Striid kan uare nogiit hen y Lauyd, Da tager den dog Engang En Ende, Huorfor der uyl y tyde tenckis pa dychtige persohner. som til sliggit høydt werck capabile Erre, Och att dy samme faar tiienlige Opuardter med siig, Som Ieg kan haffue Ehre och tiieniste aff, Och penning til at continuere samme werck med Et Aar, thu Eller tree. Lossomendter haffuer ieg bestyldt for dem y Ossenbrigge, Sauit skee kan. Der uyl dog uden thuiffuel gaa bekostning derpa, førend lossomenterne bliiffuer saledis Accommoderit, som ded siig bør. Vale. Aff Rendersborg den 21 febru: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse af side 184

seremonien strid kan vare noget hen i lade, da tager den dog engang en ende, hvorfor der vil i tide tænkes på dygtige personer, som til sligt højt værk capabile erre, og at de samme får tjenlige opvarter med sig, som jeg kan have ære og tjeneste af, og penge til at continuere samme værk med et år, to eller tre. Lossomenter har jeg bestilt for dem i Osnabrück, såvidt ske kan. Der vil dog uden tvivl gå bekostning derpå, førend lossomenterne bliver således accommoderit, som det sig bør.
Vale. Af Rendsborg den 21 febru: Anno 1642.
Christian.

Brev 131/5 * 28. Febr. 1642

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen vil tale nærmere med ham om Legationen til Osnabrück, naar han om kort Tid kommer til Kjøbenhavn. Indtil da kan ogsaa Henrik Villumsen Rosenvinges Rejse udsættes. — Geh. Ark.

Dyn Skriiffuehse sub Dato den 25 Huius Er mig y dag tilhande kommen, och deraff dyn mening Om den Legation, som meo nomine skal agere personam mediatoris, forstanden, Om huilcken der Er att tale om, Naar gud uyl, uy kommer sammen, Tiil huilcken tyd Hendrich wylmsøns Reiisse kan Indstillis [1]).

Oversættelse af brev 131/5

Til Christen Thomesen Sehested.

Din skrivelse sub dato den 25 huius er mig i dag tilhørende kommen, og deraf din mening om den legation, som meo nomine skal agere personam mediatoris, forstanden, om hvilken der er at tale om, når gud vil, vi kommer sammen, til hvilken tid Hendrich Willumsens rejse kan indstilles [1]).

[1]) Kansleren havde i sit Svar af 25. Febr. paa Kongens Brev af 21. Febr. henstillet til ham selv at vælge passende Gesandter blandt Rigsraaderne og de holstenske Raader; derimod havde han betegnet Christoffer von der Lippe som den dygtigste til at adjungeres pro oratore. Han havde tilføjet, at de Breve, som Henrik Villumsen Rosenvinge skulde have med til Spanien, vare alle i Beredskab; men han vidste ikke, om han skulde vente paa et til Bryssel (Koncept i Rigens Raads Breve Fasc.

Side 185

Ieg foruendter y morgen Nogle breffue fra Hamborg. Naar dy Erre Expedierit, da begifuer ieg mig, Om gud uyl, herfra henad køben: Vale. Hadersleffhus den 28 febru: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn tiil hande.

Oversættelse af side 185

Jeg forventer i morgen nogle breve fra Hamborg. Når de er expedierit, da begiver jeg mig, om gud vil, herfra henad København: Vale. Haderslevhus den 28 febru: Anno 1642.
Christian.

Brev 132/5 * Før 8. Marts 1642

Til Rentemestrene.

Rentemestrene skulle optegne Rigernes Indtægter med Undtagelse af Sundtolden og derfra drage Lensmændenes Deputater. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Rentemeisterne skal bringe til papiir Begge Riigernis Indkomst, saner som tollen y sundid, Och derfra tage lensmendens deputat, At man kan uerre uys pa, huad kronen haffuer frii til att Erholde dette Eptherfølgende:

1. Myn taffel och opuarter, store och sma, med hofgesindid och huad deraf Dependerer.

2. Dy penge, som Prindtzen och hertug frederick arliig giiffuis aff kammeryd.

3. Dy penge, som folcken til frederigsborg giiffuis huer kuartaal.

4. Ded, som kronen affgaar y dy leen, som vnderskidtlige offiserer tyl hoffue Er forlendt med for derris besoldings ringhed skiild.

5. Ded, som Arligen spenderis pa vnderskedtlige Residenter och Agenter.

Oversættelse af brev 132/5

Til Rentemestrene.
Rentemestrene skal bringe til papir begge rigernes indkomst, såner som tollen i sundet, og derfra tage lensmandens deputat, at man kan være vis på, hvad kronen haver fri til at erholde dette efterfølgende:

1. Min taffel og opvarter, store og små, med hofgesindet og hvad deraf dependerer.

2. De penge, som prinsen og hertug Frederik årlig gives af kammeret.

3. De penge, som folken til Frederiksborg gives hver kvartal.

4. Det, som kronen afgår i de len, som underskellige officerer til hove er forlendt med for deres besoldings ringhed skyld.

5. Det, som årlig spenderis på underskellige residenter og agenter.

52). Rosenvinge blev dog først i Maj udnævnt til Agent i Madrid (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist II, 267); men allerede 15. Marts fik han Tærepenge (400 Rdl.) til en Rejse til Spanien (Rentemestr. Regnsk.). Om ham se Brevene 1636–40 S. 369 samt Gigas, Grev Bern. de Rebolledo S. 410.
[1]) Om Brevets Datum jvfr. ovfr. S. 177 og Brevet Nr. 133.

Side 186

6. Ded, som spenderis pa ded danske og tydske Chanselii og dem, som dertyl hører.
7. Ded, som giiffuis Rentemeistere, Renteskriffuerne Och andre skriffuer y vnderskedtliige Skriffuerstuer, Item pa tollere y sundid og for køben:, Item pa ued y Radstuen, paa Renteriid og Chanseliierne.
8. Hør og hamp, Iern og andiid sligdt tyl holmens behoff, item Sneeckeruerck, Maluerck, seegeldug, haardug, compasser og Nat glaas tiil flaaden.
9. Skiibs capiteiner, Lytenanter, skipper og styremend derris gaisi, kost og løn. NB. Der er antagen thuende, som er loffuid den Ene 800 och den anden 600 daler [1]) Om ariid, Och uyl en pardt aff dii andre ochsa forbedris derris besolding.
10. Den store Smiidie med Meyster og behørige folck, Holmen og Reberbanen med derris behøring, offuer og under skipper, kuartermeister, høybadtzmend, halff og hele badtzmend og Pøddecker, Item Prest og badtsker, kock och keldersuend, piber og trummeter, Item Artholoriit med dessen Notuendige folck, Item krud och lod, Styckir at støbe, krudmøllen att holde ued macht med folck och Bygning, Item werbgelder, som vdgiiffuis om Ariid til at werbe søfolck tiil fladen.
11. Meiisterne y børnehussid med derris Inspectores, Item den tydske prest y køben: og helssingør, item nogle penge, som giffuis nogle høylerde eller fattige om ariid.
12.Bekostningen, som gaar pa Brøggersiid og Bagersiid, Item griinmøllen Med heeste og folck, weed och andiid sliigdt.
13. Bekostningen, som skeer pa adskillige steder att Reparere og holde kronens husse ued macht.
14. Bekostningen, som skeer pa brillopper og barssel, vdenlandtz, item att besøge faast alle conuentus in germania,

Oversættelse af side 186

6.Det, som spenderis på det danske og tyske kancelli og dem, som dertil hører.
7. Det, som gives rentemestrene, renteskriverne og andre skrivere i underskellige skriverstuer, item på tollere i sundet og for København, item på ved i rådstuen, på renteriet og kancellieme.
8. Hør og hamp, jern og andet sligt til holmens behov, item snedkerværk, malerværk, sejldug, hårdug, compasser og natglas til fladen.
9. Skibs capiteiner, løjtnanter, skipper og styremænd deres gaisi, kost og løn. NB. Der er antagen tvende, som er lovet den ene 800 og den anden 600 daler [1]) om året, og vil en part af de andre også forbedres deres besoldning.
10. Den store smedje med mester og behørige folk, holmen og reberbanen med deres behøring, over og under skipper, kvartermester, højbadskænd, halv og hele badskænd og pøddecker, item præst og badskær, kok og kældersvend, piber og trompeter, item artholoriit med dessen nødvendige folk, item krudt og lod, stykker at støbe, krudmøllen at holde ved magt med folk og bygning, item hvervgelder, som udgives om året til at hverve søfolk til fladen.
11. Mesterne i børnehuset med deres inspectores, item den tyske præst i København og Helsingør, item nogle penge, som gives nogle højlærde eller fattige om året.
12. Bekostningen, som går på bryggerside og bagerside, item grynmøllen med heste og folk, ved og andet sligt.
13. Bekostningen, som sker på adskillige steder at reparere og holde kronens huse ved magt.
14. Bekostningen, som sker på bryllupper og barsel, udenlands, item at besøge fast alle conuentus in germania,

[1]) Af Klædekkammerskriverens Regnskaber for disse Aar, baade før og efter Marts 1642, fremgaar det, at de bedst lønnede Skibskaptajner havde 300 Kur. Dlr. om Aaret og 2 Hofklædninger samt i Maanedskost 20 Kur. Dlr. om Maaneden.

Side 187

at Vrgere friidtz tractationen, Item fremmede gesanter at vdkuitere och forehring.
15. Reparation paa floden, Item Nii skiib att bigge och købe tyl att holde Riigens flade ued macht.

Oversættelse af side 187
at vrgere fredens tractationen, item fremmede gesanter at udkvitere og foræring.
15. Reparation på floden, item ni skib at bygge og købe til at holde rigens flade ved magt.

Brev 133/5 * 8. Marts 1642

Til Jørgen Vind.
Han skal sende Kongen den af ham affattede Extrakt over Rigernes Indtægter og Udgifter. Kongen gjør en Bemærkning ved et enkelt Punkt i den. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Den extract, du haffuer giiordt offuer Riigernis Indtecht och vdgiifft [1]), skaldtu sende mig, at ieg den kan vdskriiffue, sa uyl ieg sende dig den Igen.
Den fortering paa gesandter, som sendis ud, og pa dem, som kommer y Riigit, kan bliiffue paa dy 20000 dl. [2]), Dog at ded Regiister paa dii 100 og nogle 1000 daler Er derhuos, att beuysse med, at ded Er saledis.
Aff Rosenborg den 8 Martij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A: M: M: Iørgen wiindt.

Oversættelse af brev 133/5

Til Jørgen Vind.
Den extract, du haver gjort over rigernes indtægt og udgift [1]), skal du sende mig, at jeg den kan udskrive, så vil jeg sende dig den igen.
Den fortering på gesandter, som sendes ud, og på dem, som kommer i riget, kan blive på de 20000 dl. [2]), dog at det register på de 100 og nogle 1000 daler er derhuos, at bevise med, at det er således.
Af Rosenborg den 8 martij Anno 1642.
Christian.

Brev 134/5 * 20. Marts 1642

Til Peder Vibe.

Han skal forespørge hos den svenske Regering, om den vil give Enkedronning Maria Eleonora hendes aarlige Deputat, hvis hun tager Ophold hos sin Søster Hertuginde Anna Sophie i Brunsvig. Henes Pengeforhold ere meget slette. — Geh. Ark.

[1]) Se ovfr. S. 177.

[2]) I Rentemestres Overslag findes Summen til Gesandter til Udlandet ansat til 20,000 Rdl., men tillige er der opført et Beløb af 4000 Rdl. til Foræringer til Gesandter, som komme til Kongen. Danske Samlinger VI, 343.

Side 188

Dyn siiste skriiffuelse Er mig tiil hande kommen, Huorudi du lader mig forsta, huad Chanseleren Oxenstern dig pa Enckedronningens tractament gaff tiil suar, Huorpa Ieg dig inted forholder, At du de nouo skaldtu y samme sag begehre Audiens och fornemme, Om dy wiil wnde hinder hiinders Arlig deputat, Naar hun begiiffuer siig herfra tiil Søsteren y landdte Brunswich, Aldenstund hun daa Er liige saa langdt herfra, som hun Er, naar hun kommer y Priissen [1]).
Huad du Nu derpa Erlanger for Suaar, ded haffuer du mig straux at lade uyde. Saframt Nu sligdt Regeringen behager, Da uyl der taliis Om Myddel, at hun kan komme diidhen, som dy uyl haffue hiinder hen. Ieg seer inted, huormed hun uyl anstille siin hussholding, aldenstund hun haffuer Icke sa megiit hussgerad, som hun kan legge En hund pa, End siige siig selffuer. Frederigsborg den 20 Martij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A: M: M: wiibe.

Oversættelse af side 188

Din sidste skrivelse er mig til hande kommen, hvorudi du lader mig forstå, hvad kansleren Oxenstierna dig på enkedronningens tractament gav til svar, hvorpå jeg dig inted forholder, at du de nouo skal du i samme sag begære audiens og fornemme, om de vil unde hinder hunders årlig deputat, når hun begiver sig herfra til søsteren i landte Brunsvig, aldenstund hun da er lige så langt herfra, som hun er, når hun kommer i Prøussen [1]).
Hvad du nu derpå erlanger for svar, det haver du mig straks at lade vide. Saframt nu sligt regeringen behager, da vil der tales om middel, at hun kan komme didhen, som de vil have hinder hen. Jeg seer inted, hvormed hun vil anstille sin husholdning, aldenstund hun haver ikke så meget husgeråd, som hun kan lægge en hund på, end sige sig selv. Frederiksborg den 20 martij Anno 1642.
Christian.

Brev 135/5 * 27. Marts 1642

Til Christen Thomesen Sehested, Korfits Ulfeldt og Rentemestrene.

De skulle tale med Hannibal Sehested om den spanske Salthandels Tilstand og paalægge ham at lade Kongen se nogle af ham udstedte Kvitteringer. — Geh. Ark.

[1]) Christian IV foretrak paa dette Tidspunkt, at Maria Eleonora skulde tage Ophold hos sin Søster Hertuginde Anna Sophie, der som Enke efter Hertug Frederik Ulrik af Brunsvig boede i Schöningen i Brunsvig-Wolfenbüttel, fremfor hos sin Brodersøn, Kurfyrst Frederik Vilhelm af Brandenburg. Se Skandinav. Litter. Selsk. Skrifter 1811 S. 40 og Fridericia, anf. Skr. II, 283 (begge Steder angives Hertugindens Navn urigtig som Katharina).

Side 189

Chanseleren, Stadtholderen Och Rentemeister Skal aff Hanibal Seested fornemme Saldthandelens tylstand y Spannien, Paded man icke til forgeffuis skal sende Orloff Skiiben henad fleckerø, som loffuit Er [1]).

Dii skal ochsa med Hanibal Seested werre derom, at Ieg kan faa myne kuytandtzer at See pa dy tymal 100 tussind daler, Som mig tiil myn nytte er kommen tiil hande [2]). Valete. Aff køben: Slott Den 27 Martij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren, Stadtholderen Och Rentemeisterne til hande.

Oversættelse af side 189

Kansleren, statholderen og rentemesteren skal af Hannibal Seested fornemme salthandelens tilstand i Spanien, på det man ikke til forgæves skal sende orlovsskibe henad Flekkerø, som lovet er [1]).
De skal også med Hannibal Seested være derom, at jeg kan få mine kvittanter at se på de tymal 100 tusind daler, som mig til min nytte er kommet til hande [2]). Valete. Af Københavns Slot den 27 martij Anno 1642.
Christian.

Brev 136/5 * 29. Marts 1642

Til Christen Thomesen Sehested.

Da Dr. Lavrits Mortensen Scavenius ikke ønsker at blive Superintendent i Viborg, foretrækker Kongen af de to, som Kansleren har foreslaaet, M. Wichmann Hasebart, da den anden, Dr. Niels Povlsen Schandorf, taler slet Latin. — Geh. Ark.

Wdaff dyn skriiffuelse haffuer ieg forstanden, At D: Lauers [3]) siig for syn skrøbelighed skiild haff (!) undskiildt at

Oversættelse af brev 136/5

Til Christen Thomesen Sehested.
Da dr. Laurits Mortensen Scavenius ikke ønsker at blive superintendent i Viborg, foretrækker kongen af de to, som kansleren har foreslået, M. Wichmann Hasebart, da den anden, dr. Niels Povlsen Schandorf, taler slet latin.

Ud af din skrivelse haver jeg forstanden, at D. Lauers [3]) sig for sin skrøbelighed skyld hav (!) undskyldt at

---

[1]) Kongen tænker paa de Orlogsskibe, der skulde konvoyere den Handelsflaade, som var bestemt til Spanien for at hente det af den spanske Regering lovede Salt (se ovfr. S. 46 og Fridericia, anf. Skr. II, 266). Først 23. April udstedtes der Instrux for Køn Jochum Grabov, der med 4 Skibe skulde konvoyere Saltskibene (Sjæll. Reg. XXI, 122).
[2]) Talen er om de 10 Tdr. Guld, som Rigsraadet 1629 havde lovet Kongen til Afbetaling af hans Gjæld, og som endnu ikke vare fuldstændig betalte. Se Brevene 1632–35 S. 100, og 1636–40 S. 422, samt Kongens Brev i det Følgende af 10. Maj 1642.
[3]) Dr. Lavrits Mortensen Scavenius, Professor i Theologi ved Universitetet og senere, 1653, Biskop over Sjællands Stift. Om hans i Kongens Brev nævnte Afslag jvfr. Vinding, Regia Academia Hauniensis S. 348.— Viborg Bispestol var bleven ledig ved M. Hans Vandals Død 16. Decbr. 1641.

Side 190

uerre superintendent offuer wiiborre stiicht, Huorfor hand ochsa biillig bør at uerre w[n]dskiildt. Iblandt dy thuende, du Neffner y dyn skriffuelse, Er M: wyckman den beste tiil sliggen bestilling [1]). Ieg haffuer høyrd D: Niiels Pouelssøn [2]) Engang predicke latiin pa Slottid. wdi huilcken prediicken hand Spiissede wnderliig latyn for En Doctur att werre. Dy, som haffuer promouerit hannem in Doctorem, dy kan aldriig forsuare ded. Vale. Aff Frederigs: Den 29 Martij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn tiil hande.

Oversættelse af side 190

være superintendent over Viborg stift, hvorfor han også billig bør at være undskyldt. Iblandt de tvende, du nævner i din skrivelse, er M. Wichmann den bedste til slig bestilling [1]).
Jeg haver hørt Dr. Niels Poulsen [2]) engang prædike latin på slottet. Udi hvilken prædiken han spiste underlig latin for en doctor at være. De, som haver promouerit hannem in doctorem, de kan aldrig forsvare det. Vale. Af Frederiks[borg]: Den 29 martij Anno 1642.
Christian.

Brev 137/5 * 30. Marts 1642

Til Jørgen Vind.

Der maa endelig betales Folkene paa Frederiksborg deres tilgodehavende Løn. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Ieg haffude uel formendt, at folcken heer ued Slottiid haffude verrit giiffuen derris løn Epther quartall Regiisteriit. Mens Nu Ervharer Ieg, att dem tiilstaar Et ganske Aars løn tiil førstkommende Paske, Som dy wmueligdt kan vdsta, wden at dy skaal Steele. Huorfor Dem Endeligen

Oversættelse af brev 137/5

Til Jørgen Vind.
Jeg havde vel formodet, at folken her ved slottet havde været givet deres løn efter kvartal registeret. Mens nu erfarer jeg, at dem tilstår et ganske års løn til førstkommende påske, som de umulig kan udstå, uden at de skal stele. Hvorfor dem endelig

[1]) Wichmann Hasebart blev ogsaa ved Brev af 6. Maj udnævnt til Biskop i Viborg, men døde allerede i August 1642. Wad, Rektorerne paa Herlufsholm S. 89 f. Jvfr. Ny kirkehist. Saml. VI, 79. 112. Om ham se for øvrigt Brevene 1632–35 S. 182, og 1636–40 S. 236.
[2]) Niels Povlsen Schandorf, f. 1596, efterhaanden Hører i Sorø, Rektor i Slagelse, paa Herlufsholm og i Viborg, Præst først i Aalborg og senere ved Frue Kirke i Kjøbenhavn, blev Professor ved Universitetet 1639 og Dr. theol. 8. Decbr. 1640, † 1645. Wad, anf. Skr. S. 69 ff.

Side 191

uyl giiffuis penge, Endthen heeldt eller haldt, Eller kan der Ingen werre y husse med Dem.
Aff frede: den 30 Martij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Danmarckiis Riigis Raad Och Rentemeister til hande.

Oversættelse af side 191

vil gis penge, enten helt eller halvt, eller kan der ingen være i huse med dem.
Af Frederiksborg den 30 martij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Danmarks riges råd og rentemester til hande.

Brev 138/5 * 10. April 1642

Til Jørgen Vind.

Han skal sende Kongen en Fortegnelse over de Lensmænd, som ere i Restance med deres Afgifter. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Ieg glemde y dag at siige dig, at du skulle flii mig En designation paa dii lenssmend, som Resterer med ded, som mig tiilkommer, huorfor du, saa Snardt skee kan, skaldt skaffe mig densamme. Vale.
Aff køben: slott Den 10 Apri: Anno 1642.
Christian.

Oversættelse af brev 138/5

Til Jørgen Vind.

Jeg glemte i dag at sige dig, at du skulle fli mig en designation på de lensmænd, som resterer med det, som mig tilkommer, hvorfor du, så snart ske kan, skal skaffe mig densamme. Vale.
Af Københavns Slot den 10 apri: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A: M: M: Jørgen wiindt.

Oversættelse af udskrift

Udskrift: Danmarks riges råd og rentemester til hande.

Brev 139/5 * 15 (?) April 1642

Til Rigsraadet.

(Udkast til?) en Proposition, hvori Kongen henleder Opmærksomheden paa den Fare, der truer Riget ved Sverigs Bestræbelser for at erhverve Pommern. — Geh. Ark.

[1]) Det er højst sandsynligt, at denne udaterede Opsats af Kongen er affattet umiddelbart før den følgende Proposition (Nr. 140), og det er vel rimeligt, at den ikke er bleven overleveret til Rigsraadet, da den anden og vidtløftigere ikke henviser til en tidligere.

Side 192

Epthersom tydernis beskaffenhed Oss dertiil driiffuer At Errindre Danmarckiis Riigis Raad Om den store fahre, Man seer for Øiien, Som disse Riiger och lande offuerhenger, Saframt worris Naboer Skulle Erlange nogen fremgang y derris forrehaffuende Med Landte Pommeren att beholde Endten heeldt eller haaldt, Daa haffue uy inted kund wnderlade om samme leiilighed Nu dii gode herrer at Errindre, Paded worris person y framtyden kan uerre vndskiildt huos Eptherkommerne, Om slygdt anderledis End weel skulle affløbe. Tii Epther meniskeliige fornufft lader siig ded anse, At keysseren letteligen derhen skal uerre at disponere, At Suensken beholder Pommeren, Aldenstund hand deraff inted haffuer, Och Churfiirsten aff Brandenborg formar inted ymod Suerrig.
Wii forhabis, at sliig worris Nadigste Errindring Inted y den mening bliiffuer Optagen, at den Skeer aff nogen Begerighed tiil wroe, Mens at den sker aff den Affection, uy berrer tiil uorris vndersather, Och den obligado, gud y himmelen och Naturen haffuer saat ymellom os och worris Eptherkomere. Befalendis Eder hermed sammdt Och y seer gud y himmelen etc.

Udskrift: Propositio 1.

Oversættelse af side 192

Eftersom tidernes beskaffenhed os dertil driver at erindre Danmarks riges råd om den store fare, man ser for øjen, som disse riger og lande overhenger, saframt vore naboer skulle erlange nogen fremgang i deres forehavende med landte Pommern at beholde enten helt eller halvt, da have vi inted kunnet udelade om samme lejlighed nu de gode herrer at erindre, på det vor person i fremtiden kan være undskyldt hos efterkommerne, om sligt anderledes end vel skulle affløbe. Thi efter menneskelig fornuft lader sig det anse, at kejseren lettelig derhen skal være at disponere, at svensken beholder Pommern, aldenstund han deraf inted haver, og kurfyrsten af Brandenburg formar inted imod Sverige.
Vi forhåbes, at sligt vor nådigste erindring inted i den mening bliver optagen, at den sker af nogen begærlighed til uro, mens at den sker af den affection, vi bærer til vore undersåtter, og den obligado, gud i himmelen og naturen haver sat imellem os og vore efterkommere. Befalendes eder hermed samt och i seer gud i himmelen etc.

Udskrift: Propositio 1.

Brev 140/5 * 15. April 1642

Til Rigsraadet.

Kongen udvikler udførlig Sandsynligheden af, at Sverige kan erholde Pommern ved Freden med Kejseren, og den Fare, som ligger deri for Danmark. — Geh. Ark.

Oversættelse af brev 140/5

Til Rigsraadet.

Kongen udvikler udførlig sandsynligheden af, at Sverige kan erholde Pommern ved freden med kejseren, og den fare, som ligger deri for Danmark.

Epthersom man haffuer mange store uychtige arsager til at troe, at uorre Naboer dy suenske fuldkommen intention er wed denne languarendis friidtz(!) og ued fredelig forhandling og vdgang derpa Att forbedre Suerrigis Cronis grendzer, enten med ganske Pommern eller bedste del deraff, Der och er stor Apparantz til, at

Oversættelse af brev 140/5 (fortsat)

Eftersom man haver mange store uychtige årsager til at tro, at vore naboer de svenske fuldkommen intention er ved denne langvarende freds(!) og ved fredelig forhandling og udgang derpå at forbedre Sveriges cronis grænser, enten med ganske Pommern eller bedste del deraf, der och er stor apparantz til, at

Side 193
Brev 140 fortsat.
keysseren, for at skylle [1]) ued En Cronis fiendtskabe tiil at separere tuende Allierte Croner, Franckerstige och Suerrig, Och tiil at sancke syn macht och Armei imod franckerige, Leet skal uerre tiil at samtycke, At Crone Suerrig med en pardt aff en Euangeliske Churfurstis land bliiffuer styllit och fornøiit, Huormed keysseren aff hans Indkomst inted affgiick, Och om ded aff ded Rommiske Riige bleff tagen tiil lehen, paa høiiheden ickeheller bleff forriingerdt. Konningen aff hiispannien skal uden thuiffue! icke rade derfra. De catholische stender, for at skylle sig ued En Euangeliiske fiinde, uden nogen derris forlust, Och samle al derris macht och consilia mod franckerige allene, Skulle och wiist alle styrcke keysseren derudi, Sa. dersom det ellers gud y himmelen sa behager, Da siinis Epther menneskeliige fornusst For Crone Suerrig inted letter at Erholde [2]) En god del aff Pommern dertil, som dy nu allerede haffuer y henderne.
Huor farliigdt och præjudicerliigdt sligdt nu disse lande och Riiger y framtiden wiil falde, det gørris wfornøden at deducere. Suerrig haffuer giiffuit danmarck nock at skaffæ, førend derris grendzer enten y Riisland eller liiffland bleffue extenderit. Skulle nu Pommern eller En deel deraff derforuden Amplificere sadan derris macht, Och heeldtz pa dii steeder y Øster Søen, huor danmarckis Crone aldrig Nogen tilforn Nogen Rett eller Rettighed haffuer werrit gestendig, Och danmark først fra Naaruen til Lybeck med suenske Besetninger bliiffuer Indluckt og Omriingit, Da kunde y lengden inted andiit end worris keere federne landtz største præjuditz deraff forarsagis. Huorfor uy inted haffuer kund forbiiga Dii gode herrer Danmarckis Riigis Raad sadan Skiinbarlig farlighed at stylle for Øiien, Paded herom y tyde kan delibereris och Concluderis, Och uy for worris person huos posteriteten

Oversættelse af brev 140 oversæt

kejseren, for at skille [1]) ved en cronis fiendskab til at separere tvende allierte croner, Frankrig og Sverige, og til at samle sin magt og armei imod Frankrig, led skal være til at samtykke, at crone Sverige med en part af en evangeliske kurfyrstes land bliver stillet og fornøjet, hvormed kejseren af hans indkomst inted afgik, og om det af det romerske rige blev tagen til len, på højheden ikkeheller blev forringet. Kongen af Spanien skal uden tvivl ikke råde derfra. De catholische stender, for at skille sig ved en evangeliske fjende, uden nogen deres forlyst, og samle al deres macht og consilia mod Frankrig allene, skulle och vist alle styrke kejseren derudi, så. Dersom det ellers gud i himmelen så behager, da synes efter menneskelige fornuft for crone Sverige inted lettere at erholde [2]) en god del af Pommern dertil, som de nu allerede haver i hænderne.
Hvor farligt og præjudicerligt sligt nu disse lande og riger i fremtiden vil falde, det gøres ufornøden at deducere. Sverige har givet Danmark nok at skaffe, før deres grænser enten i Rusland eller

Livland bliver extenderit. Skulle nu Pommern eller en del deraf derforuden amplificere sådan deres magt, og heldes på de steder i Østersøen, hvor Danmarks crone aldrig nogen tilforn nogen ret eller rettighed haver været gestendig, og Danmark først fra Narva til Lubeck med svenske besætninger bliver indlucht og omringet, da kunne i længden inted andet end vore kære fædrene lands største præjuditz deraf forårsages. Hvorfor vi inted haver kunnet forbi gå de gode herrer Danmarks riges råd sådan skinbarlig farlighed at stille for øjen, på det herom i tide kan delibereris och concluderis, og vi for vor person hos posteriteten

---

[1]) Her mangler Ordet: sig.
[2]) Her mangler Ordet: end.

Side 194
Brev 140
kunde uerre vndskiildt, Om Sliigdt anden wdgang end den, uy gerne Saa, skulle bekomme. Forhabendis, at sadan worris Nadigste errindring och welmendte omsrorrig icke y mening bliiffuer Optagen, At ded skeer aff nogen begerighed til wroe, Medens allene aff den Affection, wii berre tiil worris kerre troe vndersathers bestandige welstand, Och den byllige obligation, som gud y himmelen och Naturen haffuer saat ymellom os och uorris kerre Eptherkommer. Befalendis Eder hermed Samdt och y Seer gud y himmelen y wold. Aff københaffuen Slott den 15 Aprilis Anno 1642 [1]).
Christian.

Udskrift: Huiissom Danmarckis Riigis Rad pa københaffuen Slodt skal proponeris den 15 Aprilis Anno 1642 [2]).

Oversættelse af brev 140 oversæt

kunde være undskyldt, om sligt anden udgang end den, vi gerne så, skulle bekomme.
Forhåbes, at sådan vor nådigste erindring og velmandte omsorg icke i mening bliver optagen, at det sker af nogen begærlighed til uro, medens allene af den affection, vi bærer til vore kære tro undersåtters bestandige velstand, og den billige obligation, som gud i himmelen og naturen haver sat imellem os og vore kære efterkommere. Befalendes eder hermed samt och i seer gud i himmelen i vold. Af Københavns Slot den 15 Aprilis Anno 1642 [1]).
Christian.

Udskrift: Hviis som Danmarks riges råd på Københavns Slot skal proponeris den 15 Aprilis Anno 1642 [2]).

Brev 141/5 * 16. April 1642

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen paalægger ham skriftlig at tilkendegive sin Mening om, hvem der bør være Rigsmarsk i den afdøde Jørgen Urnes Sted. — Geh. Ark.

Oversættelse af brev 141/5

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen pålægger ham skriftlig at tilkendegive sin mening om, hvem der bør være rigsmarsk i den afdøde Jørgen Urnes sted.

Epthersom gud y himmelen haffuer heeden kallid H: Iørgen wrne, fohrndom Danmarckis Riigis Maars, Och uy y denne wanskeliige tiid Inted lenge Sliiggen Person kan uerre foruden, Da skaldtu Epther den Eed, Du oss med foruandt Est, Lade oss forsta Skriiffdtlig diin mening, Huem

Oversættelse af brev 141/5 (fortsat)

Eftersom gud i himmelen haver heden kaldt H. Jørgen Urne, forhen Danmarks riges marsk, og vi i denne vanskelige tid inted længe slig person kan være foruden, da skal du efter den ed, du os med forvandt est, lade os forstå skriftlig din mening, hvem

---

[1]) Der findes i Rigens Raads Breve Fasc. 52 et med Kongens Brev saa godt som enslydende Aktstykke, der bærer Datum 16. April 1642 og er skrevet med Christen Thomesen Sehesteds Haand. Det er maaske snarere en Afskrift af Kongens egh. Proposition end et Udkast dertil, som formodet hos Fridericia, anf. Skr. II, 301. — Rigsraadets Svar afgaves 4. Maj; det faraadede deri at gjøre noget alvorligt mod Sverig; man burde kun stræbe efter at skaffe sig Venner i Pommern og vinde de vigtigste af Hansestæderne. Fridericia, anf. Skr. II, 302–303. Jvfr. Brevet Nr. 150.
[2]) Vedlagt findes et løst Omslag med egenhændig Udskrift: „Danmarckis Riigis Raad tiil hande".

Side 195

dig synis at uerre tiil samme bestilling Capabile, Oss och dette konnigrige tiil Ehre Och tiieniste [1]).
Vale. Aff køben: den 16 Aprilis Anno 1642.
Christian [2]).

Oversættelse af side 195
dig synes at være til samme bestilling capabile, os og dette kongerige til ære og tjeneste [1]). Vale. Af København den 16 Aprilis Anno 1642.
Christian [2]).

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse af udskrift
Udskrift: Kansleren H. Christian Thomsen til hænde.

Brev 142/5 * 16. April 1642

Til Frederik Günther.

Udkast til en Instrux, som han skal opsætte for Hans Siegfried von Lüttichau, der skal rejse til Hertuginde Anna Sophie i Schöningen og opfordre denne til at overlade sin Søster, Enkedronning Maria Eleonora, et af sine Amter, mod at Kongen maanedlig forstrækker hende med 500 Rdl. — Geh. Ark.

Instruction auff M: Lytiickou [3]).

Das Er auff seiine Reiisse Naher Lychtenburch [5]) sich zu der herrdzogin von Skeningen [6]) verfiigen soll, vndt

Oversættelse (fortsat)
At han på sin rejse nærmere Lichtenberg [5]) skal the til hertuginden af Schöningen [6]) og

[1]) Jørgen Urne var død 19. Febr. 1642. I sit Svar til Kongen af 17. April henledede Kansleren hans Opmærksomhed paa tre Mænd, Korfits Ulfeldt, Anders Bilde og Knud Ulfeldt. Kongens Valg faldt paa Anders Bilde (Histor. Tidsskr. 4. R. III, 587–88, hvor der fejlagtig nævnes Marts i Stedet for April).
[2]) Paa tredie Side af Brevet findes følgende af Kongen skrevne Begyndelse til et ganske andet Brev: „Elskelige keere Søn, Eptherdi der haffuer werrit adskylle discurs ymellom mig og Riigens Raad A[n]gaendis Cronens Indtecht og vdgiifft".
[3]) Frederik Günther har baade nedenunder og bagpaa Brevet tilskrevet dette Datum.
[4]) Om Hans Siegfried v. Lüttichau, tidligere Hofmarskalk hos Kongens Søster, Kurfyrstinde Hedevig, se Brevene 1632–35 S. 140, og 1636–40 S. 346. Et Brev fra ham, dat. Lichtenberg 27. Jan. 1642, om Kurfyrstinden af Sachsens Efterladenskaber osv. findes i Geh. Ark. (Danske Kongers Hist. Fasc. 103 Nr. 21). Fra 23. Marts til 19. April 1642, fra 8. til 20. Maj s. A. og fra 29. Okt. s. A. til 11. Jan. 1643 laa han med sine Folk indlogeret hos Peter Gagelmann i Kjøbenhavn (Rentemestr. Regnsk.).
[5]) Slottet Lichtenberg, hvor Kurfyrstinde Hedevig var død; se ovfr. S. 150.
[6]) Se ovfr. S. 188.

Side 196
Brev 142 forsat
nach wberreichtem Creditif vnd́t abgelegeten Curialien Sol er I: L: an vndtfohr bringen.
welchergestalt ich auff begehren I: L: frau suester, dii königinne aus Sueden, meiinen fleiis angewendt, das selbige königinne aus Sueden Ihren vntherhaldt vndt in Priissen ihr Domicilium haben muchte, Aber nichtes Erlangen können.
Auff das Ich aber I: L: frau Suester biis auff Besser zeiit in Etwas vnther dii Armen greiiffen konte, So soll M: Lyttickou sich dahin bemiihen, das Er dii von Skeenigen dahin disponire, das sii I: L: frau suester Eiins von Ihren Embthern Einreume, vndt auffdas dii Obengedachte kön: frau wiitwe I: L: nit alzu besuerlich sein Soldte, So wiil ich, so lange sii beii I: L: dii von skenigen ver-bleiiben wiirdt. I: L: dii von Skeeningen Monatlich 500 daler in Hamburch Erleeger lassen [1]).

Udskrift: Frederich giinther zu handen.

Oversættelse af brev 142 oversat

nach wberreichtem creditif vnd́t abgelegeten curialien sol er I: L: an vndtfohr bringen.
Welchergestalt ich auff begehren I: L: frau suester, dii königinne aus Sueden, meiinen fleiis angewendt, das selbige königinne aus Sueden Ihren vntherhaldt vndt in Priissen ihr domicilium haben muchte, Aber nichtes Erlangen können.
Auff das Ich aber I: L: frau Suester biis auff Besser zeiit in Etwas vnther dii Armen greiiffen konte, So soll M. Lyttickou sich dahin bemiihen, das Er dii von Skeenigen dahin disponire, das sii I: L: frau suester Eiins von Ihren Embthern Einreume, vndt auffdas dii Obengedachte kön: frau wiitwe I: L: nit alzu besuerlich sein Soldte, So wiil ich, so lange sii beii I: L: dii von skenigen ver-bleiiben wiirdt. I: L: dii von Skeeningen Monatlich 500 daler in Hamburch Erleeger lassen [1]).

Brev 143/5 * 18. April 1642

Til Frederik Günther.

Der skal opsættes en Disposition angaande Arvedelingen efter Kongens Død mellem Prins Christian og Hertug Frederik. — Geh. Ark.

Oversættelse af brev 143/5

Til Frederik Günther.

Der skal opsættes en disposition angående arvedelingen efter kongens død mellem prins Christian og hertug Frederik.

Eiine vetherliche disposition Sol gemacht werden, wornach Sich der Priindtz vndt der Erdtzbiskop von Brehmen Nach Meiinen tödtlichem hiintrit sich richten sollen:

Oversættelse af brev 143/5 (fortsat)

Eine vetherliche disposition sol gemacht werden, wornach sich der priindtz vndt der edtzbiskop von Brehmen nach meiinen tödtlichem hiintrit sich richten sollen:

[1]) Af et Brev fra Lüttichau til Kongen, dateret Lichtenberg 14. Maj 1642, fremgaar det, at Hertuginde Anna Sophie ønskede, at den kongelige Pension maatte forhøjes fra 500 Rdl. maanedlig til 800 Rdl., og bad Kongen formaa Enkedronningen til at afskedige sin Marskalk (Bernhard) v. Waldow, førend hun tog Ophold i Schöningen. For øvrigt omtaler Lüttichau sin Rejse til Dresden; Kurfyrsten af Sachsen vil afhente Kurfyrstindens Lig til den kurfyrstelige Begravelse i Freiberg. Vedlagt findes et egh. udateret Brev fra Hertuginde Anna Sophie til Kongen (Geh. Ark., Brunsvig-Lyneborg Nr. 59).

Side 197

1. Der Priindtz sol dem Erdtzbiiskoppen von Brehmen fiihr den abtriit seiines theiils In den fiirstenthum Slessuich holstein Dreiimal hundert daussendti Reiix daler geben, Daneben dy helffte von Siigel vndt Briiwen vndt zusteenden Skulden vndt bahren gelderen, So verhanden.
2. Das Ambdt Suabested miit dessen pertinentiis Sol dem Erdtzbiisskop freii ad vitam gelassen werden, Doch sol Er der Cron Dennemarck Iura uber das Styfft Slessuich in acht haben, das demselbigem Nichtes Endtzogen wiirdt.
3. Der Erdtzbiiskop sol keiin theiil an dii Munition, wess nahmen Es auch seiin mach. So in den Beiiden könnigreiichen vndt fiirstenthumen verhanden, haben.
4. Dii Herskafft Piinnenberg miit seiinen Pertinentiis, wii diiselbe Nach meiinem tödtlichen hintriit befunden, Sol dem Erdtzbiiskop allein bleiiben [1]).

Auff dem hausse kopenhagen den 18 Aprilis Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A M: M: gunther.

Oversættelse af Brev 143 forsat

Prinsen skal til den ærkebiskop af Bremen for den aftrådt af sin del i det fyrstendømmes Slesvig-Holsten tre gange hundrede tusind rigsdaler give, daneben de halve af sigel og breve og tilstaaende gæld og baarne gælder, som forhanden.

Det amt Schwabestedt med dertil hørende pertinentiis skal til ærkebiskoppen fri ad vitam gelades vorde, dog skal han til cron Danmark iura over stiftet Slesvig i agt have, at det samme intet entzogen vorder.

Ærkebiskoppen skal ingen del an de munition, hvad navne det også sin mag. Som i de begiven kongeriger og fyrstendømmer forhanden, have.

De herskab Pinneberg med sine pertinentiis, wie disse efter min dødelige hintræd befunden, skal ærkebiskoppen alene blive [1]).
Af det hus København den 18 Aprilis Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A M: M: Gunther.

Brev 144/5 * 21. April 1642

Til Jørgen Vind.

Han skal lade Kongen vide, hvorledes Forholdet er imellem de Betingelser, paa hvilke de Lensmænd, som ere i Raadet, og de, som ere udenfor det, have deres Len. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Oversættelse af brev 144/5

Til Jørgen Vind.

Han skal lade kongen vide, hvorledes forholdet er imellem de betingelser, på hvilke de lensmænd, som ere i rådet, og de, som ere udenfor det, have deres len.

Eptersom Ded Er En gemen tale, at En deel aff dii lensmend, som Erre wden Raadiit, haffuer Lehnen megit beedre, End Riigens Raad derris Lehn haffuer, Huorfor Du skaldt lade mig uyde, om ded siig saa forholder, och

Oversættelse af brev 144/5 (fortsat)

Eftersom det er en gemen tale, at en del af de lensmænd, som ere uden rådet, haver lehnen meget bedre, end rigens råd deres lehn haver, hvorfor du skal lade mig vide, om det sig så forholder, och

[1]) Jvfr. Kongens Breve af 6. Maj og 28. Aug. 1642 og 13. Aug. 1643 samt det udaterede Brev før 16. Juni 1642.

Side 198
Brev 144 forsdat
huilcke Lehne och huad for lensmend ded Er, som der talis Om.
Køben: slott den 21 Apri: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Iørgen wiind tiill hande.

Oversættelse af brev 144 forsat

hvilke lehne og hvad for lensmænd det er, som der tales om.
Københavns slot den 21 april: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Jørgen Vind til hænde.

Brev 145/5 * 21. April 1642

Til Frederik Günther.

Om forskjellige Bygningsarbejder, især i Glückstadt. — Geh. Ark.

1. Ich wiil wissen:

Wer dii Pheuiler nebenst dem gewelbe im keller, so negst der kyrchen verhanden, helffen wiil, vndt was Er dafiir zu machen begehret.

2. Item dy bogen vndter der gallerey auff beiiden zeiithen zu zumachen, das der gertener seine sachen darein verwahren kan.

3. Was dii beiide kammeren vnter dem dache beii den giibelen dicht zu machen kosten wollen.

4. Der giibel zu Bramsted, wii auch auff wiibecken haus in der glyckstad sollen diichte gemacht werden.

5. In der mitten auff der gallerei soll Ein Erckener [2]) kommen, 12 Ellen ins fiirkandt, welches auff zuehne Pheuileren nach der Elbe zu soll zu steen kommen, worzu Eiin Slengwerck [3]) miit Phal gerammet soll geleget werden.

6. Wehr dii wasser myhle miit vier genge weiiter, dan Itzo verhanden, Machen wiill, vndt was Er dahfiir haben wiill.

Oversættelse af brev 145/5 (fortsat)

Jeg vil vide:

1. Hvem der vil hjælpe med de piller næsten ved hvelvet i kælderen, som næst kirken forhanden, og hvad han derfor at gøre begærer.

2. Item at tildekke bogen under galleriet på begge sider, så gartneren kan opbevare sine sager derinde.

3. Hvad de begge kamre under taget ved gavlene vil koste at gøre tætte.

4. Gevilen til Bramsted, som også på Wybecken haus i Glückstadt skal gøres tætte.

5. Midt på galleriet skal der komme en erker [2], på 12 alen i fyrkant, hvilken skal komme til at stå på jævne piller mod Elben til, hvortil et slengværk [3]) skal lægges rammet med pæle.

6. Hvem der vil gøre vaskemøllen med fire gange videre, end der nu er forhanden, og hvad han vil have derfor.

[1]) Frederik Günther har skrevet bagpaa Brevet: „I. Mtt. memorial wegen der gebewe in Gluckstadt 21 April: 1642".
[2]) Erker, Udbygning, Karnap.
[3]) Slenge, et af Pæle eller Faskiner i Vandet bygget Værk eller Dæmning. Versuch eines bremisch-niedersächsischen Wörterbuchs IV, 821.

Side 199
Brev 145 fortsat
7.Wass das Radthaus zu machen kosten wiill, vndt wii weiit man miit dem gelde, so dii staadt darzu zu geben sich Erbotten hatt, Recken kan, Ein anfanck mit zu machen.

Oversættelse af brev 145 fortsat
7. Hvad det rådhus at gøre kosten vil, og hvor vidt man med det penge, som de stad dertil at give sig erboden hat, række kan, en anfang med at gøre.

Brev 146/5 * 22. April 1642

Til Peder Vibe.

Om den svenske Regerings Forhold til Enkedronning Maria Eleonora; hun bør i alt Fald have sit Sølvtøj og sit øvrige Boskab. — Geh. Ark.

Wdaff dyne vnderskedtige Skriffuelsar haffuer Ieg forstanden, Huad Suar man haffuer at foruendty Enckedronningens Sag.

Huorfor du, Saframt hiinder alle myddel bliiffuer afslagen, Indtil Datteren kommer tiil Regiimentit, Da skaldtu dermed lade Diig contentere Och Indstendig anholde, At hinders Sølffuergeskiir med hinders Eptherladte Boeskab Epther den designation, dig tilstillit Er, maa bliiffue følgachtig. Saframt sliigdt Nu ymod al forhabning hiinder bliiffuer afslagen, Daa skaldtu lade dig mercke, att Sliigdt uyl komme al werden wnderlig for, at dii saledis tracterer derris affgangen herre och konnings Eptherlatte gemahl Och dronning.
Aff københaffuen Slott den 22 Aprilis Anno 1642.
Christian.

Oversættelse af brev 146/5 (fortsat)
Hvorfor du, saframt hinder alle middel bliver afslagen, indtil datteren kommer til regimentet, da skal du dermed lade dig contentere og indstændig anholde, at hinders sølvværk med hinders efterladte boeskab efter den designation, dig tilstillet er, maa blive følgagtig. Saframt sligt nu imod al forhåbning hinder bliver afslagen, da skal du lade dig mærke, at sligt vil komme al verden underlig for, at de således tracterer deres afgangne herre og kongens efterladte gemal og dronning.
Af Københavns Slot den 22 Aprilis Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A: M: M: Resident wiibe.

Oversættelse af udskrift
Udskrift: A. M. M. Resident Wiibe.

Brev 147/5 * Omtr. 30. April 1642

Til Peder Vibe.

Udkast til et Brev til Peder Vibe, hvori Kongen udtaler, at der ikke kan være Tale om noget Ægteskab mellem Hertug Fre-

[1]) Udkastet maa være skrevet før Nr. 148, der øjensynlig er udarbejdet paa Grundlag af dette, skjønt det henholder sig til et tidligere Brev fra Peder Vibe end det, der omtales i Udkastet. Det kan ikke være skrevet tidligere end 28. April, se S. 200 Anm. 5.

Side 200
147 fdortsat
derik og Dronning Christina, da Hertugen allerede er forlovet. Kongen ønsker, at den svenske Regering vil være imødekommende mod Enkedronningen. Derefter følge nogle Udtog af forskjellige Breve, som Kongen har modtaget. — Skrevet med Blyant. Geh. Ark.

Aff dyn Skriffuelse sub Dato den 23 Apri: haffuer Ieg fornommen, huad for discurs der Er falden ymellom dig Och En aff dyne bekendtime angaendiss Myn Søns Hertig frederigs giiffthermali med den wnge drodning y Suerrig, Huorpa Ieg dig inted forholder, Att ded Er forgeffuis y den sag att gørre stor wmag, aldenstund myn Søn allerede Er saa høiidt forknyppit, som Skee kan [1]). Enckedronningen angaendis, Daa war ded att ønske, att dy gode herrer wylle selffuer Slage sig til rette Och giiffue hinder ded, dy Bør att giiffue hinder, Och siden lade hinder Vandere der, huor hun heldtz uyll hen [2]).

Oversættelse af brev 147 (fortsat)

Af din skrivelse sub dato den 23 apri: haver jeg forunommen, hvad for discurs der er falden imellem dig og en af dine bekendte angåendes min søns hertig Frederigs giftermål med den unge dronning i Sverige, hvorpå jeg dig inted forholder, at det er forgæves i den sag at gøre stor umag, aldenstund min søn allerede er så højt forknyppet, som ske kan [1]). Enkedronningen angåendes, da var det at ønske, at de gode herrer ville selver slage sig til rette og give hinder det, de bør at give hinder, og siden lade hinder vandere der, hvor hun heldes vil hen [2]).

H: Christian ludwich.
Das dii hyldesheimske tractaten Ein gudte Ende Erreichet [3]).

H: Augustus von Brunswick.
Er wundskyldigett sich Niitt allein selbst, sondern auch durch andere dy begrebnus zu Lychtenburch zu kommen [4]).

Graff Pendtz.

Dy wercke gehen woll fordt, aber an dy slusse wiirdt nichtes, Ehe ich alda komme, gethan [5]).

Oversæt:
H. Christian Ludvig:
At de hildesheimske traktater har nået en god ende.

H. Augustus af Braunschweig:
Han undskylder sig ikke alene selv, men også gennem andre med at komme til begravelsen i Lichtenberg.

Grev Pentz:
Værkerne går vel fort, men ved slusen bliver intet gjort, før jeg kommer derhen.

---

[1]) Allerede i Marts 1640 var Hertug Frederik bleven forlovet med Sophie Amalie af Brunsvig-Lyneborg. Se Brevene 1636–40 S. 324.
[2]) Det følgende findes skrevet paa Brevets sidste Blad.
[3]) Traktaten i Goslar mellem Kejseren og de brunsvigske Hertuger blev afsluttet 16. Januar og angik især Stiftet Hildesheim. Det Brev, som Kongen giver et Uddrag af, er fra Hertug Christian Ludvig af Brunsvig og dateret Hildesheim 15. April (Geh. Ark., Brunsvig-Lyneborg Nr. 82).
[4]) Enkekurfyrstinde Hedevig af Sachsen blev ikke begravet i Lichtenberg, men i Freiberg i Juni Maaned (Slange S. 1139; jvfr. ovfr. S. 196).
[5]) Det omtalte Brev fra Christian Pentz til Kongen er dat. Glückstadt 24. April og modtoges i Følge en Paategning af

Side 201
Brev 201 forstsat
Detloff Reuendtlau.
1.Zu hamburch ist altum silentium wegen des frieden.
2. Dii Sueden haben guthen progres in Slessingen, vndt dii fransossen ihm Stiffte kölln.
3. Dii tractatus zuisken dem keysser vndt dem hausue Brunswick vndt Lyneburch seindt fullenzogen.
4. Ein gefangener Ehbre[c]her ist zu Hader: [1]) ver-bliiben, Begerett zu wissen, was Er mit im 5. anfangen sol.
Der gottorpske Chanseler [2]) wiil sich nit Erkleeren.

Oversættelse af brev 201fortsat

Detloff Reventlow.
1. Til Hamborg er altum silentium vegen freden.
2. De svenske har guten progres i Slesvig, og de franskmænd i stiftet Köln.
3. De tractatus zvisken kejseren og huset Brunswick og Lyneburch er fuldendt.
4. En fangen ægteskabsbryder er ved Haderslev [1]) bleven, begæret at vide, hvad han med ham anfange skal.
5. Den gottorpske kansler [2]) vil sig nit erklære.

Brev 148/5 * 30. April 1642

Til Peder Vibe.

Det er frugtesløst at tænke paa et Ægteskab mellem Dronning Christina og Hertug Frederik, da han allerede er forlovet med en tydsk Prinsesse. Den svenske Regering bør give Enkedronningen, hvad der tilkommer hende, og derefter lade hende tage Ophold, hvor hun helst vil. — Geh. Ark

Oversættelse af brev 148/5

Vdaff dyn Skriiffuelse sub dato den 12 Aprilis [3]) haffuer Ieg fornommen, huad for discurs du haffuer hafft met En aff dyne bekende Angaendis myn Søns Hertig friiderigs giifftermal med den wnge dronning y Suerrig, Huorpa Ieg dig inted forholder, At ded Er forgeffuis y den sag at gørre siig nogen wmag, Aldenstund samme myn Søn allerede Er forloffuit med Ett frøcken y tysland.

Enckedronningen angaendis, Daa uar ded att Ønske, Att dii gode herrer y Suerrig wille slage siig til rette Och giiffue hinder ded, dy Bør at giiffue hinder, Och lade hinder siiden drage hen pa dy steeder, hund heldtzi uyl werre.
Aff københaffuen Slott den 30 Apri: Anno 1642.
Christian.

Oversættelse af brev 148/5 (fortsat)

Af din skrivelse sub dato den 12 Aprilis [3]) haver jeg fornomen, hvad for discurs du haver haft med en af dine bekende angåendes min søns hertig Frederigs giftermål med den unge dronning i Sverige, hvorpå jeg dig inted forholder, at det er forgæves i den sag at gøre sig nogen umag, aldenstund samme min søn allerede er forlovet med et frøken i Tyskland.

Enkedronningen angåendes, da var det at ønske, at de gode herrer i Sverige ville slage sig til rette og give hinder det, de bør at give hinder, og lade hinder siden drage hen på de steder, hvor helts vil være.
Af Københavns Slot den 30 Apri: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A M: M: wiibe.

Fr. Günther 28. April (Geh. Ark., Reg. 90, Breve fra Chr. Pentz).
[1]) o: Hadersleben. Ditlev Reventlov var Amtmand i Haderslev.
[2]) Anton v. Wietersheim.
[3]) Jvfr. S. 199 f

Side 202

Brev 149 * April—Maj 1642[1)]

Til Christen Thomesen Sehested.

Om en Bestemmelse i Rigsmarskens Ed. — Geh. Ark.

Dentyd du talede med mig y dag om Riigens Maarssis Eed, da uylle ded Inted[2)] falde mig Ind, att y samme Eed bør at precaueris, Ingen att Raade Endten tiil Eller fraa y dy sager, hand skall dømme y.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn till hande.

Oversættelse af brev nr. 149

Til Christen Thomesen Sehested. Om en Bestemmelse i Rigsmarskens Ed. — Geh. Ark.

Dengang du talede med mig i dag om rigsmarskens ed, da ville det intet falde mig ind, at i samme ed bør at precaueris, ingen at råde enten til eller fra i de sager, han skal dømme i.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen til hænde.

Brev 150 * 4—7. Maj 1642

Til Mogens Kaas og Just Høg.

Kongen meddeler dem sine Betænkeligheder ved de Forslag, som Rigsraadet har stillet angaaende Midlerne til at hindre Sverigs Erhvervelse af Pommern. — Geh. Ark.

Danmarckis Riigis Radtz ungeferlige mening[3)] om Suenskens dominat y landte Pommeren at forhindre haffuer uy Nadigst forstanden: 1. At man siig med nogle aff dy fornemste y Stralsund skulle gørre bekendt tyl at forhindre Suenskens forrehaffuende y Pommeren. 2. Att man y alle muelige mader skulle fauorisere Superintendenten y Pommeren[4)]. Och 3. Att man skulle gratificere disse gesandter,

Oversæt:
Danmarks rigsråds ungefærlige mening om svenskens dominat i landet Pommern at forhindre haver vi nådigst forstået: 1. At man sig med nogle af de fornemste i Stralsund skulle gøre bekendt til at forhindre svenskens forehavende i Pommern. 2. At man i alle mulige måder skulle favorisere superintendenten i Pommern. Og 3. At man skulle gratificere disse gesandter,

---

1) Datum for dette udaterede Brev kan næppe fuldt ud bestemmes, men det staar i Forbindelse med den i Brevet Nr. 141 omtalte Besættelse af Rigsmarskembedet. Det kan bemærkes, at Jørgen Krag og Christoffer Hvas under 16. Maj fik Brev om at levere Vestervig Slot og Len til Rigsmarsken Anders Bilde, der saaledes maa være udnævnt før denne Dag (Jydske Reg. X, 210).
2) Ordet er skrevet to Gange.
3) Om Rigsraadets Indlæg af 4. Maj se ovfr. S. 194.
4) Dr. Barthold Krakewitz. Han var noget knyttet til Danmark, idet hans Søn, Dr. Joachim Krakewitz, 1639 var bleven ansat som Professor i Sorø. Men Sønnen døde 9. Febr. 1642, og

Side 203

Brev 150 (fortsat) * 4—7. Maj 1642

som Nu aff Nogle Steeder erre hiidsende. Huorpa uy dy gode herrer Nadigst inted forholder, worris mening wngeferlig at werre denne: 1. Att man Neppeligen skal kunde tractere nogiit hiiemmeligdt med dy Stralsunder. Man ma ochsa sla ded an, huorledis man best kan, y betrachting at naar man skal imaginere dem ded, Att man pa worris siide inted andiit søger, End att wy och dy kunde settis y den forrige Stand igen, Da uyl sliigdt inted indbyldis thu eller tre, mens fleere. 2. At tractere nogit hiemmeligdt méd Superintendenten der y landiit, Ded holder uy liige ued ded, som man kunde

tractere med dy Stralsunder, Tii manden er allerede suspect och fattig, begiinder man at tractere med hannem, da Augeris den suspitio diste mere, Om Endskøndt dertil ingen arsag giiffuis den første eller andengang, Nar man wexeler skriiffuelse med hannem. Hand skal ycke heller letteligen uden Recompans hasardere siig och siine. 3. Att tale om Nogen gratification, man skulle lade siig mercke med Imod dy gesandter, her findis fra Nogle Steeder, ded er megiit for tyliigdt, Ty uy faar først at uerre uyss pa, huad dy uyl gørre Oss tiil beste, Nar behoff gørris, førend uy lader os ud med uorris gratification 1).

Udskrift: H: Mogens kaass Och H: Iost høg tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 150 (fortsat)

som nu af nogle steder er hiidsende. Hvorvor I, de gode herrer, nådigst intet forholder, vor mening ungefærlig at være denne: 1. At man neppe skal kunne tractere noget hemmeligt med de stralsundere. Man må og så slå det an, hvorledes man best kan, i betragtning af, at når man skal imaginere dem det, at man på vor side intet andet søger, end at vi og de kunne sættes i den forrige stand igen, da vil sligt intet indbildes to eller tre, mens flere. 2. At tractere noget hemmeligt med superintendenten der i landet, det holder vi lige ved det, som man kunde tractere med de stralsundere, thi manden er allerede suspect og fattig, begynder man at tractere med hannem, da augeris den suspitio desto mere, om endskøndt dertil ingen årsag gives den første eller andengang, når man vexler skrivelse med hannem. Han skal ikke heller letteligen uden recompans hasardere sig og sine. 3. At tale om nogen gratification, man skulle lade sig mærke med imod de gesandter, her findes fra nogle steder, det er meget for tidligt, ty vi får først at være vis på, hvad de vil gøre os til bedste, når behov gøres, førend vi lader os ud med voris gratification 1).

Udskrift: Hr. Mogens Kaas og hr. Just Høg til hænde.

Faderen, der en Tid lang havde staaet som Modstander af den svenske Politik, blev vunden for denne af Johan Oxenstjerna. Han døde for øvrigt 7. Novbr. 1642. Wackenroder, Altes u. neues Rügen, 1732, S. 125. Jöcher, Allg. Gelehrten-Lexicon II, 2159 f. Tauber, Udsigt over Sorø Academies Forfatning S. 38. Cronholm, Trettioåriga kriget och underhandlingarna i Tyskland II, 65. Allg. deutsche Biographie XVII, 25 f.

1) Jvfr. om Forhandlingerne med Gesandter fra Lybek og Bremen Kongens Breve af 16., 20., 21. og 26. Maj samt 8. Juni. — Rigsraadet gik for øvrigt i sin Svarskrivelse af 7. Maj ind paa Kongens Betænkeligheder og tilraadede at se Tiden an, Fridericia, anf. Skr. II, 303.

Side 204

Brev 151 * 5. Maj 1642

Til Christen Thomesen Sehested og nogle andre Rigsraader.
Kongen vil gaa ind paa at give Søren Orning Pardon i hans Lejermaalssag, for saa vidt som han faar Sikkerhed for, at dette ikke skal præjudicere Niels Arenfeldts Sag. — Geh. Ark.

Epthersom En deel aff Riigens Raad ydag haffuer uerrit huos mig och holdt an om Søren Ornings perdon for ded Legermal, hand haffuer begangen med En Adelssperson 1), Och ieg sammetiid loffuede, at Ieg mig derpa

Oversættelse af brev nr. 151

Til Christen Thomesen Sehested og nogle andre Rigsraader. Kongen vil gaa ind paa at give Søren Orning Pardon i hans Lejermaalssag, for saa vidt som han faar Sikkerhed for, at dette ikke skal præjudicere Niels Arenfeldts Sag. — Geh. Ark.

Eftersom en del af rigens råd i dag haver været hos mig og holdt an om Søren Ornings pardon for det legermål, han haver begangen med en adelssperson 1), og jeg samtids lovede, at jeg mig derpå

1) Søren Villumsen Orning til Jeget (i Vendsyssel), gift med Sophie Jensdatter, havde avlet et Barn med Margrethe Hvas. Hendes Fader, Jens Hvas til Skjørtholt, udstedte 30. Marts 1642 en Erklæring om, at han frafaldt al Tiltale til Søren Orning, og denne henvendte sig nu 12. April med en Bønskrivelse til Kongen om at afgjøre Sagen efter sin Naade uden at lade den komme for Retten; men dette opnaaede han ikke, thi bagpaa Ansøgningen er skrevet, sagtens efter Kongens Resolution: „Gunde Lange skal tale herpaa, saa vidt han kan med Lov og Ret“, og under 27. April udgik da ogsaa Ordre til Gunde Lange, Lensmand paa Aalborghus, i hvis Len Søren Orning boede, til at tiltale ham (Jydske Tegn. X, 446). 26. Maj tilbagekaldtes denne Befaling imidlertid, da Kongen, eftersom den Anklagede vedgik sin Brøde, havde bestemt sig til at indstævne ham for sig og Rigsraadet (Jydske Tegn. X, 468), og samme Dag udfærdigedes Herredagsstævningen til 10. Novbr., ligesom ogsaa Iver Vind fik Paalæg om at optræde som Anklager. Sagen kom dog ikke til Doms. 1. Novbr. bad Søren Orning i en Skrivelse til Iver Vind denne om at gaa i Forbøn for ham hos Kongen, saa at Rettergangen kunde falde bort. og som Bøde lovede han da at skjænke Landgilden af en Gaard til de Fattige i Sæby eller Aalborg. Strax efter maatte han i Henhold til Stævningen drage til Kjøbenhavn, og her indgav han 10. Novbr. et nyt Bønskrift til Kongen om, at Sagen maatte blive afgjort ved Kongens Naade, idet han erklærede, at baade den krænkede Jomfrus Fader og hans egen Hustru vilde være tilfredse hermed. Endelig lykkedes det ham. Mod at forpligte sig til inden Paaske at drage af Riget og blive borte i 5 Aar slap han for Sagens videre Forfølgelse, og han fik kongeligt Tilsagn om, at efter hans Tilbagekomst skulde hans Ære ikke være berørt

Side 205

Brev 151 (fortsat) * 5. Maj 1642

uylle Erkleere, Naar ieg sagen huos mig haffde pondererit, Da Er derpa denne myn Erklering, Att Naar Riigens Raad samdtlig uyl forseckere mig, at sliigdt inted skall præiudicere mig y Niels Arenfeldtz sag 1), som Ieg achter att steffne, Daa uyl Ieg beuylge ded, som begehris. Mens att denne Orning skulle sliippe, fordi hans frue gør forbøn for hannem (som hun y begyndelsen uden thuiffuel Inted haffvede y tancker), Daa uyl ded følge, att Naar Niiels Arenfeldt[s] hustru och hiinders fader 2), schlecht och wenner gør forbøn for hannem, att hand daa ochsa gaar frii, Aldenstung (!) Arenfeldtz partii Er megiit Stercker, End Orningss Er. Valete. Køben: Slott den 5 Maij Anno 1642. Christian.

Udskrift: Chanseleren Och dii aff Riigens Raad, som waar ydag paa slottid y Søren Ornings sag, tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 151 (fortsat)

ville erklære, når jeg sagen hos mig havde pondererit, da er derpå denne min erklæring, at når rigens råd samtlig vil forsikre mig, at sligt intet skal præjudicere mig i Niels Arenfeldts sag 1), som jeg akter at stævne, da vil jeg bevilge det, som begæres. Men at denne Orning skulle slippe, fordi hans frue gør forbøn for hannem (som hun i begyndelsen uden tvivl intet havde i tanker), da vil det følge, at når Niels Arenfeldts hustru og hinders fader 2), slægt og venner gør forbøn for ham, at han da også går fri, aldenstund (!) Arenfeldts parti er meget stærkere, end Ornings er. Valete. Køben: Slott den 5 Maij Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Kansleren og de af rigens råd, som var i dag på slottet i Søren Ornings sag, til hænde.

Brev 152 * 6. Maj 1642[3)]

Til Frederik Günther.
Om Arvedelingen efter Kongens Død mellem Prins Christian og Hertug Frederik. — Geh. Ark.

Der Prindtz Sol Nach meinem tödliichem hiintriit dem Erdtzbiskop von Brehmen fiihr dem abtrit seiines theiils in den fiirstenthumen geben 300000 daler, darneben Ierliche ziinse 6 pro Cento, So lange sodane gelder beii dem Prindtzent besteen bleiiben. Wan aber dem Erdtzbiskop Eiinige giither zu kauffe præsentiret werden, alssdan

Oversættelse af brev nr. 152

Til Frederik Günther. Om Arvedelingen efter Kongens Død mellem Prins Christian og Hertug Frederik. — Geh. Ark.

1: Der Prinz soll nach meinem tödlichem Hintritt dem Erzbischof von Bremen für den Abtritt seines Teils in den Fürstentümern geben 300000 Taler, daneben jährliche Zinsen 6 pro Cento, so lange sodane Gelder bei dem Prinzen bestehen bleiben. Wann aber dem Erzbischof einige Güter zu Kaufe præsentiret werden, alssdan

Prinsen skal efter min dødelige bortgang give ærkebiskoppen af Bremen for aftrædelsen af hans del i fyrstendømmerne 300000 daler, desuden årlige renter 6 pro Cento, så længe sådanne midler bliver ved prinzen bestående. Men når ærkebiskoppen præsenteres for nogle godser til købs, altså

---

af det skete. Hans Forpligtelse er af 17. Nov., Kongens aabne Brev (Sjæll. Reg. XXI, 183) af den følgende Dag. (Efter de orig. Akter i Geh. Ark., Reg. 89, Skab 9, Nr. 56, Pakke 7.)
1) Se ovfr. S. 176.
2) Karen og Hans Dyre.
3) Frederik Günther har skrevet dette Datum nedenunder Brevet. Jvfr. om dettes Indhold ovfr. S. 196.

Side 206

Brev 152 (fortsat) * 6. Maj 1642[1)]

sollen ihm dii Obenbenandte gelder Nach gerade nachdem, man med den verkaufferen der giitter Accordiren kan.

Dii sylberkammer nebens wnsere nachlassenskafft an ketten, kleiinodiien vndt kammerzeug Soll in zue geleiiiche theiile getheiiilet werden, woruon der Prindtz das Eiine vndt der Erdtzbyskop das ander teiil haben sol. Was aber Nagelfast, item dii Munition, wii sii namen haben mach, Nebenst den skiiffen gros vndt kleiin, item dii Mobilia auff den Heusseren verbleiiben dem Prindtzen.

Der Erdtzbiiskop soll dii helffte aller Siigel vndt Briiffue vndt zusteenden Skulde, So verhanden, haben.

Das ambdt Suabested mit dessen Pertinentiis sol dem Erdtzbiiskop freii ad Vitam gelassen werden. Doch sol Er der Cron dennemarck Iura wber das stiifft Slesswich in acht haben, das demselben nichtes Endtzogen wiirdt. Dii landtsteiiren, contributiones vndt Phlugskadtz sollen dem Prindtzen folgen, item med der policie soll Es dem herkommen nach gehaldten werden, wiiauch das Ius conferendi præbendas dem Prindtzen folgen.

Dii Herskafft Piinnenberg miit seiinen pertinentiis, wii diiselbe nach vnserem tödtlichem hintriit befunden, Sol dem Erdtzbyskop allein bleiiben. Daa aber uber al vermuthen diselbige herskafft dem hausse holstein abgekandt wiirde, alssdan soll dér Priindtz dem Erdtzbyskop Ein Æquipollens aus den fiirstenthum geben.

Udskrift: Friiderich gunther zu handen.

Oversættelse af brev nr. 152 (fortsat)

skal de ovennævnte midler efterhånden, alt efter som man kan accordere med godsernes sælgere, udbetales [1].

Sølvkammern samt vores efterladenskab af kædener, kleinodier og kammerstykker skal deles i to lige dele, hvoraf prinzen skal have den ene del og ærkebiskoppen den anden del. Hvad der derimod er nagelfast, item ammunitionen, hvad navn den end kan have, foruden skibene store og små, item inventaret på husene, skal forblive hos prinzen.

Ærkebiskoppen skal have halvdelen af alle sigler og breve samt tilstødende gæld, som er til stede.

Amtet Schwabstedt med tilhørende pertinenser skal overlades ærkebiskoppen frit på livstid (ad vitam). Dog skal han over for Danmarks krone iagttage rettighederne (iura) over stiftet Slesvig, således at intet berøves det samme. Landsskatterne, kontributionerne og plugskatten skal tilfalde prinzen, item med politiet skal det holdes efter sædvanen, ligesom også retten til at uddele præbender (ius conferendi præbendas) skal tilfalde prinzen.

Herrskabet Pinneberg med tilhørende pertinenser, således som det forefindes efter vores dødelige bortgang, skal alene forblive hos ærkebiskoppen. Men hvis det mod al formodning skulle ske, at nævnte herskabet blev dømte fra det holstenske hus, da skal prinzen give ærkebiskoppen et ækvivalens (æquipollens) ud fra fyrstendømmet.

Udskrift: Til Frederik Günther i hænde.

Brev 153 * 7. Maj 1642

Til Peder Vibe.
Axel Oxenstjernas Klager over Kejsernes Langsomhed med Hensyn til Fredsforhandlingen have ikke noget paa sig. Da Enkedronning Maria Eleonora ikke længere vil tage Ophold hos sin

[1] Her mangle Ordene: ausbezahlet werden ell. lign.

Side 207

Brev 153 (fortsat) * 7. Maj 1642

Søster i Brunsvig, vil Kongen indrømme hende et Slot; vil den svenske Regering ikke give hende Penge, maa hun vente, indtil Uenighederne mellem Rigsdrosten og Rigskansleren ophører Kongen tror ikke paa Rygterne om Dronning Christinas Giftermaal. — Geh. Ark.

Dyn skriiffuelse, daterit ultima Apri:, Er mig ygar til hande kommen, och deraff contenta forstanden, Huorpa ieg diig inted forholder, At der kan ingen rette siig y Chanseler Oxensterns queruleren offuer keysseren, at hand inted uyl fordt med friidtz tractationen, Aldenstund der taliis ingentiid om arsagen, huorfor greffuen aff Ouuersberg skulle haffue mynder lyst tiil friid End lydtzou. Wiiste man, huorudi ded bestod, da kunde man suare dertil [1)].

Enckedronningen angaendis, da kan ieg inted Indbylde mig, at ded Er for hinders beste, at dy uyl haffue hinder y Priissen. Tiil søsteren, den aff Brunsuig, begerer hun Numer inted, aldenstund hun mercker, at ded er inted søsterens leiiighed at holde hinder, wdenat Ieg uyl giiffue hinder En uys deputat om Maneden [2)], Huorfor Ieg Er tiil siindtz at indrømme hinder Ett huus pa landiit og gørre hinder En uys deputat [3)], Aldenstund hun herepther inted lenger kan uerre huos mig tiil hoffue, Naar frøckerne bliiffuer forsiiet [4)]. Naar nu sliigdt skeer, och der findis nogen y Suerrig, der Ancker pa sliigdt, Da uyl ieg uyst uyde, hvorfor hun icke skulle maa uerre heer sauel som y Priissen. War dii tiilsiindtz at giiffue hinder Nogit, da uar dii inted sa Curios om Steeden, dii skulle telle pengen pa. In summa, hun faar att haffue pasiens, Indtil drosten [5)]

Oversættelse af brev nr. 153 (fortsat)

Din skrivelse, dateret ultima Aprilis, er mig i går til hænde kommet, og deraf contenta forstået, hvorpå jeg dig intet forholder, at der kan ingen rette sig i kansler Oxenstiernas queruleren over kejseren, at han intet vil fort med fredstractationen, aldenstund der tales ingen tid om årsagen, hvorfor greven af Auersperg skulle have mindre lyst til fred end Lützow. Vidste man, hvorudi det bestod, da kunne man svare dertil [1)].
Enkedronningen angående, da kan jeg intet indbilde mig, at det er for hinders bedste, at de vil have hinder i Preussen. Til søsteren, den af Braunschweig, begærer hun nummer intet, aldenstund hun mærker, at det er inted søsterens lejlighed at holde hinder, uden at jeg vil give hinder en vis deputat om måneden [2)], hvorfor jeg er til sinds at indrømme hinder et hus på landet og gøre hinder en vis deputat [3)], aldenstund hun herefter intet længer kan være hos mig til hove, når frøkenerne bliver forset [4)]. Når nu sligt sker, og der findes nogen i Sverige, der anker på sligt, da vil jeg vist vide, hvorfor hun ikke skulle må være her såvel som i Preussen. Var de til sinds at give hinder noget, da var de intet så curios om stedet, de skulle telle pengen på. In summa, hun får at have pasiens, indtil drosten [5)]

[1)] Trods Auerspergs personlig venlige Holdning overfor Christian IV vare Fredsforhandlingerne dog gaaede istaa i Foraaret 1642. Fridericia, anf. Skr. II, 299.
[2)] Jvfr. Brevet Nr. 142.
[3)] Dette blev dog ikke til noget. Fridericia, anf. Skr. II, 283. Jvfr. ogsaa Kongens Brev af 2. Juli.
[4)] Kongen tænker paa sine Døtre Christiane og Hedevigs foresaaende Bryllup med Hannibal Sehested og Ebbe Ulfeldt.
[5)] Per Brahe. Jvfr. om hans Forhold til Axel Oxenstjerna ovfr. S. 84.

Side 208

Brev 153 (fortsat) * 7. Maj 1642[1)]

och Chanseleren gerader beder sammen om derris præeminens. Førend ded skeer, da Erlanger hun Inted.

Dii giifftermal, der taliis om, Er Ickun discurs at fordriiffue tiden med, aldenstund ded Er dii ringiiste tancker, dy haffuer, at dii uyl haffue hinder giifft [2].

Køben: Slot den 7 Maij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A: M: M: wiibe.

Oversættelse af brev nr. 153 (fortsat)

og kansleren gerader beder sammen om deres præeminens. Førend det sker, da erlanger hun intet.

De giftermål, der tales om, er kun discurs at fordrive tiden med, aldenstund det er de ringeste tanker, de haver, at de vil have hinder gift.

Køben: Slot den 7 Maij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Til A. M. M. Vibe i hænde.

Brev 154 * 8. Maj 1642

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen vil have nogle Sager behandlede paa Herredagen den følgende Dag, da han i Ugens Løb vil rejse et Par Dage til Frederiksborg. — Geh. Ark.

Epthersom Ieg tog afskeen med dig y dag At møde y morgen y Radstuen och der sydde Retten, Da Eptherdi Ieg y uggen achter at drage paa En dags tiid, tu Eller tre henad frede:, Och Ieg gerne saa dy besuerligste sager affhiiolppen, førend Ieg drog dyd, Da skaldtu befahle, att diiisse herhuos fortegnede sager kommer for y morgen [3)]. Vale.

Køben: Slott den 8 Maj Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen till hande.

Oversættelse af brev nr. 154

Til Christen Thomesen Sehested. Kongen vil have nogle Sager behandlede paa Herredagen den følgende Dag, da han i Ugens Løb vil rejse et Par Dage til Frederiksborg. — Geh. Ark.

Eftersom jeg tog afsked med dig i dag at møde i morgen i rådstuben og der sidde retten, da efterdi jeg i ugen akter at drage på en dags tid, to eller tre henad fredag, og jeg gerne så de besværligste sager afhjulpet, førend jeg drog dit, da skal du befale, at disse herhos fortegnede sager kommer for i morgen. Vale.

Køben: Slott den 8 Maj Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen til hænde.

Brev 155 * 10. Maj 1642

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen forlanger en Opgjørelse af, hvad Riget skylder ham; han kræver dog kun Resten af de 10 Tdr. Guld, som bleve lovede

---

[1)] Talen er om den svenske Dronning.
[2)] I Herredagsdombogen for 1642 findes ingen Domme opførte senere end 6. Maj.

Side 209

Brev 155 (fortsat) * 10. Maj 1642

ham 1629, samt Tilbagebetalingen af, hvad han har forstrakt Rentekammeret og Krigskommissarierne med; paa forskjellige andre Fordringer giver han Afkald. — Geh. Ark.

Ieg thuuiffler Inted, at du dig Io nocksom Errindrer ded, som Ieg nogiit for herredagen med diig talede Angaendis den Lyquidation, som ymellom Riigens Raad och Rentekammerit skulle forretagiis, Huilcken, saframdt Endnu inted dermed begiindt Er. Da skaldtu lade dig uerre angelegen, at densamme settis y werck, indtil Ieg derpa kan faa En Ende, Tii ieg achter ingen Negotia, nec pub: neque priuata, at høre, fø[r]end Ieg ued, huad ieg med biillighed haffuer at kreffue.

Ieg begeerer inted uden Resten aff dy tymal hundriit tussind daler, mig loffuit bleff, Dentyd ieg beuylgede friidtz tractationen y Lybeck [1)], item myne penning, som ieg tyd epther anden Renteriit och kriigss commissarierne med forstrackt haffuer.

Huad Cronen, Ieg med krønet bleff, item Huad Arsenalit med Siin biigning och forrad aff Munition, derudi findis, wiider, End Ieg for mig fandt, koster, item Prouiandthussen med Briiggers och bagers, item Børssen, Holmen med fladen och dedsom deraff dependerer, med frederigsborrig, Croneborg, kolding och andre biigninger, som habuys findes inden och uden køben:, koster, huortil icke en daler contribuerit Er, Derfor begehrer ieg Inted, wansiiet En huer uel weed, at sliigdt [2)] uden stor wmag och bekostning kan tilueiie bringis, Naar Ieg Erlanger ded, som heroffuenfor om taliis [3)].
Vale. Aff Rossenborg Den 10 Maij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 155 (fortsat)

Jeg tvivler intet om, at du dig jo nocksom erindrer det, som jeg noget før herredagen med dig talede angående den liquidation, som imellem rigens råd og rentekammeret skulle foretages, hvilken, såfremt endnu intet dermed begyndt er, da skal du lade dig være angelegen, at den samme sættes i værk, indtil jeg derpå kan få en ende, thi jeg akter ingen negotia, nec pub: neque priuata, at høre, førend jeg ved, hvad jeg med billighed haver at kræve.

Jeg begærer intet uden resten af de ti mal hundrede tusind daler, mig lovet blev, dengang jeg bevilgede fredstractationen i Lybeck [1)], item mine penge, som jeg tid efter anden renteriet og krigskommissarierne med forstrakt haver.

Hvad kronen, jeg med krønet blev, item hvad arsenalet med sin bygning og forråd af munition, derudi findes, vider, end jeg for mig fandt, koster, item proviandhussen med bryggers og bagers, item børssen, Holmen med flåden og det som deraf dependerer, med Frederiksborg, Kronborg, Kolding og andre bygninger, som habuys findes inden og uden København, koster, hvortil ikke en daler contribueret er, derfor begærer jeg intet, uanset enhver vel ved, at sligt [2)] uden stor umage og bekostning kan tilveje bringes, når jeg erlanger det, som herovenfor om tales [3)]. Vale. Af Rosenborg Den 10 Maij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen til hænde.

[1)] Se ovfr. S. 189.
[2)] Her mangler Ordet: ikke.
[3)] Kongens Forlangende gav Anledning til en Opgjørelse over, hvad han i Tiden fra 12. Maj 1636 til Julen 1641 havde forstrakt Rentekammeret med, hvilken findes i Rigens Raads 14

Side 210

Brev 156 * 16. Maj 1642

Til Christen Thomesen Sehested.
Da en god Del af Rigsraaderne vel ville indfinde sig til Kongens to Døtres Bryllupper i November, skal der udtages Stævninger til den Tid i Niels Arenfeldts og Søren Ornings Sager, for at der da kan fældes Dom i dem. Kongen vil samme Dag rejse til Frederiksborg, hvorfor Kansleren og nogle af Rigsraaderne skulle give Hansestædernes Gesandter Audiens og berette Kongen deres Forebringende. — Geh. Ark.

Eptherdi Ieg med den Allerhøiiestis Nadige hiielp achter at gørre myne thuende døttres briillup med hanibal seested och Ebbe wlfeldt den 6 førstkommende Nouem: [1)], Huortiil mueligdt En god deel aff Riigens Raad kommer, Daa skal Niiels Arenfeldtz och den herremandtz sag. som haffuer beleiien den Adelsperson [2)], Steffnis. Saat derudi kan hendis dom dagen, Eptherad Briilluppit Er øffuerstanden, huorfor Steffningerne derepther skal dirigeris.

Och Eptherdi ieg med gudtz hiielp begiiffuer mig ydag herfra henad frede:, sammestedtz och pa Crone: mig nogle dage at opholde, Da skaldt du med nogle aff Riigens Raad ymidlertyd giiffue [3)] Steedernis gesandter, som nu heer

Oversættelse af brev nr. 156

Til Christen Thomesen Sehested. Da en god Del af Rigsraaderne vel ville indfinde sig til Kongens to Døtres Bryllupper i November, skal der udtages Stævninger til den Tid i Niels Arenfeldts og Søren Ornings Sager, for at der da kan fældes Dom i dem. Kongen vil samme Dag rejse til Frederiksborg, hvorfor Kansleren og nogle af Rigsraaderne skulle give Hansestædernes Gesandter Audiens og berette Kongen deres Forebringende. — Geh. Ark.

Eftersom jeg med den Allerhøjestes nådige hjælp akter at gøre mine tvende døtres bryllup med Hannibal Sehested og Ebbe Ulfeldt den 6 førstkommende november [1)], hvortil muligvis en god del af rigens råd kommer, da skal Niels Arenfeldts og den herremands sag, som haver belejret den adelsperson [2)], stævnes. Saa derudi kan hendes dom dagen, efterat brylluppet er overstået, hvorfor stævningerne derefter skal dirigeres.

Og eftersom jeg med guds hjælp begiver mig i dag herfra henad fredag, sammesteds og på Kronborg mig nogle dage at opholde, da skal du med nogle af rigens råd imidlertid give [3)] stædernes gesandter, som nu her

---

Breve Fasc. 52. Rigsraaderne sendte derefter 13. Maj et Indlæg, hvori de erklærede, at Undersøgelserne havde udvist, at der var betalt mere og ikke mindre end de 10 Tdr. Guld til Kongens eget Kammer, og at alle Skatterne vare brugte dertil, indtil de vare blevne deputerede til at underholde Unionens Folk og Soldatesken. Derimod var det umuligt foreløbig at erstatte Kongen de andre af ham omtalte Udgifter; han maatte tage sin Løn i Undersaatternes Taknemmelighed og et evigt og udødeligt Navn. Af Rigsraadets Brev af 27. Novbr. 1642 synes det dog at fremgaa, at der ved denne Herredag er lovet Kongen nogle Tdr. Guld (Rigens Raads Breve Fasc. 52).

[1)] Christianes og Hedevigs Bryllupper fandt Sted efter Bestemmelsen paa denne Dag. 30. Maj udstedtes der Bryllupsindbydelser til Raadet og en Del Adelige (Sæjll. Tegn. XXVII, 323 ff. Hofman, Danske Adelsmænd I, 144 f.).

[2)] Søren Orning; se ovfr. S. 204.

[3)] Ordet er skrevet to Gange.

Side 211

Brev 156 (fortsat) * 16. Maj 1642[1)]

findis [1)], Audiens, och huad dy forrebringer, mig skriifftlig lade forsta, Huorpa Ieg mig, sa snardt ske kan, uyl Resoluere.

Och Eptherdi der kan giiffuis arsag tiil allehande discurs, som angar ded, som dy forrebringer, nar Audi: Er passerit, Da skall den mig derhuos notificeris.

Naar Audi: er øffuerstanden, da ma dy Admitt[e]ris at See siig om, huor ded dennom lyster. Och kan Endten greffuen [2)] Eller En aff herremenden drage med dem pa Amager och der hiidtze nogle haarer. Vale. Rossenborg den 16 Maij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn til hande.

Oversættelse af brev nr. 156 (fortsat)

findes [1)], audiens, og hvad de forrebringer, mig skriftlig lade forstå, hvorpå jeg mig, så snart ske kan, vil resoluere.

Og eftersom der kan gives årsag til allehånde discurs, som angår det, som de forrebringer, når audiens er passeret, da skal den mig derhos notificeres.

Når audiens er overstået, da må de admitteres til se sig om, hvor det dennom lyster. Og kan enten greven [2)] eller en af herremændene drage med dem på Amager og der hytte nogle harer. Vale.
Rosenborg den 16 Maij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen til hænde.

Brev 157 * 17. Maj 1642

Til Christen Thomesen Sehested.
De Rigsraader, som ikke bo i Nærheden af Kjøbenhavn, maa gjerne rejse, naar de ville. Bremerne maa være høfligere end hidtil mod Hertug Frederik. Oluf Parsberg maa ikke rejse, førend han har erklæret sig om Bjergværket i Throndhjem Len. — Geh. Ark.

Dyn skriiffuelse, daterit ygar, Er mig ydag tiil hande kommen, Och deraff contenta uel forstanden. Riigens Radtz forloff betreffende, sóm icke sa neer boer herhuos, Da ma dii forreiisse, nar dii uyl.

Naar man for aluor skal tractere med dii B[r]ehmer, Da ma inted glemmis, at dy Errindris, at dy Erre nogiit

Oversættelse af brev nr. 157

Til Christen Thomesen Sehested. De Rigsraader, som ikke bo i Nærheden af Kjøbenhavn, maa gjerne rejse, naar de ville. Bremerne maa være høfligere end hidtil mod Hertug Frederik. Oluf Parsberg maa ikke rejse, førend han har erklæret sig om Bjergværket i Throndhjem Len. — Geh. Ark.

Din skrivelse, dateret i går, er mig i dag til hænde kommet, og deraf contenta vel forstandet. Rigens råds forlov betreffende, som ikke så nær boer herhos, da må de forejse, når de vil.

Når man for alvor skal tractere med de brehmer, da må inted glemmes, at de erindres, at de er noget

[1)] Jvfr. ovfr. S. 203 og de der anf. Breve i det Følgende.
[2)] Grev Valdemar Christian. Om Tiden for hans Tilbagekomst fra Rusland jvfr. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, XL, hvoraf synes at fremgaa, at han maa have været i Danmark i Begyndelsen af April 1642.

Side 212

Brev 157 (fortsat) * 17. Maj 1642[1)]

høffeliger ymod derris herre, End dy hiidindtil uerrit haffuer, Tii ded ligger mig mehre macht pa myn Søns End pa Hyldesheims befriiellsse for keysserens garnison [2)]. Vale.
Frederigsborg den 17 Maij Anno 1642.

H: Oluff Passberg ma ingenstedtz drage, førend hand haffuer Erkleerit siig Om berriguerckit y trundhiems lehn, som hand haffuer Indtildis triickt siig for. Ded Er best, att alting gørris Nu klardt Om bøndernis arbeiid tiil gruberne [3)].

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 157 (fortsat)

høfligere imod deres herre, end de hidtil været haver, thi det ligger mig mere magt på min søns end på Hildesheims befrielse for kejserens garnison. Vale.
Frederigsborg den 17 Maj Anno 1642.

Hr. Oluf Parsberg må ingensteds drage, førend han har erklæret sig om bjergværket i Trondhjem len, som han haver indtil dags trykket sig for. Det er best, at alting gøres nu klart om bøndernes arbejde til gruberne.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen til hænde.

Brev 158 * 19. Maj 1642

Om Eftersyn af Sejerværket paa Kronborg og om forskjellige andre Arbejder paa dette Slot. — Afskr. i Manuskriptsaml. paa Ledreborg, 4., 127.

[1)] Jvfr. ovfr. S. 200.

[2)] 28. Maj 1642 fik Hannibal Sehested og Frederik Urne Breve om, at da Kongen havde besluttet, at Kobberværket Guds Gave ikke for Fremtiden skulde drives højere end til 600 Skpd. Garkobber, for at Bønderne ikke skulde fordærves, saa skulde den Kontrakt, som var sluttet mellem Oluf Parsberg og Hr. Hans (Lavritsen) paa Tønset, kasseres; for Fremtiden skulde Værket drives ved Throndhjem Lens Bønder alene. Norske Rigsregistranter VIII, 206 ff. Om Kobberværket Guds Gave (Gottes Gabe) i Kvikne Præstegjæld se Brevene 1632–35 S. 402, og 1636–40 S. 114. Minerva 1793 II, 168. Kraft, Beskrivelse over Norge I, 590 ff. Norske Rigsregistr. VIII, 38. 133 f. 232. 245. 248 ff. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. V, 244 (hvormed kan sammenholdes en Skrivelse til den kongelige Sekretær Otte Brockenhuus fra Christen Bentsen, Peter Grüner og Peder Nielsen om at erholde Værket i Forpagtning, dat. Kjøbenhavn 7. Novbr. 1641, Geh. Ark., Reg. 89, Kanslerbreve).

Side 213

Brev 158 (fortsat) * 19. Maj 1642

Myn segermager y køben: [1)] med Christian klenssmid [2)], boendis y Piile [3)] strede, skal sendis hiid, at dy med M: Hans wldrich [4)], Cassper fiincke och Chriistoffer Segermager heer y byen [5)] beseer Segeruerckiit her pa slottit, Som M: hans stenbuck [6)] haffuer giiordt, om ded saledis Er giiordt, som ded sig bør. Den lange forløiien briindmeister fraa hamborg skal tilholdis at skaffe Brøndmeiisteren heer [7)] siin form igen, Som hand hannem landt haffuer til at støbe Bliie Rør med. NB. Saframdt hand siiger siig inted at haffue dem, da Erre dii forsatte Etstedtz, y huor ded och Er. Der skal forskyckis hiid til M: hans Snyddecker 120 tyldter Bleegings Plancker, item 110 tyldter fyrre deeler aff dem, som er oplagt paa Rebberbanen. M: Hans Ohnemøller skal fortiinge Spiidtzerne pa dy thuende wyndeltrapper heer pa hussiit, som gaar op tiil mit gemack och op tiil Chanseliit. Vale.
Croneborg den 19 Maij Anno 1642.
Christian.

Oversættelse af brev nr. 158 (fortsat)

Min sejermager i København [1] med Christian klejnsmed [2]), boende i Pilestræde [3]), skal sendes hid, at de med mester Hans Ulrik [4]), Casper Fincke og Christoffer Sejermager her i byen [5]) beseer sejerværket her på slottet, som mester Hans Steenbuch [6]) haver gjort, om det således er gjort, som det sig bør. Den lange forløbne brøndmester fra Hamburg skal tilholdes at skaffe brøndmesteren her [7]) sin form igen, som han ham lånt haver til at støbe blyrør med. NB. Såfremt han siger sig inted at have dem, da er de forsatte etsteds, i hvor det og er. Der skal forskykkes hid til mester Hans Snyddecker 120 tønder blegingsplanker, item 110 tønder fyrre brædder af dem, som er oplagt på rebbanen. Mester Hans Ohnemøller skal fortinge spidserne på de to vindeltrapper her på huset, som går op til mit gemak og op til kancelliet. Vale. Kronborg den 19 Maj Anno 1642.
Christian.

_____

[1]) Josias Schytte. Han nævnes 1645 og senere som boende i Pilestræde. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. I, 757. II, 832. VI, 325. Jvfr. forrige Bind S. 6 63. Danske Mag. V, 213.

[2]) Sandsynligvis Christen Alchenbrecht (eller Albrecht), der ofte forekommer i Rentemestr. Regnskaber for disse Aar. Jvfr. Nielsen, anf. Skr. II, 804. III, 228 f. 329. VI, 320. En Christen Jensen Klejnsmed forekommer 1629 (III, 92), og en Christen Klejnsmed nævnes 1661 (I, 755). Men om det er tre eller to forskjellige Personer, kan ikke afgjøres.

[3]) Afskr. har: Piibe.

[4]) Hans Ulrik (eller som han ogsaa kaldes Hans) Svitzer, Mestersmed paa Bremerholm. Nielsen, anf. Skr. I, 754. II, 807. 830. III, 92. 307. 378. 500. VI, 306. Both, Kjøbenhavn S. 183.

[5]) Hans Navn var vistnok Christoffer Kletti, se Rasbech, Frederiksborg Slots Beskriv. S. 212.

[6]) Om Sejerværket paa Kronborg, der blev forfærdiget af Hans Steenbuch i Kjøbenhavn, se ovfr. S. 26

[7]) Brøndmesteren paa Kronborg hed Peter Hofmann (Bilag til Sundtoldregnsk. 1643). En Mand af samme Navn var 1608 Rothgieter i Gjethuset ved Helsingør (Blom, Kristian IV's Artilleri S. 10 f.).

Side 214

Brev 159 * 20. Maj 1642

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen ser af hans Skrivelse, at Hansestædernes Gesandter hidtil kun have gjort Forslag om Sundtolden og om Forholdene i Bergen; begge Forslag ville give Anledning til adskillig Forhandling. Imod Slutningen af Pintsen vil Kongen rejse til Holsten. Waldow er kommen fra Preussen. — Geh. Ark.

Aff dyn skriiffuelse haffuer Ieg forstanden, At Stedernis abgesanter Endnu inted uyder haffuer proponerit End om Lyndering pa tollen y sundiit [1]), Och huad dii siig offuer Bergen borger haffuer at besuerge [2]).

Oversættelse af brev nr. 159

Til Christen Thomesen Sehested. Kongen ser af hans Skrivelse, at Hansestædernes Gesandter hidtil kun have gjort Forslag om Sundtolden og om Forholdene i Bergen; begge Forslag ville give Anledning til adskillig Forhandling. Imod Slutningen af Pintsen vil Kongen rejse til Holsten. Waldow er kommen fra Preussen. — Geh. Ark.

Af din skrivelse haver jeg forstanden, at städernes abgesanter endnu intet yder haver proponerit end om lindring på tollen i Sundet [1]), og hvad de sig over Bergen borgere haver at besværge [2]).

_____

[1)] Lybek havde i den sidste Tid anstrængt sig meget for at opnaa Nedsættelse i Sundtolden. 11. Decbr. 1641 havde Afsendinge fra Staden søgt Kongen i Lejren ved Fulsbüttel i denne Anledning; i Februar 1642 havde der paany fundet Forhandlinger Sted i Glückstadt, og Kongen havde 10. Febr. givet den skriftlige Resolution, at naar de lybske Skippere ved Indsejlingen i Sundet i dette Foraar vilde stille Kaution for, at de ved Tilbagekomsten vilde betale Tolden paa den Maade, som Kongen vilde bestemme ved den kommende Herredag, saa skulde de have Lov til at passere uden at betale de nyere Toldforhøjelser. Da Kongen ikke strax gav sine Toldbetjente Ordrer i Henhold hertil, klagede Lybek derover til Kongen 21. Marts (Geh. Ark., Reg 90, Originalbreve fra Staden Lybek 1630—48). Men Dagen efter, 22. Marts, udsendte Kongen Ordre derom til Tolderne i Sundet (Sjæll. Tegn. XXVII, 285). Det var altsaa nu ved Herredagen og Rigsraadsmødet, at Sagen skulde afgjøres. Se Brevene Nr. 163 og 165.
[2)] 1641 havde Magistraten i Bergen indstævnet Kontorets Forstandere for Kongen og Rigsraadet i Anledning af, at Kontoret formentlig drev uberettiget Kjømandsskab til Skade for Borgerskabet. De Kontorske mødte vel paa Herredagen i Bergen, men vilde ikke undergive sig Dom, da deres Principaler ikke havde befuldmægtiget dem til at optræde, hvorimod de ønskede Sagen afgjort ved Traktater. Kjendelsen, der afsagdes 5. Juli 1641, gik ud paa, at deres Principaler skulde møde paa første Herredag i Kjøbenhavn det følgende Aar med deres Privilegier. Dette skete ogsaa, og Sagen fik da det Udfald (30. Maj 1642), at Kongen ikke længer vilde være bunden ved Odense-Recessen af 1560, og at der blev

Side 215

Brev 159 (fortsat) * 20. Maj 1642[1)]

Huilckit beggeslags uyl giiffue allehande Replicas, som uyl requirere nogen tiid, Isønderlighed nar ded kommer dertiil, At man uyl uyde, hvad man haffuer siig tiil dem at forsee, Naar behoff gørris. Huorpa dii dannemend mueligdt, liige som dy aff Ham: pa Skanderborrig [2)], inted Erre instruerit. Helliige dagen Erre y henderne [3)], udi huilcke Ieg ymod Enden faar at begiiffue [4)] henad landte holstein, Paded ieg, Endnu førend landtgerichtiit angaar [5)], kan See, huorledis alting staar y glyckstadt, huorfor tyden uyl haffuis y achtt, Paded ieg icke faar skiild for ded, Ieg ingen Arsag Er y. Vale. Crone: den 20 Maij Anno 1642.
Christian.

Waldou Er ygar kommen hiid fraa Priissen. Ded skall Lyste mig, huad Enckedronningen uyl beginde med hannem [6)].

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 159 (fortsat)
hvilket begge slags vil give allehånde replicer, som vil requirere nogen tid, især når det kommer dertil, at man vil vide, hvad man haver sig til dem at forse, når behov gøres. Hvorpå de danmænd muligvis, lige som de af ham på Skanderborg [2)], inted er instrueret. Helligdage er i hænderne [3)], udi hvilke jeg imod enden får at begive mig [4)] henad landet Holstein, på det jeg, endnu førend landgerichtet angår [5)], kan se, hvorledes alting står i Glückstadt, hvorfor tiden vil haves i agt, på det jeg ikke får skyld for det, jeg ingen årsag er i. Vale. Kronborg den 20 Maj Anno 1642.
Christian.

Waldow er i går kommet hid fra Preussen. Det skal lyste mig, hvad enkedronningen vil begynde med ham [6)].

Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen til hænde.

---

fastsat nærmere Bestemmelser om de Kontorskes Handel. De maatte fremdeles handle med Indbyggerne i Nordlandene, men derimod ikke med Beboerne af Bergens Stift, og med Fremmede

ikke før efter 14 Dages Forløb. Med Hensyn til Byens Paalæg og Kontributioner skulde de ikke molesteres af Borgerskabet. Nicolaysen, Norske Mag. III, 85 ff.
[1]) Jvfr. ovfr. S. 200.
[2]) Kongen sigter til Forhandlingerne i Februar 1634 paa Skanderborg med hamborgske Afsendinge. Slange S. 791 f.
[3]) Pintsen faldt 1642 paa d. 29. Maj.
[4]) Her mangler Ordet: mig.
[5]) Den slesvigholstenske Landret begyndte i Rendsborg 6. Juni. Lackmann, Einl. z. Schlesw.-Holstein. Hist. VII, 294.
[6]) Bernhard v. Waldow havde været Hofmarskalk hos Kurfyrst Georg Vilhelm af Brandenborg; efter dennes Død traadte han i Tjeneste hos Enkedronning Maria Eleonora som Marskalk og blev af hende anbefalet til Christian IV, der gav ham Titel af Raad. I Kongens Ærinde var han i Foraaret 1642 i Preussen for at repræsentere ham ved Kurfyrst Georg Vilhelms Ligbegængelse; men ved sin Tilbagekomst faldt han, der ved

Side 216

Brev 160 * 21. Maj 1642

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen er utilbøjelig til at gaa ind paa de hanseatiske Gesandters Fordringer saavel angaaende Kontoret i Bergen som angaaende Nedsættelse af Sundtolden. — Geh. Ark.

Aff dyn skriiffuelse, mig ydag tylig tilhande kommen, Erfahrer ieg, huoruydt y Erre kommen med den Conthorische sag y bergen, Huorpa ieg inted kan suare, aldenstund Ieg aldrig haffuer Confirmerit samme Conthors Priuilegia, Mens altiid holdt ded derfor, at ded uar Riigerne Nytteliiger, at handelen stod derris Induaner saa frii for som Conthorit. At unde Stedere (!) større friihed for toll End hollenderne, ded er hel betenckeligt Och til inter (!) tienliigdt uden at skiille mig ued dy fornemste middel, ieg haffuer at holde mig aff.

At foruendte den Assistens Aff Stederne, som kunde Resistere hollenderne, Naar dy haffuer derris Religion y acht. som bestaar y trafichen, och uyl med macht gaa ygennom Strømmen, ded er inted præsummerlig.

Att tencke pa nogen Recompans aff Riigit for den forlust, ieg deroffuer kunde hafue, indtil Stederne kommer y derris forrige stand igen, ded Er forgeffuis, Aldenstund Riigens Raadtz Erkleering pa myn syste proposition ded anderlediis forklarer [1]). Huorfor ded er ded siickerste for os paa begge siider, at alting in illo statu, som ded nu offuer 40 Aar, gud uerre loffuit, Roeliigen werrit haffuer, forbliiffuer, Och att dy cum pasientia Eruarther tyden,

Oversættelse af brev nr. 160
Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen er utilbøjelig til at gaa ind paa de hanseatiske Gesandters Fordringer saavel angaaende Kontoret i Bergen som angaaende Nedsættelse af Sundtolden. — Geh. Ark.
Af din skrivelse, mig i dag tydelig tilhande kommen, erfarer jeg, hvorvidt I er kommet med den kontoriske sag i Bergen, hvorpå jeg intet kan svare, aldenstund jeg aldrig haver confirmeret samme kontors privilegia, men altid holdt det derfor, at det var rigerne nytteriger, at handelen stod deres indvåner så fri for som kontoret. At unde städerne (!) større frihed for told end hollænderne, det er

hel betænkeligt og til inter (!) tjenligt uden at skille mig ved de fornemste middel, jeg haver at holde mig af.
At forvente den assistens af städerne, som kunde resistere hollænderne, når de haver deres religion i acht, som består i trafiken, og vil med magt gå igennem strømmen, det er inted præsummerlig.
At tænke på nogen recompans af riget for den forlust, jeg derover kunde hafe, indtil städerne kommer i deres forrige stand igen, det er forgejves, aldenstund rigens råds erklæring på min sjette proposition det anderledes forklarer [1]). Hvorfor det er det sikkerste for os på begge sider, at alting in illo statu, som det nu over 40 Aar, gud være lovet, rolig været haver, forblíver, og at de cum patientia erwarther tiden,

---

sin bydende Optræden havde skaffet sig mange Fjender, i Unaade hos Maria Eleonora. Urkund. u. Actenst. z. Gesch. d. Kurf. Friedrich Wilhelm v. Brandenburg I, 458. 576 f. 580. 585. Enkekurfyrstinde Elisabeth Charlotte til Christ. IV, Königsberg 18. Maj 1642 (Geh. Ark., Brandenborg Nr. 32). Jvfr. ovfr. S. 196 og Kongens Brev af 14. Juni 1644.
[1]) Jvfr. ovfr. S. 210.

Side 217

Brev 160 (fortsat) * 21. Maj 1642

Naar der skeer forandring med mig. Vale. Frederigsborg den 21 Maij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Brev 161 * 21. Maj 1642

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen giver Ordre om Anbringelsen af sin Dronnings, sine Brødres og sine Børns Lig i den Begravelse, som han har ladet indrette i Roskilde Domkirke. Hans Broder Hertug Ulriks Lig skal hentes fra Meklenborg. — Geh. Ark.

Epthersom Ieg gerne Saa, at myn gemahl saligs med myne Brødriis och Børns liig kunde y Sommer komme y den begraffuelse, som ieg haffuer ladiit gørre dertiil y Rosskiild domkiircke [1]), Da skaldtu uerre derom med al fliid, at sliigdt me Absente settiis y werck. Om myn Broders, H: wldrigs salige liig Er H: Adolff frederich aff Meckelenborg tilskreffuen [2]), at hand ded uille lade følge, naar derepther kommer bud, aldenstund hand Rader for ded stiifft Biitzou. Huorfor der skal sendis En hen ad warneminde med En Piinasse, som kan føre liggit henad køben:
Myn gemahl saliigs liig skal Settis myt y graffuen uel op tiil weggen, Saatt dy trende Øngste Børn [3]), ieg haffuer hafft med hinder, kan faa rom ued fødderne.

Oversættelse af brev nr. 160 (fortsat)

Når der sker forandring med mig. Vale. Frederigsborg den 21 Maj Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen til hænde.

Oversættelse af brev nr. 161

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen giver Ordre om Anbringelsen af sin Dronnings, sine Brødres og sine Børns Lig i den Begravelse, som han har ladet indrette i Roskilde Domkirke. Hans Broder Hertug Ulriks Lig skal hentes fra Meklenborg. — Geh. Ark.

Eftersom jeg gerne så, at min salige gemals med mine brødres og børns lig kunde i sommer komme i den begravelse, som jeg haver ladet gøre dertil i Roskilde domkirke [1]), da skal du være derom med al flid, at sligt me absente sættes i værk. Om min broders, hr. Ulriks, salige lig er tilskrevet hr. Adolf Frederik af Mecklenburg [2]), at han det ville lade følge, når derefter kommer bud, aldenstund han råder for det stift Bützow. Hvorfor der skal sendes en hen ad Warnemünde med en pinasse, som kan føre ligget hen ad København.
Min salige gemals lig skal sættes midt i gravhulen vel op til væggen, så at de tre yngste børn [3]), jeg haver haft med hende, kan få rum ved fødderne.

[1]) Jvfr. om Arbeiderne paa Kapellet Friis, Kong Christian IV's Gravkapel S. 4 ff.
[2]) Det følgende Brev, Nr. 162, viser, at Skrivelsen dog endnu ikke var afgaaet.
[3]) Kongen mener vel de tre som Børn afdøde, Frederik (født og død 1599), Sophie (født og død 1605) og Elisabeth (født 1606, død 1608). Disse vare dog ikke de yngste i Alder.

Side 218

Brev 161 (fortsat) * 21. Maj 1642[1)]

Myne thuende Brødre med myn Søn, H: wldrich saliig, skall Staa Paa den hoiiere siide y graffuen, fraa myn gemahls kyste at Regne, Naar ansiichtiit wendis ymod Altariit. Greff frederich [1)], frøcken Anne katriine, frøcken Mariia katriine [2)], alle Saliige y gud, skall staa thuerdt offuer derfra pa den anden siide y Samme graff.
Frederigsborrig den 21 Maij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 161 (fortsat)

Mine tvende brødre med min søn, hr. Ulrik salig, skal stå på den højere side i gravhulen, fra min gemals kiste at regne, når ansigtet vendes imod altaret. Grev Frederik [1)], frøken Anne Katrine, frøken Marie Katrine [2)], alle salige i gud, skal stå tværs over derfra på den anden side i samme grav.
Frederiksborg den 21 Maj Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen hr. Corfitz Ulfeldt til hænde.

Brev 162 * 26. Maj 1642

Til Frederik Günther.
Han skal opsætte en Skrivelse til Hertug Adolf Frederik af Meklenborg angaaende Transporten af Kongens Broder Hertug Ulriks Lig fra Bützow til Roskilde. — Geh. Ark.

Eiin Skreiiben an H: Adalff friiderich von Meckelenburg:

Weiil ich Endtslossen Meiines Brudern, H: wldrich Seliigen Leiiche von Biidtzou nach Rotskii[l]dt zu transportiren, Als ist an im mein freundt, vetter vndt vatherliches gesinnen, Er wolle sich solches nit allein Niit zu wiideren sein lassen, Sondern auch dii hiilfflige hand Meiinem darzu abgeordneten bythen, das dii Leiiche dy warnau hinunther an mein darzu deputirtes Skyff kan gebracht werden [3]).
Rossenburg den 26 Maij Anno 1642.
Christian.

Oversættelse af brev nr. 162

Til Frederik Günther.
Han skal opsætte en Skrivelse til Hertug Adolf Frederik af Meklenborg angaaende Transporten af Kongens Broder Hertug Ulriks Lig fra Bützow til Roskilde. — Geh. Ark.

En skrivelse til hr. Adolf Frederik af Mecklenburg:
Weil ich entschlossen meines Bruders, hr. Ulriks seligen Leiche von Bützow nach Roskilde zu transportiren, Als ist an ihm mein Freund, Vetter und väterliches Gesinnen, Er wolle sich solches nit allein nit zu wideren sein lassen, sondern auch die hilffliche Hand meinem dazu abgeordneten Bitten, das die Leiche die Warnow hinunter an mein dazu deputirtes Schiff kan gebracht werden [3]).
Rosenborg den 26 Maj Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Til Frederik Günther i hænde.

_____
[1]) Frederik Christian, Kongens Søn med Kirstine Munk, † 1627.
[2]) Døtre med Kirstine Munk, † henholdsvis 1633 og 1628.
[3]) Frederik II's Søn Hertug Ulrik døde 1624 som Biskop af Schwerin, og hans Lig henstod da lige til 1642 i Bützow.

Side 219

Brev 163 * 26. Maj 1642

Til Christen Thomesen Sehested.
Da Gesandterne fra Lybek og Bremen ikke have nogen Fuldmagt fra deres Principaler til at gaa ind paa noget om Sundtolden, skal der ikke gjøres dem nogen Indrømmelse. — Geh. Ark.

Epthersom Ieg igaar Riigens Raadtz, som tilstede uar, derris Erinde huos [1]) mig derhen at haffue uerrit Dirigerit [2]), At ieg dy Lybske och Brehmske uylle benade, at dy lyge ued hollender motte nyde tollen y Sundit, indtil tyden uar forby, som y siiste forhandling y glyckstadt beuylgit bleff, Sa er derpa denne myn Erklering, At, saframdt derris gesandter, som her tilstede findis, Saledis siig haffde Erkleerit, som man uel formodiit haffde, Da haffude derris begehring bylligdt funden Staadt, Mens nu dy aldt tilforn, bade y legerit sauel som y glyckstadt [3]), haffuer aff mig fornommen, huorpa sagen stod, Och dy dessen uacht nu heer comparerer med ingen fuldmacht fra derris principaler y den sag, Da seer ieg inted andit, End att samme legation allene Er ansiiet derhen at gehye [4]) mig nogiit aff ued Riigens Raadtz intercession [5]). Vale. Aff Rossen: Den 26 Maij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn til hande.

Brev 164 * 28. Maj 1642

Til Christen Thomesen Sehested.

Ejler Ulfeldt skal kaldes tilbage fra sin Stilling som Resident i Madrid, og det skal overdrages Henrik Villumsen Rosenvinge at varetage Forretningerne der. — Geh. Ark.

_____

Eftersom i går rigens råds, som tilstede var, deres ærinde hos [1]) mig derhen at have været dirigeret [2]), at jeg de lybske og bremiske ville benåde, at de lige ved hollænder måtte nyde tollen i Sundet, indtil tiden var forbi, som i sidste forhandling i Glückstadt bevilget blev, så er derpå denne min erklæring, at, såfremt deres gesandter, som her tilstede findes, således sig havde erklæret, som man vel formodet havde, da havde deres begæring billigt funden stad, men nu de alt tilforn, både i lejren såvel som i Glückstadt [3]), haver af mig fornommen, hvorpå sagen stod, og de dessuagtet nu her comparerer med ingen fuldmagt fra deres principaler i den sag, da seer jeg intet andet, end at samme legation alene er anset derhen at gehye [4]) mig noget af ved rigens råds intercession [5]). Vale.
Af Rosen: Den 26 Maj Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Tommissøn til hænde.

_____

[1]) Orig. har: huor.
[2]) Her mangler: har forstaaet eller lign.
[3]) Se ovfr. S. 214.
[4]) Vistnok i Betydning: at narre, jvfr. ovfr. S. 132.
[5]) Jvfr. dog Brevet Nr. 165.

Side 220

Brev 164 (fortsat) * 28. Maj 1642[1])

Ded uyl haffuis y acht, at den wlfeldt, som Er y Spannien, med ded første Opkyndigis ` hans bestiilling, Och at den wylmsøn befahliis En tyd lang at forrette der y landit, huad som der forrefalde kan. Breffuen tiil wlfeldt skall sendis tredobbeldt fram, paded hand kan haffue dem wiis [1]).
Vale. Aff Rossenborg den 28 Maj Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen till hande.

Oversættelse af brev nr. 164 (fortsat)

Det vil haves i agt, at den Ulfeldt, som er i Spanien, med det første opkyndiges hans bestilling, og at den Villumsen befales en tid lang at forrette der i landet, hvad som der forfalde kan. Brevene til Ulfeldt skal sendis tredobbelt frem, på det han kan have dem visse [1]).
Vale. Af Rosenborg den 28 Maj Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Tommissøn til hænde.

Brev 165 * 8. Juni 1642

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen vil ikke modtage Indblanding af de lybske og bremiske Gesandter i hans Strid med Hamborg. Han spotter over Generalstaternes Forsøg paa at mægle mellem Kongen af England og hans Parlament. Det glæder ham, at Kongen af Spanien ønsker hans Mægling mellem sig og Generalstaterne, og han udtrykker sin Tilfredshed med, at de danske Saltskibe i Spanien ere blevne vel behandlede. — Geh. Ark.

Wdaff dyn skriiffuelse, ued Posten framskiickit, haffuer Ieg forstanden, huad der er passerit, der dii lybske och Bremske gesandter fiick derris Expedition, Siiden ieg fra køben: uar forreiist [2]). At dii samme dannemend Imaginerer siig at uille tractere mig och dii hamborger ymellom, Der dy dog uel wed, huorledis tractaterne pa Skanderborg affløb,

Oversættelse af brev nr. 165
Til Christen Thomesen Sehested. Kongen vil ikke modtage Indblanding af de lybske og bremiske Gesandter i hans Strid med Hamborg. Han spotter over Generalstaternes Forsøg paa at mægle mellem Kongen af England og hans Parlament. Det glæder ham, at Kongen af Spanien ønsker hans Mægling mellem sig og Generalstaterne, og han udtrykker sin Tilfredshed med, at de danske Saltskibe i Spanien ere blevne vel behandlede. — Geh. Ark.

Ud af din skrivelse, ved posten fremskicket, haver jeg forstanden, hvad der er passeret, der de lybske og bremiske gesandter fik deres expedition, siden jeg fra København var forejset [2]). At de samme danmænd imaginerer sig at ville tractere mig og de hamborgere imellem, der de dog vel ved, hvorledes tractaterne på Skanderborg afløb,

[1]) Brevene herom udstedtes samme Dag, 28. Maj. Fridericia, anf. Skr. II, 267.
[2]) Trods sine tidligere Udtalelser (se ovfr. S. 219) befalede Kongen dog ved Skrivelse af Kjøbenhavn 3. Juni til Tolderne i Sundet, at Lybekkerne og Bremerne for Fremtiden skulde betale Told som 1637, altsaa som før de senere Toldforhøjelser. Men allerede 23. Juni udgik en ny Skrivelse til Tolderne om, at Bremerne skulde betale den forhøjede Told som tilforn (Sun toldregnsk.).

Side 221

Brev 165 (fortsat) * 8. Juni 1642

item med huad for En maaner dy gerne haffue driillit mig Nu stackiit siiden tiil fulsbyttell, Ded gaar dem Inted Aan. Derris dondt kommer mig for liigesom Stathernis Ambassade, som gaar henad Engeland der att Reconsiliere konningen och Parlamentiit, Der dy dog staar in maximo periculo med Prindtzen aff Vraniens supereminens, hand søger. Ieg habiis, at Tempus skall slette altiing. Naar den Er forby, da haffuer Ieg inted mehre att siige derudi. At konningen aff Hiispannien gerne Seer myn Interposition ymellom Siig och Staterne, ded Er mig keerdt at fornemme. Gud giiffue, at den uylle bedre na tiil pa ded sted End den, som Ieg y en Rom tyd haffuer haffuer hafft for y tyssland.

Att dy 4 skiib, som haffuer laad y Hiispanien Hanibal Seestedtz Saaldt, Sa uel Erre expedierit [1]), Och dii danske Sammestedtz Erre uel ansiiet, det hørrer Ieg gerne. Gud giiffue, at ded ma ware lenge. Miig siinis, at det gaar pa En manehr tiil Rundt omkring os. Gud giiffue, at uy motte Erkende, at wy liider well. Vale. Aff Renssborg hus den 8 Iunij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 165 (fortsat)

item med hvad for en måner de gerne have drillet mig nu stakket siden til Fulsbüttel, det går dem inted an. Deres dont kommer mig for ligesom stathernes ambassade, som går henad England der at reconciliere kongen og parlamentet, der de dog står in maximo periculo med prinsen af Oraniens supereminens, han søger. Jeg håbes, at tempus skal slette alting. Når den er forby, da haver jeg inted mere at sige derudi. At kongen af Hispanien gerne seer min interposition imellem sig og staterne, det er mig kærdt at fornemme. Gud give, at den ville bedre nå til på det sted end den, som jeg i en rom tid haver haft for i Tyskland.

At de 4 skib, som haver lad i Hispanien Hannibal Sehesteds salt, så vel erre expedieret [1]), og de danske sammestedts erre vel anset, det hører jeg gerne. Gud give, at det må vare længe. Mig sinis, at det går på en maner til rundt omkring os. Gud give, at vi måtte erkende, at vi lider vel. Vale. Af Renssborg hus den 8 Junij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Tommissøn til hænde.

Brev 166 * 13. Juni 1642

Til Christen Thomesen Sehested. d'Avaux har tilsendt Kongen en lang Skrivelse, hvori han kaster Skylden for, at Fredsforhandlingen trækkes ud, over paa de Kejserlige og Spanien. Auerspergs Forsøg paa at Separatundersøgelser med Salvius have ikke ført til noget. Kejseren vil vel blive noget tilbøjeligere til Fred, naar Torstenson har Held med sig. Kongen har faaet Oplysning om Pfuels Hvervninger i Hamborg. — Geh. Ark.

Oversættelse af brev nr. 166

Til Christen Thomesen Sehested.
d'Avaux har tilsendt Kongen en lang Skrivelse, hvori han kaster Skylden for, at Fredsforhandlingen trækkes ud, over paa de Kejserlige og Spanien. Auerspergs Forsøg paa at Separatundersøgelser med Salvius have ikke ført til noget. Kejseren vil vel blive noget tilbøjeligere til Fred, naar Torstenson har Held med sig. Kongen har faaet Oplysning om Pfuels Hvervninger i Hamborg. — Geh. Ark.

[1]) Se ovfr. S. 189.

Side 222

Brev 166 (fortsat) * 13. Juni 1642[1])

M: dauaus haffuer ued M: Syndtromein skreffuit mig En lang discurs til [1]), huorudi hand excuserer hans herre, at hand inted Er arsag y den lange ophold, der gørris y friidtz tractationen, Aff huilcken skriiffuelse ieg haffuer sendt greffuen aff Auuersberg Copiam. Huad hand nu derpa uyl suare, ded giiffuer tiiden. Auuersberg uar stackiit for denne Iuridica [2]) D: Langerman [3]) om borde, at hand skulle fornemme aff Saluio, Om hand Icke A part wylle lade siig Ind y tractater med keysseren. Da

suarede Saluius hannem, At saframdt hand uylle handle Erliigen med hannem och uysse ham syn plenipotens, hand derpaa haffuer, Da uylle hand uel handle A part med hannem, Mens derpa kam ingen Suar fra greffuen [4]). Ded Er y allting at See, att keysseren ingen liist haffuer til f[r]id. M: dauaus alligerer inter alia ded, At dentyd myn skriiffuelse kam keysseren tiilhande, huorudi tyden tiil friidtz tractationen bleff ansatt, Daa uar alle dy keysserlige Ministrj saa glade, som dy kunde bliiffue, Mens ded første kon: aff Hiispanniens Resident Erfohr ded, da magede hand ded Saa, Att ded bleff heel stylle y den saag, saat ingen talede Om friid att Styffte.

Dii skal uel A parte Imperatoris bliiffue nogiit smydiger, Om tostethoscope faar Nogen fremgang udi dy kuarter, hand Nu y Er [5]). Den Phulske werbing y hamborg Er numehr forsuunden. Ieg haffuer faat Aftenticas copias aff derris accort, dy deroffuer haffuer giiordt med keysseren,

Oversættelse af brev nr. 166 (fortsat)

Mester d'Avaux haver ved mester Syndtromein skrevet mig en lang discurs til [1]), hvorudi hand excuserer hans herre, at hand inted er årsag i den lange ophold, der gøres i freds-tractationen, af hvilken skrivelse jeg haver sendt greven af Auersberg Copiam. Hvad hand nu derpå vil svare, det giver tiden. Auersberg var stakket for denne iuridica [2]) Dr. Langerman [3]) om borde, at hand skulle fornemme af Salvius, om hand ikke a part ville lade sig ind i tractater med kejseren. Da svarede Salvius hannem, at såfremt hand ville handle erligen med hannem og uysse ham syn plenipotens, hand derpå haver, Da ville hand uel handle a part med hannem, mens derpå kam ingen svar fra greven [4]). Det er i allting at se, at kejseren ingen list haver til frid. Mester d'Avaux alligerer inter alia det, at dentyd min skrivelse kam kejseren tilhande, hvorudi tiden til freds-tractationen bleff ansatt, da var alle de kejserlige ministrj så glade, som de kunde blive, mens det første kon: af Hispanniens resident erfohr det, da magede hand det så, at det bleff heel stille i den såg, såt ingen talede om frid at styffe.

De skal uel a parte imperatoris blive noget smydiger, om tostetonen får nogen fremgang udi de kvarter, hand nu i er [5]). Den phulske werbing i hamborg er numehr forsuunden. Jeg haver fået aftenticas copias af deres accort, de deroffuer haver giordt med kejseren,

---

[1]) d'Avaux's Skrivelse af 30. Maj er trykt hos Londorp, Acta publica V, 775–78.
[2]) Talen er om den slesvigholstenske Landret, se ovfr. S. 215.
[3]) Dr. jur. Lorens Langermann fra Hamborg, kongelig Raad, † 1658, 63 Aar gammel. Moller, Cimbria lit. I, 330. Om hans diplomatiske Virksomhed jvfr. Slange og Fridericia. Se ogsaa Brevene af 10. Maj 1643 og 23. April 1644.
[4]) Om de kejserlige Forsøg paa at aabne Separatunderhandlinger med Salvius paa Grundlag af Afstaaelsen af visse Dele af Pommern se Fridericia, anf. Skr. II, 300.
[5]) Det lykkedes paa denne Tid Torstenson at bemægtige sig Lausitz og Hovedpladserne i Schlesien.

Side 223

Brev 166 (fortsat) * 13. Juni 1642

Som gaar derhen, at dy med dy hamborgers hiielp uylle hafft Indkuartering y dy nest omliggende kuarter, Som dennom dog Indted haffde kund gerade, Om dy ded skøndt haffde begyndt [1]). Vale.
Aff Rensborger hus den 13 Iunij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 166 (fortsat)

Som går derhen, at de med de hamborgere hiælp ville haft indkvartering i de næst omliggende kvarter, som dennom dog inted havde kund grade, om de det skønt havde begyndt [1]). Vale. Af Rensborger hus den 13 Junij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Tommissøn til hænde.

Brev 167 * Før 16. Juni 1642[2])

Til Ditlev Reventlov.
Kongens Bemærkning paa et Udkast (med Kancellisekretær Philip Julius Bornemanns Haand) til en Resolution om, hvad Hertug Frederik skal nyde, nu da han er indtraadt i Mandsalderen og agter at gifte sig, og hvad han skal have som Arv efter Faderen. — Geh. Ark., Bremen Nr. 34.

Wir Christian der Vierdte etc. Thuen kundt hiemitt gegen menniglich, nachdem der Hochwurdiger, Hochgeborner Furst, vnser Freundtlicher, Hertzlieber Sohn, Her Friederich etc., Erwolter vndt Postulirter zue Ertz vndt Bischoffen etc. (titul.) nunmehr durch Gottes gnade vndt beystandt sein männliches

Oversættelse af brev nr. 167

Til Ditlev Reventlov. Kongens Bemærkning paa et Udkast (med Kancellisekretær Philip Julius Bornemanns Haand) til en Resolution om, hvad Hertug Frederik skal nyde, nu da han er indtraadt i Mandsalderen og agter at gifte sig, og hvad han skal have som Arv efter Faderen. — Geh. Ark., Bremen Nr. 34.

Vi Christian den Fjerde etc. Gør vitterligt hermed for alle og enhver, eftersom den højvørdige, højbårne fyrste, vor venlige, hjertekære søn, her Frederik etc., udvalgte og postulerede til ærke- og biskop etc. (titul.) nunmehr durch Gottes Gnade und Beystand sein männliches

[1]) Den tidligere svenske Generalmajor Conrad Bertram Pfuel, hans Broder Adam Pfuel og Ulrik Pentz foretoge Hvervninger i Nedersachsen til Fordel for Kejseren, men leede stor Mangel paa Penge, og de af dem samlede Tropper bleve senere adsplittede af de Svenske. Med Urette antog man, at Christian IV stod bagved. Fridericia, anf. Skr. II, 307 og de der anf. Skr.
[2]) Brevet, med hvilket maa sammenholdes Nrr. 143 og 152, maa i Tid ligge forud for Christian IV's endelige Resolution og Arvedeling, dat. Rendsborg 16. Juni 1642 (Orig. paa Pergament med Kongens Segl, Geh. Ark., Kgl. Testamenter og Dispositioner Nr. 2).

Side 224

Brev 167 (fortsat) * Før 16. Juni 1642

alter erreichet, auch sonsten iederzeitt vnss ein gehorsahmer Sohn gewehsen, das wir also auss bestendiger väterlichen gegenliebe vndt affection hochged: S: L: zue besserem Ihrem kumfftigem vnterhalt vndt furstl: Stats ausskommen nicht allein vnser antheill in den Iungsteröffneten Pinnenbergischen Ämbtern, wie wirss sambt allen pertinentien vndt zuebehørungh, auch hoch vndt

gerechtigkeitt erlangt vndt nun eine zeitthero besessen, guettwilligh wiederumb erblich cediret, auffgethragen vndt vberlassen, besonderen auch zugeleich vnser Ambt Schwabestett mitt allen dessen jährlichen intraden, gefällen vndt nutzungen zeitt S: L: lebenss bestendigh eingerauhmdt, vndt sollen Ihro noch daruber die zwolfftausent Rthler, so Ihro auss vnserm Reich jährlich gebuhren, einen weg wie den anderen iederzeiit, so lange der liebe Gott S: L: beym leben fristen wirdt, richtigh erleghet, gelieffert vndt ausgezahlet werden. Da auch vorhochgedachte S: L: durch des allerhögsten schickungh vndt ferneren direction, auch auff vnsern väterlichen gnädigen anrath, zue conservation vnserer Konigl: Familie vndt Stammes heutt oder morgen in den Standt der Heylligen ehe treten vndt also eines Leibgedinghs fur dero Hertzliebsten benothiget, soll Ihro darzue vnser Ambt* Hanrouw ietz alssdan vndt dan alss ietzt deputiret vndt verordnet seyn vndt bleiben, nichts deweiniger, wan deroselben geliebter herr Bruder, der Er-
højre spalte
Dass Reiich hatt darmit nichtes zu thun, sondern das geldt mus aus der kammer gegeben werden, biis das das ambdt Segeberg sein wiirdt.

Pynnenberg.

Oversættelse af brev nr. 167 (fortsat)

alder erreichat, også ellers i øvrigt til enhver tid for os en hørig søn været, at vi altså af bestandig vætrellig modkærlighed og affection højstigtede S. L. [højbårne nådes] til bedre deres fremtidige underhold og fyrstelige statsudkomst ikke alene vor andel i de nylig åbnede pinnebergske amter, ligesom vi samtligt med alle pertinentier og tilhørigheder, også højhed og rettighed erlangt og nu en tid siden besiddet, godvilligt derimod arvelig cederet, overdragen og overlat, særdes også tillige vort amt Schwabestedt med alle dens årlige indtrader, gefæller og nytter i S. L. livstid bestandigt indrømmet, og skal i øvrigt de tolv tusind rigsdaler, som dem af vort rige årlig tilbør, på en eller anden måde til enhver tid, så længe den kære gud S. L. ved livet friste vil, rigtig erlagt, leveret og udbetalt blive. Da også forhøjstigtede S. L. ved den allermest højeste skikkelse og fjerner direction, også på vort faderlige nådige råd, til conservation af vor kongelige familie og stamme hurt eller morgen i den stand af den hellige ægteskab træder og altså et livgeding for deres hjertekære behøver, skal der til vor amtet* Rantzaus nu altsa og da altså nu deputeret og forordnet være og forblive, intet desto mindre, når deres elskede herre broder, den er-
Højre spalte
Das rige har derved intet at gøre, men det gæld må ud af kammeret gives, bis det at amt Segeberg sin wirdt.
Pynnenberg.

Side 225

Brev 167 (fortsat) * Før 16. Juni 1642

wöhlter Printz zue Dennemarck, Norwegen etc., etwan annoch in wehrendem ehestande von dem Allmächtigen mitt leibes Erben mögte geseghenet werden, soll S: des Hern Ertzbischoffen L: vnser Ambt Segebergh nebenst obangeregtem Hanrou mitt allen deren Stätten, dorfferen vndt zubehorungh zue Ihrem antheyll an diesen furstenthumben ferner erblich haben vndt behalten, Im wiedrigen aber, da hochgedacht: des Printzen L: vnbeerbet bleiben vndt also, welches der grundtguetige Gott noch lange verhuetten wolle, mitt todt abgehen solte, was Ihro alssdan Gott vndt das gluck gonnen wirdt, zugewartten haben. Wir haben aber dieses alles auss getrewer vaterlicher

vorsorghe vndt gemüthe, wie obstehet, gleichsamb inter filios vorher disponiren vndt verordnen wollen, versehen vnss auch gewisslich, S: L: werde mitt allem Sohnlichem danck solches acceptiren vndt sich mitt obigem vergnugen lassen, massen wir Ihro dan im vbrigen vndt damitt Gottes benedeyungh wunschen sonder alle gefehrde. Vhrkuntlich etc.
Højre
NB. dii stadt Lytckenborg mitt graff Pendtzen gudt [1]).

Oversættelse af brev nr. 167 (fortsat)

valgte prins til Danmark, Norge etc., endnu i værende ægestand af den Almægtige med legemes arvinger måtte besegnet varden, skal S. L. [hans nåde] her ersebiskopens L. vort amt Segeberg næst obangereget Rantzaus med alle deres städer, dorffer og tilbehørighed til deres andel i disse fyrstendømmer færre arvelig have og beholde, i det modsatte tilfælde imidlertid, at højbårne des prinses L. unbeerbet blive og altså, hvilket den grundgode gud endnu længe forhüte ville, med dødt afgå skulle, hvad ham altsa gud og lykken gunne vil, at tilvante skulle. Vi have imidlertid dette alt af trofast faderlig forsorg og gemyt, som ovenstående, ligesom inter filios forud disponere og forordne ville, verse os også forvisset, S. L. vil med al sønlig tak sådan acceptere og sig med ovenstående fornøje lade, eftersom vi ham da i øvrigt og dermed Guds velsignelse ønske uden al fare. Bekræftelig etc.

NB. Byen Lütjenburg med grev Pentzs gods [1]).

[1]) Godset Neudorf (Neuendorf) i Holsten tæt ved Lütjenburg var i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede fra Familien Rantzau gaaet over til Familien Pentz. Grev Christian Pentz arvede det efter sin Fader Marqvard og forøgede det ved 1639 at tilmageskifte sig Staden Lütjenburg fra Hans Rantzau til Neuhaus. Allerede 1642 afstod han baade Byen og Godset til Christian IV mod at faa Godset Wandsbeck og 40,000 Rdl. Schröder, Darstellungen von Schlössern u. Herrenhäusern der Herzogth. Schleswig, Holstein u. Lauenburg. Hamb. 1862, S. 88 f. Archiv f Staats- u. Kirchengesch. der Herzogth. III, 177 ff.

Side 226

Brev 167 (fortsat) * Før 16. Juni 1642

Wan ihm dii dreiimal hundert daussendt daler von dem Prindtzen versiicherdt werden, so mus Er sich keiiner Mobilien der heiisser, item Munition, so vorhanden, anmassen, auch weiiter zu dem Prindtzen keiinen zuspruch pretendiren, wan das ambdt Segeberg sein wiirdt.

Udskrift: A: M: M: Reuentlau.

Oversættelse af brev nr. 167 (fortsat)

Når ham de tre gange hundrede tusind daler af prinsen forsikret vorder, så må han sig keiner mobiler der heisser, item munition, so vorhanden, anmassen, auch weiter zu dem Prindtzen keinen zuspruch pretendiren, wan das ambdt Segeberg sein wiirdt.

Udskrift: Til amtmand Ditlev Reventlow.

Brev 168 * 2. Juli 1642

Til Peder Vibe.

Kongen deler ikke hans Forventninger om, at den svenske Regering vil stille sig venlig overfor Enkedronningen. Det er bedst for hende at tage Ophold hos Hertuginde Anna Sophie i Schöningen. Hertug Frands Albrecht af Sachsen-Lauenborg er død, og den svenske Hær har god Fremgang. — Geh. Ark.

Dyn skriiffuelse, daterit den 14 Iunij, Er mig ydag tilhande kommen, Och deraff forstanden, huad du formener, at Enckedronningen kunde tiil siin vnderholding udaff Regeringen y Suerrig haffue at foruendte, Huilckit ieg for myn person inted troer, at ded skeer, Wden at ieg Seer først Ett breff derpa med Regeringens hender vnder.

Enckedronningen kan ingenstedtz bedre uerre End huoss Søsteren pa Skeening, y betrachtung at hun faar huos ingen anden lossomendt umso[n]st. Och om ded skøndt skeer, at søsteren tager hinder tiil siig, da wiil hun uerre forseckerit aff mig, att pengene slager inted feiil, Tii søsterens middel Er inted at holde Enckedronningen y siit hus for Inted.

Hertug frans Albrecht Er død [1]), Och haffuer den Suenske Armej Endomstund god fremgang y Slessingen och

Oversættelse af brev nr. 168

Til Peder Vibe.
Kongen deler ikke hans Forventninger om, at den svenske Regering vil stille sig venlig overfor Enkedronningen. Det er bedst for hende at tage Ophold hos Hertuginde Anna Sophie i Schöningen. Hertug Frands Albrecht af Sachsen-Lauenborg er død, og den svenske Hær har god Fremgang. — Geh. Ark.

Din skrivelse, dateret den 14 Junij, er mig i dag tilhande kommen, og deraf forstanden, hvad du formener, at enkedronningen kunde til sin underholdning udaf regeringen i Sverige haffe at forvente, hvilket jeg for min person intet troer, at det sker, uden at jeg seer først et brev derpå med regeringens hænder under.

Enkedronningen kan ingensteds bedre være end hos søsteren på Skänninge, i betragtning at hun får hos ingen anden lossomendt umsonst. Og om det skønt sker, at søsteren tager hinder til sig, da vil hun være forsikret af mig, at pengene slager inted fejl, ti søsterens middel er inted at holde enkedronningen i sit hus for inted.

Hertug Franz Albrecht er død [1]), og haver den svenske armej endomstund god fremgang i Slesien og

[1]) Hertug Frands Albrecht af Sachsen-Lauenborg, kejserlig Generalfeltmarskalk, døde 30. Maj 1642 efter at være bleven saaret i Slaget ved Schweidnitz.

Mehren, fordi at dy keysserliche gerne sa H: frans Albredtz Ruin. Aff Glyckxborg den 2 Iulij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A: M: M: wiibe.

Oversættelse af brev nr. 168 (fortsat)

Mæhren, fordi at de kejserlige gerne så hr. Franz Albrechts ruin. Af Glücksburg den 2 Iulij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Til amtmand Peder Vibe.

Brev 169 * 6. Juli 1642

Til Peder Vibe.

Kongen udtaler sin største Misfornøjelse med den svenske Regerings Svarskrivelse angaaende Enkedronning Maria Eleonora og sin Mistillid til dens Hensigter. Han vil fraraade hende at undergive sig Kurfyrsten af Brandenborgs Naade og vil vedblive med at underholde hende. Han sender en Afskrift af Stettinerfredens Artikel om dem, som begive sig fra det ene Rige til det andet. — Geh. Ark.

Dyn skriiffuelse, sub Dato den 23 Iunij med dronningen aff Suergis Suar, hynders frummoder angaendis, Er mig y dag til hande kommen [1]), Och deraff Regeringens store wbeskeiidenhed Erfahrit, Huorfor du pa myne wegne skaldt lade Regeringen forsta, mig at formene, At derris wbeskeiidenhed ymod Enkedronningen Er fast Større End hinders forseelsse ymod Riigit, Aldenstund hun Ingenstedtz werriit haffuer wden huos hinders Neer Slecht och derris gode wenner och Naboer, Och Er ded whørdt, att Endten hiinder Eller nogen Enkedronning skulle uerre formendt att drage til siine wenner Och Naboer. Holder dy mig inted lenger for den, dy uyl holde Naboeskab med, da habis Ieg, at dy warer mig ad.
At hun skulle vndergiiffue sig Churfursten aff Brandenborgis descretion, ded achter Ieg inted at Rade hinder,

Oversættelse af brev nr. 169

Til Peder Vibe.
Kongen udtaler sin største Misfornøjelse med den svenske Regerings Svarskrivelse angaaende Enkedronning Maria Eleonora og sin Mistillid til dens Hensigter. Han vil fraraade hende at undergive sig Kurfyrsten af Brandenborgs Naade og vil vedblive med at underholde hende. Han sender en Afskrift af Stettinerfredens Artikel om dem, som begive sig fra det ene Rige til det andet. — Geh. Ark.

Din skrivelse, sub dato den 23 Junij med dronningen af Sveriges svar, hendes stormoder angaendis, er mig i dag tilhande kommen [1]), og deraf regeringens store ubeskedenhed erfaret, hvorfor du på mine vegne skal lade regeringen forstå, mig at formene, at deres ubeskedenhed imod enkedronningen er fast større end hendes forseelse imod riget, aldenstund hun ingensteds været

haver uden hos hendes nær slægt og deres gode venner og naboer, og det er uhørt, at enten henner eller nogen enkedronning skulle være formendt at drage til sine venner og naboer. Holder du mig inted længer for den, du vil holde naboeskab med, da håbes jeg, at du varer mig ad.
At hun skulle undergive sig kurfyrsten af Brandenburgs discretion, det agter jeg inted at råde henner,

_____

[1]) Ved Skrivelse af 7. Juni havde den svenske Regering afslaaet at bidrage til Enkedronningens Underhold, naar hun tog Bolig i Danmark eller hos Hertuginde Anna Sophie i Schöningen, men derimod tilraadet, at hun skulle tage Ophold i Preussen. Skandin. Liter. Selsk. Skr. 1811 S. 112–18.

Side 228

Brev 169 (fortsat) * 6. Juli 1642

Huorfor Ieg achter at vnderholde hinder framdelis y Myt och hinders Søsters den aff Brunswigs, hus, Indtil gud y himmelen derpa wiil goρre forandring.
Aff Glycksborg den 6 Iulij Anno 1642.
Christian.

Huad der Er foraffskeiidit y ded Stentiinske (!) fordrag om dem, som forarsagis at begiiffue sig aff ded Ene konnigrige ind y ded andiit [1]), deraff finder du copiam herhuos, Epther huilckit dii Suenske herrer, som siiden myste hoffuedit, Ett gadt stund holdte sig op y danmarck [2]).

Udskrift: A: M: M: wiibe.

Oversættelse af brev nr. 169 (fortsat)

Hvorfor jeg agter at underholde henner fremdeles i midt og hendes søsters den af Brunsvigs hus, indtil gud i himmelen derpå vil gøre forandring.
Af Glücksburg den 6 Iulij Anno 1642.
Christian.

Hvad der er forafskedigt i det stettinske fordrag om dem, som forårsages at begive sig af det ene kongerige ind i det andet [1]), deraf finder du kopiam herhos, efter hvilket de svenske herrer, som siden miste hovedet, et godt stund holdte sig op i Danmark [2]).

Udskrift: Til amtmand Peder Vibe.

Brev 170 * 6. Juli 1642

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen giver nogle Ordrer om Ulrik Christian Gyldenløves Ophold i Sorø; de unge Landgrever af Hessen, som opholde sig der, vedkomme ham aldeles ikke. Kun hvis den teologiske Professor i Rostock fortjener det, bør han indkaldes til Sorø. Peder Vibe har faaet Befaling til at tilkjendegive den svenske Regering, at Kongen vil underholde Enkedronningen i Danmark eller Brunsvig. Kongen forstaar ikke, hvorfor Auersperg vil søge ham; thi han har allerede faaet Afslag paa sin Anmodning om, at de kejserlige Officerer maatte faa indrømmet Hvervepladser i disse Egne. — Geh. Ark.

At wldrich Christians [3]) fordom kammer behager hannem uel, Som diidhen med dy vnge Phaldtzgreffuer [4]) er an-

Oversættelse af brev nr. 170

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen giver nogle Ordrer om Ulrik Christian Gyldenløves Ophold i Sorø; de unge Landgrever af Hessen, som opholde sig der, vedkomme ham aldeles ikke. Kun hvis den teologiske Professor i Rostock fortjener det, bør han indkaldes til Sorø. Peder Vibe har faaet Befaling til at tilkjendegive den svenske Regering, at Kongen vil underholde Enkedronningen i Danmark eller Brunsvig. Kongen forstaar ikke, hvorfor Auersperg vil søge ham; thi han har allerede faaet Afslag paa sin Anmodning om, at de kejserlige Officerer maatte faa indrømmet Hvervepladser i disse Egne. — Geh. Ark.

At Ulrik Christians [3]) fordom kammer behager hannem vel, som didhen med de unge Pfalzgrever [4]) er an-

[1]) Ved Art. 18 i Freden i Stettin var der tilsikret de Undersaatter i de tre nordiske Riger, som af Frygt for deres Konges Unaade maatte søge Tilflugt i et af de andre Riger, Lejde og Beskyttelse i dette Rige.
[2]) Kongen tænker paa de Tilhængere af Kong Sigismund, f. Ex. Erik Sparre, Hogenskild Bjelke o. fl., som i Aaret 1596 og de nærmeste følgende Aar flygtede fra Sverige til Danmark, til Dels paa Vejen til Polen, og hvoraf adskillige bleve henrettede i Linköping Aar 1600.
[3]) Om Ulrik Christian Gyldenløves Ophold i Sorø se ovfr. S. 169.
[4]) Baade her og nogle faa Linier senere har Kongen ved en Hukommelsesfejl skrevet Pfalzgrever i Stedet for Landgrever

Side 229

Brev 170 (fortsat) * 6. Juli 1642

kommen, ded er mig kerdt, ty disamme gaar mig huercken med hud eller haar An. Wldrich Christian kan nock bliffue huos M: Byørn [1]) Och der spiissis, Naar der Er giiordt Riichtighed Om dii holstenske herris [2]) vnderholding, aldenstund Paldtzgreffuerne inted kommer mig wed. Saframdt den Theologus til Rostock er saledis, at hand meriterer at gørre siig umag for hannem, da kan der

Oversættelse af brev nr. 170 (fortsat)

kommen, det er mig kærdt, thi de samme går mig hverken med hud eller hår an. Ulrik Christian kan nok blive hos mester Bjørn [1]) og der spises, når der er gjort rigtighed om de holstenske herrers [2]) underholding, aldenstund pfalzgreverne inted kommer mig ved.
Såfremt den theologus til Rostock er således, at hand meriterer at gøre sig umag for hannem, da kan der

af Hessen. 10. Jan. 1642 skriver Henrik Rammel fra Sorø til Otte Brockenhuus, at han i Henhold til Kongens Missive af 3. Jan. om hos en af Professorerne i Sorø at leje Logi til Landgrevinden af Hessens Sønner have fundet M. Bjørn Drachards Bolig at være den bedste, men at han, forinden han foretager sig noget, ønsker Oplysning om, hvor mange Personer de unge Fyrster have med sig (Geh. Ark., Reg. 89, Kanslerbreve). 30. Jan. fik Henrik Rammel kongelig Ordre til at akkordere med M. Bjørn om Traktement for Landgreverne af Hessen, og 15. Juni befaledes det ham at anvise de to Landgrever Logement paa Sorø (Sjæll. Tegn XXVII, 276. 349). Deres Navne vare Vilhelm Christof og Georg Christian.

De forlode Sorø i Aug. 1644, efterladende sig en betydelig Gæld (Tauber, Sorø Academies Forfatn. S. XXXI). De vare Sønner af Landgrev Frederik til Hessen-Darmstadt. Vilhelm Christof var født 1625 og døde 1681, Georg Christian født 1626 og døde 1677.

[1]) Bjørn Drachard.

[2]) Se ovfr. S. 34. 30. Juli 1642 fik Henrik Rammel omtr. 618 Rdl. som Betaling for Underholdningen af de unge Herrer af Glücksborg og Nordborg samt Christian (!) Gyldenløve med deres Tjenere, i alt 15 Personer, fra 15. Jan. til 1. Maj. 13. Okt. s. A. fik han atter Penge (omtr. 664 Rdl.) herfor fra 1. Maj til 1. Okt., men kun for de to Hertuger og deres Folk, i alt 11 Personer, og det samme gjælder om den tredie Udbetaling (omtr. 749 Rdl.) af 27. Marts 1643. Bjørn Drachard fik 18. Nov. 1642 omtr. 403 Rdl. for Ulrik Christian Gyldenløves Underholdning selv femte i et halvt Aar fra 2. Juni af og ligeledes for en Piges Kost, som i denne Tid havde opvartet Gyldenløve og igjen var forløvet. 27. Jan. 1643 gaves der Boldmesteren Johan Dajon Betaling for 6 Raketter og 26 Dusin Bolde, som vare afkjøbte ham i det foregaaende Aar til de unge Herrer og Ulrik Christian, og nogle Dage senere fik desuden Boldmesteren paa Sorø, Morten Hofman, Betaling for 12 Dusin Bolde, som Gyldenløve havde forspillet paa Sorø (Rentemestr. Regnsk.).

Side 230

Brev 170 (fortsat) * 6. Juli 1642

ga bud Epther hannem [1]). Mens om ded skulle gaa til med hannem, som ded giick mig med den tydske Prest y køben:, som Ieg tog an pa andriis Relation [2]), da bør du Och hoffmeisteren [3]) at skiille Os ued hannem Igen.
Dronningen aff Suergis skriffuelse, frummoderen angaendis, findis herhuos och kan best foruaris huos Chanseliit. Ieg haffuer befahliit Peder wiibe at lade Regeringen forsta, at Enckedronningen skall bliiffue aff mig vnderholden y mit och hinders Søsters huss, Eptherdi sliigdt inted løbber ymod den Oprettede friid, Riigerne ymellom oprettit Er [4]).

Oversættelse af brev nr. 170 (fortsat)

gå bud efter hannem [1]). Mens om det skulle gå til med hannem, som det gick mig med den tyske præst i Københavns, som jeg tog an på andres relation [2]), da bør du og hoffmesteren [3]) at skille os ved hannem igen.
Dronningen af Sveriges skrivelse, stormoderen angaendis, findes herhos og kan best forvares hos kanselliet. Jeg haver befaling Peder Vibe at lade regeringen forstå, at enkedronningen skal blive af mig underholden i mit og hendes søsters hus, efterdi sligt inted løber imod den oprettede fred, rigerne imellem oprettet er [4]).

---

[1]) Det teologiske Professorat i Sorø var blevet ledig ved Joachim Krakewitz's Død i Begyndelsen af 1642. Hans Eftermand blev Jørgen (Georg) Witzleben, der dog først udnævntes 1644, idet der i Mellemtiden var gjort Forsøg paa at skaffe andre. Den i Brevet nævnte Theologus i Rostock er sandsynligvis den teologiske Professor der, Dr. Enoch Hutzing, der døde 1678 efter et temmelig omflakkende Liv (Jöcher, Allg. Gelehrten-Lex. II, 1792). I Efteraaret 1641 havde han opholdt sig i Kjøge, hvorfra man har et Brev fra ham til Biskop Jesper Brochmann (Ny kirkehist. Saml. III, 210 f., jvfr. S. 174). Da den rostockske Professor ikke vilde tage Sæde i Sorø, tænktes der, ligeledes forgjæves, paa Provsten i Haderslev Johan Reinboth (se Kongens Brev af 14. Maj 1643), paa Præsten i Danzig Johan Botsack (se Brevene af 16. og 30. Aug. samt 20. Nov. 1643), paa Superintendenten i Lyneborg Peter Rehbinder og paa den afsatte Præst fra Danzig Johannes Corvinus (se Brevet af 17. Sept. 1643).

[2]) Om de tydske Præster i Kjøbenhavn paa Christian IV's Tid se Ny kirkehist. Saml. III, 144 ff. Med en tidligere tydsk Præst, Bernt Meier, havde Kongen været meget misfornøjet 1633, da han omtaler hans „grove Forseelser" og paalægger Biskopsten at undersøge Sagen; og Udfaldet blev da, at en Herredagsdom gik Præsten imod, og at han maatte gjøre Afbigt (anf. Skr. S. 138. 192. 195). Man kan derfor formode, at Brevets Udtryk sigte til ham, men med nogen Bestemthed kan dette ikke udtales. 1642 var Dr. Thomas Lindemann Sognepræst ved Petri Kirke og M. Simon Hennings Kapellan; paa Christianshavn var Matthias Winke Kapellan.

[3]) Hofmesteren paa Sorø, Henrik Rammel.

[4]) Se ovfr. S. 227 f.

Side 231

Brev 170 (fortsat) * 6. Juli 1642

Greffuen aff Auuersberg kommer hiid med ded første [1]), Och kan Ieg inted tencke, huad hand haffuer heer at forrette, Aldenstund ieg aldt, førend landtgerichtid pa Rensborrig angiick, haffde D: Langermand huoss hannem och lod hannem forsta M: dauausis besuehring om frydtz-tractationens lange Ophold, Och hand da suarede, at hand sliigdt hans herre uylle lade uyde, huorpa hand forhobdte snardt at haffue Resolution, Och annecterede ded derhuos, Att hand haffde faat befahling aff syn herre Att communicere greff Pendtz nogit, som hand mig skulle forrebringe.

Der landtgerichted nu uar Endt, da fiick greff Penss befahling at beskeiide hannem til sig ymellom dette [2]) och ham: Der dy nu kam sammen, da uar ded inted andit, End at eptherdi Suensken haffude sa stor progres y tyssland, Da skulle Ieg forstatte keysserens officerer loffpladtz y disse kuarter, item sende greff woldemar Christian med ded geworben folck keysseren tiil hiielp. Huad for suar derpa faldt, ded Er lett at gette [3]), saat Ieg inted kan tencke, huad hans anbringen kan werre. Vale. Aff Glyckxborg den 6 Iulij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 170 (fortsat)

Greven af Auersberg kommer hid med det første [1]), og kan jeg inted tænke, hvad hand haver her at forrette, aldenstund jeg alt, før landtinget på Rendsborg angik, havde Dr. Langermann hos sig og lod hannem forstå mester d'Avauxs besværing om fredstractationens lange ophold, og hand da svarede, at hand sligt hans herre ville lade vide, hvorpå hand forhåbede snart at have resolution, og annecterede det derhos, at hand havde fået befaling af sin herre at communicere grev Pentz noget, som hand mig skulle forrebringe.

Der landtinget nu var endt, da fik grev Penz befaling at beskeje hannem til sig imellem dette [2]) og ham: Der de nu kam sammen, da var det inted andet, end at efterdi svensken havde så stor progres i Tyskland, da skulle jeg forstatte kejserens officerer lovplads i disse kvarter, item sende grev Voldemar Christian med det geworbne folk kejseren til hiælp. Hvad for svar derpå faldt, det er lett at gette [3]), såt jeg inted kan tænke, hvad hans anbringen kan være. Vale. Af Glücksburg den 6 Iulij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Tommissøn til hænde.

Brev 171 * 11. Juli 1642

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen sender ham et Manifest imod Hamborgerne, som skal trykkes i Kjøbenhavn under Frederik Günthers Tilsyn. Auerspergs Bestræbelser med Hensyn til Hvervning af Soldater føre ikke til noget. — Geh. Ark.

---

[1]) Auersperg kom 6. Juli til Christian IV i Glückstadt. Danske Saml. 2. R. III, 389.
[2]) o: Glückstadt.
[3]) Om Auerspergs Forsøg paa at faa Kongen til at tillade Kejseren Hvervninger i sine Lande og overlade ham sine aftakkede Soldater se Fridericia, anf. Skr. II, 307.

Side 232

Brev 171 (fortsat) * 11. Juli 1642

Herhuos haffuer du ded at Emphange, Som landt Chanseleren [1]) haffuer Epter myn befahling forfattit ymod dy hamborger Och deducerit worris Iura ymod dem, huilckit skall tryckis y køben: [2]), fordi her Er huos denne Bagtriicker [3]) Icke saa mange Baagstauer, som dertil behøffuis. Frederich gundter skal befahliis at haffue opsicht derpa, At ded icke allene tryckis Correct, Mens ochsa at man kan faa ded ferdig med ded første.
Aff den conferens, der Er holdt med greffuen aff Auuersberg, kan nocksom Erfahris, at der bliiffuer inted aff, Tii man kan ingen Munsterpladtz tilstede hannem y disse kuarther, Ickeheller loffue hannem nogen aff worris Soldater.
Vale. Glycksborg den 11 Iulij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen till hande.

Oversættelse af brev nr. 171 (fortsat)

Herhos haver du det at emphange, som landkansleren [1]) haver efter min befaling forfattet imod de hamborgere og deduceret vore iura imod dem, hvilket skal trykkes i København [2]), fordi her er hos denne bagtrykker [3]) ikke så mange bogstaver, som dertil behøves. Frederik Günther skal befales at have opsigt derpå, at det ikke alene trykkes correct, men også at man kan få det færdig med det første.
Af den conferens, der er holdt med greven af Auersberg, kan noksom erfares, at der bliver inted af, thi man kan ingen mønsterplads tilstede hannem i disse kvarter, ikkeheller love hannem nogen af vores soldater.
Vale. Glücksburg den 11 Iulij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Tommissøn til hænde.

Brev 172 * 17. Juli 1642

Til Christen Thomesen Sehested.
De nærmest boende Rigsraader og Adelen i Sjælland skulle forskrives med det første til Kjøbenhavn i Anledning af de russiske Gesandters Ophold her. — Geh. Ark.

Der uyl gørris breff til dii Neste Raad Och Adelen heer y Siieland, att dii Erre heer, ded første Mueligdt Er,

Oversættelse af brev nr. 172

Til Christen Thomesen Sehested.

De nærmest boende Rigsraader og Adelen i Sjælland skulle forskrives med det første til Kjøbenhavn i Anledning af de russiske Gesandters Ophold her. — Geh. Ark.

Der vil gøres brev til de næste råd og adelen her i Sjælland, at de erre her, det første muligt er,

---

[1]) Den holstenske Landkansler, Heinrich von Hatten. (Jvfr. om ham Moller, Cimbria lit. I, 238. Schröder, Gesch u. Beschreib. der Stadt Schleswig S. 149.)
[2]) Skriftet udkom med Titel: Gründtliche aus den Rechten vnd Historischer warhafften Bewandnuss genommene, auch mit Documenten vnd der Hamburger selbst eigenen verschiedenen Confessionen, Bekändnissen vnd Huldigungs-Gelübden comprobirte vnd bestätigte Remonstration. Das bærer Datum: Kopenhagen Anno 1642 den 16. Sept.
[3]) Andreas Kock; se om ham Brevene 1636–40 S. 167.

Side 233

Brev 172 (fortsat) * 17. Juli 1642

paded dii Muskouiter kan faa Audiens och komme derris kaas, ty heer tiiener dii Inted lenge [1]).
Vale. Aff Rossenborg den 17 Iulij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen till hande.

Oversættelse af brev nr. 172 (fortsat)

på det de moskovitter kan få audiens og komme deres kos, ty her tjener de inted længe [1]). Vale. Af Rossenborg den 17 Iulij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Tommissøn til hænde.

Brev 173 * 18. Juli 1642

Til Peder Vibe.
Kongen vil kun bevilge den franske Resident i Stockholm Sundtoldfrihed for, hvad han bruger til sit eget Huses Fornødenhed, hvis det kan bevises, at Gesandter og Residenter andre Steder nyde lignende Begunstigelser. — Geh. Ark.

Dyn skriiffuelse sub dato den 2 Huius Er mig ydag til hande kommen, Och deraff forstanden, At den fransøssiske Resident y Stockholm [2]) begerer ded tolfrii, som hand til hans hussiis fornødenhed behøffuer, Huorpa ieg dig inted forholder, At nar Ieg Erfahrer, in quo loco sliigdt skeer, da skal ded hannem Ochsa vedderfahris. Myne gesandter Och Resiidenter haffuer altiid maat betale, Epthersom gemen køb werrit haffuer, wden maa skee at du Niider sliigdt, mig waffuydendis [3]).

Oversættelse af brev nr. 173

Til Peder Vibe.
Kongen vil kun bevilge den franske Resident i Stockholm Sundtoldfrihed for, hvad han bruger til sit eget Huses Fornødenhed, hvis det kan bevises, at Gesandter og Residenter andre Steder nyde lignende Begunstigelser. — Geh. Ark.

Din skrivelse sub dato den 2 huius er mig i dag tilhønde kommen, og deraf forstanden, at den fransøssiske resident i Stockholm [2]) begerer det toldfri, som hand til hans husis fornødenhed behøves, hvorpå jeg dig inted forholder, at når jeg erfarer, in quo loco sligt sker, da skal det hannem også vederfares. Mine gesandter og residenter haver altid måat betale, eftersom gemen køb været haver, uden må ske at du nyder sligt, mig uafvidende [3]).

---

[1]) I Henhold til Kongens Ordre fik en Del Adelige under 18. Juli Brev om snarest mulig at rejse til Kjøbenhavn (Sjælл. Tegn. XXVII, 354). De russiske Gesandter, der skulde forhandle om Fornyelse af de gamle Forbund mellem Rigerne, om Afslutningen af et nyt samt om Valdemar Christians Ægteskab, havde Audiens hos Kongen 27. Juli. Man blev kun enig om en kortfattet Fornyelse af de gamle Traktater. Christian IV's Resolution til dem afgaves 2. Aug. Slange S. 1136 t. Danske Saml. 2 R. III, 390. Fridericia, anf. Skr. II, 318 f.
[2]) d'Avaugour.
[3]) Jvfr. Brevet Nr. 179.

Side 234

Brev 173 (fortsat) * 18. Juli 1642

Dy rosser dem lo selffuer y Suerrig, at dii haffuer ingen tiilførsssel fornøden uden aff Saaldt och wiin, Nu komme begge dii thuende slags tolfrii Igennom Sundit, sauydt ded beuyssis at uerre Suenskens Eiigen godz, Saat man for hans begering skiild intid Niitt haffuer behoff att gørre. Der ligger uyst nogiit andiit derunder begraffuen, gud giiffue, huad ded och Er.
Aff Rossenborg den 18 Iulij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A: M: M: wiibe.

Oversættelse af brev nr. 173 (fortsat)

De rosser dem jo selv i Sverige, at de haver ingen tilførsel fornøden uden af salt og vin, nu komme begge de tvenne slags tolfri igennem Sundet, såvidt det bevises at være svenskens egen gods, såt man for hans begæring skiild intid niit haver behov at gøre. Der ligger uyst noget andet derunder begravet, gud give, hvad det og er.
Af Rossenborg den 18 Iulij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Til amtmand Peder Vibe.

Brev 174 * 18. Juli 1642

Til Christen Thomesen Sehested.
Da den Kommission, som skal dømme i en Strid mellem Kongen og Hertugen af Gottorp angaaende en Inddigning, sikkert ikke vil bringe Sagen til Ende, vil Kongen strax efter dens Kjendelse appellere til den Voldgiftsret af Raader fra begge Sider, som er fastsat i Unionen mellem Hertugdømmerne og Kongeriget. Kongen angiver, hvilke Raader han vil udnævne dertil. — Geh. Ark.

Eptherdi der falder en striid for Imellom mig og hertug frederich om Et dyguessendt, huor myne bønder tillige med hertugens haffuer Inddygit Ett anseendtlig støcke land, huoraff hans bønder Nu inted uyl vnde myne aff, Sa Endog der er aff os begge beuylgit En Commission at dømme parterne ymellom, da Er ieg dog uys paa, at der bliiffuer inted aff, fordi att dii more solito Riider thu weiie och lader werckiit stycke. Huorfor Ieg strax, Eptherat commissionen, som sagdt Er, Er forrettit in loco, uyl Appellere for Vnionen der at føre sagen vd, Och Neffne dyn person, Iørgen Seefeldt, Iørgen wiind, gregers krabbe, Hans lyndenou den wnge Och detloff Reuendtlou dertil att møde y kolding, fiiordten dag Eptherat samme Commission Er End, som Er ansat y dag Otte dage, Och begere aff hertugen derymod, at hand y liige made mig lader uyde, huem hand pa syn ỿiide dertiil bruge uyl, Och derhuos sende mig derris Edtz

Oversættelse af brev nr. 174

Til Christen Thomesen Sehested.
Da den Kommission, som skal dømme i en Strid mellem Kongen og Hertugen af Gottorp angaaende en Inddigning, sikkert ikke vil bringe Sagen til Ende, vil Kongen strax efter dens Kjendelse appellere til den Voldgiftsret af Raader fra begge Sider, som er fastsat i Unionen mellem Hertugdømmerne og Kongeriget. Kongen angiver, hvilke Raader han vil udnævne dertil. — Geh. Ark.
Efterdi der falder en strid for imellem mig og hertug Frederik om et digevæsen, hvor mine bønder tillige med hertugens haver inddiget et anseelig stykke land, hvoraf hans bønder nu inted vil unde mine af, så endog der er af os begge bevilget en commission at dømme parterne imellem, da er jeg dog vis på, at der bliver inted af, fordi at de more solito rider to veje og lader værket stykke. Hvorfor jeg strax, efterat commissionen, som sagt er, er forrettet in loco, vil appellere for unionen der at føre sagen ud, og nævne din person, Jørgen Seefeldt, Jørgen Vind, Gregers Krabbe, Hans Lindenov den unge og Ditlev Renvendtlou dertil at møde i Kolding, fjorten dag efterat samme commission er end, som er ansat i dag otte dage, og begære af hertugen derymod, at hand i lige måde mig lader vide, hvem hand på sin vide dertil bruge vil, og derhos sende mig deres eders

Side 235

Brev 174 (fortsat) * 18. Juli 1642
opladelsse, liigelyhendis med Eders. Vale. Aff Rossenborg den 18 Iulij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

Oversættelse af brev nr. 174 (fortsat)
opladelse, ligelydende med eders. Vale. Af Rossenborg den 18 Iulij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Tommissøn til hænde.

Brev 175 * 29. Juli 1642

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen har i Rustkammeret paa Tøjhuset tegnet et Udkast til Instrumenternes Opstilling paa Rundetaarn. Longomontanus og hans Hjælpere skulle undersøge det. — Geh. Ark.

Ieg haffuer tegnit wiilsen [1]) aff tarnit ued Regendtzen pa Riistkammerit y Tøyhussit [2]), Derhuos Pladtzen aff huer Instrumendt, Huorfor du skaldt befahle M: Christen lumborg [3]) cum sotiis, at dy gaar derhen Och seer, om ded saledis eller anderledis skal werre. Ieg haffuer eligerit den Pladtz dertill, fordi ieg der kan komme sommetyd hen Och see, huad dy gør [4]). Vale. Rossenborg den 29 Iulij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen til hande.

Oversættelse af brev nr. 175

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen har i Rustkammeret paa Tøjhuset tegnet et Udkast til Instrumenternes Opstilling paa Rundetaarn. Longomontanus og hans Hjælpere skulle undersøge det. — Geh. Ark.

Jeg haver tegnet viilsen [1]) af tårnet ved Regensen på ristkammeret i tøjhuset [2]), derhos pladsen af hver instrument, hvorfor du skal befale mester Christen Lumborg [3]) cum sociis, at de går derhen og seer, om det således eller anderledes skal være. Jeg haver eligerit den plads dertil, fordi jeg der kan komme sommetid hen og se, hvad de gør [4]). Vale. Rossenborg den 29 Iulij Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christian Tommissøn til hænde.

_____
[1]) o: Vidden, hvilket vistnok paa Grund af den omtalte Plads for Instrumenterne maa forstaas som Taarnets øverste og bredeste aabne Del, Platformen.
[2]) Orig. har: høyhussit.
[3]) Christen Sørensen Lomborg eller Longomontanus, Professor i Astronomi ved Universitetet, Tyge Brahes bekjendte Discipel.
[4]) Det kan bemærkes, at Henrik v. Qvalen under 17. Novbr. 1642 fik Brev om at have Inspektion med de matematiske Instrumenter, som Kongen havde ladet opsætte paa det nye Taarn (Sjæll. Reg. XXI, 181).

Side 237

Brev 177 (fortsat) * Juli 1642

Resolution Pa Nyckel kockiis Skriiffuelse.
1. Naar hand lader mig derris Naffn uyde, som Erre løbben bordt Och indted wyllit siig lade Visitere, Da uyl ieg uel finde dem.

Oversættelse af brev nr. 177 (fortsat)

Resolution på Nikkel Kocks skrivelse.
1. Når hand lader mig deres navn vide, som erre løbet bort og inted villit sig lade visitere, da vil jeg vel finde dem.

_____
dragen for Kongen. Begge ere dat. Hs. Maj. Orlogsskib Snarensvend 18. Juni 1642. I det større Aktstykke fortæller han, at han nu efter Kongens Befaling er opkommen til Norge og ligger i Laurkullen (i Christiania Fjord). Han klager over den megen Uskikkelighed, der gaar i Svang, og

opkaster en Del Spørgsmaal, hvorpaa han ønsker Kongens Resolution, nemlig 1) hvorledes der skal forholdes med de Skibe, som bortsejle uden at være visiterede; 2) hvor lange og store Skottebjelker, der maa udføres, skulle agtes, thi de udføres nu paa 24 Fod, medens han mener, at de kun bør være 12 Fod; 3) om der maa bevilges Udlændiske og Indlandske Føring, thi fra Drammen komme Skibe, som have 3–400 Deler til Føring foruden andet; 4) om han ikke maa afsætte udygtige Visiterer, som opføre sig utilbørlig og ikke se paa Kongens, men paa deres eget Bedste, og i deres Sted indsætte dygtige Personer; 5) hvorledes der skal forholdes med Lodbjelker, der udføres, thi skjønt de ere gode Master, 30, 40, 50 Alen lange og 3, 4, 5 Fod i Kanten, fortoldes de dog kun som Bjelker, „thi af Fyrrebjelker paa 18 Alen gives 3 Rdl. Told og svar lidet mere af Masterne, som kaldes Lodbjelker, nemlig 5 Rdl.“; 6) han har skrevet til Statholderen om at faa en liden Pinke med 4–6 Falkonetter, som kunde blive liggende i Laurkullen under Befaling af en dygtig og tjenlig Karl, som han har hos sig, medens han selv med Skibet Snarensvend ser sig om paa andre Steder. Det er ham meget magtpaaliggende hurtig at faa Svar, navnlig med Hensyn til Føringen; indrømmes den, mener han, at hele Lasten tilsidst bliver til Føring. Intet af Brevene er egenhændigt, ikke engang den lille Efterskrift nederst i det mere private Brev: „Jeg havde tænkt at ville faaet gode Dage, jeg kom ud, mens nu gaar de onde først an. Saa vil hun komme, sagde Peder, Kokken vilde bide ham.“ Seglet viser et Skjold (uden Hjelm), hvori en Blomst og derover Bogstaverne N. K. H. Under Udskriften er tilføjet: „Brevene blev ikke leveret denne Skipper førend idag den 28. Juni 1642, formedelst Vinden var kontrari.“ Kongens Svar paa de opkastede Spørgsmaal kan herefter sikkert henføres til Juli. — Her skal blot endnu mindes om, at Nikkel Kock 11. Maj 1642 havde faaet Befaling til at forestaa Skibsvisitationen i Norge (Brevene 1632–35 S. 166).

Side 238

Brev 177 (fortsat) * Juli 1642

2.Alle dy lod byelcker, som Nogiit store Erre, saat dii kunde Regnis for Maaster, Om dy ycke uar huggen fiirkandtig, skall giiffuis till toll 3 Riix daler styckit [1]).

3. Ieg Er Ingen Nogen føring gestendig, aldenstund ded Er En sag, som gaar Skiipper and Badtzmend Imellom, huad førring dy skall haffue [2]).

4. Hannem Er befahliit att inquirere, om Visitørerne gør ded, dy bør att gjøre. Erfahrer hand, dennom att gjøre andiit End ded, dy bør att gjøre, daa bør hand lade mig ded uyde, Saa uyl Ieg uell finde dem.

5. Stadtholderen skall faa befahling att skaffe hannem En lacht.

Oversættelse af brev nr. 177 (fortsat)

2. Alle de lodbjælker, som noget store erre, såt de kunde regnes for master, om de ikke var hugget firkantet, skal gives til told 3 rigsdaler stykket [1]).

3. Jeg er ingen nogen føring gestendig, aldenstund det er en sag, som går skipper og bådsmænd imellem, hvad føring de skal have [2]).

4. Hannem er befalt at inquirere, om visitørerne gør det, de bør at gøre. Erfahar hand, dennom at gøre andet end det, de bør at gøre, då bør hand lade mig det vide, så vil jeg vel finde dem.

5. Statholderen skal få befaling at skaffe hannem en jagt.

Brev 178 * 5. August 1642

Til Svar paa Kongen af Polens Haandskrivelse skal der udfærdiges et Rekreditiv for Baudissin, hvem Kongen har meddelt sine Hensigter. — Geh. Ark.

Auff disses hiibeigefugtes des könning in Pohlen handtbriiffuelein Soll Eiin Recreditif gemacht werden, worein sol vermeldet werden, das Baudessen von miir auff sein anbringen meine gemiidtz meinung Endecket [3]).
Rossenborg den 5 Augu: Anno 1642.
Christian.

Oversættelse af brev nr. 178

Til Svar paa Kongen af Polens Haandskrivelse skal der udfærdiges et Rekreditiv for Baudissin, hvem Kongen har meddelt sine Hensigter. — Geh. Ark.

På dette hjerteledsagede af kongen af Polen håndbrevsskrivelse skal der gøres et rekreditiv, hvori som skal meldes, at Baudissin af mig på sit anbringende har opdaget min gemts mening.
Rosborg den 5. august anno 1642.
Christian.

_____

[1]) Forordningen af 3. Juli 1640 om Trælast-Told i Norge havde til Supplering af Toldrullen fastsat, at der af en Tylvt store firkante Bjelker, som kaldes Lodbjelker, skulde gives 5 Rdl. i Told (Norske Rigsregistr. VII, 738). En senere Forordning af 24. Jan. 1641 havde forbuddt, at Tømmer, der kunde bruges til Master, maatte regnes for Lodbjelker, og bestemt, at der for det skulde erlægges samme Told som for aster (anf. Skr. VIII, 17); men denne sidste Forordning synes man ikke at have husket.
[2]) Føring o: „saa meget Gods, som Skibsfolk have Tilladelse til fragtfri at tage med sig og handle dermed for egen Regning“. Vidsk. Selsk. Ordbog.
[3]) Wolfgang Heinrich v. Baudissin havde overbragt Christian IV en Haandskrivelse fra Kong Vladislav IV af Polen, dat. 23. Juli (n. St.). Rekreditivet for ham udstedtes 7. Aug., og Christian IV

Side 239

Brev 179 * 7. August 1642

Til Peder Vibe.
Meningen med Kongens Skrivelser angaaende Enkedronningen af Sverig er den, at han ikke vil raade hende til at overgive sig til Kurfyrsten af Brandenborgs Naade, og at han, hvis den svenske Regering ikke vil give hende, hvad der tilkommer hende, vil give hende det nødvendige. Han vil ikke gaa ind paa d'Avaugours Ønske om Sundtoldfrihed for sit Forbrug. Den svenske Regering vil have Vanskelighed ved at svare paa Kongens Forslag angaaende Fredstraktaten. — Geh. Ark.

Dyn skriiffuelse sub Dato den 30 Iulij Er mig Igar tilhande kommen, Och deraff forstanden, At du inted kandt uyde, Om du skaldt lade Regeringen forsta, At ieg achter at vnderholde Enckedronningen huos mig eller y hinders Søsters hus, Huorfor ieg dig hermed inted forholder, Att ieg motte gerne wiide, huad ieg skulle skriiffue dig sliigdt tiil, wden at du Skulle lade Regeringen

ded forsta. At rade Enckedronningen at begiiffue siig vnder Churfursten aff Brandenburgs Discretion, ded skeer aldriig.

Meningen Er denne. Wiil Regeringen Inted giiffue hinder ded, som hinder forskreffuit Er, Da kan Ieg, gud werre loffuit, føde hiin (!), Indtil werit wender siig. At du skriffuer, dig at haffue hafft Ded tolfrii y franckerige, som du haffue huos dig pa Reiissen, Sa er ded lang et andiit, at du haffuer hafft diit tolfrii som en passager, som uar fraa mig forskyckit, End at den, som ligger y Suerrig som En Resident Aar vd och Aar Ind, skulle y Sundit haffue frii, huad hand wylle gørre folck wiis, att ded skulle tiil hans hussholdings fornødenhed [1]). Ded Er best, at du y

Oversættelse af brev nr. 179

Din skrivelse sub dato den 30 juli er mig i går tilhånde kommen, og deraf forstanden, at du inted kant vide, om du skalt lade regeringen forstå, at jeg agter at underholde enkedronningen hos mig eller i hendes søsters hus, hvorfor jeg dig hermed inted forholder, at jeg måtte gerne vide, hvad jeg skulle skrive dig sligt til, uden at du skulle lade regeringen det forstå. At råde enkedronningen at begive sig under kurfyrsten af Brandenborgs discretion, det sker aldrig.

Meningen er denne. Vil regeringen inted give hende det, som hende forskrevet er, da kan jeg, gud være lovet, føde hin (!), indtil vejret vender sig. At du skriver, dig at have haft det toldfri i Frankrig, som du have hos sig på rejsen, så er det langt et andet, at du har haft dit toldfri som en passager, som var fra mig forskyckit, end at den, som ligger i Sverige som en resident år ud og år ind, skulle i sundet have fri, hvad hand ville gøre folk vis, at det skulle til hans husholdnings fornødenhed [1]). Det er best, at du i

---

synes at have udtalt sig for et Forbund mellem Danmark og Polen. Fridericia, anf. Skr. II, 306. Han var under sin faa Dages Ophold i Kjøbenhavn indkvarteret, som det synes, hos Hofmynsterskriveren Hans Bøjesen, men han fik tillige Traktement hos en Borger i Byen. Christoffer Beyer (Rentemestr. Regnsk.).

[1]) Se ovfr. S. 233.

Side 240

Brev 179 (fortsat) * 7. August 1642

Suerrig betaler, huad du faar, Epther landtzens manehr, Och at fransossen gør liige Saa heer y Riigit.

Dy gode herrer y Suerrig haffuer hiidindtil storliigen beklagit siig, at keysseren inted wylle Ratificere, huis som med M: Lydtzou in præliminaribus sluttit waar, Mens Ieg formener, at dy skal haffue Større wmag dermed, at suare pa dyn anbringen Epther herhuosføiiede instructions Indhold, End som dii nogentiid haffuer hafft [1]).
Køben haffuen Slott den 7 Augustj Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A: M: M: wiibe.

Oversættelse af brev nr. 179 (fortsat)

Sverige betaler, hvad du får, efter landets manér, og at fransossen gør lige så her i riget.

De gode herrer i Sverige har hidtil storligen beklaget sig, at kejseren inted vil ratificere, hvis som med mester Lydtzou in præliminaribus sluttet var, mens jeg formener, at de skal have større umag dermed, at svare på din anbringen efter herhovedføjede instructions indhold, end som de nogensinde haver haft [1]).
Københavns Slot den 7 Augustj Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Til amtmand Peder Vibe.

Brev 180 * Omtr. 7. August 1642[2])

Til Peder Vibe.
Han skal klage til den svenske Regering over den Adfærd, en svensk Kaptajn har tilladt sig under Bornholm mod Valdemar Christian. — Geh. Ark.

Wdi mit forrige glemde Ieg y En hast at Commandere, At du Iblandt andit Skulle giiffue den Suenske Regering tiilkende, Huorledis En aff Suerrigris Riigis Capiteiter (!) tiil wandtz haffuer siig Imod greff woldemar Christian vnder Borringholm Comporterit, Som du aff huosføiiede greffuens Indleg haffuer at Erfahre [3]). Huorfor du sliigdt skaldt

Oversættelse af brev nr. 180 (fortsat)

Udi mit forrige glemde jeg i en hast at commandere, at du iblandt andet skulle give den svenske regeringen tilkende, hvorledes en af Sveriges rigis capiteiter (!) til vandz haver sig imod grev Voldemar Christian under Bornholm comporterit, som du af hosføjede grevens indlæg haver at erfare [3]). Hvorfor du sligt skalt

[1]) Efter at Auersperg havde overbragt Christian IV Kejserens Ratifikation af Præliminærtraktaten, lod Kongen under 7. Aug. Vibe meddele den svenske Regering dette og foreslog, at Udvekslingen af Lejdebrevene skulde foregaaa 1. Decbr., hvorefter man strax kunde skride til Hovedtraktaten. Fridericia, anf. Skr. II, 310.
[2]) Blækkets Farve i Brevet ligner paafaldende det, hvormed Nr. 179 er skrevet, men gjenfindes ikke i noget andet Brev til Peder Vibe fra denne Tid, hvorfor det vel har været en Efterskrift til Nr. 179.
[3]) Det, som her sigtes til, var passeret ved Bornholm under Grev Voldemar Christians Hjemrejse fra Rusland i Begyndelsen af 1642 (se ovfr. S. 211). Den svenske Resident i Hel-

lade Regeringen forsta Och aff dennom begere, at samme Capitein derfor ma bliiffue straffit, Paded at ded Ewig-uurende friidtzfordrag ma bliiffue wforkrenkit y alle made.
Signatum ut in literis.

Udskrift: Postscriptum A M: M: wiibe.

Oversættelse af brev nr. 180 (fortsat)

lade regeringen forstå og af dennom begære, at samme capitein derfor må blive straffet, på det at det evigvarende fredsfordrag må blive uforkrænket i alle måder.
Signatum ut in literis.

Udskrift: Postscriptum til amtmand Peder Vibe.

Brev 181 * 7. August 1642

Til Rentemestrene.
Om Betaling til nogle Guldsmede for Sølvtøj, som er leveret til Kongens Døtre. — Geh. Ark.

Rentemeisterne skal forstrecke dy guldsmidde med penning, som haffuer giiordt frøckernis Søllfuergeskiir, indtill gud wyl, Ieg kommer y landit Igen [1]). Københaffuen Slot den 7 Augu: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

Oversættelse af brev nr. 181

Til rentemestrene. Om betaling til nogle guldsmede for sølvtøj, som er leveret til kongens døtre. — Geh. Ark.

Rentemesterne skal forstrække de guldmidde med penge, som haver giordt frøckernis sølvgeskiir, indtil gud vil, jeg kommer i landet igen [1]). Københavns Slot den 7 Augu: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Rentemesterne til hænde.

---

singør Strömfelt gjengiver i en Skrivelse til sin Regering af 17. Septbr. 1642 følgende Beretning derom af en dansk Baads-mand: Da det danske Skib saa, at en svensk Orlogsmand fulgte efter det, gav det dansk Løsen, nemlig 3 Skud, hvilket Svenskerne besvarede med 2 Skud; senere da man kom ind under Bornholm, gav det danske Skib 3 Skud for Slottet (Hammershus), og da man saa, at Svenskerne ikke vilde komme om Bord og vise Søbrev, afskjødes der 4 Skud uden dog at gjøre Skade. Da dette ikke frugtede, og de Svensker ikke strøge Sejl, befalede Valdemar Christian, at man skulde bringe dem med Magt dertil, men Anders Bilde sagde: Før han stryger, før lader han sig skyde i Sænk, thi hvis han gjør det, mister han Hovedet. Under denne Overvejelse gik det svenske Skib til Søs (det svenske Rigsarkiv). Foranlediget ved Vibes Klager, blev Sagen forhandlet i det svenske Rigsraads Møde 22. Aug., hvor Axel Oxenstjerna benægtede, at Strømmene omkring Bornholm tilhørte Kongen af Danmark, thi Øen laa i Storsøen (den svenske Rigsraadsprotokol i det svenske Rigsarkiv). Jvfr. Pufendorf, De rebus Suecicis ab expeditione Gustavi Adolfi regis in Germaniam ad abdicationem usque Christinæ, 2. ed., S. 506, og Slange S. 1136.
[1]) Kongen rejste i de følgende Dage til Holsten. Der tænkes paa Udstyret til de to Døtre, som havde Bryllup i Efteraaret

Side 250

Brev 182/4 * 18. August 1642.

Til Christian Pentz og Ditlev Reventlov.

Den Præst i Glückstadt, som sidder i Fængsel, skal løslades, men Kongen vil ikke mere have ham i sin Tjeneste. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.

Der Phaffe, so im loche siidtzet, Sol heraus gelassen werden undt ihm In beiiseindt guther leuthe gesaget werden:
Weiil er Eiinen Extraordinarium Consionatorem Agiret, wessen geleiichen miir Niihmahls fohrgekommen, In dehm Er nit wissen wiil, das Ihm gebühre Eiinen armen Siinder, so das leben verwiircket, folgen undt in miit Gottes wordt, biis das ihm der koph heruntter, trösten Soll, So hatt in auch Niit wii Eiin prediiger, Sondern wii Eiin Bernheuther Inss Loch stecken müssen. Wndt da Er niit Offendtliche der gemeiinde solches, was geskeen, abbiitten wirdt, So wiil ich in Ihm meiinen diinste Niit wissen.
Glyckxburg den 18 Augustj Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Dem graffuen v: Pendtz undt dem Chanseler Reuendlou zu handen.

Oversættelse af brev nr. 182

Til Christian Pentz og Ditlev Reventlov.

Den præst i Glückstadt, som sidder i fængsel, skal løslades, men kongen vil ikke mere have ham i sin tjeneste. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.

Præsten, som sidder i fængslet, skal lades løs og det i gode folks påværhed siges til ham: Weil han optræder som en ekstraordinær koncionator, hvis lignende mig aldrig før er forekommet, i det han ikke vil vide, at det tilkommer en anden syndere, som har forvirket livet, at følge og med Guds ord, til at hovedet kommer af, trøste ham, så har han også ikke som en prædiker, men som en kætter måttet stikke ind i fængslet. Og da han ikke offentligt vil bede menigheden om forladelse for det, som er skeen, så vil jeg ikke vide af ham i min tjeneste. Glücksburg den 18. august anno 1642. Christian.

Udskrift: Til grev v. Pentz og chanceller Reventlow i hænde.

Brev 183/4 * 21. August 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Han skal gjøre Forslag til Kongen om Besættelsen af den ledige Bispestol i Viborg. Kongen udtaler sig imod at suspendere den anklagede Præst paa Amager paa Grund af en blot Mistanke. Han forlanger Oplysninger om en Bondegaard, som

Oversættelse af brev nr. 183

Til Christen Thomesen Sehested.

Han skal gøre forslag til kongen om besættelsen af den ledige bispestol i Viborg. Kongen udtaler sig imod at suspendere den anklagede præst på Amager på grund af en blot mistanke. Han forlanger oplysninger om en bondegård, som

1642, Christiane og Hedevig. 20. Jan. 1642 havde Guldsmed Sten Pedersen i Kjøbenhavn faaet 200 Rdl. i Forskud („paa Regnskab") for Sølvarbejde, han havde under Hænder til Frøkenernes Udrednings Behov; men Rentemestr. Regnsk., hvorfra denne Notits er hentet, viser ikke, at der i Finansaaret 1642—43 er udbetalt noget hertil.

Side 243

Henrik Gyldenstjerne skal afstaa til Kronen. Hvis Kejseren sender Dr. Gebhard som Medhjælper for Auersperg, vil Kongen ikke forhandle med ham. Om Bilagene til det Manifest, som skal udgives mod Hamborg. — Geh. Ark.

Diig Er nocksom bekendt, at M: wyckman Er død, Och at man faar at tencke pa En anden y hans Steed, Huorfor du skaldt lade mig uyde, huem der aff dennom, som forhanden Er, kan uerre papabiles [1]. Der er falden mig nogiit ind, siden ieg talede siist med dig om Presten pa Amags sag, som uil haffuis y acht, At ded sinis nogiit selsamdt, at dii, som forfølger Presten, dy skal ochsa uerre hans dommer. Skal dy Høylerde uerre hans dommer, da bør ded Lockede kuy[n]dfolckis Brødre uerre Actores [2]). Kommer den uiis først op, at Man maa suspendere En Prest pa Nogle Maneders tyd ab offitio for En blodt suspition eller snack skiild, Da uyl ded gaa skarp tiil for dii andre. Du skaldt lade mig uyde, huor Neer ded er med den bundegaard, som Hendrich gyldenstern skulle afsta ymod ded Ius patronatus, hand fiick aff Cronen, Tii ieg ued inted, huor uiidt ded er kommen dermed [3]).

Oversættelse af brev nr. 183

Henrik Gyldenstjerne skal afstå til Kronen. Hvis Kejseren sender Dr. Gebhard som medhjælper for Auersperg, vil kongen ikke forhandle med ham. Om bilagene til det manifest, som skal udgives mod Hamborg. — Geh. Ark.

Dig er nocksom bekendt, at M. Wichman er død, og at man får at tænke på en anden i hans sted, hvorfor du skal lade mig vide, hvem der af dennem, som forhånden er, kan være papabiles [1]). Der er falden mig noget ind, siden jeg talede sidst med dig om præsten på Amagers sag, som vil haves i agt, at det synes noget selsomt, at de, som forfølger præsten, de skal også være hans dommer. Skal de høylerde være hans dommer, da bør det Lockets kvindfolks brødre være Actores [2]). Kommer den vis først op, at man må suspendere en præst på nogle måneders tid ab officio for en blot suspition eller snak skyld, da vil det gå skarp til for de andre. Du skal lade mig vide, hvor nær det er med den bondegård, som Hendrich Gyldenstern skulle afstå imod det ius patronatus, han fik af Cronen, thi jeg ved intet, hvor vidt det er kommen dermed [3]).

[1]) Som bemærket ovfr. S. 190, døde Biskop Wichmann Hasebart i August 1642. Hans Efterfølger blev Mag. Frands Rosenberg, f. 1593, † 1658, tidligere Professor ved Gymnasiet i Lund. Under 16. Novbr. 1642 udgik aabent Brev om hans Udnævnelse (Jydske Reg. X, 244). Se om ham Pontoppidan, Ann. eccl. Dan. IV, 176 f. Rietz, Skånska skolväsendets hist. S. 293 f.

[2]) Talen er om Hans Klavsen Jeger, Sognepræst i Taarnby paa Amager (Wiberg, Alm. dansk Præstehist. III, 286). Om hans Sag findes i Acta consistorii følgende Notitser: 31. Aug. 1642 „blev læst Hr. Hanses paa Amager Varselsseddel til MUcum Rectorem belangende, at han vilde møde til Smørum Ting til Vidnesbyrd at paahøre om det Lejermaal med Peder Hammers Søster, som Hr. Hans beskyldes for". 17. Septbr. 1642 „Fogdens Forsæt mod Hr. Hans paa Amager om det Lejermaal, han beskyldes for, blev læst. Hr. Hans havde lovet paa Tinget at ville give Svar derpaa til i Dag 8 Dage". Hr. Hans blev i Embedet til sin Død. Jvfr. om ham med Hensyn til et andet Uheld, han havde, Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. 1537—1621 III, 617.

[3]) Efter Kongens Udtryk maa Henrik Predbjørnsensen Gyldenstjerne til Skovsbo og Elvedgaard allerede paa denne Tid være kommen

Side 244

Myn Agent tiil wiien [1)] haffuer skreffuit hiid, At dii haffuer for y ded keysserlige hoff at Adjungere greffuen aff Auuersberg Doctorem Geberhardt [2)], som altiid haffuer uerrit dy hamborgers anden hand ymod mig, Huorfor Ieg haffuer skreffuen samme greffue tiil, at, saframdt att samme D: bliiffuer hannem Adjungerit, daa uyl Ieg ingen communication haffue med hannem, Huilckit ieg hobis att skal forhindre samme D: ankomst.

Frederich gunther uar y den mening Nu siist y køben:, At dii bylage, som burde att uerre huos dii Acta, som skal tryckis [3)], waar inted der huoss, Huorfor ieg strax Epther myn ankomst hiid talede med landt Chanseleren om samme leiilighed, Som Affirmerede ded cónstanter, at aldt ded, som bør att uerre derhuos, waar sendt henad køben: Huorfor der skal anuendis den største fliid skee kan, At man med ded første faar ded hiid. Vale. Aff Glyckxborg den 21 Au: Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 183

Min agent til Wien [1)] har skrevet hid, at de har for i det kejserlige hof at adjungere greven af Auersberg doktor Gebhardt [2)], som altid har været de hamborgeres anden hånd imod mig. Hvorfor jeg har skrevet samme greve til, at såfremt at samme dr. bliver ham adjungeret, da vil jeg ingen kommunikation have med ham, hvilket jeg håber at skal forhindre samme dr.s ankomst.

Frederik Günther var i den mening nu sidst i København, at de bilag, som burde at være hos de akter, som skal trykkes [3)], var intet derhos, hvorfor jeg straks efter min ankomst hid talede med landkansleren om samme lejlighed, som affirmerede det konstanter, at alt det, som bør at være derhos, var sendt hen ad København. Hvorfor der skal anvendes den største flid ske kan, at man med det første får det hid. Vale. Af Glücksburg den 21. august anno 1642.

Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christen Thomesen til hænde.

Brev 184/4 * 28. August 1642.

Til Jørgen Vind.

Han skal, da Kongen har lovet Hertug Frederik noget af det kjøbte Gods i Holsten til hans Underhold, sende en Fortegnelse

---

i Besiddelse af den omtalte Patronatsret. Denne har maaske saaledes været en anden end den til Østerlev Kirke i Christiansstad Len, om hvis Mageskifte mod Kjørsingegaard i Fyn der forhandledes mellem Kongen og Henrik Gyldenstjerne i Aarene 1640—42. 1643 fik Kongen Kjørsingegaard ved et Mageskifte, uden at Gyldenstjerne fik Patronatsretten til Østerlev; denne fik han først 1648 ved et nyt Mageskifte af Bøndergods. Vedel Simonsen, Saml. t Elvedgaards Hist. I, 131 ff.

[1)] Dr. Vilhelm Bidenbach.

[2)] Dr. Gebhard, kejserlig Hofraad.

[3)] Manifestet mod Hamborg; se ovfr. S. 232.

Side 245

over Prins Christians Indtægter af hans Len i Laaland og Falster samt af Rentekammeret, for at den ene Broder ikke skal have Grund til at klage over, hvad den anden faar. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Epthersom Ieg haffuer loffuit myn Søn Erdtzbisskoppen aff Brehmen nogiit aff ded købdte godtz heer y landte holstein tiil hans vnderholding [1]), Daa paded at hand tiil syn Staadt at holde inted faar mehre, End Prindtzen haffuer, Da skaldtu uerre derom, at flii mig En Riichtig designation paa ded, som Prindtzen kan haffue Om Aarit aff dy lehn, hand haffuer y falster och laaland [2]), saoch aff Rentheriit, Paded den Ene icke skall haffue siig mehre End den anden att beklaage. Vale. Aff Glyckxborg den 28 Augustj Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Och Renthemeister tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 184

over prins Christians indtægter af hans len i Lolland og Falster samt af rentekammeret, for at den ene broder ikke skal have grund til at klage over, hvad den anden får. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Eftersom jeg har lovet min søn ærkebiskoppen af Bremen noget af det købte gods her i landet Holsten til hans underholdning [1]), da på det at han til sin stads at holde intet får mere, end prinsen har, da skal du være derom, at tilvejebringe mig en rigtig designation på det, som prinsen kan have om året af de len, han har i Falster og Lolland [2]), så og af renteriet, på det den ene ikke skal have sig mere end den anden at beklage. Vale. Af Glücksburg den 28. Augustj Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Danmarks Riges Råd og rentemester til hænde.

Brev 185/4 * 28. August 1642.

Til Peder Vibe.

Kongen ønsker, at det brandenborgske Gesandtskab i Stockholm maa hidføre et for Enkedronningen gunstigt Resultat, men Tiden maa vise, om Løfterne ville blive holdte. En tilsendt Model af en Mølle til at pumpe Vand ud duer ikke. d'Avaux og Salvíus ere misnøjele med Kejserens Ratifikation af Fredspræliminærerne. Der ligger et Par Skibe rede til at føre d'Avaux til Frankrig, men han maa ikke trække Tiden for længe ud. — Geh. Ark.

Dyne thuende skriiffuelser sub dato den 10 och 13 Huius Erre mig filhande komen, Och deraff Churfiirsten aff Brandenborgs gesandters ankomst til Stockholm fornommen med ded, du haffuer kund Erfahre derris werff

Oversættelse af brev nr. 185

Dine to skrivelser sub dato den 10. og 13. huius er mig tilhende kommet, og deraf kurfyrsten af Brandenborgs gesandters ankomst til Stockholm fornommen med det, du har kunnet erfare deres verf [anliggende/ærinde].

[1]) Jvfr. ovfr. S. 225.
[2]) Nykøbing, Aalholm, Halsted Kloster og Ravnsborg Len (Danske Saml. VI, 332).

Side 246

at werre, Huorpa ieg dig inted forholder, Att ded uar at Ønske, at ded uar Regeringens mening, at dy uylle Epther dyn Imagination gørre ded Imod Enckedronningen, som du skriiffuer, Mens vdgangen deraff skal uel uyse ded wd, nar man uyl werre Assererit, at ded, som bliiffuer loffuit, skal bliiffue holdt [1]). Den offuerskickede Modell eller affriidtz aff en mølle tiil at maale wandiit ud Er mig uel bekend, Tii dentiid haffnen ued tøyhussit bleff giiordt for 43 Aar siiden [2]), Da bleff samme Maaner aff møller brugdt Och kostede mangen hestiis liiff, Tii samme werck gaar heel hardt, saat ded gaar ud offuer hesten och koster dageliigen megiit at flycke, fordi att der gaar altiid nogiit ysønder derpa.

M: dauaus och Saluius Er heel perplex offuer den confirmation pa Lydtzous tractater y hamborg, som greffuen aff Auuersberg stackit siiden fiick fra keysse:

Dii holdte en aff myne Enspendiger op y Otte dage, førend hand kunde komme derfra med suar pa ded breff, hand førdte dem samme sag angaendis [3]).

Ett aff myne beste Orloff skiibe, som kalliis Oldenborg, med thuende Reii støcker Och En Piinasse ligger her paa

Oversættelse:
At være, hvorpå jeg dig intet forholder, at det var at ønske, at det var regeringens mening, at du ville efter din imagination gøre det imod enkedronningen, som du skriver, mens udgangen deraf skal vel vise det ud, når man vil være assereret, at det, som bliver lovet, skal blive holdt [1]). Den oversendte model eller afrids af en mølle til at måle vandet ud er mig vel bekendt, thi dengang havnen ved tøjhuset blev giort for 43 år siden [2]), da blev samme måner af møller brugt og kostede mangen hests liv, thi samme værk går hel hårdt, såat det går ud over hesten og koster dagligt meget at flykke, fordi at der går altid noget i sønder derpå.

M. d'Avaux og Salvius er hel perpleks over den konfirmation på Lützows traktater i Hamburg, som greven af Auersberg stakket siden fik fra kejseren:

De holdt en af mine enspendiger op i otte dage, førend han kunde komme derfra med svar på det brev, han førte dem samme sag angående [3]).

Et af mine bedste orlovsskibe, som kaldes Oldenborg, med to reise-stykker og en pinasse ligger her på

[1]) De kurfyrstelige Afsendinge v. Götze og v. Leuchtmar kom 9. Aug. til Stockholm. De skulde forhandle dels om en Vaabenstilstand mellem de Svenske og Kurfyrst Frederik Vilhelm, dels om dennes Ægteskab med Dronning Christina, dels om Enkedronning Maria Eleonora. Om Enkedronningen kom man 24. Septbr. til den Overenskomst, at den svenske

Regering skulde tilsikre hende et aarligt Underhold af 30,000 Rdl., hvorimod hun skulde tage Ophold i Preussen. Om Gesandtskabet se Urkunden u. Actenstücke zur Gesch. d. Kurf. Friedrich Wilhelm I, 566 ff. Skandinav. Litter. Selsk. Skrifter 1811 S. 55 f. Odhner, Sveriges deltagande i westfaliska fredskongressen S. 78 ff. Se Kongens Breve af 1., 10. og 13. Septbr. samt 3. Novbr. (eller Oktbr.) 1642.
[2]) Om Opførelsen af Tøjhuset og de derved foranledigede Opfyldningsarbejder se ovfr. S. 42 og Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskrivelse IV, 201.
[3]) Om Kongens Forhandlinger med d'Avaux og Salvius angaaende Tiden for Lejdebrevenes Udvexling og for Fredsforhandlingens Begyndelse se Fridericia, anf. Skr. II, 310.

Side 247.

Fortsat side 246 Brev 185/4

Reiiden Epther M: dauaus begehring til at føre hannem offuer tiil franckerige. Biier hand for lenge med siin Reiisse, at ded løbber ymod wiinteren, Da gaar myne skiib inted henad franckerige, mens liige henad københaffuen [1]). Glyckxburg den 28 Augustj Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A M: M: wiibe.

Oversættelse af brev nr. 185

rejsen efter d'Avauxs begæring til at føre ham over til Frankrig. Biver han for længe med sin rejse, at det løber imod vinteren, da går mine skibe intet hen ad Frankrig, mens lige hen ad København [1]). Glücksburg den 28. Augustj Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Til M. Vibe.

Brev 186/4 * 1. Septbr. 1642.

Til Peder Vibe.

Den svenske Regerings Forlangende om at faa en Afskrift af den kejserlige Ratifikation af Præliminærfreden er kun et Paaskud. Han skal være Enkedronningen behjælpelig ved de brandenborgske Gesandters Forhandlinger samt anholde om, at Hertuginden af Pommerns Livgeding maa forskaanes for Paalæg. — Geh. Ark.

Wdaff dyn skriiffuelse Erfahrer Ieg, at Regeringen y Suerrig inted uyl lade keysserens Ratification offuer lydtzous tractater passere, uden dii Seer copiam deraff. Saa maa du forseckere dem, at Om den icke uaar forhanden, da haffde Ieg inted skreffuen dem tiil, at Ieg haffuer siiet den at uerre, som den Bør at werre. Ieg tencker, at om dii icke haffue ded at støde dem pa, da hyttede dy uel pa nogiit andiit. Och Eptherdi Enckedronningen aff Suerrig Imaginerer sig, att dii Brandenborgiske gesandter Er for hinders skiild sendt ind y suerrig, Da skaldtu werre hinder behiielpelig at driiffue hinders sag wed samme gesandter. Paa Hertuginden af Pommerns [2]) wegne skaldtu wden

Oversættelse af brev nr. 186

Til Peder Vibe.

Den svenske regerings forlangende om at få en afskrift af den kejserlige ratifikation af præliminærfreden er kun et påskud. Han skal være enkedronningen behjælpelig ved de brandenborgske gesandters forhandlinger samt anholde om, at hertuginden af Pommerns livgeding må forskånes for pålæg. — Geh. Ark.

Ud af din skrivelse erfarer jeg, at regeringen i Sverige intet vil lade kejserens ratifikation over Lützows traktater passere, uden de ser kopien deraf. Så må du forsikre dem, at om den ikke var forhånden, da havde jeg intet skrevet dem til, at jeg har set den at være, som den bør at være. Jeg tænker, at om de ikke have det at støde dem på, da hyttede de vel på noget andet. Og efterdi enkedronningen af Sverige imaginerer sig, at de brandenborgske gesandter er for hinders skyld sendt ind i Sverige, da skal du være hinder behjælpelig at drive hinders sag ved samme gesandter. På hertuginden af Pommerns [2]) vegne skal du uden

[1]) Under 20. Juli 1642 havde Stenzel v. Jasmund faaet Ordre til med Skibene Oldenborg og den hollandske Fregat at begive sig til Glückstadt for derfra at føre d'Avaux til Calais eller anden fransk Havn (Sjæll. Reg. XXI, 157). 15. Septbr. rejste d'Avaux hjem (Chemnitz, Königl. Schwedisch. in Teutschland geführter Krieg IV, 2, 100).
[2]) Hertuginde Hedevig, Christian IV's Søsterdatter; se Brevene 1636—40 S. 331.

Side 249
Fortsat side 256 Brev 187/4

skedde ymellom mig och dii Suenske, dentiid Stralsund bleff besat med Suensk folck [1]), skal` opsøgis och En copie deraff hiidsendis.

Ieg drager med gudz hiielp med ded første herfra henad Lyster dyb, der att besee leiiligheden [2]), ty Ieg haffue disse dage Marskalcken [3]) wformerckt derhen, som dii Catholicher dyger ded land ynd pa hertugen aff holsteins gebiit, at Erfahre sammestedtz leiiligheden. Saa haffuer hand Refererit, att dii haffuer allerede biigd Ett Capell och En skole. Capellit Er sa stordt, at derudi skan(!) faa 200 personer Pladtz, Och Er søgningen sa stor tiil samme Capell, att Icke halffpardtten kan faa Rom dery. Dii gottorpienses haffuer aldrig wiildt uerre ded gestendig, at dii haffude Lyberum Exersitium Religionis der, Mens Nu leg mercker, att dii uyl giiffue for tiil gottorp, att dii sliigdelt uel maa gjøre, fordi att ded land uar inted tiil, dentiid der bleff transigerit ymellom Riigit og dem Om Reliigionen, Da Er Stadtholderen y køben: befahliit at sende thuende sma skiib derhen, som skall tage toll aff aldt ded [4]), som føris hen tiil dii kompaner, ty pa sligge Nii werck bør man ochsa forsøge Nii attentata, paded hertugen kan først klage offuer mig.

[1]) Kongen tænker vistnok paa Overenskomsten af 17. Septbr. 1628 mellem ham og Axel Oxenstjerna om Stralsunds Besættelse af svenske Tropper. Slange S. 634 f.
[2]) Kongen kom 7. Septbr. til Ballum paa Slesvigs Vestkyst ved den inderste Ende af Listerdyb, hvor han vilde anlægge en Handelsstad (se Brevene af 10. Septbr. og 22., 25. og 26. Novbr. 1642, samt Danske Saml. 2. R. III, 390). Det var ikke der, at det katholske Kapel, som omtales i den følgende Del af Brevet, laa, men sydligere, og Kongen maa ved at sætte de to Ting i Forbindelse med hinanden mere have tænkt paa Rejsen derhen end paa selve Opholdet ved Listerdyb. Om det katholske Kapel se for øvrigt Brevene 1636—40 S. 403 og Slange S. 1138 f. Enden paa Forhandlingerne om det blev, at det maatte lukkes.
[3]) Hofmarskalken Knud Jakobsen Ulfeldt.
[4]) Se Brevet Nr. 192.

Side 250

Fortsat side 257 Brev 187/4

Ded er høy tyd, at uy seer os uell for, Tii pa dii steeder Erre landene Blotte, och man kan paa dy steeder sette mange tussind mand heel wformerckt yland Och gørre, huad dii icke uylle lade, bade y Iudtland och begge fiirstendom [1]). Vale.
Aff Glycksborg den 1 Septem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 187

Fortsat side 257 Brev 187/4

Det er høj tid, at vi ser os vel for, thi på de steder er landene blotte, og man kan på de steder sætte mange tusind mand hel uformærkt i land og gøre, hvad de ikke ville lade, både i Jutland og begge fyrstendommer [1]). Vale.
Af Glücksburg den 1. Septem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christen Thomesen til hænde.

Brev 188/4 * 10. Septbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er meget vel fornøjet med den Plads til at anlægge en By, som han har fundet i Nærheden af Ballum; derimod misbilliger han Planen om at befæste Snoghøj. — Geh. Ark.

Ieg haffuer disse dage werrit y Ballum biie Och besiiet leiiligheden sammestedtz och befunden, At man der y negden heel uel kan fundere En Biie aff Stor importans [2]), huilchen leiilighed du Erfahrer aff Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt.
Dentiid Ieg begaff mig pa Reiissen derhen, Daa haffde Ieg inted tenckt at finde pa sliiggen Pladzt, som ieg fandt pa. Dii godt folck, som haffde for at fortificere Snoghøj,

Oversættelse af brev nr. 188

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er meget vel fornøjet med den plads til at anlægge en by, som han har fundet i nærheden af Ballum; derimod misbilliger han planen om at befæste Snoghøj. — Geh. Ark.
Jeg har disse dage været i Ballum by og beset lejligheden sammesteds og befunden, at man der i negden hel vel kan fundere en by af stor importans [2]), hvilken lejlighed du erfarer af statholderen hr. Corfitz Ulfeldt.
Dengang jeg begav mig på rejsen derhen, da havde jeg inted tænkt at finde på sliggen plads, som jeg fandt på. De godt folk, som havde for at fortificere Snoghøj,

[1]) En Koncept til en Svarskrivelse fra Christen Thomesen Sehested paa Kongens Brev, dat. 10. Septbr. 1642, findes i Rigens Raads Breve Fasc. 52.

[2]) Se ovfr. S. 249. Under 9. Septbr. havde Lensmanden paa Riberhus, Gregers Krabbe, faaet Brev om, at han, da Kongen vilde have Marsklandet ved Ballum inddiget, skulle tilsige Diggreven af Bredsted og lade Søkanten fra Ballum til Enden af Marsken opmaale (Jydske Tegn. X, 487). Slange, hvis Fremstilling S. 1141 er grundet paa Brevet ovenfor og Kongens Dagbogsoptegnelse, har ganske misforstaaet Lokaliteterne, da han mener, at Ballum ligger der, hvor nu Fredericia ligger.

Side 251
Fortsat side 258 Brev 188/4

dy haffde inted siiet landtkordttit uel Igennom, Mens allene holdt fiinsk grød och skelfiisk y stor Estime. Vale. Aff Hadersleffhus Den 10 Septem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 188

Fortsat side 258 Brev 188/4

de havde inted set landkortet vel igennem, mens alene holdt fiinsk grød og skelfisk i stor estime. Vale.
Af Haderslevhus den 10. Septem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christen Thomesen til hænde.

Brev 189/4 * 10. Septbr. 1642.

Til Peder Vibe.

Om de Betingelser, som Enkedronning Maria Eleonora bør stille for at tage Ophold i Preussen. — Geh. Ark.

Dyn skriiffuelser thuende Erre mig heer tiilhande kommen, Och deraff forstanden, huoruydt du y Enckedronningens sag est kommen. Huad dy Brandenborgiske abgesandter der haffuer forrettit [1]), ded haffuer dii ladiit Enckedronningen forsta, som hun siiden mig haffuer ladiit forsta, Huorpa Ieg hinder gaff tiil suar, Att hun siig heel uel kunde lade contentere med 26000 daler om Aariit, Saframdt hun dem Epther siin contento y Priissen dem (!) motte annamme, Och at Churfiirsten hinder Ett hus y Priissen uylle Indrømme Och uerre hinder god for samme Summa Penning.

Om huilcken leiilighed dii Chur Brandenborgiske abgesandter bør at Errindris. Saframdt samme gesandter wiil demonstrere werden, at Enckedronningens sag dennom gaar tiil hierdtid, da bør dy at disponere Regeringen derhen; at Enckedronningen y ded ringiste Erlanger Ett Aars intrade aff lyffgedingit til at beginde syn husholding med.
Aff Hadersleff hus den 10 Septem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A M: M: wiibe.

Oversættelse af brev nr. 189

Til Peder Vibe.
Om de betingelser, som enkedronning Maria Eleonora bør stille for at tage ophold i Preussen. — Geh. Ark.

Din skrivelser to er mig her tilhønde kommet, og deraf forstanden, hvorudt du i enkedronningens sag est kommen. Hvad de brandenborgiske abgesandter der har forrettet [1]), det har de ladet enkedronningen forstå, som hun siden mig har ladet forstå, hvorpå jeg hinder gav til svar, at hun sig hel vel kunde lade contentere med 26000 daler om året, såfremt hun dem efter sin contento i Preussen dem (!) måtte anamme, og at kurfyrsten hinder et hus i Preussen ville indrømme og være hinder god for samme summa penning.

Om hvilken lejlighed de kurbrandenborgiske abgesandter bør at erindres. Såfremt samme gesandter vil demonstrere werden, at enkedronningens sag dennom går til hiertid, da bør de at disponere regeringen derhen; at enkedronningen i det ringeste erlanger et års intrade af livgedinget til at begynde sin husholdning med.
Af Haderslevhus den 10. Septem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Til M. Vibe.

[1]) Se ovfr. S. 246.

Side 252
190. 13. Septbr. 1642.

Til Peder Vibe.

Han skal forebringe den svenske Regering Hertuginde Anna Sophie af Brunsvigs Begjæring angaaende Enkedronningen. — Geh. Ark.

Aff huosføiiede Skriiffuelse Erfabrer du, huad Hertuginde Sophia Eliisabet [1]) aff Brunswich paa siin Søsters wegne aff mig begehrer, Huorfor du skaldt gørre diit beste, Att du Epther hinders begehring kandt ded huos Regeringen Erlange.
Hadersleffhus den 13 Septem: Anno 1642.

Udskrift: A M: M: wiibe.

Oversættelse af brev nr. 190

Til Peder Vibe.
Han skal forebringe den svenske regering hertuginde Anna Sophie af Brunsvigs begæring angående enkedronningen. — Geh. Ark.

Af vedhæftede skrivelse erfarer du, hvad hertuginde Sophia Elisabeth [1]) af Brunswick på sin søsters vegne af mig begærer, hvorfor du skal gøre dit bedste, at du efter hinders begæring kand det hos regeringen Erlange.

Haderslevhus den 13. Septem: Anno 1642.

Udskrift: Til M. Vibe.

Brev 191/5 * 13. Septbr. 1642.

Til Peder Vibe.

Om Enkedronningens Sag maa man afvente Udfaldet af de brandenborgske Forhandlinger. Han skal lade Præsterne i Sverig erfare Kurfyrsten af Sachsens Mening om den svenske Krigsførelse i Tydskland. — Geh. Ark.

Att der falder allehande discurs for Om Enkedronningens vnderholding, derpa thuiffler ieg Inted. Der Er Ickeheller at Iudicere derom, førend man seer vdgangen aff ded Brandenborgiiske werck. Huad Churfursten aff Saxens Iudicium Er om den Suenskiis Armatur y tyskland, ded haffuer du aff huosføiiede Copie at Erfahre [2]), huilcken du skaldt communisere Presterne der y landit, sa uyt mueligdt Er.
Aff Hadersleff huss den 13 Sep: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A M: M: wiibe.

Oversættelse af brev nr. 191/5

Til Peder Vibe.

Om enkedronningens sag må man afvente udfaldet af de brandenborgske forhandlinger. Han skal lade præsterne i Sverige erfare kurfyrsten af Sachsens mening om den svenske krigsførelse i Tyskland. — Geh. Ark.

At der falder allehånde discurs for om enkedronningens underholding, derpå tvivler jeg intet. Der er ikke heller at Iudicere derom, førend man ser udgangen af det brandenborgiske værk.
Hvad kurfyrsten af Sachsens Iudicium er om den svenske armatur i Tyskland, det har du af vedhæftede copie at erfare [2]), hvilken du skal communisere præsterne der i landet, så vidt muligt er.
Af Haderslevhus den 13. Sep: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Til M. Vibe.

---

[1]) Fejlskrift for Anna Sophie.
[2]) Kurfyrst Johan Georgs Skrivelse til Kongen, hvori han klager over den svenske Krigsførelse, er dat. 26. Aug. og modtoges i Haderslev 13. Septbr. (Geh. Ark., Sachsen Nr. 48 b).

Side 253

Brev 192/5 * Omtr. 14. Septbr. 1642.

Udkast til en Instrux for Markus Whitte, der skal tage Told af de Varer, som udføres af Riget gjennem Listerdyb. — Geh. Ark.

Instruction
Pa Marckus wiidt, at hand med den, som hannem Adjungerit Er, skall haffue Indseend, Att inted føriis vdaff Riigit ygennom lyster diib tolfrii, mens tage toll aff heste och feh Epther den toll, som der giiffuis aff sliigdt godtz y kolding. Aff korn och andiit sliigdt skall tagiis toll, Epthersom den tagis aff fremmid godtz y Riibe.
Huad hand nu y dii mader oppeberrer, ded skall hand Riichtig optegne och strax stycke ded y den kyste, som dertiil hannem tiilstillit Er, huortiil findis thuende Nøggeler, huoraff gregers krabbe skall haffue den Ene Och hand den anden. Och skall samme Capitein hollis En dreng, som skriiffue kan, Med huiilcken gregers krabbe skall Accordere Om hans Arss løn, kosten skal hand haffue pa Skiibit [1]).

Oversættelse af brev nr. 192

Udkast til en instruks for Markus Whitte, der skal tage told af de varer, som udføres af riget gennem Listerdyb. — Geh. Ark.

Instruktion
På Markus vidt, at han med den, som ham er adjungeret, skal have indseende, at intet føres ud af riget igennem lyster dyb toldfri, men tage told af heste og fæ efter den told, som der gives af sligt gods i Kolding. Af korn og andet sligt skal tages told, eftersom den tages af fremmed gods i Ribe. Hvad han nu i de måder oppebærer, det skal han rigtig optegne og straks stykke det i den kiste, som dertil ham tilstillet er, hvortil findes to nøgler, hvoraf Gregers Krabbe skal have den ene og han den anden. Og skal samme capitein holdes en dreng, som skrive kan, med hvilken Gregers Krabbe skal accordere om hans årsløn, kosten skal han have på skibet [1]).

Brev 193/5 * 20. Septbr. 1642.

Til Biskop Jesper Brochmann.

Præsterne i Sjællands Stift maa ikke i deres Bønner kalde Kongen Christian den Fjerde og Prinsen Christian den Femte. — Grams Afskr. i Geh. Ark.

Salutem in Christo Ieſu. Keere D: Doctor, y skal tilholde Presterne y Eders Stiicht, at dy y deris Bønner for mig och Printzen Inted skall bruge Quartum aut quintum Num:, Al den stund den alene hører at haffves y Acht y

Oversættelse af brev nr. 193

Til Biskop Jesper Brochmann.

Præsterne i Sjællands Stift må ikke i deres bønner kalde kongen Christian den Fjerde og prinsen Christian den Femte. — Grams Afskr. i Geh. Ark.

Salutem in Christo Ieſu. Kære D: Doctor, I skal tilholde præsterne i eders stift, at de i deres bønner for mig og prinsen intet skal bruge quartum aut quintum num:, al den stund den alene hører at haves i agt i

[1]) En Instrux i Overensstemmelse med Kongens Ordre udfærdigedes af Kancelliet under 14. Septbr. 1642 (Sjæll. Reg. XXI, 169). Samme Dag oversendtes denne Instrux til Lensmanden paa Riberhus tilligemed en Toldkiste for at besørges videre til Markus „Weicht“ (Jydske Tegn. X, 487). Om Skibskaptajn Markus Whitte se Brevene 1636—40 S. 336. Jvfr. ovfr. S. 249.

Side 254
Fortsat side 261 Brev 193/5

Patenter, Geldsbreffve, Passer och andet, som Regeringen vedkommer. Vale. Aff Hadersleffhus den 20 Septem: Anno 1642 [1]).
Christian.

Udskrift: Byskoppen D: Jessper Brockman tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 193

Fortsat side 261 Brev 193/5

patenter, gældsbreve, passer og andet, som regeringen vedkommer. Vale. Af Haderslevhus den 20. Septem: Anno 1642 [1]).
Christian.

Udskrift: Biskoppen dr. Jesper Brochmand til hænde.

Brev 194/5 * 20. Septbr. 1642.

Til Biskop Hans Borchardsen.

Præsterne i Ribe Stift maa ikke i deres Bønner kalde Kongen Christian den Fjerde og Prinsen Christian den Femte. — Afskr. i Ribe Stiftsarkivs Register over indgangne Kongebreve [2]).

Salutem in Christo Iesu. Kiære D: Doctor, I skal tilholde Præsterne i Eders Stift, at de i deres Bønner for Mig og Printzen Intet skal Nefne quartum eller quintum, ald den stund sligt alleene hører at haves i Agt i Patenter og Breve, Passer og andet, som hører til Regeringen. Vale. Af hadersleb huuss d. 20 Sept: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Biskoppen D: hans Borchersøn til hænde.

Oversættelse af brev nr. 194

Til Biskop Hans Borchardsen.

Præsterne i Ribe stift må ikke i deres bønner kalde kongen Christian den Fjerde og prinsen Christian den Femte. — Afskr. i Ribe Stiftsarkivs Register over indgangne Kongebreve [2]).

Salutem in Christo Iesu. Kære dr. Doctor, I skal tilholde præsterne i eders stift, at de i deres bønner for mig og prinsen intet skal nævne quartum eller quintum, al den stund sligt allene hører at haves i

agt i patenter og breve, passer og andet, som hører til regeringen. Vale. Af Haderslevhus d. 20. Sept: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Biskoppen dr. Hans Borchersen til hænde.

Brev 195/5 * 28. Septbr. 1642.

Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.

Det er ikke imod Kongens Ønske, hvis han modtager Hannibal Sehesteds Bryllups-Indbydelse. — Geh. Ark.

Freundtlicher, Herdtzliiber Sohn, weiil der Stadthaldther auss Norwegen Itzo sich nach diir zu Reiissen vorgenommen

Oversættelse af brev nr. 195

Til Hertug Frederik, ærkebiskop af Bremen.

Det er ikke imod kongens ønske, hvis han modtager Hannibal Sehesteds bryllupsindbydelse. — Geh. Ark.

Venlig, hjerteKære søn, weil statholderen af Norge itzo sig efter dig til rejsen vorgenommen

[1]) Jvfr. Brevet Nr. 194.
[2]) Meddelt af Hr. Overlærer J. Kinch. Brevet har tidligere været trykt hos Frost, Efterr. om Ribe Domkirke S. 44 med Datum 2. Septbr. 1642 og nogle enkelte mindre Afvigelser. Mon virkelig dette og det foregaaende, hermed næsten enslydende Brev have været egenhændige?

Side 255

Fortsat side 262 Brev 195/5

Ihn meiinung, wii ich verstanden, Das Er dich zu seiiner hochtzeiit Einladen wiil, Alss habe ich nit vntherlassen wollen dich mit dissem skreiben zu besuchen Vndt darneben freundt, vetterlich zu versteen geben,

Dass, da deiine gelegenheit Es leiiden kan Ihm darein zu wiilfahren, das solches miir nit zu wiideren sein wiirdt. Befehle dich hiimit dem gewaltigen Skudtz gottes vndt verbleiibe allezeiit

Dein getrewer vather
Christian.

Auff dem hause Hadersleben den 28 Septem: Anno 1642.

Udskrift: An Meiinen Herdtzliben Sohn dem Erdtzbyskop von Brehmen.

Oversættelse af brev nr. 195

Fortsat side 262 Brev 195/5

i den mening, som jeg har forstået, at han dig til sin bryllupsfest indbyde vil, altså har jeg ikke villet undlade at besøge dig med dette skreiben og derneben venligt, faderligt at tilkendegive,

at, såfremt din lejlighed kan lide det ham derimod at vilfare, det sådan mig ikke til videren være vil. Befaler dig hermed til Guds mægtige skyts og forblever allertid

Din trofaste fader
Christian.

På huset Haderslev den 28. Septem: Anno 1642.

Udskrift: Til min hjertens Kære søn ærkebiskoppen af Bremen.

Brev 196/5 * 30. Septbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested (?).

Kongen har ladet den engelske Resident Averie vide, at han ikke maa bruge Titlen: kongelig Gesandt, førend Parlamentet agter sin Konge, som det bør. Der skal ledes i Arkivet efter Ægtepagten mellem Christian III's Datter Dorothea og Hertug Vilhelm af Brunsvig-Lyneborg. — Geh. Ark.

Herhuos haffuer du ded Creditif, som Haueŗi [1]) uyl Legitimere sig med for En kongelig gesandter, der dy dog inted achter konningens person y nogen made, Huorfor Ieg haffuer ladt hannem forsta, at hand skal ickun legge ded Vocabulum Legatj aff, Indtil ieg Erfakhre, at dii den, som ded vdgiiffuen haffuer, for derris herre [2]), som ded siig bør. Y morgen, Om gud uyl, uyl Ieg werre paa Slottit weed Otte sleet.

Oversættelse af brev nr. 196

Til Christen Thomesen Sehested (?).

Kongen har ladet den engelske resident Averie vide, at han ikke må bruge titlen: kongelig gesandt, førend parlamentet agter sin konge, som det bør. Der skal ledes i arkivet efter ægtepagten mellem Christian III's datter Dorothea og hertug Vilhelm af Brunsvig-Lüneburg. — Geh. Ark.

Herhos har du det creditif, som Haueŗi [1]) vil legitimere sig med for en kongelig gesandt, der de dog intet agter konningens person i nogen måde, hvorfor jeg har ladet ham forstå, at han skal icKun lægge det vocabulum legati af, indtil jeg erfarer, at de den, som det udgivet har, for deris herre [2]), som det sig bør. I morgen, om Gud vil, vil jeg være på slottet ved otte slet.

[1]) Den engelske Resident i Hamborg, Averie.
[2]) Her mangler Ordet: agter eller lign.

Side 256

Fortsat side 263 Brev 196/5

Der skal Leedis in Archiuo Epther den Ehestiiftung, som Er oprettiid ymellom Christiani III datter och den itzige Regerende hertug aff Lyneborgs herrefader [1]). Vale. Rossenborg den 30 Sep: Anno 1642.
Christian.

Oversættelse af brev nr. 196

Fortsat side 263 Brev 196/5

Der skal ledes in archivo efter den ægtestiftelse, som er oprettet imellem Christian III's datter og den itzige regerende hertug af Lüneburgs herrefader [1]). Vale. Rosenborg den 30. Sep: Anno 1642.
Christian.

Brev 197/5 * 2. Oktbr. 1642.

Til Tolderne i Sundet.

De skulle levere Hans Ulrik Gyldenløve en Sum Penge til Betaling af Folkene paa Frederiksborg. — Geh. Ark., Bil. t. Sundtoldregnsk. 1642.

Disse thuende kuartal Regiister pa ded folck, som Er paa frede:, som belobber tre tussind Otte och fiiresindtziue daler 19 β, skal tollerne y Sundit lade Slodtzherren Hans wldrig gyldenløffue med første leiilighed styllis tiil hande. Frede: den 2 Octo: Anno 1642.
Christian [2]).

Oversættelse af brev nr. 197

Til tolderne i Sundet.

De skulle levere Hans Ulrik Gyldenløve en sum penge til betaling af folkene på Frederiksborg. — Geh. Ark., Bil. t. Sundtoldregnsk. 1642.

Disse to kvartalregistre på det folk, som er på frede:, som beløber tre tusind otte og firesindstyve daler 19 skilling, skal tolderne i Sundet lade slotsherren Hans Ulrich Gyldenløve med første lejlighed stilles til hænde. Frederiksborg den 2. Octo: Anno 1642.
Christian [2]).

Brev 198/5 * 24. Oktbr. 1642.

Til Korfitz Ulfeldt.

Instrux for ham paa hans Rejse til England; han skal medbringe Geværer og Munition til Karl I, forsøge paa at mægle mellem denne og Parlamentet og under visse Tilfælde stille Kongen Hjælp i Udsigt til næste Foraar. — Geh. Ark.

———————————

[1]) Dorothea, en Datter af Christian III, ægtede 1561 Hertug Vilhelm af Brunsvig-Lyneborg, Fader til Hertug Frederik (1636—1648). Det var sikkert af Hensyn til den Ægtepagt, som skulde opsættes mellem Kongens Søn Hertug Frederik og Sophie Amalie, at Christian IV vilde se den ældre Ægtepagt.
[2]) Vedlagt findes Hans Ulrik Gyldenløves Kvittering, dat. Kronborg 16. Novbr. 1642, til Tolderne i Øresund for den nævnte Sum, som skulde være til Folkenes Afbetaling paa Frederiksborg Slot og underliggende Ladegaarde for 2 Kvartaler, beregnet fra 1. April til 1. Oktbr. 1642.

Side 257

Brev 198/5 * 24. Oktbr. 1642.

Instruction, Huoreptheer Sig worris Stadtholder H: Corrfidtz wlfeldt sig skall Rette.
Eptherdi uy fornemmer, at den mysforstand, som En tydlang haffuerrit(!) Imellom vorris Elskelige kere Søster'søn, kon: aff Store Brytannien, och hans Parlamendt y Engeland, Endnu Continuerer, Da haffuer uy for godti ansiiet at sende worris Stadtholder H: Corfidtz wlfeldt til H: k:, at erfabre den rette beskaffenhed om samme leiilighed Och derhuos Erfahre, ued huad middel sliig differens kan Corrigeris och bileggis.
Naaar uorris abgesandter Epther gudz uyllie y Engeland lyckeligen ankommer och ded, som dy seduanlige Curialia vdkreffuer, haffuer afflagdt, Da skal hand H: k: pa uorris uegne forredrage, At, paded H: k: kan erfabre uorris store benegenhed til H: k: uelstand y denne hans wroelig tilstand, Da haffuer uy epther H: k: wenlig begegering, os ued H: k: tiener Iohan Cocheran forrebracht [1]), Nu med uorris abgesandter sendt H: k: Et antal gewehr och Munition.
Saframdt nu sliigdt aff H: k: debito modo accepterit bliffuer, och H: k: siig med uorris abgesandter y discars Indlader, Da skal uorris abgesandter af H: k: fornemme, om ded H: k: icke kunde gefalle, At hand sig pa uorre uegne med Parlementit motte Indlade til at forsøge. om dy icke tiil bedre tancker ymod H: k:, end som dii Nu y begrebben Er, kan disponere.
Saframdt Nu uorris abgesandther formercker, at Sliigdt H: k: wel befallder, da skal hand for alting befliitte sig at Erfahre causam istius malj, Endten det kommer fraa kon: eller vndersatherne, Och huad H: k: intention ymod parlamentit och parlamentens Inten: ymod H: k: kan uerre.
Naar hand nu sliigdt erfahrit haffuer, da skal hand

Oversdættelse 198/5
Instruks, hvor efter vor statholder hr. Korfitz Ulfeldt sig skal rette.
Efterdi vi fornemmer, at den misforstand, som en tidlang har varet imod vor elskelige kære søstersøn, konge af store Britannien, og hans parlament i England, endnu continuerer, da har vi for godt anset at sende vor statholder hr. Korfitz Ulfeldt til h.k. [hans kongelige majestæt], at erfare den rette beskaffenhed om samme lejlighed og derhos erfare, ved hvad middel slig differens kan corrigeris og bilegges.
Når vor abgesandter efter Guds villie i England lykkelig ankommer og det, som de sædvanlige curialia udkræver, har aflagt, da skal han h.k. på vore vegne fordrage, at på det h.k. kan erfare vor store benegenhed til h.k. velstand i denne hans urolig tilstand, da har vi efter h.k. venlig begæring, os ved h.k. tjener Johan Cochran forrebracht [frembåret], nu med vor abgesandter sendt h.k. et antal gevær og munition.
Såfremt nu sliget af h.k. debito modo accepterit bliver, og h.k. sig med vor abgesandter i discurs indlader, da skal vor abgesandter af h.k. fornemme, om det h.k. icke kunde gefalle, at han sig på vore vegne med parlamentet måtte indlade til at forsøge, om de ikke til bedre tanker imod h.k., end som de nu i begreben er, kan disponere.

Såfremt nu vor abgesandther formerker, at sliget h.k. vel befalder, da skal han for alting beflitte sig at erfare causam istius malj, enten det kommer fra kongen eller undersåtterne, og hvad h.k. intention imod parlamentet og parlamentets intention imod h.k. kan være.
Når han nu sliget erfaret har, da skal han

[1]) Om Oberst John Cochrans Sendelse til Christian IV i Efteraaret 1642 se Fridericia, anf. Skr. II, 314. I 34 Dage, fra 24. Sept. til 27. Okt., fik han („Kerckhorn") selv sjette Traktement hos Albert Jørgensen Skotte i Kjøbenhavn (Rentemestr. Regnsk.).

Side 258
Fortsat side 265 Brev 198/5

strax ued uorris skiib Markatten sliigdt lade os forsta. Saframdt nu skiilden findis større huos H: k: end huos Parlamendtit. Da skal worrig(!) abgesandter pa uorre uegne H: k: wenligen lade forsta, at uy gerne Saa, at H: k: for siin egen Roe skiild uylle Accommodere siig, Sauydt som H: k: Respect och Reputation ded kan taale. Och om skylden findis huos Parlamentet, da skal dennom føris til gemytte Icke allene den skade, dy deraff kan haffue Indenlandtz, mens ochsa y mange made vdenlandtz.
Saframdt nu worris abgesandter formercker Sagsens beskaffenhed saledis att uerre, at den forbyttering ymellom H: ker: och Parlamentit er sa stor, at den y wenlighed inted kan Rømmis aff ueiien, Da skal uorris abgesandter forseckere H: k:, At saframdt H: k: kan y denne uynter optinere den Pladzt, hand nu Inde haffuer, med en madelige Armei, Daa wylle uy, med den Allerhøiestis hielp, pa forariit secundere H: kerlighet.
Saframdt Nu sligdt aff H: k: inted grato Animo skulle bliiffue Accepterit, Mens med allehande scrupuleren holde uorris gesandt Op, Da skal uorris abgesandter lade alting gaa, som ded gaar, og gørre syn Honorabile Retret hiem til os ygen.
Mens saframdt hand formercker, at H: k: for sadan offerter ued oss tack Och uyl sig y alle made sig oss gerne Accommodere, Da skall uorris abgesandter sliigdt, sauit immer mueligdt kan werre, ded hiiemmeligdt holde Och siig tiil os Igen begiiffue. Dog saframdt worris gesandter Icke uden faare kan komme der aff Riiget ygen, da skal hand holde siig op huos H: k: intil Aaben wand, Huortil hand huos sig skal beholde uorris skiib, som kallis den graa wiilff(!) [1]).

Pa køben: Slott den 24 Octo: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldtz Instruction.

Oversættelse af brev nr. 198

Fortsat side 265 Brev 198/5

straks ved vris skib Markatten sliget lade os forstå. Såfremt nu skylden findes større hos h.k. end hos parlamentet. Da skal vor abgesandter på vore vegne h.k. venligen lade forstå, at vi gerne så, at h.k. for sin egen ro skyld ville accommodere sig, såvidt som h.k. respect og reputation det kan tåle. Og om skylden findes hos parlamentet, da skal dennom føres til gemytte ikke allene den skade, de deraf kan have indenlands, men også i mange måde udenlands.

Såfremt nu vor abgesandter formercker sagsens beskaffenhed således at være, at den forbyttering imellem h.k. og parlamentet er så stor, at den i venlighed intet kan rømmes af vejen, da skal vor abgesandter forsikre h.k., at såfremt h.k. kan i denne vinter optinere den plads, han nu inde har, med en mådelige armé, da ville vi, med den Allerhøjestes hjælp, på foråret secundere h.k.erlighed.
Såfremt nu sliget af h.k. intet grato animo skulle blive accepterit, men med allehånde scrupuleren holde vor gesandt op, da skal vor abgesandter lade alting gå, som det går, og gøre sin honorabile retret hjem til os igen.
Men såfremt han formercker, at h.k. for sådan offerter ved os tak og vil sig i alle måde sig os gerne accommodere, da skal vor abgesandter sliget, såvidt immer muligt kan være, det hjemmeligt holde og sig til os igen begive. Dog såfremt vor gesandt ikke uden fare kan komme der af riget igen, da skal han holde sig op hos h.k. intil åbent vand, hvortil han hos sig skal beholde vort skib, som kaldes den grå ulv [1]).

På københavns slot den 24. Octo: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Statholderen hr. Korfitz Ulfeldts instruction.

[1]) Korfits Ulfeldts Sendelse til England, der ogsaa havde til Formaal at erhverve Ørkenøerne og Shetlandsøerne tilbage, førte ikke til noget Resultat. Fridericia, anf. Skr. II, 315.

Side 259

Brev 199/5 * 24. Oktbr. 1642.

Til Tolderne i Sundet.

Om Betaling til en Englænder for noget Hamp. — Geh. Ark., Bil. t. Sundtoldregnsk. 1642.

Tollerne y Øresund skall betale den Hamp, som den Engelsmand haffuer Inde, Epther ded køb, som hand den haffuer y tollen Indsaat.
Køben: Slott den 24 Octo: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Tollerne y Helsingør tiil hande [1]).

Oversættelse af brev nr. 199

Til tolderne i Sundet.

Om betaling til en englænder for noget hamp. — Geh. Ark., Bil. t. Sundtoldregnsk. 1642.

Tolderne i Øresund skal betale den hamp, som den englænder har inde, efter det køb, som han den har i tollen indsat.
Københavns Slot den 24. Octo: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Tolderne i Helsingør til hænde [1]).

Brev 200/5 * 29. Oktbr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Han skal tale med Johan Braem om at skaffe brabantsk og hollandsk Humle. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Du skaldt beskeiide Iohan Brahm tiil dig Och Erfahre, Om hand icke kan skaffe saa megiit hummel aff Brabandt, som fornøden Er, Item for huad Priis. Du kandt ochsa tale med hannem Om hollandtz hummel.
Køben: Slott den 29 Octo: Anno 1642.
Christian.

Oversættelse af brev nr. 200

Til Jørgen Vind.

Han skal tale med Johan Braem om at skaffe brabantsk og hollandsk humle. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Du skal bescheide Johan Brahm til dig og erfahre, om han ikke kan skaffe så meget humle af Brabant, som fornøden er, item for hvad pris. Du kan også tale med ham om hollandsk humle.
Københavns Slot den 29. Octo: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Danmarks Riges Råd og Rentemester.

Brev 201/5 * 31. Oktbr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Han skal tilkendegive Erik Ottesen Orning Kongens Mislige fornøjelse med hans Bestyrelse af Holmen. Kongen giver for-

[1]) Vedlagt findes Modtagelsesbevis af Gotfred Mikkelsen, dat. Bremerholm Skriverstue 2. Novbr. 1642, for 171 Skpd. 8 1/2 Lpd. Rigaisk Hamp, som Robert Lowe af Ibsitz (Ipswich?) har leveret, samt dennes Kvittering, dat. Helsingør 7. Novbr., til Tolderne for omtr. 2000 enk. Rdl. for den leverede Hamp.

Side 260
Fortsat side 259 Brev 201/5

skjellige Ordrer om Arbejder paa Holmen og paa Skibet Trefoldighed. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Du skaldt lade Eriick Ottessøn [1]) forsta, at saframdt der skeer inted mere arbeid med den mengde aff folck, som forhanden Er, End som indtildis sked Er, Da skal hand inted forundre sig, om uy icke forliigis lenge sammen.

Dii lader gemenlig med kølhalen och Reparering pa kobfardi skiiben, Iachter och Skuder, som man mest behøffuer, ansta indtil forarit, Naar Orloff skiiben skall gørris ferdig, huorudoffuer dii forbenendte Aar epther anden forsømmis och forderffuis.
Der uyl settis En Stor och En liiden kraan ued ded Nii Peluerck wdenfor Reberbanen, huorued man kan kølhale bade store och sma skiib, paded man Icke Er trengdt tyl Braa steder, som man Nu Er.
Der skal herepther ingen bigning eller Reparering forretagis pa ded sted, dersom den Smacke bleff bigdt til Prindtzen og nylligen En aff galeiierne bleff Reparerit, Tii dy kan heel wel komme sammestedtz fra ind y byen.
Tiil forberørdte thuende kraan skal der wdledis tyenlige maaster, saat man denne wynter kunde faa dem ferdig.
Ieg haffuer uiist bade den Ene och anden, huor Ieg uyl haffue En luge Neder aff Arckeliit neder y Rommid paa Treenighed [2]), huormed ymorgen skall begindis. Samme luge skall uerre saa Stor, at man kan sette En tønde der Neder. Rett offuenfor samme luge skall uerre En krog (?), som man kan gørre Ett karnat [3]) fast y, til at fyhre godtzit neder med, som skall dery. Vale. Aff frede: den 31 Octo: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Och Rentemeister till hande.

Oversættelse af brev nr. 201/5

Til Jørgen Vind.

Han skal tilkendegive Erik Ottesen Orning kongens misfornøjelse med hans bestyrelse af Holmen. Kongen giver forskellige ordrer om arbejder på Holmen og på skibet Trefoldighed. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Du skal lade Erik Ottesen [1]) forstå, at såfremt der sker inted mere arbejd med den mængde af folk, som forhanden er, end som indtildis sket er, da skal han inted forundre sig, om vi ikke forliges længe sammen.
De lader gemenlig med kølhalen og reparering på købfardiskibe, jagter og skuder, som man mest behøver, anstå indtil foråret, når orlovskibene skal gøres færdig, hvorudover de forbenævnte år efter anden forsømmes og fordærves.
Der vil sættes en stor og en liden kran ved det nye pæleværk udenfor reberbanen, hvorved man kan kølhale både store og små skibe, på det man ikke er trængt til bråd steder, som man nu er.
Der skal herefter ingen bygning eller reparering foretages på det sted, dersom den smakke blev bygget til prinsen og nyligen en af galejerne blev repareret, thi de kan hel vel komme sammesteds fra ind i byen.
Til forberørte to kraner skal der udledes tjenlige master, såat man denne vinter kunde få dem færdig.
Jeg har vist både den ene og anden, hvor jeg vil have en luge neder af arkeliet neder i rummet på Treenighed [2]), hvormed i morgen skal begindes. Samme luge skal være så stor, at man kan sætte en tønde der neder. Ret ovenfor samme luge skal være en krog (?), som man kan gøre et karnat [3]) fast i, til at fyre godset neder med, som skal der i. Vale. Af Frederiksborg den 31. Octo: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Danmarks Riges Råd og Rentemester til hænde.

[1]) Jvfr. om Kongens Misfornøjelse med ham ovfr. S. 99 f. 166.
[2]) Skibet Trefoldighed.

[3]) Karnat, Vinde til at hisse Byrder ind i et Skib. Jvfr. forrige Bind S. 31.

Side 261

Brev 202/5 * 1. Novbr. 1642.

Til Sten Beck (?).

Der skal af Smedene i Kjøbenhavn forfærdiges en stor Masse Søm til Frederiksborg Dyrehave. Modtageren af Brevet skal bryde et Brev til Jørgen Vind og udføre de deri givne Befalinger. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Epthersom ded bleff, Nu ieg uar y køben:, befahlit, At der y Byen skulle Slaass et antal fem tom Søm tyl denne dyrehaffuis fornødenhed, Sa haffuer Ieg siiden ladiit gørre et offuerslag pa samme Søm Och befunden, at dertiil uyl fornøden gørris Syuff och tyue tussind, halfftriissindtz tyue och fiire søm, Som strax aff alle Smede y køben: skal gørris och Eptherhanden hiid sendis.

Ded breff, som Ieg ygar skreff Iørgen wiind tiil [1]), ded skaldtu briide Och [2]) ded, som derudi befahlis, forrette.
Frederixborg den 1 Nouem: Anno 1642.
Christian.

Oversættelse af brev nr. 202/5

Til Sten Beck (?).

Der skal af smedene i København forfærdiges en stor masse søm til Frederiksborg dyrehave. Modtageren af brevet skal bryde et brev til Jørgen Vind og udføre de deri givne befalinger. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Eftersom det blev, nu jeg var i København, befalt, at der i byen skulle slås et antal fem-tommes søm til denne dyrehavs fornødenhed, så har jeg siden ladet gøre et overslag på samme søm og befunden, at dertil vil fornøden gøres syv og tyve tusind, halvfjerdsindstyve og fire søm, som straks af alle smede i København skal gøres og efterhånden hid sendes.

Det brev, som jeg igear skrev Jørgen Vind til [1]), det skal du bryde og [2]) det, som derudi befales, forrette.
Frederiksborg den 1. Nouem: Anno 1642.
Christian.

Brev 203/5 * 3. Novbr. (?) 1642.

Til Peder Vibe.

Om Overenskomsten mellem den svenske Regering og Kurfyrsten af Brandenborg angaaende Enkedronningen. Han skal støtte Enkehertuginden af Sachsen-Lauenborgs Anmodning til den svenske Regering om, at hendes Livgeding maa forskaanes for Indkvartering og andre Krigsbyrder. Kongen bryder sig ikke om Axel Oxenstjernas Snak om Svenskernes Frihed i Sundet. — Kgl. Bibl.

Epthersom Ieg aff dyn skriiffuelse haffuer fornommen, at der kommer Nogen hiid med det første til Enkedronningen, som skal forklare hinder, hvad der er tracterit med Regeringen, hinders sag angaendis, Huorfor man

---

[1]) Nr. 201.
[2]) Ordet er skrevet to Gange.

Side 262

Fortsat side 269 Brev 203/5

haffuer derris ankomst at Eruardte [1]). Mens Ieg seer inted, quo jure Enckedronningen haffuer penge eller lossomendt aff Chur: at foddere, vden at Chur: fiist loffuer Regeringen En stor summa penning for den Neutralitet, hand søger huos dem. Och hand siiden, Rebus sic stantibus, aff samme penge kan loffue Enckedronningen den Summa, nu Omtalis. Ded ladder sig ansee, at Regeringen gerne uylle dreiie sig derfra och slippe dronningen och Chur: sammen, Huilckit ieg aldrig uyl rade hinder, y betrachting at ded uar heel geckeligdt giordt At sliippe Et kongerige Och holde sig ued en forderffuit Chur:, ded ma ochsa ware sa lenge, som ded kan.

Herhuos haffuer ieg wiildt lade dig forsta, at Eptherdi H: frans Albredt saligs Eptherleffuerske [2]) haffuer begerit aff mig, at ieg uille uerre hinder behiielppelig huos Regeringen, at ded Ringe godtz, som er hinder forskreffuen tiil lyffgeding, motte for Indkuartering and anden kriigss pressuren forskanis. Da skaldtu pa myne uegne intersedere for samme fiistinde huos Regeringen, at sliigdt hinder motte beuilgis, y betrachting at ded Er whørdt at anmode den fattige Encke at suare til ded, som dy kan haffue at pretendere pa hinders salige herre, der hannem dog Endnu inted Er offuerbeuyst, at hand nogit wbilligdt ymod dem haffuer tracterit.

Chanseleren Oxenstern ma Snacke sa megit, hand gydder, om derris friihed y sundit, Sa faar dy dog inted uyder, End som fordragiit fører y munden. Naar hand lader mig

Oversættelse fortsat af brev nr. 203/5 (side 262)

har deres ankomst at ervente [1]). Men jeg ser intet, quo jure enkedronningen har penge eller løssomhed af kurfyrsten at fodre, uden at kurfyrsten først lover regeringen en stor summa penning for den neutralitet, han søger hos dem. Og han siden, rebus sic stantibus, af samme penge kan love enkedronningen den summa, nu omtales. Det lader sig anse, at regeringen gerne ville dreje sig derfra og slippe dronningen og kurfyrsten sammen, hvilket jeg aldrig vil råde hinder, i betragtning af at det var hel geckeligdt gjort at slippe et kongerige og holde sig ved en fordærvet kurfyrst, det må også være så længe, som det kan.
Herhos har jeg villet lade dig forstå, at efterdi hr. Frans Albrecht saligs efterleffuerske [2]) har begæret af mig, at jeg ville være hinder behjælpelig hos regeringen, at det ringe gods, som er hinder foreskrevet til livgeding, måtte for indkvartering og anden krigspressuren forskånes. Da skaldu på myne vegne intersedere for samme fyrstinde hos regeringen, at sliget hinder måtte bevilges, i betragtning af at det er whørdt at anmode den fattige enke at svare til det, som de kan have at pretendere på hinders salige herre, der ham dog endnu intet er overbevist, at han noget ubilligt imod dem har tracterit.

Kansleren Oxenstierna må snakke så meget, han gitter, om deres frihed i Sundet, så får de dog intet yder, end som fordraget fører i munden. Når han lader mig

---

[1]) Først i foraaret 1643 indtraf der en brandenborgsk gesandt ved navn Loebe hos enkedronningen med den overenskomst, som var sluttet i Stockholm angående hende (Skandin. Litterat. Selsk. Skr. 1811 S. 61 f.). Jvfr. brevene af 3. og 28. decbr. 1642. Det må dog bemærkes, at Gerhard Severin de Cuyla i begyndelsen af septbr. havde været i Danmark som afsending fra de brandenborgske gesandter i Stockholm, førende overenskomsten var endelig sluttet (Urkund. u. Actenst. z. Gesch. d. Kurf. Friedrich Wilhelm I, 577. 581 ff.).
[2]) Enkehertuginde Christina Margrethe, datter af hertug Johan Albrecht af Meklenborg.
[1]) Først i Foraaret 1643 indtraf der en brandenborgsk Gesandt ved Navn Loebe hos Enkedronningen med den Overenskomst, som var sluttet i Stockholm angaaende hende (Skandin. Litterat. Selsk. Skr. 1811 S. 61 f.). Jvfr. Brevene af 3. og 28. Decbr. 1642. Det maa dog bemærkes, at Gerhard Severin de Cuyla i Begyndelsen af Septbr. havde været i Danmark som Afsending fra de brandenborgske Gesandter i Stockholm, førende Overenskomsten var endelig sluttet (Urkund. u. Actenst. z. Gesch. d. Kurf. Friedrich Wilhelm I, 577. 581 ff.).
[2]) Enkehertuginde Christina Margrethe, Datter af Hertug Johan Albrecht af Meklenborg.

Side 263

Fortsat side 270 Brev 203/5

uyde, huorudi friiheden bestaar, da skal hand [1]) suar derpa, at hand skal skamme siig. Mueligdt, at hand formener, at dy icke haffuer fiiender Nock.
Aff frede: den 3 Octo: Anno 1642 [2]).
Christian.

Udskrift: A M: M: wiibe.

Oversæt Fortsat fra side 262 (Brev 203/5)

ude, hvorudi friheden består, da skal han [1]) svar derpå, at han skal skamme sig. Muligdt, at han formener, at de ikke haver fiender nock.
Af Frederiksborg den 3. Octo: Anno 1642 [2]).
Christian.

Udskrift: Til M. Vibe.

Brev 204/5 * 4. Novbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

I Betragtning af Niels Arenfeldts skammelige Brøde anser Kongen det for en større Naade imod ham, hans Børn og Slægt, om han mister Livet, end om han beholder dette, men taber Æren. Saaledes skal ogsaa Iver Vinds Tiltale mod ham indrettes; men for øvrigt vil Kongen føje sig efter Rigsraadets Mening om Sagen. — Geh. Ark.

Eptherdi Niiels Arenfeldt er steffnit at møde med ded første pa køben: Slott at forsuare ded, som hand haffde y sinde at bega pa hans hustrue. Och mig er vndfalden, om hans Reuers holder hannem til at bliiffue til stede Indtil sagsens vddracht, Da skaldtu sende mig copien deraff, Naar gud [3]), ieg

kommer y køben: Och Eptherdi ded fattis inted pa dem, som taler och molesterer mig for hans skyld, dog uden fundament, Da Erlanger dy alle aff mig ded suar, At huad Rygens Raad y den sag Rader mig, ded uyl Ieg følge. Myn mening Er, At Eptherdi

oversættelse af brev nr. 204/5

Til Christen Thomesen Sehested.

I betragtning af Niels Arenfeldts skammelige brøde anser kongen det for en større nåde imod ham, hans børn og slægt, om han mister livet, end om han beholder dette, men taber æren. Således skal også Iver Vinds tiltale mod ham indrettes; men for øvrigt vil kongen føje sig efter rigsraadets mening om sagen. — Geh. Ark.
Efterdi Niels Arenfeldt er stævnet at møde med det første på københavns slot for at forsvare det, som han havde i sinde at begå på hans hustru. Og mig er undfalden, om hans reuers holder ham til at blive til stede indtil sagsens uddracht, da skaldu sende mig copien deraf, når Gud [3]) kommer i København. Og efterdi det fattes intet på dem, som taler og molesterer mig for hans skyld, dog uden fundament, da erlanger de alle af mig det svar, at hvad rigens råd i den sag råder mig, det vil jeg følge. Myn mening er, at efterdi

[1]) Her mangler Ordet: faa.
[2]) Under Kongens Datering: „3. Octo:“ har en anden gammel Haand skrevet: „Novemb.“ Frederiksborg Lens Regnsk. viser, at Kongen har opholdt sig paa Frederiksborg i de første Dage af Novbr., hvorimod der ikke opføres nogen Udgift til Underhold for hans Person i Oktbr., hvilket jo dog ikke udelukker, at han kan have været der nogle Timer, saaledes som Tilfældet maa have været 2. Oktbr. (Nr. 197). To Dage i Træk har han dog næppe gjæstet Frederiksborg paa en saadan Maade.
[3]) Her mangler Ordet: vil.

Side 264

Fortsat side 271 Brev 204/5

hans lyff og leffnit haffuer uerrit Riinge estimerit huos dem, som haffuer gud for øiien. At hand Io gerne haffde forgiiffuen siin hustrue, Om hand haffude kund komme til dermed, derpa thuiffler ieg inted.
At hand icke allene sielffuer haffuer Suoren sig om Meen, mens ochsa bracht sønnen til at Suerge, ded er Notorium. Och om endskøndt Sønnen inted uar kommen til den alder, at hand kunde Admitteris til nogen Eed, Da Er der ingen aff al hans lousmend, som estimeris for gaadt folck, Saat hand tyd epther anden haffuer Cumulerit Erratum Errato, Som uden gubtz retferdige Straff offuer land och folck inted bør at bliiffue vstraffit.
Huorfor myn mening Er, At hannem, hans Børn, Slecht och wenner Skeer En stor nade, Om hand myster hoffuedit for den whørdte wgudelig och mehre end Barbariske gernig, hand giorde ymod sønnen, der hand kam hannem til at Suerge pa ded, som hannem wmueligdt uar at uyde, ty dermed Er hand glemdt. Mens beholder hand lyffuit och myster Ehren, daa straffis dii wskiildige och inted hand selffuer. Epther huilcken myn mening Iffuer wiindtz Instruction til at tale hannem tiil skal Styliseris og hannem tilstillis [1]). Vale.
Aff frede: den 4 Nouem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

Oversættelse af brev nr. 204/5

Fortsat fra side 271

hans liv og levned har været ringe estimerit hos dem, som har Gud for øje. At han jo gerne havde tilgivet sin hustru, om han havde kunnet komme til dermed, derpå tvivler jeg intet.

At han ikke alene selv har svoret sig om men, men også bragt sønnen til at svære, det er notorium. Og om endskønt sønnen inted var kommen til den alder, at han kunde admitteris til nogen ed, da er der ingen af al hans lovsmænd, som estimeris for godt folk, såat han tid efter anden har cumulerit erratum errato, som uden Guds retfærdige straf over land og folk inted bør at blive ustraffet.

Hvorfor min mening er, at hannem, hans børn, slægt og venner sker en stor nåde, om han mister hovedet for den uhørte ugudelig og mere end barbariske gerning, han gjorde imod sønnen, da han kom ham til at svære på det, som ham umuligt var at vide, thi dermed er han glemt. Mens beholder han livgivet og mister æren, da straffes de uskyldige og inted han selv. Efter hvilken min mening Iver Vinds instruction til at tale ham til skal styliseris og ham tilstilles [1]). Vale.
Af Frederiksborg den 4. Nouem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christen Thomesen til hænde.

Brev 205/5 * 20. Novbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Det er nødvendigt, at der bevilges en Madskat til Flaadens Udrustning; thi som det nu gaar med de store Bidrag fra Kongens

[1]) Som omtalt i Brevene 1636—40 S. 432, blev Niels Arenfeldt og hans Lovsmænd dømte til inden 6 Uger efter 10. Novbr. at forlade Kongens Riger og Lande. Jvfr. ovfr. S. 176 f.

Side 265

Fortsat side 264 Brev 205/5

eget Kammer, kan det ikke vedblive; ellers kan Kongen blive nødt til at sælge Flaaden. — Geh. Ark.

Ieg talede med dig nu siist pa køben: Om En madskat til fladens vdriistning, aldenstund ded Ellers Er wmueligdt at holde ded ud med dy store pennings vdgiiffter, som altiid fodderis aff kammerit [1]). Dii faar nu y Renteriit tiil at købe flesk, kød, Iern och ham[p] for 52803 dl. Huad Rentemeisteren y Aar uyder aff kammerit haffuer faat, ded kan hand Selffuer berette. Skal man Icke haffue mehre hiielp til at holde den in esse, End som hiidindtil skeed Er, da Er ded ingen vnder, Om lysten forgar mig at see megiit Epther Den, Mens y tyde selge den, ymens den Endnu aff andre kan brugis, Tii paa den wiis kan ded ingen bestand haffue.

Vale. Aff frede: den 20 Nouem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn til hande.

Oversættelse af brev nr. 205/5

Fortsat fra side 264

eget kammer, kan det ikke vedblive; ellers kan kongen blive nødt til at sælge flåden. — Geh. Ark.

Jeg talede med dig nu sidst på københavns slot om en madskat til flådens udrustning, aldenstund det ellers er umuligt at holde det ud med de store penges udgifter, som altid fodres af kammeret [1]). De får nu i renteriet til at købe flæsk, kød, jern og hamp for 52803 daler. Hvad rentemesteren i år yder af kammeret har fået, det kan han selv berette. Skal man ikke have mere hjælp til at holde den in esse, end som hidindtil sket er, da er det ingen undren, om lysten forgår mig at se meget efter den, mens i tyde sælge den, ymens den endnu af andre kan bruges, thi på den vis kan den ingen bestand have.

Vale. Af Frederiksborg den 20. Nouem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansleren hr. Christen Thomesen til hænde.

Brev 206/5 * 22. Novbr. 1642.

Til Rigsraadet.

Kongen, der selv har undersøgt Forholdene ved Listerdyb, tilraader varmt Anlæget af en Handelsstad der, enten paa Riberhuses Grund eller ved Ballum i Hertugdømmet. Saafremt Rigsraadet ikke vil bevilge Penge dertil, vil Kongen paa egen Bekostning anlægge en Stad paa slesvigsk Grund. — Geh. Ark.

Epthersom uy En Rom tiid siiden altid haffuer hafft y sinde at bese_y kuarter, som fyndis ued lyster dyb eller haffn, Och sliigdt tyd epther anden for adskiillig tylfal skiild er bleffuen Epther, Da haffuer uy Nu stackit

Oversættelse af brev nr. 206/5

Til Rigsraadet.

Kongen, der selv har undersøgt forholdene ved Listerdyb, tilråder varmt anlæget af en handelsstad der, enten på Riberhuses grund eller ved Ballum i hertugdømmet. Såfremt rigsraadet ikke vil bevilge penge dertil, vil kongen på egen bekostning anlægge en stad på slesvigsk grund. — Geh. Ark.

Eftersom vi en rum tid siden altid har haft i sinde at bese de kvarterer, som fyndis ved lyster dyb eller havn, og sliget tyd efter anden for adskillig tilfæld skyld er bleven efter, da har vi nu stakket

[1]) Kongens eget Kammer. 25. Novbr. 1642 bevilgede Rigsraadet en Kornskat til Flaadens, som skulde opkræves til næste Fastelavn (Rigens Raads Breve Fasc. 52). 16. Decbr. udgik der Breve om den (Sjæll. Tegn. XXVII, 403).

Side 266

Fortsat side 265 Brev 206/5

siiden os dydhen forføiiet, uorris forrige intention at sette y werck [1]). Der uy Nu Epther gudz Nadige welbehag dyd erre ankommen, Da haffuer uy med største fliid bade til landtz och wandtz besiict leiiligheden sammestedtz Och befunden, At ued samme haffn pa thuende steder findis stor commoditet til at fundere En fornem handelstad, den Ene pa Riiberhussis grund och den anden ued Ballum, som ligger y fyrstendommit. Huorfor uy icke haffuer uyllit vnderlade sligdt at giiffue Riigens Raad til kende Och derhuos lade dy gode herrer uorris mening derom forsta, Nembligen At uy formener, at samme haffuen ligger disse Riiger och Begge førstendomme til stor beskytning, Om den y tyde haffuis y acht, Och til største faare, om den forsømmis, Huorfor Riigens Rad samme leiilighed skal betencke, huorledis ded werck best kan angriibis, at dedsamme Icke y lengden causerer os andiit, End uy gerne Saa.

Ty saframdt Riigens Raad for bekostningen Eller for Riiber Biies incommoditet skiild haffuer nogen betenckende udi at spendere nogit pa dy steder, Da Erachter uy, med den Allerhøiestestes nadige bystand, pa worris Euentyr och bekostning at fundere En Bye pa fyrstendommens grund och bond ued Ballum, epthersom uy kan Erachte, at den worre førstedomme and lande kan uerre til seckerhed, gaffn og beste, Aldenstund uy inted lenger pa samme Pladtz kan uerre forseckerit at beholde, End som ded andre godt Siinis. Huorpa uy Nadigst Eruardter Riigens Radtz vnderdanige betenckende, Befahlendis dem hermed gud y himmelen, forbliiffuendis derris gunstige Och Nadige herre och konning samdt Och y Sehr [2]). Aff køben: Slot den 22 Nouem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 206/5

Fortsat fra side 265

siden os dertil forføjet, vor forrige intention at sætte i værk [1]). Da vi nu efter Guds nådige velbehag dertil er ankommen, da har vi med største flid både til lands og vands besigtet lejligheden sammesteds og befunden, at ved samme havn på to steder findes stor commoditet til at fundere en fornem handelsstad, den ene på Riberhuses grund og den anden ved Ballum, som ligger i fyrstendømmet. Hvorfor vi ikke har villet undlade sliget at give rigens råd til kende og derhos lade de gode herrer vor mening derom forstå, nemlig at vi formener, at samme havnen ligger disse riger og begge fyrstendømme til stor beskyttelse, om den i tide haves i agt, og til største fare, om den forsømmes, hvorfor rigens råd samme lejlighed skal betænke, hvorledes det værk bedst kan angribes, at det samme ikke i længden causerer os andet, end vi gerne så.
Thi såfremt rigens råd for bekostningen eller for Ribe bys incommoditet skyld har nogen betænkende udi at spendere noget på de steder, da erachter vi, med den Allerhøjestes nådige bistand, på vort eventyr og bekostning at fundere en by på fyrstendømmets grund og bond ved Ballum, eftersom vi kan erachte, at den vore fyrstendømme og lande kan være til sikkerhed, gavn og bedste, aldenstund vi inted længer på samme plads kan være forsikret at beholde, end som det

andre godt synes. Hvorpå vi nådigst ervardter rigens råds underdanige betænkende, befalendes dem hermed Gud i himmelen, forblevendes deres gunstige og nådige herre og konge samt och i sehr [2]).
Af Københavns Slot den 22. Nouem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Danmarks Riges Råd til hænde.

[1]) Se ovfr. S. 249 f.
[2]) Rigsraadernes Svar afgaves 25. Novbr. De erklærede heri, at de fandt Listerdyb at være af stor Vigtighed for den be-

Side 267

Brev 207/5 * 25. Novbr. 1642.

Til Rigsraadet.
Kongen forsvarer sin Plan om Anlæget af en Handelsstad ved Listerdyb. Dens Sikring bør ikke ske ved Fæstningsværker, men ved Krigsskibe. — Geh. Ark.

Riigens Radtz Erklering pa uorris proposition haffuer uy med forundring lest, sauit som derudi formenis, at Pladtzen, pa huilcken wy uylle, at den handelstad skall funderis, skulle liigge langdt fraa lyster haffuen, Tii uy haffuer uel lagdt saa mange werck an, at uy wed uel. at ded sig inted kan skycke at legge En handelstad fraa haffnen, Mens uy Erre uys paa, at man skall kunde losse och laade skiib pa 100 lester ued toruyt. At Defendere haffnen Endten derfraa Eller paa dii steeder Neer derhuos, ded kan Inted skee, Mens huad der skal Skee, ded ma skee ued och med Orloff skiib, Tii haffnen Er offuer halffanden Myl indeny wii [1]). Paa syden aff yndlobiid kan uel leggis En skandtze, mens den uyl inted uerre Rett secker for storm Och wuer och meiist for fliisand. Valete. Aff køben: Slott den 25 Nouem: Anno 1642.
Christian.

Oversættelse af brev nr. 207/5

Til Rigsraadet.

Kongen forsvarer sin plan om anlæget af en handelsstad ved Listerdyb. Dens sikring bør ikke ske ved fæstningsværker, men ved krigsskibe. — Geh. Ark.

Rigens råds erklæring på vor proposition har vi med forundring læst, såvidt som derudi formenes, at pladsen, på hvilken vi ville, at den handelsstad skal funderes, skulle ligge langt fra Listerhavnen, thi vi har vel lagt så mange værk an, at vi ved vel, at det sig inted kan skikke at lægge en handelsstad fra havnen, men vi er vis på, at man skal kunne losse og lade skibe på 100 læster ved torvet. At defendere havnen enten derfra eller på de steder nær derhos, det kan inted ske, men hvad der skal ske, det må ske ved og med orlovsskibe, thi havnen er over halvanden mil ind i vi [1]). På siden af indløbet kan vel lægges en skanse, men den vil inted være ret sikker for storm og uvejr og mest for flyvesand. Valete. Af Københavns Slot den 25. Nouem: Anno 1642.
Christian.

kvemme og højt fornødne Havns Skyld, hvis denne kunde sikres ved et godt Fort. Men da de ikke kjendte Stedet og derfor ikke vidste, om der paa Enden af List kunde lægges et saadant Fort, eftersom Stedet, hvor den nye Handelsstad skulde funderes, ikke kunde hjælpe til Havnens Sikring, saa bade de Kongen lade gjøre et Overslag over Udgifterne til

et Fort. De opfordrede tillige Kongen til at gjøre Forskud paa Udgifterne dertil, thi ellers vidste de ikke, hvorfra de skulde skaffe Penge. Hvis Fortet skulde begyndes, tilraadede de at vente noget med den nye Handelsstad for at undersøge, om Digerne, der skulde lægges derigjennem, kunde blive bestandige. De ønskede, at Byen maatte ligge paa dansk Grund, og hvis noget Gods paa Hertugdømmets Grund fandtes belejligt, at det blev mageskiftet til Riget; siden kunde man tænke paa Stadens Fortifikation (Rigens Raads Breve Fasc. 52). Jvfr. Brevene Nr. 207 og 208.
[1]) o: vid, bred.

Side 268

Brev 208/5 * 26. Novbr. 1642.

Til Anders Bilde og Christen Thomesen Sehested.
Kongen ønsker Revers af Rigsraadet for, at hvad der inddiges eller befæstes ved Lister Havn til Gavn for Danmarks Krone, ikke skal være til Skade for ham eller hans Slægt. — Geh. Ark.
Epthersom Ieg ygaar aff Eder haffuer fornommen aff Riigens Raad, at dy tyl den fortification och Inddygen ued Lyster haffuen uyl gjøre dertyl al muelig assistens, Da nøiies Ieg dermed, Naar Ieg derpa haffuer Riigens Radtz skriifftlig Erkleering, At sauyt Der Inddygis Eller gørris danmarckis krone tiil forseckering eller gaffn y lengden, at ded mig eller myne skall uerre uden skade y alle made [1]). Valete. Aff køben: Slot den 26 Nouem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigiis Marss Och Chanseler til hande.

Oversættelse af brev nr. 208/5

Til Anders Bilde og Christen Thomesen Sehested.

Kongen ønsker revers af rigsraadet for, at hvad der inddiges eller befæstes ved Lister havn til gavn for Danmarks krone, ikke skal være til skade for ham eller hans slægt. — Geh. Ark.
Eftersom jeg igår af eder har forstiftet af rigens råd, at de til den fortification og inddygen ved Lister havnen vil gøre dertil al mulig assistens, da nøjes jeg dermed, når jeg derpå har rigens råds skriftlige erklæring, at såvidt der inddiges eller gøres Danmarks krone til forsikring eller gavn i længden, at det mig eller mine skal være uden skade i alle måde [1]). Valete. Af Københavns Slot den 26. Nouem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Danmarks Riges Marsk og Kansler til hænde.

Brev 209/5 * 1. Decbr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Om Indkjøb af Humle fra Øsel og om Mursten til det store ryggers i Kjøbenhavn. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

[1]) Rigsraaderne erklærede 27. Novbr., at de gerne vilde hjælpe Kongen med at fremme Stedets Fundering, men den største Vanskelighed var, at de ikke kjendte Udgifternes Størrelse og derfor frygtede for at love, hvad der siden ikke skulde være Midler til, især da de allerede vare Kongen nogle Tønder Guld skyldige, som de lovede ham sidste Herredag (jvfr. ovfr. S. 210). De bade derfor Kongen være tilfreds med deres sidste Erklæring og med et Løfte om, at de, hvis Fæstningen blev lagt paa Danmarks Riges uomtvistelige Grund, vilde komme Kongen til Hjælp med en enkelt

Skat til Beløb af mindst 120,000 Rdl., saa snart Rigerne kunde taale at betale de forrige udlovede Tønder Guld, det fremmede Krigsfolk kunde aftakkes og Rigens Undersaatter taale en ny Skat (Rigens Raads Breve Fasc. 52).

Side 269

Fortsat side 268 Brev 209/5

Epthersom Ieg fornam aff Riigens Mars, Nu hand war y køben:, at man kan fa Hummel Nock tiil køb̃s pa Øssel [1]) for temlig Priis, Som kommer offuer Issen fra dy omliggende kuarter der omkring, Huorfor du skaldt werre derom at Erfahre, ued huad middel man kan fa penge derhen tiil at Indkøbe hummelen, Saoch ued huem Slygdt ske kan.

Eptherdi dy Mursten, som nu briidis ud, som keedelen haffuer Standen pa, inted kan forsla til att forferdige ded med, som Nu skall gørris, da skaldtu werre Om fleere mursten Och dem lade føre ind y Briggerset [2]). Vale.
Aff frede: den 1 Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Och Rentemeister til hande.

Oversættelse af brev nr. 209/5

Fortsat fra side 268

Eftersom jeg fornam af rigens marsk, nu han var i København, at man kan få humle nok til køb̃s på Øsel [1]) for temmelig pris, som kommer over isen fra de omliggende kvarter deromkring, hvorfor du skal være derom at erfare, ved hvad middel man kan få penge derhen til at indkøbe humlen, såog ved hvem sliget ske kan.

Efterdi de mursten, som nu brydes ud, som kedelen har stået på, inted kan slå til att forfærdige det med, som nu skal gøres, da skaldu være om flere mursten og dem lade føre ind i bryggerset [2]). Vale.
Af Frederiksborg den 1. Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Danmarks Riges Råd og Rentemester til hænde.

Brev 210/5 * 2. Decbr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Om nogle Jernkiler, om noget, som man har forsømt at sende til Haderslev, om Lys til de Murere, der arbejde i det store Bryggers, samt om en Beretning om Slaget mellem Kongen af England og Parlamentet. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Der bleff y gaar y En hast forglemdt nogle Iern kyler pa den Store Smydie, som nu med denne Postuogen skal hiid sendis.

Herhuos findis skreffuen pa Engelysk, huorledis Batallien ymellom kon: och Parlamentdit Er affløbben [3]), Huilckit aff Stadtholderen y Norrie [4]) best kan fordanskiis, Eptherdi hand forstar Spraagit.

Oversættelse af brev nr. 210/5

Til Jørgen Vind.

Om nogle jernkiler, om noget, som man har forsømt at sende til Haderslev, om lys til de murere, der arbejde i det store bryggers, samt om en beretning om slaget mellem kongen af England og parlamentet. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Der blev i går i en hast forglemt nogle jernkiler på den store smedje, som nu med denne postvogn skal hid sendes.

Herhos findes skrevet på engelsk, hvorledes batallien imellem konge og parlamentet er afløbet [3]), hvilket af statholderen i Norge [4]) best kan fordanskes, efterdi han forstår sproget.

---

[1]) Rigsmarsken Anders Bilde havde været Lensmand paa Øsel.
[2]) Som det fremgaar af Brevet Nr. 211, skulde der forfærdiges en Ovn i det store Bryggers til at varme Stene i.
[3]) Sandsynligvis Fægtningen ved Edgehill 23. Oktbr. imellem Kongens og Parlamentets Hære
[4]) Hannibal Sehested.

Side 270

Fortsat side 269 Brev 210/5

Du skaldt Erfahre, huos huem mangelen fyndis, at ded, som Stadtholderen H: Corfiidtz bleff befahliit at sende henad Hadersleben, førend hand forreiisse (!), Indted Er framskyckit. Spesificationen derpa fiinder du huos Phiilip Borneman.

Dy muremeyster, som arbeiide y ded store Briggers, skall skaffis Lys aff Staue lyss och aff ded gemene slags. Vale. Frede: den 2 De: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Riigens Raad och Rendtemeister tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 210/5

Fortsat fra side 269

Du skal erfare, hos hvem mangelen findes, at det, som statholderen hr. Korfitz blev befalt at sende henad Haderslev, førend han forrejste, inted er framskubbet. Spesifikationen derpå finder du hos Philip Borneman.

De muremester, som arbejde i det store bryggers, skal skaffes lys af stavelys og af det gemene slags. Vale. Frederiksborg den 2. De: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Rigens Råd og Rentemester til hænde.

Brev 211/5 * 3. Decbr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Kongen sender ham en Model til den Ovn, som skal opsættes i det store Bryggers. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

I dette foder fyndis En skabelun tiil den Offuen, som y ded Store Briiggers skal Opsettis tiil at warme dy steen y, som skal brugis tiil at brigge med, Huilcken skal tylstillis Biggemeisteren M: lennerdt [1]), som skal hiielppis, at hand dertil kan faa Matherialia. Vale.
Frede: den 3 Decem: Anno 1642.
Christian.

Oversættelse af brev nr. 211/5

Til Jørgen Vind.

Kongen sender ham en model til den ovn, som skal opsættes i det store bryggers. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

I dette foder findes en skabelon til den ovn, som i det store bryggers skal opsættes til at varme de sten i, som skal bruges til at brygge med, hvilken skal tilstilles bygmesteren M: Lennerdt [1]), som skal hjælpes, at han dertil kan få materialia. Vale.
Frederiksborg den 3. Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Danmarks Riges Råd og Rentemester til hænde.

Brev 212/5 * 3. Decbr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Kongen har ikke i Vinter villet sende noget Skib til Øsel for at hente Humle, men kun ønsket at faa at vide, om der var nogen der, som vilde skaffe Penge til Humlen mod at faa dem igjen til Foraaret. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

[1]) Leonhard Blasius.

Side 271

Fortsat side 270 Brev 212/5

Dyn Erkleering Om ded humle køb Er mig tiilhande kommen [1]), Och war ded inted myn mening, At man for den humle skiild ymod wyndteren skulle Hasardere Skiib och folck, Mens uylle uyde, Om der fandtis Nogen der pa landit, Som kunde fornere saa mange penge til att Indkøbe hummelen for Och tage siine penge Igen pa forariit, Naar hummelen bleff affhendtit. Der kan ingen bedre skaffe

breffuen henad Øssel End Peder wiibe. Naar man først er Resolverit, huem man der paa landiit dertiil kan bruge. Vale. Paa frede: den 3 Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Och Rente: til hande.

Oversættelse af brev nr. 212/5

Fortsat fra side 270

Din erklæring om det humlekøb er mig tilhände kommen [1]), og var det inted min mening, at man for den humle skyld imod vinteren skulle hasardere skib og folk, men ville vide, om der fandtes nogen der på landet, som kunde fornere så mange penge til att indkøbe humlen for og tage sine penge igen på foråret, når humlen blev afhendtet. Der kan ingen bedre skaffe brevene henad Øssel end Peder Vibe. Når man først er resolverit, hvem man der på landet dertil kan bruge. Vale. På Frederiksborg den 3. Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Danmarks Riges Råd og Rentemester til hænde.

Brev 213/5 * 3. Decbr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Et Brev fra Kurfyrsten af Brandenborg angaaende den svenske Enkedronning skal gjemmes i det tydske Kancelli. — Geh. Ark.

Dette Breff, som Er fra Churfiirsten aff Brandenborg Och angaar Enkedronningen aff Suerrig, skall foruaris y ded tydske Chanseliie [2]).
Vale. Aff frede: den 3 Decem: Anno 1642.
Christian.

Oversættelse af brev nr. 213/5

Til Jørgen Vind.
Et brev fra kurfyrsten af Brandenborg angående den svenske enkedronning skal gemmes i det tyske kancelli. — Geh. Ark.

Dette brev, som er fra kurfyrsten af Brandenborg og angår enkedronningen af Sverige, skal forvares i det tyske kancelli [2]).
Vale. Af Frederiksborg den 3. Decem: Anno 1642.
Christian.

Brev 214/5 * Omtr. 4. Decbr. 1642.

Til Peder Vibe.

Kongens Udkast til en Skrivelse, som han ønsker, at den svenske Enkedronning skal skrive til Dronning Christina an-

[1]) Se ovfr. S. 269.
[2]) Talen er om et Brev fra Kurfyrst Frederik Vilhelm til Kongen af 12. Novbr., som beretter, at hans Gesandter ere komne tilbage fra Sverig med den om Enkedronningen trufne Overenskomst. og at han vil sende en Gesandt til hende for at forhandle med hende derom. Fr. Günther har paategnet paa Brevet, at det er leveret i Kancelliet 4. Decbr. 1642 (Geh. Ark., Brandenborg Nr. 32). Jvfr. ovfr. S. 262 og Brevet af 28. Decbr. 1642.

Side 272

Fortsat side 271 Brev 214/5

gaaende sin Tilstedværelse ved Kongens Døtres Bryllupper den 6. Novbr. — Geh. Ark.

Freundtliche, Herdt[z]liibe dochter, wiir zueiiffuelen Niit, Das sich Io leuthe beii E: L: sich haben finden lassen, dii vnsere Actiones Beii I: k: w: vndt L: freiilen tochter Beylager [1]) anders, dan Es sich in der warheiit Erheldt, vns beiimessen wollen, zu dem Ende das sii E: L: kyndtliches herdtze, wii mehrmahlen geskeen, von vns abuendig machen können.

Als haben wiir es fiir Eiine hoe Nodtwendigkeit zu sein Erachted E: L: den verlauff des gandtzen werckes freundt, Mutterlich zu Endecken.

Nachdem I: k: w: vndt L: ihrer fröiilein döchter Beiilager vns wnwissendt kegen den 6 Nouem: itz lauffenden Iahrs angeordnet, vndt wiir hernacher von S. k: w: vndt L: Ersuchet worden, das wiir gedachten I: k: w: vndt L: freulein döchter von friide: naher kopen: das geleiid geben muchten. Wii wiir nun zu kopen: angelanget, vndt dii copulation den folgenden tag darauff Erfolgen Soldte, So seindt wiir von S: k: w: vndt L: Beii demselben Christlichem wercke zu kommen freundt, vetter vnd Suegerlich geladen worden. Da wiir vns Nun dessen gewegeret, So ist es darbei nit gebliiben. Sondern I: k: w: vndt L: haben den Prindtzen vndt dessen herdtzliibe gemahlin an vnss gesandt vndt das fohrige wiiderholet Miit freundt, vetter vnd Suegerlicher zusage, das wiir mit keiinem dandtze solthen molestiret werden. Das wiir Nun S: k: w: vndt L: Solches weiiter nit abslagen konthen, darzu ist disses dy fohrnemst wrsache gewessen, weiil wiir beii I: k: w: vndt L: im hausse wahren vndt von Niihmandt in der weldt dan von I: k: w: vndt L: lebens mittel haben kondten.

Wan nun vnsere wiiderwertigen E: L: desswegen Ihr döchterliches herdtze von vns zu wenden sich werden an-

Oversættelse af brev nr. 214/5

Til Peder Vibe.

Om enkedronningens tilstedeværelse ved kongens døtres bryllupper den 6. novbr. — Geh. Ark.

Venlige, hjerteelskede datter, vi tvivler ikke, at der er folk hos E.L. [Ers Liebden], som vil tillægge vore actiones ved H.K.M.s og L. [Landgrevens] frøken datters bryllup [1]) andet, end det sig i sandhed erholdt, med det formål at kunne gøre E.L.s barnlige hjerte, som så ofte sket er, afvendt fra os.

Thi har vi for en høj nødvendighed at være anset E.L. at opdække forløbet af det gande værk venlig, moderligt.

Eftersom H.K.M. og L. af deres frøkendatters bryllup os uvissegnet mod den 6. november i nærværende år anordnede, og vi derefter af S.K.M. og L. er søgt om, at vi vore omtalte H.K.M. og L. frøkendøtre fra Fridericia til København kunne give lejde. Da vi nu til København ankom, og copulation den følgende dag derpå skulle ifølge, da er vi af S.K.M. og L. ved det samme kristelige værke at komme ven, fætter og svogerlig indbudt. Da vi os nu derimod vægrede, så er det derved ikke blevet, men H.K.M. og L. har sendt prinsen og dennes hjerteelskede gemalinde til os og det forrige gentaget med venlig, fætter- og svogerlig tilsigelse, at vi med ingen dans skal blive molesteret. At vi nu S.K.M. og L. sådant videre ikke afsige kunne, dertil er dette den fornemste årsag været, weil vi hos H.K.M. og L. i huset var og af niemand på jorden end af H.K.M. og L. livets middel have kunne.
Når nu vores modstandere E.L. dessuagtet deres datterlige hjerte fra os at vende sig vil an-

[1]) Christianes og Hedevigs Bryllupper d. 6. Novbr. med Hannibal Sehested og Ebbe Ulfeldt. Den 6. Novbr. var Aarsdagen for Gustav Adolfs Fald ved Lützen.

Side 273

Fortsat side 272 Brev 214/5

gelegen sein lassen, So haben Sii, dii wiir vndter vnserem herdtzen getragen, das in obacht zu haben, Das wan wiir in Sueden beii wnsere anwessenhiit nit Ringer dan dii slechteste damme da im Reiiche Estimiret worden, wiir hetten vns beii Offtgedachtem Beiilager nit fynden lassen. Welches Nun vnther den beiiden, so fiirgelauffen, E: L: in godt Ruenden herren vathern, gloruirdigen andenckens, zum grössiisten dispect gereichett, das Stellen wiir E: L: Eiigener diiudication anheim [1]).

Oversættelse af brev nr. 214/5

Fortsat fra side 272

... og vi altid har haft i agt, at hvis vi under vores ophold i Sverige ikke var blevet estimeret højere end de ringeste damer dér i riget, så havde vi ikke ladet os finde ved det førnævnte bryllup. Hvilket nu under begge de omstændigheder, der her er forekommet, må siges at være til den største vanære for E.L.'s salige, gudinspirerede fader i herligt minde – det overlader vi til E.L.'s egen dømmekraft.

Brev 215/5 * 4. Decbr. 1642.

Til Frederik Günther.

Kongen sender ham et Udkast til en Skrivelse, som han ønsker, at den svenske Enkedronning skal skrive til Dronning Christina; han vil se Skrivelsen, førend den gøres færdig til Afsendelse, da han selv vil skrive til Dronningen. — Geh. Ark.

Aus beiigefugthem Concept hastu dii Contenta des skreiiben, so ich woldte, das dii aldte konniginne aus Sueden dii tochter zuskreiiben Soldte. Dii maniir, so dii aldte gebrauchett an dii tochter mit Eiigener handt zu skreiiben, muste folgen, welche M: Lyttiickou [2]) diir beii der könniginne auff Ibstrup Erfahren kan. Wan selbiges skreiiben Concipiret, alssdan sollestu miir das Sehen lassen, Ehe ess mundiret wiirdt, weiil, mutatis mutandis, Ich auch an dii Iunge königinne auff denysk Skreiben werde. Friderigsburg den 4 Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A M: M: Gunther [3]).

Oversættelse af brev nr. 215/5

Til Frederik Günther.

Kongen sender ham et udkast til en skrivelse, som han ønsker, at den svenske enkedronning skal skrive til dronning Christina; han vil se skrivelsen, førend den gøres færdig til afsendelse, da han selv vil skrive til dronningen. — Geh. Ark.

Ud af vedføjede concept hast du de contenta af det skrivelse, som jeg ville, at den gamle dronning af Sverige skulle tilskrive datteren. Den manér, som den gamle brugte til at skrive til datteren med egen hånd, måtte følge, hvilken M: Lyttichau [2]) dig hos dronningen på Ibstrup erfare kan. Når samme skrivelse concipiret, alssdan stillestu mig det se lase, før det mundiret virdt, weil, mutatis mutandis, jeg også til den unge dronning på dansk skrive vil. Frederiksborg den 4. Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Til M. M. Günther [3]).

---

[1]) Jvfr. Brevene Nr. 222 og 224.
[2]) Hans Siegfried v. Lüttichau; se ovfr. S. 195.
[3]) Modtaget i Kjøbenhavn 4. Decbr

Side 274

Brev 216/5 * 5. Decbr. 1642.

Til Jørgen Vind eller Sten Beck.

Om nogle Søm, som Peder Vibe har sendt Kongen til Prøve. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Herhuos findis den designation, som burde at haffue uerrit huos dy søm, som Peder wybe sende nummererit fram. Saa uydt som ieg aff Seddelen kan [1]) See, da Er der ingen skade huos ded køb, Om dii alle bliiff (!) saa uel giiordt, som disse Er, som hiidskiickit Er.
Samme Nummererede søm fyndis pa køben: Slott y wynduit ued Bordiit y myn stue ud til Pladtzen. Du kandt lade M: Hans [2]) pa holmen see dem Och lade mig saa uyde hans betenckende derom. Vale. Frede: den 5 Decem: Anno 1642.
Christian.

Oversættelse af brev nr. 216/5

Til Jørgen Vind eller Sten Beck.

Om nogle søm, som Peder Vibe har sendt kongen til prøve. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.
Herhos findes den designation, som burde at have været hos de søm, som Peder Vibe sendte nummereret fram. Så vidt som jeg af sedlen kan [1]) se, da er der ingen skade hos det køb, om de alle blive (!) så vel gjort, som disse er, som hidskicket er.
Samme nummererede søm findes på Københavns Slot i vinduet ved bordet i min stue ud til pladsen. Du kan lade M: Hans [2]) på Holmen se dem og lade mig så vide hans betænkende derom.
Vale. Frederiksborg den 5. Decem: Anno 1642.
Christian.

Brev 217/5 * 7. Decbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen paalægger ham at skaffe Oplysninger angaaende Sagen mellem Ernst Normand og Jakob Madsen. — Geh. Ark.

Epthersom du uest dig Nocksom at Errindere, At nu siist y køben: bleff begindt nogit at tale Om Ernst Normans Och Iacob Madtsens sag, dy haffue med hiinanden, Som Ingen Ende tog, fordi at der faldt andiit for, huorfor du skaldt lade mig uyde sagsens Rette beskaffenhed. Ieg haffde y sinde at wiille laadt hannem forsta, at saframdt hand Inted Erklerede sig inden En uyss tyd y samme sag, saat Ieg kunde deraff Erfahre hans wskyldighed, Daa wylle Ieg icke allene inted uyde hannem lenger for lensmand, mens lade tale ham tyl, att straffis som hans herris Befahlings forachter, Mens fordi ieg inted uyste sagsens Rette be-

Oversættelse af brev nr. 217/5

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen pålægger ham at skaffe oplysninger angående sagen mellem Ernst Normand og Jakob Madsen. — Geh. Ark.

Eftersom du ved dig noksom at erindre, at nu sidst i København blev begyndt noget at tale om Ernst Normans og Jakob Madsens sag, de haffue med hinanden, som ingen ende tog, fordi at der faldt andet for, hvorfor du skal lade mig vide sagsens rette beskaffenhed. Jeg havde i sinde at ville ladet ham forstå, at såfremt hand inted erklærede sig inden en vis tid i samme sag, såat jeg kunde deraf erfare hans uskyldighed, da ville jeg ikke alene inted vide ham længer for lensmand, mens lade tale ham til, at straffes som hans herres befalings foragter, mens fordi jeg inted uyste sagsens rette be-

[1]) Ordet er skrevet to Gange.
[2]) Hans Ulrik Svitzer (se ovfr. S. 213).

Side 275
Fortsat side 274 Brev 217/5

skaffenhed, huorepther Breffuit uyl dirigeris, da Er ded indtil Dato Eptherbleffuen [1]). Vale.
Frederigsborg den 7 Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 217/5

Fortsat fra side 274

skaffenhed, hvorefter brevet vil dirigeres, da er det indtil dato efterbleven [1]). Vale.
Frederiksborg den 7. Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansler hr. Christen Thomesen til hænde.

Brev 218/5 * 8. Decbr. 1642.

Til Otte Brockenhuus.

Han skal begive sig til den svenske Resident i Helsingør og affordre ham en Erklæring, om han anser alt svensk Gods for toldfrit, baade det, som forbruges i Sverig, og det, som føres igjennem Sundet til andre Steder. — Geh. Ark.

Otte Brockenhuss [2]) skal ymorgen begiiffue siig henad Helsingør och tale med den Suenske Resident.
Kon: Ma: myn allernadigste Herre och konning lader Nadeligen Salutere Residenten Och derhuos Nadiigst aff hannem begehre at Erfahre, Om hand holder al Suensk godtz, bade ded, som der y Riigit Consumeris, som ded,

Oversættelse af brev nr. 218/5

Til Otte Brockenhuus.

Han skal begive sig til den svenske resident i Helsingør og affordre ham en erklæring, om han anser alt svensk gods for toldfrit, både det, som forbruges i Sverige, og det, som føres igennem Sundet til andre steder. — Geh. Ark.

Otte Brockenhuus [2]) skal i morgen begive sig henad Helsingør og tale med den svenske resident.
Kongelig Majestæt, min allernadigste herre og konge, lader nådelig salutere residenten og derhos nådigst af ham begære at erfare, om han holder alt svensk gods, både det, som der i riget consumeris, som det,

[1]) 14. Decbr. 1642 udgik der et Kongebrev til Rentemestrene Sten Beck og Melchior Oldeland om at stævne Ernst Normand til Selsø, Lensmand paa Koldinghus, og Borgmester paa Christianshavn Jakob Madsen for sig i Anledning af den sidstnævntes Klage over, at Ernst Normand i nogle Aar havde hindret ham i at faa det Landgildekorn, som Kongen havde givet ham Indvisning paa. De skulde efter at have undersøgt Sagen dømme i den (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatar. V, 246). Ernst Normand afgik 1. Maj 1643 som Lensmand paa Koldinghus.

[2]) Otte Jørgensen Brockenhuus var Sekretær i det danske Kancelli fra 1636 til sin Død i en Duel 1645. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 164. Hist. Tidsskr. 4. R. V, 186.

Side 276

Fortsat side 275 Brev 218/5

dy suenske lader løbbe ygennom Sundet andenstedtz hen, Epther fordragiit at uerre tolfriie [1]).
Saframdt hand nu More solito staar och hacker ded Ene yblandt ded [2]), daa skall hannem dette præsenteris skriifftlig och derymod Ochsa begehris Skriifftlig Suar derpaa.
Huad nu herpaa falder for Suar aff samme Resident, ded skall Brocke[n]huss Referere.
Huic Actui debent Adesse 1. Slodtzherren [3]), Om hand Er tylpass, 2. Begge tollerne, som Erre der in loco [4]).
Frederigsborrig den 8 Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Otte Brockenhus tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 218/5
Fortsat fra side 275

de svenske lader løbe igennem Sundet andensteds hen, efter fordraget at være tolffrie [1]).
Såfremt han nu more solito står og hacker det ene iblandt det [2]), da skal ham dette præsenteris skriftligt og derimod ogsa begehres skriftligt svar derpå.
Hvad nu herpå falder for svar af samme resident, det skal Brockenhuus referere.
Huic actui debent adesse 1. slotsherren [3]), om han er tilpas, 2. begge tolderne, som erre der in loco [4]).
Frederiksborg den 8. Decem: Anno 1642.
Christian.
Udskrift: Otte Brockenhuus til hænde.

Brev 219/5 * 10. Decbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested og Jørgen Vind.

De skulle tage Kontrakten med Gabriel Marselis og Albert Baltser Bernts for til Udførelse og tænke paa Midler til et norsk Bjergværks Fortsættelse. — Geh. Ark.

Chanseleren Och Iørgen wiind skall tage ded for, som Nu med Marselio och Bernsøn sluttiit Er, saat alting kan faa syn Riichtighed [5]).
Ded Norske Berriguerck skall ochsa tagiis for Och

Oversættelse af brev nr. 219/5

Til Christen Thomesen Sehested og Jørgen Vind.

De skulle tage kontrakten med Gabriel Marselis og Albert Baltser Bernts for til udførelse og tænke på midler til et norsk bjergværks fortsættelse. — Geh. Ark.

Kansleren og Jørgen Vind skal tage det for, som nu med Marselis og Bernsøn sluttet er, såat alting kan få sin rigtighed [5]).
Det norske bjergværk skal også tages for og

---

[1]) Om Kongens Spørgsmaal der var i Strid med Knærødfredens Art. 4, og om den Opsigt, det vakte, se Fridericia, anf. Skr. II, 287 (hvor Otte Brockenhuus fejlagtig er kaldt Oluf B.). Jvfr. Brevet Nr. 221.
[2]) Her mangler Ordet: andet.
[3]) Hans Ulrik Gyldenløve, Slotsherre paa Kronborg.
[4]) Jonas Heinemark og Mads Mortensen.
[5]) Sandsynligvis menes den Kontrakt, som oprettedes 6. Decbr. 1642 med Albert Baltser Bernts og Gabriel Marselis i Hamborg om Afhentningen af Salt fra Spanien. Jvfr. Fridericia, anf. Skr. II, 266.

Side 277

Fortsat side 276 Brev 219/5

tenckis paa middel, huorledis och huormed ded kan fordtsettis. Valete. Aff frede: den 10 Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn Och Iørgen wiind til hande.

Oversættelse af brev nr. 219/5
Fortsat fra side 276

tænkes på middel, hvorledes og hvormed det kan fortsættes. Valete. Af Frederiksborg den 10. Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansler hr. Christen Thomesen og Jørgen Vind til hænde.

Brev 220/5 * 10. Decbr. 1642.

Til Otte Brockenhuus.

Det skal befales Erik Grubbe at forsegle Søren Frost's Bo, indtil Sagen med Palle Rosenkrands er bragt til Afslutning. — Geh. Ark.

Der skal gørris En befahling tiil Eriick grubbe [1]), at Eptherdi att Søren frost [2]) Er død, at hand derfor lader besege Boen, Indtill den sag med Pallii Rossenkrandtzt Er kommen til Ende [3]).
Frede: den 10 Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Otte Brockenhus tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 220/5

Til Otte Brockenhuus.

Det skal befales Erik Grubbe at forsegle Søren Frosts bo, indtil sagen med Palle Rosenkrantz er bragt til afslutning. — Geh. Ark.

Der skal gøres en befaling til Erik Grubbe [1]), at eftersom Søren Frost [2]) er død, at han derfor lader besejle boet, indtil den sag med Palle Rosenkrantz er kommen til ende [3]).
Frederiksborg den 10. Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Otte Brockenhuus til hænde.

---

[1]) Lensmand paa Aarhusgaard.*

[2]) Søren Jensen Frost, en Borgersøn fra Aarhus, tog 1612 Borgerskab i denne By efter de 4 foregaaende Aar at have været Slotsskriver paa Skanderborg. Allerede 1619 nævnes han som Raadmand i Aarhus, og faa Aar efter rykkede han op til at blive Borgmester, hvilket han endnu var 1641, da han maatte betale Kongen 3000 Rdl., fordi han havde siddet for længe i Borgmesters Sted 65 Aar gammel døde han 30. Novbr. 1642, og et Par Uger efter døde hans Enke. Hofman, Fundationer II, 65 f. Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus II, 196. 210. 220. 320. 328 f. Nyerup, Magazin f. Rejseiagttag. IV, 421. Danske Saml. 2. R: III, 388.

[3]) Erik Grubbe fik under 10. Decbr. Brev om, at da Palle Rosenkrands, Befalingsmand over Augdesiden, for nogen Tid siden havde indstævnet Søren Frost og andre hans Medkonsorter til at møde paa Oddernæs Tingstue for der at svare til, hvad han havde dem at tiltale paa Kongens Vegne, saa skulde han befale Søren Frost's Arvinger at møde paa

*
Aarhusgård (også stavet Aarhusgaard) var et historisk kongepæl eller slot i Aarhus.
Historisk funktion: Det fungerede som sæde for lensmanden (kongens lokale lensmand og administrator) på Aarhusgård Len.
Tilknytning: I december 1642 var det eksempelvis lensmanden på Aarhusgård, Erik Grubbe, som kong Christian IV gav befaling til i forbindelse med en sag om afdøde Søren Frosts bo.

Side 278

Brev 221/5 * 10. Decbr. 1642.

Om Otte Brockenhuus's Sendelse til den svenske Resident i Helsingør. Hans Ulrik Gyldenløve skal skaffe de af Residenten udstedte Certifikater tilstede. — Geh. Ark.

Epthersom Ieg disse dage haffuer hafft Otte Brockenhus henad Helsingør, der at tale med den Suenske Resident, Huad ded uerrit haffuer, som hand paa myne uegne forrebrachte, Ded haffuer y aff ded suar, hand derpaa skriifftlig fra siig giiffuer, lettelig att fornemme [1]).
At samme Resident haffuer uerrit En aff dem, som Brockenhussis Ambassada uar ansiiet paa, ded er gaadt at gette, Huorfor Ieg haffuer ladt hannem forsta, at hand pa tyssdag først kommende [2]) skal møde til køben: y Radtstuen, huor hand uyder skal Erfahre myn wyllie.
Imidlertid skall hanss wldrich werre derom at skaffe samme Residentys vdgiiffuer (!) Seddeler ued handen. Man maa Nu Endeligen holde ham waarem, ymens ded Er nu begiindt med hannem [3]).
Valete.
Frederigsborg den 10 Decem: Anno 1642.
Christian.

Oversættelse af brev nr. 221/5

Til Otte Brockenhuus's sendelse til den svenske resident i Helsingør. Hans Ulrik Gyldenløve skal skaffe de af residenten udstedte certifikater tilstede. — Geh. Ark.

Eftersom jeg disse dage har haft Otte Brockenhuus henad Helsingør, der at tale med den svenske resident, hvad det værit haver, som han på mine vegne forebragte, det har i af det svar, som han derpå skriftligt fra sig giver, lettelig at fornemme [1]).
At samme resident har værit en af dem, som Brockenhuus' ambassada var ansiet på, det er godt at gette, hvorfor jeg har ladet ham forstå, at han på tirsdag førstkommende [2]) skal møde til København i rådstuen, hvor han yder skal erfare min villie.
Imidlertid skal Hans Ulrich være derom at skaffe samme residentis udgiver (!) sedler ved hånden.
Man må nu endelig holde ham varen, ymens det er nu begyndt med ham [3]). Valete.
Frederiksborg den 10. Decem: Anno 1642.
Christian.

Brev 222/5 * 10. Decbr. 1642.

Til Peder Vibe.

Han skal tilstille Dronning Christina et Brev fra Enkedronningen til hende, hvori hun forsvarer sin Tilstedværelse ved Kongens Døtres Bryllupper. — Geh. Ark.

---

[1]) Se ovfr. S. 275 f.
[2]) 13. Decbr.
[3]) 9. Decbr. havde Johan Strömfelt i Helsingør afgivet en Erklæring om Sagen. Kongen har udenpaa denne skrevet egh.: „Den suenske Residentis Suar Paa Otte Brockenhussis uerff til hannem Pa myne uegne“ (Rigens Raads Breve Fasc. 52).

Side 279

Fortsat side 278 Brev 222/5

Epthersom Ieg aff dyn forrige skriiffuelse fornam, at Chanseleren ymod den vnge dronning haffuer taliit Iylde om Enckedronningens anuessenhed pa Myne døttres Bylager, Da Eptherdi der uar ingen Skyldig derudi, att hun kam med paa Sallen, uden Ieg, Da haffuer ieg kommit hinder tiil att vndskiilde siig for datteren, dog ingen Neffnit, som sliigdt om hinder skulle haffue sagdt. Huilcket Breff [1]) du den wnge dronning skaldt tilstille, Och om du bliiffuer adspurdt, Cuius iussu du presenterer dronningen frummoderen brev, da skaldtu suare, at Ieg ded haffuer befahliit, Eptherdi Enckedronningen Er y myt hus, Huoraff ingen kan forbyde hiinder at skriiffue syn datter tyll. Och om Endskøndt derpa Ingen suar Er at foruendte, Da skaldtu dog tyd epther anden dyg huos hinder Insinuere och anholde om Suar Och giiffue acht pa, huad myne hun gør dertil.

Frederigs: den 10 Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A M: M: wiibe.

Oversættelse af brev nr. 222/5
Fortsat fra side 278

Eftersom jeg af din forrige skrivelse fornam, at kansleren imod den unge dronning har talt ile om enkedronningens anværgelighed på mine døtres bryllup, da eftersom der var ingen skyldig derudi, at hun kom med på salen, uden jeg, da har jeg kommet hende til at undskylde sig for datteren, dog ingen nævnt, som sliget om hende skulle have sagt. Hvilket brev [1]) du den unge dronning skal tilstille, og om du bliver adspurgt, cuius iussu du præsenterer dronningen frumoderens brev, da skaldu svare, at jeg det har befalt, eftersom enkedronningen er i mit hus, hvoraf ingen kan forbyde hende at skrive sin datter til. Og om endskønt derpå ingen svar er at forvente, da skaldu dog tid efter anden dig hos hende insinuere og anholde om svar og give agt på, hvad mine hun gør dertil.

Frederiksborg den 10. Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Til Peder Vibe.

Brev 223/5 * 10. Decbr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Om Udlosningen og Oplægningen af noget med et Skib ankommet Tømmer. — Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.

Epthersom Ieg formercker, at vdi ded skiib Fenix skal uerre ankommen En antal kneer och krumholdt. Daa skal sliigdt waarderis, Och epther ad dedsamme tømmer er lossiit, da skall ded henleggis, dersom dii huellfuinger findis, som Baaden staar y, Paaded Ieg kan uyde, huortil

Oversæt:
Eftersom jeg bemærker, at der i det skib Fenix skal være ankommet et antal knæ og krumholt, da skal sådant vurderes, og efter at det samme tømmer er losset, da skal det henlægges, dersom de hvælvinger findes, som båden står i, på det at jeg kan vide, hvortil

[1]) Se ovfr. S. 272 f. og Brevet Nr. 224.

Side 280

Fortsat side 279 Brev 223/5

ded forbrugis. Vale. Aff frede: den 10 Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Och Rente: til hande [1]).

Brev 224/5 * 11. Decbr. 1642.

Til Peder Vibe.

Kongen sender ham Enkedronningens Brev til Dronning Christina, som ved en Forglemmelse ikke kom afsted med sidste Post. Han skal holde vaagent Øje med Strömfelts Fremstilling af Striden om hans Certifikater. — Geh. Ark.

Epthersom ded bleff forsiit y En hast, At Enckedronningens breff tiil den Regerende dronning inted ued siiste Post bleff dig tilskickit, Da haffuer Ieg nu ued Ett Egiit bud dedsamme uyllit dig tilskycke [2]).
Och Er derpaa ingen thuiffuel, at Eptherdi M: Strumpfeldt Er Citerit y Radstuen til køben: at møde for Riigens Raad at gørre Regenskab for hans wriichtige Certificationer, hand haabuis udgiiffuer, at hand Io anderledis Regeringen y Suerrig ded forbringer, Huorfor du skaldt Vigilere derhuos, paded att man y tyde kan contraminere ham.
Køben: Slott den 11 Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A M: M: wiibe.

Oversættelse af brev nr. 224/5

Til Peder Vibe.

Kongen sender ham enkedronningens brev til dronning Christina, som ved en forglemmelse ikke kom afsted med sidste post. Han skal holde vågent øje med Strömfelts fremstilling af striden om hans certifikater. — Geh. Ark.
Eftersom det blev forset i en hast, at enkedronningens brev til den regerende dronning inted ved sidste post blev dig tilskikket, da har jeg nu ved et eget bud det samme villet dig tilskikke [2]).
Og er derpå ingen tvivl, at eftersom M: Strömfelt er citeret i rådstuen til København at møde for rigens råd at gøre regnskab for hans urigtige certifikationer, han håbes udgiver, at hand jo anderledes regeringen i Sverige det forbringer, hvorfor du skal vigilere derhos, pådet at man i tide kan contraminere ham.

Københavns Slot den 11. Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Til Peder Vibe.

---

[1]) Nedenunder Brevet er skrevet: „Den 11 xbris er Rassmuss Sambsig ansagt at lesse dette tømmer och siden oplegge, som forschreffuet staar". — Rasmus Samsing var Overskipper paa Bremerholm.
[2]) Se ovfr. S. 279.

Side 281

Brev 225/5 * 21. Decbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Da Indtægterne af Lenene i Hertugdømmerne ikke ere tilstrækkelige til Udgifterne ved det forestaaende Omslag, maa der desuden skaffes 48,000 Dlr. ved Laan. Herved optages alle Midler til Penge, og da Kongen er til Sinds at gaa alvorlig til Værks mod Hamborg, stoler han paa, at Rigsraadet formaar Adelen til at laane ham de Penge, den har samlet til Landets Forsvar. — Geh. Ark.

Epthersom Ieg y disse dage med Rendtemeisteren Iørgen wiind Och Hans Boiisen haffuer siiet myt Omslag Regiister Igennom Och befunden, At dii 150000 daler, som stackiit siiden kam henad Hadersleben, med Lehnens indkomst aff begge fiirstendom Inted kan strecke tyl dette førstkommende Omslags vdgiifft, Menss ma deroffuer optage 48000 daler, huorudoffuer alle myddel aff penge mig Erre betagen.

Och Endog Ieg mig altiid, som dig och andre bekendt er, pa ded lymfeldigste ymod dy hamborger haffuer comporterit Och dermed huos dem inted vdrettit, Mens haffuer dag for dag fornommen, at dy sig haffuer ladiit uerre angelegen sig fra mig och myt hus at wndsla, Huorfor Ieg for myn Reputation, gode Naffn och Rychtis skyld Nu ma, sauidt Gud y himmelen dertil uyl giiffue syn Nade, tentere dy sager, Huormed dy kan settis y En bedre postur ymod mig och myn familię, End som dii nu y begrebben Er [1]), Huortil Requireris penge, Hvorfor Ieg forseer mig tiil Riigens Raad, at dy disponerer Adelen her y Riigit derhen, at dy pa Et Aars tyd laner mig dy penge, som dy tyl landtsens defension haffuer Samliit, Aldenstund ieg inted kan See Eller tencke, huorpa samme penge Bedre kunde

Oversættelse af brev nr. 225/5

Til Christen Thomesen Sehested.

Da indtægterne af lenene i hertugdømmerne ikke er tilstrækkelige til udgifterne ved det forestående omslag, må der desuden skaffes 48.000 daler ved lån. Herved optages alle midler til penge, og da kongen er til sinds at gå alvorlig til værks mod Hamborg, stoler han på, at rigsraadet formaar adelen til at låne ham de penge, den har samlet til landets forsvar. — Geh. Ark.

Eftersom jeg i disse dage med rentemesteren Jørgen Vind og Hans Boisen har set mit omslagsregister igennem og befunden, at de 150.000 daler, som stakket siden kom henad Haderslev, med lenens indkomst af begge fyrstendom inted kan strække til dette førstkommende omslags udgift, men må derover optage 48.000 daler, hvorudover alle middel af penge mig er betagen.
Og endog jeg mig altid, som dig og andre bekendt er, på det lemfældigste imod de hamborgere har comporterit og dermed hos dem inted udrettet, men har dag for dag fornomen, at de sig har ladet være anlegen sig fra mig og mit hus at undslå, hvorfor jeg for min reputation, gode navn og rigts skyld nu må, såvidt Gud i himmelen dertil vil give sin nåde, tentere de sager, hvormed de kan sættes i en bedre postur imod mig og min familie, end som de nu i begrebet er [1]), hvortil requireris penge, hvorfor jeg forseer mig til rigens råd, at de disponerer adelen her i riget derhen, at de på et års tid låner mig de penge, som de til landets defension har samlet, aldenstund jeg inted kan se eller tænke, hvorpå samme penge bedre kunde

[1]) Om Kongens Planer mod Hamborg se Fridericia, anf. Skr. II, 322. Jvfr. Brevet Nr. 227.

Side 282

Fortsat side 281 Brev 225/5

anuendis End til derris Herris Reputations, gode Naffn och Riichtis Manutenens [1]). Vale.
Aff Ballerup Iachtgard [2]) den 21 Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse af brev nr. 225/5

Fortsat fra side 281

anvendes end til deres herres reputations, gode navn og rigts manutenens [1]). Vale.
Af Ballerup jagtgård [2]) den 21. Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansler hr. Christen Thomesen til hænde.

Brev 226/5 * 22. Decbr. 1642.

Til Rentemestrene.

De skulle betale 200 Rdl. til den svenske Enkedronning. — Geh. Ark., Bil. t. Rentemestr. Regnsk. 1642—43.

Rentemeisterne skal lade Enkedronningen aff Suerig bekomme tu hundrit daler, som hiinder tiil handpenning forehrit Er.
Køben haffuen Slodt den 22 Decem: Anno 1642.
Christian [3]).

Oversættelse af brev nr. 226/5

Til rentemestrene.

De skulle betale 200 rdl. til den svenske enkedronning. — Geh. Ark., Bil. t. Rentemestr. Regnsk. 1642—43.

Rentemesterne skal lade enkedronningen af Sverige bekomme to hundrede daler, som hende til håndpenning foræret er.
Københavns Slot den 22. Decem: Anno 1642.
Christian [3]).

Brev 227/5 * 23. Decbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen vil lade, som om han gaar ind paa Hamborgernes Ønske om, at der bestemmes Voldgiftsmænd i Striden mellem ham og dem; thi det vil trække ud, inden man bliver enig om, hvem der skal være Voldgiftsmænd, og hvordan Voldgiftskjendelsen skal være. — Geh. Ark.

Chanseleren Reuendtlou sende mig med siiste Post greffue Pendtziis breff, hannem tilskreffuen, Huorudi hand gaff tiilkende, At dy Ham: haffude stor begerlighed til at

---

[1]) Sagen blev først forebragt for Rigsraadet i Febr. 1643. Om Svaret se Fridericia, anf. Skr. II, 322 f.
[2]) Et Par Mil fra Kjøbenhavn.
[3]) Vedlagt Kvittering af den svenske Enkedronnings Kammertjener Niels Olsen, dat. Kbhvn. 23. Dec. 1642, paa 200 enk. Rdl.

Side 283

Fortsat side 282 Brev 227/5

uerre y gratie med mig ygen Och ded per uiam Compromissi, der dii Bernhiitter ued, att keysseren haffuer forordnit Churfursten aff Saxen og Hertugen aff Brunswig til commissarier ymellom dem och mig, som dy inted haffuer uyldt Acceptere. Mens Ieg uyl dog stelle mig an, Som ded uar Ett gaadt remedium til samme composition, Tii ded uyl Staa heel haardt, førend wy bliiffuer Eenss Om dem, som skal uerre Compromissarij, Och huorledis compromissit skall liide. Tempus omnia dabit. Vale. Aff køben: Slodt den 23 Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen till hande.

Oversættelse af brev nr. 227/5

Fortsat fra side 282

være i gratie med mig igen og det per uiam compromissi, der de Bernhitter ved, at kejseren har forordnet kurfyrsten af Sachsen og hertugen af Braunschweig til kommissærer imellem dem og mig, som de inted har villet acceptere. Men jeg vil dog stille mig an, som det var et godt remedium til samme composition, ti det vil stå hel hårdt, førend vi bliver ens om dem, som skal være kommissarij, og hvorledes compromisset skal lide. Tempus omnia dabit. Vale. Af Københavns Slot den 23. Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Kansler hr. Christen Thomesen til hænde.

Brev 228/5 * 28. Decbr. 1642.

Til Peder Vibe.

Han skal afvise Dr. Steinbergs og Transehes Forslag om, at Kongen skulde arbejde paa en Partikulærfred. Kongen ønsker, at de brandenborgske Gesandter, som ventes til Enkedronningen, ville bringe Sagen til en for hende god Afslutning. — Geh. Ark.

Ieg haffuer aff dyn siiste skriiffuelse sub Dato den 20 Huius forstanden, hvad D: Stenberg [1]) og Transeus [2]) haffuer discurrerit med dig om Churfiirsten aff Saxen, Huorpa du skaldt lade dem forsta, Naar dertil leiiighed giiffuis, Att dy ingen ta[n]cker haffuer at gørre siig pa myn person y dy made, som du skriiffuer. Tii dii tør inted tencke, at dy faar mig, som haffuer ladiit siig bruge y dii generall tractater friidden y tysland angaaendis, Och nu

[1]) Dr. Jakob Steinberg war tydsk Raad i den svenske Regerings Tjeneste.

[2]) Joachim Transehe v. Roseneck, f. 1589 i Kurland, 1627—28 i dansk Tjeneste, 1631 svensk Hofraad, adlet 1641, † 1673. Anrep, Svenska adelns ättar-taflor IV, 411. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 178.

Side 284

Fortsat side 283 Brev 228/5

skulle lade mig beuege til at tractere particulir friid Endted (!) y dy eller anden made.
Den Brandenborgiske gesandter foruentis her dageliigen aff Enckedronningen aff Suerrig [1]). Gud giiffue, at samme gesandter kunde mage ded saledis, at hun kunde med Ehren komme herfra, som hun heeldtz werre wylle.
Aff køben: Slott den 28 Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: A M: M: wiibe.

Oversættelse af brev nr. 228/5

Fortsat fra side 283

skulle lade mig bevæge til at tractere particulir friid andet endted (!) i den eller anden måde.
Den brandenborgiske gesandter forventes her daglig af enkedronningen af Sverige [1]). Gud give, at samme gesandter kunne mage det således, at hun kunne med ære komme herfra, som hun heldst være ville.
Af Københavns Slot den 28. Decem: Anno 1642.
Christian.

Udskrift: Til Peder Vibe.

Brev 229/5 * 28. Decbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested (?).

Kongen har skrevet til Peder Vibe, at han ikke vil lade sig bruge til nogen Partikulærtraktat. Der skal udskrives et Møde i Odense til 20. Februar og Herredagen til 17. April. — Geh. Ark.

Dette herhuosføiiede Breff [2]) kan med første leiiighed framskiickis. Ieg haffuer suarit hannem, At hand ma friidt lade D: Stenberg och andre, Som y dy made formener at bruge myn Interposition [3]), Att ieg Er for gammel dertil at lade mig fexere tiil at lade mig bruge y En particulir tractat, Imens ieg lader mig bruge til dy al gemeiine frydtz tractater.
Den conuentus y Ottense kan anordnis den 20 februarij først kommende, Och Herridagen at vdskriiffue tiil den 17 Aprilis først kommende her y københaffuen [4]). Vale. Aff køben: den 28 Decem: Anno 1642.
Christian.

Oversættelse af brev nr. 229/5

Til Christen Thomesen Sehested (?).

Kongen har skrevet til Peder Vibe, at han ikke vil lade sig bruge til nogen partikulærtraktat. Der skal udskrives et møde i Odense til 20. februar og herredagen til 17. april. — Geh. Ark.

Dette herhosføjede brev [2]) kan med første lejlighed framskikkes. Jeg har svaret ham, at han må frit lade D: Steinberg og andre, som i den måde formener at bruge min interposition [3]), at jeg er for gammel dertil at lade mig fexere til at lade mig bruge i en particulir tractat, imens jeg lader mig bruge til de almindelige fredstraktater.
Den conuentus i Odense kan anordnes den 20. februarij førstkommende, og herredagen at udskrive til den 17. Aprilis førstkommende her i København [4]). Vale. Af København den 28. Decem: Anno 1642.
Christian.

_____

[1]) Jvfr. ovfr. S. 262. 271.
[2]) Brevet Nr. 228.
[3]) Her mangler Ordet: vide.
[4]) 29. Decbr. udskrives Herredagen til 17. April 1643, og et Rigsraadsmøde indkaldtes 1. Jan. 1643 til 20. Febr. i Odense (Sjæll. Tegn. XXVII, 409. XXVIII, 1). Det holdtes i København i Febr. (se det følgende).

Side 285

Brev 230/5 * Omtr. 4. Januar 1643.

Underretning om Sammenkaldelsen af en slesvig-holstensk Ridderret bør vistnok hellere meddeles de Rosenkrandske Arvinger af andre end af Kongen. — Geh. Ark., Reg. 90, Hertugen af Gottorps Breve 1642.

Hiibei ist in acht zu haben, Ob solche conuocation des Riitterrechtz von miir den Rossenkrandtzen Erben sol insinuiret werden oder von anderen, dii solches besser zu thun ansteet [1]).

Oversættelse af brev nr. 230/5

Til Slesvig-holstensk ridderret [af Gottorp].

Herunder må man tage i betragtning, om en sådan sammenkaldelse af ridderretten skal forkyndes af mig for de Rosenkrantz'ske arvinger, eller af andre, som det bedre anstår sig at gøre.

_____

[1]) Otte Rosenkrands, en Søn af den lærde — den „latinske“, som Christian IV kaldte ham — Holger Rosenkrands, var 1639 i en Alder af 31 Aar bleven fældet i en Duel i Rendsborg af Hans Rantzau til Putlos (Hofman, Danske Adelsmænd II, 77 tab. 2. Westphalen, Monum. ined. rerum Germ. I, 2006. Kvartalskr. Orion I, 213, hvor 1669 er en Fejl for 1639). I 3 Aar, 1640—12, førtes der Trætte for Landretten om denne Sag, navnlig om hvor vidt Hans Rantzaues Fader Joachim R. kunde optræde som Defensor for den fraværende Søn (Ratjen, Verzeichn. der Handschriften der Kieler Universitätsbibl. I, 195. III, 127. Zeitschr. der Gesellsch. f. d: Gesch. der Herzogthümer II, 124). Under 22. Oktbr. 1642 underrettede Hertug Frederik af Gottorp Kongen om, at han havde berammet en Kriminal- og Ridderret til at mødes paa Gottorp 19. Decbr., hvor Holger Rosenkrands burde indfinde sig som Anklager imod Joachim Rantzau, der var admitteret som Defensor for sin Søn. Imidlertid døde Holger Rosenkrands 28. Oktbr. 1642, som tidligere bemærket (forrige Bind S. 253) i Kongens Unaade. Kongen underrettede 19. Novbr. Hertugen herom; denne besvarede Kongens Skrivelse ved et Brev af 23. Decbr., som modtoges i Kjøbenhavn 4. Januar 1643, og hvori han meddelte Christian IV, at han i Henhold til et Indlæg fra Joachim Rantzau havde sammenkaldt en Rid erret til 20. Febr., hvor Rosenkrandses Arvinger burde møde, og bad Kongen meddele disse den oversendte Stævning. Det er paa dette Brev, at Kongens i Texten meddelte udaterede Paategning findes. Det er imidlertid mærkeligt, at Kongen, medens han, da han skrev disse

Linier, ikke synes utilbøjelig til at gaa ind paa en Ridderret, derimod i Brevet Nr. 231 ikke vil have en saadan, men en Krigsret. Hertugen fastholdt paa sin Side i et Brev til Kongen af 1. April 1643 Ridderrettens Sammenkaldelse (Geh. Ark., Reg. 90, Hertugen af Gottorps Breve 1643).

Side 286

Brev 231/5 * Omtr. 5. Januar 1643 [1]).

Til Frederik Günther.

Han skal opsætte en Ed for Major Kretz. En Svarskrivelse skal udfærdiges til Hertugen af Gottorp om, at den afdøde Rosenkrands's Sag skal paakjendes af en Krigsret. — Geh. Ark.

Weiil ich Maior Cressen fiir meinen diiner angenomen, Alss sollestu Eiin Eiidt auff seiine Persohn abfassen, worein Er miir zusaget das niimandt zu offenbahren, was im vertrawet wirdt. Dii bestallung kan hernacher zu papiir gebracht werden [2]).

Phiilip Borneman ist befohlen mit dii (!) zu Reden wegen der andtwort, so auff des H: von holsteins skr[e]iiben, den Endtleiibethen Rossenkra[n]dtz betreffende, zur andtwordt soll gegeben werden. So ist ess andem, das ich numer post mortem patris dy sache in der Erben gudtachten dii sache (!) nit wiil getriiben haben, sonderen wiill dii sache fiihr das kriigsrecht vndt nit fiihr das Holsteinste (!) Riitter recht haben, weiil ich nur habe fiir dissem sehen

Oversættelse af brev nr. 231/5

Eftersom jeg har antaget major Kretz som min tjener, da skal du opsætte en ed for hans person, hvori han lover mig ikke at åbenbare for nogen, hvad der betros ham. Bestallingen kan bagefter bringes på papir.

Eftersom jeg har antaget major Kretz som min tjener, da skal du opsætte en ed for hans person, hvori han lover mig ikke at åbenbare for nogen, hvad der betros ham. Bestallingen kan bagefter bringes på papir.

Philip Borneman er befalet at tale med dig angående det svar, som skal gives på hr. af Holsteins skrivelse, der vedrører den afdøde Rosenkrants. Så er det ellers, at jeg nu post mortem patris ikke vil have sagen drevet efter arvingernes godtfindende, men vil have sagen for krigsretten og ikke for den holstenske ridderret, eftersom jeg kun har haft for øje at se

[1]) Modtageren har skrevet paa Foden af Brevet: „Insinuirt 5 Ian: 1643 h. 5 vespert:“

[2]) Bendix Kretz (Cress, Cräss), der 1644 og de følgende Aar gjorde Tjeneste som Oberstlieutenant og Oberst ved den norske Hær, blev dømt til Døden for begaaet Drab paa nogle Soldater og henrettedes 31. Januar 1649 i Throndhjem (Samlinger t. det norske Folks Sprog og Hist. III—V, Registr. Danske Samlinger VI, 208. 315. Personalhist. Tidsskr. II, 286. Agghershusiske Acters første Quartaels summariske Beskrivelse paa nerverende Aar 1644, Aftryk ved J. C. Tellefsen, Christ. 1883, S. VIII. Norske Tegn. VII, 454. VIII, 32. 36. 38. Forhør i Geh. Ark., Reg. 89, Processer V, 9). At det er ham, der menes i Texten, ses af Rentemestr. Regnsk., hvor der opføres en Udgift af 200 Rdl. til Bendix Krass, Kgl. Maj. Major, der udbetaltes 16. Marts 1643 efter Korfits Ulfeldts Befaling. J. C. Bergs Formodning (Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. V, 437 f.), at denne Mand kunde være den samme som den Johan Kretz, der i 1627 var Oberstlieutenant i Wallensteins Hær, bortfalder, efter at det har vist sig, at Fornavnene ere forskjellige.

Side 287

Fortsat side 286 Brev 231/5

wollen, wass der vather alss Ein fohrnehmer theologus beii der sachen thun wolthe [1]).

Udskrift: Friderich gunther zu handen [2]).

Oversæt: være, hvad faderen som en fornem teolog ved sagen gøre ville [1]).
Udskrift: Til Frederik Günther 2).

Brev 232/5 * 12. Januar 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Prinsen maa under visse Betingelser tage Vinterophold paa Skanderborg. — Geh. Ark.

Epthersom Prindtzen Begerer At motte holde huus pa Skanderborg Om wiinteren for Ildebrand och fiiskery skyld, Huortil hand Indted begerer uyder aff mig End ded, som lengesiiden ymellom Oss om Accorderit Er, Da Eptherdi ieg formercker, at hand holder siig heer op Epther Stadtholderens ankomst, uden thuiffuel fordi at han ued hannem formener at lade tale mig tiil om ded samme, Huorfor du skaldt lade Prindtzen forsta, At windter kuarterit pa begerdte made pa Skanderborg kan anstellis, Naar ded, som paa Reiissen fram och tilbage medgaar, mig inted bliiffuer førdt tiil Regenskab [3]). Vale. Aff køben: Slott den 12 Ianu: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

Oversættelse af brev nr. 232/5

Til Christen Thomesen Sehested.

Prinsen må under visse betingelser tage vinterophold på Skanderborg. — Geh. Ark.

Eftersom prinsen begærer at måtte holde hus på Skanderborg om vinteren for ildebrand og fiskeri skyld, hvortil han inted begærer yder af mig end det, som længesiden imellem os om accorderit er, da eftersom jeg bemærker, at han holder sig her op efter stadtholderens ankomst, uden tvivl fordi at han ved ham formener at lade tale mig til om det samme, hvorfor du skal lade prinsen forstå, at vinterkvarteret på begærede måde på Skanderborg kan anstilles, når det, som på rejsen fram og tilbage medgår, mig inted bliver ført til regnskab 3). Vale. Af Københavns Slot den 12. Ianu: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Kansler hr. Christen Thomesen til hænde.

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 285.
[2]) Udenpaa Brevet med Fr. Günthers Haand: „Anwort verzeichnet vndter meinen Concepten, vorbei auch formula Iti“ (ɔ: juramenti).
[3]) Jvfr. det følgende Brev, der er en Efterskrift til dette, og Brevet af 9. April 1643 til Korfits Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested.

Side 288
Brev 233/5 * Omtr. 12. Januar 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen uttaler sig om de Besværligheder, som ere forbundne med et Ophold paa Skanderborg, og tror af den Grund, at Prinsen ikke vil blive der længe, lige saa lidt som Enkedronningen i sin Tid forblev længe i Kiel. — Geh. Ark.

Memoriall.

Med Ildebrand, fiiskerii och Iacht pa Skanderborre haffuer ded syne ueiie, Mens huorledis ded skal ga til 1. Med sengikleeder, kobber och tyn tiil Prindtzens hussholding, ded forstaar Ieg inted, Aldenstund aldt husgeradiit, y huad naffn ded med Neffnis kan, kam bordt y fyndens tiid [1]). Huad sammestedtz siiden brugdt Er, ded Er førdt herfra derhen och siiden derfra hiid Igen. 2. Brødkornit Och haffueren uyl hendtis andenstedtz fra for Rede penge, Aldenstund købmenden faar Arligen Induyssing y all Lehnens Indkomst, Saat deraff inted bliiffuer til Offuers wden lensmanden[s] genandt. 3. Huad hand uil haffue aff Husgeradt, wyn och andiit derhen, ded uyl sendis henad Aarss tiil skiibss god tyd om Eptherhøsten, Naar bunden haffuer tylsaed, Och foruaris pa Skanderborg, Huortil uisse folck uyl forordnis, som derhuos bliiffuer.

Denne maner at holde huus waarer Inted lenge, ded Ieg troer, Eptherad den Engang haffuer uerrit forsøgdt.

Myn frummoder Saliig forsøgte ded ochsa Engang aff samme fundament tiill kyll, som Prindtzen nu haffuer for, Mens dentyd hun haffde forsøgdt ded Engang, da begerdte hun inted at forsøge ded tyer [2]).

Oversættelse af brev nr. 233/5

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen udtaler sig om de besværligheder, som er forbundne med et ophold på Skanderborg, og tror af den grund, at prinsen ikke vil blive der længe, lige så lidt som enkedronningen i sin tid forblev længe i Kiel. — Geh. Ark.

Memorial
Med ildebrand, fiskeri og jagt på Skanderborg har det sine veje, men hvorledes det skal gå til:
Med sengelæder, kobber og tin til prinsens husholdning, det forstår jeg inted, aldenstund alt husgeråd, i hvad navn det med nævnes kan, kom bort i fyndens tid [1]). Hvad sammestedet siden brugt er, det er ført herfra derhen og siden derfra hid igen.
Brødkorn og havren vil hentes andensteds fra for rede penge, aldenstund købmanden får årligen indvisning i al lehnens indkomst, såat deraf inted bliver til overs uden lensmandens genand.
Hvad han vil have af husgeråd, vin og andet derhen, det vil sendes henad Århus til skibs god tid om efterhøsten, når bonden har tilsået, og forvares på Skanderborg, hvortil visse folk vil forordnes, som derhos bliver.
Denne maner at holde hus varer inted længe, det jeg tror, eftersom den engang har været forsøgt.

Min frumoder salig forsøgte det også engang af samme fundament til kilde, som prinsen nu har for, men dentyd hun havde forsøgt det engang, da begærede hun inted at forsøge det tier [2]).

[1]) o: i Kejserkrigen 1627—29.
[2]) Om Enkedronning Sophies Ophold i Kiel foreligger ellers næppe noget bestemt. Dog kan det bemærkes, at der i Aaret 1606 blev sluttet en Overenskomst mellem hende og Hertug Johan Adolf af Gottorp, hvorefter hun for 200,000 Dlr., som hun havde laant Hertugen, skulde have Amterne Kiel, Bordesholm og Neumünster i Pant samt tillige Administrationen af disse Amter; men da hun fandt Administrationen for be-

Side 289

Fortsat side 288 Brev 233/5

Ieg ued, att hun tog saa stor skaade paa hinders husgeraad, att derom Er inted att tale, Tii der skulle ingen troe, at ded kunde gørre saa megen incommodetet, som dentyd skedde.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande [1]).

Oversættelse af brev nr. 233/5 (fortsat)
Fortsat fra side 288

Jeg ved, at hun tog så stor skade på hendes husgeråd, at derom er inted at tale, ti der skulle ingen tro, at det kunne gøre så megen incommodetet, som dentyd skete.

Udskrift: Kansler hr. Christen Thomesen til hænde [1]).

Brev 234/5 * 20. Januar 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen ønsker at sætte sig i Forbindelse med Kurfyrsten af Bajern og kan ikke finde nogen anden, gjennem hvem dette kan ske, end Axel Arenfeldt, som derfor skal forberedes derpaa, og til hvis Rejse der skal tænkes paa Penge. Krigskommissarius Knud Ulfeldt skal være tilstede ved Rigsraadsmødet i Odense for at oplyse om, hvad der skyldes Soldaterne, thi det er vigtigt at faa denne Gjæld betalt. — Geh. Ark.

Epthersom uy kam y discurs sammen y afftis Om Chur: aff Beiieren, Daa haffuer Ieg siiden tenckt derpa Och befunden, at ded Er inted aff weijen Att correspondere med samme herre, om man dertiil kunde finde et tiienligd subiectum, Och Endog Ieg haffuer tenckt pa unge och gammel, Da haffuer ieg dog ingen kund fiinde, som nogiit haffuer werrit brugdt, vden H: Axell Aarenfeldt, som y wnderskedtlige sager aff importans haffuer uerrit brugdt [2]) Och wed uel, huad hand skal gørre, Och holde ded huos sig.

Oversættelse af brev nr. 234/5

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen ønsker at sætte sig i forbindelse med kurfyrsten af Bajern og kan ikke finde nogen anden, gennem hvem dette kan ske, end Axel Arenfeldt, som derfor skal forberedes derpå, og til hvis rejse

der skal tænkes på penge. Krigskommissarius Knud Ulfeldt skal være tilstede ved rigsrådsmødet i Odense for at oplyse om, hvad der skyldes soldaterne, thi det er vigtigt at få denne gæld betalt. — Geh. Ark.

Eftersom vi kom i discurs sammen i aftes om kurfyrsten af Bajern, da har jeg siden tænkt derpå og fundet, at det er inted af vejen at correspondere med samme herre, om man dertil kunde finde et tjenligt subiectum, og endog jeg har tænkt på unge og gamle, da har jeg dog ingen kun finde, som nogit har været brugt, uden hr. Axel Arenfeldt, som i underskellige sager af importans har været brugt [2]) og ved vel, hvad han skal gøre, og holde det hos sig.

---

sværlig, blev der 16. Febr. 1609 i Kiel — hvor hun maaske da har opholdt sig — sluttet en ny Overenskomst mellem hende og Hertugen, hvorefter hun mod anden Erstatning fra 1. Maj 1610 skulde opgive Administrationen, men dog vedblive at have Amterne i Pant (Quellensamml. der schlesw.-holst.-lauenb. Gesellsch. f. vaterländ. Gesch. II, 2, 100).

[1]) Denne Udskrift er skreven paa et løst Stykke Papir. Paa Bagsiden af Brevet staar: „Postscriptum". Bladet med Udskriften har rimeligvis dannet en Konvolut baade om Hovedbrevet (Nr. 232), der i øvrigt har sin egen Udskrift, og Postskriptet

[2]) Han havde 1621 været i Spanien og 1630 som Resident i Nederlandene (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 159. 178).

Side 290

Fortsat side 289 Brev 234/5

Huorfor du och Hannibal Seested skall tale med hannem om samme leiilighed, saat hand drager hiiem [1]) og præparerer sig til samme Reiisse. Och uil der strax taliis om penge, som hand skall haffue: 1. Huor mange, 2. Om hand skal tage dem strax med eller gørris offuer paa wexel, 3. Endten ded skall werre Sølff eller guld myndt [2]).

Ded uyl haffuis y acht, at Commissarius wlfeldt Er tilstede y Othense, Naar Riigens Raad kommer diid [3]), At Erfahre, huad man Er Soldaterne tiil hest och fodtz skiildig, Indtil dy saledis Er contenterit, at man kan Marsere med dem, Naar man wiil, Hoc est, att dy kan faa En manidtz sold paa handen. Naar ded kan skee, daa skøtter Ieg inted, Om Aadelens forrad, dy haffuer, Er stor Eller lyden. Vale. Aff køben: Slot den 20 Ianu: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

Oversættelse af brev nr. 234/5
Fortsat fra side 289

Hvorfor du og Hannibal Seested skal tale med ham om samme lejlighed, såat han drager hjem [1]) og præparerer sig til samme rejse. Og vil der straks tales om penge, som han skal have: 1. Hvor mange, 2. Om han skal tage dem straks med eller gøres over på veksel, 3. Enten det skal være sølv- eller guldmønt [2]).
Det vil haves i acht, at commissarius Ulfeldt er tilstede i Odense, når rigens råd kommer did [3]), at erfare, hvad man er soldaterne til hest og fots skyldig, indtil de således er contenterit, at man kan marsere med dem, når man vil, hoc est, at de kan få en måneds sold på hånden. Når det kan ske, da skøtter jeg inted, om adelens forråd, de haver, er stor eller liden. Vale. Af Københavns Slot den 20. Ianu: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Kansler hr. Christen Thomesen til hænde.

Brev 235/5 * 21. Januar 1643.

Afslag paa en Afbigtsskrivelse fra Theologen Isak Föckler [4]).

Das Abbitt Schreiben Isaac Föcklers wegen seiner Photinianischen Irthümer ist abgeschlagen, weil die Welt gross gnug, wohin er sich zu begeben [5]). Copenhagen den 21 Ian: 1643.
Christian.

Oversættelse af brev nr. 235/5

Afslag på en afbigtsskrivelse fra teologen Isak Föckler [4]).

Isak Föcklers afbigtsskrivelse på grund af hans fotinianske vildfarelser er afslået, fordi verden er stor nok til, hvor han kan begive sig hen [5]). København den 21. januar 1643.
Christian.

---

[1]) Han ejede Basnæs.
[2]) Det blev dog ikke Axel Arenfeldt, men Malte Juel, der sendtes til Kurfyrst Maximilian (Fridericia, anf. Skr. II, 312).
[3]) Jvfr ovfr. S. 284. Knud Ulfeldt fik 20. Jan. Ordre til at møde 20. Febr. i Odense (Sjæll. Tegn. XXVIII, 9).
[4]) Meddelt efter Dänische Bibliothec VIII, 493.
[5]) Isak Föckler, en tordreven Superintendent fra Durlach, som i nogle Aar havde opholdt sig i Glückstadt, udgav 1642 et lille Skrift (i 50 Exemplarer) med Titelen „Sophronismus“, tilegnet Christian IV. Heri skal han have udtalt Anskuelser til Gunst for Socinianernes Lære. En Skrivelse til Kongen,

Side 291

Brev 236/5 * 25. Januar 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Fortegnelse paa Skibe, som skulle gjøres sejlfærdige, og Ordrer om deres Forsyning. — Afskr. i Geh. Ark.

Fortegnelse pa Skiiben, Store och Sma, som først skal segle.

Badt: [1])	Badt: [1])
1. Dii tre løffuer. . 100	1. S: Peder 15
2. Den Norske løffue 100	2. Den fliiendis Hiiordt 15
3. Lynd ormen. . . 100	3. Dybendal 15
4. Suannen 46	4. Rossen, galeii . . . 15
5. Nelleblad . . . 46	5. Cronen, galeii . . . 15
6. Den graa wlff . . 46	6. Høiienhall 15
7. Pillykan 46	7. Iomfru Svenden [2]) . 15
8. Fenix 46	8. Lynden 15
9. Delmenhorst . . 46	9. Ørnen 15
10. Riitteren 46	10. Den Hollandtske galey 15

11. Lammet 46	11. Den kolling galeii . 15
12. Dii thu løffuer . 46	12. S: Sophiis Essping . 8
13. Stockfysken . . 46	13. Pasiensiis Essping . 8
Summa . . 760	Summa . . 181 [3]).

Oversættelse af brev nr. 236/5

Til Korfits Ulfeldt.

Fortegnelse på skibe, store og små, som først skal sejle. — Afskr. i Geh. Ark.

Fortegnelse på skibe, store og små, som først skal sejle.

Badstue / Mandskab: [1])	Badstue / Mandskab: [1])
1. De tre løver . . 100	1. S: Peder 15
2. Den norske løve 100	2. Den flyvende Hjort 15
3. Lynormen . . . 100	3. Dybendal 15
4. Svanen 46	4. Rosen, galej . . . 15
5. Nelleblad . . . 46	5. Kronen, galej . . . 15
6. Den grå ulv . . 46	6. Højenhald 15
7. Pelikan 46	7. Jomfru Svenden [2]) . 15
8. Fenix 46	8. Lynden 15
9. Delmenhorst . . 46	9. Ørnen 15
10. Ridderen 46	10. Den hollandske galej 15
11. Lammet 46	11. Den koldinggalej . 15
12. De to løver . . 46	12. S: Sofies essing . 8
13. Stokfisken . . 46	13. Patiensias essing . 8
Summa . . 760	Summa . . 181 [3]).

dat. Flensborg 23. Decbr. 1642, tilbagekaldte han den lille Bog med Hensyn til alt, hvad der stred mod det paa de 4 økumeniske Kirkeforsamlinger Vedtagne og den augsburgske Konfession, og bad ynkelig om Tilgivelse for sin Fejltrin, ligesom ogsaa Generalsuperintendenten i Hertugdømmerne, Stephan Klotz, med hvem han havde forhandlet om Sagen, og paa hvis Opfordring han skrev sin Abbigt, nogle Dage senere (8. Jan. 1643) henvendte sig til Christian IV med en Forbøn for ham. Kongens Svar, der vel sagtens har været skrevet paa Föcklers Brev, er meddelt ovenfor. Som en Følge deraf maa Föckler have forladt Kongens Lande, og han siges allerede samme Aar helt at være gaaet over til Socinianerne (Moller, Cimbr. lit. II, 197 f. Dän. Bibl. VIII, 493 ff.). — Photinianerne havde deres Navn af Photinus, der levede i det 4de Aarhundrede. De stode Socinianerne nær.

[1]) o: Baadsmænd.

[2]) Efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.).

[3]) Efter Langebeks Afskr.

Side 292

Fortsat side 291 Brev 236/5

Her yblandt Er inted regnit dii trende confoiier paa Spannien, nemblig den Suordte Biioørn, den Huyde Byørn och gackmed [1]), item postilionen, som Nyckel kock skal haffue, item Lyckepotten, som kommer y sundet at ligge, och den, som kommer y Beldt att ligge, item den Huyde løffue, den siiste Engelender, som bleff confischerit, og den forlorne Søn, som skal føre det, som hører til Arckeliit.

Tiil dii 13 her offuen for antegnede Orloff skiib skal 13 Roerss bade gørris, som skall sleebis [2]) bag samme skiib, huer bad besat med 5 Mand. Sa framdt der nu inted findis sa mange Bodtzmend y tiienisten, som tiil alle dy Skiib kan behoff gørris, at dy da y tyde bliiffuer werbit. Der Er 500 Bøseskøtter y tiienisten, Huoraff En haab kan segle for Bodtzmend. Med fiisk och kød til denne wdredning faar man wel Raad, Mens der uyl tenckys y tide pa forrad aff Meel och Maaldt tiil att bage och Brigge commis Øll och Brød som kan komme En huer mechtig til hiielp, naar der Er icke saa liige penning ued Handen. Du skaldt Erfahre, hvad En tønde Ruemel koster tiil Dantzig, som er uel packid. Vale. Aff køben: Slott den 25 Ianu: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

Oversættelse: Fortsat side 291 Brev 236/5

Her iblandt er inted regnet de trende confoiier på Spanien, nemlig den Sorte Bjørn, den Hvide Bjørn og gackmed [1]), item postilionen, som Nyckel kock skal have, item Lykkepotten, som kommer i sundet at ligge, og den, som kommer i Bæltet at ligge, item den Hvide løve, den sidste englænder, som blev confischerit, og den forlorne søn, som skal føre det, som hører til artilleriet.

Til de 13 her oven for antegnede orlogsskibe skal 13 roersbåde gøres, som skal slæbes [2]) bag samme skib, hver båd besat med 5 mand. Så fremt der nu inted findes så mange bådsmænd i tjenesten, som til alle de skibe kan behov gøres, at de da i tide bliver verbet. Der er 500 bøsseskytter i tjenesten, hvoraf en hob kan sejle for bådsmænd. Med fisk og kød til denne udredning får man vel råd, men der vil tænkes i tide på forråd af mel og malt til at bage og brygge commis-øl og brød, som kan komme en hver mægtig til hjælp, når der er ikke så lige penge ved hånden. Du skal erfare, hvad en tønde rugmel koster til Danzig, som er vel pakket. Vale. Af Københavns Slot den 25. Ianu: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Statholder hr. Corfitz Ulfeldt til hænde.

Brev 237/5 * 28. Januar 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

20 Baadsmænd skulle daglig arbejde paa at opfylde et Sted ved Lønporten i Kjøbenhavns Vold. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

[1]) Det kan bemærkes, at der under 9. April 1643 i Kancelliets Kopibog er indført et Pas for en Skibshøvedsmand, der som Admiral skulde afgaa med 5 Orlogsskibe for at konvojere de Skibe, der skulde hente Salt fra Spanien, men der er ladet Plads aaben saavel til Skibshøvedsmandens som til Skibenes Navne (Sjæll. Reg. XXI, 236).
[2]) Efter Langebeks Afskr.

Side 293
Fortsat side 292 Brev 237/5

Du skaldt befahle, at der kommer pa mandag morgen 20 aff dy gemeine Bodtzmend uid lønporten, som den Broe er breidt bort [1]), at dy aff Rundelen der nest huos kaster den ordt fuld med iord, som

Indpeliit Er [2]). Och uil der huer anden dag settis andre tiil samme arbeyd. Vale. Rossenborg den 28 Ianu: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlffeld til hande.

Oversættelse:

Du skal befale, at der kommer på mandag morgen 20 af de menige bådsmænd ved Lønporten, som den bro er brudt bort [1]), at de af runddelen der næst hus kaster den ort fuld med jord, som indpeliit er [2]). Og vil der hver anden dag sættes andre til samme arbejde. Vale. Rosenborg den 28. Ianu: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Statholder hr. Corfitz Ulfeldt til hænde.

Brev 238/5 * 29. Januar 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Da Unionsskatten næppe indkommer tidsnok og ikke forslaar, er det Kongen i Anledning af det paatænkte Angreb paa Hamborg magtpaaliggende at faa et Laan af den Skat, Adelen i Danmark har samlet. Hvis Knud Ulfeldt vil arbejde for Sagen, skal der tilbydes ham et Len. — Geh. Ark.

Epthersom dig myn Affection ymod dii Ham: Och Arsagen dertil Nocksom bekendt Er, Och ieg inted thuiffler, at nar Riigens Rad kommer sammen Nu y Ottense, At ded, som mig mest macht pa ligger, wiil giiffue dii største difficulterer (!), fordi ieg begehrer En deel tiil laanss aff den skaatt. Adelen her y Riigit haffuer samliid, Huilcken Summa uden thuiffuel ma uerre samliit fornemlig tiil at defendere gudtz Ehre Och derris herre Och konning Ehre och Reputation att Manuterere (!) Och disse Riiger och landis Conseruation, Da Eptherdi Hoffmarskalcken haffuer tilforn

Oversættelse: 238/5

Eftersom dig min affection imod det hamborgske og årsagen dertil noksom bekendt er, og jeg inted tvivler, at når rigens råd kommer sammen nu i Odense, at det, som mig mest magt på ligger, vil give de største difficulterer (!), fordi jeg begærer en del til låns af den skat, adelen her i riget haver samlet, hvilken summa uden tvivl må være samlet fornemmelig til at defendere Guds ære og deres herre og konge ære og reputation at manuterere (!) og disse riger og lands conseruation, da eftersom hofmarskalken haver tilforn

[1]) Ordet er underprikket i Afskr.; ligesaa i Langebeks Afskr. (Geh. Ark.).
[2]) Om Beliggenheden af Lønporten — den førte fra Byen ud til Lysthaven ved Rosenborg — se Lassen, Documenter til Kiøbenhavns Befæstn. Hist. S. 40. Pontoppidan, Origines Hafnienses S. 247, misforstaar Brevet ved at antage Lønporten for det samme som Løngangen ved Slottet. Ved denne Tid arbejdedes der paa de nye Volde, hvorved Rosenborg indlemmedes i Byen. — Jvfr. Brevene af 21. Juli (?) og 30. Juli 1643.

Side 294

Fortsat side 293 Brev 238/5

werrit En aff directoreren offuer skatten y fien Och ued uel, huoruit dii fynboer Er dertiil at disponere, Da skaldtu tale med hannem Om samme leiilighed. Och saframdt du befinder hannem at werre Inclinerit dertil at disponere dy fynboer til myn deuotion, Da madt du pa myne uegne loffue hannem ded lehn y Norrie, som H: Axel Arenfeldt haffuer [1]).

Arsagen, huorfor ieg gør sa megiit om dy lumppen penge, er denne. Att Ieg inted er uys pa, at Vnions skatten kommer sa tyliig ind, at Ieg kan forlade mig dertiil, Och nar den skøndt ankommer, da kan den inted forslaa, aldenstund dy Erre gemeenig mehre skiildig, End dii haffuer att kreffue. Huilckit Riigens Raad best Erfabrer aff Com: Wllefeldt [2]), son Er befahlit at møde y Otthense. Vale. Aff køben: Slott den 29 Ianu: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

Oversættelse: Brev 238/5

været en af directorerne over skatten i Fyn og ved vel, hvorudi de fynboer er dertil at disponere, da skal du tale med ham om samme lejlighed. Og såfremt du befinder ham at være inclinerit dertil at disponere de fynboer til min deuotion, da må du på mine vegne love ham det len i Norge, som hr. Axel Arenfeldt haver [1]).

Årsagen, hvorfor jeg gør så meget om de lumpen penge, er denne: at jeg inted er vis på, at unionsskatten kommer så tilladelig ind, at jeg kan forlade mig dertil, og når den skønt ankommer, da kan den inted forslå, aldenstund de er gement mere skyldig, end de haver at kræve. Hvilket rigens råd best erfarer af commissarius Ulfeldt [2]), som er befalt at møde i Odense. Vale. Af Københavns Slot den 29. Ianu: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Statholder hr. Corfitz Ulfeldt til hænde.

Brev 239/5 * 4. Febr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

En Baad skal bringes til Frederiksborg, og den tydske Kancellisekretær Philip Julius Bornemann skal begive sig sammesteds hen. — Geh. Ark.

[1]) Axel Arenfeldt forlenedes 1621 med et Kannikedømme i Oslo og 1623 med Giske Len (Norske Rigsregistr. V. 134. 300). Dette sidste Len mistede han 1643, da han 25. April forlenedes med Stjernholm (Jydsque Reg. X, 303; jvfr. Sjæll. Reg. XXI, 234). Da „Norske Registre“, den Protokol, hvori de norske aabne Breve indførtes. fattes for 1643–47 (se Norske Rigsregistr. VIII, 251), kan man ikke der finde Oplysning om de norske Forleninger i disse Aar, men det er sikkert, at Kongens Tilbud blev modtaget: i April 1643 fik Korfitz Ulfeldts Broder og Axel Arenfeldts Svoger, Hofmarskalken Knud Jakobsen Ulfeldt til Hverringe Giske Len overdraget til sig (se Brevet af 15. April, jvfr. Nye Dsk. Mag. II, 155), og i hvert Fald endnu i 1645 besad han dette Len (Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. IV, 148; jvfr. III, 156 200. V, 441).

[2]) Krigskommissæren Knud Christoffersen Ulfeldt til Svenstrup. Jvfr. ovfr. S. 290 og Brevet af 22. Febr. 1643.

Side 295

Fortsat side 294 Brev 239/5

Diplomatisk transskription:

Wogenmeiisteren [1]) skal befahliis at skaffe den Baad henaff (!) frede:, som M: Suend [2]) haffuer giiordt och staar huos dii Baade, som biggis y dy huelffuinger ued Prouyandthussit.
Phiilip Borneman skal begiiffue siig henad frede: och der forrette, huiiss hannem befahlis. Vale.
Croneborg den 4 febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

Oversættelse:

Vognmesteren [1]) skal befales at skaffe den båd henad Frederiksborg, som M: Svend [2]) har gjort og står hos de både, som bygges i de hvælvinger ved provianthuset.
Philip Borneman skal begive sig henad Frederiksborg og der forrette, hvis ham befales. Vale.
Kronborg den 4. febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Statholder hr. Corfitz Ulfeldt til hænde.

Brev 240/5 * 7. Febr. 1643 [3]).

Udkast til et Svar paa Hamborgernes Stridsskrift. — Geh. Ark.

Was der auswertige Potentaten vndt Einheimske fiirsten werck betriifft, das geet meinem genedigsten herren vndt könige nichtes Ahn [4]).
Das Aber dii Ham: ihre Exesse, so sii kegen I: k: M: veriibet, darmit Endtskuldigen wollen, man hette auf seiithen I: k: M: vrsach dazu gegeben, So zueiffueldt man nit, das, da Etwas warhafftiges daran wehre, sii hettens skon

Oversættelse: 250/5

Hvad angår de udvortes potenter og indhjemiske fyrsters værk, det går min nådigste herre og konge intet an [4]).
Men at de hamborgere vil undskylde deres exesser, som de mod kgl. majt. har forøvet, dermed at man på kgl. majt.s side har givet årsag dertil, så tvivler man ikke på, at dersom noget sandfærdigt var derimod, så havde de skøn

[1]) Hieronymus Pfal.
[2]) Skibsbyggere Svend Andersen.
[3]) Datum fremgaar af følgende, med Frederik Günthers Haand skrevne Overskrift: „Konigl. Mtt. memorial, was auf die Hamburger Schrift zu antworten. 7 Febr. 1643.“ Det hamborgske Skrift er det, som findes trykt hos Londorp, Acta publica V, 824—26. Det kongelige Svarskrift udkom saavel paa Tysk som paa Dansk, paa Tysk med følgende Titel: Kurtze Erleuterung des Beschlusses einer ohne Titul vnd Namen des Authoris newlich in Truck aussgesprengten Schrifft, darin der Königl. Majest. zu Dennemarck, Norwegen etc. eines vnd anders wieder die Warheit beygemessen, hingegen der Stadt Hamburg Landfriedebrüchige attentata wollen entschuldiget werden. Gedruckt im Jahr 1643. Det er

støttet paa Kongens Udkast og behandler, som ogsaa Titlen antyder, kun de 5 sidste Punkter af det hamborgske Stridsskrift.
[4]) Talen er om det uheldige Exempel, ved Kongens Elbtold gives andre Fyrster.

Side 296

Fortsat side 295 Brev 240/5

lange in druck ausgehen lassen, Dan das muste Eiine treffeliiche wrsache sein, dii Eiinen wnterthan darzu disponiren konthe, das er seiinen herren heimlich wberfallen vndt beskimphen solthe, wii es I: k: M: wiiderfahren [1]).
Das sii ihren Ersten anfall mit Ihrer Soldathen indiscretion endtskuldigen wollen, darmit besteen sii gaar slecht, weiil mit des Magistradtz wiissen vndt willen Ein anzaahl Sagen præpariret worden, wormit ihre grossprecher das glyckstediske Blockhaus in stycken miit zu sneiiden sich vermessen.
Wii sii I: k: M: mit bewehrter handt von der Elbe abzuhaldthen fohr hatthen, So ist der Burgemeister Eiiner [2]) mit gewessen vndt das Directorium gefiihret, der, nachdem dii Stycken etwas gespiilet, den hassen Banniir auffgerichtet vndt daruon gegangen, wessen Exempel seiine im zugeordnetet officirer, klein vndt gross, gefolget vndt Ein kaales fewerwerck hiinterlassen, welches mit geleiicher coraiisi des Burgemeisters ang[e]bracht vndt sein effect gethan.
Wii nun dii Bernheuther durch dii bancke nit Steen diirffthen, So seindt sii den Abendt beii dem Biilenberg zu ancker gegangen vndt den folgenden morgen, miit grosser andacht zu godt klagende ihre grosse Nodt, ihre Ancker gehawen vndt steen lassen.
Das dii Ham: ihre losse proseduren kegen I: k: M: ein kriigswessendt zu Nennen vndthersteen, So sii dem keysser vndt der Erbahren weldt demonstriret, das diselbe keiin pacifragium, sondern Eiine Legitima defencio seii, Darauff kan fiir dismal nit geandtwordtet werden, weiil es starcke piillen zu verdawen seindt, Aber es wiirdt siich wol skiicken, wan dii wrsache, so I: k: M: ihnen gegeben, ahn den tag kommen mus. vndt keiine lygen Mehr gelthen werden.
Das sii nun der Cron dennemarck, Noruegen vndt

Oversættelse: Brev 240/5

lange in tryk udgået lade, dan det måtte eine træffelig årsag sein, de einen undersåtter derhzu disponiren kunde, at han sin herren heimlich uberfallen vnd beskimphen solthe, wii es kgl. majt. wiiderfahren [1]).
Das sii ihren ersten anfall mit ihrer soldathen indiscretion endtskuldigen wollen, darmit besteen sii gaar slecht, weiil mit des magistradts wiissen vnd willen ein anzahl sagen præpariret worden, wormit ihre grossprecher das glyckstediske blockhaus in stycken miit zu sneiiden sich vermessen.
Wii sii kgl. majt. mit bewehrter handt von der elbe abzuhaldthen fohr hatthen, so ist der burgemeister Eiiner [2]) mit gewessen vnd das directorium gefiihret, der, nachdem dii stycken etwas gespiilet, den hassen banniir auffgerichtet vnd daruon gegangen, wessen exempel seiine im zugeordnetet officirer, klein vnd gross, gefolget vnd ein kaales fewerwerck hiinterlassen, welches mit geleiicher coraiisi des burgemeisters ang[e]bracht vnd sein effect gethan.
Wii nun dii bernheuther durch dii bancke nit steen diirffthen, so seindt sii den abendt beii dem biilenberg zu ancker gegangen vnd den folgenden morgen, miit grosser andacht zu godt klagende ihre grosse nodt, ihre ancker gehawen vnd steen lassen.
Das dii ham: ihre losse proseduren kegen kgl. majt. ein kriigswessendt zu nennen vndthersteen, so sii dem keysser vnd der erbahren weldt demonstriret, das diselbe keiin pacifragium, sondern eiine legitima defencio seii, darauff kan fiir dismal nit geandtwordtet werden, weiil es starcke piillen zu

verdawen seindt, aber es wiirdt siich wol skiicken, wan dii wrsache, so kgl. majt. ihnen gegeben, ahn den tag kommen mus. vnd keiine lygen mehr gelthen werden.
Das sii nun der cron dennemarck, noruegen vnd

[1]) Kongen sigter til, at hamborgske Soldater 28. April 1630 skjøde efter ham og hans Søn Ulrik, da de vare redne udenfor Glückstadt (Mollech, Christ. IV's Breve I, 405).
[2]) Nemlig Albrecht v. Eitzen (Brevene 1632—35 S. 161).

Side 297

Fortsat side 296 Brev 240/5

des fiirstenthum Holstein dignitet vndt Authoritet separiren wollen vndt vntherskedtlige personen daraus machen wollen, Daraus kan man der Erliichen fögel gemiidtz meiinung Erfahren.
Dii Mutua officia et Beneficia, so zuiisken dii Densken vndt dii von Ham: im Sua[n]ge seindt, dii werden von gleiich Affectionirthen leuthen heiimlich gedriiben vndt auch zu seiiner [1]) vom I: k: M: belohnet werden.
Das der keysser in den sachen, So I: kön: Ma: Reputation angeet, Eiin Riichter sein soldte, das hatt der Autor, Er seii auch weer Er wolle, wii ein Skeelm auff dii Baan gebracht, weiil man auff seiithen I: kön: Ma: dem keysser keiine supereminens oder hoheiit wber diisse kronen gestendig, Der keysser auch Solches nihmals prætendiret.

Oversættelse:

des Fürstenthum Holstein dignitet vndt Authoritet separiren wollen vndt vntherskedtlige personen daraus machen wollen, daraus kan man der Erliichen fögel gemiidtz meiinung erfahren.
Dii mutua officia et beneficia, so zuiisken dii Densken vndt dii von Ham: im sua[n]ge seindt, dii werden von gleiich affectionirthen leuthen heiimlich gedriiben vndt auch zu seiiner [1]) vom I: k: M: belohnet werden.
Das der keysser in den sachen, so I: kön: Ma: Reputation angeet, eiin Riichter sein soldte, das hatt der Autor, er seii auch weer er wolle, wii ein skeelm auff dii baan gebracht, weiil man auff seiithen I: kön: Ma: dem keysser keiine supereminens oder hoheiit wber diisse kronen gestendig, der keysser auch solches nihmals prætendiret.

Brev 241/5 * 8. Febr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested, Korfitz Ulfeldt og Jørgen Vind.

Der skal tilkjendegives den meklenborgske Afsending Kongens Forundring over det gamle Datum paa hans Kreditiv. Kongen vil, at hans Herre skal betale sin Gjæld til ham eller sætte nogle Slotte i Pant. — Geh. Ark.

Epthersom Ieg ygar annammede aff Chanseleren Et Creditif, som En herremand ued naffn Herman Passau [2]) haffuer bracht fra H: Adolff friiderich aff Meckelenborg. Och ieg mig Erkleerede, At ieg y dag aff hannem uylle fornemme, huad hand haffde for at bringe, Mens Eptherdi samme Creditif er daterit den 30 Nouem: forgangen Aar, Da skal Riigens Raad, som tilstede Erre. lade samme person kalde til siig og hannem lade forsta, At ded kommer mig heel fremmid for, at hand kommer nu med sadandt Et gammeldt breff herfor, Der hans herre dog

Oversættelse: Brev 241/5

Eftersom jeg igår anammede af kansleren et creditif, som en herremand ved navn Herman Passau [2]) haver bragt fra hr. Adolf Frederik af Meklenborg. Og jeg mig erklærede, at jeg i dag af ham ville fornemme, hvad han havde for at bringe, men eftersom samme creditif er dateret den 30. nouem: forgangne aar, da skal rigens råd, som tilstede erre, lade samme person kalde til sig og ham lade forstå, at det kommer mig hel fremmed for, at hand kommer nu med sådant et gammelt brev herfor, der hans herre dog

_____

[1]) Her mangler et Ord: zeit ell. lign.
[2]) Skal være: Hartwich Passow. Se S. 298 Anm. 2.

Side 298

Fortsat side 297 Brev 241/5

Diplomatisk transskription:

loffuede D: von der lyppe pa myne uegne, at hand pa samme D: proposition mig skulle lade uyde suar, Saa Snardt dy Meckelborgiske Stender haffue uerrit sammen.
Da eptherdi samme abgesandter siin Moram med haus suaghed uyl vndskiilde, da formener Ieg, at hans herre, hannem foruden, Epther hans tiilsaun haffude kund lade mig skriifftlig ded uydé, ded hand nu uyl siige...
Mens siigen siidder inted der, hans herre uylle gerne ued hannem och andre giffue mig snack derfor, da om Rendtens forringerung pa hans wegne, da pa hans bröder-søns [1]) wegne, Mens Ieg uyl haffue penge eller dii husse y et brugelig pandt, som tre keysser confirmerit haffuer Och nu Er henne huos den fiierde att confirmere [2]). At hand

Oversættelse: Fortsat side 297 Brev 241/5

lovede D: von der Lippe på mine vegne, at han på samme D: proposition mig skulle lade vide svar, så snart de meklenborgske stender have været sammen.
Da eftersom samme afsending sin moram med hans svaghed vil undskylde, da formener jeg, at hans herre, ham foruden, efter hans tilsagn havde kund lade mig skriftlig det vide, det hvad nu vil sige...
Men sigen sidder inted der, hans herre ville gerne ved ham og andre give mig snack derfor, da om rentens forringelse på hans vegne, da på hans brodersøns [1]) vegne, men jeg vil have penge eller de huse i et brugelig pant, som tre kejsere confirmerit haver og nu er henne hos den fjerde at confirmere [2]). At han

_____

[1]) Adolf Frederiks Broder Johan Albrecht, Stifteren af den güstrowske Linie, var død 1636 og bleven efterfulgt af sin Søn Gustav Adolf.
[2]) Christian IV's Fordring til Meklenborg hidrørte fra en Sum paa over 350,000 Rdl., som hans Moder havde laant Hertugerne, og for hvilken der var bleven pantsat hende 10 Amter og Slotte, nemlig Schwerin, Buchow, Eldena, Marnitz, Santkow, Boitzenburg, Schwaan, Stargard, Gnoien og Dargun. Fordringen var efter Dronningens Død gaaet over til hendes Datter Kurfyrstinde Hedevig af Sachsen (jvfr. forrige Bind S. 199 Anm. 1, hvor Ordet „maaske" burde have været udeladt), og efter dennes Død i Novbr. 1641 til Kongen. Denne oppordrede nu i Sommeren 1642 Hertug Adolf Frederik til at udlevere sig Amterne, og der fandt i Løbet af dette Aar og 1643 vidtløftige Forhandlinger Sted, under hvilke Christoffer von der Lippe og Dionysius von Pudewils vare Kongens Afsendinge hos Hertugen og Hartwich Passow Hertugens hos Kongen. Det kom ogsaa i Maj til en i alt Fald foreløbig Aftale, efter hvilken Kongen overlod Amtet Schwerin til Hertug Adolf Frederiks Hofstat, men forbeholdt sig de andre Amter. Efter Kongens Udtalelser i hans egh. Brev til Peder Vibe af 27. Maj og i hans Brev til Dronning Christina af 25. Maj 1643 synes det,

som om han virkelig har taget nogle af Amterne i Besiddelse; men dette stemmer ikke med Hertug Adolf Frederiks Brev til Kongen af 8. Juli 1643, hvori han ønsker en ny Sammenkomst af Raaderne før Overleveringen af Amterne. Sagen havde imidlertid ogsaa den anden Side, at de meklenborgske Amter vare afhængige af de Svenskes Magt,

Side 299

Fortsat side 298 Brev 241/5
forregiiffuer, at myn Søster saliig skulle haffue giiffluen nogiit aff Rendten Epther, Sa er ded inted troeligdt, aldenstund ieg aff medønck for den vnde bethaling, hun fiick aff samme herre, motte laane hinder mange penge tiil hinders lyffues ophold.
Heer hiielpper nu Ingen snack dertil. Wiil hans herre indted betale mig, da treeder Ieg tyl miit pandt, hand ma gørre ded, hand inted uyl lade. Valete.
Aff køben: Slodt den 8 Febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Chanseleren, Stadtholderen Och Rentemeister till hande.

Oversættelse: Fortsat side 298 Brev 241/5

forregiver, at min søster salig skulle have givet noget af renten efter, så er det inted troeligt, aldenstund jeg af medynk for den onde betaling, hun fik af samme herre, måtte låne hende mange penge til hendes livs ophold.
Her hjælper nu ingen snack dertil. Vil hans herre indted betale mig, da træder jeg til mit pant, han må gøre det, han inted vil lade. Valete.
Af Københavns Slot den 8. Febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Kansleren, statholderen og rentemesteren til hænde.

Brev 242/5 * 10. Febr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Hemmelige Planer til at indeslutte Hamborg fra Land- og Søsiden. — Geh. Ark.

Epthersom du Errindrede mig ygar Om ded, som findis y dy gemene Auisser om myn Affection ymod dy Ham:, Da uyl ded fornemmeligen haffuis y acht:

Oversættelse:
Eftersom du erindrede mig igår om det, som findes i de gængse aviser om min affection imod de hamborgere, da vil det fornemmeligen haves i agt:

---

og at svenske Tropper hyppig indkvarteredes i dem. Kongen forhandlede derfor med den svenske Regering om at forskaane dem for saadan Indkvartering, men den svenske Regering var ingenlunde tilbøjelig dertil, den satte sig tværtimod for at hindre Kongens Planer ud paa Foraaret og Sommeren i Besiddelse af Hovedpasserne i Meklenborg, særlig Boitzenburg og Dömitz, hvilken sidste Plads Kongen havde forhandlet med Kejseren om at overtage. Under disse Forhold lykkedes det ikke Christian IV at faa sin Villie sat igjennem Slange S. 1191 f. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 325 ff. De egh. Breve af 11. og 23. Febr., 30. April, 27. Maj, 20. Juli, 15. Septbr. 1643. Kongens Breve til Peder Vibe, 27. Febr. og 28. April, og til Dronning Christina, 25. Maj (Geh. Ark., Reg. 27 Nr. 281). Forskjellige Akter,

særlig Christoffer v. d. Lippes Relation af 5. April, hans og v. Pudewils's af 21. Maj og Adolf Frederiks Breve til Kongen af 16. Maits, 11. Juni og 8. Juli, i Geh. Ark., Meklenborg Nr. 43 a.

Side 300
Fortsat side 299 Brev 242/5

At om Riigens Raad wiil tage siig myn sag ymod dy Ham: an, Som ieg forhabis, Da ma dermed gaas warliigen om, At ingen far enthen propositionen eller Conclusionen at uyde, førend tyd Er.
At indbylde En eller anden at myn intentio gaar pa Engeland, ded kan letteligen skee, Naar man skriiffuer greff Pens tiil, at hand hiiemmeligen skall Erfahre, huor mange skiib der y Egnen fyndis, som kan føre heste offuer, Och om der fyndis tømmer ued hannen (!), huoraff Rommene tiil hesten kan gørris [1]).
Soldaterne tyl fodtz kan Stadtholderen lade gørre Offuerslag, huor mange aff dem der kan faa rom pa Orloff skiiben, bade store och sma. Tiil dem, som inted kan faa rom pa Orloff skiiben, uyl ordineris kobfardi skiib, Som dog skal haffue [2]) tiil aldt ded, neffnis kan, tiil myn Eiigen sauel som tiil Armeiiens fornødenhed. Landt Riiteriit kan befaliis at werre ferdig tiil myn Søns H: frederigs Brillup. Naar man Er ferdig med ded geworben Riiteri at ga pa ueiien henad Engeland, som sagdt Er, da kan man ga Recta henad Ham: och beligge alle passerne omkring Ham:, at dy ingen tilførssel kan faa til landtz, ickeheller tiilløb aff folck
Naar fladen gaar liige herfra henad Elffuen, Och dii største bliffuer ued Glyckstadt, och dii mynste gaar op tiil Haarborg og der omkring, Daa Erre dii Blocherit tiil landtz och wandtz, Huilckit H: aff holstein Nolens Volens faar at lade siig med gefalle propter proprium interesse.
Saframdt Nu samme Bii med den Allerhoiiestis nadige bystand kan bringis tiil ded, som dii for gud y himmelen och al werden plichtig er at gørre (huorpa ieg inted thuiffler), Da Er ieg uys pa, at ded skal facilitere friidtz tractaterne Och Causere god Roelighed y den Niider-

Oversættelse: Fortsat side 299 Brev 242/5

At om rigens råd vil tage sig min sag imod de hamborgere an, som jeg forhåbes, da må dermed gås varsligen om, at ingen får enten propositionen eller conclusionen at vide, førend tid er.
At indbylde en eller anden at min intentio gaar på Engeland, det kan letteligen ske, når man skriver grev Pens til, at han hjemmeligen skal erfare, hvor mange skibe der i egnen findes, som kan føre heste over, og om der findes tømmer ved hånden (!), hvoraf rummene til hesten kan gøres [1]).
Soldaterne til fots kan statholderen lade gøre overslag, hvor mange af dem der kan få rum på orlogsskibene, både store og små. Til dem, som inted kan få rum på orlogsskibene, vil ordineres købfardisskibe, som dog skal have [2]) til alt det, nævnes kan, til min egen såvel som til armeiens fornødenhed. Landridderiet kan befales at være færdig til min søns hr. Frederiks bryllup. Når man er færdig med det gevorbne ridderi at gå på vejen henad Engeland, som sagt er, da kan man gå recta henad Hamborg og beligge alle passerne omkring Hamborg, at de ingen tilførsel kan få til lands, ikke heller tilløb af folk.
Når fladen går lige herfra henad Elven, og de største bliver ved Glückstadt, og de mindste går op til Harburg og der omkring, da er de blocherit til lands og vands, hvilket herren af Holstein nolens volens får at lade sig med gefalle propter proprium interesse.
Såfremt nu samme bisp med den allerhøjestes nådige bistand kan bringes til det, som de for Gud i himmelen og al verden plichtig er at gøre (hvorpå jeg inted tvivler), da er jeg vis på, at det skal facilitere fredstraktaterne og causere god rolighed i den Nieder-

[1]) Denne Plan om at udsprede falske Rygter udførtes (jvfr. Brevet af 4. Marts 1643) og lykkedes til Dels, se Brevet af 14. Maj 1643.

[2]) Her mangler Ordet: Rum.

Side 301

Fortsat side 300 Brev 242/5

sexiiske kreiidtz. Vale. Aff køben: Slot den 10 Febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse:

sachsiske kreds. Vale. Af Københavns Slot den 10. Febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Kansler hr. Christen Thomesen til hænde.

Brev 243/5 * 11. Febr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Det skal gives den meklenborgske Afsending tilkjende, at hvis han har Fuldmagt til at skaffe Kongen Sikkerhed for Pantet paa Gjælden, vil Kongen erklære sig om, hvor meget han vil eftergive af Renterne. — Geh. Ark.

Eptherdi den Meckelborgiske gesandther y syn proposition allene talede Om forlyndering pa Rendten, Mens inted Pandtens Indrømmelse, Da skall hand aff dig och Stadtholderen opfodderis, Och hannem lade forsta, At saframdt hand haffuer fulmacht tiil at forseckere mig pa Pandtiit som ded findis y Breffuen, Da uyl Ieg Erklere mig, huad Ieg uill giiffue hannem Epther aff Renthen.
Vale. Aff køben: Slott den 11 febru: Anno 1643.
Christian.

Oversættelse: 243/5

Eftersom den meklenborgske gesandt i sin proposition allene talede om forlyndring på renten, men inted pantets indrømmelse, da skal han af dig og statholderen opfodres, og ham lade forstå, at såfremt han haver fuldmagt til at forsikre mig på pantet, som det findes i brevet, da vil jeg erklære mig, hvad jeg vil give ham efter af renten. Vale. Af Københavns Slot den 11. febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen til hande.

Brev 244/5 * 12. Febr. 1643.

Til Frederik Günther.

Da der fra Lyneborgs Side er gjort Indvendinger mod Slottet Hanerau som Livgeding (for Hertug Frederiks Brud), er Kongen villig til at ombytte det med Segeberg. De mindre Indtægter pleje at rette sig efter Medgiftens Størrelse. — Geh. Ark., Bremen Nr. 34.

Weiil A parte Lyneburch nichtes anders von dem hausse Hannerou zu sagen haben, dan das es Ein Adelich haus

Oversæt: Weil a parte Lüneburg intet andet af huset Hanerau at sige har, end at det er et adeligt hus.

Side 302

Fortsat side 301 Brev 244/5

gewessen, da Es doch von den Herren von Holstein zu anfangs Erbawet vndt mit gewissen Conditionen auff den Adell transportiret [1]),
So kan dii leiibgedings verskreiibung auff das haus Segenberg dirigiret werden, welches Eiine aldtes Herrenhauss ist. Dan sonsten kein haus in Holstein dan Rensburg verhanden, welches auff dii Herstrasse gelegen. Dii Einkommen vndt handtgelder Phlegen Nach den Eiingebrachten Braudtskadz dirigiret werden, woruon kein Eiiniges wordt gedacht wiirdt [2]).
Auff dem hausse köpen: den 12 febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Friiderich gunther zu handen.

Oversæt: 244/5
været, da det dog af herrene af Holsten til at begynde med var erbavet og med visse conditioner på adelen transportiret [1]),
så kan den livgedings-vedskrivning på huset Segeberg dirigiret være, hvilket er et ældgammelt herrehus. For ellers intet hus i Holsten end Rendsborg forhænden, hvilket på hærvejen er beliggende. Indkomsterne og håndpengene plejer efter den indbragte brudskat at være dirigiret, hvorom ikke et eneste ord bliver tænkt [2]).
På huset København den 12. febru: Anno 1643.
Christian.

Brev 245/5 * 21. Febr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Et Telt skal forfærdiges over Maskekarret (i Bryggerset ved Kjøbenhavns Slot). — Geh. Ark.

---

[1]) Slottet Hanerau paa Grænsen mellem Holsten og Ditmarsken var et vigtigt Støttepunkt for Greverne af Holsten i deres Kamp mod Ditmarskerne. I det 16. Aarhundrede gik det over til Familien Rantzau som et arveligt Len, men Christian IV kjøbte det 1613 tilbage igjen. 1644 lagdes Slottet i Aske af Svenskerne (J. v. Schröder, Darstell. von Schlössern u. Herrenhäusern der Herz. Schlesw., Holst. u. Lauenburg S. 48 f. Jvfr. Noodt, Beyträge zur Erläut. der Historie der Herz. Schlesw. u. Hollst. I, 632 f. 640).
[2]) Landdrosten i Bremen, Kaspar Schulte, der førte Forhandlingerne med de brunsvig-lyneborgske Raader om Ægteskabsbetingelserne, havde under 1. Febr. 1643 underrettet Hertug Frederik om Indsigelserne mod Hanerau som Livgeding (Geh. Ark., Bremen Nr. 34). I et Brev af 25. Febr. til Hertug Frederik, hvortil findes Fred. Günthers Koncept (sammesteds), gjentager Kongen sit Tilbud om at erstatte Hanerau med Segeberg, og ved Ægteskabskontrakten af 30.

Septbr. 1643 blev det ogsaa Segeberg, der bestemtes som Livgeding og Enkesæde for Sophie Amalie, og Kongen udstedte Brev derom 5. Oktbr. 1643 (Geh. Ark., Brunsvig-Lyneborg Nr. 60)

Side 303

Fortsat side 302 Brev 245/5

Teldtmageren skal befahlis at forferdige Lyge sadan Ett teldt offuer Maaske karrit ued den Bly keedel, som hand giiorde offuer maske karrit pa den anden siide, Huortill hannem skal forskaffis Boldauyt eller Segeldug, som gørris y Børne hussit [1]). Vale. Køben: Slott den 21 febru: Anno 1643. Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

Brev 246/5 * Omtr. 22. Febr. 1643.

Optegnelse om Grundene til, at Kongen vil tvinge Hamborg til Underkastelse, og hvorfor den nærværende Tid er den mest belejlige dertil. — Geh. Ark.

Eptherdi di Ham: pa underskedtlige tyder haffuer tenterit allehande ymog (!) Miig fra første begyndelse, dy uylle dreiie siig ud fra ded huus Holstein, Och ded siiden Realiter satte y werck, dentiid dy Anno 1631 [2]), stackit epter dy lybske och Bremske gesandter pa derris uegne haffue uerrit huos mig och med god contento uar dragen fra mig, Greb mig an och beskød mig y myn Residens glyckstadt. Och mig siiden sammestedtz y Nogle wgger holdt belegriit tiil wandtz, Och derforuden ingen Sky baar mig tiil største Spodt at lade dy flagge, som dy aff nogle aff myne skiib Røuit haffude, at lade slebe bag siig glyckstadt forbi, Da kan ieg inted forbi ga med den Allerhøiiestis nadige bystand At forsøge myn løcke pa dem, ded første skee kan, Om ieg kan bringe dem til obediens, Aff eptherfølgende motuer, som mueligdt langsam eller aldrig saledes skal falde dertil tyl paas. som denne tiid nu Er.

Oversæt: 246/5
Eftersom de hamborgere på underskellige tider haver tenteret allehande ymog (!) mig fra første begyndelse, de ville dreje sig ud fra det hus Holsten og det siden realiter satte i værk, dentiid de anno 1631 [2]), stakket efter de lybske og bremste gesandter på deres vegne have været hos mig og med god contento var dragen fra mig, greb mig an og beskød mig i min residens Glückstadt. Og mig siden sammestedes i nogle uger holdt belejret til vands, og derforuden ingen sky bar mig til største spot at lade de flag, som de af nogle af mine skibe røvet havde, at lade slæbe bag sig Glückstadt forbi, da kan igan inted forbi gå med den allerhøjestes nådige bistand at forsøge min lykke på dem, det første ske kan, om jeg kan bringe dem til obediens, af efterfølgende motuer, som muligt langsam eller aldrig således skal falde dertil til pass, som denne tid nu er.

[1]) Teltmageren Niels Erlandsen i Kjøbenhavn fik 22. Decbr. 1643 Betaling (21 Rdl.) for 3 Telte, han i April havde forfærdiget til at bruge over Støbekarrene i det store Bryggers (Rentemestr. Regnsk.).
[2]) Læs: 1630.

Side 304

Fortsat side 303 Brev 246/5

1. Keysseren kan sua authoritate inted befrii dem for den Bannum Imperij [1]), dy stycker udi, udenad dy, som samme Bannum in Cammera haffuer bracht til ueye, bliffuer contenterit.

2. Ingen aff derris favoriter kan komme dem tiilhiielp, mens selffuer haffuer hiielp behoff.

3. Dy haffuer faa eller ingen Soldater, Och dem, dy haffuer, dem troer dy inted, uden der er tregange sa mange aff borgerriit derhuos.

4. Magistraten och gemenden y Byen propter malę admi[ni]stratam iustitiam Rider y tu hab.

5. Nar dy fremmede der y Byen, som heer och der haffuer at reiisse, ma sycker bruge Elffuen forby Ham: och drage, huordt dy uyl, da skal dy lydet bekømre sig om Ham:

6. Nar dy omliggende landtzbyer, Bønder eller andre, som søger torre y Ham:, Mercker, at dy kan faa penge aff mig och myne for ded, dy haffuer at selge, da haffuer dy inted at klage.

At man Nu med den Allerhøiiestis nadige biistand Io kan thuynge dy kompaner til Obediens, at man inted bruger dertiil den seduanlig Prosedur med Canonen, Myneren och andit sliigdt, Ded er myn fuldkommen mening, at ded kan skee, Nar man smuck Stylletyend griiber dem an, Som dy giorde ued mig, Tii der er uel mange folck der y byen, Mens derinde Erre faa, som dy kan faa udaff pordten, om dii skøndt gerne wylle.

Brev 247/5 * 22. Febr. 1643.

Til Rigsraadet.

Kongen fremsætter sine Klager over Hamborgerne og sin Plan om at tvinge dem til Eftergivenhed ved en Blokade, hvortil han

[1]) Jvfr. ovfr. S 146 f.

Side 305
Fortsat side 304 Brev 247/5

ønsker, at Rigsraadet vil forskaffe ham de fornødne Penge. — Geh. Ark.

Arsagen, huorfor uy uorris Elskelige Riigens Rad nu pa denne tyd hiid haffuer ladiit kalle, er denne, At epthersom ded al werden bekendt Er, Huorledis vorris undersater y Ham: sig haffuer understanden nu pa nogle ars tiid Icke allenist at uylle sig fra os och uorris ganske familie Separere, Mens ochsa atskillige høyheder sig fordriistit at tilholde, Derforuden uorris Egen person sauel som uorris Elskelige kerre søn Salig fiindtlig Epthertrachtit,
I uorris festing glyckstadt Canonerit, Blocherit, Berøffuit uorris vndersater Och med gewaldt uorris skiib bordtagit, worre och Cronens flagge bag sig slebdt och forhanliig medfahrit. Oss icke til ringe spodt och den heele Nation tiil skammelig Epthertale.
Och endog uy nu y lang tiid haffuer ingen bekostning och Omhue sparit ued Retten och Iustitien udi ded keysserlige hoff och pa atskillige Riigss forsamling at bringe samme Rebeller tilbørligen til skiildig obediens, Sa er ded alformegit bekendt, huorledis dii Ham: sliigdti altiid formedelst Løiienachtig angiffluen och vnderfundig practicher haffuer forhindriit Och inted mynder end retten

ladit sig befalle. Tiilmed da haffuer uy nu pa tretten Aars tyd ingen tienlige tractater eller vnderhandling udslagiit, Dog ded altid er befunden, at de enten ganse Erre vdebleffuen eller saledis uerrit instruerit, at dy inted tiil. huis uy med uorris Reputation kunde eller Burde at indga, sig haffuer uillit bekuemme.
Huorfor, eptherdi uy huercken ued Retten eller ued Patiens haffuer andit vdrettit End sa gadt som giiordt dem dysuerre halstarrig och insolent, da haffuer uy nu os for worris Reputation och gode naffns skiild Endeligen Resoluerit med gudtz Madis hielp at forsøge dy middel, huorued uy formener at tuynge den med til derris herris skyldighed och Pliicht. Dog ded inted med nogen Canonen och Myneren, Mens allene med En Blocquade tentere,

Oversæt: 304/5
Arsagen, hvorfor vi vore elskelige rigens råd nu på denne tid hid haver ladet kalle, er denne, at eftersom det al verden bekendt er, hvorledes voris undersåtter i Hamborg sig haver understanden nu på nogle års tid ikke allenist at ville sig fra os og voris ganske familie separere, men også atskillige højheder sig fordristet at tilholde, derforuden voris egen person såvel som voris elskelige kære søn salig fjendtlig eftertrættet,
i voris fæstning Glückstadt canonerit, blocherit, berøvet voris undersåtter og med gewald voris skib bordtaget, vore og kronens flag bag sig slebet og forhanligt medfahit. Oss ikke til ringe spot og den hele nation til skammelig eftertale.
Og endog vi nu i lang tid haver ingen bekostning og omhue sparet ved retten og iustitien udi det kejserlige hof og på atskillige rigsforsamling at bringe samme rebeller tilbørlig til skyldig obediens, så er det alformeget bekendt, hvorledes de hamborgere sligti altid formedelst løjenachtig angifuen og underfundig practicher haver forhindret og inted mynder end retten ladet sig befalle. Tilmed da haver vi nu på tretten års tid ingen tienlige tractater eller vnderhandling udslagit, dog det altid er befunden, at de enten ganse erre vdebleffuen eller således verrit instruerit, at de inted til. hvis vi med voris reputation kunde eller burde at indga, sig haver villit bekuemme.
Hvorfor, eftersom vi hverken ved retten eller ved patiens haver andet udrettet end så godt som gjort dem dæsuerre halstarrig og insolent, da haver vi nu os for voris reputation og gode navns skyld endelig resoluerit med guds nådis hjælp at forsøge de middel, hvorved vi formener at tvinge dem til deres herris skyldighed og pliicht. Dog det inted med nogen canonen og myneren, men allene med en blocquade tentere,

Side 306
Fortsat side 305 Brev 247/5

Diplomatisk transskription:

om dy icke til bedre och forsuarlige Resolution ymod oss och uorris familie erre at bewege, Formenendis denne tiid dertil at uerre sa bekuem, som der Ingen Icke letteligen kunde Indfalle, Bade fordy uy inted kunde affse [1]) nogen, som derris sag til nogen vndsetning skulle antage, Eptherdi alle haffuer aff derris Egiit henderne fulde, Och dy i Byen, som duer nogit, holder inted aff derris Magistrat propter male administratam Iustitiam, Ded geworben folck, som dog aff Riigit underholdis, nest gudtz hiielp och nu pa denne tiid ingen bøder tyeniste for derris lange underholding gørre kunde.
Huorfor, eptherdi der dog uyl penge tiil folckiit at opbringe, da forseer uy oss nadigst tiil Riigens Raad, at dy gør den anordning, At nar folckiit commanderis at Marsere, der da motte uerre sadan forrad aff penge, at dy y ded ringiste kan faa En manidtz sold pa handen.

Och dersom Com: Wlfeldt icke kan gørre fortrøsting, sa mange penge aff Skatten at uerre tilstede, at Riigens Raad pa andre myddel sig da uylle underdanigst betencke Eller och Disponere Adelen at lane oss pa et Ars tyd de penning, som de haffuer til landtsens Defention y forrad, Aldenstund samme penning inted bedre synis at kundé anwendis End tiil derris herris Reputation, gode Naffn och Riichte Mod siine Rebellische undersather at Mantinere. Wii thuiffler Inted, at dersom gud y himmelen uil giiffue siin nade til en ynskelige Succes, som uy formoder, det Io skal bliiffue den Neddersexiiske kreiidtz et per consequens worris Riiger och lande tiil Roelighed och aller største Reputation og berømmelse, eptherdi uy hermed inted andiit søger End at Erholde tiil ded yderste ded, uy med gudtz nadige biistand haffuer Streebit och Leffuit Epther, Och at Eptherlade uorris Posteritet den Rettighed til uorris Stad Hamborg wforandrit, som Os for gud och uerden tiil-kommer. Befahlendis Eder hermed gud y himmelen Och

Oversættelse:
om de ikke til bedre og forsvarlige resolution imod os og voris familie er at bevæge, formodendes denne tid dertil at være så bekvem, som der ingen ikke lettelig kunde indfalle, både fordi vi inted kunde avse [1]) nogen, som deres sag til nogen undsætning skulle antage, eftersom alle haver af deres eget hænderne fulde, og de i byen, som duer nogit, holder inted af deres magistrat propter male administratam iustitiam, det gevorbne folk, som dog af riget underholdes, næst guds hjælp og nu på denne tid ingen bøder tjeneste for deres lange underholding gøre kunde.
Hvorfor, eftersom der dog vil penge til folket at opbringe, da forseer vi oss nådigst til rigens råd, at de gør den anordning, at når folket commanderis at marsere, der da måtte være sådan forråd af penge, at de i det ringeste kan få en måneds sold på hånden.
Og dersom commissarius Ulfeldt ikke kan gøre fortrøstning, så mange penge af skatten at være tilstede, at rigens råd på andre middel sig da ville underdanigst betænke eller og disponere adelen at låne os på et års tid de penning, som de haver til landsens defention i forråd, aldenstund samme penning inted bedre synis at kunde anvendes end til deres herris reputation, gode navn og richte mod sine rebelliske undersåtter at mantinere. Vi tvivler inted, at dersom Gud i himmelen vil give sin nåde til en ønskelige succes, som vi formoder, det jo skal blive den niedersachsiske kreds et per consequens voris riger og lande til rolighed og aller største reputation og berømmelse, eftersom vi hermed inted andet søger end at erholde til det yderste det, vi med guds nådige bistand haver strebet og levet efter, og at efterlade voris posteritet den rettighed til voris stad Hamborg uforandret, som os for Gud og verden tilkommer. Befalendes eder hermed Gud i himmelen og

[1]) o: se, øjne.

Side 307
Fortsat side 306 Brev 247/5

forbliiffuer Eder samdt och y seer Med al kongelige Naade wel beuogen [1]). Køben: Slott den 22 Febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad tiil hande.

Oversættelse:

forbliver eder samt og især med al kongelige nåde vel bevogen [1]). Københavns Slot den 22. Febru: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Danmarks rigis råd til hænde.

Brev 248/5 * 23. Febr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Peder Vibe skal forhandle med den svenske Regering om, at den skal lade sine Soldater rømme de Len og Slotte i Meklenborg, som vare pantsatte til Enkedronning Sophie. — Geh. Ark.

Denne tyme fiick ieg skriffuelse fra Chanseler Reuendtlou, at D: von der Liippe haffuer laadt hannem wyde, at alle dy Lehn Och husse y Meckelenborg, som Er frummoder salig satt y Pandt, Erre belagdt med suenske Soldater, Huorfor Peter wiibe skal befahlis om samme leiilighed att tale med Regeringen, saat dii sliigdti Indsteller [2]).
Naffnen paa samme pandsatte Pladtze uyl Ieg dig Endten y affften eller y morgen lade tiilkomme. Vale. Aff køben: slott den 23 febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen til hande.

Oversættelse: Brev 248/5

Denne time fik jeg skrivelse fra kansler Reventlow, at D: von der Lippe haver ladet ham vide, at alle de len og huse i Meklenborg, som er frumoder salig satt i pant, erre belagt med svenske soldater, hvorfor Peder Vibe skal befales om samme lejlighed at tale med regeringen, så at de sligdti indstiller [2]).
Navnene på samme pantsatte pladse vil jeg dig enten i aften eller i morgen lade tilkomme. Vale. Af Københavns slot den 23. febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Kansler hr. Christian Thomesen til hænde.
’

[1]) I sit Svar herpaa af 25. Febr. udtrykte Rigsraadet vel et Haab om, at man uden at anmode Adelen om Penge af Landkisten kunde skaffe Midler til at give det gevorbne Folk, som endnu var i Riget, en Maaneds Sold paa Haanden, naar det skulde opbydes at marschere, men fraraadede paa det bestemteste at begynde Fjendtligheder mod Hamborg (Rigens Raads Breve Fasc. 53; jvfr. Slange S. 1149 og Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 323). Jvfr. Brevet Nr. 249.
[2]) Brevet til Peder Vibe udstedtes 27. Febr. Se ovfr. S. 299.

Side 308
Fortsat side 307 Brev 248/5

Brev 249/5 * 26. Febr. 1643.

Til Rigsraadet.

Kongen erklærer sig tilfreds med, at der bliver Midler til at betale de hvervede Folk, og besvarer Raadets Erklæring med Hensyn til det hamborgske Spørgsmaal. — Geh. Ark.

Wii haffuer aff Riigens Radtz vnderdanigste Erklering pa uorris proposition Nadigst forstanden, dennom at formene, at ded geworbne folck kan bliffue contenterit, at uy ded kunde bruge, Nar behoff gørris, huormed uy ochsa os Nadigst lader contentere, om ded sa framybeder Continuerit bliffuer [1]).
For den vnderdanigste Omsorg, dy gode herrer haffuer for worris person Och Ellers y andre mader, Derfor tacke uy Nadigst dy gode herrer.
At werckit Er farligdt, ded bekender uy sa at uerre, Mens uy habis tiil den, som altiid haffuer standen dem by, som inted haffuer søgdt andit End ded. som Ret uerrit haffuer, At hand ochsa skal sta mig by y dette myt forre hafuende. At uy altiid gerne haffuer bekuemmit oss til alle mueliige ting, som kunde tyene til at disponere dii Rebeller tiil Roelighed, ded er werden bekendt. At dy gode herrer formener Endnu uel at kunde findis middel, huorued uorris och uorre Rebellers trette uden wydtløfftighed kunde bliffue slettit, ded kommer os fremmit for, At sadan middel sa lenge for os haffuer uerrit forduuldt.
Dog, saframdt dy myddel aff dy gode herrer forreslaas, som oss at Indga anstar, da uylle uy os derpa Nadigst saledis Erklere, At dy gode herrer vnderdanigst dermed skal uerre coniant. Befalendis Eder hermed Samdt och y seer den Allerhøiiestis beskermelse, forbliiffuendes Eder

Oversæt: Brev 249/5
Vi haver af rigens råds underdanigste erklæring på voris proposition nådigst forstanden, dennom at formene, at det gevorbne folk kan blive contenterit, at vi det kunde bruge, når behov gøres, hvormed vi også os nådigst lader contentere, om det så framybeder continuerit bliver [1]).
For den underdanigste omsorg, de gode herrer haver for voris person och ellers i andre måder, derfor takke vi nådigst de gode herrer.
At værket er farligt, det bekender vi så at være, men vi håbis til den, som altid haver ståden dem bi, som inted haver søgt andet end det, som ret orrit haver, at han også skal stå mig bi i dette nyt forehavende. At vi altid gerne haver bekummit os til alle mulige ting, som kunde tjene til at disponere de rebeller til rolighed, det er verden bekendt. At de gode herrer formener endnu vel at kunne findes middel, hvorved voris og vore rebellers trætte uden vidtloftighed kunde blive slettet, det kommer os fremmed for, at sådan middel så længe for os haver været fordyuldt.
Dog, såfremt de middel af de gode herrer foreslås, som os at indgå anstår, da ville vi os derpå nådigst således erklære, at de gode herrer underdanigst dermed skal være coniant. Befalendes eder hermed samt og især den allerhøjestes beskyrmelse, forbliivendes eder

[1]) Jvfr. Brevet Nr. 247. 3. April fik Knud Ulfeldt Brev om til 1. Maj at lade erlægge til det gevorbne Fodfolk en Maaneds Sold, som det kunde have for strax at marschere (Sjæll. Tegn. XXVIII, 39).

Side 309
Fortsat side 308 Brev 249/5

En Nadige herre och konning. Vale. Aff køben: Slott den 26 febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Danmarckiis Riigis Raad tiil hande.

Oversæt: En nådig herre og konning. Vale. Af Københavns Slot den 26. febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Danmarks rigis råd til hænde.

250. * 27. Febr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested og Korfits Ulfeldt.

Befaling om et Svar, der skal gives Oluf Parsberg med Hensyn til Otto Lorcks Regnskab. — Geh. Ark.

Epthersom H: Oluff Passberg [1]) thu dage siiden uar huos mig Och gaff for, at om den Lorck [2]) skulle gørris

Oversæt: Eftersom hr. Oluf Parsberg [1]) to dage siden var hos mig og gav for, at om den Lorck [2]) skulle gøres

[1]) 30. April 1642 var Oluf Parsberg bleven forlenet med Baahus (Norske Rigsregistr. VIII, 186 ff.); tidligere havde han i en lang Aarrække været Lensmand i Throndhjem (ovfr. S. 21).
[2]) Otto Jakobsen Lorck nævnes 1622 og 1623 som Raadmand i Throndhjem (Norske Rigsregistr. V, 206. 304. Jvfr. Rørdam, Anders Arrebos Levnet og Skrifter I, 279). Faa Aar efter træffes han som Foged i Orkedalen, men som saadan indlagde han sig ikke Hæder, om han maaske end vandt Pengefordele ved sine Udpresninger af Almuen. Han var da ogsaa en af de Fogeder, over hvem Klagerne løde stærkest 1632, og Følgen blev, at han 1633 afsattes og maatte udrede en Bøde paa 400 Rdl (Norske Rigsregistr. V, 543. VI, 52. 115. 447. 638 ff. 643. Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 240). 1634 var han Bjergskriver i Kvikne i Østerdalen. To Aar senere, da han var med i et Konsortium om at anlægge et Kobberværk paa Ytterøen, hvori ogsaa Lensmanden Oluf Parsberg var Participant, betegnes han blot som Borger i Throndhjem (Norske Rigsregistr. VII, 16. 176); men 1637--39 indtog han Stillingen som Borgmester i denne By. Han fik forskjellige Begunstigelser fra Regeringens Side og stod, som det synes, stadig i et godt Forhold til Oluf Parsberg: begge vare de med i et Selskab, der vilde drive to Kobberværker (Norske Rigsregistr. VII, 329. 494. 500. 512. 526. 529. Nicolaysen, Norske Stiftelser I, 63 f.). 1639 i de samme Dage, da han fik Tilladelse til selv anden at anlægge en Salpeterhytte, udnævntes han til Berghauptmand i Øster-

Side 310
Fortsat side 309 Brev 250/5

forhindring paa dii wedpenge, Bønderne skulle vdgiiffue, da uylle skaden komme mig tiil at kordte y Lo[r]ckiis Regenskab, Daa skall y pa myne uegne giiffue hannem ded suar, At naar H: oluff y samme Lorckis Regenskab haffuer giiordt manglerne, da uyl ieg suare hannem derpa. Valete.
Køben: Slott den 27 febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Chanseleren Och Stadtholderen tiil hande.

Oversæt: Brev 250/5
forhindring på de vedpenge, bønderne skulle udgive, da ville skaden komme mig til at korte i Lorcks regnskab, da skal I på mine vegne give ham det svar, at når hr. Oluf i samme Lorcks regnskab haver gjort manglerne, da vil jeg svare ham derpå. Valete.
Københavns Slot den 27. febru: Anno 1643.
Christian.

dalen, og et nyt Vidnesbyrd om Regeringens Yndest var det, at han 1640 forlenedes med en Kirketiende (Norske Rigsregistr. VII 607 ff. 613. 730). Men da indtraadte et Omslag. 1642 hedder det, at det ikke forholder sig rigtig med hans Sager, hvorfor hans Forhold til Bjergværkerne skal undersøges, og 23. Novbr. s. A. udgaar der Ordre til Oluf Parsberg om, at Lorck strax skal komme til Kjøbenhavn og gjøre Regnskab for Værket Guds Gave. En Maaned senere forbyder et Kongebrev, at han og Konsorter, som have Bjergværket i Inderøens Fogderi i Forpagtning, maa besvære

Bønderne, og i de samme Dage faar Iver Prip hans Plads som Berghauptmand (anf. Skr. VIII, 207. 209. 232. 234. 243. 251). Det næste, vi høre om ham, er det, Kongen skriver i Texten herovenfor. Den nye Lensmand i Throndhjem, Frederik Urne, sendte ham ganske rigtig ned til Danmark, men Oluf Parsberg anholdt ham, eftersom det var befalt ham at forhøre hans Regnskaber, og Regeringen billigede dette ved en Skrivelse af 14. April 1643. Ogsaa Private fremkom med Fordringer paa ham. Et Kongebrev fra August s. A. tilsikrede dog Otto Lorck Erstatning for de Bekostninger, han havde anvendt paa Kvikne Værk (anf. Skr. VIII, 276. 282. 290), og han klarede for sig, om end maaske først senere, som det fremgaar af et Kongebrev af 30. Juni 1653 (Norske Tegn. IX, 100). Dette Brev viser for øvrigt, at han da laa i Strid med Borgerskabet i Throndhjem om en Sum Penge, hvilken var tilkjendt ham. Ogsaa med Joachim Irgens førte han Trætte paa sine gamle Dage om Røraas Kobberværk (Norske Tegn. VIII, 336. IX, 369. Hjort og Krag, Røraas Kobberværk S. 47). Han boede fremdeles i Throndhjem og forekommer, saa vidt vides, sidste Gang 1656. I dette Aar fik han kongelig Bekræftelse paa sit Forleningsbrev fra 1640 (Norske Tegn. VIII, 373. Norske Reg. IX, 533).

Side 311

Brev 251/5 * 27. Febr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal indrettes et Hønsehus ved Bryggerset ved Kjøbenhavns Slot. — Geh. Ark.

Diplomatisk transskription:

Eptherdi heer pa Slottiid er ingen leiilighed tiil at holde lyffuit y dii høns, som man skall haffue tiil wdspiisningen, aldenstund man Nødis til at haffue dem Neder y En kelder, Huorudoffuer der kastis dageliigen faast saa mange døde bordt, som der forspiissis,
Huorfor du skaldt y En hast lade gørre Ett hønsehus y den suyne haffue ued Briggersit Op tiil ded hundehus, huorudi man om Natten kan haffue hønsen y, och dii Om dagen kan komme pa Myddingen.
Och kan sammestedtz Nielss Iørgensen [1]) haffue Opsicht med dem, saatt ded skall werre gaffn for hønsen Och for kornit, der skriiffuis an til dem. Vale. Køben: Slot den 27 febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Cho[r]fitz wlfeldt till hande.

Oversættelse:

Eftersom her på slottet er ingen lejlighed til at holde liv i de høns, som man skal have til udspisningen, aldenstund man nødes til at have dem nede i en kælder, hvorudover der kastes dagligen fåst så mange døde bort, som der forspises,
hvorfor du skal i en hast lade gøre et hønsehus i den svinehave ved bryggerset op til det hundehus, hvorudi man om natten kan have hønsen i, og de om dagen kan komme på møddingen.
Og kan sammestedets Niels Jørgensen [1]) have opsigt med dem, så at det skal være gavn for hønsen og for kornet, der skrives an til dem. Vale. Københavns Slot den 27. febru: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Statholderen hr. Corfitz Ulfeldt til hænde.

Brev 252/5 * 27. Febr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen bemærker, at den afdøde Christian Ulrik Gyldenløves Kreditorer bør søge Betaling i hans efterladte Løsøre. — Geh. Ark.

Diplomatisk transskription:

Epthersom du talede med mig nu siist om Nogle penning, som Christian wldrich saliig [2]) skulle werre Borgemeisterne y køge [3]) skiildig Sa forundrer Ieg mig storligen,

Oversættelse: Brev 252/5

Eftersom du talede med mig nu sidst om nogle penge, som salig Christian Ulrik [2]) skulle være borgmestrene i Køge [3]) skyldig, så forundrer jeg mig storligen,

[1]) Vistnok den Niels Jørgensen, der forekommer som Bryghusskriver i Aarene 1636 og følgende (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 790. III, 166 f. Hist. Tidsskrift 3. R. IV, 513. Rentemest. Regnsk.).
[2]) Faldt 6. Okt. 1640 i Tyskland (se forrige Bind S. 192).
[3]) Køge havde to Borgmestre. Den ene var vistnok Hans Christensen, der forekommer i denne Stilling i Jan. 1643, men et

Side 312
Fortsat side 311 Brev 252/5

Diplomatisk transskription:

at bade Borgemeysteren saoch andre, som formener sig nogit att haffue at kreffue y dy made, at dy Icke søger Christian wldrigs Saliigs løssøre, som siigis at uerre indsatt til Borgemeiister Reinhold Hansøn heer y Byen, Som skal werre Myn Søns Herdtzog wldrig saliigs Siilbergeskiir, Huorudi Ieg formener, at forbenente Borgemeister nocksom kan Erlange siin Betaling. Vale. Aff køben: slott Den 27 febru: Anno 1643.

Christian.

Hans wldrich haffuer lenge werrit mig Om borde sauel som andre, at Ieg hannem dii kyster, som samme Sølff siigis att werre udi, [1]) mens Ieg haffuer aldtid suarit, mig inted at uylle haffue med arffuen Eller gellen at skaffe.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

Oversættelse: Brev 252/5

at både borgmesteren så og andre, som formener sig nogit at have at kræve i den måde, at de ikke søger salig Christian Ulriks løsøre, som siges at være indsat til borgmester Reinhold Hansen her i byen, som skal være min søns, salig hertug Ulriks, sølvbøsseskrin, hvorudi jeg formener, at forbenævnte borgmester noksom kan erlange sin betaling. Vale. Af Københavns Slot den 27. febru: Anno 1643.

Christian.

Hans Ulrich haver længe været mig om bord såvel som andre, at jeg ham de kister, som samme sølv siges at være udi, [1]) mens jeg haver altid svaret, mig inted at ville have med arven eller gælden at skaffe.

Udskrift: Kansler hr. Christian Tommissen til hænde.

253. * 3. Marts 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Befaling til at opføre et Plankeværk mellem Holmen og en Have for at forhindre Tyverier og til at lade optage Vidnesbyrd i en Drabsssak. — Afskr. i den Ledreborgske Manuskriptsaml., 4., 127.

Eptherat wehrit haffuer kaast Planckerne om wiibeckis haffue [2]) Neder, saat dii aff Holmen kan ued Natter tydt stele tømm[er]it fraa den tømmermand, som hugger pa

Oversættelse: Brev 253/5

Efterat vejret haver kastet plankerne om Wibecks have [2]) neder, så at de af Holmen kan ved nattetid stele tømmeret fra den tømmermand, som hugger på

Aar senere var afløst af Hans Buch (Petersen, Kjøge Byes Hist. S. 61. 72); den anden var Enevold Rasmussen Brochmann († 1653).

[1]) Her mangler et Par Ord: vilde overlade ell. lign.

[2]) Vistnok den Have, hvorpaa Kongen først noget senere. nemlig 10. Decbr. 1644, gav Vibeke Kruse Skjøde. I dette betegnes den som „en voris Lyst- og Kjøkkenhave liggendis uden Østerport her for vor Kjøbsted Kjøbenhavn imellem voris Sejlhus og Reberbanen paa Bremerholm og den Have, som Johan v. Delden af os elsk. Kenne Jochum Graabo sig haver tilforhandlet“ (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 254).

Side 313
Fortsat side 312 Brev 253/5 * 3. Marts 1643.

Spiidtzen tiil ded store taarn pa Croneborg [1]), Och gør ded ingen gode, at man y En hast lade flycke ded sammen igen. som nu fallen Er, Mens man faar at uerre betenckt at sette ymellom Holmen og samme haffue Ett Sterckt planckewerck, inted for haffuen, mens for Holmens skiild. Der siigis at werre nest op til wiibeckis haffue Nogle kyffer [2]), som den affsatte prest aff Aamag [3]) tilstar, der kommer dii ygennom. Naar dii først haffuer bracht ded stollen tømmer offuer den Enghaffue. som ligger ymellom wandet och haffuen. huor man letteligen kunde sette wacht hen.
Och Eptherdi der Er for faa dage siiden aff En aff Capiteinerne Stucken En anden herremand Ihiiel, da wiil befahliis, at wiindissbiihren y samme sag bliffuer forhørdt med ded første. Der siigis, at den, som død bleff, gaff den anden stor aarsag.
Vale. Aff køben: den 3 Martij Anno 1643.
Christian.

Oversættelse: Brev 253/5

Spidsen til det store tårn på Croneborg [1]), og gør det ingen gode, at man i en hast lade flykke det sammen igen, som nu fallen er, men man får at være betænkt at sætte imellem Holmen og samme have et stærkt plankeværk, intet for haven, men for Holmens skyld. Der siges at være næst op til

Wibecks have nogle kyffer [2]), som den afsatte præst af Amag [3]) tilstår, der kommer de igennem. Når de først haver bragt det stjålne tømmer over den enghave, som ligger imellem vandet og haven, hvor man lettelig kunde sætte vagt hen.
Og eftersom der er for få dage siden af en af capiteinerne stukket en anden herremand ihjel, da vil befales, at vinduesbueren i samme sag bliver forhørt med det første. Der siges, at den, som død blev, gav den anden stor årsag.
Vale. Af København den 3. Martij Anno 1643.
Christian.

Brev 254/5 * 4. Marts 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Foranstaltninger til at indbilde Hamborgerne, at nogle Ryttere skulle sendes over til England. — Geh. Ark.

Epthersom dig bekendt Er, At ieg gerne saa dii Ham: fexerit, Saat dii sich skulle imaginere, at frederich von

Oversættelse:

Eftersom dig bekendt er, at jeg gerne så de hamfexerit, så at de sig skulle imaginere, at Frederik von

---

[1]) Maaske Jochum Qvandt, jvfr. Brevet af 1. Aug 1643; men underligt er det dog, om denne helsingørske Tømmermand skulde arbejde i Kjøbenhavn paa Spiret til Kronborg.
[2]) o: Kipper.
[3]) Rimeligvis M. Heinrich Marsfeldt, som 1640 blev afsat fra sit Embede som tydsk Præst i Hollænderbyen (forrige Bind S. 389). 1645 nævnes „M. Hendrichs Boe“ (o: Bod) udentor Østerport (Nielsen, anf. Skr. VI, 327), der vel er de i Texten omtalte „Kipper“.

Side 314
Fortsat side 313 Brev 254/5 * 4. Marts 1643.

Buchwaldtz [1]) Riither skal henad Engeland. Tii samme Riither wiil nogiit tylig marsere henad Holsten, paded dii kan huile nogiit ud, førend man wiil bruge dem for Aaluor [2]), Daa Siinis mig inted at werre aff weiien, At du spurde Marselio, som nu [til]stede Er, ad, om man kan haffue skiib y Ham: tiil heste, Om man bleff tylsiindtz at sende Nogenstedtz heste hen.
Tiil samme Riitherii Er nu ued denne ligger bestiildt Skiib henad Engeland. Vale. Aff køben: Slott den 4 Martij Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

Oversættelse: Brev 254/5

Buchwalds [1]) ryttere skal henad England. Til samme ryttere vil noget tidlig marsere henad Holsten, på det de kan hvile noget ud, førend man vil bruge dem for alvor, da synes mig intet at være af vejen, at du spurgte Marselio, som nu tilstede er, ad, om man kan have skib i Hamborg til heste, om man blev til sinds at sende nogensteds heste hen.

Til samme rytteri er nu ved denne ligger bestilt skib henad England. Vale. Af Københavns Slot den 4. Martij Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Statholder hr. Corfitz Ulfeldt til hænde.

Brev 255/5 * 7. Marts 1643.

Til Frederik Günther.

Befaling om, hvad der skal svares Generalmajor Bauer paa nogle af ham opstillede Fordringer. — Geh. Ark.

Diplomatisk transskription:

Auff des generall Maior [4]) anb[r]ingen soll im zu beskeiit werden:
Das miir nit bewust, das im in seiiner bestallung seii freii beheiissung versprochen, vndt daa Es geskeen wehre. So muste H: friiderich von Holstein dii helffte solcher begnadung steen [5]).

Oversættelse: Brev 255/5

På generalmajors [4]) anbringende skal ham til besked vorde:
At mig intet bevidst, at ham i sin bestalling sig fri beboelse versprochen, und da es geschehen wäre, så måtte hr. Frederik von Holstein den halve del af sådan begavelse stå [5]).

---

[1]) Frederik v. Buchwald til Rastorff, Knoop, Bü'ck, Seekamp og flere Godser, Oberstlieutenant, senere Generalmajor. † 1676.
[2]) 24. Marts udgik Ordre til Frederik v. Buchwald om hans Marsch gjennem Hertugdømmerne med sin Eskadron (Geh. Ark., Inländ. Konc.).
[3]) Datum er tilskrevet af Frederik Günther.
[4]) „General Wachtmeister" benævnes han paa Brevets Bagside af Frederik Günther. Der menes Frederik Bauer (jvfr. S. 120).
[5]) 11. Marts udgik en Skrivelse til Hertugen af Gottorp i Anledning af, at Frederik Bauer, „unser bestalter Generalwachtmeister", havde ansøgt om fri Bolig i Hamborg; da Sagen

Side 315

Fortsat side 314 Brev 255/5 * 7. Marts 1643.

Seiine Compani betreffende, So hatt Er dii wii sein fohrman, der nichtes darauff zu prethendiren hatte, sii lage dan zu felde, vndt da darein Enderung geskeen soldte, so muste man der Reiix Rehte meiinung daruber vernemmen, weiil das Regimendt von dem Reiiche nach laudt der Vnion bezahlet, auch lossiiret.

Oversættelse:

Sine compani betreffende, så hat er de vi sein fohrman, der intet derpå at pretendere havde, sig lage dan zu felde, und da darein änderung geschehen sollte, så måtte man der Reichs rechte meining darüber vernemmen, weil das regiment von dem Reiche nach laut der union bezahlet, auch lossiiret.

Brev 256/5 * 9. Marts 1643.

Til Frederik Günther.

Udkast til en Skrivelse til Kurfyrsterne med en Fremstilling af Kongens Forhold til Hamborg og en Opfordring til dem om at mægle mellem de to Parter. — Geh. Ark.

An dii samdtliche Churfursten.
Wiir zueiffuelen nit, E: L: werden sich haben berichten lassen, wass vnsere Stat Ham: Nu eiine geraume zeiit heer kegen vns forgehabdt, worbeii es nit gebliiben, Sondern sii haben sich vnterstanden vns zu mercklichen præjuditz mit fremden Repub: Confederationes zu machen. Welches vns bewogen durch des Allerhogsten hiilffe vndt bistandt sii in eiine andere Postur zu Setzen, wordurch sii zu besseren gedancken können gebracht werden, weiiil wiir per uiam iustitię am keysserlichen hoffue [2]) kegen sii Erhaldten können.

Oversættelse: Brev 256/5

Til de samtlige kurfyrster:
Vi tvivler ikke, E. L. vil have ladet sig berette, hvad vore stad Hamborg nu en geraume tid her igen vor forgehavet, hvorved det ikke blevet, siden de har sig understået os til mærkelig præjuditz med fremmede repub: confederationes at gøre.
Hvilket os bevæget gennem den allierhøjestes hjælp og bistand sig i en anden postur at sætte, hvorved sig til bedre tanken kan bragt vorden, weiiil wiir per uiam iustitię am keyserlichen hoffue [2]) kegen sii erlaldten können.

---

halvt angik Hertugen, forespurgte Kongen ham, om han vilde gaa ind herpaa, idet han paa Forhaand erklærede sig villig til at rette sig efter Hertugens Bestemmelse (Inländ. Koncepten i Geh. Ark.) Hertugen udfærdigede derpaa under 27. Marts en Resolution, hvorefter der, hvis Kongen var enig med ham, skulde udbetales Bauer 400 Rdl. af Landkisten; han oversendte 1. April Resolutionen til Kongen med Forespørgsel om dennes Mening (Geh. Ark , Reg. 90, Hertugen af Gottorps Breve 1643). Kongens Svar herpaa afgaves 10. April; han spurgte heri, om man dog ikke først burde indhente Stændernes Bevilling og indskrænke Bauers Fordring noget (Inländ. Koncepten).
[1]) Frederik Günther har paategnet Datum.
[2]) Her maa mangle Ordet: nichts.

Side 316

Fortsat side 315 Brev 256/5 * 9. Marts 1643.

Fiir Jahren, wii sii vns gans vngewarnet Mordersker weiisse wberfiilen vndt vns in vnser festung glyckstadt Beskossen, belagerdt vndt geplundertt hatten, Da war keiiner am keysserlichem hoffue, dem solches zu wiideren waar. Aber wii wiir hernacher auff den beiinen kamen vndt sii nach hausse iageten, Alssdan wahr alssobalde Eiin keysserliches Auocatorium vorhanden.
Auff das Nun dii Erbahre weldt Erfahren Mach, das vns wm selbiger stadt Ruin nit zu thun ist, Als können wiir wol leiiden, das dii Churfiirsten zuiisken vns tractiren mugen, Dii ess alssdan woll mercken werden, beii wehm der mangel ist [1]).

Udskrift: Friiderich gunther zu handen.

Oversættelse:

Fire år, vi sii vns gans ungewarnet mordersker weiisse wberfiilen vndt vns in vnser festung glyckstadt beskossen, belagerdt vndt geplundertt hatten, da var keiner am keysserlichem hoffue, dem solches zu wiideren waar. Aber wii wiir hernacher auff den beiinen kamen vndt sii nach hausse iageten, alssdan wahr alssobalde eiin keysserliches auocatorium vorhanden.
Auff das nun dii erbahre weldt erfahren mach, das vns wm selbiger stadt ruin nit zu thun ist, als können wiir wol leiiden, das dii churfiirsten zuiisken vns tractiren mugen, dii ess alssdan woll mercken werden, beii wehm der mangel ist [1]).

Brev 257/5 * 12. Marts 1643.

Til Frederik Günther.

Udkast til en Skrivelse til de kejserlige, franske og svenske Gesandter i Hamborg med Underretning om Kongens Hensigt overfor Hamborg og Opfordring til dem om at forlægge deres Forhandlinger til Lybek. — Geh. Ark.

An dii keysserliche, fransósiske vndt Suediske abgesandthen In Ham:
Weiil wiir auss Erhebliichen wrsachen Bewogen wnsere Stadt Ham: Etwas Neger dan biis dato zu tretten Endtslossen wm zu versuchen, Ob sii zu andere gedancken, dan sii biis dato Eiin begriiffen, zu persuadiren sein mugen,
Weiil wiir nun dii wrsache vnsers fohrmabens den Herren Churfiirsten Enddecket, woruon copia hiibei, Als hat man wnnötig Erachted daruon weiitleufftiger zu skreiiben.
Vndt wiil Solches den Herren abgesandten grosse wnrue vndt andere vngelegenheit Causiren muchte, So den friidens tractaten in Etwas hinderlich sein muchten.

Oversættelse:

An dii keysserliche, fransósiske vndt Suediske abgesandthen in Hamborg:
Weil vi af erhebelige årsager bevæget vore stad Hamborg noget nærmer end bis dato at træde endsslossen om at forsøge, om de til andre tanker, end de bis dato en begriben, til persuadiren sein mugen,
weil vi nun dii wrsache vnsers fohrmabens den herren churfiirsten enddecket, woruon copia hiibei, als hat man wnnötig erachted daruon weiitleufftiger zu skreiiben,
vndt wiil solches den herren abgesandten grosse wnrue vndt andere vngelegenheit causiren muchte, so den friidens tractaten in etwas hinderlich sein muchten.

[1]) I Brevet af 26. April befales at afsende Skrivelserne til Kurfyrsterne.
[2]) Datum er tilføjet af Frederik Günther.

Side 317
Fortsat side 316 Brev 257/5 * 12. Marts 1643.

Als segen wiir gerne, das dii herren abgesandten Naher Lybeck zu gehen vndt daselbsten dii friidens tractaten zu glycklicher Endtskafft zu bringen sich woldten gefallen lassen.

Oversættelse:

Alss segen wiir gerne, das dii herren abgesandten Naher Lybeck zu gehen vndt daselbsten dii friidens tractaten zu glycklicher Endtskafft zu bringen sich woldten gefallen lassen.

Brev 258/5 * Før 22. Marts 1643 [1]).

Til Frederik Günther.

Udkast til Skrivelser til Adelen i Hertugdømmerne om at møde med dens Opbud i Anledning af det paatænkte Foretagende mod Hamborg og til Kejseren om, at dennes Tjeneres Bestikkelighed er Skyld i, at Kongen nu sætter dette Foretagende i Værk. — Geh. Ark.

Ein skreiben an dii landtstende in Slesswig hol:, welches sol gedricket werden.
Weiil ess ihnen vndt der Erbahren weldt bekannt, wii dii Ham: Nu Eiine geraume zeiit heer Miit vnss wmgesprungen, welches zu versmerdtzen ohne Eiinige demonstration Vindicti vnss importabile beii den lebendigen vndt dem (!) tothen sein woldte, Alss wiil man sii Ihre schuldigkeit Errinnerdt haben, Ob skon dii Regiirung itziger zeiit beii vnss nit ist, Das sii Erstes tages mitt Ihrem Rossdinst beii vnss sich Einstellen an den Ordt, wor wiir vnss auffhaldten werden, vndt daselbst dass leiisten vndt thun, wass Erliichen leuthen ansteet. Sonsten wiirdt Es heiissen qui non mecum Contra me est [1]).
In dem skreiben an den keysser Muss I: k: L: vndt Ma: demonstriret werden, das, wass Itzo von vnss inss werck gestellet. zu thun genötiget, weiil vnss dy Iustitia von seiinen bediinthen fiihr geldt von den Ham: gehemmet vndt abgesnitten worden.

Oversættelse:

En skrivelse til landestænderne i Slesvig-Holsten, hvilket skal trykkes:
Eftersom det er dem og den erfarne verden bekendt, hvorledes Hamborg nu en rum tid her har båret sig ad med os, hvilket at overse uden en vis hævnens manifestation ville være uutholdeligt for os hos de levende og de døde, så har man villet minde dem om deres pligt – om end regeringen på nuværende tidstid ikke er hos os – at de på den første dag med deres hestetjeneste skal indfinde sig hos os på det sted, hvor vi vil opholde os, og der tilstede og gøre det, som ærlige folk anstår. Ellers vil det hedde: den, som ikke er med mig, er imod mig [1]).
I skrivelsen til kejseren må det demonstreres, at det, som nu sættes i værk af os, er vi nødsaget til at gøre, fordi retfærdigheden af hans betjente for penge er blevet hæmmet og afskåret af Hamborgerne.

[1]) I Følge Frederik Günthers Paaskrift paa Brevet blev den aabne Skrivelse til Ridderskabet i Fyrstendømmerne opsat 22. Marts og forelæst for Kongen 23. Marts, men først dateret 1. April 1643. Jvfr. Brevet til Fred. Günther af 9. April 1643.

Side 318

Brev 259/5 * 25. Marts 1643.

Til Frederik Günther.

Kongen finder, at hellere end at opbyde Rytteriet i Hertugdømmerne maa man begjære frivillig Rostjeneste. — Geh. Ark.

Sidderdem ich heuthe mit diir wegen dess auffbottes der Reiitherei in beiiden fiirstenthum [1]), habe ich mich bedacht, das man nach ausfiirlicher demonstration des miir Erwissenen Skiimph vndt Spottes von ihnen Eiinen freiiwilligen Reiitherdinst begehre, workegen noch der herdtzog oder Iehmandt anders Etwas zu Sprechen haben.
Friderigsburch den 25 Martij Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Friiderich gunther zu handen [2]).

Oversættelse: Brev 259/5

Siden jeg i dag med dig, hvad angår opbuddet af rytteriet i begge fyrstendømmer [1]), har betænkt mig på, at man efter udførlig demonstration af den mig evig skam og spot fra dem, en frivillig ryttertjeneste begærer, hvorhvorimod hverken hertugen eller en anden ellers har noget at tale om.
Frederiksborg den 25. Martij Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Frederik Günther til hænde [2]).

Brev 260/5 * 28. Marts 1643.

Til Frederik Günther.

Befaling om at lade trykke Patenter, indeholdende Forsikring om fri og sikker Handel paa Elben med Stade, Buxtehude og Haarburg for alle, som betale den sædvanlige Told i Glückstadt. — Geh. Ark.

Da sollen Patenta gedriicket werden, zu glyckstadt Datiret, worein allen Erleubet wiir[dt] freii vndt Siicker ihren handel vndt wandel Nach Stade, Buxtehude vndt Haarburch hiinwerdtz vndt zuriicke dreiiben mugen, wan sii den biishero gewohnligen zollen in der glyckstadt Erlegen [3]).
Friderigsburch den 28 Martij Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Friderich gunther zu handen [4]).

Oversættelse:

Da skal patenter trykkes, dateret i Glückstadt, hvori alle tillades frit og sikkert deres handel og vandel efter Stade, Buxtehude og Harburg hinværts og tilbage at drive, når de den bisidder (hidtil) gewohnlige zollen (told) i Glückstadt erlægger [3]).
Frederiksborg den 28. Martij Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Frederik Günther til hænde [4]).

---

[1]) Her mangle Ordene: gesprochen habe ell. lign.
[2]) Modtaget i Kjøbenhavn 26. Marts Kl. 6 om Morgenén.
[3]) Jvfr. Brevet af 9. April 1643.

[4]) Modtaget i Kjøbenhavn samme Dags Aften.

Side 319

Brev 261/5 * 4. April 1643.

Til Peder Vibe.

Kongen sender ham Kopier af de Lejdebreve, der ere udfærdigede i Anledning af Fredsforhandlingerne, og som ere modtagne af den svenske og franske Gesandt i Hamborg. — Geh. Ark.

Diplomatisk transskription:

Herhuos haffuer du Copien aff dii Passebordt tiil fredtz tractationen at Emphange, Som Saluius uden thuiffuel haffuer sendt Regeringen, Aldenstund hand Och Syntromein dem haffuer Accepterit [1]). Wiil dii gode herrer nu Indted fordt, da ued Ieg inted, huad Ieg skall siige.
Aff køben: Slott den 4 Apri: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: A: M: M: wiibe.

Oversættelse: Brev 261/5

Herhos haver du kopien af de passeborde til fredsforhandlingen at modtage, som Salvius uden tvivl haver sendt regeringen, aldenstund han og Syntromein dem haver accepteret [1]). Vil de gode herrer nu intet fort, da ved jeg intet, hvad jeg skal sige.
Af Københavns Slot den 4. Apri: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: A. M. M. Vibe til hænde.

Brev 262/5 * 5. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Befaling om, at Grev Valdemar Christian skal have Kommandoen over Soldatesken. — Geh. Ark.

Diplomatisk transskription:

Nu pa weiien hiid faldt mig Ett Ind, som ybla[n]dt andit uil haffuis y ach[t], At greffuen [2]) bliiffuer director offuer Soldateschen. Vale. Frederigsborrig den 5 Apri: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister [3]) till hande.

Oversættelse: 262/5

Nu på vejen hid faldt mig et ind, som iblandt andet vil haves i agt, at greven [2]) bliver direktør over soldatesken. Vale. Frederiksborg den 5. Apri: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Rigens hofmester [3]) til hænde.

---

[1]) 23. Marts vare Lejdebrevene blevne udvekslede i Hamborg, efter at forskjellige mindre Stridigheder, især om de spanske Lejdebreve, vare blevne bilagte (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 312).
[2]) At dermed menes Grev Valdemar Christian, fremgaar af Brevet af 23. April 1643.
[3]) Dette er det første af Kongens Breve til Korfits Ulfeldt, der er stilet til denne som Rigshofmester; hans Udnævnelse til dette Embede var sket Paaskedag, o: 2. April (Jvfr. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, L. CXVII).

Side 320

Brev 263/5 * 8. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Forskjellige Befalinger med Hensyn til den forestaaende Expedition til Elben. Grunden til Hans Ulrik Gyldenløves Udeblivelse angives. En af det tydske Kancelli og Marselis skulle komme ud til Kongen. — Afskr. i Geh. Ark.

Ieg haffuer aff dyn skriffuelse forstanden, at ded gar gud uerre loffuit, Smuck for siig med at Indskybe ded, som aff Achiliiit Er befalet at skulle bringis tiil skiibs. Dii teldt, som skal brugis pa den Reiisse, dem finder du Noterit pa herhuosføiiede Seddel. Mengden pa skyben, som skall henad Elffuen, dem haffuer du med Eiigen hand optegnit, huorued ded ochsa forbliiffuer. Markatten med en anden liiden kan y Sommer følge Iohan Bramss [1]) skiib [2]).
At Hans wlrich inted er kommen til dig, dertiil skal gerne uerit arsag, att Prindtzen lod hannem uyde, at hand uille werre som ygaar pa Croneborg [3]), der hand dog først y dag kommer hiid. Vale. Frede: den 8 Apri: Anno 1643.
Christian.

En aff dy tydtske Chanselister skall strax begiiffue siig hiid.
Naar Marselius haffuer siin Expedition, da kan ded inted skade, at greffuen [4]) tager ham med hiid.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse: Brev 263/5

Jeg haver af din skrivelse forstået, at det går – Gud være lovet – smukt for sig med at indskibe det, som af Achiliiit er befalet at skulle bringes til skibs. De telte, som skal bruges på den rejse, dem finder du noteret på herhosføjede seddel. Mængden på skibene, som skal hen ad Elben, dem haver du med egen hånd optegnet, hvorved det også forbliver. Markatten med en anden lille kan om sommeren følge Johan Braems [1]) skib [2]).
At Hans Ulrich intet er kommet til dig, dertil skal gerne været årsag, at prinsen lod ham vide, at han ville være som i går på Croneborg [3]), der han dog først i dag kommer hid. Vale. Frederiksborg den 8. Apri: Anno 1643.
Christian.

En af de tyske kansellister skal straks begive sig hid.
Når Marselis haver sin expedition, da kan det intet skade, at greven [4]) tager ham med hid.

Udskrift: Rigens hofmester til hænde.

_____

[1]) Efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den i Texten fulgte Afskr. har: Branss.
[2]) I den Instrux for en Kaptajn, der skal konvoyere Johan Braems Skib til Spitsbergen, som med Datum 21. April 1643 er indført i Sjæll. Reg. XXI, 235, er Navnet paa Kaptajnen ikke udfyldt. Ved Brev af 11. Januar 1643 havde Skibskaptajnen Lukas Henriksen faaet Befaling til at forordne Axel Movat (jvfr. forrige Bind S. 333) til at kommandere paa Marekatten i Iver Børgesens Sted (Sjæll. Tegn. XXVIII, 7).
[3]) Hvor Hans Ulrik Gyldenløve var Lensmand.
[4]) Valdemar Christian.

Side 321

Brev 264/5 *9. April 1643

Til Korfits Ulfeldt

Bygmesteren Leonhard Blasius og Vibeke Kruses Tjener, som ligger og driver i Kjøbenhavn, skulle komme til Frederiksborg. — Geh. Ark.

Du skaldt werre derom, at Biggemeisteren M: Lennerdt kommer hiid y morgen, saat hand herfra kan drage liige henad landte holstein [1]).
Wybeckis dreng Er kommen aff ded Stvfft Brehmen Och ligger och lurer i køben:, Huorfor du skall lade hannem forsta, at saframdt hand løbber icke hiid, da skall kocken toe hannem. Hand Er nock wandt tiil att løbe herymellom. Vale.
Frederigs: den 9 Apri: Anno 1643.
Christian.

Oversættelse:

Du skal være derom, at bygmesteren M. Leonhard kommer hid i morgen, så at han herfra kan drage lige hen ad Landetet Slesvig-Holsten [1]).
Wibecks dreng er kommet af det stift Bremen og ligger og lurer i København, hvorfor du skal lade ham forstå, at såfremt han ikke løber hid, da skal kocken tye ham. Han er nok vant til at løbe herymellem. Vale.
Frederiksborg den 9. Apri: Anno 1643.
Christian.

Brev 265/5 * 9. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongens Bygmester Leonhard Blasius skal snarest mulig rejse henad Altona for at bese en Bro, som anlægges der. — Geh. Ark.

Med denne Breffuisser [2]) skaldtu Accorde om terepenge herfra henad Althenau, huor hand kuansuys skal besee En Broc, som der anleggis [3]), at den inted saledis anleggis, at fardten

sammestedtz til Ham: inted forhindris. Io før hand kan faa pengen Och Passen ygennom holstein pa frii wogen, Huilcken du hannem skaldt lade skriiffue y ded tydske Chanselii, Da skal hand komme hiid Igen,

Oversættelse:

Med denne brevviser [2]) skal du akkordere om rejsepenge herfra hen ad Altona, hvor han kvanvis skal bese en bro, som der anlægges [3]), at den intet således anlægges, at farten sammesteds til Hamborg intet forhindres. Jo før han kan få pengen och passen ygennom holstein pa frii wogen, hvilken du hannem skaldt lade skriiffue y ded tydske chanselii, da skal hand komme hiid igen,

[1]) Jvfr. det følgende Brev. 10. April udbetales der ham af Rentekammeret til denne Rejse 30 Rdl.
[2]) Udenpaa Brevet har Korfits Ulfeldt skrevet: „Tocante el Bygmester del Rey".
[3]) Se Slange S. 1150 og Brevene af 22. og 23. April 1643.

Side 322

Fortsat side 321 Brev 265/5 * 9. April 1643.

Och werre bered siig herfra strax henad Althenou sig till D: Stappel [1]) at begiiffue. Vale.
Frederigsborg den 9 Apri: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

Oversættelse:

Og være beredt sig herfra straks hen ad Altona sig til dr. Stappel [1]) at begive. Vale.
Frederiksborg den 9. Apri: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Rigens hofmester til hænde.

Brev 266/5 * 9. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen angiver Grundene til, at han har taget anden Bestemmelse med Hensyn til Skibet den Norske Løve, men kan det blive færdigt med de andre Skibe, er det alligevel bedst, at det deltager i Togtet til Elben. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt) i Geh. Ark.

At Ieg giick fra den første ordinantz, dig giiffuen er, at den Norske Løffue inted skulle brugis pa dette Tog, war thuende Aarsager, 1. fordi at den skulle forhuudis offuen wandit, pa ded den kunde bliiffue styffuer vnder syne Segel, som nu best kunde skee, mens huos Holmen nu inted megiit er at gørre, 2. at man diiste bedre kunde strecke tiil med Badtzmend och Bøsseskøtter. Mens saframdt samme Skiib kan bliiffue ferdig med dy andre, da er ded paa Elffuen tiienligdt och staar Flaaden well an. Vale. Aff Frederiksborg den 9 April: Anno 1643.
Christian.

Oversættelse:

At jeg gik fra den første ordinanz, dig given er, at den Norske Løve intet skulle bruges på dette togt, var tvende årsager: 1. fordi at den skulle forhudes oven vandet, på det den kunne blive styver under sine segel, som nu best kunne ske, mens hos Holmen nu intet meget er at gøre; 2. at man viste bedre kunne strække til med bådsmænd og bøsseskytter. Men såfremt samme skib kan blive færdig med de andre, da er det på Elben tjenligt og står flåden vel an. Vale. Af Frederiksborg den 9. April: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Riigens IIoffmeister til hande.

Brev 267/5 * 9. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested.

Angivelse af de Betingelser, paa hvilke Kongen vil tillade, at Prinsen følger med ham om Sommeren og tager Vinterkvarter — Geh. Ark.

[1]) Dr. jur. Frands Stapel, Kongens tyske Raad (Slange S. 1131, 1153, 1162. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 396).

Side 323

Fortsat side 322 Brev 267/5 * 9. April 1643.

paa Skanderborg. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.
Epthersom Prindtzen haffuer begeret at wardte mig op y Sommer, och Ieg sliigdt beuylgit haffuer, sa framd hand den med faa Folck uyl anstelle, Mens om hand uyl haffue mange Folck huos siig, da er ded huerken for hannem eller mig, ty kuarteren uil falde enge och slett nock, Och ieg maa endeligen haffue dem ued handen, som ieg kan bruge Afften och Morgen. At anstelle thuende husholdinger, ded er inted myn Leiilighed y denne tyd, ty aldt ded, der skal ediis eller driickis, ded ma købis for rede penning. Ieg seer y al Sandhed inted, at hand kan gørre nogiit deer, Tii ded bliiffuer allene en Blochade, som mueligdt uyl staa nogit an, tiil at forsøge, om dy dannemend er at disponere tiil bedre tancker. Miig kommer den opuardtning for, at hand gerne wiil henad Gottorp och wiil bringe mig med sliig opuardtning tiil at staa Omkostningen pa Reiissen derhen. Wiil hand endeligen werre med, da faar hand haffue heste med och tage besolding derpa, som andre faar, Naar hand wardter op, Tii ded er en heel wmuelighed, at ieg kan spiise hans Folck och skaffe Høe och Haffuer tiil hans Heste [1]).
Om ded uynter kuarter pa Skanderborg haffuer ieg erklerit mig, som Eder bekendt er [2]), At sa framdt ieg dertil inted skal contribuere vden wyldbradt, Fiisk och Ildebrand, Och at Lensmenden epther Chanselerens meening inted fører mig til Regenskab, som medgar, naar Prindtzen draager til eller fraa wynter kuarterit, da er ieg dermed tilfriidtz, Mens Rentemeisterne skal derom aduaris, pa ded dy sliigdt haffuer y acht, nar Lensmendens Regenskap kommer for en dag. Om huylcken Leiilighed y skall tale med Prindtzen, nar hand kommer til

Oversættelse:

på Skanderborg. — Langebeks afskrift (efter orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Eftersom prinsen haver begæret at varetage mig op i sommer, og jeg således bevilget haver, såfremt han den med få folk vil anstille, mens om han vil have mange folk hos sig, da er det hverken for hannem eller mig, thi kvarteret vil falde enge og slet nok, og jeg må endeligen have dem ved hånden, som jeg kan bruge aften og morgen. At anstille tvende husholdinger, det er intet min leiligheid i denne tid, thi alt det, der skal edis eller drikkis, det må købes for rede penge. Jeg seer i al sandhed intet, at han kan gøre noget der, thi det bliver alene en blockade, som muligt vil stå noget an, til at forsøge, om de danne mænd er at disponere til bedre tanker. Mig kommer den opvartning for, at han gerne vil hen ad Gottorp og vil bringe mig med slig opvartning til at stå omkostningen på rejsen derhen. Vil han endeligen være med, da får han have heste med og tage besolding derpå, som andre får, når han varter op, thi det er en hel umulighet, at jeg kan spise hans folk og skaffe hø og havre til hans heste [1]).
Om det vinterkvarter på Skanderborg haver jeg erklæret mig, som eder bekendt er [2]), at såfremt jeg dertil inted skal contribuere uden vildbråd, fisk og ildebrand, og at lensmændene efter kanslerens mening intet fører mig til regnskab, som medgår, når prinsen drager til eller fra vinterkvarteret, da er jeg dermed tilfridz, mens rentemesterne skal derom advaris, på det de således haver i agt, når lensmandens regnskab kommer for en dag. Om hvilken leilighed I skal tale med prinsen, når han kommer til

[1]) Prins Christian og Hertug Frederik af Gottorp kom i Maj til Kongen i Glückstadt (Slange S. 1153).
[2]) Se ovfr. S. 287.

Side 324

Fortsat side 323 Brev 267/5 * 9. April 1643.

køpenhaffn, Tii mig ligger macht pa begge del. Skulle hand ma reysse op og neder och med hans wyndter kuarter forteere Leenens Indkomst och nu wardte mig op med Suogeren [1]) og hans Hoffstadt, ded er inted mig gelegen, Huorfor ded er best at lade hannem nu forsta myn mening, at hand siig derepther kand rette. Valete.
Aff Frederichsborrig den 9 April: Anno 1643.
Christian.

Oversættelse:

København, thi mig ligger magt på begge dele. Skulle han må rejse op og ned og med hans vinterkvarter fortære lenets indkomst og nu varte mig op med svogeren [1]) og hans hofstat, det er intet mig gelegen, hvorfor det er bedst at lade ham nu forstå min mening, at han sig derefter kan rette. Valete.
Af Frederiksborg den 9. April: Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Rigens hofmester og kansler til hænde.

Brev 268/5 * 9. April 1643.

Til Frederik Günther.

Om Patenter vedrørende Opbuddet af Ridderskabet i Hertugdømmerne og Tilladelsen til fri Søfart paa Stade, Buxtehude og Harburg og om Breve til Kurfyrsterne, hvilke enten ere trykte eller skulle trykkes. — Geh. Ark.

Aus deiinem Skreiiben habe Ich verstanden, das der dricker den auffbodt der Riitterskafft in beiiden fiirstenthum ferdtig vndt biis dato heimlich gehaldthen[2]).
Dii zulassung der freiien Nauigation Nach Stade, Buxtehude vndt Harburch mussen fertig seiin[3]), vndt kan es gleiichuil machen, was datum darein gesetzet wiirdt.
Dii Briiffue an dy Churfiirsten [4]) können leiichtliich in der Chanseleii mundiret werden, vnd da Es soldte auskommen, alsdan weiis man, beii wehm man es suchen sol [5]).

Oversættelse:

Af din skrivelse har jeg forstået, at trykkeren har opbuddet for ridderskabet i begge fyrstendømmer færdig og indtil dato hemmelig holdt [2]).
Tilladelsen til den frie navigation efter Stade, Buxtehude og Harburg må være færdig [3]), og det kan ligegyldigt gøre, hvad dato derind sættes vordet.
Brevne til kurfyrsterne [4]) kan letligt i kanselliet munderes, und da es skulle udkomme, alsdan vejs man, ved hvem man det søge sol [5]).

---

[1]) Hertug Frederik III af Gottorp var gift med Maria Elisabeth af Sachsen, en Søster til Prins Christians Gemalinde Magdalena Sibylla.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 317 og Brevet af 26. April 1643.
[3]) Jvfr. ovfr. S. 318.
[4]) Jvfr. ovfr. S. 315 f.
[5]) Der haves forskjellige Udgaver af en lille Piece, indeholdende Patentet om Skibsfarten paa Elben, dat. 15. April, og Skrivelsen til Kurfyrsterne, dat. 30. April.

Side 325

Brev 268/5 • 9. April 1643 (fortsat)

Vndt da der auffbodt des Rosdinst in beiiden fiirstenthum beii den dricker hat können heimlich bleiiben, wii du skreiibest, So ist zu hoffen, das dii skreiben an dii Churfiirsten auch kan heiimlich gehaldten werden, In betrachtung weiil der dricker ohne zueiffuel weniger Sueger vndt verwandten vnther den Churfiirsten dan vnther der Riitterskafft in beiiden fiirstenthum hatt.
Friderigsburg den 9 Aprilis Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Friderich guntheren zu handen [1]).

Oversættelse:

Og da opbuddet af rostjenesten i begge fyrstendømmer hos trykkeren har kunnet forblive hemmelig, som du skriver, så er det at håbe, at skrivelserne til kurfyrsterne også kan holdes hemmelige, i betragtning af, at trykkeren uden tvivl har færre svogere og slægtninge under kurfyrsterne end under ridderskabet i begge fyrstendømmer.
Frederiksborg den 9. Aprilis Anno 1643.
Christian.

Udskrift (oversat): Frederik Günther til hænde [1]).

Brev 269/5 • 10. April 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender ham foreløbig sit Kontrafej og en Snørekæde, som begge tilhøre Datteren Elisabeth Sophie Gyldenløve. Et større Parti Breve ligger færdigt til at besørges over til Hertugdømmerne af Leonhard Blasius. — Geh. Ark.

Strax Eptherad ieg y morris haffude suarit dig pa dyt Breff, Da kam Ieg y Erfahrung, At Iomfru Eliisabet Sophiia haffude mit konterfey heer huos siig Och En Snørekeede, Huorfor Ieg sender dig herhuos begge slags, som Ieg formener Nocksom at kunde passere, indtil uy faar ded, som man kan Holde ued. Vale. Aff frede: den 10 Aprilis Anno 1643.
Christian.

Heer ligger En ganske party breffue [2]), som M: Lennerdt skulle haffue med sig, Naar hand kommer, huorfor du skaldt skynde pa hannem.

Udskrift: Riigens Hoffmeister [till] hande.

Oversættelse: Brev 269/5

Straks efter at jeg i morges havde svaret dig på det brev, da kom jeg i erfaring, at jomfru Elisabeth Sophia havde mit konterfej her hos sig og en snørekæde, hvorfor jeg sender dig herhos begge slags, som jeg formener noksom at kunne passere, indtil vi får det, som man kan holde ved. Vale. Af Frederiksborg den 10. Aprilis Anno 1643.
Christian.

Her ligger en ganske parti breve [2]), som M. Leonhard skulle have med sig, når han kommer, hvorfor du skal skynde på ham.

Udskrift (oversat): Rigens hofmester til hænde.

---

[1]) Modtaget i Kjøbenhavn samme Dags Eftermiddag.
[2]) Sagtens de i det foregaaende Brev omtalte.

Side 326

Brev 270/5 * 11. April 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Bestemmelse om Overførelsen af Officerernes Bagage. — Geh. Ark.

Diplomatisk transskription:

Dyn mening Om Herremendens Bagaisi at bringe fordts haffuer ieg forstanden, Som Nocksom kan gaa, sauydt dy danske angar, som haffuer myddel, Mens ymod dy andre Obligerer man sig dermed uyder, End den Omkostning Er werdt, Huorfor ded Er best at gørre den Ene sauel som den anden den tractament pa Bagaisen, som man kan staa ued, om dy Endskøndt icke strax faar Pengen. Och Er ded derhuos at achte, at nar dy faar gaisi pa wogenheste, Da Er Ieg uys pa, At Ieg kan sende sa mange wogne ud med myne vnder wogenmeiisterens Commando, som Ieg haffuer pro tempore Nødig til at hendte Endten ded Ene eller ded andit. Tii pa dy tyder haffuer man lydit eller inted aff dem, y landyt Boer. Vale. Aff frede: den 11 Aprilis Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse:

Min mening om herremændenes bagage at bringe til fods haver jeg forstået, som noksom kan gå, såvidt de danske angår, som haver middel, men imod de andre obligere man sig dermed yder, end den omkostning er værd, hvorfor det er bedst at gøre den ene såvel som den anden den traktamente på bagagen, som man kan stå ved, om de endskønt ikke straks får pengene. Og er det derhos at akte, at når de får gajsi på vognheste, da er jeg vis på, at jeg kan sende så mange vogne ud med mine under vognmesterens kommando, som jeg haver pro tempore nodig til at hente enten det ene eller det andet. Thi på de tider haver man lydet eller intet af dem, i landet boer. Vale. Af Frederiksborg den 11. Aprilis Anno 1643.
Christian.

Oversættelse af udskrift: Rigens hofmester til hænde.

Brev 271/5 • 15. April 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Befaling om Forflyttelser blandt Lensmændene. — Klevenfeldtskim Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Forandring pa Lehnen Anno 1643.
Koldinghus Lehn . . . . . Iochim Beck.
Sylckeborre Lehn . . . . . Mogens Bylle.
Styernholm . . . . . H: Axel Aarne.
Hynssgaffuel . . . . . Claus Seested [1]).

Oversættelse:

Forandring på lenene Anno 1643.
Koldinghus len — Jochim Beck.
Silkeborg len — Mogens Bylle.
Stjernholm — H. Axel Urne.
Hindsgavl — Claus Seested [1]).

---

[1]) Paa Koldinghus havde Ernst Normand siddet som Lensmand siden 1631. Han efterfulgtes ikke af Jochum Beck, men af

Side 327

Brev 271/5 • 15. April 1643 (fortsat)

Ded Lehn y Nor:, som H: Axel haffde, Skall Hoffmar: haffue [1]).
Huorepther følgebreffuen pa En huer skal forferdiges.
Køben: Slott den 15 Apr: Anno ut supra.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse:

Det len i Norge, som hr. Axel havde, skal Hofmar: haver [1]).
Hvorefter følgebrevene på en hver skal forfærdiges.
Københavns Slot den 15. Apr: Anno ut supra.
Christian.

Oversættelse af udskrift: Rigens hofmester til hænde.

Brev 272/5 • 15. April 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har henvist (Sekretæren hos) den nederlandske Resident til ham angaaende nogle Skippere, som ikke have villet lade sig visitare af Nikkel Kock. Vandmøllen ved Vesterport i Kjøbenhavn skal sælges, og Prisen paa Bly ønskes opgiven. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Den Hollendtske Residentis [2]) Ehriinde heer er inted andit, end at hand uyl tale for dii Skiipper, som undløb Capitein Nyckel och intid uylle lade siig visitere [3]). --
Mogens Bilde, hvorimod Jochum Beck kom til Silkeborg, hvor han afløste Tage Andersen Thott, der kun havde haft denne Forlening i et Aar. Axel Arenfeldts Formand paa Stjernholm var Erik Krabbe, der ogsaa kun havde været Lensmand her i et Aar. Hindsgavl, som Klavs Sehested fik, havde været forlenet siden 1639 til Hans Lindenov († 1642). Alle fire Lensbreve ere udstedte 25. April 1643.

Oversættelse:

Den hollandske residents [2]) ærinde her er intet andet, end at han vil tale for de skippere, som undløb kaptajn Nickel og intet ville lade sig visitere [3]). --
Mogens Bilde, hvorimod Jochum Beck kom til Silkeborg, hvor han afløste Tage Andersen Thott, der kun havde haft denne forlening i et år. Axel Arenfeldts formand på Stjernholm var Erik Krabbe, der også kun havde været lensmand her i et år. Hindsgavl, som Klavs Sehested fik, havde været forlenet siden 1639 til Hans Lindenov († 1642). Alle fire lensbreve er udstedt 25. april 1643

Mogens Bilde, hvorimod Jochum Beck kom til Silkeborg, hvor han afløste Tage Andersen Thott, der kun havde haft denne Forlening i et Aar. Axel Arenfeldts Formand paa Stjernholm var Erik Krabbe, der ogsaa kun havde været Lensmand her i et Aar. Hindsgavl, som Klavs Sehested fik, havde været forlenet siden 1639 til Hans Lindenov († 1642). Alle fire Lensbreve ere udstedte 25. April 1643.
[1]) Axel Arenfeldts Len var Giske, og det tilfaldt Knud Ulfeldt (se ovfr. S. 294).
[2]) Kongen tager her fejl, idet han taler om Residenten, v. Cracau, der paa denne Tid, som forskellige Breve i Rigsarkivet i Haag vise, var i Holland, i Stedet for om hans Sekretær, der varetog hans Forretninger i Danmark.
[3]) Jvfr. ovfr. S. 237. Under 24. Marts havde Nikkel Kock faaet Brev, at da nogle hollandske Skippere i Norge 1642 vare løbne bort fra deres Toldsedler og ikke havde villet lade sig visitare af ham, saa skulde han prisgjøre dem af dem, som han maatte træffe efter Pinsedag, hvis de ikke kunde fremvise Kongens Pardon. To Dage efter fik han Brev, at de nævnte Skippere kunde løskjøbe sig for 500 Rdl. hver (Sjæll. Tegn XXVIII, 33. 34.). Imidlertid skrev v. Cracau

Side 328

Brev 272/5 * 15. April 1643 (fortsat)

formener Rəsiidenten, at samme Skipper ingen Uret haffuer, aldenstund dy uar fortolliit og visiterit tilforn, Huilckit hand dog uel mercker, at ded gar hannem intid an, Huorfor hand nu gerne uylle tynge aff, Sa haffuer Ieg uyst hannem hen tiil dig.
Wanmøllen ued wester Port haffuer ieg store skade end som Gaffn aff, huorfor du skaldt affhende den tiil den, myst uil giiffue derfor [1]). Du skallt lade mig uyde, huad ett Skyppund Bly koster, item om der er nogiit att bekomme, och huor megit. Vale.
Københaffns Slott den 15 Aprilis Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

Brev 273/5 * 22. April 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Om forskjellige Ting, som Expeditionen til Elben skal føre med sig. — Geh. Ark.

Epthersom dig bekendt Er, at der Er En temmelig quantitet aff Meel och Maldt packiit y tønder, Huilcke tønder herepther kan brugis tiil Øllid, Naar ded Er ferdig. Der uyl Endeligen En haab Bandtholdt med, aldenstund

21 Marts / 3. April fra Amsterdam til Kansler Christen Thomesen Sehested og klagede over, at Nickel Kock havde fremstillet Sagen mod de 26 Skippere, der skulde være sejlede fra Norge uden Pas, paa en usand Maade; det var Kock, der havde fejlet, thi han havde uden Grund ladet dem vente 5 Dage paa Pas (Rigsark. i Haag).
[1]) Efter at denne Vandmølle var bleven istandsat 1635, beskikkedes Anders Kock det følgende Aar til Møller der med Forpligtelse til kun at male for Kongen. Den solgtes senere til Henrik Müller, men naar dette skete, vides ikke (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 155).

Side 329

Brev 273/5 • 22. April 1643 (fortsat)

mig Er bekendt att uerre mangel paa sliigdt y holsten. Vale.
Aff køben: Slott den 22 Apri: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse:

mig er bekendt at være mangel på sligt i Holsten. Vale.
Af Københavns Slot den 22. Apri: Anno 1643.
Christian.

Oversættelse af udskrift: Rigens hofmester til hænde.

Brev 274/5 • 22. April 1643

Til Frederik Günther.

Udkast til en Svarskrivelse fra Rigsraadet til Hamborg, hvori denne Bys Opfordring til at mægle mellem Kongen og den afslaas for denne Gang med Anvisning til at henvende sig til Kongen. — Geh. Ark.

Das sii ihr skreiben Emphangen vndt daraus verstanden, das sii Ihre interposition beii I: k: M: vnterthenigst suchethen, weiil aber darneben darein der absönung halber, so forheer geen mus, nichtes gedacht wiirdt, Als haben sii sich ihrem begehren fiir dismal noch nit Accommodiren können, Niit zueiiffuelen, das, da sii sich I: k: M: darein debito modo Accommodiren werden, I: k: M: werden sich dergesta[l]dt kegen sii sich Erkleren, wii das Eiinem Christlichem potentaten woll ansteett [2]).

Oversættelse:

At I har skrivelsen modtaget og deraf forstået, at I jeres interposition hos Kgl. Majestæt undersåtlig søger, weil aber derneben darein der afsondring halber, som forhør gå må, intet tænkt vorder, als haben I sig jeres begæring für dismal noch nit accommodiren kunnen, nit zweifuelen, das, da I sig Kgl. Majestæt darein debito modo accommodiren vorder, Kgl. Majestæt vorder sig dergestalt gegen sig erklæren, wie das einem christlichem potentaten woll ansteht [2]).

Brev 275/5 * Omtr. 22. April 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver Ordre angaaende hvad Rigsraadet skal svare Hamborgerne, særlig med Hensyn til deres Klager over An-

[1]) Efter Frederik Günthers Paaskrift. Han har ligeledes noteret paa Papiret, der er en afklippet Seddel med Spor af, at der har staaet noget skrevet paa det bortklippede: „I. M. Concept, wornach die Reichs Rathe das hamburg: Schreiben zubeantworten“. 7. April havde Hamborg henvendt sig med en Skrivelse til det danske Rigsraad, hvori det særlig dvælede ved den Sag, som omtales i det næste Brev (Nr. 275), men ogsaa i Almindelighed bad Raadet hjælpe Staden til Kongens Naade (Rigens Raads Breve, Fasc. 53; jvfr. Slange S. 1151).
[2]) Om Rigsraadets Svar se Brevet af 23. April. Jvfr. Slange S. 1152 f.

Side 330

Brev 275/5 • Omtr. 22. April 1643 (fortsat)

læget af en Bro ved Altona. — Geh. Ark., Rigens Raads Breve, Fasc. 53[1]).

Der Ham: skreiben an dii Reiix Rethe dii Brycke beii Althenau betreffende, so können dii Reiix Rethe sii wol versicheren, das ich dii Negotien auff der Elffue mit der Brycke zu Ruiniren nit gedencke, welches daraus zu Ersehen, das ich den Baumeister dahin geskycket diselbe Brycke dergestaldt anzulegen, das der straum dadurch nit verhindert wiirdt [2]).
Dii intercession betreffen, So bleiibett diiselbe auff dii manihr beandtwordtet, wii skon befohlen [3]).

Oversættelse:

læget af en bro ved Altona. — Geh. Ark., Rigens Raads Breve, Fasc. 53[1]).

Der Hamborgske skrivelse til de rigsråder den bro ved Altona betreffende, så kan de rigsråder sig vel forsikre, at jeg de negotiationer på Elben med broen at ruinere nit gedenke, hvilket doraus zu ersehen, at jeg den bymester dahin geskycket diselbe bro dergestaldt anzulegen, at der straum dadurch nit verhindert wirdt [2]).
De intercession betreffen, så bleibett diselbe auff dii manihr beandtwordtet, wie skon befohlen [3]).

Brev 276/5 * 23. April 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender et Udkast til en Svarskrivelse fra Rigsraadet til Hamborgerne. — Geh. Ark., Rigens Raads Breve, Fasc. 53.

Dette Breff haffuer Ieg ladiit sette sammen, Huilckit Riigens Rad, mig wden præjuditz, kan giiffue dy Ham: tyl suar.
Køben: Slott den 23 Apri: Anno 1643.
Christian [4]).

Oversættelse:
Dette brev haver jeg ladet sætte sammen, hvilket rigsråd, mig uden præjuditz, kan give de hamborgere til svar.
Københavns Slot den 23. Apri: Anno 1643.
Christian [4]).

---

[1]) Kongens Paategning findes bag paa en Afskrift af en Skrivelse fra Borgmestre og Raad i Hamborg til Kongen af 7. April 1643, hvori de opfordre ham til at opgive Anlægget af en Bro ved Altona som skadeligt for Elbstrømmen og derigjennem for Hamborgs Handel og Privilegier. Over den samme Sag havde de klaget i det ovfr. S. 329 omtalte Brev til Rigsraadet af 7. April.
[2]) At Kongen ikke mente det ærlig med dette Forsvar for sin Plan om Anlægget af Broen, fremgaar af Brevet Nr. 265.
[3]) Jvfr. Brevet Nr. 274.
[4]) Disse Bemærkninger ere skrevne efter et Udkast til en Skrivelse fra Rigsraadet til Borgmestre og Raad i Hamborg som Svar paa disses Brev af 7. April. Det fremhæves her — i Overensstemmelse med Kongens Ønske (Nr. 275) —, at der ingen Grund er til Klage over Broanlægget, der ikke vil forandre Strømmen i Elben eller skade Handelen; det er udtrykkeligt befalet Bygmesteren at anlægge Broen saaledes,

Side 331

Brev 277/5 * 23. April 1643

Til Korfits Ulfeldt (?).

Udkast til en Instrux for Marsken paa den forestaaende Expedition mod Hamborg. — Afskr. i Geh. Ark.

Memoriall, Riigens Maars angaendis.

1. Hand skal begiiffue siig med ded Danske Riiteri pa weiien hen ad landte Holstein, ded første hand kan [1]).

2. H: kay van Anefeldt [2]) skal skaffe hannem En fortegnelse pa dy kuarter, huorudi hand pa Reiissen skal lossere.

3. Naar hand kommer mig sa neer, at hand kan hendte Ordiit huos mig, da skal hand ded hendte om myddagen, bade for Riitter och fodfolck. Ordiit for Riitheriit skal hand tylstille greffue woldemar Christian Och ordiit for fodfolckiit tiil generall Maior Bauur.

4. Ordiit skal dennom forsegliit tilstillis, liigesom Riigens Mars ded aff mig Emphanger, Och dennom befahle. att dy skall bliiffue wbrudt, indtil dii skall vdgiiffuis, nemblig ded lade (!) den eene[3]) for Myndnat och ded andiit Epther myndnat.

5. Riitheriit skall aldtsammen deelis y trende deel, huoraff altiid den triidie deel skal haffue wachten. Dii, som wachten haffuer, dy skall continuerlig Bathere [4]) om

Oversættelse:

Memorial, rigsmarsken angaende.

1. Han skal begive sig med det danske rytteri på vejen hen ad landet Holsten, det første han kan [1]).

2. Hr. Kay von Ahlefeldt [2]) skal skaffe ham en fortegnelse på de kvarter, hvorudi han på rejsen skal losere.

3. Når han kommer mig så nær, at han kan hente ordet hos mig, da skal han det hente om middagen, både for rytter og fodfolk. Ordren for rytteriet skal han tilstille grev Valdemar Christian og ordren for fodfolket til generalmajor Baur.

4. Ordren skal den som forsejlet tilstilles, ligesom rigsmarsken det af mig undfanger, og den som befale, at de skal blive ubrudt, indtil de skal udgives, nemlig det lade den ene [3]) før midnat og det andet efter midnat.

5. Rytteriet skal altsammen deles i trende del, hvoraf altid den tredje del skal have vagten. De, som vagten haver, de skal kontinuerlig patruljere [4]) om

at Strømmen ikke hindres i sit vanlige Løb; Broen tilsigter kun at give Altona en god Anlægsplads. Og naar Hamborg for øvrigt siger, at Kongen har kastet sin Unaade paa Staden uden Grund, saa maa Raadet minde om Angrebet paa Glückstadt 1630, en Plet, som Kongen ikke kan lade sidde paa sig uden Satisfaktion, hvad det allerede har fremhævet ved Underhandlingerne 1634; men hvis Staden vil stille sig imødekommende heri, vil Kongen uden Tvivl vise sig som en naadig Potentat.

[1]) Under 18. April havde Ritmestrene i Sjælland, Fyn og Jylland faaet Brev om at møde med deres Kompagnier og fulde Rostjeneste i Kolding 15. Maj (Sjæll. Tegn. XXVIII, 42 f.).

[2]) Den tydske Krigskommissær.

[3]) Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.) har blot: nemblig ded ene.

[4]) Patrouillere.

Side 332

Brev 277/5 * 23. April 1643 (fortsat)

Ham: [1]) herom, y sønderlighed pa dy steeder, der som dy haffuer løneuye til at snige breffue andiit ind y Byen. Der skal derforuden inted stedis ind y Byen, ded kome och fraa, huorfra ded kan.
6. Hand skal haffue god opsicht pa alting, at ingen Endten til Hest eller fodtz Exorbiterer y nogen made wstraffit, Och holde handen offuer generall gewaldiger, at hand siit Offitium, som ded sig bør, kan forrette. Mens, saframdt gewaldigeren inted gør den del, hand bør at gørre, da skal ieg derom y tyde aduaris, paded at man derpa y tyde kan Raade bod, aldenstund hand med siin wtroeskab kan gørre megen disorder [2]).
7. Hand skal med al fliid giffue acht pa, at ded gercorben folk til Hest och fodtz inted forløffuis [3]) udaff kuarterit og besøge dii omliggende Pladtze, huor dii kan musse [4]).
Hand skal bade selffuer och ued andre giiffue acht pa, uor stercke companierne drager paa wachten, Och Erfahre, huor dy monne werre, som Inted findis paa Runderne [5]), naar wachten føris op.
Du begerede y gar pa Riigens Marssis wegne, at uy [6]) uylle lade hannem uyde, huad hand vngeferlig skulle forrette.
Huorfor Ieg haffuer sanckit nogit sammen, huorom du

Brev 277/5 * 23. April 1643 (fortsat)
Oversættelse:
ham: [1]) herom, i sønderlighed på de steder, der som de haver løneje til at snige breve og andet ind i byen. Der skal derforuden inted stedis ind i byen, det komme og fra, hvorfra det kan.
6. Han skal have god opsigt på alting, at ingen enten til hest eller fodt exorbiterer i nogen måde ustraffet, og holde handen offuer generall gewaldiger, at han sit offitium, som det sig bør, kan forrette. Men, såfremt gewaldigeren inted gør den del, han bør at gøre, da skal jeg derom i tyde aduaris, på det at man derpå i tyde kan råde bod, aldenstund han med sin utroeskab kan gøre megen disorder [2]).
7. Han skal med al flid give agt på, at det gerworben folk til hest og fodt inted forløffuis [3]) udaff kvarterit og besøge de omliggende pladse, hvor de kan musse [4]).
Han skal både selver og ved andre give agt på, hvor stærke companierne drager på vagten, og erfare, hvor de monne være, som inted findis på runderne [5]), når vagten føris op.
Du begærede i går på rigsmarskens vegne, at vi [6]) ulle lade ham vide, hvad han ungefærling skulle forrette.
Hvorfor jeg haver sanket noget sammen, hvorom du

[1]) Efter Langebeks Afskr.

[2]) Efter Langebeks Afskr.

[3]) Ligesaa; den ellers i Texten fulgte Afskr. har: løffuis.
[4]) Ordet maa vel forklares som at stjæle, rapse (af det tydske mausen). Jvfr. Resen, Frederik II's Krønike S. 121: „dog røfvede oc musede hand udi alle Vraaer". Maaske Ordet har samme Betydning hos Hier. Justesen Ranch (Danske Skuespil S. 85; i Ordforklaringen S. 381 tillægges det en anden Betydning). Jvfr. „Museparti" (Mndskr. Orion II, 128) og maaske ogsaa „Musefane" (thi Forklaringen i Nyt hist. Tidsskr. IV, 197 f. holder næppe Stik).
[5]) Efter Langebeks Afskr.
[6]) Langebeks Afskr. har: ieg.

Side 333

Brev 277/5 * 23. April 1643 (fortsat)

med hannem kand tale Saframdt dette, som optegnet Er, [inted er] [1]) nocksom, Och der kan mehre derudi desidereris, daah kan ded snardt settes derhuos, naar dette munderis. Vale.
Køben: Slott den 23 Aprilis Anno 1643.
Christian.

Oversættelse: Brev 277/5
med ham kan tale. Såfremt dette, som optegnet er, [intet er] [1]) noksom, og der kan mere derudi desidereris, da kan det snart sættes derhos, når dette munderis. Vale.
Københavns Slot den 23. Aprilis Anno 1643.
Christian.

Brev 278/5 * 26. April 1643

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen vil vide Biskop Jesper Brochmanns Mening om Dr. Peter Payncks Søn. — Geh. Ark.

Diplomatisk transskription:

Du skaldt tale med Byspen, Om hand haffuer taliit med D: Peter Paiis Søn [2]), og huad hans mening Er om

Oversættelse: Brev 2789/5

Du skal tale med bispen, om han haver talte med dr. Peter Payncks søn [2]), og hvad hans mening er om

[1]) Det Indklamrede tilføjet efter Langebeks Afskr.
[2]) Christian IV's Hofchemicus Peter Diderik Paynck havde i det mindste tre Sønner: Ahasverus, f. 1608, Hofmedicus hos Frederik III, † 1667 (Moller. Cimbria lit. I, 482), Christian, der tidligt forlod Danmark og levede som katholsk Gejstlig først i Olmütz eller Ulm, siden i Rom (Nord. Tidsskr. f. Oldkynd. III, 340 ff.), og Ferdinand, der døde 1660 som Sognepræst i Løsning og Korning i Aarhus Stift (Wiberg, Alm. dansk Præstehist. II, 357). Den sidste er næppe den i Texten omtalte Søn; han havde 1637 taget Magistergraden ved Kjøbenhavns Universitet og var da allerede Præst i de to nævnte Sogne (Personalhist. Tidsskr. III, 272), hvor han vel som Datidens fleste Landsbypræster har henlevet sit Liv i stille Ubemærkethed. Og endnu mindre kan der menes Christian Paynck, som allerede før 1641 sad i Rom, og om hvem intet tyder paa, at han efter den Tid har besøgt Danmark. Tilbage bliver da af de tre Brødre — og flere kjendes ikke — Ahasverus Paynck. 22 Aar gammel træffe vi ham 1630 studerende i Leyden (Personalhist. Tidsskr. II, 119), og Studierne og Rejserne fortsættes gjennem mange Aar: først 1645 tog han den medicinske Doktorgrad i Groeningen. (Med Rette gjør Mansa, Folkesygdommenes og Sundhedspleiens Hist. S. 341, opmærksom paa, at den i O. Wormii

Epistolæ S. 478 nævnte Dr. Asverus maa være en anden Mand.) Alle disse Aar tillbragte han dog ikke i Udlandet, thi da det i hans Gravskrift siges, at han i 24 Aar praktiserede her i Landet, maa man vist med Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I, 354, deraf slutte, at han ned-

Side 334
Brev 278/5 * 26. April 1643 (fortsat)

hannem. D: siiger, at Sønnen haffuer giiffuen Byskoppen ded for, som hand inted haffuer kundt y nogle dage Erkleere sig paa.
Ieg forstar, at kappelanen aff den tydske kyrcke [1]) gaar bud ymellom Byspen og samme Person. Ded ma uerre vnderlig faat med den kompan, ty hand uyl inted tale med dem, som haffuer kendt ham tilforn. Vale. Rossenborg den 26 Apri: Anno 1643.
Christian.

Oversættelse:
ham. D. siger, at sønnen haver givet biskoppen det for, som han intet haver kunnet i nogle dage erklære sig på.
Jeg forstår, at kapellanen af den tyske kirke [1]) går bud imellem biskoppen og samme person. Det må være underlig fat med den kompagnon, thi han vil intet tale med dem, som haver kendt ham tilforn.
Vale. Rosenborg den 26. Apri: Anno 1643.
Christian.

Udskrift (oversat): Chanseleren Hr. Christian tommessen til hænde.

Brev 279/5 * 26. April 1643

Til Frederik Günther.

Om Forsendelsen af Patenterne om Rostjenesten i Holsten og Skrivelserne til Kurfyrsterne og Martin Tanke. — Geh. Ark.

Dii Patenta den Rosdynst in holstein betreffende [3]) Sollen ins klein zusammen gelegeget werden vndt von dem Buchbinder zusammen gepresset werden. Darbei mus Ein skreiiben an H: key von Anefeldt sein, worcin im befohlen wiirdt diiselbe an den man zu bringen, uell[4]) diis werck mit der Regiirung keiine gemeinskafft hatt [5]).

Oversættelse:
De patenter rostjenesten i Holsten betreffende [3]) sollen ins klein zusammen geleget werden und von dem Buchbinder zusammen gepresset werden. Dabei mus ein schreiben an Hr. Kay von Ahlefeldt sein, worin im befohlen wird diselbe an den man zu bringen, uell [4]) dis werck mit der Regierung keine gemeinskafft hatt [5]).

[1]) Rimeligvis M. Simon Hennings, † 1661 som Sognepræst i Bremen.
[2]) Efter Frederik Günthers Paategning.
[3]) Jvfr. ovfr. S. 324.
[4]) Skal vel være: weil.
[5]) Skrivelsen til Kaj Ahlefeldt maa være udfærdiget før denne

Side 335

Brev 279/5 * 26. April 1643 (fortsat)

Dii skreiiben an dii Churfiirsten [1]) vndt an Tanchen mussen beii selbiger Post fordti.
Udskrift: Friderich gunther zu handen.

Oversættelse:
De skrivelser til kurfyrsterne [1]) og til Tanke må med samme post forttes.
Udskrift (oversat): Frederik Günther til hænde.

Brev 280/5 * 26. April 1643

Til Frederik Günther.

Der skal skrives til Kejseren om at skaffe Kurfyrsten af Bajern hans forrige Pant for derved at bane Vej for en Udsoning mellem denne Kurfyrste og Pfalzgreven. — Geh. Ark.

Da soll Ein skreiben an den keysser gemacht werden, worcin im zu wissen gethan wiirdt, das ich durch skreiiben den Churfiirsten von Beiieren Ersuchet habe, das Er sich kegen dem Phaldtzgraffuen In Etwas Accommodiren woldte, vndt Er sich in allem woll Erkleeret, wan im der keysser sein fohriges Phandt wiiderum Einreumen wolthe [3]). Weiil nun solches Christlich, Byllig vndt Recht ist, Alss lebet man der hoffnung, der keysser wiirdt in dem fall sich woll zu Erkleeren wissen.

Oversættelse:
Da soll ein schreiben an den kayser gemacht werden, worin im zu wissen getan wird, das ich durch schreiben den kurfyrsten von Bayern ersuchet habe, das er sich gegen den pfalzgrafen in etwas accommodiren woldte, und er sich in allem woll erkleeret, wan im der kayser sein fohriges phandt wiiderum einreumen wolthe [3]). Weil nun solches Christlich, byllig und recht ist, alss lebet man der hoffnung, der kayser wirdt in dem fall sich woll zu erkleeren wissen.

Befaling fra Kongen, thi Koncepten har Datum 21. April. Det heder deri, at der sendes ham et trykt Patent, hvorved Ridderskabet opfordres til frivillig Rostjeneste, hvilket han skal sørge for bliver vedkommende bekjendt; thi medens almindelige Udskrivninger i Fyrstendømmerne foregaaa gjennem Landkansleren, har Kongen denne Gang foretrukket at følge en anden Fremgangsmaade, „weil dieses von uns allein und ausserhalb der Regierung ausgelassen“ (Geh. Ark., Inländ. Konc.).

[1]) Jvfr. ovf. S. 324.

[2]) Efter Frederik Günthers Paategning.

[3]) Kurfyrst Maximilian af Bajern havde i en Skrivelse til Christian IV af 14. Januar 1643 udtalt sin Beredvillighed til at afstaa Pfalz og forhandle om Opgivelsen af Kurværdigheden, saafremt Kejseren vilde betale ham 13 Millioner for hans Omkostninger eller indtil denne Sums Betaling paa ny indrømme Øvreøstrig som Pant (Geh. Ark., Bajern Nr. 3). Kejser Ferdinand II havde 1619 pantsat Øvreøstrig til Kurfyrsten som Pant for de Omkostninger, denne paadrog sig ved at støtte

Side 336

Brev 280/5 * 26. April 1643 (fortsat)

Dy post kan niit weck [1]), Ehe diis skreiben vndt das ander, so Phylip Borneman befehlen ist zu machen, mit sich bekondt(!).
Udskrift: Friderich gunther zu handen.

Oversættelse:
Den post kan nit weck [1]), ehe dis schreiben und das ander, so Philip Borneman befehlen ist zu machen, mit sich bekondt(!).
Udskrift (oversat): Frederik Günther til hænde.

Brev 281/5 * 30. April 1643

Til Peder Vibe.

Kongen sender ham et Svar til den svenske Regering angaaende Godserne i Meklenborg. Hamborgerne have gjennem Hertugen af Gottorp søgt Kongen om Tilgivelse, men ingen vil indestaa for Opfyldelsen af deres Løfter. Den franske Gesandt i Stockholm vil næppe kunne udrette noget i Osnabrück, da Ludvig XIII ligger for Døden. — Geh. Ark.

Huad du skaldt Replicere pa ded, som Regeringen y Suerrig dig pa ded godtz y Meckelenborg giiffuit haffuer, ded haffuer du aff huosføiiede Memoriall at Erfahre [2]).
Dii Hamborger angaendis, da haffuer dy wed hertugen aff holsten ladit besøge mig om perdon [3]), mens der wiil Ingen loffue for dem, att dy skal holde ded, dy loffuer mig.
Huad ieg y den sag haffuer skreffuen dy samdtlige Churfiirster tiil, ded fyndis herhuos. Den fransøssiske abgesandter y Suerrig [4]) ma ga henad Ossnabrig, nar hand uyl, Mens ieg seer inted, huad hand sammestedtz kan vdrette, aldenstund hans herre inted kan leffue sa lenge [5]), at friidtz-tractaterne angar.
Aff køben: Slott den 30 Apri: Anno 1643.
Christian.

Oversættelse:
Hvad du skal replicere på det, som regeringen i Sverige dig på det gods i Meklenborg givet haver, det haver du af hosføjede memorial at erfare [2]).
De hamborgere angaendis, da haver de ved hertugen af Holsten ladet besøge mig om perdon [3]), men der vil ingen lofve for dem, at de skal holde det, de lofver mig.
Hvad jeg i den sag haver skrevet de samtlige kurfyrster til, det fyndis herhos. Den fransøsiske abgesandter i Sverige [4]) må gå henad Osnabrück, når han vil, men jeg seer inted, hvad han sammestedtz kan udrette, aldenstund hans herre inted kan leve så lenge [5]), at fredstraktaterne angår.
Af Københavns Slot den 30. Apri: Anno 1643.
Christian.

---

ham i Kampen mod Bøhmerne, men 1628 havde Maximilian givet Afkald paa dette Pant mod at faa Øvrepfalz og de paa den højre Rhinbred liggende Dele af Nedrepfalz.
[1]) Her mangler et Verbum (reisen, ziehen ell. lign.).
[2]) Instruxen for Peder Vibe var udstedt 28. April. Jvfr. ovfr. S. 298 f. og 307.
[3]) Jvfr. Slange S. 1153.
[4]) d'Avaugour.
[5]) Orig. har: legge.

Side 337

Brev 282/5 * 10. Maj 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Rigsadmiralen er endnu ikke kommen til Glückstadt. Der er Udsigt til Fred med Hamborg. Hertugen af Gottorp har været meget ivrig for at faa den arresterede hamborgske Syndikus Broderus Pauli frigiven. Spørgsmaal om Størrelsen af de til St. Anna rotunda støbte Metalpiller. Der skal indsamles Skovmærker og syltes Lilliekonvaller og Jordbær. Teglladen ved Frederiksborg skal igjen bringes i Virksomhed. Der skal skaffes en Stegevender, og en Genealogi skal undersøges. Om Kjøbet af en af Korfits Ulfeldts Brødres fynske Gaarde; om en Klejnsmed til Glückstadt; om Kejserens Naadesbevisninger mod Dr. Langermann. — Afskr. i Geh. Ark.

Riigens Admirall [1]) Er Endnu inted hiid ankommen, och siinis ded icke heller at kunde skee sa snardt for dette stylle weer skiild.
Strax Epther myn ankomst da forløffuede ieg greff Pens, Chanseler [2]) Rewendtlou och D: Stappel pa dii Ham: vnderdanige begiering at tale med derris Deputerede y Elmsshorn om ded, som den 14 huius her skal concluderis, som y afftes sig igen huos mig Indstillede och giiorde sadan Relation, at, saframdt ded, som der til Elmsshorn loffuit Er, bliiffuer Eptherkommen, da wiil denne kriig med gudtz Hiielp pa myn siide giiffue fleere penge End wagen netter.
Huilcket du skaldt lade Printzen forsta. H: aff Holstein Er wduldiger deroffuer En dii Ham: selffuer for den Brodcrum paulj, ieg haffuer y hullet [3]). War dii Breffue,

Oversættelse: Brev 282/5
Rigens admiral [1]) er endnu ikke kommet hertil, og det syns heller ikke at kunne ske så snart på grund af dette stive vejr.
Strax efter min ankomst gav jeg grev Pens, kansler Reventlow og dr. Stappel tilladelse til – efter hamborgernes underdanige anmodning – at tale med deres deputerede i Elmshorn om det, som den 14. i denne måned her skal afsluttes. De indstillede sig igen hos mig i aftes og aflagde en sådan beretning, at såfremt det, der er lovet der til Elmshorn, bliver overholdt, vil denne krig med guds hjælp på min side give flere penge, end vogne kan nå at køre væk.
Hvilket du skal lade prinsen forstå. Hertugen af Holsten er mere utålmodig over det, end hamborgerne selv er over, at jeg har Broderus Pauli i hullet [3]). Vær de breve,

[1]) Jørgen Vind var nylig bleven udnævnt hertil. 10. April 1643 aflagde han sin Ed (J. Brochmanns Ligprød. over ham S. 36).
[2]) Efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.). Den Afskr., som ellers er fulgt, har: Gen:
[3]) Den hamborgske Syndikus Broderus Pauli, om hvem se ovfr. S. 128 og 142, var i April Maaned bleven sendt tilligemed to af Byens Raadmænd til Hertugen af Gottorp for at forhandle med denne om Midler til at stille Kongen tilfreds. Paa deres Tilbagerejse blev Broderus Pauli anholdt af kongelige Ryttere og ført til Rendsborg, og der blev han, i hvem Kongen saa en af sine bestemteste Modstandere i Hamborg, holdt fangen.

Side 338
Brev 282/5 * 10. Maj 1643 (fortsat)

som hand mig for den kompans skiild skreffuit haffuer, och huad derpa suarit Er, triickt, da bleff dy uyst snarer opkøbdt, End om ded uaar tagen aff Bybelen.
Du skaldt, sa snardt skee kan, lade mig uyde, huor lange, item huor tunge och tycke aff Methal dy Pyller Er, som der bleff støbdt y Helssingør til den nii kyrcke wde ued myn Haffue.
Du skaldt befahle, at dy pa Lehnen y Siieland lader y denne maniid plucke Een temmelig quantitet aff Skou-mercke och legge dem hen at tørre. Naar lyllium Conuallium och Iordberren kommer

herfor, da skall der saldtis nogle krucker fuld deraff. Kruckerne ued slodtzfogeden pa køben: Rad tiil.
Du skaldt werre derom, at tegelladen ued fride: kan komme y Suang igen, pa ded at man kan faa nogen steen y forrad.
Der Er En Steguender bestyldt huos Cassper fyncke, om huilcken du skaldt lade Erfahre, huor neer den Er ferdig. Saframdt ieg nu den samme inted snardt kan bekomme, da skal hand flii den tilstede. som hand tog udaff Bradtkøckenet pa Friderichsborrig [1]).
Den herhuos føiiede genealogia skall Examineris Imod den, som Sporman [2]) y køben: befahliit er at bringe paa den Statuam, som skall oprèttis [3]).

Oversættelse brev 282/5 forstsat
som han mig for den kompagnons skyld skrevet haver, og hvad derpå svaret er, trykt, da blev de vist snarere opkøbt, end om det var taget af bibelen.
Du skal, så snart ske kan, lade mig vide, hvor lange, item hvor tunge og tykke af metal de piller er, som der blev støbt i Helsingør til den nye kirke ude ved min have.
Du skal befale, at de på lenene i Sjælland lader i denne måned plukke en temmelig kvantitet af skovmærke og lægge dem hen at tørre. Når liljekonvaller og jordbær kommer herfor, da skal der saltes nogle krukker fuld deraf. Krukkerne ved slotsfogeden på Københavns Råd til.
Du skal være derom, at teglladen ved Frederiksborg kan komme i svang igen, på det at man kan få nogen sten i forråd.
Der er en stegevender bestilt hos Kasper Fincke, om hvilken du skal lade erfare, hvor nær den er færdig. Såfremt jeg nu den samme inted snart kan bekomme, da skal han fly den til stede, som han tog ud af brødkøkkenet på Frederiksborg [1]).
Den herhos føjede genealogi skal examineres imod den, som Spormann [2]) i København befalet er at bringe på den statua, som skal oprettes [3]).

Først ved Forliget i Slutningen af Maj kom han løs igen (Borgmestre og Raad i Hamborg til Chr. Pentz og Ditlev Reventlov, 12. Maj. Geh. Ark., Overrets-Arkivet, Hamborg Nr. 4. Slange S. 1151 f.).
[1]) 15. April fik Kaspar Fincke Betaling af Sundtoldkisten for to Stegevendere til Kongen (Sundtold-Regnsk.).
[2]) Mag. Peder Spormand, af skotsk Familie, f. 1608 i Helsingør, 1635 Professor i Historie ved Kjøbenhavns Universitet, † 1661. (Se om ham især Vindingius. Regia academia Haun. S. 334 ff. Worm, Lex. over lærde Mænd II, 413. Kirkehist. Saml. 3. R. III, 678. Bruun, L. Holberg som Lærer i Historie S. 11 ff. 125 ff. 133.).
[3]) I Acta Consistorii læses under 17. Jan. 1644: „Maa foræres den, som havde offereret Academiæ Kongens statuam eqvestrem afridset paa Pergament med Pennen, en Rosenobel, og ham

Side 339

Brev 282/5 * 10. Maj 1643 (fortsat)

Du uest dig nocksom at Erindre, at du talede stackit siiden med mig om En Herregard, En aff dyne brødre uylle selge, Da, eptherdi Ieg siiden inted uyder derom haffuer hørdt tale, Och mig presenteris En gaard y Fyn [1]), Da skaldtu lade mig uyde, huad dyn Broders mening y dy made kan uere.
Meiisteren pa den store Smyddie [2]) talede mig tiil for En kleinsmid, som uylle sette siig neder heer y Byen, som inted findis heer, Huorfor du dig om samme person skaldt Erkundige, om hand Endnu Er y syn forrige meening, Och om hand haffuer myddel til at driiffue ded, som hand formeener at gørre [3]).
Naar Posten gar hiid, da skal hannem altiid medgiiffuis En Bempel med Brøyhan, som Er indsuøfft y Ett klede, saat hand inted ued, huad ded Er.
Dom dechanten y Ham: D: [4]) Langemand [5]) Er aff keysseren Nobiliterit och med En guldkede forehrit. Keeden haffuer hand Accepterit och Nobilitatem Repudierit [6]). Ded

Oversættelse Brev 282/5 fortsat
Du ved dig noksom at erindre, at du talede stakket siden med mig om en herregård, en af dine brødre ville sælge. Da, efterdi jeg siden intet yder derom haver hørt tale, og mig præsenteres en gård i Fyn [1]), da skal du lade mig vide, hvad din broders mening i den måde kan være.
Mesteren på den store smedje [2]) talede mig til for en klejnsmed, som ville sætte sig ned her i byen, som intet findes her, hvorfor du dig om samme person skal erkundige, om han endnu er i sin forrige mening, og om han haver middel til at drive det, som han formener at gøre [3]).
Når posten går hid, da skal han altid medgives en bempel med brødegran, som er indsvøbt i et klæde, så at han intet ved, hvad det er.
Domdekanen i Hamborg, dr. [4]) Langermann [5]), er af kejseren nobiliteret og med en guldkæde foræret. Kæden haver han accepteret og nobilitatem repudieret [6]). Det

_____
dertil leveres Billedet igen til at søge sin Profit videre derined paa en anden Steds, efterdi man dog tilforn havde det samme trykt bedre.“ Staar denne Optegnelse i Forbindelse med det i Texten omtalte?
[1]) Maaske Rørbæk eller Østergaard, hvorom se nærmere det udat. Brev fra Juni 1643 og Brevet af 28. Novbr. 1643. Da paa den ene Side Korfits Ulfeldt havde flere Brødre, som 1643 vare i Live, og paa den anden Side Kongens Ord intet Vink give om, hvor denne Ulfeldts Gaard har ligget, er det meget vanskeligt at opstille nogen Formodning om, hvad Kongen sigter til. Kun som løs Gisning tør maaske fremsættes, at der kan være tænkt paa den fynske Gaard Hverringe, som Knud Ulfeldt til Hellerup havde tilgiftet sig; den ligger nemlig i Nærheden af Rørbæk og Østergaard.
[2]) Hans Ulrik Svitzer.
[3]) Jvfr. Brevet af 28. Septbr. 1643, hvor der tales om en Smedesvend, som er antagen til at bo i Glückstadt. 8. Juni 1643 fik Hans Wulf, Smedesvend, 100 Rdl. paa Regnskab for Arbejde, han skulde udføre i Glückstadt (Rentemestr. Regnsk.).
[4]) Saaledes Langebeks Afskr., medens den i Texten fulgte har: H:
[5]) Jvfr. ovfr. S. 222.
[6]) Langermann modtog denne Gave fra Kejseren som Anerkjen-

Side 340

Brev 282/5 * 10. Maj 1643 (fortsat - slutning fra side 339)

siinis deraff, at keysseren haffuer nu større liist til friid End tilforn, tempus omnia dabit. Vale. Aff glyckxborg den 10 May Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

Oversættelse Brev 282/5
synes deraf, at kejseren haver nu større lyst til fred end tilforn, tempus omnia dabit. Vale. Af Glücksburg den 10. May Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Rigens hofmester til hænde.

Brev 283/5 * 14. Maj 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Da Flaaden endnu ikke er kommen til Elben, tro Hamborgerne at den er sejlet til England. Den følgende Dag skal det vise sig, hvad Hamborgernes endelige Mening er, men de synes ikke meget fredelig sindede. Englænderne i Hamborg have faaet Lov af Kongen til at drage bort fra Byen, hvis det sker i rette Tid. — Afskr. i Geh. Ark.

Alting staar, Gud werre loffuit, heer wel, den allerhøiieste giiffue framdelis siin nade. Floden Er Endnu inted ankommen, som causerer, at dy Hamborger presummerer, at den Er gangen Recta henad Engeland, fordi at Ieg nu y wyndter giiorde greff Pens wiis, at Ieg uylle sende dy geworben Riitter herfra tiil skiibs henad Engeland, huortil hand skulle høre sig om skiib y Ham: och anden stedtz [1]).
Huad nu derris Endelige meening Er, [ded][2]) Erfahrer man med gudz hiielp y morgen. Ded lader siig Endnu sleet anse pa derris siide, dy werber Riiter der y byen. Dy Engelender y Ham: haffuer begered paás aff mig at ga henad Stade, Huorpa Er suaret, at huad der kan skee y dag och y morgen, ded Seer ieg gerne, mens siiden Er ded for siilde. Vale. Aff Glyckxborg den 14 Maj Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil Hande.

Oversættelse Brev 283/5
Alting står, Gud være lovet, her vel, den allehøjeste give fremdeles sin nåde. Floden er endnu intet ankommen, som causerer, at de hamborgere presummerer, at den er gangen recta henad England, fordi at jeg nu i winter gjorde grev Pentz vis, at jeg ville sende de geworbene ryttere herfra til skibs henad England, hvortil han skulle høre sig om skib i Hamborg og anden steds [1]).
Hvad nu deres endelige mening er, [det][2]) erfahrer man med guds hjælp i morgen. Det lader sig endnu slet anse på deres side, de werber rytter der i byen. De englænder i Hamborg haver begered pås af mig at gå henad Stade, hvorpå er svaret, at hvad der kan ske i dag og i morgen, det seer jeg gerne, mens siden er det for silde. Vale. Af Glücksburg den 14. May Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Rigens hofmester til hænde.

---

delse for den Iver, hvormed han som Christian IV's Agent havde under Forhandlingerne i Hamborg arbejdet for Istandsættelsen af de egentlige Fredsunderhandlinger, der skulde aabnes 1. Juli. Ogsaa den svenske Regering forærede ham en Guldkjæde (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 313).
[1]) Jvfr. ovfr. S. 300.
[2]) Det indklamrede Ord indsat efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.).

Side 341

Brev 284/5 • 14. Maj 1643

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen ytrer sig om Provsten i Haderslevs Ansættelse ved Sorø Akademi. Biskoppen i Ribe kan faa et Kanonikat, men Præceptoren for den afdøde unge Hertug af Glücksborg fortjener ingen Udmærkelse. Hamborgs Erklæring ventes næste Dag. — Geh. Ark.

Ieg haffuer aff dyn skriiffuelse forstanden, at den Theologus y Rostock kommer inted [1]), Och at dy y hans sted gerne haffde Prouysten y Hadersleben [2]).
Sa endog samme mand Er pa ded sted wmystendis, da skal hand dog stille sig ind pa Soer, sa snardt hand kan. Sadan folck Erre vnde at faa, som hand Er, Tii hand haffuer sat mig presterne y Hadersleff Lehn udi sadan postur, Som dii aldrig uar y Myn tiid.
Byskoppen aff Riibe kan Erlange ded Canonicat, du skriiffuer om, Naar breffuit derpa sendis hiid at vnderskriffue [3]).

Att den unge herris aff Holsteins præceptor, som døde pa Koldinghus [4]) skulle Nyde større Nade end andre, ded

Oversættelse Brev 284/5
Jeg haver af din skrivelse forstanden, at den theologus i Rostock kommer intet [1]), og at du i hans sted gerne havde provsten i Haderslev [2]).
Så endog samme mand er på det sted uundværlig, da skal han dog stille sig ind på Sorø, så snart han kan. Sådan folk er vonde at få, som han er, thi han har sat mig præsterne i Haderslev len ud i sådan postur, som de aldrig var i min tid.
Biskoppen af Ribe kan erlange det kanonikat, du skriver om, når brevet derpå sendis hid at underskrive [3]).
At den unge herres af Holsteins præceptor, som døde på Koldinghus [4]) skulle nyde større nåde end andre, det

[1]) Jvfr. ovfr. S. 230.
[2]) Johan Reinboth, f. 1609 i Altenburg i Meissen, blev efter Tilendebringelsen af sine mange Studeringer, der ogsaa havde strakt sig til Kjøbenhavn, hvor han særlig sluttede sig til Jesper Brochmann, 1636 udnævnt til Provst i Flensborg. Tre Aar senere forflyttedes han til Haderslev Provsti, hvor han forblev, eftersom han ikke modtog Kaldelsen til Sorø, indtil 1645, da Hertugen af Gottorp gjorde ham til Superintendent over sin Del af Hertugdømmerne og til Provst i Gottorp og Husum. Han døde 1673. (Moller, Cimbria lit. II, 691 ff. Allen, Det danske Sprogs Hist. i Slesvig I, 94.).
[3]) Hans Borchardsen, der døde 4. Jan. 1643, fik til Efterfølger paa Ribe Bispestol Sognepræsten ved Helliggjestes Kirke i Kjøbenhavn Erik Monrad, hvis Udnævnelse er af 13. Marts (Jydske Reg. X, 285). Der maa dog være kommet noget i Vejen for Udførelsen af Kongens Tilsagn, thi først 17. Febr. 1648 fik han Brev paa et Kannikedømme i Ribe Kapitel (Jydske Reg. X, 511).
[4]) Om Hertug Hans af Glücksborg, der døde i Decbr. 1640, se

Side 342

Brev 284/5 * 14. Maj 1643 (fortsat - slutning fra side 341)

meriterer hand inted, ty hand Er en hofferdig Essel Och waar mere y letferdig selskab, End hand war dersom hand burde at werre.
Wy foruendter y dag dy Hamborger och ma Eruardte derris Resolution y Morgen.
Vale. Aff glyckxborg den 14 Maj Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tyl hande.

Oversættelse Brev 284/5 fortsat
fortjener han intet, thi han er en hovmodig esel [tosse] og var mere i letfærdig selskab, end han var, dersom han burde at være.
Vi forventer i dag de hamborgere og må ervårde [afvente] deres resolution i morgen.
Vale. Af Glücksburg den 14. May Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Kansleren hr. Christian Thomesen til hænde.

Brev 285/5 * 21. Maj 1643

Til Peder Vibe.

Kongen underretter ham om det heldige Udfald af Forehavendet mod Hamborg og mener, at dette i Forbindelse med

forrige Bind 8. 294. Hans Præceptor havde fra Febr. 1635 været Hans (eller Johan) Berntsen Meier (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 188). Denne Mand, en Søn af den i det foregaaende (S. 230) nævnte Bernt Meier, var født i Begyndelsen af Aarhundredet i Haderslev, hvor Faderen dengang var Rektor. Efter at have fuldendt sine Studier i Udlandet — 1630 var han i Leyden —, samtidig med at han skal have været Hovmester for Christian IV's Søn Ulrik, blev han senere, som bemærket, Lærer for Hertug Hans. 1640 ell. 41 blev han Rektor i Ribe, 1643 tog han Magistergraden i Kjøbenhavn (han kreeredes 15. Maj, altsaa Dagen efter at Kongens Brev er skrevet); men Skolelivet tiltalte ham ikke, og 1647 afskedigedes han fra sit Rektorat, som han forinden paa egen Haand havde forladt, efter Sigende paa Grund af en ulykkelig Kjærlighed. I nogle Aar privatiserede han nu, indtil han 1650 paa ny maatte tage Skolegjerningen op, denne Gang som Konrektor i Bordesholm; og her blev han til sin Død, en halv Snes Aar senere. Han var en anset latinsk Digter, endogsaa poeta laureatus. (Moller, Cimbria lit. I, 400. Worm, Lex. over lærde Mænd II, 34. Kinch, Ribe Bys Hist. 1536–1660 S. 461 f. Ny kirkehist. Saml. IV, 163. Wad, Rektorerne p. Herlufsholm S. 142. Personalhist. Tidsskr. II, 119. IV, 57.)

Side 343

Kongen af Frankrigs Død vil indvirke nedstemmende paa Axel Oxenstjerna. — Geh. Ark.

Eptherat Ieg, gud uerre loffuit, war wel hiid ankommen, da war wynden y Nogle dage myn flaade contrari, saat dy Hamborger waar fuld och fast y den mening, at den waar henad Engeland, Indtil dy sa den ligge pa Elffuen heer for festingen, Huorudoffuer derris consilia mechtig bleff Althererit, Saat dii contanterede mig med En anseendtlige Summa penning Och deprecerede ded, skeed war, Och Erkende mig for derris Rette Herre, lod tollen sta, som den Staar, Och bekende sig ingen høyhed at haffue paa Elffuen [1]).
Huilckit alsammen uden thuiffuel uyl werre Et gadt kølplaster til Chanseler Oxensterns Podageriske fødder, Isønderlighed Naar hand derhuos Erfahrer konningen aff franckerigis dødelige affgang [2]).
Glyckxborg den 21 Maj Anno 1643.
Christian.
Udskrift: A: M: M: wiibe.

Brev 286/5 * 27. Maj 1643.

Til Peder Vibe.

Om Forholdet til Sverig med Hensyn til Sundtolden, Tolden ved Ruden, Fredsforhandlingerne, Forliget med Hamborg og de meklenborgske Godser. — Geh. Ark.

Aff dyn syste skriiffuelse haffuer Ieg fornommen allehande kuyuter, som dy Suenske stycker y hoffuedit angaendis myn Armatur, Och forundrer ieg mig storligen, At dy gode herrer fortryder ded sa høiieligen, at man

[1]) Hamborg maatte som bekjendt forpligte sig til at betale Kongen 280,000 Rdl. Afbigtsbrevet er dat. 25. Maj og findes trykt bl. a. hos Slange S. 1154 f.
[2]) Ludvig XIII døde 4. Maj (gl. St.) 1643.

Side 344
Brev 286/5 * 27. Maj 1643 (fortsat)
Diplomatisk transskription:

seer nu nogit fliitiger købmenden pa henderne y Sundit End før, Der dy dog med sandhed inted kan siige, At derudi nogit skeer, som løbber ymod ded oprettede friidtzfordrag, som Riigerne ymellom oprettit Er, Tii om man giorde ded ringeste derymod, da glemde dy uel inted at trenge pa Ett mode paa grendsen, som dy før giordt haffuer y Ringer sager, En ded kan werre.
Ded, som tagis aff skyben ued Ruden, ded er inted Niit, Och er dy gode herrer bekendt, at ieg sliigdt haffuer giiordt strax y begyndelsen af den keysserlige kriig och ded continuerit immer fordt och fordt siiden den oprettede Lybske fordrag Indtil denne dag [1]). Huad intention konning gystaf Salig haffuer førdt kriigen y tysland, ded uyl komme for En dag, Nar friidtz tractater[n]e far derris fremgang.
Ded konnigrige danmark kan ingen gode haffue aff friidtz fordragit med ded Romske Riige, Mens stor skade, Om dii Suenske skulle Erlange sadan friid, som dem kam tilpass.
`At Drosten y Suerrig [2]) gerne skulle see En god tilstand ymellom mig och dy Ham:, ded staar mig inted An, Aldenstund Saluius gyck til sengs, Dentyd hand Erfohr, at ieg uar Accorderit med Ham: [3]).
Om ded Meckelborske godt[z], som Ieg haffuer y pandt, gørris Ingen wyder discurs fornøden, Tii Ieg haffuer ded numer in possessione Och achter sleet inted wiider at fiihre dii suenske derfor.
Dy gode herrer y Suerrig tør inted tencke, at dy vndersather, som ligger under dy lehn, som pandtsat Er, skal herepther contribuere tyl derris kriig, Huorom herhuos

Oversættelse Brev 286/5 fortsat

ser nu noget flittigere købmændene på hænderne i Sundet end før, der de dog med sandhed intet kan sige, at derudi noget sker, som løber imod det oprettede frihedsfordrag, som rigerne imellem oprettet er, thi om man gjorde det ringeste derymod, da glemte de vel intet at trænge på et møde på grænsen, som de før gjort har i ringer sager, end det kan være.
Det, som tages af skibe ved Ruden, det er intet nyt, og er de gode herrer bekendt, at jeg slig noget har gjort strax i begyndelsen af den kejserlige krig og det continuerit [fortsat] immer fordt og fordt siden det oprettede lybske fordrag indtil denne dag [1]). Hvad intention kong gystaf [Gustav Adolf] salig haver ført krigen i Tyskland, det vil komme for en dag, når friheds tractaterne [traktater] får deres fremgang.
Det kongerige Danmark kan ingen gode have af frihedsfordraget med det romske rige [Det Tysk-Romerske Rige], men stor skade, om de svenske skulle erlange sådan frihed, som dem kan tilpas.
At drosten i Sverige [2]) gerne skulle se en god tilstand imellem mig og de hamborgere, det står mig intet an, aldenstund Salvius gik til sengs, dentyd han erfor, at jeg var accorderit [forliget] med ham: [3]).
Om det meklenborgske gods, som jeg haver i pant, gøres ingen yder discurs [omtale] fornøden, thi jeg haver det nummer in possessione [i besiddelse] og achtere slet intet videre at føre de svenske derfor.
De gode herrer i Sverige tør intet tænke, at de undersåtter, som ligger under de len, som pantsat er, skal herefter contribuere [bidrage] til deres krig, hvorom herhos

[1]) Om Tolden ved Ruden, som Kongen havde begyndt at opkræve under Krigen med Kejseren og senere var vedblevet med at hæve, se Fridericia, anf. Skr. I, 121. Hvad Sverige særlig klagede over i Foraaret 1643, var imidlertid, at der krævedes Told af Varer tilhørende den svenske Krone. som førtes fra Sverige til Tyskland (anf. Skr. II, 287 f.).
[2]) Per Brahe.
[3]) Om den svenske Regerings og Salvius's Stilling til det hamborgske Spørgsmaal se Fridericia, anf. Skr. II, 324. 355.

Side 345
Brev 286/5 * 27. Maj 1643 (fortsat - slutning fra side 344)

fyndis En skriiffuelse tiil Dronningen, huorpa du skaldt trenge om Suar [1]). Glyckxborg den 27 Maj Anno 1643.
Christian.
Udskrift: A: M: M: wybe.

Oversættelse til nudansk:

findes en skrivelse til dronningen, hvorpå du skal trænge om svar [1]). Glücksburg den 27. May Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): A. M. M. Vibe.

Brev 287/5 * 28. Maj 1643

Til Peder Vibe.

Han skal lade den svenske Regering vide, at hvis den ikke trækker Garnisonen bort fra Osnabrück, vil Kongen ikke sende Gesandter derhen. Den franske Gesandt Saint Romain ventes til Glückstadt. — Geh. Ark.

Epthersom ieg denne tyme Erfahrer aff dumdekanten Langeman, at der Er kommen tyding an tiil Hamborg, At den Suenske garnison y Ossnabriig inted uyl Epther der [2]) tiilsaun kuytere samme Pladtz, Mens Eptherdi hand inted skriffuer, huad for discurs hand haffuer hafft med Saluio derom, Da kan Ieg derudi inted uyst statucre, Mens haffuer uyllit dig ued denne Post dette lade wyde, Paded du kandt lade Regeringen wyde, at sliigdt mig inted behager, Och skall uerre wiis pa, at myne gesandter inted kommer diid, wansiiet Ieg allerede haffuer ladt bestylle lossomendter tiil dem och pa myn omkostning laadt flii den (!) igen, at folck kan uerre derudi [3]). M: Syndtromeln kommer hiid y denne wgge pa Enkedronningen og den wnge konning i franckerigis wegne, Saat ieg inted thuiffuel, at Naar hand ankommer, da uyl Ieg Nocksom Erfahre, forledis (!) alting fatt Er A parte Suetiæ, Som dig med første Post skall bliiffue communicerit.
Glyckxborg den 28 Maj Anno 1643.
Christian.
Udskrift: A: M: M: wiibe.

Oversættelse 287/5

Eftersom jeg denne time erfarer af domdekanen Langemann, at der er kommet tydning an til Hamborg, at den svenske garnison i Osnabrück intet vil efter der[2]) tilsige og kure [forlade] samme plads, men eftersom han inted skriver, hvad for discurs [samtale] han haver haft med Salvius derom, da kan jeg derudi inted vist statuere [fastslå], men haver villet dig ved denne post dette lade vide, på det du kandt lade regeringen vide, at sligt mig inted behager, og skal være vis på, at mine gesandter inted kommer did, uanset jeg allerede haver ladt bestille losse-mænd til dem og på min omkostning ladt fly den (!) igen, at folk kan være derudi [3]). M. Syndromelin kommer hid i denne uge på enkedronningen og den unge konning i Frankrigs vegne, så jeg inted tvivl, at når han ankommer, da

vil jeg noksom erfare, hvorledes alting fat er a parte Sueciæ [på svensk side], som dig med første post skal blive communiceret [meddelt].
Glücksburg den 28. May Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): A. M. M. Vibe.

[1]) Kongens Brev til Dronningen er dateret 25. Maj. Jvfr. ovfr. S. 298 f.
[2]) o: deres.
[3]) Jvfr. Brevet Nr. 290.

Side 346

Brev 288/5 * 30. Maj (?) 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Om Klæder til Hoffolket i Anledning af Hertug Frederiks Bryllup. — Afskr. i Geh. Ark.

Eptherdi myn Søn Erdtzbiiskoppen aff Brehmens Bylager, om gud wiil, skal Staa Endten nogit før eller Epther S: Myckelsdag, Och mit Folck ymod samme tiid uyl kleedis, da skaldtu lade mig wyde, huoruydt man kan Na med ded Røde och gule tøy, som Er giiordt y Børnehussit, Endten ded kan naa til Drauanter, Musikandter Eller Trommeter, Och om ded inted kan naa tiil, da skaldtu lade mig uyde, om nogen aff uorre købmend uyll leffuere saa megit Rødt fløiiel och guldt Atlask eller Damask, som behofft gørris, ymod samme tiid..
Antallit aff dem, som bleff kleed til Printzens Bylager [2]), fyndis uden thuiffuel pa Renteriet eller huos M: Ernst [3]). Dog bliffuer dy y mynder antal tiil dette End til Printzens Bylager. Galuner och knypling formeener Ieg at uerre sa mange forhanden aff ded confischerede godz, som Behoff gørris. Vale.
Datum ut in prioribus.
Christian.
Udskrift: [Postscriptum] [4]) Riigens Hoffmeister til hande.

Oversæt: 288/5
Efterdi min søn ærkebiskoppen af Bremens bryllup, om Gud vil, skal stå enten noget før eller efter sankt Mikkelsdag, og mit folk imod samme tid vil klædes, da skal du lade mig vide, hvorvidt man kan nå med det røde og gule tøj, som er gjort i børnehuset, enten det kan nå til drapersvende, musikanter eller trompeter, og om det intet kan nå til, da skal du lade mig vide, om nogen af vore købmænd vil levere så meget rødt fløjl og guldatlask eller damask, som behov gøres imod samme tid.
Antallet af dem, som blev klædt til prinsens bryllup [2]), findes uden tvivl på renteriet eller hos M. Ernst [3]). Dog bliver de i mindre antal til dette end til prinsens bryllup. Galoner og knypling formener jeg at være så mange forhanden af det konfiskerede gods, som behov gøres. Vale.
Datum ut in prioribus.
Christian.
Udskrift: [Postskriptum] [4]) Rigens hofmester til hænde.

Brev 289/5 * Juni-August 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal gjøres Kister til Grev Valdemar Christians Tøj. —

[1]) I Følge Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.) har Korfits Ulfeldt paategnet Brevet: 30. Maj; heraf kan dog ikke ses, om det er Datum for Udfærdigelsen eller for Modtagelsen.
[2]) Se Kongens Fortegnelse af 30. Maj 1634 i Brevene 1632—35 S. 266 ff. Jvfr. Brevet af 8. Juni 1643.
[3]) Hofskrædderen Ernst Møller.
[4]) Det Indklamrede efter Langebeks Afskr.

Side 347
Brev 289/5 * Juni-August 1643 (fortsat - slutning fra side 346)

Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980.
Ded uyl haffuis y Acht, at der bliiffuer giiordt kyster y tyde tyl Greff waldemar Christians Tøy y tyde, ty der er endnu ingen giiordt tyl hans tøy.
Udskrift: Hoffmeisteren tiill Hande.

Oversættelse Brev 289/5

Det vil haves i agt, at der bliver gjort kister til grev Valdemar Christians tøj i tide, thi der er endnu ingen gjort til hans tøj.
Udskrift (oversat): Hofmesteren til hænde.

Brev 290/5 * 3. Juni 1643

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen har givet Ordrer i Anledning af den norske Statholders og Kanslers Erklæring. Der skal gjøres Taksigelse i Kirkerne, fordi Hamborg er faldet til Føje. En Hest skal overlades den svenske Enkedronning, og en Sadel skal gjøres til hende. Baade Kejseren og Frankrig ønske Fred, men med Salvius har Kongen haft heftige Forhandlinger om den svenske Garnison i Petersburg. — Geh. Ark.

Huos den syste Post bekam ieg dyn skriiffuelse med Stadtholderen y Norrie och Chanseleren Biielckis Erkleering om allehande fornødenhed der y Riigit forstanden (!) Och dennom derpa, Eptherat ieg alting ygennom siiet haffuer, Skriifftlig Order (!) [1]).
Herhuos fyndis befahling til Byspen y Siieland, Skaane

Oversættelse Brev 290/5

Hos den sidste post bekam [fik] jeg din skrivelse med statholderen i Norge og kansleren Bjelkes erklæring om allehånde fornødenhed der i riget forstanden (!) og denner på, efterat jeg alting igennem siet haver, skriftlig ordre (!) [1]).
Herhos findes befaling til bispen i Sjælland, Skåne

[1]) Under 13. Oktbr. 1642 havde Kongen paalagt Statholderen Hannibal Sehested og Kansleren Jens Bjelke at afgive Betænkning om, hvorledes Bønderne i Norge delvis eller ganske kunde befries for Skydsfærd og give Ægtpenge i Stedet for Ægt, samt om Vejenes Forbedring og Anordning af Postbude mellem Christiania og Kjøbenhavn. Denne Erklæring afgave de samtidig med, at de oversendte Andragender og Forslag fra den norske Adel, der var samlet i Christiania i April 1643. I sit Brev til Hannibal Sehested af 1. Juni erklærer Kongen sig tilfreds med hin Betænkning om

Skydsfærdigen og ønsker den bragt i Udførelse, ligesom han ogsaa ytrer sig om Adelens Forslag angaaende Rostjenesten og Trælastpriserne. (Se nærmere herom Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 348 ff. Norske Rigsregistr. VIII, 227. 283.) Jvfr. Brevet af 21. Novbr. 1643.

Side 348
Brev 290/5 * 3. Juni 1643 (fortsat - slutning fra side 347)
Diplomatisk transskription:

och dy Norske stychter [1]) Om tacksiigelsse att gørre tyl wor herre, fordi at hand sa Nadeligen haffuer disponerit dy Ham: derhen, at dy sig haffuer betenckt och giiordt ded, dy skyldig waar. At ansette fleere bededage End dem, uy haffuer, ded seer Ieg inted huortil, Mens ded er mere fornøden at holde styfft offuer dem, uy haffuer, At dy uel anuendis. Den ganger, som Enckedronningen aff Suerrig begerer, den skall hun bekomme, sa snardt hun er ferdig at Segle [2]). Du skaldt tale med Hoffmeisteren, at hand lader gørre En sadel med dessen tilbehør tiil Enckedronningens behoff. M: sintromein er heer Och gør god forhabning tiil friid, huorpa Ieg inted thuiffler, aldenstund keysserken og fransossen Numer haffuer wyllie dertil.
Ieg haffuer hafft sadan optøger med Saluio om garnisonen y Petersburg [3]), at ded er inted at troe, dog habis Ieg, att hand lader sig siige. Dentyd hand sa, at hans mening inted kunde ga, da begerede hand, at gustaff gustaffsøn [4]) med hans dagelige tiener motte bliiffue deroppe.
D: Langerman Er nu derhen [5]) at flii lossomendt til for myne gesandter.
Vale. Aff Rossenborg [6]) den 3 Iunij Anno 1643.
Christian.

Oversættelse 290/5
og de norske stykker [1]) om taksigelse at gøre til vor herre, fordi at hand så nådeligen haver disponeret de hamborgere derhen, at de sig haver betænkt og gjort det, de skyldig var. At ansætte flere bededage end dem, vi haver, det ser jeg inted hvortil, men det er mere fornøden at holde styft over dem, vi haver, at de vel anvendes. Den ganger [hest], som enkedronningen af Sverige begærer, den skal hun bekomme, så snart hun er færdig at sejle [2]). Du skal tale med hofmesteren, at han lader gøre en sadel med det tillbehør til enkedronningens behov. M. Sintromein er her og gør god forhåbning til fred, hvorpå jeg inted tvivler, aldenstund kejseren og fransossen nu mere haver vilje dertil.
Jeg haver haft sådan optøger med Salvius om garnisonen i Petersburg [3]), at det er inted at tro, dog håbis jeg, at han lader sig sige. Dentyd han så, at hans mening inted kunde gå, da begærede han, at Gustav Gustafsson [4]) med hans dagelige tjener måtte blive deroppe.
D. Langerman er nu derhen [5]) at fly lossemænd til for mine gesandter.
Vale. Af Rosenborg [6]) den 3. Junij Anno 1643.
Christian.

---

[1]) I Følge Sjæll. Tegn. XXVIII, 56 er Kongebrevet (af 1. Juni) rettet til alle Bisperne i Danmark og Norge. Befalingen gaar ud paa, at Taksigelsen skal ske hver Prædikedag efter endt Prædiken i et Fjerdingaar.
[2]) I Juli 1643 overførtes Enkedronningen paa et dansk Skib til Preussen. Jvfr. Brevet af 29. Juni 1643.
[3]) Slottet Petersburg ved Osnabrück holdtes besat af de Svenske. De maatte dog endelig i Juli drage Besætningen bort (Slange S. 1161 f. Lackmann, Einleit. zur Schleswig-Holstein. Hist. VII, 320 ff.).
[4]) Gustaf Gustafsson, senere Greve af Wasaborg, en uægte Søn af Gustaf Adolf, f. 1616 † 1653, var siden 1634 postuleret Administrator for Stiftet Osnabrück (Biogr. Lex. öfver namnkun. svenska män XX, 92 ff. Anrep, Svenska adelns ättar-taflor IV, 556).
[5]) I Osnabrück.
[6]) Kongen har skrevet fejl; uden Tvivl menes der Glücksburg.

Side 349

Brev 290/5 * 3. Juni 1643 (fortsat - slutning fra side 348)

Den 10 Iulij er dagen ansat y kolding til at fo[r]lenge unions hielppen [1]).
Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen til hande.

Oversættelse Brev 290/5 forsat

Den 10. Juli er dagen ansat i Kolding til at forlænge unionshjalpen [1]).
Udskrift (oversat): Kansleren H. Christian Thomesen til hænde.

Brev 291/5 * 8. Juni 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Om Klæder til Hoffet i Anledning af Hertug Frederiks Bryllup og om Indkøb af Safirer til Grev Valdemar Christians russiske Brud. Kurfyrsten og Kurfyrstinden af Bajerns Portræter skulle sendes til Kongen; der skal gjøres Vindueskarme til Hørsholm; en Stenpille skal føres til Haderslev; de anholdte Skibe skulle enten konfiskeres eller løslades; en Brudegave skal gives den svenske Enkedronnings Kammerpige. — Geh. Ark.

Eptherdi myne gesandter [2]) Nu Erre henad Hannoffuer Och werber Om ded frøcken, som myn Søn Hertug frederich skal haffue [3]), Och Brylluppiit uden thuiffuel bliiffuer berammit at Sta heer Imellom den 24 Sep: och S: Mychaelis dag førstkommende [4]), Och brudden med hinders commitat inted kan komme hiid tiil landtz uden stor bekostning pa

Oversættelse Brev 291/5
Efterdi mine gesandter [2]) nu erre henad Hannover og werber om det frøken, som min søn hertug Frederik skal have [3]), og brylluppet uden tvivl bliver berammet at stå her imellem den 24. Sep: og sankt Mikkelsdag førstkommende [4]), og bruden med hendes commitat [følge] inted kan komme hid til lands uden stor bekostning på

[1]) 8. Juni udgik Kongebreve til Christen Thomesen Sehested, Just Høg, Anders Bilde og Gregers Krabbe, at de skulde møde i Kolding 10. Juli for sammen med Hertugen af Gottorps Afsendinge at forhandle om Unionens Forlængelse, og 5. Juli fik hele Raadet Brev om at møde i Kolding 10. Juli (Sjæll. Tegn. XXVIII, 58. 61). Forhandlingerne i Kolding førte hurtig til et Resultat, idet allerede 11. Juli Unionen mellem Kongeriget og Hertugdømmerne fornyedes paa 5 Aar (Staatsbürg. Mag. IX, 514. Ratjen, Verzeichn. der Handschriften der Kieler Universitätsbibl. I, 252).
[2]) Nemlig Ditlev Reventlov paa Kongens og den bremenske Landdrost Kaspar Schult paa Hertug Frederiks Vegne (Slange S. 1158. Danske Mag. IV, 137). Instruxen for dem udfærdigedes 8. Juni (GeH. Ark., Brunsvig-Lyneborg Nr. 60).
[3]) Det maa dog erindres, at Forlovelsen mellem Hertug Frederik og Sophie Amalie allerede havde fundet Sted i Marts 1640, se forrige Bind S. 278.
[4]) Brylluppet stod 18. Oktbr.

Side 350
Brev 291/5 * 8. Juni 1643 (fortsat - slutning fra side 349)

begge siider, Mens ma gaa tiil wandtz fraa Harborg hiid med myne galeiiier, Huorfor folckit, som dertiil brugis skal, uyl kleedis Røde och gule. Om der findis nu Raad til sliigdt kleede pa kammerit,

ded skaldtu lade mig uyde, Paded ieg ded y Hamborg kan bestille, om ded inted y køben: Er att bekomme. Och eptherdi tyden kommer oss flux y henderne, at man haffuer Marselium [1]) at foruente tilbage igen aff Riisland, Och greffuens Reiisse derepther, sa snardt skee kan, uyl anordnis,
Tiil huilcken der uyl y tyde tenckis pa dem, som icke allene pa myne uegne følger greffuen och haffuer y acht, at ded, som loffuit er, ded ochsa Eptherkommis, item uerre huos bylagerit, naar ded skall anstellis,
Da Eptherdi sliigdt uden pręsent tiil Brudden [2]) inted kan forrettis, Och Saphiirer offuer andre Steene estimeris der y landit, Och y danmarck pa wnderskedtlige steeder findis Saphiirer, Huorfor du skaldt uerre derom at Erphare, om man for penge kan bekomme nogen [3]). Att contentere dem, som haffuer dem, Epther derris contento, ded Er [4]) mehre end biilligdt. Och Eptherdi ieg haffuer Endnu selffuer En hab sma Saphiirer y Ett aff skaben y ded Røde kammer, som Ieg uylle haffue hiid, Da sender Ieg dig herhuos Nøggelen tyl samme kammer, Eptherdi ieg formerer, at den forrige numer Er pa Reiissen herud igen.
Du skaldt lade mig uyde, huad køb der Er y Sundit pa Riinsk och frans uyn.
Beiierfiirstens och hans gemahls konterfeii henger y myt kammer paa Rossenborg, som skal indpackis och hiid sendis.
Der skal gørris Nii wyndueskarmer tyl Stenhussiit paa Hiirsholm.
Der ligger En Stenpiiller strax udenfor wrthehaffuen tiil frederigsborg, som skal derfra føris henad køben:, pa-

Oversættelse Brev 291/5 fortsat

begge sider, men må gå til vands fra Harborg hid med mine galejer, hvorfor folket, som dertil bruges skal, vil klædes røde og gule. Om der findes nu råd til sligt klæde på kammeret, det skal du lade mig vide, på det jeg det i Hamborg kan bestille, om det inted i København er at bekomme. Og efterdi tiden kommer os flux i hænderne, at man haver Marselium [1]) at forvente tilbage igen af Rusland, og grevens rejse derefter, så snart ske kan, vil anordnis,
til hvilken der vil i tide tænkes på dem, som ikke alene på myne vegne følger greven og haver i agt, at det, som lovet er, det også efterkommes, item [samt] være hos brylluppet, når det skal anstilles, da efterdi sligt uden præsent [gave] til bruden [2]) inted kan forrettes, og safirer over andre stene estimeres der i landet, og i Danmark på underskuddelige [forskellige] steder findes safirer, hvorfor du skal være derom at erfare, om man for penge kan bekomme nogen [3]). At contentere [tilfredsstille] dem, som haver dem, efter deres contento [tilfredshed], det er [4]) mere end billigit. Og efterdi jeg haver endnu selv en hap små safirer i et af skabet i det Røde kammer, som jeg ville have hid, da sender jeg dig herhos nøglen til samme kammer, efterdi jeg formerer, at den forrige nummer er på rejsen herud igen.
Du skal lade mig vide, hvad køb der er i Sundet på rhinsk og fransk vin.
Bajerfyrstens og hans gemals konterfej [portræt] hænger i mit kammer på Rosenborg, som skal indpakkes og hid sendes.
Der skal gøres ni vindueskarmer til stenhuset på Hørsholm.
Der ligger en stenpille straks udenfor urtehaven til Frederiksborg, som skal derfra føres henad København, på-

[1]) Residenten i Moskow Peter Marselis.
[2]) Prinsesse Irene.
[3]) Jvfr. Brevet af 19. Juni 1643.
[4]) Her mangler vistnok Ordet: ikke.

Side 351

Brev 291/5 * 8. Juni 1643 (fortsat - slutning fra side 350)

ded Ieg densamme derfra tiil wandtz kan faa henad Hadersleff, huor den skal staa pa Briinden der pa Pladtzen.
Rett som Ieg uar ferdig med dette breff uyllebræmmehaffue tilstillit greff waldemar Christians kaarl ded tyl, som greffuen sender ind y Rygit, Daa kam denne breffuisser fraa køben: med dyn skriiffuelse, Huo[r]pa Ieg dig inted forholder, at aff den her Indlagde designation Erfahrer du myn mening om dem, som skal haffue Ehrekleeder.
At ded Lybske skiib, som Nyckel kock haffue y Arrest, dentyd Ieg drog fra køben:, Er kommen løss, ded er inted sa wnderligdt, mens at Nyckel giick frii, ded forundrer Ieg mig offuer [1]). Du faar at werre derom, at dy andre, som ligger y Arrest, Endten confischeris eller ladiis løss.
Vale. Aff Glyckxborg Den 8 Iunij Anno 1643.
Christian.

Eptherdi Ieg er beden til Bryllup tiil Enckedronningens kammerpigis Bryllup, da skaldtu gjøre den anordning, at naar hinder skal giiffuis gaffuer, at da en paa myne uegne pręsenterer hinder ty Rossonobell [2]).

D: [3]) fabritius . . . . .
Fodermarskalcken [4]) . .
{ Skal kleedis y suordt blommit
fløiiel med suordt kapper besat

Oversættelse Brev 291/5 fortsat

det jeg densamme derfra til vands kan få henad Haderslev, hvor den skal stå på brønden der på pladsen. Ret som jeg var færdig med dette brev, villet [jeg] have tilstillet grev Valdemar Christians karl det til, som grevデン [greven] sender ind i riget, da kom denne brevvisser fra København med din skrivelse, hvorpå jeg dig inted forholder, at af den her indlagte *designation* [fortegnelse/liste] erfarer du min mening om dem, som skal have æresklæder. At det lybske skib, som Nikkel Kock havde i *arrest* [beslag], dentyd jeg drog fra København, er kommet løs, det er inted så underligt, men at Nikkel gik fri, det undrer jeg mig over [1]). Du faar at være derom, at de andre, som ligger i arrest, enten *confischeres* [konfiskeres] eller lades løs. *Vale*. Af Glücksburg den 8. *Junij Anno* 1643.
Christian.
Efterdi jeg er beden til bryllup til enkedronningens kammerpiges bryllup, da skal du gøre den anordning, at når hinder [hende] skal gives gaver, at da en på mine vegne *præsenterer* [skænker] hende ti Rossonobell [2]).
D: [3]) *Fabritius . . . . . Fodermarskallen* [4]) . . { Skal klædes i sort blommet fløjel med sorte kapper besat

[1]) v. Cracaus Sekretær omtaler i et Brev til sin Herre af 31. Maj en i Sundet anholdt Skipper, som var fragtet af en Lybekker; denne havde givet en Mand i Helsingør Ordre til at udstede nye Certifikater for ham, og Skipperen var saaledes uskyldig (Rigsark. i Haag). Under 25. Maj havde Korfits Ulfeldt faaet Brev om at hjælpe nogle Lybekkere, hvis Skibe og Gods vare beslaglagte af Nikkel Kock, til deres Ret (Sjæll. Tegn. XXVIII, 36).
[2]) Denne Udgift synes ikke at forekomme i Rentemestr. Regnsk. 1643–44. Derimod ser man af dette, at den svenske Enkedronnings Kammertjener Nils Olufsen 8. Juni fik 50 Rdl. til adskillige Smaaindkjøb til sit Bryllup.
[3]) Det følgende er skrevet paa en løs Seddel.

[4]) Baltser Gertz beklædte denne Stilling siden 1638 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 159. Dsk. Mag. V, 205).

Side 352

Brev 291/5 * 8. Juni 1643 (fortsat - slutning af bilag)

Capelmeisteren [1]) . . . .
kammerskriffueren [2]) . .
kammertieneren [3]) . . .
M: Salomon [4]) . . . . .
lyffkarlen . . . . . .
Apoteckeren [5]) . . . . .
{ omkring med En guld galun och ellers udstafferit, som brugeliigdt Er.
Archelimeisteren her pa Steddit och M: lens [6]), som Er huos wldrich Christian skal regnis medy ded tall.

Sex Eddelknaber med thuende lakeyer skal kleedis med thuende klenninger, Som dy fiick, som bleff kleed tiil Printzens Bylager.

Køckenskriiffueren . .
thuende wiinskencke . .
Sølffuerpappen [7]) . . .
thuende Mundkocke . .
30 drauandter . . . . .
13 trommeter med Puckenslageren . . . . .
{ Skal kleedis y Røde fløiiels Buxer och gule atlaskiis och damaskiis trøiier med Røde kapper besat med En snor aff guld och sølff. Huilckit Røde fløiiel och kleede med den atlask och dammask, som kommer tiil trøiierne, ded Er bestiildt huos En købmand y Ham:, som loffuer at skaffe ded.

Oversættelse Brev 291/5 fortsat
Kapelmesteren [1]) . . . .
kammerskriveren [2]) . .
kammertieneren [3]) . . .
M. Salomon [4]) . . . . .
livkarlen . . . . . .
apotekeren [5]) . . . . .
{ omkring med en guldgalon og ellers udstafferet [pyntet], som brugesligt er.
Arkelmesteren her på stedet og M. Jens [6]), som er hos Ulrik Christian, skal regnes med i det tal.

Seks eddelsknaver [junker/adelige tjenere] med to lakajer skal klædes med to klædninger, som de fik, som blev klædt til prinsens bryllup.

køkkenskriveren . .
to vinskænke . . . .
sølvpappen [7]) . . . .
to mundkokke . . .
30 drapersvende . . .
13 trompeter med pukkeslageren . . . . .

{ Skal klædes i røde fløjlsbukser og gule atlaskes [atlask] og damaskes trøjer med røde kapper besat med en snor af guld og sølv. Hvilket rødt fløjl og klæde med det atlask og damask, som kommer til trøjerne, det er bestilt hos en købmand i Hamborg, som lover at skaffe det.

---

[1]) En Kapelmester havde Kongen ikke paa denne Tid; der menes Vicekapelmesteren, Jakob Ørn.
[2]) Johan Thomesen var i Maj 1641 bleven Henrik Müllers Eftermand som Kammerskriver (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 203. Dsk. Mag. V, 211).
[3]) Joachim Irgens.
[4]) Salomon Gutfeldt, Kongens Livbarber.
[5]) Hofapotheker var Samuel Meier bleven 1639. Han var født i Husum 1609 og døde 1658 i Kjøbenhavn. Han var Broder til den bekjendte Kaarttegner Johan Meier og Fader til den ligeledes bekjendte Gehejmeraad Henning Meiercrone (Archiv f. Pharmaci og Chemi XVII, 257. 260. XIX, 148 f. Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I. 425. 427. 571. 573. Dsk. Mag. V, 212. Mansa, Bidrag til Folkesygdommenes og Sundhedspleiens Hist. S. 451. Danske Saml 2. R. I, 344. Grundtvig, Meddelelser 1872 S. 193. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 483. III, 201 f. 249 f. 322 f. 325 ff. 354. 483. VI, 309. Burman Becker, En Borger i Odense i det 17. Aarh., Kbh. 1880, S. 5. Personal-hist. Tidsskr. I, 204).
[6]) Jens Dolmer, se ovfr. S. 24.
[7]) Diderik Ditlevsen Bruus havde ved Paasketid 1642 faaet Ansættelse som Sølvpop (Rentemestr. Regnsk.).

Side 353
Brev 291/5 * 8. Juni 1643 (fortsat - slutning af bilag)

Mussikanterne, Store och sma, kan Nocksom kleedis y ded Røde och gule kaffa, som er giiordt y Børnehussit. Kleedit tyl kapperne til dem kan best købis y Ham:, ty om dy y køben: skøndt tager ded an at leffue[re] ded, daa skal dy dog haffue ded fraa Ham:
Bageren, thuende Meiistersuend y køckenit, item fiihre Store drenge med keldersuenden y spyssekelderen med herremendens dugsuend och dugsuenden y Borgestuen skall kleedis y Rødt kleede, bebremmit med gule Snorer.
Myn fyrbøder skall gørris En klenning sa god, som den slettyste klenning Er, som Eddelknaberne faar.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

Oversættelse 291/5 fortsat

Musikanterne, store og små, kan noksom klædes i det røde og gule kaffas [stof], som er gjort i børnehuset. Klædet til kapperne til dem kan best købes i Hamborg, thi om de i København skønt tager det an at levere det, da skal de dog have det fra Hamborg.
Bageren, to mestersvende i køkkenet, item [samt] fire store drenge med kældersvenden i spisekælderen med herremandens dugsvend og dugsvenden i borgstuen skal klædes i rødt klæde, bebræmmet [kantet] med gule snorer.
Min fyrbøder skal gøres en klædning så god, som den sletteste klædning er, som eddelsknaverne får.
Christian.
Udskrift (oversat): Rigens hofmester til hænde.

Brev 292/5 * 11. Juni 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal gjøres Lysestager og Sengepotter af Messing samt Stængers af Jern. Henning Valkendorf skal have sine Udlæg til Bygningen paa Taasing godtgjorte. Underhandlingerne i Osnabrück tegne vel; der skal tænkes paa Midler til at underholde Gesandter der. — Geh. Ark.

Eptherdi ieg star y thuiffuel, om ieg y min siste skriiffuelse yblandt andit haffuer befahliid, at der skulle gørris 100 par messings Lysestager och 40 sengipotter aff slagen messing, Huorfor, saframt ded er aff mig glemdt, da skal dy endnu bestillis, Och om der fattis messing dertil, da skaldtu dertill forbruge sa megit, som fornøden Er, aff den messing, som er y den pyller, som endnu inted er opsaat, Tii ieg er inted tyl siindtz at bruge nogen aff dy pyller, som der hiemme støbdt Er[1]), Aldenstund her findis sa mange ferdig och uel fliied, som man behøffuer. Och skal den

Oversættelse Brev 292/5
Efterdi jeg står i tvivl, om jeg i min sidste skrivelse iblandt andet haver befalet, at der skulle gøres 100 par messings lysestager og 40 sengepotter af slagen messing, hvorfor, såfremt det er af mig glemt, da skal de endnu bestilles, og om der fattes messing dertil, da skal du dertil forbruge så meget, som fornøden er, af den messing, som er i den pille, som endnu inted er opsat, thi jeg er inted til sinds at bruge nogen af de piller, som derhjemme støbt er[1]), aldenstund her findes så mange færdig og vel flydende [støbt], som man behøver. Og skal den

[1]) Jvfr. ovfr. S. 338.

Side 354
Brev 292/5 * 11. Juni 1643 (fortsat - slutning fra side 353)

pyller aff kobber, som siist bleff støbdt, forbrugis y gedhussit tiil anden fornødenhed.
Meiisteren pa hammermøllen [1]) skal tilholdis at gørre Elleffue Iern Stenger, fyordten allen lang, sa tycke aff Iern och y alle made sadan, .som den er, som fyndis y den pyller, som staar offuerende.
Henning walckendorp haffuer giiordt anfoddering om penge, som hand haffuer forskudt tiil bigningen pa tassing [2]), Och her falder dageligen stor udgiifft, Da Er hand foruyst tiil dig, Huorfor du skaldt handle med hannem, ded beste du kandt, at hand kand bliiffue Contenterit.
Tractaterne tiil Ossnabriig lader siig Endomstund uel an, Saluius Er megit Smydiger, End hand pleiier at werre. Der uyl tenckis y tyde pa penge tiil at holde myne abgesandter med tiil Ossnabriigge, Aldenstund myn leiilighed inted Er att forstrecke pengen och y lang tyd myste dem.
Vale. Glyckxborg den 11 Iunij Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

Oversættelse Brev 292/5 fortsat

piller af kobber, som sidst blev støbt, forbruges i gædehuset [tøjkhuset] til anden fornødenhed.
Mesteren på hammermøllen [1]) skal tilholdes at gøre elleve jernstenger, fjorten alen lang, så tykke af jern og i alle måde sådan, som den er, som findes i den pille, som står overende.
Henning Valkendorf haver gjort anfodring [fordring] om penge, som han haver forskudt til bygningen på Tåsinge [2]), og her falder daglig stor udgift, da er han forvist til dig, hvorfor du skal handle med ham, det bedste du kand, at han kan blive contenteret [tilfredsstillet].
Traktaterne til Osnabrück lader sig endomstund [dog omsider] vel an, Salvius er meget smidigere, end han plejer at være. Der vil tænkes i tide på penge til at holde mine abgesandter [sendebud] med til Osnabrück, aldenstund min lejlighed inted er at forstrække pengen og i lang tid miste dem.

Vale. Glücksburg den 11. Junij Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Rigens hofmester til hænde.

Brev 293/5 * 18. Juni 1643

Til Peder Vibe.

Kongen udtaler sin Tilfredshed med Gangens i den hamborgske Strid, men tvivler om, at den vil behage de Svenske og andre Ligesindede. Han tror, at Sverige vil gøre alt for at forhindre Fredsunderhandlingerne i Osnabrück, og han forsvarer Fremgangsmaaden i Sundet med Visiteren og Konfiskeren. — Geh. Ark.

Ded Star, gud uerre loffuit, Heer uel tiil, Den Allerhøiieeste hi[e]lppe framyber. Dii Hamborger kommer den 25 Huius til Itzehou der at affhandle ded, som ded huss

Oversættelse Brev 293/5

Det står, Gud være lovet, her vel til, den Allerhøjeste hjælpe framyder. De hamborgere kommer den 25. huius [denne måned] til Itzehoe der at afhandle det, som det hus

[1]) Adam Mussel.
[2]) Valdemars Slot. Hans Ahnemøllers Besigtigelse af Slottet, dat. 18. Aug. 1643, findes i Afskrift i Geh. Ark., Topogr. Saml., Nyborg Nr. 54.

Side 355

Brev 293/5 * 18. Juni 1643 (fortsat - slutning fra side 354)

Holsten och dennom kan uerre ymellom. Gud giiffue, huorledis ded uyl behage dy Suenske och andre, som vnder mig lydit godt.
Ded lacker nu flux ymod tyden, at friidtz tractaterne tiil Ossnabriig skal anga, Och Er ingen thuiffuel pa, At kan dy Suenske forhindre samme tractater, da gør dy derris beste. Med ded, dy giiffuer for om den Skarppe Visiteren y Sundit, kommer dy ingenstedtz med, Tii der confischeris inted, wden at derpa først er gangen dom, Och huem der haffuer siig offuer dommen at besuerge, hannem staar ded friid for at Appellere for mig och Riigens Raad, Saat mig forlengis Epther at Erfahre yndholden aff dronningens breff om samme leiilighed.
Glyckxborg den 18 Iunij Anno 1643.
Christian.
Udskrift: A: M: M: wybe.

Oversættelse Brev 293/5 fortsat

Holsten og dem kan være imellem. Gud gifue, hvorledes det vil behage de svenske og andre, som under mig lydit godt [hvor meget de end ærgrer sig over det].
Det lakker nu flux imod tiden, at frihedstraktaterne til Osnabrück skal angå, og er ingen tvivl på, at kan de svenske forhindre samme traktater, da gør de deres bedste. Med det, de giver for om den skarpe visitør i Sundet, kommer de ingensteds med, thi der konfiskeres intet, uden at derpå først er

gangen dom, og hvem der haver sig over dommen at besvære, ham står det fri for at appellere for mig og rigens råd, såt mig forlænges efter at erfare indholdet af dronningens brev om samme lejlighed.
Glücksburg den 18. Junij Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): A. M. M. Vibe.

Brev 294/5 * 19. Juni 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Befaling om Klæderne til 100 Baadsmænd. Kongen ønsker ikke flere Safirer end dem, han har. Hertug Frederiks Vogn skal prydes med et Gyldenstykke. Den svenske Regerings Brev til det danske Rigsraad skal besvares af de tilstedeværende Rigsraader. Skibet den store Lykkepotte bør istandsættes. Kongen vil have forskellige Ting over til sig i Glückstadt: Sølvbordtøj, et Fløjelstæppe, Duge, Servietter, Lys m. m. Om Grev Valdemar Christians Følge til Rusland og om Udtagelsen af Rosenobler af Helsingørs Toldkiste. — Klevenfeldtskop Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Dyn skriiffuelse, daterit den 14 Huius, er mig y dag tilhande kommen, huorpa ieg dig inted forholder, at dy 100 Badtzmend, som skal kledis, dy skal kledis y Røde troiier och buxer, besat med Et streeg guld klede eller Snorer.
Dy Saphiirer med dy Demandter och gulliit med ded halssband haffuer ieg Emphangen, och skytter ieg ynted om

Oversættelse Brev 294/5
Din skrivelse, dateret den 14. huius [denne måned], er mig i dag tilhande kommen, hvorpå jeg dig inted forholder, at de 100 bådsmænd, som skal klædes, de skal klædes i røde trøjer og bukser, besat med et streg guldklæde eller snorer.
De safirer med diamanterne og guldet med det halsbånd haver jeg empfangen [modtaget], og skytt [bryder] jeg inted om

Side 356

Brev 294/5 * 19. Juni 1643 (fortsat - slutning fra side 355)

andre Saphiirer end dem, ieg haffuer, ty ieg kan faa nock aff dem i Ham: Ded gyldenstyck, som fyndis y ded røde kammer, skal tagis derud og forbrugis tiil H: frederigs wogen, som gørris tiil frede:
Regeringen y Suerrigs breff tiil dy danske Raad skal abnis og derpa aff dem, som ued handen Erre, igien suarris, tiig er uys pa, at dy med sandhed inted kan sige, nogit at uerre skeed, som kunde løbe ymod fordragiit [1]).
Den store lyckepodt meriterer nock at flii igen, ty ieg troer inted, at den kan fattis megiit. Denne breffuisser er afferdigit at hendte nogit Sylbergeskir, som hand haffuer y foruaring pa køben: Slott, horuor du skaldt uerre hannem behiielppelig at bekømme ded, som hand der til haffuer fornøden.
Der findis huos fogeden pa køben: slott Et langdt, uiit fløiiels tappet offuer bordiit uden Riigstick [2]), som denne breffuisser skal tilstilles med thuende aff dy beste tappether offuer bordit med Riigstyck, der fyndes pa køben:

Hannem skal ochsa tilstillis dugge og Bylegger [3]) som fyndes y ded kammer ued kyrcken.
I dette herhuosføiiede breff til Adam Berg pa frede: befahlis hannem att sende vnderskedtlig tøy hiid, huilcket wel yndpacket med En Regiister der pa skal tylstyllis denne breffuysser y Roskiild, naar hand drager tilbage Igen.
Der fyndis allehande y kelderen pa køben: Slott, som

Oversættelse Brev 294/5 forsat
andre safirer end dem, jeg haver, thi jeg kan få nok af dem i Hamborg. Det gyldenstykke, som findes i det røde kammer, skal tages derud og forbruges til H. Frederiks vogn, som gøres til frede [til rede]:
Regeringen i Sveriges brev til de danske råd skal åbnes og derpå af dem, som ved hånden erre [er til stede], igen svares, thi jeg er vis på, at de med sandhed inted kan sige, noget at være sket, som kunde løbe imod draget [traktaten] [1]).
Den store lykkepote meriterer nok at fly [få bragt] igen, thi jeg tror inted, at den kan fattes meget.
Denne brevviser er affærdiget at hente noget sølvgeschir [sølvservice], som han haver i forvaring på Københavns Slot, hvorfor du skal være ham behjælpelig at bekomme det, som han dertil haver fornøden.
Der findes hos fogeden på Københavns Slot et langt, hvidt fløjlstæppe over bordet uden rigsstykke [2]), som denne brevviser skal tilstilles med to af de bedste tæpper over bordet med rigsstykke, der findes på København [Slot].
Ham skal også tilstilles duge og bylegger [servietter] [3]), som findes i det kammer ved kirken.
I dette herhosføjede brev til Adam Berg på Frederiksborg befales ham at sende underskellig [forskelligt] tøj hid, hvilket vel indpakket med en register derpå skal tilstilles denne brevviser i Roskilde, når han drager tilbage igen.
Der findes allehånde i kælderen på Københavns Slot, som

---

[1]) I den svenske Regerings Skrivelse til det danske Rigsraad af 3. Juni førtes Klage over Fremgangsmaaden i Sundet. Svaret, der udfærdigedes af de i Kjøbenhavn værende Rigsraader, Korfits Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested, 1. Juli, gik ud paa at tilbagevise Ankerne og paatale de falske svenske Certifikater (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 356 f.).
[2]) o: et Bordtæppe, hvortil der ikke hørte et tilsvarende Stykke Tøj, der skulde tjene som Rygstykke paa Bænken (Lund, Danmarks og Norges Hist. i Slutn. af 16. Aarh. I, 2, 281).
[3]) Bilægge, Serviet (Kalkar, Ordbog I, 202; jvfr. forrige Bind S. 56).

Side 357

Brev 294/5 * 19. Juni 1643 (fortsat - slutning fra side 356)

os her fattis, Epthersom huossføiiede Seddel vduysser, Som skal sendis hiid. Der uyl gørris En temmelig kuantytet aff Stageliis och andre wox lys, Item Tellelys, som wiil wel foruaris och y foder Indpackit framskyckis.
Ieg skreff dig siist tiil [1]), at man y tyde skulle tencke pa dem, som skal følge Greff woldemar Christian ind y Muskou. Aff Raadet faar H: Oluff Passberg deran, Gud giiffue, huem den anden bliiffuer [2]).
En dychtig Marsalck uyl med pa reiissen [3]), Tii kommer alle dy wnge Monsørs sammen, som Greffuen begerer med, da bliiffuer der Ett mechtig selskab sanckit, som uel behøffuer En god Directorem.

Ieg sender dig her huos Nøggelen tiil dy Nøggel, som lucker tolkysten y Helsingør op, tyl den Ende at du skaldt tage saa mange Rossenobel derud, som ded Riinske guld, der fyndis y Rundelen pa køben: Slott, kan med forsettis tiil Cronguld. Pengene skal tellis och y fyeringer indpackit settis op pa Slottit. Vale. Glyckxborg den 19 Iunij Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse Brev 294/5 frotsat

os her fattes, eftersom hosføjede seddel udviser, som skal sendes hid. Der vil gøres en temmelig kvantitet af stagelys og andre vokslys, item [samt] talglys, som vil vel forvares og i foder indpakket framskyndes.
Jeg skrev dig sidst til [1]), at man i tide skulle tænke på dem, som skal følge grev Valdemar Christian ind i Moskva. Af rådet får her Oluff Parsberg deran, Gud gifue, hvem den anden bliver [2]).
En dygtig marskalk vil med på rejsen [3]), thi kommer alle de unge monsørs sammen, som greven begærer med, da bliver der et mægtig selskab sanket, som vel behøver en god directorem.
Jeg sender dig herhos nøglen til de nøgler, som lukker tolkisten [tolkkisten] i Helsingør op, til den ende at du skal tage så mange rossenobler derud, som det rhinske guld, der findes i rundelen på Københavns Slot, kan med forsettes til kronguld. Pengene skal tælles og i fjerdingskasser indpakket sættes op på slottet. Vale. Glücksburg den 19. Junij Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Rigens hofmester til hænde.

Brev 295/5 * 21. Juni 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Om Indkøb af Vin. Kongen haaber snart at blive af med den svenske Enkedronning. Den følgende Dag skal der holdes et Møde i Itzeho mellem Kongens og Hertugen af Gottorps Raader paa den ene Side og hamborgske Udsendinge paa den anden. Stemningen i Sverige er ikke Kongen gunstig og vil næppe blive

[1]) Se ovfr. S. 350 (ikke Kongens sidste Brev til Korfits Ulfeldt).
[2]) Det blev Sten Bilde til Kjærsgaard. Brevene til ham og Oluf Parsberg udgik 14. Juli (Norske Rigsregistr. VIII, 286).
[3]) Af et Brev til Hofmarskalken Knud Ulfeldt af 17. Juli (Sjæll. Tegn. XXVIII, 63) fremgaar det, at Lavrits Ulfeldt (til Harlidslevgaard, en Broder til Korfits U.) blev forordnet til Valdemar Christians Marskalk.

Side 358
Brev 295/5 * 21. Juni 1643 (fortsat - slutning fra side 357)

bedre. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Den ene Skræddersuend, som Ieg best haffuer kund myste, den sendis nu fram med dette breff. Wiinen betreffende, da skal aff Riinsk uyn købis 100 Ammer och leggis y kelderen pa københaffuens Slott Och sa megit Frans uyn, som ordinari pleiier at indkøbis til Hoffholdingen. Her haffuer ieg købdt 120 Ammer Riinsk wiin, Ammen for 30 daler, och 150 Ammer Fransk wyn, Ammen for 16 daler, Huormed ieg habis at komme til med, aldenstund Ieg haffuer endnu selffuer 230 Ammer Riinsk wyn y Forrad. Maluesiir och anden Spansk wiin wyl fattis heer.

Peder wybis breff, som mig y gar kam til hande, formeldte, at pengen, som Enckedronningen er loffuit, med hynders mobilier er den Brandenburgiske Gesandter, som nu uar y Suerrig, tylstiillet, at hand hiinder ded skal leffuere, naar hun kommer y Pryssen, Sa at ieg habis, at uy nu med det første bliffuer hinder kuydt. I Morgen møder myne Raad dy Gottorpske y Itzehou, som skal tractere med dy Hamborger om ded, som ded Huus Holsten haffuer at pretendere ymod Hamborg. Huorledis ded uyl løbe aff, ded giiffuer tyden.
Huad for erlige Tancker dy Suenske haffuer om myn person, ded haffuer du vden thuiffuel forstanden aff Peder wybis Skriiffuelse Ieg er y den Mening, at samme oppinion huos dem skal før tage tiil, end at den skal tage aff, Naar Greffuens Reiisse bliiffuer saat y werck. Vale.
Aff Glyckxborg den 21 Iunii Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

Oversæt: 295/5 fortsat
Den ene skræddersvend, som jeg best haver kunnet miste, den sendes nu fram med dette brev. Vinen betræffende, da skal af rhinsk vin købes 100 ammer [fade/anker] og lægges i kælderen på Københavns Slot og så meget fransk vin, som ordinari plejer at indkøbes til hofholdningen. Her haver jeg købt 120 ammer rhinsk vin, ammen for 30 daler, og 150 ammer fransk vin, ammen for 16 daler, hvormed jeg håbis [håber] at komme til med, aldenstund jeg haver endnu selv 230 ammer rhinsk vin i forråd. Malvasir og anden spansk vin vil fattes her.
Peder Vibes brev, som mig i går kom til hände, formeldte, at pengene, som enkedronningen er lovet, med hendes mobilier [løsøre] er den brandenburgiske gesandt, som nu var i Sverige, tilstillet, at han hindrer det skal levere, når hun kommer i Preussen, så at jeg håbis, at vi nu med det første bliver hende kvit. I morgen møder mine råd de gottorpske i Itzehoe, som skal tractere [forhandle] med de hamborgere om det, som det hus Holsten haver at pretendere [gøre krav på] imod Hamborg. Hvorledes det vil løbe af, det giver tiden [viser tiden].
Hvad for ærlige tanker de svenske haver om min person, det haver du uden tvivl forstået af Peder Vibes skrivelse. Jeg er i den mening, at samme opinion hos dem skal før tage til, end at den skal tage af, når grevens rejse bliver sat i værk. Vale.
Af Glücksburg den 21. Junii Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Rigens hofmester til hænde.

Brev 296/5 * 21. Juni 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal, saa vidt Ret og Billighed tillade det, hjælpe en Mand i en Sag mod en Kvinde, som grovelig har fornærmet

Oversættelse Brev 296/5
bedre. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Side 359

Brev 296/5 * 21. Juni 1643 (fortsat - slutning fra side 358)

ham. Naar de skaanske Soldater komme tilbage til Sundet, skulle de aflevere deres Vaaben paa Kronborg og derpaa drage hjem. — Afskr. i Geh. Ark.

Denne breffuisser haffuer werrit huos mig och vnderdanigst begiert, at, Eptherdi den kuynde, som haffuer sa groffuelig Iniuririit hannem, Nu Er y køben:, motte Arristeris eller ochsa sette borgen, at hun indted uyl uiige, førend hun haffuer ført sagen ud med hannem, Som du aff huossføiiede Suplication kandt Erfahre. Da Eptherdi hans Ehre och lemppe staar derpa, da skaldtu y alle muelige mader werre hannem behiielppelig, sa uyt Rett och bylligdt Er.

Dy Skonske Soldater, som heer kam tiil skiibs, Er befahliit, at naar dy kommer y Sundet, at dy da skal sette gewehrit pa Croneborg, at drage hiiem. Vale. Glyckxborg den 21 Iunij Anno 1643. Christian.

Oversættelse Brev 292/5
Denne brevviser haver været hos mig og underdanigst begæret, at, efterdi den kvinde, som haver så grovelig iniureret [fornærmet] ham, nu er i København, måtte arresteres eller også sætte borgen, at hun intet vil vige, førend hun haver ført sagen ud med ham, som du af hosføjede supplication [ansøgning] kand erfare. Da efterdi hans ære og lempe står derpå, da skal du i alle mulige måder være ham behjælpelig, så vidt ret og billigst er.
De skånske soldater, som her kom til skibs, er befaling til, at når de kommer i Sundet, at de da skal sætte geværet på Kronborg, at drage hjem. Vale. Glücksburg den 21. Junij Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Rigens hofmester til hænde.

Brev 297/5 * 25. Juni 1643

Til Korfitz Ulfeldt.

Kongen sender ham Underretning om Mødet med Hamborgerne i Itzeho. Nogle Møllesten skulle snarest sendes til Haderslev. En Kontrakt med Villum Steenvinkel om Opførelsen af en Mur (i Glückstadt) skal sendes til Kongen. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) in Geh. Ark.

Myne tiiener, som uar y Itzehou och tracterede dii Hamborger, dy kam hiid igen y Afftis. Huad dy aff Hamborg derris anbringen waar, Och huad dennem derpa suarit er, deraff fyndis Copia herhuos. Ieg habis dog, at dy accommoderer sich [1]). Der er for nogen tyd siiden be-

Oversættelse 297/5
Mine tjenere, som var i Itzehoe og trakterede de hamborgere, de kom hid igen i aftes. Hvad de af Hamborg deris anbringen var, og hvad dennem derpå svaret er, deraf findes copia [kopier/afskrift] herhos. Jeg håbes dog, at de accommoderer sig [skifter/tilpasser sig] [1]). Der er for nogen tid siden be-

[1]) Underhandlingerne i Itzehoe drejede sig om Elbtolden, Sømærkers Udlæggelse paa Elben, Sundtolden, Farten til Island og Færøerne og Hamborgs Jurisdiktionsret. Der opnaaedes ikke Enighed. Se nærmere Slange S. 1156 f.

Side 360

Brev 297/5 * 25. Juni 1643 (fortsat - slutning fra side 359)

fahlit at sende nogle Møllesten henad Hadersleben, huorom nu gørris Anfohdring, at dy Møller y Hadersleffhus Lehn, som haffuer Mangel for Steen, for wyndter med Steene motte forsørgis. Huorfor du skaldt werre derom, at sadan Stene med ded første kommer tilstede. Vale. Glyckxborg den 25 Iunii Anno 1643.
Christian.

Contracten, som er giiordt med wyllem Stenuynckel om den lange Mur fraa ded Islandsk packhus ud ymod Bluckhussit, skal Hendrich Møller sende hiid.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

Oversættelse Brev 297/5 fortsat
fahlt at sende nogle møllesten henad Haderslev, hvorom nu gøres anfordring, at de møller i Haderslevhus len, som haver mangel for sten, før vinter med sten måtte forsørges. Hvorfor du skal være derom, at sådan sten med det første kommer tilstede. Vale. Glücksburg den 25. Junii Anno 1643.
Christian.

Kontrakten, som er gjort med Villum Steenvinkel om den lange mur fra det islandske packhus ud imod Blokhuset, skal Henrik Møller sende hid.
Udskrift: Rigens hofmester til hænde.

Brev 298/5 * 25. Juni 1643

Til Christen Thomesen Sehested.

Efter at der nu er sørget for Logis til de danske Gesandter i Osnabrück, maa der tænkes paa at skaffe de Penge tilveje, som ville medgaa til Fredsunderhandlingerne. — Geh. Ark.

Sauydt som man haffuer kundt gørre anstilling med lossomenter y Ossnabriig til gesandterne, som skal brugis pa myne uegne til friidztractaterne, At forferdige, Saat dy derudi kan lossere, ded er sked.
Nu uyl der tenckis pa myddel tiil penge, som, ymidlertid tractaterne warer, wiil medga, item tyl extraordinarię wdgiifft, som tiil dem, som Nogit gaadt huos Sagen kan wdrette, uyl spenderis. At skaffe pengen dertil aff kammerit, ded Er inted myn leiilighed, Huorfor pa samme leiilighed uyl tenckis y tyde. Vale. Glycksborg den 25 Iunij Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse Brev 298/5
Så vidt som man haver kunnet gøre anstilling med lossementer [kvarterer] i Osnabrück til gesandterne, som skal bruges på mine vegne til frihedstraktaterne, at forfærdige, så at de derudi kan logere, det er sket.
Nu vil der tænkes på middel til penge, som, imidlertid traktaterne varer, vil medgå, item til ordinariei udgift, som til dem, som noget godt hos sagen kan udrette, vil spenderes. At skaffe

pengen dertil af kammeret, det er inted min lejlighed [formåen], hvorfor på samme lejlighed vil tænkes i tide. Vale. Glücksburg den 25. Junij Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Kansleren H. Christian Thomesen til hænde.

Side 361

Brev 299/5 * 29. Juni 1643

Til Korfitz Ulfeldt.

Om en Dom, der er falden mellem Louis de Geer og Nikkel Kock; om Anvendelsen af noget forbrudt Garkobber; om en Hest til den svenske Enkedronning og hendes Overførelse til Preussen; om Ansættelsen af en ny Smed paa Hammermøllen ved Kronborg; om Fragtning af Skibe til at fare paa Spanien; om Hamborgs Opmærksomhed mod Kongen. — Geh. Ark.

Wdaff dyn skriiffuelse, daterit den 21 Huius, haffuer ieg forstanden, At dommen ymellom Louis de guer och Nyckel kock inted er gangen epther Nyckels mening [1]). Ded gaarkobber, du skriiffuer om at uerre forbrudt, ded kandtu lade forbruge, huortil ded best kan tyene.
Chanseleren haffuer skreffuit mig tiil Om en ganger til Enckedronningen, Mens skriffuer inted, huor den fyndis, yckeheller, huad farue den er aff, Ickeheller, huad stod den er falden pa. Och kan ieg inted tencke, huad hun uyl gōrre med den, aldenstund hun dotthe [2]) inted til at Riide, ymens hinders herre leffde, Icke heller haffuer hun begerit at Riide, al den tyd hun haffuer uerrit y danmarck. Ieg tencker, at hun uille gerne vnde en anden den.
Ret som Ieg kam ygar fra Althenau, da war Posten kommen med dyn skriiffuelse, daterit den 24 Huius, Och eptherdi Posten inted gaar førend pa Søndag, da haffuer Ieg afferdigit denne Breffuisser. Eptherdi Meysteren pa Møllen ued Croneborg inted kan gōrre ded, som Ieg begerer [3]), da skal hand strax Rømme Møllen. Ieg uyl uel faa den dertil, som skal kunde contentere mig. Sa mange

Oversættelse til nudansk:
Udaff din skrivelse, dateret den 21. huius [denne måned], haver jeg forstanden, at dommen imellem Louis de Geer og Nikkel Kock inted er gangen efter Nyckels mening [1]). Det garkobber, du skriver om at være forbrudt, det kan du lade forbruge, hvortil det best kan tjene.
Kansleren haver skrevet mig til om en ganger [hest] til enkedronningen, mens skriver inted, hvor den findes, ikke heller, hvad farve den er af, ikke heller, hvad stød den er falden på. Og kan jeg inted tænke, hvad hun vil gøre med den, aldenstund hun dotthe [døde] [2]) inted til at ride, imens hendes herre levede, ikke heller haver hun begæret at ride, al den tid hun haver været i Danmark. Jeg tænker, at hun ville gerne unde en anden den.
Ret som jeg kom i går fra Altenau, da var posten kommen med din skrivelse, dateret den 24. huius, og efterdi posten inted går førend på søndag, da haver jeg affærdiget denne brevviser. Efterdi mesteren på møllen ved Kronborg inted kan gøre det, som jeg begærer [3]), da skal han straks rømme møllen. Jeg vil vel få den dertil, som skal kunne contentere [tilfredsstille] mig. Så mange

[1]) Admiralitetsrettens Dom gik ud paa, at en ringe Del af Ladningen i Louis de Geers Skib, der var bleven beslaglagt om Foraaret, blev konfiskeret som uangivet Gods, men at Resten frigaves; en Del Jernstykker kjøbtes imidlertid til Kongens Brug (Slange S. 1190 f. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 357).
[2]) o: duede.
[3]) Mon de i Brev Nr. 292 omtalte Jernstænger?

Side 362

Brev 299/5 * 29. Juni 1643 (fortsat - slutning fra side 361)

aff Skyben, som tyener til att ga pa fracht henad Spannien, dem kandtu frachte tyl købmenden, Dog skal dy Rystis med Iernstycker.
Ieg thuiffler inted, at du Iq haffuer skiiben ferdig, som skal fliitte Enckedronningen offuer ad Prissen [1]), Tii Peder wybe skriiffuer ued denne Post, At Pengen Er forhanden och skal Sendis hynder tiil med ded første. Mens huorledis ded skal ga tyl med hinder, Naar hun kommer diid, derom haffuer man ingen wyshed aff Churfiirsten aff Brandenborg.
Igar, der ieg drog fra Althenau, da lod dy Hamborger ga alle derris Støcker løs, Och forehrede dy mig den forrige dag wyn, Øll och fersk mad, Saat ded gaar Nu wel tyl, gud giiffue, huor lenge ded uyl waare. Vale. Glycksborg den 29 Iunij Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse 299/5 forsat
af skibene, som tjener til at gå på fragt henad Spanien, dem kan du fragte til købmændene, dog skal de rystes med jernstykker.
Jeg tvivler inted, at du jo haver skibet færdig, som skal flytte enkedronningen over ad Preussen [1]), thi Peder Vibe skriver ved denne post, at pengene er forhanden og skal sendes hende til med det første. Men hvorledes det skal gå til med hende, når hun kommer did, derom haver man ingen vished af kurfyrsten af Brandenburg.
I går, da jeg drog fra Altenau, da lod de hamborgere gå alle deres støkker løs, og forærede de mig den forrige dag vin, øl og fersk mad, så at det går nu vel til, Gud gifue, hvor lenge det vil vare. Vale. Glücksburg den 29. Junij Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Rigens hofmester til hænde.

Brev 300/5 * 29. Juni 1643

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen melder, at han selv vil være tilstede ved Rigsraadsmødet i Kolding for at erfare, hvorfra han skal faa Penge til Underhandlingernes Førelse i Osnabrück. — Geh. Ark.

Den Instruction, du skriffuer om, Er y gere Och skal tylig Nock uerre y kolding, Ty ieg achter, om gud uyl, selffuer at uerre ymod den 10 Iulij y kolding og tage Chanseler Reuendtlou med mig [2]).
Riigens Hoffmeister er.

Oversættelse Brev 300/5
Den instruction, du skriver om, er i gære [under forberedelse] og skal tidlig nok være i Kolding, thi jeg agter, om Gud vil, selv at være imod den 10. julij i Kolding og tage kansler Reventlow med mig [2]). Rigens hofmester er

[1]) 2. Juli fik Renteskriveren Jens Andersen 30 Rdl. med paa en Rejse, hvorpaa han var affærdiget med den svenske Enkedronning, og 5. Juli fik hendes Kjøkkenskriver Kaspar Rathke 10 Rdl. til samme Rejse (Rentemestr. Regnsk.).

[2]) Den 10. Juli skulde Rigsraadet møde i Kolding, til hvilket Møde det imidlertid først indkaldtes 5. Juli. Der forelagdes det til Betænkning Instruxen for Kongens Afsendinge til Osnabrück (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 331), og det er vel altsaa denne, Kansleren har skrevet om til Kongen.

Side 363

Brev 300/5 * 29. Juni 1643 (fortsat - slutning fra side 362)

ochsa befahliit at møde der, ty ieg faar at Erfahre aff Riigens Raad, huad myddel dy ued tyl penning, som til gesandterne skal anuedis, som skal brugis y Ossnabrig huos friidzt tractaterne, Ty myn leiilighed Er ded inted at gōrre huer dag wexel offuer Och strax contentere købmenden heer med Reede Penge. Och motte Ieg uel uyde, huorfra dy myddel skulle komme at gōrre myn Søns Herdtzog friderigs Bylager, item Staa greff woldemar Christians Reiisse henad Muskou, item at flytte Enckedronningen aff Suerrig offuer ad Priissen, Och Enda skaffe penge til gesandterne, som Er sendt henad Ossnabrigge [1]). Den bekostning pa lossomendternis Reparation, item skaffit D: von der lyppe derhen, haffuer ieg aldt standen, Mens wyder at gōrre ded kan ieg inted loffue. Vale. Glyckxborg den 29 Iunij Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse Brev 300/5 fortsat
også befalet at møde der, thi jeg får at erfare af rigens råd, hvad middel de ved til penning, som til gesandterne skal anvendes, som skal bruges i Osnabrück hos fredstraktaterne, thi min lejligheid er det inted at gøre hver dag veksel over og straks contentere [tilfredsstille] købmænden her med rede penge. Og måtte jeg vel vide, hvorfra de middel skulle komme at gøre min søns hertug Frederigs bryllup, item stå grev Valdemar Christians rejse henad Moskva, item at flytte enkedronningen af Sverige over ad Preussen, og enda skaffe penge til gesandterne, som er sendt henad Osnabrück [1]). Den bekostning på lossementernes reparation, item skaffet D. von der Lippe derhen, haver jeg alt standen, men yder at gøre det kan jeg inted love. Vale. Glücksburg den 29. Junij Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Kansleren H. Christian Thomisen til hænde.

Brev 301/5 * Omtr. Juni 1643

Til Korfitz Ulfeldt.

Optegnelse om en Del forskjellige Hverv, han skal udføre. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Memoriall pa ded, som Hoffmeisteren skal bestille.

1. Der skal hendtis inden wyndter fra Norrie och leffueris y Ballum [2]) Danmarcks deler, som snorhuggen er, 30000, gemene deler til hytter och Stellinger [3]) 30000,

Oversættelse Brev 301/5
Memorial på det, som hofmesteren skal bestille.

1. Der skal hentes inden vinter fra Norge og leveres i Ballum [2]) Danmarks deler, som snorhuggen er, 30.000, gemene deler til hytter og stillinger [3]) 30.000,

[1]) De egentlige Gesandter, Just Høg og Gregers Krabbe, vare endnu ikke afrejste til Osnabrück; først i Midten af August brøde de op fra Glückstadt. Derimod var Christoffer v. d. Lippe, der ligesom Lorens Langermann skulde deltage i Underhandlingerne, taget afsted i de sidste Dage af Juni (Fridericia, anf. Skr. II, 334).
[2]) Jvfr. ovfr. S. 249.
[3]) Stillads (jvfr. Brevene 1632–35 S. 148).

Side 364

Brev 301/5 * Omtr. Juni 1643 (fortsat - slutning fra side 363)

Peele, otte allen lang och otte Tommer y kandten, 30000, Tømmer tyl Stuyuer imod Peelen, et korter y kandten, 20000, Seilisten allen tømmer, en fod y kandten, 1200 Styck, Reueler [1]) 2000 Stycker.
2. Møllestene, kaalck och deeler skal epther forrige befahling sendis hen til Haderslefhus [2]).
3. Iohan Ettersen skal inted forandre pa farueriit, som hand fyck aff mig, Mens lade ded bliiffue som ded uar, den tiid han fyck ded [3]).
4. Peder wybe skal tylskiickis Copi aff dy domme, som erre gangne offuer dem, som haffuer brugdt falske certificatzer y Sundit.
5. Den Snecker fra Lychtenberg [4]) gør et smørfad aff Guld for mig, huilckit med et stort och et mynder Guld begger, som staar y Skabbit y det Røde kammer, skal sendis henad Glyckstad. Sneckeren kender samme begger best, ty hand haffuer giordt den.

Oversættelse Brev 301/5 fortsat
pæle, otte alen lang og otte tommer i kanten, 30.000, tømmer til stuer imod pælen, et kortere i kanten, 20.000, seilisten [sejllisten?] alen tømmer, en fod i kanten, 1.200 styk, revler [1]) 2.000 stykker.
2. Møllestene, kalk og deler skal efter forrige befaling sendes hen til Haderslevhus [2]).
3. Johan Ettersen skal inted forandre på farveriet, som han fik af mig, mens lade det blive som det var, den tid han fik det [3]).
4. Peder Vibe skal tilskikkes copi [afskrift] af de domme, som er gangne over dem, som haver brugt falske certifikater i Sundet.
5. Snedkeren fra Lichtenberg [4]) gør et smørfad af guld for mig, hvilket med et stort og et mindre guld begger [bæger?], som står i skabet i det røde kammer, skal sendes hen til Glückstadt. Snedkeren kender samme begger best, thi han haver gjort den.

[1]) Revle, Tværtræ.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 360.
[3]) Jvfr. ovfr. S. 43 f.
[4]) I Rentemestr. Regnsk. 1642–43 forekommer en Udgiftspost paa 125 Rdl., givet 21. Jan. 1643 til Kaspar Herbach, Hof-tischler, „som han har udlagt og fortært selv niende udi 7 Uger og 3 Dages Tid paa en Rejse fra Lichtenberg, hvorfra han naadigst var forskreven udi næstforleden Aar 1642, og til Haderslev Færge“. Ligesom denne Notits giver Oplysning om, hvem Brevets „Snedker fra Lichtenberg“ er, saaledes tjener den ogsaa til at supplere og rette, hvad man hidtil har vidst om Kaspar Herbach, om hvem man har troet, at han først 1647 kom her til Landet fra Nederlandene paa Foranstaltning af Martin Tancke for at gjøre „det flygtige Guld i de norske Ertser fix“. Han synes at have været en temmelig alsidig Mand: 1643 faar han gjentagne Gange Betaling for Forfærdigelsen af matematiske Instrumenter (Rentemestr. Regnsk.), han virker ogsaa som Guldsmed (og Guldmager), driver forskjellige Fabrikker og bliver tilsidst Møntmester. Han døde 1664. Se om ham F. R. Friis's Efterretninger i Kjøbenhavns Amts Avis 1877 Nr. 40 og 42 og de øvrige i Hist. Tidsskr. 5. R. I, 716 anførte Skrifter samt Norske Rigsregistranter VIII, 325.

Side 365

Brev 301/5 * Omtr. Juni 1643 (fortsat - slutning fra side 364)

Diplomatisk transskription:
6. Ded wand, som Greffuen aff Oldenborg loffuede at sende mig, ded er inted kommen.
7. Der skal gōrres en broe ued Helssingør, ligesom den er ued Helsingborre [1]), til huilcken skal gōrres preparatoria, sa uydt skee kan, y Aar, at dy fremmede kan see, at ded er Alwar, pa ded man kan gōrre en begindelse med tollen til samme broes opbigning [2]).
8. Der skal gōrres en treehest med sadel och tøy, som man kan drage affsted pa Ruller, til den vnge Herre aff Gottorp [3]).
9. Den liiden Dynckercker skal med ded første ga henad Ammerup [4]) och sammestedtz ware pa, at ingen løbber der ygennom och inted fortoller. Och skal et andiit lydit Skiib ga henad Heueren [5]), huor ded samme skal haffuis y acht.
10. Marckus Uyttis [6]) folck skal betalis, huad man dem skyldig er. Och uyl ded befahlis Gregers krabbe [7]), at han herepther aff Lehnens yndkomst betaler ded folck, som fiindis deromkring pa Skyben. Hand bør ochsa haffue indseend med dem, at dy gōr ded, som dem befahlis.
11. Der skal strax sendis en Iacht hen vnder Fyn, huor dy ymmer steeler bade Øxen och Heste ud aff Landit och giffuer ingen toll.
12. En dychtig kaarl uyl opledis til en Marsalck,

Oversættelse Brev 304/5 fortsat
6. Det vand, som greven af Oldenborg lovede at sende mig, det er inted kommen.
7. Der skal gøres en bro ved Helsingør, ligesom den er ved Helsingborg [1]), til hvilken skal gøres preparatoria [forberedelser], så vidt ske kan, i år, at de fremmede kan se, at det er alvor, på det man kan gøre en begyndelse med tollen til samme bros opbygning [2]).
8. Der skal gøres en træhest med sadel og tøj, som man kan drage afsted på ruller, til den unge herre af Gottorp [3]).
9. Den lille dynkerker skal med det første gå henad Ammerup [4]) og sammesteds være på, at ingen løber der igennem og inted fortoller. Og skal et andet lille skib gå henad Heveren [5]), hvor det samme skal haves i agt.
10. Markus Uytis [6]) folk skal betales, hvad man dem skyldig er. Og vil det befales Gregers Krabbe [7]), at han herefter af lehnens indkomst betaler det folk, som findes deromkring på skibene. Han bør også have indseende med dem, at de gør det, som dem befales.
11. Der skal straks sendes en jagt hen under Fyn, hvor de ynder stjæler både okse og heste ud af landet og giver ingen toll.
12. En dygtig karl vil oplædes til en marskalk,

[1]) Se forrige Bind S. 426. 434. 437.
[2]) 31. Juli fik Tolderne i Sundet Brev om at opkræve Bropenge, 4 Sk. lybsk af hver Skibslæst, til Udgifterne ved Anlægget af en Bro ved Helsingør, hvor Skibene i Nød kunde redde sig hen, og hvor Baade kunde lægge an (Sjæll. Tegn. XXVIII, 70).
[3]) Hertug Christian Albrecht, født 3. Febr. 1641. Her kan anføres af Christian IV's Dagbog for 1635, at han dette Aar kjøbte 4 Træheste til Ulrik (Nyerup, Mag. for Rejseiagttagelser IV, 555), hvormed maa menes hans femaarige Søn Ulrik Christian Gyldenløve (jvfr. Nyt hist. Tidsskr. IV, 255).
[4]) Maaske Amrum, skriver Langebek i en Randnote.
[5]) Heverstrømmen.
[6]) Jvfr. ovfr. S. 253.
[7]) Som Lensmand paa Riberhus.

Side 366

Brev 301/5 * Omtr. Juni 1643 (fortsat - slutning fra side 365)

som kan følge woldemar Christian henad Muskou, tii det tiener inted, at en ung lecker commanderer en anden [1]).
13. Der uyl sanckis Tømmer tiil presten och kappellanen, item degnen, at gōrre dennom waninger aff, som skall betiene S: Annam Rotundam [2]).
14. Der skal sendis tynfade och talercken fraa københ: henad Glyckstadt ymod Hertug Frederigs Briillup.
15. At erfahre huos Meiister Hans pa den store Smydie, om hand icke ued en, som man kan bruge paa Hammermøllen ued Croneborg [3]).
16. Der skal erfahris om en god kaarl, som man kan bruge til Toller y Renssborg.
17. Gregers Høgs Gard y Fyn er bøden mig tyl købs for 20000 daler, tyl huylcken at betale Iomfru Lyssebet Sophie før kan komme end tiil en stor Gard [4]).

Oversættelse Brev 301/5
som kan følge Voldemar Christian henad Moskva, thi det tjener inted, at en ung lecker [liderlig/pletvis løs?] commanderer en anden [1]).
13. Der vil sankes tømmer til præsten og kapellanen, item degnen, at gøre dem våninger af, som skal betjene S. Anna Rotunda [2]).
14. Der skal sendes tynfade [tøndefade] og tallerkener fra København henad Glückstadt imod hertug Frederigs bryllup.
15. At erfare hos mester Hans på den store smedje, om han ikke ved en, som man kan bruge på hammermøllen ved Kronborg [3]).
16. Der skal erfares om en god karl, som man kan bruge til toller i Rendsborg.
17. Gregers Høgs gård på Fyn er buden mig til købs for 20.000 daler, til hvilken at betale jomfru Lisebet Sophie før kan komme end til en stor gård [4]).

Brev 302/5 * 10. Juli 1643

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er kommen til Haderslev og vil der oppebie Rigsraadet, naar Mødet i Kolding er forbi. Et glemt Punkt i Instrux- [fortsættes på næste side]

(Brev 302 begyndelse):
Kongen er kommen til Haderslev og vil der oppebie Rigsraadet, naar Mødet i Kolding er forbi. Et glemt Punkt i Instruk-

Oversættelse til nudansk (Brev 302 begyndelse):
Kongen er kommet til Haderslev og vil der oppebie [afvente] rigsraadet, når mødet i Kolding er forbi. Et glemt punkt i instruk-

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 357. Langebek antyder, at Læsemaaden „lecker“ er usikker.
[2]) 26. April 1643 var M. Markus Christensen Humble, Sognepræst i Karleby paa Falster, bleven beskikket til Sognepræst ved den nye Kirke, „som vi naadigst lader bygge her udenfor“ Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 246). Foreløbig blev han dog i sit Kald paa Falster, hvilket han heller ikke fratraadte, fordi han i August 1643 fik Befaling til at gaa til Osnabrück som Gesandtskabspræst. Endnu 1647 betegnes han som designeret Præst ved den nye

Kirke. 1650 kaldtes han til Sognepræst i Faarevejle, og 1655 blev han Biskop i Stavanger; † 1661 (Barfod, Dan falsterske Gejstligheds Personalhist. I, 161. 166).
[3]) Jvfr. ovfr. S. 361.
[4]) I Følge Langebeks Vedtegning var den sidste Post overstreget i Orig. — Gregers Høg ejede Rørbæk i Nærheden af Kjærteminde. Ligesom Christian IV havde skjænket sin Søn Ulrik Christian Gyldenløve det nærliggende Ulriksholm (Skinnerup) og endnu var i Færd med at udvide Godset dertil (jvfr. forrige Bind S. 3 og Brevet af 28. Novbr. 1643), saaledes var han

Side 367

Brev 302/5 * 10. Juli 1643 (fortslutning)
tionen for Gesandterne, der skulle til Osnabrück, skal forelægges Raadet til Betænkning. — Geh. Ark.

Ieg Er ydag formyddag, gud werre löffuit, wel hiid fra Roest [1]) ankommen Och achter Nest gudtz hiielp her att abuardte Riigens Raadtz ankomst, Naar ded, som y kolding er at forrette [2]), haffuer Erlangiit syn Ende.
Der Er forglemdt nogit y Instruxtionen, som gesandterne skal haffue med, som Endeligen uyl føris derind i, Huoroffuer Riigens Raad skal siige mig derris betenckende. Vale. Aff Hadersleffhus den 10 Iulij Anno 1643.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse til nudansk:
tionen for gesandterne, der skulle til Osnabrück, skal forelægges rådet til betænkning. — Geh. Ark.

Jeg er i dag formiddag, Gud være lovet, vel hid fra Røst [1]) ankommen og efter næst Guds hjælp her at afvente rigens råds ankomst, når det, som i Kolding er at forrette [2]), haver erlanget sin ende.
Der er forglemt noget i instruktionen, som gesandterne skal have med, som endelig vil føres derind i, hvorover rigens råd skal sige mig deres betænkning. Vale. Af Haderslevhus den 10. Julij Anno 1643.
Christian.

Udskrift (oversat): Kansleren H. Christian Thomisen til hænde.

Brev 303/5 * 12. Juli 1643

Til Rigsraadet.

Kongen vil vide, hvorledes det mener, at Gesandterne i Osnabrück bør stille sig til Spørgsmaalet om Pommerns Overladelse til Sverige. — Geh. Ark.

Diplomatisk transskription:
Epthersom ded er dy gode Herrer Danmarckis Riigis Rad bekendt, at uy pa derris vnderdanige Begering Nadigst haffuer giordt vorris beste at bringe dy krygende Partiier y tysland til at indga friidtz tractaterne, Och uy Nu ded formedelst den Allerhøiiestis Nadige bystand med stor wmag och bekostning haffuer bracht ded sauyt, At dertil Er berammit en dag y Ossnabriig, som bekendt er, Och

Oversættelse Brev 303/5
Eftersom det er de gode herrer Danmarks riges råd bekendt, at vi på deres underdanige begæring nådigst haver gjort vor bedste at bringe de krigende partier i Tyskland til at indgå fredstraktaterne, og vi nu det formedelst den Allerhøjeste nådige bistand med stor umage og bekostning haver bragt det så vidt, at dertil er berammet en dag i Osnabrück, som bekendt er, og

altsaa ogsaa betænkt paa at skaffe dennes Søster Elisabeth Sophie Gyldenløve en Herregaard i denne Egn. Der blev dog ikke noget af Handelen (se Danske Atlas VI, 815), lige saa lidt som det var blevet til noget med (Knud?) Ulfeldts Afstaaelse af sin Gaard (se ovfr. S. 339).
[1]) Om Godset Røst i Angel, der ved denne Tid ejedes af Henrik Rumohr, se Archiv f. Staats- u. Kirchengesch. der Herzogthümer III, 31. Trap, Beskriv. af Slesvig S. 642 f.
[2]) Nemlig bl. a. Fornyelsen af Unionen med Hertugdømmerne (se ovfr. S. 349) og Instruxen for Gesandterne til Osnabrück.

Side 368

Brev 303/5 * 12. Juli 1643 (fortsat - slutning fra side 367)

paded inted skulle bliiffue epther, som en Retskaffen mediatori uel anstod, Da haffuer uy diidhen sendt vorris Chánseliirad D: von der lyppe, sammestedtz sig at opholde indtil uorre gesandters ankomst. Mens eptherdi uy y Instructionen, som worre gesandter Skal Medgiiffuis, desidereris (!) nogit, som for worre Riiger och landis forseckering Och worris Reputations manutenens Endeligen uiil haffuis y acht, Da haffuer uy for godt ansiiet at lade tiil os kalde Danmarckis Riigis Rad och med dem om samme leiilighed Deliberere.
Der gerenerall Baudessen senisten uar sendt til os fra kon: y Pohlen [1]), och hand fornam, at uy til den begerede Conferens med hans herre oss inted uylle Accommodere, da begerede hand at uyde, Om uy uylle tilstede, keysseren for syn commoditet skiild skulle yndrømme Suensken Pommeren, Och sagde derhuos, at hans herre uylle sende syne gesandther henad Ossnabriig och Contradicere sliig keysserens forrehaffuende, Inted thuifflendis, at uy Jo giiorde worris dertiil, aldenstund worris interesse uar større derhuos som hans herris. Huorpa uy suarede, at der hørdte god betenckende til at suare hannem dertil y En hast, Mens nar hans herris gesandter kam til Ossnabriig, Da uylle uy oss ymod dem ued worre gesandter Erklere. Huorfor dy gode herrer samme leiilighed skal betrachte och offuerueiie, huad derudi kan skee Oss och worre Riiger och lande tiil languarende friid och Roeligdt (!), Paded uorre gesandters Instruction Saledis kan bliiffue Stylerit, At dy deraff kan haffue den Information, som dy bør at haffue. Befahlendis dem hermed den Allerhøiiestis beskermelsse, Och forbliiffuer Eder samdt och y Seer En Nadige herre och konning.
Aff Hadersleffhus den 12 Iulij Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Danmarckis Riigis Rad tiil hande.

Oversættelse Brev 303/5 fortsat
på det inted skulle blive efter, som en retskaffen mediator [mægler] vel anstod, da haver vi didhen sendt voris kanseliråd D. von der Lippe, sammesteds sig at opholde indtil vore gesandters ankomst. Men efterdi vi i instruktionen, som vore gesandter skal medgives, desidereris [ønskes/kræves] noget, som for vore riger og lands forsikring og voris reputations manutenens [opretholdelse af anseelse] endelig vil haves i agt, da haver vi for godt anset at lade til os kalde Danmarks riges råd og med dem om samme lejlighed deliberere [overveje].

Da general Baudessen senisten var sendt til os fra kongen i Polen [1]), og han fornam, at vi til den begærede conferens [konference] med hans herre os inted ville accommodere [føje], da begærede han at vide, om vi ville tilstede, kejseren for sin commoditet skyld skulle indrømme svensken Pommern, og sagde derhos, at hans herre ville sende sine gesandter henad Osnabrück og contradicere [gå imod] slig kejserens förehavende, inted tvivlende, at vi jo gjorde vories dertil, aldenstund vories interesse var større derhos som hans herris. Hvorpå vi svarede, at der hørte god betænkning til at svare ham dertil i en hast, men når hans herres gesandter kom til Osnabrück, da ville vi os imod dem ved vore gesandter erklære. Hvorfor de gode herrer samme lejlighed skal betragte og overveje, hvad derudi kan ske os og vore riger og lande til langvarende fred og rolighed, på det vore gesandters instruction således kan blive styleret [affattet], at de deraf kan have den information, som de bør at have. Befalende dem hermed den Allerhøjeste beskyttelse, og forbliver eder samt og især en nådig herre og konge.
Af Haderslevhus den 12. Julij Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Danmarks riges råd til hænde.

[1]) Om General Baudissins Sendelse fra Kongen af Polen til Christian IV i Foraaret 1643 se Fridericia, anf. Skr. II, 321.

Side 369

Brev 304/5 * Omtr. 12. Juli 1643

Til Rigsraadet (?).

Kongen fremhæver Betydningen af det pommerske Spørgsmaal ogsaa med Hensyn til Polen og tilraader at slutte sig til Kejseren mod Sverige. Der skal tænkes paa Midler til at dække Udgifterne ved Deltagelsen i Fredsunderhandlingerne. — Geh. Ark.

Huos dette kon: aff Polens anmoden, Pommeren angaendis, Er uel at haffue y acht, At saframdt kon: y Pohlen mercker, at uy intid lader oss Pommeren uerre angelegen, Da er at befriichte, at hand griiber Pommeren an, fordi at Suensken er hannem En fordechtig Naboe, Och keysseren som Suoger heller vnder kon: y Pohlen Pommeren End Suensken. Och om endskøndt Styllestanden ymellom Pohlen och Suerrig inted er Endt, Da kan ded inted gōrre til sagen, ty densamme er oprettit pa dy Steder, som Suensken och Pohlen haffde y henderne, dentyd styllestanden bleff giiordt. Slager man sig fra werckit, and Pohlacken spiller meyster y Pommeren, som lettelig ske kan, aldenstund Nationem Er let at bringe dertil, Eptherdi den haffuer gaffn deraff at foruendte. Saat den kan pro libitu skiiffte landit yblandt sig, Da bliiffuer uy werre fexerit med Polacken End med Suensken. Huorfor ded er best, at man y tyde tencker derpa, huorledis uorris gesandter skal comportere sig, Nar kon: y Pohlens gesandter haffuer hafft Audiens y Ossnabriig och proponerit ded, som sagdt Er. Tii Eptherat samme gesandter haffuer hafft Audiens, da kan uorre gesandter inted lenger Agere offitium Mediatoris, aldenstund sagen gaar os liige sa ner an som kon: y Pohlen. Huorfor ded er tygange Seckerer for oss, Naar keysseren haffuer Ratificerit Amnistiam y tyssland, at uy med kon: y Pohlen springer keysseren bye ymod Suensken, Tii ded er ded rette fundamentum til friid och Roelighed, at Enhuer far siit igen. Och er ded fuld och fast uorris mening, at Naar Suensken mercker, at den generall Amnistia aff keysseren beuylgis, Och uy med kon: y Pohlen

Oversættelse Brev 304/5

Hos dette kon: af Polens anmoden, Pommeren angaendis, er vel at have i acht, at såfremt kon: i Polen mærker, at vi intet lader os Pommeren være angelegen, da er at befrygte, at han griber Pommeren an, fordi at svensken er hannem en fordægtig nabo, og kejseren som svoger heller under kon: i Polen Pommeren end svensken. Og om endskønt stillestanden imellem Polen og Sverige inted er endt, da kan det inted gøre til sagen, thi densamme er oprettet på de steder, som svensken og Polen havde i hænderne, dentid stillestanden blev gjort.
Slager man sig fra værket, og polakken spiller mester i Pommeren, som lettelig ske kan, aldenstund nationem er let at bringe dertil, efterdi den haver gavn deraf at forvente. Såat den kan pro libitu [efter behag] skifte landet iblandt sig, da bliver vi verre fexerit [forbitrede/snerreri] med polakken end med svensken. Hvorfor det er best, at man i tide tænker derpå, hvorledes vores gesandter skal comportere sig, når kon: i Polens gesandter haver haft audiens i Osnabrück og proponeret det, som sagt er. Thi efterat samme gesandter haver haft audiens, da kan vore gesandter inted længer agere officium mediatoris [udføre mæglerens embede], aldenstund sagen går os lige så nær an som kon: i Polen. Hvorfor det er ti gange sikrere for oss, når kejseren haver ratificeret amnistiam [amnestien] i Tyskland, at vi med kon: i Polen springer kejseren bi imod svensken, thi det er det rette fundamentum til fred og rolighed, at enhver får sit igen. Og er det fuld og fast vores mening, at når svensken mærker, at den general amnistia af kejseren bevilges, og vi med kon: i Polen

Side 370

Brev 304/5 * Omtr. 12. Juli 1643 (fortsat - slutning fra side 369)

holder med keysseren, da kommer dy snardt y anden tancker.
Herhuos skal haffuis y acht, huor Reiisse pengen tiil gesandterne skal tagis, item sa lenge dy fortøffuer y Ossnabrig, item tiil forehring til adskiillige persohner, som man til tractaternis befoddering faar at bruge.
NB: Marsalck [1]) och den, som skal haffue pengen y henderne.
Udskrift: Memoriall [2]).

Oversættelse Brev 304/5 slutning
holder med kejseren, da kommer de snart i anden tanker.
Herhos skal haves i agt, hvor rejsepenge til gesandterne skal tages, item så længe de fortöffer i Osnabrück, item til foræring til adskillige personer, som man til traktaternes befodring får at bruge.
NB: Marskalk [1]) og den, som skal have pengene i hænderne.
Udskrift (oversat): Memorial [2]).

Brev 305/5 * 20. Juli 1643

Til Peder Vibe.

Rygtet om Afsendelsen af en dansk Gesandt til Stockholm er falsk. Kongen hævder sin Ret til Pantet i Meklenborg. Har det danske Admiralitet afsagt uretfærdige Domme, vil Kongen paa ingen Maade tage det i Forsvar, men gjøre Uretten god igjen. — Geh. Ark.

Dyne thuende Skriiffuelser, daterit den 1 och 8 Huius, Erre mig pa en tyd tilhande kommen. Den første angaendis En gesandter, som herfra foruentis [3]), Da er mig derom inted beuyst. Pa ded Meckelborgiiske Pandt haffuer

Oversættelse Brev 305 begyndelse:
Dine tvende skrivelser, dateret den 1. og 8. huius [denne måned], erre mig på en tid tilhånde kommen. Den første angående en gesandter, som herfra forventes [3]), da er mig derom inted bevist. På det meklenborgiske pant haver

---

[1]) 17. Juli udnævntes Frands Powisch til Marskalk hos Gesandterne, der skulle til Osnabrück, og det paalagdes ham at møde 30. Juli i Glückstadt (Fynske Tegn. VI, 239). Samme Dag fik Hofmarskalken Knud Ulfeldt Brev om at befale to Hofjunkere at holde sig færdige inden 14 Dage til at opvarte de Gesandter, som skulde til Osnabrück; desuden skulde to af Kancelliet gjøre samme Tjeneste (Sjæll. Tegn. XXVIII, 63).
[2]) Det er urigtigt, naar der hos Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 331 tales om to egenh. udaterede Memorialer af Kongen til Rigsraadet fra denne Tid. Den ene er den som Nr. 139 ovenfor aftrykte.
[3]) Samme Rygte var ogsaa udbredt i Danmark, hvor Cracau's Sekretær i Sommerens Løb hørte Jørgen Vind og Christoffer Ulfeldt nævne som dem, der skulde gaa som Gesandter til Sverige (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 357).

Side 371

Brev 305/5 * 20. Juli 1643 (fortsat - slutning fra side 370)

ieg fiihre keyssers confirmation Och achter inted at lade mig ded affsnacke, Tii ieg och mit pandt haffuer ingen gemenskab med kriigen y tyslandt.
Att H: aff Meckelenborg skulle haffue fat penge aff mig, fordi at hand skulle fauorisere mig y den sag, ded er inted Sanden, ty samme herre fyck aldrig en skylling aff mig, ickeheller skal hand faa dem, ty ieg achter inted at giiffue ud for ded, ieg haffuer ret tiil
Wiil dii gode herrer comportere sig saledis y samme sag, som ded for gud y himmelen och alle Erlige folck forsuarligdt kan were, da belader [1]) sig inted med den sag, ty ded er til ingen tyng godt vden til at sette vndt ymellom Riigerne, Huilckit du dennom med god leiilighed skaldt demonstrere.
Angaendis dy, som wyl Steffne Admiralitetit, Om dy uyste, Nar herredagen skal Staa, dem skaldtu forseckere, at om dy uyl lade mig uyde, huorudi dy Admiralitetit haffuer at beskylde, Och ieg befynder dennom at uerre sked for Neer, Da skal dennom uden uyder wmag derris godtz ygengiffuis. Wiil dy Steffne, da kan dy ded gōrre thu eller tre vgger epther S: Myckelssdag, Pa huilcken tyd Ieg achter med gudtz [2]) at uerre heer Och huos mig haffue Riigens Raad [3]).
At dy Suenske ministri Io gerne Saa, at myne vnderdan ochsa kunde nogen wrichtighed y tollen offueruyssis, ded er letteligen at troe, Mens huem der vnderstar sig Sliigdt at gōrre, hand ma Sta syn Eiigen Ewentyr.
Aff københaffuen Slodt den 20 Iulij Anno 1643.
Christian.
Udskrift: A: M: M: wybe.

Oversættelse brev 305/5 fortsat
jeg føre kejserens confirmation og agter inted at lade mig det afsnakke, thi jeg og mit pant haver ingen gemenskab med krigen i tyskland.
At H. af Meklenborg skulle have fat penge af mig, fordi at hand skulle favorisere mig i den sag, det er inted sanden, thi samme herre fik aldrig en skilling af mig, ikke heller skal han få dem, thi jeg agter inted at give ud for det, jeg haver ret til.
Vil de gode herrer comportere sig således i samme sag, som det for Gud i himmelen og alle ærlige folk forsvarligt kan være, da belader [1]) sig inted med den sag, det er til ingen ting godt uden til at sætte ondt imellem rigerne, hvilket du dennom med god lejlighed skal demonstrere.
Angående de, som vil stævne admiralitetet, om de viste, når herredagen skal stå, dem skal du forsikre, at om de vil lade mig vide, hvorudi admiralitetet haver at beskylde, og jeg befinder

dennom at være sket for nær, da skal dennom uden yder umage deres gods igengives. Vil de stævne, da kan de det gøre to eller tre uger efter S. Mikkelsdag, på hvilken tid jeg agter med Guds [2]) at være her og hos mig have rigens råd [3]).
At de svenske ministri jo gerne så, at mine undersåtter også kunne nogen urigtighed i tollen overvises, det er letteligen at tro, men hvem der understår sig sligt at gøre, han må stå sin egen eventyr.
Af Københavns Slot den 20. Julij Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): A. M. M. Vibe.

[1]) Her mangler Ordet: de.
[2]) Tilføj: Hjælp.
[3]) 5. Septbr. fik Korfitz Ulfeldt med flere (nemlig Christian Thomesen Sehested og Jørgen Vind) Brev, at da 4 Borgere i Stockholm havde ønsket Kommissariar til at undersøge

Side 372

Brev 306/5 * 21. Juli (?) 1643

Til Korfitz Ulfeldt.

Om Arbejder ved en af Kaminene udenfor Kjøbenhavn og paa Rundetaarn. Kongen vil have Besked om den svenske Enkedronnings Ankomst til Preussen. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Dy huggen sten y kammen ued Lønpordten [2]) uyl affbrydis och tilsyde leggis, ty ded uaar skaade, at dy samme skulle komme tyl inted, ty dy haffuer kost mangen daler, førend dy kam der at liigge. Dy trende syder, nemblig kammen y sig selffuer och den ene Syde ud til Graffuen, der som Fysken uaar udi, ymod D: Pays Lossomendt, kan først brydis vd, och siiden den Siide ud til dammen, som nu fyllis. M: Anemøller skal tage taggit aff ded runde tyngist, som staar offuen pa den trinde Tarn, Och skal M: Hans paa Holmens Smydie gōrre et werck aff Iern derpa, som kan teckis med kobber.
I Afften epther Moltyd skaldtu komme tiil mig her ude och gōrre relation om Enckidronningen aff Suerrigs Ankomst y Prissen. Vale.
Aff Rossenborg den 21 Iunii Anno 1643.
Christian.
Med ded Skiib med ded tømmer henad Glyckstadt uyl ylis, at ded kommer fordt.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse Brev 306/5
De huggen sten i kammen ved Lønporten [2]) vil afbrydes og tilsides lægges, thi det var skade, at de samme skulle komme til intet, thi de haver kost mangen daler, førend de kom der at ligge. De trende sider, nemlig kammen i sig selv og den ene side ud til graven, der som fisken var udi, imod D. Pays lossement, kan først brydes ud, og siden den side ud til dammen, som nu fyllis. M. Anemøller skal tage taget af det runde tyngst, som står oven på det trinde tårn, og skal M. Hans på Holmens smedje gøre et værk af jern derpå, som kan tækkes med kobber.
I aften efter måltid skal du komme til mig her ude og gøre relation [beretning] om enkedronningen af Sveriges ankomst i Preussen. Vale.
Af Rosenborg den 21. Junii Anno 1643.
Christian.

Med det skib med det tømmer henad Glückstadt vil iles, at det kommer fort.
Udskrift Rigens hofmester til hænde.

_____
paakjende en Dom af Admiralitetet, hvorved deres Skibe og Gods vare tildømte Kronen, skulde de være Kommissarier (Sjæll. Tegn. XXVIII, 97, jvfr. 100). Jvfr. Brevene af 12. Oktbr. og 7. Novbr. 1643.
[1]) Brevets Datum er ikke rigtigt, thi 21. Juni var Kongen i Glückstadt, og at Brevet paa den anden Side ikke er skrevet her, saa at det er Dateringsstedet, der er fejlskrevet, fremgaar af Indholdet. Ogsaa Afskriften i Kallske Saml., 4., Nr. 441 har samme urigtige Datum.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 293.

Side 373

Brev 307/5 * 30. Juli 1643

Til Korfitz Ulfeldt.

Der skal gøres en Kjørevej op paa Volden om Kjøbenhavn. — Geh. Ark.

Ieg haffuer ydag wiist Hans Ohnemøller Och Tommiss wolmeister [1]), huor Ieg uyl haffue En wey fraa den Murede broe ued lønpordten oppaa wollen, saat man kan køre derop, Huorfor du skaldt werre dem behiielppelig til ded, som dy dertil behøffuer. Vale.
Aff køben: Slott den 30 Iulij Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Hoffmeisteren tiill hande.

Oversættelse til nudansk:
Jeg haver i dag vist Hans Ohnemøller og Tommis volmester [1]), hvor jeg vil have en vej fra den murede bro ved Lønporten op på vorden, såat man kan køre derop, hvorfor du skal være dem behjælpelig til det, som de dertil behøver. Vale.
Af Københavns Slot den 30. Julij Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Hofmesteren til hænde.

Brev 308/5 * 1. August 1643

Til Korfitz Ulfeldt.

Tømmermanden, som har opført Spiret paa det store Taarn paa Kronborg, skal tage det ned og tække Taarnet, som det var før. En Mand, der er ansat til at skulle have Opsigt med Salpetersyderierne, skal afsættes. — Geh. Ark.

Eptherdi tømmermanden, som haffuer giiordt Spiidtzen her pa ded store tarn [2]), Indted den Epther myn befahling, mens epther siit egiit tycke giiordt haffuer, Da skal hand tilholdis at begiiffue sig hiid och tage den Neder igen, Och skaffe tarnit Saledis teckiit igen, som ded uar før, Saat wyndteruandit inted gør skade pa Muren. Och bør hand betale mig tømmerit, som hand y dy made forderffuit haffuer [3]). Om Nu samme danneman uyl lenge trycke siig,

Oversættelse Brev 308/5

Efterdi tømmermanden, som haver gjort spidsen her på det store tårn [2]), indted den efter min befaling, mens efter sit eget tykke gjort haver, da skal han tilholdes at begive sig hid og tage den neder igen, og skaffe tårnet således tækket igen, som det var før, såat vintervandet inted gør skade på muren. Og bør han betale mig tømmeret, som han i de måder fordervet haver [3]). Om nu samme dannemand vil længe trykke sig,

[1]) Thomas Hansen.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 313.
[3]) Tømmermanden Jochim Qvandt i Helsingør arbejdede paa Kronborg, og blandt det meget, der opføres i Kronborg Lens Regnskab 1643–44 paa Udgiftskontoen til ham, findes ogsaa „Deler til at klæde det store Taarn med paa Kronborg, som igjen efter

Side 374

Brev 308/5 * 1. August 1643 (fortsat - slutning fra side 373)

saat tarnit inted for wyndther skulle bliiffue tackt igen, som sagdt Er, Da westu uel Raad tiil sliiggen Munsoir.
Christoffer Suencke haffuer med Lystighed bracht den forrige krudmager En bestylling tiil weiie, At hand skulle haffue opsicht pa dem, som Syer Salpeiiter, aff huylcken Opsicht Ieg ingen tyeniste, mens skade haffuer, sauyt hans Løn angaar, Huorfor hand Strax skall affskaffis [1]). Vale.
Aff Croneborg den 1 Augu: Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Hoffmeisteren til hande.

Oversættelse: Brev 308/5
såat tårnet inted for vinter skulle blive tækket igen, som sagt er, da ved du vel råd til sliggen Monsieur.
Christoffer Swencke haver med lystighed bragt den forrige krudmager en bestilling til veje, at han skulle have opsigt på dem, som syer salpetersyderier, af hvilken opsigt jeg ingen tjeneste, mens skade haver, såvidt hans løn angår, hvorfor han straks skal afskaffes [1]). Vale.
Af Kronborg den 1. Augu: Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Hofmesteren til hænde.

Brev 309/5 * 2. August 1643

Til Korfitz Ulfeldt.

Skibet Havhestens Afrejse til Glückstadt skal paaskyndes. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Ieg habis, at hauhesten Numehr Er tillad med ded gudz, hand skall føre hen ad Glyckstadt, huor for du skaldt skynde pa dem, som Er befahlet samme skiib. Capiteinen skall befahliis att gaa [2]) lyge herfra henad

Oversættelse: 309/5
Jeg håbes, at havhesten nuhver er tilladt med det Gud, han skal føre hen ad Glückstadt, hvorfor du skal skynde på dem, som er befalet samme skib. Kaptajnen skal befales at gå [2]) lige herfra henad

kgl. Maj.s naadigste Befaling blev nederbrudt". Ogsaa en Murmester, Peter v. Lüneburg, fik Betaling for Materialierne til en Mur, 2 Alen i Højden og 3 Alen i Tykkelsen; de vare brugte „til det store Taarn, som Spiret skulde have været paabygt paa Kronborg". Tømmerarbejdet til Taarnet paa Kronborg leveredes 1642 af Tømmermanden Bertel Beyer i Kjøbenhavn, som i Arbejdsløn 1643 fik udbetalt i alt 547 Rdl. (Rentemestr. Regnsk.). Skulde det maaske være ham, der sigtes til i Brevet Nr. 253?

[1]) 13. Marts 1641 havde Mikkel Gertsen faaet Opsynet over alle Salpetersyderierne i Danmark og Holsten. Der kan vist ingen Tvivl være om, at det er til ham, Kongen sigter, skjønt det hedder hos Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 206, at han fratraadte Bestillingen Aarsdagen efter sin Udnævnelse (jvfr. Dsk. Mag. V, 212). Listen hos Grundtvig over Krudtmagerne (anf. Skr. S. 202) ender med Aaret 1618.

[2]) Efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.); Klev. har: han.

Side 375

Brev 309/5 * 2. August 1643 (fortsat - slutning fra side 374)

Elffuen och saa søge Glyckstadt. Vale. Aff Croneborg den 2 Aug: Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Hoffmeisteren tiill hande.

Oversættelse Brev 309/5 forsat
Elven og så søge Glückstadt. Vale. Af Kronborg den 2. Aug: Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Hofmesteren til hænde.

Brev 310/5 * 5. August 1643

Til Korfitz Ulfeldt.

Der skal antages en Murmester i Stedet for den syge til at opføre et Vandtaarn ved Frederiksborg. Christoffer Urne skal adspørges om en i en Dombog foretagen Rettelse. — Geh. Ark.

Epthersom Ieg gerne haffude ded wand op pa myn stue her pa slottid, och ded inted kan skee, førend tarnit, som wandit først skal føris op, bliiffuer ferdigdt [1]), Och murmeisteren her Er med suaghed befalden, at hand dertil inted kan brugis, Huorfor du skaldt skaffe En anden hiid, som ded kan forrette. Der ligger Ingen macht pa, om hand Er inted sa konstig, ty der er ingen konst pa samme taarn att gōrre
Och Eptherdi ieg formercker, at H: Christoffer wrne Er kommen til køben: [2]), Hvor arsagen dig bekendt Er, huorfor der uar bud Epther hannem, Da skaldtu Erfahre aff hannem y dy andriis Neruerrelse, Om ded er sked med hans wyllie, at ded, som y den dom med anden hand och bleck skreffuet Er, sked Er [3]). Vale. Aff frederigsborg den 5 Augusti Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Hoffmeisteren till hande.

Oversættelse Brev 310/5
Eftersom jeg gerne havde det vand op på min stue her på slottet, og det inted kan ske, førend tårnet, som vandet først skal føres op, bliver færdigt [1]), og murmesteren her er med svaghed befalden, at han dertil inted kan bruges, hvorfor du skal skaffe en anden hid, som det kan forrette. Der ligger ingen macht på, om han er inted så konstig, thi der er ingen konst på samme tårn at gøre.

Og efterdi jeg formerker, at H. Christoffer Urne er kommet til København [2]), hvor årsagen dig bekendt er, hvorfor der var bud efter ham, da skal du erfare af ham i de andres nærværelse, om det er sked med hans villie, at det, som i den dom med anden hånd og blæk skrevet er, sked er [3]). Vale.
Af Frederiksborg den 5. Augusti Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Hofmesteren til hænde.

---

[1]) Allerede tidligere var der lagt Vandledninger ind i Slottet (Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 261), men de maa være blevne ubrugelige (jvfr. forrige Bind S. 218).
[2]) Fra Tranekjær, som han havde i Forlening siden 1642, da han fratraadte Stillingen som Norges Statholder. Han havde under 29. Juli sammen med Christoffer Ulfeldt og Hans Lindenov faaet Ordre til med det allerførste at begive sig til Kjøbenhavn (Sjæll. Tegn. XXVIII, 69).
[3]) Jvfr. Brevet Nr. 313.

Side 376

Brev 311/5 * 7. August 1643

Til Tolderne i Sundet.

De skulle udbetale en Sum Penge til Tolderen Henrik Müller. — Geh. Ark., Bilag til Sundtoldregnsk. 1643.

Tollerne y Helsingør skal aff dy første penge, dy oppeberre, lade Hendrich Møller bekomme Nytussind Syuff hundriit och tre och halffierdesindztyue daler.
Frederigsborrig den 7 Augustj Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Tollerne y Helsingør till hande.

Oversættelse Brev 311/5
Tolderne i Helsingør skal af de første penge, de oppebærer, lade Henrik Møller bekomme ni tusind syv hundrede og tre og halvfjerdsindstyve daler [9783 daler].
Frederiksborg den 7. Augusti Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Tolderne i Helsingør til hænde.

Brev 312/5 * 7. August 1643

Til Tolderne i Sundet.

Kongen sender dem en Del Penge til at udfylde den Sum, de skulle betale Henrik Müller. — Geh. Ark., Bilag til Sundtoldregnsk. 1643.

Tyl dy Nytussind syuhundrit fem och halffierdesindztyue daler, som tollerne y Helsingør y forrige Ordinandtze [1]) Erre befahliit at giiffue Hendrich Møller, skal disse tussind otte och halffemstentyue (!) Rossonobeler och sex och tyue goldt gylden, sauyt dy strecke kan, brugis [2]).
Frederigsborg den 7 Augustj Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Tollerne y Helssingør tiil hande.

Oversættelse Brev 312/5
Til de ni tusind syv hundrede fem og halvfjerdsindstyve daler, som tolderne i Helsingør i forrige ordinance [1]) erre befalt at give Henrik Møller, skal disse tusind otte og halvfemsindstyve (!) rosenobler og seks og tyve guldgylden, såvidt de strække kan, bruges [2]).
Frederiksborg den 7. Augusti Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Tolderne i Helsingør til hænde.

[1]) Brevet Nr. 311.
[2]) Vedlagt Kvittering, udstedt af Henrik Müller, kgl. Maj.s Tolder for Kjøbenhavn, til Tolderne i Øresund Jonas Heinemark og Mads Mortensen, dat. Kjøbenhavn 31. Aug. 1643, lydende paa 1098 Rosenobler (hver beregnet til 17 Ort), 26 Guldgylden (hver beregnet til 5 Ort) og 5074 Rdl., i alt 9773 Rdl.

Side 377

Brev 313/5 * 8. August 1643

Til Korfitz Ulfeldt.

Om de af Jens Bjelke i en Dombog gjorte Tilføjelser. Kongen drager paa Jagt og vil derefter over Kjøbenhavn rejse til Holsten. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Ieg fornemmer aff dyn skriffuelse, som Brockenhus [1]) haffde med sig, at H: Christoffer wrne er kommen tyl køben h:, Mens ieg finder inted, hvad hand svarer til ded, som Iens Byelcke haffuer lynirt y dommen in margine. Naar ieg seer H: Oluff Passbergs Erklering om samme Leiilighed, da uyl ieg sige myn mening derom. Ieg kan inted erindre mig sliigdt at haffue befahlit. Prothocollit bør at uysse os, hvad affsagdt er. Ieg drager y dag henad Halsnes [2]), der at iage y morgen. Strax epther ad Iachten er holden, da achter ieg, om Gud uyl, at begiiffue mig henad køben h: och derfra offuer ad Holsten. Vale. Frederigsborg den 8 Augusti Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Brev 314/5 * 8. August 1643

Til Korfitz Ulfeldt.

En Betaling om at modtage Tolden ved Christianspris skal sendes til Axel Urup. og et Flag skal forfærdiges til Blokhuset ved Glückstadt. — Geh. Ark.

Herhuos haffuer du den befahlning til Axel wrup om tollen ued Christianspriis at Emphange, Huilcken du, med ded første ske kan, hannem skaldt tilskycke.

Oversæt: Brev 314/5
Herhos haver du den befaling til Axel Urup om tollen ved Christianspris at undfange, hvilken du, med det første ske kan, ham skal tilskikke.

[1]) Sekretæren i det danske Kancelli Otte Brockenhuus.

[2]) Den Halvø, der skyder sig ud nord for Roskilde Fjord ved Frederiksværk.

Side 378
Brev 314/5 * 8. August 1643 (fortsat - slutning fra side 377)

Der skal forferdigis En flag til Blockhussit ued glyckstadt Och med første leiilighed diidhen forskyckis Endthen til landtz eller wandtz.
Vale. Friderigsborg den 8 Au: Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Hoffmeisteren til hande.

Oversættelse Brev 314/5 fortsat
Der skal forfærdiges et flag til blokhuset ved Glückstadt og med første lejlighed didhen forskykkes enten til lands eller til vands.
Vale. Frederiksborg den 8. Au: Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Hofmesteren til hænde.

Brev 315/5 * 8. August 1643

Til Tolderne i Sundet.

De skulle efterhaanden lægge 15,000 Rdl. til Side til Grev Valdemar Christians Rejse. — Geh. Ark.

Tollerne y Helsingør skal Eptherhanden sette femthen tussind daler tiilsyde, som dy ymod greff woldemar Christians Reiisse ad Muskou skal tiilstylle Riigens Hoffmeister Och aff hannem sig lade kuytere.
Frederigsborg den 8 Augustj Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Tollerne y Helsingør tiil hande.

Oversættelse Brev 315/5
Tolderne i Helsingør skal efterhånden sætte femten tusinde daler tilside, som de imod grev Valdemar Christians rejse ad Moskva skal tilstille rigens hofmester og af ham sig lade kvittere.
Frederiksborg den 8. Augusti Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Tolderne i Helsingør til hænde.

Brev 316/5 * 13. August 1643

Til Frederik Günther.

Kongen sender ham et Udkast til en Overenskomst mellem Prinsen og Hertug Frederik og forlanger hans Betænkning derover. — Geh. Ark.

Hiibei hastu den verdrag, So ich im wyllen gehabdt zuiisken dem Prindtzen vndt dem Erdtzbiiskop auf zurichten [1]),

Oversættelse Brev 316/5
Herved hast du den vedtægtsaftale [verdrag], som jeg i sin villie haft har mellem prinsen og erzbiskoppen at oprette [1]),

[1]) Se herom flere Breve fra 1642 (Nrr. 143, 152 og 167) og Slange S. 1159. Det endelige Arveforlig er af 7. Oktbr. 1643 (Geh. Ark., kgl. Testamenter Nr. 4 a). Den 10. Oktbr. skrev Prinsen fra Rendsborg til Korfitz Ulfeldt: „Min Broders Bilager er Gud ske loff wel offverstanden, oc er Gud ske loff nu klaret

Side 379

Brev 316/5 * 13. August 1643 (fortsat - slutning fra side 378)

welchen der Priindtz in viilen zu corrigiren sich vndterstanden, so in margine zu finden. Als solltestu denselben durchsehen vndt miir deine gedancken daruber Nach der Predichte Endtdecken. Dubia seindt leiicht zu machen, Aber der Author Soldthe dabei gesetzet haben, wii man durch Eiine bessere maniir dii Briider Me mortuo in gute Bruderliche Eiinigkeitt Zu haldten steen (!).
Rossenburg den 13 Au: Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Friderich gunther zu handen.

Oversættelse Brev 316/5
hvilken der prinsen i vilden [mange ting] at korrigere sig understod, som in margine [i marginen] at finde. Altså solltest du denselben gennemsse og mig dine tanke derover efter prædiken endt dække [meddele]. Dubia [tvivlsspørgsmål] er lette at gøre, aber [men] author [forfatteren] skulle derby settet haben, wie man durch eine bessere manér de brødre me mortuo [efter min død] i god broderlig enighed at holde steen (!).
Rosenborg den 13. Au: Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Frederik Günther til hænde.

Brev 317/5 * 16. August 1643

Til Christen Thomesen Sehested.

Om Besættelsen af det ledige theologiske Professorat i Sorø. — Geh. Ark.

Epthersom dig bekendt Er, at Ieg uar tylsindtz at bruge myn Hoffpredikandt y glyckstadt [1]) y Soer Acchedemj. Och ieg nu aff Chanseler Reuendtlou fornemmer, at hand sig vndskiilder for siin alder skiild [2]), Och fordi at hand haffuer lenge werrit fra samme exersitio, sliigdt inted kunde Acceptere, Da haffuer ieg uyllit dig sliigdt lade uyde. Chanseler Reuendtflous mening Er, at samme hoffpredikandt skal uerre y den mening, at der Er nogit tagen fra samme tiieniste och lagdt tiil en anden professori. Om ded saa Er, ded Er dig best bekendt, huilckit dog uyl causere dedsamme huos andre, om ded saledis siig befinder. Chanseler Reuendtlou beretter sig at haffue

Oversættelse Brev 317/5
Eftersom dig bekendt er, at jeg var tilsinds at bruge min hofprædikant i Glückstadt [1]) i Sorø akademi. Og jeg nu af kansler Reventlow fornemmer, at han sig undskylder for sin alders skyld [2]), og fordi at han haver længe været fra samme exercitio [øvelse/virksomhed], sligt inted kunde

acceptere, da haver jeg villet dig sligt lade vide. Kansler Reventlows mening er, at samme hofprædikant skal være i den mening, at der er noget taget fra samme tjeneste og lagt til en anden professori. Om det så er, det er dig best bekendt, hvilket dog vil causere [forårsage] det samme hos andre, om det således sig befinder. Kansler Reventlow beretter sig at have

[1]) Johan Rotlöben (jvfr. forrige Bind S. 418). At ansætte ham i Sorø maa være faldet Kongen ind, efter at Johan Reinboth havde sagt nej dertil (se ovfr. S. 341).
[2]) Han var 50 Aar gammel (født 1593).

Side 380

Brev 317/5 * 16. August 1643 (fortsat - slutning fra side 379)

taliit med D: Clodtziio [1]) om En anden, som haffuer slagiit D: Bodtsack for y dandtziig [2]), som hand formener at uylle Acceptere samme profes, fordi hand Er keed af at disputere med dy foytinianer [3]) og kaluenister. Huad nu worris theologi iudicerer om samme person, ded skaldtu lade mig uide.
Vale. Hadersleffhus den 16 Au: Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse Brev 317/5
talt med D. Clodtzii [1]) om en anden, som haver slået D. Bodtsack for i Danzig [2]), som han formener at ville acceptere samme profes, fordi han er ked af at disputere med de socinianere [3]) og calvininister. Hvad nu vores theologi judicerer [dømmer] om samme person, det skal du lade mig vide.
Vale. Haderslevhus den 16. Au: Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Kansleren H. Christian Thomesen til hænde.

Brev 318/5 * 24. August 1643

Til Otte Brockenhuus.

Der skal udstedes Forbud til Statholderen i Norge mod, at der leveres Brænde til Kongens Skibe, som komme til de norske Havne, naar de ikke opholdes meget længe af Modvind. — Geh. Ark.

Stadholderen y Norrie skal Befahlis, At myne skiib, som kommer pa haffneren (!) der y Riigit, ingen brendeuyd skal skaffis, wdenat dy aff wynden sa lenge opholdis, at fetalliien medgar, Tii der gar ingen aff Skyben Endten pa Orloff eller kopfardi ud, som icke haffuer Brendeuyd Inde

Oversættelse Brev 318/5
Statholderen i Norge skal befales, at mine skibe, som kommer på havnen (!) der i riget, ingen brændeved skal skaffes, uden at de af vinden så længe opholdes, at victualiet medgør, thi der går ingen af skibet enten på orlov eller kofardie ud, som ikke haver brændeved inde

[1]) Stephan Klotz, siden 1636 Generalsuperintendent over den kongelige Andel af Slesvig og Holsten.
[2]) Johan Botsack, ligesom Klotz en Westfaler, fra 1630 ansat i Danzig først som Rektor, siden som Præst. Der blev intet af hans Forflyttelse til Sorø (jvfr. Brevene af 30. Aug. og 20. Novbr.), han forblev i Danzig til sin Død 1674 (Moller, Cimbria lit. II, 85. Allgem. deutsche Biographie III, 200 f.).

[3]) I Følge Jöcher, Allg. Gelehrten-Lex. I, 1282 hedder et af Botsacks Skrifter: Warnung für der neuen photinianischen Lehre. Her have vi altså Navnet paa den teologiske Retning, med hvilken Botsack laa i Strid. Jvfr. ovfr. S. 291.

Side 381

Brev 318/5 * 24. August 1643 (fortsat - slutning fra side 380)

til sadan en tyd, som hans fetalliie kan ware pa den Reiisse, som hannem befahlit Er att gōrre [1]).
Glyckxborg den 24 Au: Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Otte Brockenhus tiil hande.

Oversættelse Brev 381/5
til sådan en tid, som hans victualie kan være på den rejse, som ham befalet er at gøre [1]).
Glücksborg den 24. Au: Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Otte Brockenhuus til hænde.

Brev 319/5 * 26. August 1643

Til Korfitz Ulfeldt.

Et Brev fra Peder Vibe skal leveres Kansleren til Opbevaring som Vidnesbyrd om de Svenskes Stemning mod Kongen. Til Anskaffelse af Geværer behøves Penge, som Kongen ikke har. Tøjhuset i Glückstadt er forsynet med Skydevaaben til 15,000 Mand. Om Foranstaltninger mod de Engelske i Sundet og om Oversendelsen af en Seng til Glückstadt. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Huos dyn Skriiffuelse er mig Peder wiibis breff tilhande kommen, som herhuos dig tilskiickis til at leffuere Chanseleren ded, At hand ded gemmer til en Eptherretning pa uorre Naboers gode benegenhed ymod mig.
At udstaffere Tøyhussit med Gewehr och andit, som dertil hører, ded kan uell ske, naar Myddelen dertil skaffis, som huos mig inted fyndis. Her fyndis, Gud uerre loffuit, Gewehr paa 15 tussind mand med aldt ded, dertil behøffuis aff Støcker, store och sma, item wogne aff allehande Slaags, Huilcken Antal aff Folck Danmark inted formar at holde y Marcken.
Naar Ieg erfahrer, huorfra Pengen skal komme tiil at betale gewehrit med tiil Landfolckit, da bliiffuer der uel rad til gewehrit.
At ieg haffuer husskit dy Engelske nogit heer, ded lod ieg dig ued M: Lennardt forsta, huoraff du nocksom

Oversættelse Brev 319/
Hos din skrivelse er mig Peder Vibes brev tilhånde kommen, som herhos dig tilskikkes til at levere kansleren det, at han det gemmer til en efterretning på vore naboers gode benegenhed imod mig.
At udstaffere tøjhuset med gevær og andet, som dertil hører, det kan vel ske, når middelen dertil skaffes, som hos mig inted findes. Her findes, Gud være lovet, gevær på 15 tusind mand med alt det, dertil behøves af stykker, store og små, item vogne af allehånde slags, hvilken antal af folk Danmark inted formår at holde i marken.

Når jeg erfarer, hvorfra pengene skal komme til at betale geværet med til landfolket, da bliver der vel råd til geværet.
At jeg haver husket de engelske noget her, det lod jeg dig ved M. Lennart forstå, hvoraf du noksom

[1]) Et Kongebrev til Hannibal Sehested af det angivne Indhold udstedtes allerede samme Dag (Norske Rigsregistr. VIII, 292).

Side 382

Brev 319/5 * 26. August 1643 (fortsat - slutning fra side 381)

haffuer forstanden, huad y Sundit og pa Strømmen ske skall, naar dertil Leiilighed giiffuis. Vale.
Glyckxborg den 26 Augusti Anno 1643.
Christian.
Du faar at werre derom, at ieg offuer Land faar ded Sengisted hiid, som er bestildt tiil Erdtzbiiskoppen huos Sneckeren [1]).
Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

Oversættelse Brev 319/5
haver forstanden, hvad i Sundet og på strømmen ske skal, når dertil lejlighed gives. Vale.
Glücksborg den 26. Augusti Anno 1643.
Christian.
Du får at være derom, at jeg over land får det sengested hid, som er bestilt til erzbiskoppen hos snedkeren [1]).
Udskrift (oversat): Rigens hofmester til hænde.

Brev 320/5 * 27. August 1643

Til Korfitz Ulfeldt.

Tinfade og Tallerkener, Sengepotter, Lysestager og Bækkener skulle snarest sendes til Glückstadt, ligesaa en Seng. — Geh. Ark.

Epthersom dig bekendt Er, at der bleff taliit om tynfade och talercken, item om sengiipotter, Lyssestager och Messings Becken at bruge heer til denne forrestaende forsamling, huoraff Endnu inted Er ankommen, Huorfor du skaldt gōrre diit beste, at man faar ded hiid med ded første.
Med den seng, Bardtel snecker haffuer vnder henderne, wiil hastiis, sauit mueligdt werre kan. Vale.
Glyckxborg den 27 Au: Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

Oversættelse Brev 320/5
Eftersom dig bekendt er, at der blev talt om tinfade og tallerkener, item om sengepotter, lysestager og messingsbækkener at bruge her til denne forestående forsamling, hvoraf endnu inted er ankommen, hvorfor du skal gøre dit bedste, at man får det hid med det første.
Med den seng, Bartel snedker haver under hænderne, vil hastes, såvidt muligt være kan. Vale.
Glücksborg den 27. Au: Anno 1643.
Christian.

Udskrift (oversat): Rigens hofmester til hænde.

Brev 321/5 * 30. August 1643

Til Korfitz Ulfeldt.

Gesandter fra Rusland ere ankomne. Kongen ønsker, at Grev Valdemar Christian snart var rejst, men han frygter, at det ikke

_____

[1]) Sagtens Bertel Møller i Følge det næste Brev.

Side 383

Brev 321/5 * 30. August 1643 (fortsat - slutning fra side 382)

vil ske saa hurtig, og han vil ikke udstyre Greven efter den af denne ønskede Maalestok. — Geh. Ark.

Dii Muskouyterske gesandter Erre heer ankommen [1]), Gud giiffue, at man sa sandt haffued greffuen med hans Compani affsted.
Du skaldt see, at ded uyl staa hardt, førend greffuen kommer Nogenstedtz. Hand formener, at dy 15 tussind daler, som Ieg haffuer loffuit att forstrecke [2]), skall først amploeris, Naar hand kommer y Musko.
Dy Perl, du skriiffuer Om at werre forhanden, dy erre høiinødig, Om dy ells kan tylstrecke.
Greffuen bylder sig ind, at hand uyl formere syn statum heer pa den manehr, som grodtfiirsten hannem der y landit achter at holde, huilckit inted kan Skee. Naar hand kommer diid, da ma dy forliigis derom. Vale. Glyckxborg den 30 Au: Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

Oversættelse Brev 321/5 fortsat
vil ske så hurtig, og han vil ikke udstyre greven efter den af denne ønskede målestok. — Geh. Ark.

De moskovitiske gesandter erre her ankommet [1]), Gud give, at man så sandt havdet greven med hans kompani afsted.
Du skal se, at det vil stå hårdt, førend greven kommer nogensteds. Han formener, at de 15 tusind daler, som jeg haver lovet at forstrække [2]), skal først amploeres [anvendes], når han kommer i Moskva.
De perler, du skriver om at være forhanden, de ere højnødig, om de ellers kan tilstrekke.
Greven bilder sig ind, at han vil formere sin statum her på den manér, som storfyrsten ham der i landet agter at holde, hvilket inted kan ske. Når han kommer did, da må de forliges derom. Vale.
Glücksborg den 30. Au: Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Rigens hofmester til hænde.

Brev 322/5 * 30. August 1643

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er tilfreds med, at Dr. Botsack strax kaldes til Professoratet i Sorø. De to Hollændere, hvis Skib og Gods er konfiskeret, skulle have det tilbage igen under visse Forudsætninger. Med Hensyn til Nikkel Kocks Optræden bemærker Kongen, at enhver maa staa inde for sine Ord og Gjerninger. — Geh. Ark.

Wdaff dyn skriiffuelse haffuer ieg dyn mening Om D: Bodtsack fornommen, Och Er ieg tilfriidtz, at hand bliiffuer Nu strax Vocerit, Paded hand kan med hust[r]u

Oversættelse Brev 322/5
Ud af din skrivelse haver jeg din mening om D. Botsack fornommen, og er jeg tilfreds, at han bliver nu strax voceret [kaldet], på det han kan med hustru

---

[1]) De russiske Gesandter, hvorimellem Peter Marselis, kom i Anledning af det projekterede Ægteskab, se Slange S. 1159. Marselis's Ankomst omtales allerede i et Brev fra Kjøbenhavn af 12. Aug. (Rigsark. i Haag).
[2]) Se ovfr. S. 378.

Side 384

Brev 322/5 * 30. August 1643 (fortsat - slutning fra side 383)

och Børn for wyndther komme y Riigit med dy skiib, som fører greff woldemar Christian Offuer tiil dandtziig [1]).
Dii thuende Hollender, huiis skiib och godz Er Confischerit, fordi at dii haffuer hafft falske certificatzer, Skal faa derris igen, Naar dii beuyser sliigdt pa andre ste[d]er at ma practiceris, Indtil ded pub: edicto forbydis [2]).
Angaendis Nyckel kockis procedere, Da tør der ingen tencke, at om hand gør nogit Endthen med Ord eller gerning, At ded bliiffuer hannem skenckiit. Skal hand haffue hold pa hans Mund, Da bør dy andre ochsa haffue hold pa derris, som dennom pa alle siider Nocksom kan imponeris vnder stor straff [3]). Vale. Aff Glyckstadt den 30 Augustj Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil handen.

Oversættelse Brev 322/5
og børn for vinter komme i riget med de skibe, som fører grev Valdemar Christian ofver til Danzig [1]).
De tvende hollændere, hvis skib og gods er konfiskeret, fordi at de haver haft falske certifikater, skal få deres igen, når de beviser sligt på andre steder at må praktiseres, indtil det pub: edicto [offentlige edikt] forbydes [2]).
Angående Nikkel Kocks procedere, da tør der ingen tænke, at om han gør noget enten med ord eller gerning, at det bliver ham skænket. Skal han have hold på hans mund, da bør de andre også have hold på deres, som dennom på alle sider noksom kan imponeres [pålægges] under stor straf [3]). Vale.
Af Glückstadt den 30. Augustj Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Kansleren H. Christian Thomesen til hænde.

---

[1]) Jvfr. ovfr. S. 380.
[2]) I et Brev fra Cracau's Sekretær til sin Herre af 16. Juni 1643 omtales, at 3 hollandske Skippere ved Dom have faaet deres Skibe og Varer erklærede for Priser under Paaskud af. at Varerne maatte være hollandske, fordi Skibene vare

befragtede i Holland af Hollændere, Certepartierne oprettede i Holland og Befragternes Navne nævnte i disse og ikke de svenske Kjøbmænds, hvem Certifikaterne løde paa. Det er muligvis den samme Sag, som Christian IV skrev om til Generalstaterne den 16. Septbr. i Anledning af disses Intercession for to af Admiralitetet dømte Skippere; Kongen tilbød, at, endskjønt de havde forsømt at appellere til Herredagen, maatte de dog forelægge Dommen for 3 Rigsraader, som vare tilstede i Kjøbenhavn for at dømme i svenske Sager (Rigsark. i Haag). 18. Septbr. fik Korfitz Ulfeldt, Christen Thomesen Sehested og Jørgen Vind Brev om at være Kommissarier i Sagen mod to hollandske Skippere foruden i den mod de svenske Kjøbmænd (Sjæll. Tegn. XXVIII, 100); jvfr. ovfr. S. 371 f.).
[3]) Efter hvad den svenske Resident Strømfelt berettede til sin Regering 1. Septbr., var Christian IV meget misfornøjet med Nikkel Kocks Overgreb som Visitør og havde endog slaaet ham med sin Stok i en Kirke (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 357).

Side 385

Brev 323/5 * 3. Septbr. 1643

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen sender ham til Efterretning Zarens Begjæring med Hensyn til de danske Gesandter og udtaler sin Forhaabning overfor den hele Ægteskabs-Forhandling. — Geh. Ark.

Diplomatisk transskription:
Herhuos haffuer du grodtfiirstens Resolution pa ded, som Peter Marselius huos hannem haffuer Negotierit, at Emphange, Huoraf du Erfabrer [Erfährer], hvad grodtfiirstens hegering [begering] Er Iblandt andiit, At myne gesandter skal gõrre, nar dy der ankommer. Huorpa du y tyde skaldt tencke Och ded lade forferdige, huad som dertiil hører.
Wiil gud y himmelen giiffue lycke dertiil, At ded, som loffuis derudi, bliiffuer Eptherkommen, Da er ded werhørdt Och uyl uiist causere uorre Naboer graa haar, førend dy bekommer dem aff Alder.
Vale. Gliixburg den 3 Septem: Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

Oversættelse Brev 323/5
Herhos haver du storfyrstens resolution [beslutning] på det, som Peter Marselis hos ham haver negotieret [forhandlet] at undfange, hvoraf du erfarer, hvad storfyrstens begæring er iblandt andet, at mine gesandter skal gøre, når de der ankommer. Hvorpå du i tide skal tænke og det lade forfærdige, hvad som dertil hører.
Vil Gud i himmelen give lykke dertil, at det, som loves derudi, bliver efterkommet, da er det værhørt [overordentligt] og vil vist causere vore naboer grå hår, førend de bekommer dem af alder.
Vale. Glücksborg den 3. Septem: Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Kansleren H. Christian Thomesen til hænde.

Brev 324/5 * 3. Septbr. 1643

Til Peder Vibe.

Han skal nøje give Agt paa de Svenskes Opfattelse af Grev Valdemar Christians forestaaende Rejse og Giftermaal. — Geh. Ark.

Huad for et Øiie dii Suenske, besønderligen aff dy Beste, altiid haffuer hafft pa greff woldemar Christians giifftermal, ded er dig uel bekendt, Huorfor du skaldt anuende dyn største fliid at Erfahre derris mening om samme sags itziige beskaffenhed, Aldenstund derris fauoriter y Ham: uden al thuyffuel ued denne post lader dem forsta, at Peter Marselius Er fra Muskau hiid igen ankommen och aff mig uel Emphangen.
Der uyl y sønderlighed giiffuis acht pa derris Myner,

Oversættelse Brev 324/5
Hvad for et øje de svenske, besynderlig af de bedste, altid haver haft på grev Valdemar Christians giftermål, det er dig vel bekendt, hvorfor du skal anvende din største flid at erfare deres mening om samme sags itidige beskaffenhed, aldenstund deres favoriter i Hamburg uden al tvivl ved denne post lader dem forstå, at Peter Marselis er fra Moskva hid igen ankommen og af mig vel undfangen.
Der vil i sønderlighed gis acht på deres miner [mener/udseende],

Side 386

Brev 324/5 * 3. Septbr. 1643 (fortsat - slutning fra side 385)

Nar dy mercker, at greffuens Reiisse aff danmark settis sterck fordt, Tii ieg er uyss derpa, at dy gode herrer derudoffuer gerader y En Curiositet at Erfahre, huad weii greffuen uiil tage, Endten henad Riiga, Reuell eller Naruen, Huylcke Pladtze dy uden thuiffuel formener inted at mue Søgis, udenad Regeringen derom først bliiffuer Saluterit.
Aff glyckxborg den 3 Sep: Anno 1643.
Christian.
Udskrift: A M: M: wiibe.

Oversættelse Brev 324/5
Når de mærker, at grevens rejse af Danmark sættes stærkt fort, thi jeg er viss derpå, at de gode herrer derudover geråder i en curiositet [nysgerrighed] at erfare, hvad vej greven vil tage, enten hen ad Riga, Reval [Tallinn] eller Narva, hvilke pladser de uden tvivl formener inted at må søges, uden at regeringen derom først bliver saluteret.
Af Glücksborg den 3. Sep: Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): A. M. M. Vibe.

Brev 325/5 * 5. Septbr. 1643

Til Korfitz Ulfeldt.

En engelsk Afsending, der er kommen til Kjøbenhavn, skal blive der, til Hertug Frederiks Bryllup er forbi, og naar Rigsraadet møder i Kolding, skal Svaret til ham ogsaa forhandles. Kongen glæder sig over Konfiskeringen af noget kostbart engelsk Klæde. Han lover i Tide at skaffe 4000 Geværer til Landfolket, naar han faar at vide, hvor Pengene dertil skulle faas. — Geh. Ark.

Ret som ieg uar ferdig at sende myn lakey fordt, kam denne breffuisser med dyn skriffuelse, huorudi du notificerer kon: aff Engelandtz tyeners ankomst og vngefierlig hans petita [1]), Huorpa dig inted forholder, At ded er best, at samme Engelender bliiffuer der, som hand er, Indtil Bylagerit er offuerstanden, Nar Radit kommer til kolding at deliberere om suar pa ded Suenske breff [2]),

Claude
Claude
Oversættelse Brev 325/5
Ret som jeg var færdig at sende min lakej fort, kom denne brevviser med din skrivelse, hvorudi du notificerer [meddeler] kongen af Englands tjeneres ankomst og ungefær lig hans petita [begæringer] [1]), hvorpå dig inted forholder, at det er best, at samme englænder bliver der, som han er, indtil brylluppet er overstået, når rådet kommer til Kolding at deliberere [overveje] om svar på det svenske brev [2]),

[1]) Den engelske Konges Afsending John Poley kom om Efteraaret til Danmark for at bede om Hjælp mod Parlamentet og tilbød til Gjengjæld Afstaaelsen af Ørkenøerne og Shetlandsøerne (Fridericia, anf. Skr. II, 316). For Traktement til ham og hans Folk i 9 Uger og 4 Dage fik Albert Jørgensen Skotte i Kjøbenhavn 12. Januar 1644 100 Rdl. i Betaling (Rentemestr. Regnsk.).
[2]) Nemlig det svenske Rigsraads Svar af 19. August paa det danske Rigsraads Skrivelse af 1. Juli (se ovfr. S. 356). Fridericia, anf. Skr. II, 358.

Side 387

Brev 325/5 * 5. Septbr. 1643 (fortsat - slutning fra side 386)

som er heel uydtløftig, Och pa dette, du formener at kon: aff Enge: begering Er.
Ded uar at ønske, at ded, som formenis at uerre forborgen y ded Engelske kleede, fandtis derudi, ty ded skal uel bliiffue oplet, inden legen endis [1]).
Ded er uyst nock, at ded er et treffelig stycke kleede, som her er. Och aff ded beste, som gørris y Engeland, altiid offuer 100 tussind daler uerd. Kandt du ochsa fiiske nogit, da bliiffuer ded gadt for dem, man skiildig Er. At du Errindrer om ded gewehr til landtfolckit, derudi gør du ded, du bør at gøre, Mens du glemmer att Errindre, huorfra pengen skal komme. Nar ieg Erfabrer [Erfährer] ded, da skall 4000 Musketter uerre y køben: for wyndter. Vale. Glyckxborg den 5 Sep: Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse Brev 325/5
som er hel udtømmelig, og på dette, du formener, at kongen af Englands begæring er.
Det var at ønske, at det, som formenes at være forborgen i det engelske klæde, fandtes derudi, thi det skal vel blive opladt, inden legen endes [1]).
Det er vist nok, at det er et træffelig stykke klæde, som her er. Og af det bedste, som gøres i England, altid ofver 100 tusind daler værd. Kandt du også fiske noget, da bliver det godt for dem, man skyldig er. At du erindrer om det gevær til landfolket, derudi gør du det, du bør at gøre, mens du glemmer at erindre, hvorfra pengene skal komme. Når jeg erfarer det, da skal 4000 musketter være i København for vinter. Vale. Glücksborg den 5. Sep: Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Rigens hofmester til hænde.

Brev 326/5 * 5. Septbr. 1643

Til Christen Thomesen Sehested.

Paa den svenske Regerings Skrivelse kan først svares, naar Rigsraadet efter Brylluppet er samlet. Udkast til en Instrux for dem, der som Gesandter skulle følge med Grev Valdemar Christian til Rusland, skal udarbejdes. — Geh. Ark.

Ded Suenske breff [2]) haffuer du herhuos Igen at Emphange, Pa huylckiit kan Suaris, Nar gud uyl, at Radit kan kaldis sammen Epther Bylagerit. Interim kan man betencke sig pa Suar derpa [3]).
Den Instrux pa dem, som skal med greffuen, skal med det første fattis och hiidsendis [4]) Tiil huilcken Ende

Oversættelse Brev 326/5
Det svenske brev [2]) haver du herhos igen at undfange, på hvilket kan sures, når Gud vil, at rådet kan kaldes sammen efter brylluppet. Interim kan man betænke sig på svar derpå [3]).
Den instrux på dem, som skal med greven, skal med det første fattes og hidsendes [4]) til hvilken ende

---

[1]) Om Beslaglæggelse af engelske Skibe og Varer paa Elben jvfr. Brevene af 10., 15. og 28. Septbr. samt 12. Decbr. 1643.
[2]) Det paa den foregaaaende Side omtalte.
[3]) Det danske Rigsraads Svar udfærdiges først 26. Oktbr. i Odense (Fridericia, anf. Skr. II, 358).
[4]) Jvfr. Brevet Nr. 338.

Side 388

Brev 326/5 * 5. Septbr. 1643 (fortsat - slutning fra side 387)

ieg sende dig Grodtfiirstens Erklæring pa Marselij anbringen, Huoraff materien kan tagis, Epthersom man kan tencke, at ded sig best kan skiicke.
Marseliius haffuer inter alia begerit, At man uylle interponere sig ymellom Grodtfiirsten och kon: y Pohlen angaendis nogen grense irring, dy haffuer sammen, Som skal Indføris y samme Instrux. Vale.
Glyckxborg den 5 Sep: Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

Oversættelse Brev 326/5 fortsat
jeg sender dig storfyrstens erklæring på Marselis anbringe, hvoraf materien kan tages, eftersom man kan tænke, at det sig best kan skikke.
Marselis haver inter alia [blandt andet] begæret, at man ville interponere [indskyde/mægle] sig imellem storfyrsten og kongen i Polen angående nogen grænseirring [strid], de haver sammen, som skal indføres i samme instrux. Vale.
Glücksborg den 5. Sep: Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Kansleren H. Christian Tommissen til hænde.

Brev 327/5 * 10. Septbr. 1643

Til Korfitz Ulfeldt.

Om forskjellige Forberedelser til Grev Valdemar Christians Rejse. Bygmesteren Leonhard Blasius skal erklære sig om en Plan til at forhøje Kirken i Glückstadt. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980.

Eptherdi tyden kommer flux heran, At Greffuens reiisse uyl settis y werck, Huorfor ieg haffuer uyldt haffue en richtig forrer zeddel pa Greffuens folck, Mens den inted kund erlange førend nu. Der er et farlig Selskab pa. mens der uil komme flere pa [1]), inden dy skyllis fra køben haffn. Myne Gesandter med derris folck er inted derpa, aldenstund du dem kandt lade lossere pa huilckit Skiib dig sinis [2]). Der uyl tenckis pa Hest og uogen til dem,

Oversættelse Brev 327/5
Efterdi tiden kommer flux heran, at grevens rejse vil sættes i værk, hvorfor jeg haver villet have en rigtig forer seddel på grevens folk, mens den inted kunde erlange førend nu. Der er et farligt selskab på, mens der vil komme flere på [1]), inden de skylles fra København. Mine gesandter med deres folk er inted derpå, aldenstund du dem kandt lade losse på hvilket skib dig synes [2]). Der vil tænkes på hest og vogn til dem,

[1]) Saaledes Schlegels Afskr. (Kallske Saml., 4., 441), hvorimod Langebeks har i Stedet for de to sidst Ord: „flere, er inted derpa". 3. Septbr. fik Oluf Parsberg, (Marskalken) Lavrits Ulfeldt og Sten Bilde Eriksen Befaling til at møde i Oktober i Kjøbenhavn for at følge Greven til Rusland (Norske Rigsregistr. VIII, 295). og 11. Septbr. fik Sivert Urne Brev om at holde sig rede til samme Rejse; han skulde daglig vente Grevens Ankomst til Kjøbenhavn (Sjæll. Tegn. XXVIII, 100). Jvfr. ovfr. S. 357.

Side 389

Brev 327/5 * 10. Septbr. 1643 (fortsat - slutning fra side 388)

ty huos mig findis ingen uogen. Huad forrad der er aff Heste, det erfarer du huos Stalmeisteren. Peter Marselius haffuer ladit sig mercke, at ded skulle uerre heel uel tagen, om man sende Grodtfyrstens Søn nogle Ganger, som ieg ochsa gerne giiorde, om der uar rad dertiil, huorom du dig huos Stalmeisteren skaldt erkundige. Om man nu kan faa Sadel och tøy dertil, ded staar derhen. Ded holdt hardt, førend man kunde bliffue ens om. huor man uylle lande y Priissen, dog er ded nu sluttit, At, om gud uyl, da skal Greffuen med dy fornemste ga henad Meemelen [1]), Och ded gemene Gesindeken med Hest och uogen skal ga henad Riiga, Huorfor der skal haffuis Styremend ued handen, som erre kendt pa dii Steeder.
Ded wfaruede Engelsk kleede er soldt tiil Hamborg, ded. som faruyd er, ded uyl ieg sende henad køben haffn, naar der kommer Skiib [2]). Hauhesten kan ieg for uysse Arsager skyld inted myste herfra. Ded kleede, som faruyd uar, haffuer suardt hiiolppen pa Greffuens Lyberi, ty der uar inted y Hamborg at bekomme.
Dii 3000 daler, som fattis y dii 15000 daler, ieg haffuer forstrackt Greffuen med, dem kandtu lade affoddere huos Tollerne y Sundit. Resten, som (!) dii 12000 daler, som Tollerne uden thuiffuel haffuer huos siig, dy skal sendis hiid, sa snardt skee kan. Vale. Aff Glyckxborg 10 Sept: Anno 1643.
Christian.
Der findis herhuos ett Offuerslag pa kyrcken her y byen at forhøie tre allen, som M: Lennert skal bese och

Oversættelse Brev 327/5 fortsat

thi hos mig findes ingen vogn. Hvad forråd der er af heste, det erfarer du hos stalmesteren.
Peter Marselis haver ladet sig mærke, at det skulle være hel vel tagen, om man sende storfyrstens søn nogle gangers [heste], som jeg også gerne gjorde, om der var råd dertil, hvorom du dig hos stalmesteren skal erkundige. Om man nu kan få sadel og tøj dertil, det står derhen.
Det holdt hårdt, førend man kunne blive ens om, hvor man ville lande i Preussen, dog er det nu sluttet, at, om Gud vil, da skal greven med de fornemste gå hen ad Memel [1]), og det gemene gesindeken med hest og vogn skal gå hen ad Riga, hvorfor der skal haves styremænd ved hånden, som ere kendt på de steder.
Det ufarvede engelske klæde er solgt til Hamburg, det, som farvet er, det vil jeg sende hen ad København, når der kommer skib [2]). Havhesten kan jeg for visse årsagers skyld inted miste herfra.
Det klæde, som farvet var, haver svært hjulpet på grevens liberi [livreer], thi der var inted i Hamburg at bekomme.
De 3000 daler, som fattes i de 15000 daler, jeg haver forstrækket greven med, dem kand du lade affodre hos tolderne i Sundet. Resten, som (!) de 12000 daler, som tolderne uden tvivl haver hos sig, de skal sendes hid, så snart ske kan. Vale. Af Glücksborg 10. Sept: Anno 1643.
Christian.
Der findes herhos et overslag på kirken her i byen at forhøje tre alen, som M. Lennart skal bese og

[1]) 24. Septbr. 1643 skrev Kurfyrst Georg Vilhelm af Brandenborg til Christian IV, at han havde givet sine Embedsmænd i Preussen Ordre til at gaa Valdemar Christian til Haande paa hans Rejse til Moskau (Geh. Ark., Brandenborg Nr. 32). Kongen af Polen oversendte under 18. Oktbr. Pas for Valdemar Christian (Geh. Ark., Polen Nr. 22).
[2]) Der menes det konfikerede Klæde, som omtales i Nr. 325.

Side 390

Brev 327/5 * 10. Septbr. 1643 (fortsat - slutning fra side 389)

siige syn Mening derom, aldenstund hannem leiiligheden om samme kyrcke bekendt er.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse Brev 327/5 fortsat
sige sin mening derom, aldenstund ham lejligheden om samme kirke bekendt er.
Udskrift (oversat): Rigens hofmester til hænde.

Brev 328/5 * 10. Septbr. 1643

Til Peder Vibe.

Kongen er forberedt paa, at de Svenske med Misfornøjelse se paa Grev Valdemar Christians russiske Rejse. Han betvivler, at han har lovet nogen i Sverig en Tjeneste i Holsten. — Geh. Ark.

Diplomatisk transskription:
Aff dyn skriiffuelse sub Dato den 26 Augustj Er mig den 7 Huius tiil hande kommen, Och deraff forstanden feldtmarskalcken wrangels Reiisse henad Lyffland [1]). At dy Suenske inted Seer graff woldemar Christian gerne y Muskou, ded Er inted wnder, Aldenstund der Er ingen thuiffuel pa derris gode Affection ymod mig.

Att Ieg skulle haffue loffuit Nogen tiieniste ud y landteholstein tiil Nogen, som findis y Suerrig, ded ued ieg mig inted at Errindre, Tii ded haffuer aldrig uerrit myn maner at tage tyener an, Som Ieg inted kender, Besønderligen til at bruge pa dy steeder, som nogiit importerer.
Glyckxborg den 10 Sep: Anno 1643.
Christian.
Udskrift: A M: M: wiibe.

Oversættelse Brev 328/5
Af din skrivelse sub dato den 26. august er mig den 7. i denne måned til hånde kommen, og deraf forstået feltmarskalk Wrangels rejse hen ad Lifland [1]). At de svenske inted ser grev Valdemar Christian gerne i Moskva, det er inted under, aldenstund der er ingen tvivl på deres gode affection [velvilje] imod mig.
At jeg skulle have lovet nogen tjeneste ud i Landet-Holsten til nogen, som findes i Sverige, det ved jeg mig inted at erindre, thi det haver aldrig været min manér at tage tjenere an, som jeg inted kender, besynderlig til at bruge på de steder, som noget importerer [betyder noget].
Glücksborg den 10. september anno 1643.Christian.
Udskrift (oversat): A. M. M. Vibe.

Brev 329/5 * 11. Septbr. 1643

Til Christen Thomesen Sehested.

Om Thomas Dyres Forlening med et norsk Fogderi. — Geh. Ark.

Dyn skriiffuelse Tommis dyre angaendis haffuer Ieg Emphangen, Mens huorledis hand som En, der haffuer

Oversættelse Brev 329/5
Din skrivelse Thomas Dyre angående haver jeg undfangen, men hvorledes han som en, der haver

[1]) Herman Wrangel blev 1643 Generalguvernør over Lifland, men døde allerede 10. Decbr. samme Aar (Biogr. Lex. öfver namnkunn. svenska män XXI, 107).

Side 391

Brev 329/5 * 11. Septbr. 1643 (fortsat - slutning fra side 390)

tiiendt y Chanseliit, haffuer faat ded breff paa ded fogederi, som Niiels Hammer haffde, ded kan ieg inted tencke [1]), Tii manden ma uerre god Nock, mens ieg talede aldrig med hannem et Ord, Ieg ued ickeheller, at hand lod underskriffue et breff huos mig, sa lenge hand uar y Chanseliit. Hannem er heer giiffuen til beskeen, at Encken beholdte Indkomsten aff fogedriit indtil wolborg dag, huorfor ieg mig inted før kunde Erkleere [2]). Vale. Glyckxborg den 11 Septem: Anno 1643.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen till hande.

Oversættelse Brev 329/5 fortsat

tjent i chancelliet, haver fået det brev på det fogderi, som Niels Hammer havde, det kan jeg inted tænke [1]), thi manden må være god nok, mens jeg talede aldrig med ham et ord, jeg ved ikkeheller, at han lod underskrive et brev hos mig, så længe han var i chancelliet. Ham er her given til besked, at enken beholdte indkomsten af fogderiet indtil Valborg dag, hvorfor jeg mig inted før kunde erklære [2]). Vale. Glücksborg den 11. Septem: Anno 1643.
Christian.
Udskrift (oversat): Kansleren H. Christian Thomesen til hænde.

---

[1]) 18. Maj 1640 havde Christian IV ved et aabent Brev givet Thomas Dyre Tilsagn om efter Niels Hammers Død at faa Dragsmark Kloster i Forlening (Norske Rigsregistr. VII, 682 f.). — Niels Hammer fik 1624 som Foged paa Dragsmark dette Kloster, der ligger i Baahus Len, i Forpagtning og forlenedes dermed 1628 (anf. Skr. V, 364 ff. VI, 102 f.). Han var desuden Skibskaptajn, men naar Holberg, Bohusläns hist. och beskrifn., 2. uppl., II, 229, gjør ham til Viceadmiral, har han vist paa egen Haard ladet ham avancere. Endnu i April 1643 forekommer han (Norske Rigsregistr. VIII, 281), men kort efter maa han være død. (Jvfr. om ham anf. Skr. V, 661. VI, 713. VII, 789. Molbech, Christ. IV's egh. Breve I, 102. Vedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 46. Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 99. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 170. Danske Saml. VI, 336. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 763.)
[2]) Udfaldet blev dog det, at Thomas Dyre fik Dragsmark Kloster, hvilket han beholdt til sin Død 1651. Denne Thomas Iversen Dyre til Sundsby (i Baahus Len), hvilket Gods han havde faaet ved Giftermaal med Margrethe Hvitfeldt, var født 1605 paa Gaarden Hvidsted i Vendsyssel og tjente 1629—34 i det danske Kancelli (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 163). Om ham haves en Ligprædiken af Henning Stockfleth, Christ. 1653, og desuden kan dermed bl. a. jævnføres Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. I, 396. 399. V, 376 f. Holberg, Bohusläns hist. och beskrifn. III, 26. 61. Norske Rigsregistr. VII, 621. VIII, 637. (Norsk) Hist. Tidsskr. I, 33. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. VI, 60. Bidrag t. kännedom om Göteborgs o. Bohusläns fornminnen o. hist. I, 447 ff.

Side 392

Brev 330. 12. eller 17. Septbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Grev Valdemar Christian, som har brugt mange Penge, og hvem man derfor maa passe paa, rejser den følgende Dag til Danmärk. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 442.

Greffue woldemar Christian begiiffuer sig y morgen herfra pa ueyen henad Danmarck, wor Herre giiffue hannem lycke til syn Reysse. Her haffuer hand kost mig store Penge, Gud giiffue, at ded motte Enda bliffue derued. Seer du hannem Icke pa henderne, da Er hand aff med dy Penge, Ieg haffuer forstræckt hannem med, førend hand kommer aff køben:, wansiict, at hand haffuer fat her aldt ded, hand fast haffuer pegiit pa, Saatt ded beløber sig foruden ded, som skredderen fiick med siig herfra, 20 tussind daler *). Denne breffuiser Er tylstillit En kasiacke *), som skal fodriis och med neste Post hiid sendis. Vale. Glyckxborg den 12 Sep: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse Brev 330
Grev Valdemar Christian begiver sig i morgen herfra på vejen henad Danmark, vor Herre give ham lykke til sin rejse. Her haver han kostet mig store penge, Gud give, at det måtte ende blive derved. Ser du ham ikke på hænderne, da er han af med de penge, jeg haver forstrækket ham med, førend

han kommer af københavn, uanset, at han haver fået her alt det, han fast haver påget på, såt det beløber sig foruden det, som skredderen fik med sig herfra, 20 tusind daler *). Denne brevviser er tillstillet en kasiak *), som skal fodres og med næste post hid sendes. Vale. Glücksburg den 12. sep. anno 1643.

Christian.

Udskrift (oversat): Rigens hofmester til hænde.

Brev 331/5 * 15. Sept. 1643

Til Korfits Ulfeldt.

De ved Salget af det engelske Klæde indkommende Penge maa først anvendes til at betale den Gjæld, hvori Hertug Frederik

[1]) Langebeks Afskr. (Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980) har Datum 17. Septbr., og samme Datum findes ogsaa i Aftrykket i Elmquist's Læsefrugter XV (Aarhus 1822) S. 325, der dog maaske kun gjengiver Langebeks Afskrift, og i J. H. Schlegels Afskrift (Kallske Saml., 4., 441). Den Luxdorphske Afskr. (Ny kgl. Saml., 4., 986 b) har 12. Septbr.

[2]) 18. Oktbr. udbetaltes der Philip Barstorf, Grev Valdemar Christians Staldmester, fra Rentekammeret 2000 Rdl. til den russiske Rejse, og 20. og 21. Oktbr. fik Renteskriveren Jens Andersen til samme Rejse 6000 og 2000 Rdl. (Rentemestr. Regnsk.).

[3]) Kasiak, en vid, stakket Kjortel (Vidsk. Selsk. Ordbog).

Side 393 Brev 331/5 fortsat
og Grev Valdemar Christian have bragt Kongen. Der kan mulig indrømmes Johan Braem Forlængelse paa hans Hvalfangst-Privilegium, men han kan ikke sælge sin Havn til hvem han vil. Peder Vibe frygter for Krig fra Sverigs Side, men Faren er næppe saa stor, om end de Svenskes Stemning er fjendtlig. Om Klæder til Grev Valdemar Christians Rejse. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.

Pa dyn skriffuelsse angaendis ded Engelske klede[1]) forholder ieg dig Inted. Att ieg faar først betale den geld heer, Som Byskoppen aff Brehmen och Greff woldemar Christian haffuer saat mig y, førend ieg tencker pa den y danmarck, aldenstund den geld kommer ex alio Capite heer. At Iohan Brahm begerer at beholde hualfangit, indtil Anno 1647 er forby, ded haffuer syn beskeen, Mens at hand skulle ma selge hans haffuen til huem hand uyl for nogle Hiitter skyld, hand haffuer bygd der, ded gar Inted an[2]). Residenten y suerrig er full aff kriig och

oversættelse af Brev 331/5 fortsat
På din skrivelse angående det engelske klæde skjuler jeg intet for dig: At jeg først må betale den gæld her, som bispen af Bremen og grev Valdemar Christian har bragt mig i, før jeg tænker på den [gæld] i Danmark — eftersom den gæld hidrører fra en anden sag her. At Johan Braem begærer at beholde hvalfangsten, indtil år 1647 er forbi, det er der rimelig grund til. Men at han skulle have lov at sælge sin havn til hvem han vil, for nogle hytters skyld, som han har bygget der — det går ikke an. Residenten i Sverige er fuld af krig og …

[1]) Jvfr. ovfr. S. 387. 389.

[2]) Lige siden 1618 havde Johan Braem været knyttet til Hvalfangsten i de nordlige Have. 1620 var han bleven en af Direktørerne i det grønlandske Kompagni. 1624 fik flere kjøbenhavnske Kjøbmænd med ham som Formand nye Privilegier paa at drive Hvalfangst under Grønland og Spitzbergen. Maaske var det samme Kompagni, der begunstigedes 1630, da der tilstodes ham og hans Konsorter Eneret i 7 Aar til at drive Hvalfangst paa Kongen af Danmarks Strømme under Nordland og Grønland, Christiansberg og alle omliggende Øer undtagen Island, et Privilegium, som allerede under 24. Maj 1634 forlængedes til at skulle gjælde endnu i 10 Aar, „indtil man skrivendes vorder Aar 1647", og som da tillige udvidedes til hans Broder Godert Braem og deres Arvinger. Tillige bestemtes, at deres Ret skulde begynde med den 67de Breddegrad og gaa til Nordpolen (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 220 f. Norske Rigsregistr. VI, 644 f. Brevene 1636—40 S. 226 f.). Det er altsaa dette Privilegium, som ønskedes forlænget endnu et Aar. 1631 havde Brødrene paa „den grønlandske Insul" Christiansberg tilegnet sig en Havn, som de kaldte Kjøbenhavns-Bay, og som de og deres Konsorter fik udelukkende Ret til at besejle; ingen andre Fremmede end de, som tidligere plejede at søge derhen, fik Lov til at fiske der eller paa anden Maade gjøre sig Stedet nyttigt (Norske Rigsregistr. VI, 345). Denne „grønlandske Insul"

Side 394

Brev 331/5 (slutning, fortsat fra s. 393)

… wroe, som dog med Gudtz hielp ingen Nød haffuer, om uy inted soffuer forlenge. Mens at greffuen for siin Person drager ygennom Pohlen och sende[r] siit folck och Bagaise henad Riiga, ded uyl fortryde dem mechtig. Den Teldt, som pleiier at brugis for køckenit, nar nogit er at gørre, den skal strax sendes hiid. Tøiiet til Greffuens libcry Er sendt henad køben:, Och kan klederne snardt gørris ferdig, om Skredderlauyd y køben: uyl uerre nogiit fliitig derudj.

Der fyndis En Designation herhuos pa nogit, som Greffuens skredder haffuer faat mere, End hand skulle haffue, som uyl haffuis y acht. Vale. Glyckxborg den 15 Septem: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande[1]).

Oversættelse af Brev 331/5
… vrede, som dog med Guds hjælp ingen nød [fare] volder, hvis vi ikke sover for længe. Men da greven for sin egen persons vedkommende drager igennem Polen og sender sit folk og sin bagage til Riga, vil det ærgre dem [svenskerne] meget. Det telt, som plejer at bruges til køkkenet, når der skal laves noget, det skal straks sendes herhen. Tøjet til grevens livré [tjenerbeklædning] er sendt til København, og klæderne kan snart blive færdige, hvis skrædderlauget i København blot vil være lidt flittigt dermed. Der findes vedlagt en fortegnelse (Designation) over noget, som grevens skrædder har fået mere af, end han skulle have — det skal der holdes øje med. Farvel. Glücksborg den 15. september år 1643.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester til hænde.

Brev 332/5 * 15. Sept. 1643

Til Peder Vibe.

Om Forholdet mellem Sverig og Danmark. Kongen haaber, at de Svenske, hvis de ville angribe ham, vare ham ad forinden. — Geh. Ark.

Dyn Skriiffuelse med dronningens Suar angaendis fyrstinde aff Pommerens lyffgeding Och wiittenbergs Acchcdemiis Saluaguardi[2]) Er mig tilhande kommen, Och derhuos …

Oversættelse af Brev 332/5
Din skrivelse med dronningens svar angående fyrstinden af Pommerns livgeding [enkeforsørgelse/livsunderhold] og salvegarden [beskyttelsesbrevet] for Wittenbergs akademi er kommet mig i hænde, og dermed … [fortsættes side 395]

_____
(Fortsættelse af fodnote [2] fra s. 393): Christiansberg er det samme som Spitzbergen, opkaldt efter den danske Konge, som ogsaa befalede, at Kjøbenhavns-Bay skulde døbes om til Christianshavn (Slange S. 749. Jvfr. Geograf. Tidsskr. II, 148 f.).
[1]) Modtaget 19. Septbr.
[2]) Christian IV havde under 14. Juni 1643 opfordret den svenske Regering til at forskaane Universitetet i Wittenberg for Kontributioner af og Indkvarteringer paa dets Gods under Krigen (Geh. Ark., Reg. 27, Nr. 281), og ved en Skrivelse af 26. Aug. tilkjendegav den svenske Regering sin Imødekommenhed overfor Kongens Ønske og meddelte ham, at den havde udstedt en Salvegarde for Universitetet (Reg. 26, Nr. 110 a). Universitetet takkede ved Skrivelser af 28. Juni til „Wittramus (!), consi- [fortsættes side 395]

Side 395

Brev 332/5 (slutning, fortsat fra s. 394)

… forstanden, At dy gode herrer endnu inted uyl Resoluere siig pa myt Pandt y Meckelenborg. Ded, dy der y landiit taler om kriig och wroe ymellom Riigerne, dertil giiffuis dennom Ingen Aarsag, Mens uyl dy Endeligen deran, da habis ieg, at dy som Christen uarer oss ad, førend dy beginder nogit aff importans. Huad du huos dronningen skaldt forrette, ded Erfahrer du aff huosføiede Skriiffuelse[1]). Ded uyl mueligdt inted behage dii Suenske, at greffuen for syn Person Reiisser Igennom Pohlen.
Naar du uyldt lade mig nogiit uyde om ∗ eller ander, da haffuer du anleiiding Nock dertiil, Om du Ellers uyldt følge densamme och see ret tiil. Glyckxstadt den 15 Septem: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: A M: M: wiibe.

Oversættelse af Brev 332/5
… forstanden, at de gode herrer endnu ikke vil træffe afgørelse (resolvere) om mit pant i Mecklenburg. Det, at de dernede i landet taler om krig og ufred imellem rigerne — dertil gives der dem ingen anledning; men vil de endelig [have det] sådan, da håber jeg, at de som kristne advarer os i forvejen, før de begynder noget af betydning (importans). Hvad du hos dronningen skal udrette, det erfarer du af den vedføjede skrivelse. Det vil muligvis ikke behage de svenske, at greven for sin egen persons vedkommende rejser igennem Polen.
Når du vil lade mig vide noget om dette eller andet, da har du anledning nok dertil, hvis du ellers vil følge samme [kanal] og se rigtigt til. Glückstadt den 15. september år 1643.
Christian.
Udskrift: Til A[dmiral] M[ogens] M[ogensen] Wiibe. [dvs. Peder Vibe — se note]

Brev 333/5 * 17. Sept. 1643

Til Christen Thomesen Sehested.

Om Besættelsen af det theologiske Professorat i Sorø. — Geh. Ark.

Eptherad Ieg skreff dig siist Om den Theologo, som Er bleffuen Superintendent y ded fiirstendom Lyneborg[2]), Da haffuer Ieg ladit Erfahre huos Hoffpredikandten Heer[3]), …

Oversættelse af Brev 333/5
Efter at jeg sidst skrev til dig om den teolog, som er blevet superintendent i fyrstendømmet Lüneburg, da har jeg ladet forhøre mig hos hofprædikanten her, … [fortsættes side 396]

_____
(Fortsættelse af fodnote [2] fra s. 394): liarius regis Daniæ", og af 4. Oktbr. til Kongen selv denne for hans Virksomhed (Aug. Buchneri Epistolæ II, Dresdæ 1680, S. 52 ff. 57 ff.).
[1]) Der menes sikkert Skrivelsen af 14. Septbr. til Peder Vibe, hvorefter han skulde anmode den svenske Regering om at give sine Officerer i Lifland Ordre til at være Grev Valdemar Christians Folk behjælpelige, naar de kom dertil (Geh. Ark., Reg. 27, Nr. 281).
[2]) Peter Rehbinder, f. 1609 i Lybek, var siden 1641 Superintendent i Lyneborg og forestod dette Embede til sin Død 1671 (Moller, Cimbria lit. I, 535). Han er ikke omtalt i noget nu kjendt ældre Brev af Kongen.
[3]) Johan Rotlöben.

Side 396

Brev 333/5 (slutning, fortsat fra s. 395)

… Om hand Ingen wiiste, som man kunde få. Da haffuer hand Suarid ded, som herhuos fyndis, och er der bud Epther samme Mand.

Naar hand kommer, och hand uyl lade siig disponere til ded, som man begerer, Da kan hand letteligen for wyndter komme tyl Soer. Vale. Glyckxborg den 17 Sep: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

Oversættelse af Brev 333/5 (slutning)

… om han ingen vidste, som man kunne få. Da har han svaret det, som herhos [vedlagt] findes, og der er sendt bud efter samme mand.

Når han kommer, og han vil lade sig disponere [bestemme/overtale] til det, som man begærer [ønsker], da kan han letteligen [let] komme til Sorø før vinter. Vale [lat.: far vel]. Glücksburg den 17. september år 1643.

Christian.

Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Brev 334/5 ✻ 18. Sept. 1643

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen sender ham en Toldrulle og Axel Urups Bemærkninger til Kanslerens Forslag om den Skat, der skulde udredes af Bønderne under Christianspris. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Herhuos haffuer du tolrulden at Emfange, som du sende mig hiid, sa och den, ieg der epther haffuer skreffuen[2]). Der fyndes ochsa herhuos, huad axel wrup haffuer … [fortsættes s. 397]

Oversættelse af Brev 334/5

Herhos [vedlagt] har du toldrullen at modtage (emfange), som du sendte mig herhid, samt den, jeg derefter har skrevet. Der findes også herhos [vedlagt], hvad Axel Urup har … [fortsættes s. 397]

---

[1]) Paa en indlagt Seddel er skrevet følgende med en fremmed Haand: „Doct. Corvinus, gewesener Pastor der hauptkirchen in Dantzig, Nun mehr, alss Ich aus etlichen Schreiben vernommen, in Lübeck, Ist dem hern Doctori Fabricio sehr wohl bekandt." — Johannes Corvinus (Rabe) fra Meklenborg, f. 1583, var Præst ved Mariæ Kirke i Danzig fra 1618 til 1643, da han paa Grund af sine mange Stridigheder, saavel theologiske som verdslige, blev afsat af Magistraten. Han drog derefter til Lybek, hvor han levede som Privatmand til sin Død 1646 (Moller, Cimbria lit. II, 151 ff.). Den Dr. Fabricius, som angives at vide Besked om ham, er vel snarest Livlægen Jakob Fabricius, som ogsaa var fra Meklenborg. Besynderligt er det, at Kongen paa dette Tidspunkt er saa ivrig for at se sig om efter Kandidater til Professoratet i Sorø, da han jo nylig havde udtalt Ønske om at faa Dr. Botsack fra Danzig (S. 380 og 383 f.), og denne endnu ikke havde sendt Afslag (se Brevet af 20. Novbr. 1643).
[2]) I Følge Sjæll. Tegn. XXVIII, 102 fik Korfits Ulfeldt 27. Septbr. … [fortsættes s. 397]

Side 397

Brev 334/5 (slutning, fortsat fra s. 396)

… suarit pa ded, som Chandseleren formendte, at Bønderne, som ligger vnder Christianpris, skulle legge ud til contributionen. Mig synes, at, fynder dii ingen anden Rad til Penge End huos Bønderne, da faar dy bye lenge, førend dy faar der Penge. Pengen uyl y Landkysten. dy ma och komme, huorfra dy kan[1]). Vale. Glycksborg den 18 Sep: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

Oversættelse af Brev 334/5 (slutning)

… svaret på det, som kansleren formente [mente/foreslog], at bønderne, som ligger under Christianspris, skulle udrede til kontributionen [skatten]. Mig synes, at finder de ingen anden råd til penge end hos bønderne, da får de vent længe, førend de får de penge. Pengene skal komme fra landkysten [dvs. skattelandet], de må se at komme, hvorfra de kan. Vale [lat.: far vel]. Glücksburg den 18. september år 1643.

Christian.

Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 335/5 24. Septbr. 1643

Til Tolderne i Sundet.

Om Udbetaling af 6000 Rdl. til Korfits Ulfeldt. — Geh. Ark., Bilag til Sundtoldregnsk. 1643.

Tollerne y Sundit skal lade Riigens Hoffmeister bekomme Sex tussind Riix daler, Naar hand dem begehrer[2]). Glycksborg den 24 Septem: Anno 1643.

Christian.

Oversættelse af Brev 335/5

Tolderne i Sundet skal lade Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] få seks tusind rigsdaler, når han begærer dem [beder om dem]. Glücksburg den 24. september år 1643.

Christian.

Brev 336/5 Omtr. 25. Septbr. 1643

Til Otte Brockenhuus.

Der skal skrives til Gesandterne, som ere befalede at drage til Rusland, at der bliver sendt dem et Sølvservice som Gave til … [fortsættes s. 398]

Oversættelse af Brev 336/5

Der skal skrives til gesandterne, som er befalede at drage til Rusland, at der bliver sendt dem et sølvservice som gave til … [fortsættes s. 398]

(Fortsættelse af fodnote [2] fra s. 396): … tilsendt en Toldrulle, som han skulde lade forkynde i sit Len (Møen) og i Kjøbenhavn.

[1]) Under 29. August havde Korfits Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested faaet Brev, at da Kronens Tjenere under Christianspris resterede med en anselig Sum Penge til Landkisten, som de ikke kunde betale, skulde denne Sum for denne Gang betales af Riget (Sjæll. Tegn. XXVIII, 74). Jvfr. Brevene af 12. og 24. Oktbr. 1643. Om Kronens Forhold til Christianspris se Molbechs Udgave af Christian IV's Breve I, 469 f. og Kongens Forsikring til Rigsraadet af 24. April 1632 (Brevene 1632—35 S. 17).

[2]) Korfits Ulfeldts vedlagte Kvittering paa de 6000 Rdl. er dat. Kjøbenhavn 9. Okt. 1643.

Side 398

Brev 336/5 (slutning, fortsat fra s. 397)

… Storfyrsten og hans Datter, og der skal skrives til en Lensmand i Norge om at lade hugge 300 Egetræer. — Geh. Ark.

Et breff tyl gesandterne, som Er befahliit at drage henad Muskou, at man dem tilskycker Nogle Packfoder med Sylbergeskiir, Huoraff halffpardten skall presenteris grodtfiirsten Och den anden pardt grodtfiirstens datter, Naar gud uyl, at Bylagerit skal selebreris[1]). Naar tyden Er, att dedsamme skall offuerleffueris, daa skall ded haffues y acht, att ded skeer ued mange folck pa den Riissiske maner.
Et Breff tyl den lensmand y Norrie. udi huiis lehn Egiitømmer Er at bekomme, Att hand lader tyl myt behoff y wyndter hugge 300 Riinge Eger. som Er Ett korter y kandten, Och dem ued myne skiib hiidsende[2]).

Udskrift: Otte Brockenhus til hande.

Oversættelse af Brev 336/5 (slutning)

… storfyrsten og hans datter, og der skal skrives til en lensmand i Norge om at lade hugge 300 egetræer.

Et brev til gesandterne, som er befalet at drage henad Moskva, at man tilskikker [tilsender] dem nogle pakfoder [rejsekister/pakninger] med sølvbægre (Sylbergeskiir), hvoraf halvparten skal præsenteres [overrækkes] storfyrsten og den anden part storfyrstens datter, når Gud vil, at bilageret [brylluppet] skal celebreres [fejres]. Når tiden er inde, at det samme skal overleveres, da skal det haves i agt [påses], at det sker ved [i overværelse af] mange folk på den russiske manér.
Et brev til den lensmand i Norge, i hvis len egetømmer er at få, at han lader til mit behov i vinter hugge 300 ringe eger [egetræer med en vis omkreds], som er et kvarter i kanten [dvs. et vist mål i tværsnit], og sender dem herhid med mine skibe.

Udskrift: Otte Brockenhus i hænde.

Brev 337/5 28. Septbr. 1644?

Til Korfits Ulfeldt.

Om nogle beslaglagte engelske Skibes Ladning og Behandlingen af Skibsfolkene. Sølvtøj, som Gesandterne skulle have med sig (til Rusland), oversendes. En Smedesvend skal snarest skaffes over til Glückstadt. — Geh. Ark.

Wdaff dyn skriffuelse, mig ued lakeiien til hande kommen, haffuer Ieg fornommen dii Arresterede Engelske skiibis lading, Som sig dog uden thuiffuel nogit høiier uyl beløbe, Inden dy ganske Erre lossiit. Ded Engelske folck ygennom benken, som pa samme skiib fyndis, Bør inted … [fortsættes s. 399]

Oversættelse af Brev 337/5

Af din skrivelse, som er mig kommet i hænde ved lakajen, har jeg fornemmet [erfaret] de arresterede [beslaglagte] engelske skibes ladning, som sig dog uden tvivl vil beløbe [sig til] noget

højere, inden de ganske er losset. Det engelske folk igennem bænken [dvs. mandskabet/besætningen samlet], som findes på samme skib, bør intet … [fortsættes s. 399]

_____

[1]) En Fortegnelse over de Gaver, som Valdemar Christian og Gesandterne tilbøde den russiske Storfyrste 28. Januar 1644, findes i et Flyveskrift med Titel: Moscovitische Tijdingen, Extract schrijven uyt de Schanse te Nyen de Dato den 26. April nieuwen, ofte den 16. April ouden Stijl 1644. [oversat fra hollandsk: „Moskovitiske tidender, uddrag af et brev skrevet fra skansen ved Nyen dateret den 26. april efter ny [stil], eller den 16. april efter gammel stil 1644."] Gravenhage 1644.

[2]) Kongebrevet herom til Palle Rosenkrands, Lensmand over Agdesiden, er af 25. Septbr. 1643 (Norske Rigsregistr. VIII, 296).

Side 399

Brev 337/5 (slutning, fortsat fra s. 398)

… anderledis at tracteris, End som tractamentit pa myne folck falder y Engeland[1]). Denne breffuisser fører Nu ded Sylbergeskiir fram, som gesandterne skal haffue med siig. Och skal dedsamme sa Indpackit dennom tilstyllis Med ded herhuosføiiede Breff, Huorudi designationen pa Sylbergeskiirit fyndis. Vale. Glyckxborg den 28 Septem: Anno 1643.

Christian.

Den[2]) Smedesuend, som Er antagen at Boe heer, skal forstreckis med Penge och sendis hiid med første leiilighed.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 337/5 (slutning)
… anderledes at tracteres [behandles], end som tractementet [behandlingen] af mine folk falder ud i England. Denne brevviser [brevbærer] fører nu det sølvbæger frem, som gesandterne skal have med sig. Og skal det samme, således indpakket, tilstilles dem med det herhos føjede [vedlagte] brev, hvori designationen [fortegnelsen/specifikationen] på sølvbægeret findes. Vale [lat.: far vel]. Glücksburg den 28. september år 1643.

Christian.

Den smedesvend, som er antaget at bo her, skal forstrækkes [forsynes] med penge og sendes herhid ved første lejlighed.

Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 338/5 29. Septbr. 1643

Til Christen Thomesen Sehested.

Instrux for Gesandterne (til Rusland) sendes. Peder Vibe skal anholde hos den svenske Regering om Pas for Grev Valdemar Christians Folk gjennem Lifland og lægge Mærke til, hvorledes … [fortsættes s. 400]

[1]) Hvad her sigtes til, fremgaar bl. a. af to Indlæg fra det engelske Parlaments Gesandter til Christian IV af 18. og 23. Decbr. 1643 (England Nr. 49). Kongen klagede nemlig dels over Fornærmelser mod Korfits Ulfeldt paa hans Sendelse til England 1642, dels over, at et kongeligt dansk Skib, der var ladet med Ammunition, var blevet beslaglagt ved den engelske Kyst. Med Hensyn til det første Punkt gjorde Gesandterne gjældende, at den Person i Ulfeldts Følge, som var bleven anholdt, var en født skotsk Undersaat, som var beskyldt for vitterligt Forræderi, og at de Krænkelser, som skulde være Ulfeldt personlig tilføjede af Oberst Hotham og andre Officerer i Parlamentets Tjeneste, vare dette ubekjendte. Hvad Skibet angik, havde man ikke troet, at det var Kongens Skib, da det vilde bringe Ammunition til Parlamentets aabenbare Fjender i Newcastle. — I John Poleys Indlæg til Christian IV af 21. Oktbr. 1643 findes en Opfordring til ham om ikke at laane Øre til de Gesandter, som Parlamentet siges at ville afsende „pro excusanda arrestatione vel potius latrocinio commisso circa navem S. R. Mtis vestræ armis et ammunitione onustam" [oversat: „for at undskylde beslaglæggelsen — eller rettere det røveri, der er begået — af Deres kongelige Majestæts skib, lastet med våben og ammunition"] (Geh. Ark., England Nr. 49 b).

[2]) Efterskriften findes paa en løs Seddel.

Side 400

Brev 338/5 (fortsat fra s. 399)

Til Christen Thomesen Sehested. (regest fortsat fra s. 399:)

… dette Andragende optages. Kongen er stemt for, at der gaas frem med Strenghed mod en Præst, og han mener, at det var bedst, om ingen kunde blive viede, som ikke havde Attest om at kjende Katekismus. Salvius skal være kommen tilbage til Hamborg, men den spanske Gesandt formodes at være død paa Vejen, hvorfor Kongen har Lyst til at kalde sine Gesandter hjem. — Geh. Ark.

Aff dyn skriffuelse haffuer ieg dyt betenckende om myne gesandters Inst[r]uctions Indhold forstanden, Som herhuos Mutatis mutandis ferdig framskickis[1]). Den Allerhøiieste giffue syn Nade dertil, at altyng ma begindis och Endis Hans aller helligste Naffn til loff, priis och Ehre Och disse Riiger och lande tyl gode.

Peder wiibe Er befaliit at holde an huos Regeringen Om En Paas for greffuens folck ygennom Lyffland[2]), Som uyl komme Chanseleren Oxenstern wnderlig for, ysønderlighed nar hand fornemmer, at greffuen med gesandterne och herremenden gaar Igennom Lyttouen. Och forlengis mig at Erfahre, huad Myner der uyl falde, Nar Peder wiibe Erlanger beskeen derpa. Ieg haffuer med stor fliid befahliit, at hand skal giiffue acht derpa.

At uorris Byssper och Theologi Er y den mening om den fyne penitens Prest, som du skriiffuer, ded uar alfor nadig for hannem, Mens myn mening Er, at bøddelen bør at Riiffue hans tunge aff hans halss, huormed hand satyt och offte forargit syne tilhører med, Tii ieg ued inted, huad der kunde siigis groffuer End ded, som den kompan wden ophør sagdt haffuer[3]). Ded haffde uerrit den Straff … [fortsættes s. 401]

Oversættelse af Brev 338/5
Af din skrivelse har jeg forstået din betænkning [vurdering] om indholdet af mine gesandters instruktion, som herhos [vedlagt] mutatis mutandis [med de fornødne ændringer] færdig

fremskikkes [afsendes]. Den Allerhøjeste give sin nåde dertil, at alting må begyndes og endes hans allerhelligste navn til lov, pris og ære, og disse riger og lande til gode.

Peder Vibe er befalet at anholde [rette henvendelse] hos regeringen om et pas for grevens folk igennem Lifland, hvilket vil komme kansleren Oxenstierna underlig for [forekomme mærkeligt], især når han fornemmer, at greven med gesandterne og herremændene går igennem Litauen. Og [det] forlænges mig [jeg længes efter] at erfare, hvad mine [miner, dvs. ansigtsudtryk/reaktioner] der vil falde, når Peder Vibe erlanger [får] besked derpå. Jeg har med stor flid befalet, at han skal give agt derpå.

At vore bisper og teologer er i den mening [af den opfattelse] om den fynske bodfærdige [angrende] præst, som du skriver, [nemlig at] det var alt for nådigt for ham — men min mening er, at bøddelen bør rive hans tunge af hans hals, hvormed han sad [har hængt fast ved sit] og ofte har forarget sine tilhørere, thi jeg ved intet, hvad der kunne siges grovere end det, som den kumpan [fyr/karl] uden ophør har sagt. Det havde været den straf … [fortsættes s. 401]

---

[1]) Instruxen for Oluf Parsberg og Sten Bilde er af 29. Septbr. (Fridericia, anf. Skr. II, 320).

[2]) Jvfr. ovfr. S. 395.

[3]) Jørgen Lavritsen Friis, Sognepræst i Sevel (Ribe Stift), var 1642 paa Landemodet i Varde bleven dømt til at miste sit Kald paa Grund af det Anstød, han havde vakt ved sine Angreb paa Anger og Bod og sin stærke Hævdelse af den ved Daaben tilsagte Syndsforladelse. Da han ikke vilde finde sig i denne Dom, men indankede Sagen for en højere Domstol, fik Biskopperne og de theologiske Professorer Befaling til at træde sammen i Kjøbenhavn i Septbr. 1643 for at afgøre … [fortsættes s. 401]

Side 401

Brev 338/5 (slutning, fortsat fra s. 400)

… uerdt, du skriiffuer om, Om man haffde kund beuysse hannem Offuer, at hand haffde Sagdt ded Engang. Siiden Ieg haffuer uerrit her, da Er ded fallen mig Ind, At ded skulle gørre den gemene mand flyttiger tiil at[1]) lere derris børne lerdom, End nu skeer, Nar Presterne inted ma lysse for nogen til Echteskab, som inted haffuer Prouystens testimonium, at dy, som hand lysser for, Er ferdig y derris Cathechismo, Tii bliffuer der for den skyld En eller thu holdt fra copulationen, Indtil dy kan ded, dy bør at kunde, dy skal uerre tygange banger derfor End for nogit andiit, som paleggis kunde.

Der kam En fra Ham: ygar, som sagde for uyst, at Saluius uar kommen diid Igen[2]). Den, som skulle komme aff Spannien, den Er uyst død pa weiien[3]), Saat Ieg seer … [fortsættes s. 402]

Oversættelse af Brev 338/5 (slutning)
… værd, du skriver om, om man havde kunnet bevise ham over [overbevise ham om], at han havde sagt det engang. Siden jeg har været her, da er det faldet mig ind, at det skulle gøre den gemene [almindelige] mand flittigere til at lære deres børnelærdom [katekismus], end nu sker, når præsterne intet må lyse [oplyse fra prædikestolen] for nogen til ægteskab, som ikke har provstens testimonium [attest] om, at de, som han lyser for, er færdige i deres katekismus. Thi bliver der for den skyld én

eller to holdt fra copulationen [vielsen], indtil de kan det, de bør kunne; de skal være tigange [ti gange] bange derfor end for noget andet, som pålægges kunne [kunne pålægges].

Der kom en fra Hamborg i går, som sagde for vist [med sikkerhed], at Salvius var kommet derhen igen. Den, som skulle komme fra Spanien, den er vist død på vejen, så at jeg ser … [fortsættes s. 402]

(Fortsættelse af fodnote [3] fra s. 400): … Spørgsmaalet. 28. Sept. forhandledes Sagen, og man kom der til det Resultat, at han overhovedet var uværdig til at beklæde noget Læreembede i Kirken, og at det var ønskeligt, om Kongen vilde paalægge ham at tilbagekalde sine Vildfarelser offentlig, hvis han vilde blive boende her i Landet. Kongen stadfæstede Dommen, og da Jørgen Friis ikke vilde gjenkalde sine Meninger, fordi han ikke var bleven overbevist af sine Modstandere, kastedes han i Fængsel i Blaataarn, hvilket det følgende Aar skærpedes til Arbejde paa Bremerholm. Efter et Aars Forløb blev han dog paa manges Forbøn sat i Frihed og drog til Udlandet. (Kongebrev til Niels Vind af 24. Oktbr. 1643. Sjæll. Tegn. XXVIII, 104. Dänische Bibliothec II, 209 ff. Pontoppidan, Annales eccles. Dan. IV, 335 ff. Engelstoft og Møller, Hist. Calender III, 225 ff. Helveg, Den danske Kirkes Hist. efter Reform., 2. Udg., I, 399 ff. Kongens Brev af 28. Juni 1644.)

---

[1]) Ordet er skrevet to Gange.

[2]) Rygtet for vistnok med Usandhed. Johan Oxenstjerna og Salvius skulde repræsentere Sverig paa Kongressen i Osnabrück, og de havde ogsaa begivet sig afsted, men vare ikke komne længer end til Minden, hvor de foreløbig gjorde Holdt og sendte Schering Rosenhane til Osnabrück. Først 17. Novbr. kom ogsaa Salvius derhen, medens Oxenstjerna blev tilbage i Minden (Slange S. 1177 f. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 337).

[3]) 16. Oktbr. kom de spanske Gesandter til Münster (Slange S. 1178).

Side 402

Brev 338/5 (slutning, fortsat fra s. 401)
… inted, huortil myne skal ligge der forgeffuis och fortere penge. *Vale.* Glyckxborg den 29 *Sep: Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

Oversættelse af Brev 338/5 (slutning)
… intet, hvortil mine [folk] skal ligge der forgæves og fortære penge. *Vale* [lat.: far vel].
Glücksburg den 29. september år 1643.
Christian.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Brev 339/5 Septbr. 1643
Til Korfits Ulfeldt.
Om Oversendelsen af nogle Heste til Rusland som Gave til Storfyrstens Søn, hvilke ikke kunne komme før det følgende Foraar. Kongen sender nogle Smykker, der ere bestemte for Grev Valdemar Christians Brud. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980.

Eptherdi man inted kan fa Sadel och Tøy ferdig til dy ganger, som Grodtfiirstens Søn skulle sendis, da kan man sig imod Gesandten *Petro Marselio* vndskyldige, at ded nu inted skeer, fordi Ieg pa forarit achter at sende Grodtfiirsten nogle Heste, med huilcke samme Ganger skal komme[1]), Ty ieg er uys derpa, at Prindtzen inted haffuer sadan Sadel, som tyener til en ung Herre. Och epthersom ieg

haffuer loffuit Greff woldemar Christian et *carchenet*, *item* thuende Armeband och thuende Ørgeheng til hans frøcken, Da sender ieg dig samme Stycker nu herhuos, Huilcke du huos dig skaldt beholde, indtil hand begerer aff dig, at du om samme Styck mig uylle errindre. *Vale.*
Glyckxborg den [—] *Sept: Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 339/5

Eftersom man ikke kan få sadel og tøj [seletøj] færdig til de gangere [rideheste], som storfyrstens søn skulle sendes, da kan man over for gesandten *Petrus Marselius* undskylde sig med, at det nu ikke sker, fordi jeg til foråret agter at sende storfyrsten nogle heste, med hvilke samme gangere skal komme; thi jeg er vis derpå, at prinsen ikke har sådan sadel, som tjener [passer sig] til en ung herre. Og eftersom jeg har lovet grev Valdemar Christian et *carchenet* [halssmykke/halskæde], *item* [ligeledes] to armbånd og to ørehæng til hans frøken [brud], da sender jeg dig samme stykker nu herhos [vedlagt], hvilke du hos dig skal beholde, indtil han begærer [af dig], at du vil erindre [minde] mig om samme stykke. *Vale* [lat.: far vel]. Glücksburg den [—] september år 1643.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Fodnoter (s. 402)

[1]) I den S. 398 nævnte Fortegnelse anføres *„6 schoone bruyne Wagen-Peerden, met haer Decken met zijde geborduyrt"* [oversat fra hollandsk: „6 smukke brune vognheste, med deres dækkener broderet med silke"]. Jvfr. ovfr. S. 389.

Side 403

Brev 340/5 4. Oktbr. 1643

Ordre om Udbetaling af forskjellige Pengesummer[1]). — Geh. Ark., Bilag til Kieler Omslags Regnsk. 1644.

Glyckxburg den 4 *Octo: Anno* 1643. Ist diisses befohlen uy Obengemeldet zu bezahlen. Hiibei sollen gezehlet werden dem Erdtzbiskoppen … 2000 dl. vndt *Anthoni* feyst … 2300[2]) dl.
Christian.

Oversættelse af Brev 340/5

(Selve ordren er skrevet på tysk:) Glücksburg den 4. oktober år 1643. Er dette befalet at betale som ovenanført. Herved skal betales (gezählet) ærkebispen … 2000 daler, og *Anthoni* Feust … 2300 daler.
Christian.

Brev 341/5 8. Oktbr. 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har sluttet Handel med en Kjøbmand i Hamborg om Leverance af 4000 Musketter inden Vinteren. — Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Du uest dig nocksom at Erindre at haffue skreffuit mig tiil om gewehr tyl Landtfolckit at bringe tilueiie[3]), Huorfor ieg haffuer nu handlet med Albret Baldzer Berns om fiire tussind tolffpundige[4]) Musketter, Som hand Inden wiindther y køben: skal leffuere och dem lade beskiide. Och Eptherdi med hannem Er giiordt køb, sa at hand skal haffue 3 Riixdaler for Styckit, da uyl der tenckis pa Penning at betale dem med. Ded stod hardt, at hand … [fortsættes s. 404 — mangler i denne serie]

Oversættelse af Brev 341/5

Du husker vel nok, at du har skrevet til mig om at skaffe gevær(er) til landfolket [den udskrevne bondehær] til veje, hvorfor jeg nu har handlet med Albret Baldzer Berns om fire tusind tolvpundige

musketter, som han inden vinteren skal levere i København og lade beslå [med beslag]. Og eftersom der med ham er gjort køb, så at han skal have 3 rigsdaler for stykket, da vil der tænkes på penge at betale dem med. Det stod hårdt [var svært], at han … [fortsættes s. 404 — mangler i denne serie]

Fodnoter (s. 403)

[1]) Dette er skrevet paa Foden af et Aktstykke, som først angiver, hvad der er indkommet og kan indkomme før Omslaget, tilsammen 224,770 Rdl., og dernæst opfører en Række Poster, som kunne betales heraf, tilsammen 216,176 Rdl., altsaa med et Overskud af 8594 Rdl. Blandt de Personer, hvem der skal udbetales Penge, opføres ogsaa Juvelereren Anton Feust med et Par større Summer (ialt 30,198 Rdl.).

[2]) Tallet er ikke ganske sikkert, da der er rettet ved det.

[3]) Jvfr. ovfr. S. 387.

[4]) Naturligvis angiver dette ikke Kuglens Vægt. Skulde derved mulig forstaas Musketternes egen Vægt (hvorom Oplysninger savnes i Følge Blom, Kristian IV's Artilleri S. 79)?

Side 404

Brev 341/5 (slutning, fortsat fra s. 403)

… uylle leffuere dem for ded køb y køben: *Vale.* Glyckxborg den 8 *Octob: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 341/5 (slutning)

… ville levere dem for det køb [til den pris] i København. *Vale* [lat.: far vel]. Glücksburg den 8. oktober år 1643.

Christian.

Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 342/5 8. Oktbr. 1643

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal udbetales Vognleje for to Saddeler til Grev Valdemar Christian. — Geh. Ark.

Denne breffuisser skal wogenleiien for thuende Sadeler, som greff woldemar Christian skal haffue, Betalis. Glyckxborg den 8 *Octo: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

Oversættelse af Brev 342/5

Denne brevviser [brevbærer] skal [have] vognlejen for to sadler, som grev Valdemar Christian skal have, betalt. Glücksburg den 8. oktober år 1643.

Christian.

Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 343/5 12. Oktbr. 1643

Til Christen Thomesen Sehested.

De Svenske, som klage over Admiralitetet, kunne møde i Odense for Rigsraadet. Da der medgaar mange Penge til Gesandterne i Osnabrück, bør nogle af dem for en Tid vende hjem. Rigsraadet skal overveje Midlerne til at dække disse Udgifter og til at betale en Gjæld til Landkisten i Hertugdømmerne. En Sag mod Bispens Hustru i Aarhus skal undersøges og straffes uden Lempe. — Geh. Ark.

Dy offuerskiickede Breffue sendis nu vnderskreffuen tilbage igen. Dii Suenske, som besuerger sig offuer *Admiralitetit*[1]). dy kan befahliis at møde y Ottense tiil Claus Seestedtz bryllup[2]), tyl huilcken tyd Riigens Raad diidhen kallit Er, och Ieg, om gud uyl, ochsa kommer. … [fortsættes s. 405]
Oversættelse af Brev 343/5
De oversendte breve sendes nu underskrevne tilbage igen. De svenske, som besværger sig [klager] over *Admiralitetet*, dem kan [man] befale at møde i Odense til Claus Sehesteds bryllup, til hvilken tid Rigens Råd derhen er kaldt, og jeg, om Gud vil, også kommer. … [fortsættes s. 405]

Fodnoter (s. 404)
[1]) Jvfr. ovfr. S. 371 og Nrr. 353 og 354.
[2]) Som anført i forrige Bind S. 11 ægtede Klavs Sehested Christence Lindenov.

Side 405
Brev 342/5 (fortsat fra s. 404 — mangler)
… Angaendis myne gesandter til Ossnabrig, da haffuer ded aldrig uerrit myn mening, at dii gelerdte Raad tillige med Riigens Raad[1]) skulle drage derfra, Mens for bekostningen skiild skulle den Ene paardt *Ad tempus Retirere* sig, Tii der Er allerede gangen 8389 Riix daler med, Om huilcken udgiifft der uyll taliis Nu y Ottense, Tii der fyndis icke altiid myddel y kammerit at *fornere* sa mange Penge, som tiil sligge *Extraordinarj* vdgiiffter medgaar. Vdi liige made uyl der talis om penge, som Riigit er skiildig y landkysten for ded godtz, som ligger under Christianpriis, ty Ieg kreffuis huer dag for di penge[2]).
Huad der taliis om Byspens kuynde y Arhus, ded haffuer lenssmanden sammestedz berettid mig heer, huorfor hand aff mig bade Mundtlig och skriifftlig Er befahliit at tale pa sagen, sauyt hand kan med retten gørre[3]). Hand … [fortsættes s. 406]
Oversættelse af Brev 342/5
… Angående mine gesandter til Osnabrück, da har det aldrig været min mening, at de lærde råder [rådgivere] tillige med Rigens Råd skulle drage derfra, men for bekostningens skyld skulle den ene part *ad tempus* [for en tid] trække sig tilbage (retirere), thi der er allerede gået 8389 rigsdaler med [til det], om hvilken udgift der vil tales nu i Odense, thi der findes ikke altid midler i kammeret [statskassen] til at *fournere* [skaffe/tilvejebringe] så mange penge, som til slige *ekstraordinære* udgifter medgår. På lige måde vil der tales om penge, som riget skylder i landkysten [skattelandet] for det gods, som ligger under Christianspris, thi jeg kræves [afkræves betaling] hver dag for de penge.
Hvad der tales om bispens kvinde [hustru] i Aarhus, det har lensmanden sammesteds berettet mig her, hvorfor han af mig både mundtligt og skriftligt er befalet at tale på sagen [rejse sagen], så vidt han med retten [lovligt] kan gøre. Han … [fortsættes s. 406]

Fodnoter (s. 405)
[1]) De „lærde" Raader ɔ: Dr. Christoffer von der Lippe og Dr. Lorens Langermann i Modsætning til Rigsraaderne Just Høg og Gregers Krabbe.
[2]) Jvfr. Brevet Nr. 334.
[3]) Biskoppen i Aarhus Dr. Morten Madsen var gift med Kirsten Johansdatter, en Datter af Borgmester Johan Villumsen i Helsingør og en Datterdatter af Tolderen sammesteds Frederik Leiel. Blandt andre Børn havde de en Datter ved Navn Abelone, der — efter Sigende 1641 — ægtede Præsten og Kanniken M. Christen Nielsen Bonde eller Bundz i Aarhus. Disse fire Personer indvikledes, som det synes ved onde Menneskers Bagtalelser, i en højst uhyggelig Sag, idet Rygtet beskyldte Præsten for at have staaet i et utugtigt Forhold til Svigermoderen, et Rygte, som skal have lagt Biskoppen i Graven. Han døde, 49 Aar gammel (Gravskriften siger 47, s. Pontoppidan,

Marmora Dan. II 89. Pontoppidan, Annales eccles. Dan. III, 173), 17. Oktbr. 1643 (i Følge Sønnens Opgivelse 16. Oktbr., s. Hübertz, Aktstk. vedk. Aarhus II, 136), og selve dette Dødsfald forøgede de onde Rygter, idet man endogsaa beskyldte hans Enke for ved Trolddom at have bevirket hans Sygdom. 20. Septbr. 1643 var der udgaaet et Kongebrev til Lensmanden i Aarhus, Erik Grubbe, i Anledning af, at der paa den til Domkirken i Aarhus hørende Kirkegaard var blevet fundet et ombragt Menneskefoster; thi da han havde angivet, at Sandemændene, der vare krævede for … [fortsættes s. 406]

Side 406
Brev 342/5 (fortsat fra s. 405)
berettede mig Iblandt andiit, huor høiit at Byspen y hans … [fortsættes s. 407]
Oversættelse af Brev 342/5 (fortsat)
berettede mig iblandt andet, hvor højt [i hvor høj grad] at bispen i sin … [fortsættes s. 407]

Fodnoter (s. 406)
(Fortsættelse af fodnote [3] fra s. 405): … at udfinde den Skyldige, ikke havde tilstrækkelig Tid hertil, forundtes der dem nu en Frist af 18 eller flere Uger for bedre at kunne opdage Barnets Banemand, ligesom det paalagdes ham selv med største Flid og Iver at drive paa Sagen og erkyndige sig om Vidnesbyrd (Jydske Tegn. XI, 71, jvfr. Geh. Ark., Topogr. Saml., Aarhus Nr. 83). Det fundne Foster ansaa man i Almindelighed for Bispindens, og som Fader til det udlagde man hendes Svigersøn. 17. Novbr. 1643 fik Erik Grubbe Befaling til at tage Borgen for, at M. Christen Nielsen vilde blive tilstede og svare til Tiltale, eller i modsat Fald lade ham indsætte i Blaataarn, og samme Dag udgik der Ordrer til, at Prædikestolen skulde forbydes ham, og at den Præst, som havde berettet den syge Bispinde, skulde bevæges til at aabenbare, hvad hun havde betroet ham. Lensmanden, der med synlig Iver tog sig af Sagen, sendte strax M. Christen til Kjøbenhavn trods Tilbud om at stille Borgen, men i Kjøbenhavn vilde man ikke have ham og skikkede ham derfor tilbage til Jylland med Paalæg til Lensmanden om at passe godt paa ham og ligesaa paa Bispens Enke, at hun ikke tog sig af Dage eller undkom, et Hverv, som Erik Grubbe udførte saa skrapt, at det maatte befales ham at vise M. Christen større Hensyn. Imidlertid var Sagen bleven overgiven til de jydske Landsdommeres Undersøgelse, men kort efter skete det fjendtlige Indfald her i Landet, og derved synes man at have faaet andet at tænke paa, saa at Regeringen i Novbr. 1644 maatte spørge om, hvor vidt man var kommet. To Aar senere var man endnu ikke naaet til Ende dermed, thi da skulde der, efter at Vidnerne vare forhørte af Landsdommerne, udtages Nævninger. Endelig 1647 faldt Dommen, der dømte M. Christen fra hans Embede, medens Sagen for hans Svigermoders Vedkommende ikke blev afgjort, før hun under den følgende Konge opnaaede, at den optoges paa ny. Den afsatte Præst og Bispinden bleve vel forvarede hentede over til Kjøbenhavn og indsatte paa Slottet, og i Juni 1649 fældedes Herredagsdommen, lydende paa, at Bispinden burde være fri for Tiltale. Hun levede endnu i mange Aar og døde 1672 i Kjøbenhavn. Efter dette Sagens Udfald skulde man synes, at ogsaa Dommen over M. Christen Nielsen maatte være omstødt, men det var dog ikke Tilfældet, rimeligvis fordi den har været — i al Fald til Dels — begrundet paa andet; det lader til, at Klagen bl. a. er gaaet ud paa, og næppe uden Føje, at han inden sit Bryllup har staaet i utilladeligt Forhold til sin egen Kone (jvfr. Hübertz, Aktstk. vedk. Aarhus II, 133).

Side 407
Brev 342/5 (slutning, fortsat fra s. 406)
Egen, hans fruiis[1]) och andre folckis pahør forsoer sig aldrig at uylle giiffue siin datter til den prest, som formenis at uerre fader tiil ded barn, som dy nu dragis om, Och siiden faa dage derepther kam selffuer op pa garden tiil hannem och bad ham til festenøllit.

Ieg thuiffler inted, at man io med tyden kommer ret under wehrit dermed, Mens du skaldt se dyn wnder, huor dy skal dreye sagen, Inden den kommer ret for en dag, ty ded uyl ga ud offuer Ehre, lyff och godtz. Ded er høy tyd, at man holder en hand derhuos, ty ieg kender kruddit. Maa den ene suerge siig om Meen och den anden lehre, at man behøffuer ingen penitens[2]), och dy skulle … [fortsættes s. 408]

Oversættelse af Brev 342/5 (slutning)

[i sin] egen, sin hustrus og andre folks påhør [i deres nærvær] forsvor sig [svor på] aldrig at ville give sin datter til den præst, som formenes at være fader til det barn, som de nu trættes (dragis) om, og siden få dage derefter kom [han] selv op på gården til ham og bad ham til fæstensøllet [forlovelsesgildet].

Jeg tvivler ikke på, at man jo med tiden kommer rigtigt under vejr med det [får opklaret det], men du skal se dine underværker [være på vagt/holde øje], hvor de vil dreje [fordreje] sagen, inden den kommer rigtigt for en dag [bliver oplyst], thi det vil gå ud over ære, liv og gods. Det er høj tid, at man holder en hånd derhos [holder øje med det], thi jeg kender krudtet [ved, hvordan tingene hænger sammen]. Må den ene sværge sig fri om men [mened] og den anden lære, at man behøver ingen *penitens* [bod/anger], og de skulle … [fortsættes s. 408]

Fodnoter (s. 407)

(Fortsættelse af den lange note fra s. 406 — editorens redegørelse:) Idet man dog nu overhovedet fra Regeringens Side stillede sig venligere overfor den forfulgte Familie, forelagdes der det theologiske Fakultet det Spørgsmaal, om det kunde tillades M. Christen atter at faa Præstekald. Fakultetets Svar kjendes ikke, men 1652 udnævntes han til Kannik og Lector theologiæ ved Gymnasiet i Christiania. Her døde han 1679. Som de Mænd, der havde staaet bag ved og sat den hele Sag i Gang, ledede af Hævnfølelse, nævner man selve Lensmanden Erik Grubbe og Klokkeren i Aarhus, den bekjendte Litterat Hans Hansen Skaaning, hvis 1650 udgivne Digt „Kattenes Rettergang med Hundene", denne „hjemlige Skarnagtighed", som N. M. Petersen (Bidrag t. d. danske Lit. Hist. III, 604) kalder det, skal indeholde Stiklerier mod Biskoppen og hans Familie. Med en vis Tilfredsstillelse har Traditionen i de Ulykker, der overgik disse to Mænd og deres Afkom, set en straffende Nemesis. (Pontoppidan, Annales eccles. Dan. III, 171 f. Zwergius, Det Siellandske Clerisie S. 554 ff. Giessing, Jubel-Lærere II, 2, 332 ff. Hertel, Beskriv. over Aarhuus Domkirke II, 395 ff. Budstikken III, 435 ff. Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus I, Forord. S. VI. II, 105 ff. 110. 116. 121. 127 ff. 143. 191 f. Hundrup, Biogr. Efterr. om dem, der ved Kbhvn.s Univ. have erholdt de høieste akad. Værdigheder I, 20. Nyt hist. Tidsskr. VI, 551 f. Wiberg, Dansk Præstehist. I, 42. Danske Samlinger 2. R. II, 67. Personalhist. Tidsskr. IV, 52.)

[1]) Erik Grubbe var gift med Maren (eller Marie) Iversdatter Juel.

[2]) Sigter til Jørgen Lavritsen Friis, se ovfr. S. 400 f.

Side 408

Brev 343/5 (slutning, fortsat fra s. 407)

… gaa wstraffit derfor, da haffde uor herre stor arsag tiil at straffe heer och knecht. *Vale.*
Glyckxborg den 12 *Octo: Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

Oversættelse af Brev 343/5 (slutning)

… gå ustraffet derfor, da havde vor Herre stor årsag [god grund] til at straffe herre og knægt [høj og lav]. *Vale* [lat.: far vel]. Glücksburg den 12. oktober år 1643.
Christian.

Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Brev 344/5*
Til Jørgen Vind.
Fremstilling af Kongens Tilgodehavende hos Riget for Udlæg og Laan til Gesandtskaber og Krigsforetagendet mod Hamborg. — Geh. Ark.
Ieg haffuer siiden tenckt pa ded, uy talede om y afftis, och befunden, At Eptherad Ieg haffde bekostit vnderskedtlige kostbare *Ambassader* y tysland, ymens at Suensken *dominerede* derudi, *item* henad Spannien och Engeland, Saoch tiil keyssern, Suerrig, Beyeren, Muskou och Stade, Da *demonstrerede* Ieg Riigens Raad, at Sliigge *Extraordinarie* vdgiiffter inted kunde anmadis mig at vdsta, Mens dii burde at *contentere* mig derfor, Huorfor dy loffuede mig 220000 daler[1]). At dy gode herrer Nu biilder sig Ind, at dy 102000 daler, som Ieg bekommit haffuer, skulle uerre aff den vdloffuede Summa, derudi fahrer dy mechtig wiild, Tii ded war aff dy 130000 daler, Ieg landte dem, dentiid folckiit kam at ligge ued Hamborg[2]), huoraff mig Rester 28000 dl, Saat dy Er mig denne tyme 248000 daler skyldig.
Och skal dy gode herrer inted tencke, at Nar Ieg Erlanger samme Summa Penning, at Ieg derfor *in Infinitum* er skiildig at gørre al bekostning, som y framtiden kan … [fortsættes s. 409]

Oversættelse af Brev 344/5
Jeg har siden tænkt på det, vi talede om i aftes, og befundet [fundet], at efter at jeg havde bekostet adskillige kostbare *ambassader* [gesandtskaber] i Tyskland, mens svensken *dominerede* derudi [havde overtaget], *item* [ligeledes] henad Spanien og England, så og til kejseren, Sverige, Bayern, Moskva og Stade, da *demonstrerede* [påviste] jeg over for Rigens Råd, at slige *ekstraordinære* udgifter ikke kunne forlanges [anmodes] af mig at udstå, men de burde *contentere* [fyldestgøre/godtgøre] mig derfor, hvorfor de lovede mig 220.000 daler. At de gode herrer nu bilder sig ind, at de 102.000 daler, som jeg har bekommet [modtaget], skulle være af den udlovede sum, deri farer de meget vild [tager de meget fejl], thi det var af de 130.000 daler, jeg lånte dem, dengang folket [hæren] kom at ligge ved Hamborg, hvoraf mig rester [udestår] 28.000 daler, så at de er mig denne time [nu] 248.000 daler skyldig.
Og de gode herrer skal ikke tænke, at når jeg erlanger [modtager] samme sum penge, at jeg derfor *in infinitum* [i det uendelige] er skyldig at gøre al bekostning, som i fremtiden kan … [fortsættes s. 409]

Fodnoter (s. 408)
[1]) Jvfr. ovfr. S. 161.
[2]) Talen er om Lejrsamlingen ved Fulsbüttel i Efteraaret 1641 (jvfr. ovfr. S. 122).

Side 409
Brev 344/5 (slutning, fortsat fra s. 408)
… pakomme. Denne Ossnabriggeske *Ambassade* och inted wyder bekender ieg mig til, Naar Ieg faar pengen. *Vale.* Ottensegard den 22 *Octo: Anno* 1643.
Christian.
Dette skal uysis dy andre, Om dy derudi nogit kan Errindre, som[1]) mig kan werre glemdt[2]).
Udskrift: Riigens Admiral tiil hande.
Oversættelse af Brev 344/5 (slutning)
… påkomme [tilstøde]. Denne Osnabrückske *ambassade* [dette gesandtskab] og intet videre bekender jeg mig til [påtager jeg mig], når jeg får pengene. *Vale* [lat.: far vel]. Odensegård den 22. oktober år 1643.
Christian.

Dette skal vises de andre, om de derudi kan erindre [huske på] noget, som [af] mig kan være glemt.
Udskrift: Rigens Admiral [Jørgen Vind] i hænde.

Brev 345/5 23. Oktbr. 1643
Til Christen Thomesen Sehested.
Der skal forhandles med Rigsraadet om Flaadens Udrustning til Tjeneste den følgende Sommer. — Geh. Ark.
Der skal Ochsa udaff Riigens Raad Erfahris, Om fladen y Sommer Icke skal uerre y den beredskab, saat … [fortsættes s. 410 — mangler i denne serie]
Oversættelse af Brev 345/5
Der skal også af Rigens Råd erfares [forhandles/bringes i erfaring], om flåden til sommer ikke skal være i den beredskab, så at … [fortsættes s. 410 — mangler i denne serie]

Fodnoter (s. 409)
[1]) Her mangler Ordet: af.
[2]) Som Svar paa dette Brev afgav Rigsraadet en Erklæring af 25. Oktbr. Det indrømmede heri, at der ikke var betalt Kongen, hvad han havde lagt ud til Gesandterne, men beklagede, at der ikke kunde findes Midler til Omkostningerne ved Gesandtskabet til Osnabrück. Det bad derfor Kongen lægge Pengene ud, indtil de kunde afbetales ved Skatterne. Tillige bad det om, at dets tidligere Obligation og Omslagsbrev paa 220,000 Rdl. maatte leveres det tilbage, hvorimod det lovede at holde Kongen skadesløs for denne Sum og for 2 Aars Renter af de 112,000 Rdl., som deraf vare anvendte paa de forrige Ambassader. Desforuden lovede det at holde Kongen skadesløs for de 28,000 Rdl., som endnu resterede af de 130,000 Rdl., der bleve forstrakte til Soldaterne ved deres Afmarsch, med ligeledes 2 Aars Renter, i alt en Sum paa 263,120 Rdl. Heraf var i Behold hos Kongen 108,000 Rdl., som ikke vare forbrugte til de forrige Legationer, og som kunde anvendes til Gesandtskabet til Osnabrück. Paa det Exemplar af denne Rigsraadserklæring, som leveredes til Kongen, har denne egenh. skrevet: „Riigens Ratz obligation" (Geh. Ark. Justitsmin. Aflev., Skab 9, Nr. 124). I Rigens Raads Breve, Fasc. 53 findes en paa Tydsk skrevet Opgjørelse af Forholdet, som uden Tvivl har været udarbejdet til Oplysning for Rigsraadet.

Side 410
*(Denne side åbner midt i et brev til kansleren Christian Thomesen — men bemærk, at afsenderadressen „Chanseleren" i udskriften ikke passer med Brev 345, som var til samme. Teksten her er sandsynligvis slutningen af **Brev 345/5**, hvor udskriften dog lyder til kansleren; jeg markerer usikkerheden.)*
Brev 345/5 (slutning, fortsat fra s. 409)
man y alle tylfald den kan bruge, Naar behoff gørris. Saframdt dy nu siiger Ia, som ieg icke andit kan troe, at ded Io skeer, da wiil der tenckis y tyde paa ded, som dertil fornøden gørris[1]). *Vale.*
Ottensegard den 23 *Octo: Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.
Oversættelse af Brev 345/5 (slutning)
… man i alle tilfælde kan bruge den [flåden], når behov gøres [opstår]. Såfremt de nu siger ja, som jeg ikke andet kan tro, at det jo sker, da vil der tænkes i tide på det, som dertil fornødent gøres [er nødvendigt]. *Vale* [lat.: far vel]. Odensegård den 23. oktober år 1643.
Christian.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Brev 346/5 * 24. Oktbr. 1643[2])
Til Korfits Ulfeldt.
Der skal træffes Forberedelser til at modtage Kongen paa Frederiksborg eller i Kjøbenhavn henad Vinterens Begyndelse. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 442.
Eptherdi Ieg achter ymod *Aduent* Søndag[3]) Eller nogiit før at begiiffue mig med Gudtz hiielp henad friderigsborrig eller køben:, och der kan ingen aff kammerne bliiffue bethragdt med tapetter, aldenstund ded staar indpackiit paa Glycksborrig, och ded med andiit mehre faar der att forbliiffue indtil forahrid, da skaldtu lade med gemen Rødt klede betrecge wiindtherstuen med Sengekammerit. Imod huilcken tyd der uyl haffuis i forrad nogiit Sma mad aff dy nest omliggende Lehn, *Item* en Brigning Øl, thu eller tre, med Rue och huedemel tyl Bageren, *Item* nogit saltiid kød och fysk tyl borgestuen. Nar sliigdt nu kand ued handen skaffis, da skal mig sliigdt *notificeris*. *Vale.*
Otthensegard den 24 *Octobris Anno* 164[3].
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.
Oversættelse af Brev 346/5
Eftersom jeg agter mod *advent*søndag eller noget før at begive mig med Guds hjælp henad Frederiksborg eller København, og der kan ingen af kamrene blive betrukket [behængt] med tapeter, alldenstund [eftersom] det står indpakket på Glücksburg, og det med andet mere får at forblive der indtil foråret, da skal du lade betrække vinterstuen med sengekammeret med gement [almindeligt] rødt klæde. Mod hvilken tid der vil haves i forråd noget småmad fra de nærmest omliggende len, *item* [ligeledes] en bryggen [et bryg] øl, to eller tre, med rug og hvedemel til bageren, *item* noget saltet kød og fisk til borgestuen [tyendets spisestue]. Når sligt nu kan skaffes ved hånden, da skal sligt *notificeres* [meddeles] mig. *Vale* [lat.: far vel]. Odensegård den 24. oktober år 164[3].
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Fodnoter (s. 410)
[1]) Rigsraadet bevilgede 25. Oktbr. en Madskat (Rigens Raads Breve, Fasc. 53).
[2]) At Brevet er fra dette Aar — i Orig. manglede det sidste Tal i Aarstallet, da Afskriften toges —, fremgaar med Sikkerhed af Dateringssted og Indhold.
[3]) Første Søndag i Advent faldt 1643 paa 3. Decbr.

Side 411

Brev 347/5 ✻ 24. Oktbr. 1643
Til Christen Thomesen Sehested.
Rigsraadet skal mindes om Gjælden til Landkisten i Hertugdømmerne for Godset, som er lagt under Christianspris. — Geh. Ark.
Chanseleren Skal Errindre Riigens Rad pa dy Penning, som kreffuis aff dy holsteiner y landkysten aff ded godtz, som er lagdt vnder Christianpriis, Tii den Post haffuer ganske Inted at gørre med den Summa, som Riigens Raad giiffuer mig derris breff paa[1]). *Vale.* Ottensegard den 24 *Octo: Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.
Oversættelse af Brev 347/5

Kansleren skal erindre [minde] Rigens Råd om de penge, som kræves af de holstenere i landkysten [skattelandet] for det gods, som er lagt under Christianspris, thi den post har ganske intet at gøre med den sum, som Rigens Råd giver mig deres brev på [udsteder gældsbrev til mig for]. *Vale* [lat.: far vel]. Odensegård den 24. oktober år 1643.
Christian.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Brev 348/5 ✻ 24. Oktbr. 1643
Til Peder Vibe.
Kongen udtaler sin Forundring over Axel Oxenstjernas Ytringer til ham om tidligere danske Prinsers Skjæbne i Rusland. Samme svenske Statsmands Bemærkninger til de lybske Gesandter om Sverigs Stilling til Fredsforhandlingerne ere ikke til at stole paa, men vare vel værd at faa skriftlig af Gesandterne. Kaptajn Erik Nielsen skal blive akkommoderet, naar han indfinder sig. Kongen vil vide, hvem der har set det fornyede Forbund mellem Frankrig og Sverig i Original, og naar Brylluppet mellem Kurfyrsten af Brandenborg og Dronningen af Sverig skal staa. — Geh. Ark.
Huad for *discurs* den Suenske Chanseler haffuer hafft med dig Om myn farbroder och myn Broders *fortiin* y Muskou[2]), ded haffuer ieg forstanden Och mig deroffuer … [fortsættes s. 412]
Oversættelse af Brev 348/5
Hvad for *diskurs* [samtale] den svenske kansler har haft med dig om min farbroder og min broders *fortune* [skæbne/held] i Moskva, det har jeg forstået, og mig derover … [fortsættes s. 412]

Fodnoter (s. 411)
[1]) I Rigsraadets ovfr. S. 409 omtalte Erklæring af 25. Oktober hedder det med Hensyn til dette Forlangende af Kronen, at det ikke veed Raad til rede Penge, men maa bede Kongen forstrække det fornødne, omtrent 10,000 Rdl., der skal tilbagebetales ham med aarlig Rente. Jvfr. Nrr. 334 og 343.
[2]) Hertug Magnus ægtede 1573 en russisk Prinsesse, men havde som bekjendt kun lidet Held med sig, uagtet han i nogle Aar … [fortsættes s. 412]

Side 412

Brev 348/5 (slutning, fortsat fra s. 411)
… høiieligen forundrit, at hand sliigdt y dyn *presens* uylle føre paa baanen. Ded hand giiorde dy lybske gesandter wiis om derris *intention* udi frydtz *tractaterne*, ded troer uel Ingen at uerre hans alwor, om hand Endskø[n]dt haffde suoren En dobbeldt Eed. Huad dy danske Raad haffuer suarit den Suenske Regering pa derris skriiffuelse[1]), deraff er befahliit Chan: H: Christian tommissen at tilskycke dig *copiam.*
Den *capitein* Eriick Nylsen, som du haffuer skreffuen Riigens *Admirall* tiil Om, Skaldtu lade forsta, At hand skal bliiffue *Accommoderit*, nar hand kommer, Och skaldtu lade mig uyde, huad *tractament* hand y Suerrig hafft haffuer. Thuende tyng motte ieg well wyde, 1. huem der haffuer Siiet *Innouationem foederis* ymellom franckerige och Suerrig *In originalj*[2]), 2. Naar Och huor Churfiirsten aff Brandenborgs Bylager med dronningen y Suerrig skal holdis.
Ded war megiit werdt, Om man kunde faa ded skriifftlig aff dii Lybske gesandter, huad Chanseler Oxenstern sagde til dem Om maneren, huorpa dy uylle Indga friidden. Otthensegard den 24 *Octo: Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: A M: M: wiibe.
Oversættelse af Brev 348/5 (slutning)

… højligen forundret, at han sligt i din *presens* [nærvær] ville føre på banen. Det, [at] han gjorde de lybske gesandter vis om deres *intention* [hensigt] i fredstraktaterne (tractaterne), det tror vel ingen er hans alvor, om han end havde svoret en dobbelt ed. Hvad de danske råder har svaret den svenske regering på deres skrivelse, deraf er kansleren hr. Christian Thomsen befalet at tilskikke [tilsende] dig *copiam* [en afskrift].
Den *kaptajn* Erik Nielsen, som du har skrevet Rigens *Admiral* [Jørgen Vind] til om, skal du lade forstå, at han skal blive *akkommoderet* [taget imod/forsørget], når han kommer, og du skal lade mig vide, hvad *traktement* [behandling] han i Sverige har haft. To ting måtte jeg vel vide: 1. hvem der har set *innovationem foederis* [fornyelsen af forbundet] mellem Frankrig og Sverige *in originali* [i original], 2. når og hvor kurfyrsten af Brandenburgs bilager [bryllup] med dronningen i Sverige skal holdes.
Det var meget værd, om man kunne få det skriftligt af de lybske gesandter, hvad kansler Oxenstierna sagde til dem om måden (maneren), hvorpå de ville indgå freden. Odensegård den 24. oktober år 1643.
Christian.
Udskrift: [Til] A[dmiral] M[ogens] M[ogensen] Vibe [dvs. Peder Vibe].

Brev 349/5 ✻ 29. Oktbr. 1643
Til Korfits Ulfeldt.
Om Afsendelsen af to Personer til Rhinegnene for at kjøbe Vin. — Geh. Ark.
Epthersom Ieg haffuer y Synde, Om gud uyl, at sende … [fortsættes s. 413]
Oversættelse af Brev 349/5
Eftersom jeg har i sinde, om Gud vil, at sende … [fortsættes s. 413]

Fodnoter (s. 412)
(Fortsættelse af fodnote ² fra s. 411): … (1570–77) figurerede som Konge i Lifland. Hertug Hans døde 1602 i Moskau, hvor han var rejst hen for at holde Bryllup med Zarens Datter.
[1]) Se ovfr. S. 387.
[2]) Traktaten af 20. Juni 1641. Se Fridericia, anf. Skr. II, 164.

Side 413
Brev 349/5 (slutning, fortsat fra s. 412)
… En aff wynskencken[1]) henad Riinstrømmen, der at Indkøbe wiin til myn fornødenhed, Huorfor du skaldt werre om En person, som hannem kunde følge och haffue pengen y henderne, Som tilforn sked Er, Naar Ieg lod indkøbe wiin. Naar Ieg nu Erfahrer, dig at uyde sadan En person, Daa uyl Ieg gørre anordning, huor pengen skal tagis. Derris fortering angaendis, ded Erfahrer man pa Renteriit, huorledis dermed y dy forrige tyder holden Er. Hand ma[2]) saledis, at hand kand Omgaes med folck, Tii hand bør at werre Om kelder tyl at legge wynen y, Indtil man den kan lade derfra hendte, Saat keldersuenden allene prøffuer wiinen och den haffuer y acht, Mens hand Bør at staa for werckiit.
Vale. Hadersleffhus den 29 *Octo: Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.
Oversættelse af Brev 349/5 (slutning)
… en af vinskænkerne henad Rhinstrømmen [Rhinegnene] for at indkøbe vin til mit behov, hvorfor du skal se dig om efter en person, som kunne følge ham og have pengene i hænderne, som tilforn [tidligere] er sket, når jeg lod indkøbe vin. Når jeg nu erfarer af dig sådan en person [får en sådan udpeget], da vil jeg gøre anordning [træffe bestemmelse om], hvor pengene skal tages. Deres fortæring [rejseudgifter] angående, det erfarer man på Renteriet [rentekammeret], hvorledes det

dermed i de forrige tider er holdt. Han må [være] således, at han kan omgås med folk, thi han bør se sig om efter en kælder til at lægge vinen i, indtil man kan lade den derfra hente, så at kældersvenden alene prøver vinen og har den i agt [holder øje med den], men han bør stå for værket [have ansvaret]. *Vale* [lat.: far vel]. Haderslevhus den 29. oktober år 1643.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 350/5 ✻ 30. Oktbr. 1643
Til Korfits Ulfeldt.
Den ene af de to Personer, som skulle sendes afsted for at indkjøbe Vin, skal være Reinhold thor Smede, og der skal til Kjøbet udstedes en Vexel paa 6000 Rdl. — Geh. Ark.
Epthersom ieg lod dig siist forsta, At ieg vylle afferdige en aff wynskencken henad Riinstrømmen Epther wiin, Och at du skulle forordne En, som med hannem kunde ga Och *spendere* pengen, Huorfor du skaldt befahle Reiinholdt tor Smede, som warer kelleren pa frederigsborg, at hand dertil siig *Accommoderer*, Paded[3]) med den, som du dertil forordner, Med den Siiste flaade kan ga offuer til Holland Och strax sette y werck ded, som befalit Er. Der skal tyl samme wiins Indkøb gørris wexel pa 6000 dl., … [fortsættes s. 414]
Oversættelse af Brev 350/5
Eftersom jeg sidst lod dig forstå, at jeg ville affærdige [udsende] en af vinskænkerne henad Rhinstrømmen [Rhinegnene] efter vin, og at du skulle forordne [udpege] en, som kunne gå [rejse] med ham og *spendere* [udrede/administrere] pengene, hvorfor du skal befale Reinhold thor Smede, som varer [passer] kælderen på Frederiksborg, at han dertil sig *akkommoderer* [gør sig rede], [for] at han med den, som du dertil forordner, med den sidste flåde kan gå over til Holland og straks sætte i værk det, som befalet er. Der skal til samme vins indkøb gøres [udstedes] veksel på 6000 daler, … [fortsættes s. 414]

Fodnoter (s. 413)
[1]) Valget faldt paa Reinhold thor Smede, se det følg. Brev. Jvfr. om ham forrige Bind S. 105.
[2]) Her mangler Ordet: være.
[3]) Her mangler Ordet: han.

Side 414

Brev 350/5 (slutning, fortsat fra s. 413)
… Pa huilcken Summa dig strax skal tilkomme Order til tollerne y Sundit, Naar Ieg Erfharer hans Naffn, Som dertil. som sagdt Er, skal Brugis. *Vale.* Hadersleffhus den 30 *Octo: Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.
Oversættelse af Brev 350/5 (slutning)
… På hvilken sum der straks skal tilkomme dig ordre til tolderne i Sundet, når jeg erfarer hans navn, som dertil, som sagt er, skal bruges. *Vale* [lat.: far vel]. Haderslevhus den 30. oktober år 1643.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 351/5 ✻ 2. Novbr. 1643
Til Otte Brockenhuus.
Lensmanden paa Havreballegaard skal hver Uge skaffe 8 Høns til Elisabeth Sophie Gyldenløves Bord paa Skanderborg, saa længe Prinsen er der. — Geh. Ark.

Der skal gørris befahling tiil lenssmanden pa Haffuerballe gard[1]), at hand skal skaffe huer ugge Otte høns henad Skanderborrig tyl Iomfru Eliisabet Sophiis fornødenhed, Imens och al den stund Prindtzen bliiffuer pa Skanderborg[2]). Haderssleffhus den 2 *Nouem: Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: Otte Brockenhuss till hande.

Oversættelse af Brev 351/5

Der skal gøres befaling til lensmanden på Havreballegård, at han skal skaffe hver uge otte høns henad Skanderborg til jomfru Elisabeth Sophies behov, imens og al den stund prinsen bliver på Skanderborg. Haderslevhus den 2. november år 1643.
Christian.
Udskrift: Otte Brockenhuus i hænde.

Brev 352/5 ✻ 7. Novbr. 1643
Til Korfits Ulfeldt.

Brevets Overbringer skal have sin Løn udbetalt. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.

Denne Breffuisser skal giiffuis ded, hand haffuer tiendt … [fortsættes s. 415]

Oversættelse af Brev 352/5

Denne brevviser [brevbærer] skal gives det, han har tjent … [fortsættes s. 415]

Fodnoter (s. 414)

[1]) Havreballegaards Len er det samme som Aarhus(gaards) Len. Lensmand der var Erik Grubbe. Gaarden hedder nu Marselisborg.
[2]) Kongebrevet til Lensmanden udfærdigedes strax samme Dag med Dateringssted Odense (Jydske Tegn. XI, 83).

Side 415

Brev 352/5 (slutning, fortsat fra s. 414)

… for, Endog hannem burde att giiffuis Ett slag aff En knippel till afftackning. *Vale.* Haderslefhuss den 7 *Nouem: Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: Riigen[s] Hoffmeister till hande.

Oversættelse af Brev 352/5 (slutning)

… for; endog [desuden] burde ham gives et slag af en knippel [kølle/stok] til aftakning [som afskedsgave — sagt ironisk/spøgende]. *Vale* [lat.: far vel]. Haderslevhus den 7. november år 1643.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 353/5 ✻ 7. Novbr. 1643
Til Korfits Ulfeldt.

Kongen erklærer sig ude af Stand til at skaffe nogle Svenske Penge i Stedet for konfiskeret Gods, som er tilstaaet dem igjen; ville de have deres Skibe tilbage, maa de vente, til disse komme tilstede. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Aff dyn skriiffuelse haffuer Ieg forstanden, huoruydt der er giordt *preparatoria* tiil den Haffuen ued Helsingør[1]). Dy penge at forstrecke, som dy Suenske skal haffue y steden for ded *confischerte* Godtz, dennom er igen forundt[2]), dem kan Ieg inted skaffe, ty med den riinge Summa, der kan uerre huos mig, deraff skal ieg forrette myt Omslag Och holde myn Hoffstadt, indtil Skiiben gar igen.

Ieg kan mig inted errindre at haffue befahlit, at dii Suenske Skiib skulle *abalieneris* tiil nogen, ty ded uar mig bekendt, at dy uylle tale pa *Admiralitetens sentens*. Wiil dii Suenske haffue derris Skiib igen, daa faar dii biie sa lenge, indtil Skiiben kommer tiilstede igen. *Vale.* Hadersleffhus den 7 *Nouemb: Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

Oversættelse af Brev 353/5

Af din skrivelse har jeg forstået, hvorvidt der er gjort *preparatoria* [forberedelser] til havnen [havneanlægget/reden] ved Helsingør. De penge at forstrække [udlægge], som de svenske skal have i stedet for det *konfiskerede* gods, [der] dennem er tilstået igen, dem kan jeg ikke skaffe, thi med den ringe sum, der kan være hos mig, deraf skal jeg forrette [afholde] mit omslag [terminsopgør] og holde min hofstat, indtil skibet går igen.
Jeg kan ikke erindre [huske] at have befalet, at de svenske skibe skulle *abalieneres* [afhændes/overdrages] til nogen, thi det var mig bekendt, at de ville tale på [afvente/påberåbe sig] *Admiralitetens sentens* [dom/kendelse]. Vil de svenske have deres skibe igen, da får de bie [vente] så længe, indtil skibet kommer til stede igen. *Vale* [lat.: far vel]. Haderslevhus den 7. november år 1643.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 354/5 ✻ 15. Novbr. 1643
Til Korfits Ulfeldt.
Om Forskjellen mellem de Summer, der ere opførte paa Toldsedlerne, og dem, der ere indsatte paa Kronborg. — [kilde fortsættes s. 416]
Om Forskjellen mellem de Summer, der ere opførte paa Toldsedlerne, og dem, der ere indsatte paa Kronborg. Hvis Kongen, … [regest og brevtekst fortsættes s. 416]

Oversættelse af Brev 354/5

(Kun regesten [indholdsresuméet] er begyndt på denne side; selve brevteksten følger på s. 416.)

Fodnoter (s. 415)
[1]) Jvfr. ovfr. S. 365.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 404.

Side 416

Brev 354/5 (fortsat fra s. 415)
Til Korfits Ulfeldt. *(regest fortsat fra s. 415:)*
… hvad han betvivler, har givet Ordre til at sælge de Svenskes anholdte Skibe og Gods, maa han bære det derved foraarsagede Tab. — Afskr. i Geh. Ark.
Wdaff dyn skriiffuelse haffuer Ieg forstanden, dig inted at haffue kundt fiinde nogen vndersked pa den Summa, som y tolseddelerne fyndis, och den, som pa *Cronneborrig* yndsat Er, Huorpa ieg dig inted forholder, At, Eptherat tolseddelerne mig kam tiil hende, da haffuer ieg dem først thuendegang selffuer *calculerit* Och siiden leest den ord for ord for dem, som den pa Ny *calculerede*, Och befunden Summen høiere, End der stod pa Seddel, du sende mig pa ded, som Er pa *Croneborg* Indsat, huilcken dog herhuos inted fyndis.
At ieg skulle forstrecke uyder penge, End som allerede sked Er, dertil haffuer du Erfahrit aff myn syste skriiffuelse Arsagen, huorfor ded inted kan skee.

Att myn befahling skulle fiindis, At dy Suenskiis Skiib och godtz skulle tiil købmenden[1]) leffueris, ded troer ieg inted, Mens fiindis myn hand derpa, da bør Ieg at staa den Skade. *Vale. Datum* Astrup den 15[2]) *Nouem: Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 354/5

Af din skrivelse har jeg forstået, [at] du ikke har kunnet finde nogen forskel (undersked) på den sum, som findes i toldsedlerne, og den, som på *Kronborg* [er] indsat. Hvorpå jeg dig ikke forholder [ikke skjuler for dig], at efter at toldsedlerne kom mig i hænde, da har jeg dem først to gange selv *kalkuleret* [beregnet] og siden læst dem ord for ord for dem, som på ny *kalkulerede* [beregnede], og befundet [fundet] summen højere, end der stod på den seddel, du sendte mig om det, som er indsat på *Kronborg*, hvilken [seddel] dog herhos [her] ikke findes.
At jeg skulle forstrække [udlægge] yderligere penge, end som allerede sket er, dertil har du erfaret årsagen af min sidste skrivelse, hvorfor det ikke kan ske.
At min befaling skulle findes [foreligge], [nemlig] at de svenskes skibe og gods skulle leveres til købmanden, det tror jeg ikke; men findes min hånd derpå [findes det med min underskrift], da bør jeg stå [bære] den skade. *Vale* [lat.: far vel]. *Datum* [givet] Astrup den 15. november år 1643.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 355/5 * 15. Novbr. 1643

Til Korfits Ulfeldt.
Om Foranstaltninger med Hensyn til Hofholdningen under Kongens formodede hyppige Besøg i Kjøbenhavn til Vinteren, ... [regest fortsættes s. 417]
(Kun regesten [indholdsresuméet] er begyndt på denne side; selve brevteksten følger på s. 417.)

Fodnoter (s. 416)

[1]) Saaledes Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den i Texten fulgte Afskr. har: Kiøbmanden.
[2]) I sin Afskrift antyder Langebek, at der mulig skal læses: 18. Det er jo overhovedet ofte vanskeligt at skjelne mellem Kongens 5- og 8-Tal; men da Kongen i Brevet henviser til sin „sidste" Skrivelse, og derved menes den af 7. Novbr. (Nr. 353), ikke den anden af 15. Novbr. (Nr. 355), maa Tallet vistnok her læses som 15. — Astrup er vel Landsbyen Aastrup tæt ved Haderslev Fjord.

Side 417

Brev 355/5 (fortsat fra s. 416)
Til Korfits Ulfeldt. *(regest fortsat fra s. 416:)*
... idet Slotsskriveren intet skal have dermed at gjøre, men derimod Kjøkkenskriveren. — Geh. Ark.
Eptherdi ded lacker nu ymod tyden, at Ieg, om gud uyl, begiiffuer mig offuer tiil Siieland Igen Och pa frede: mig mueligdt En tydlang Opholder, Huoraff uyl følge, At nar gud uyl, ieg der haffuer anstyllit myt wynter kuarter, At ieg da for allehande Skiild tydt søger køben: och losserer pa Rossenborg, huor bade Ett och andiit uyl medga, som for Reede penning skal købis, Och ieg inted uyl, skriiffuerne pa Slottene skall haffue dermed at gørre y nogen made, vden dy derpa haffuer wdtriickeligen befahling under myn hand, Mens sliigdt bør at indkøbis aff køckenskriffueren, som ded skeer herude, Huorfor ieg nu haffuer afferdigit denne breffuisser, som skal annamme aff Skriffueren pa køben: Slott[1]) alle landgiildtz hønsen for penge, som dii anslaas y hans regenskab. Som skall settis y ded hønsehus, som findis ued stallen[2]), huortill skal skaffis føde aff Prouiandt

Och Briggergarden, saat slodtzskriffueren inted dermed haffuer at skaffe. Tiil den anden sma mad skal gørris Rom til y enden aff Stallene, huor man ded med foder kan forsørge fra ladgarden. Denne Breffuysser skall haffue dy samme kostpenge, den forrige haffde, Naar ieg Er y landit, mens Naar ieg drager herud, daa bliiffuer hand vnder køckenskriiffueren, som hand Nu Er. *Vale. Datum* Stenderup[3]) den 15 *Nouem: Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande[4]).

Oversættelse af Brev 355/5

Eftersom det lakker [nærmer sig] nu mod tiden, at jeg, om Gud vil, begiver mig over til Sjælland igen, og på freden [rimeligvis: „på det, jeg forud har berørt"] mig muligt en tidlang opholder [bliver en tid], hvoraf vil følge, at når Gud vil, jeg der har anstillet [indrettet] mit vinterkvarter, at jeg da for allehånde skyld tit søger [til] København og losserer [tager ophold] på Rosenborg, hvor både ét og andet vil medgå [forbruges], som for rede penge skal købes; og [da] jeg ikke vil, [at] skriverne på slottene skal have dermed at gøre på nogen måde, uden [medmindre] de derpå har udtrykkelig befaling under min hånd [med min underskrift], men sligt bør indkøbes af køkkenskriveren, som det sker herude [her]. Hvorfor jeg nu har affærdiget [udsendt] denne brevviser, som skal annamme [modtage] af skriveren på Københavns Slot alle landgilde-hønsene mod penge, som de ansættes [prissættes] i hans regnskab. [De] som skal sættes i det hønsehus, som findes ved stalden, hvortil skal skaffes føde af proviant[huset] og bryggergården, så at slotsskriveren intet dermed har at skaffe. Til den anden småmad skal gøres rum til [gøres plads] i enden af staldene, hvor man det med foder kan forsyne fra ladegården. Denne brevviser skal have de samme kostpenge, den forrige havde, når jeg er i landet [her på egnen], men når jeg drager herud [herfra], da bliver han under køkkenskriveren, som han nu er. *Vale* [lat.: far vel]. *Datum* [givet] Stenderup den 15. november år 1643.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Fodnoter (s. 417)

[1]) Peder Pedersen.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 311.
[3]) Først har Kongen skrevet: „tystrup", rimeligvis Tyrstrup mellem Kolding og Haderslev; men dette har han igjen overstreget og i dets Sted skrevet: „Stenderup", sandsynligvis Landsbyen af dette Navn sydøst for Kolding.
[4]) Modtaget 19. Novbr.

Side 418

Brev 356/5 ✻ 20. Novbr. 1643

Til Christen Thomesen Sehested.

Da Dr. Botsack ikke ønsker Ansættelse (som Professor i Sorø), maa der tænkes paa en anden. — Geh. Ark.

Epthersom dig bekendt Er, at Ieg haffuer hafft bud epther *D:* Bodtsack, Sa kommer Ieg nu y den Erfahring, at hand inted Er dertiil *inclinerit*[1]), Huorfor der uyl [t]enckiis y tyde pa En anden. Ded uaar at Ønske, at man haffde En sadan, som man kunde haffue ded aff, som man forlengis Epther. *Vale.* Aff Haderslebenhus den 20 *Nouem: Anno* 1643.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.
Oversættelse af Brev 356/5
Eftersom det er dig bekendt, at jeg har haft bud efter *dr.* Botsack, så kommer jeg nu i den erfaring [får nu at vide], at han ikke er dertil *inclineret* [tilbøjelig/villig], hvorfor der vil tænkes i tide på en anden. Det var at ønske, at man havde en sådan, som man kunne have det [udbytte] af, som man længes efter. *Vale* [lat.: far vel]. Af Haderslevhus den 20. november år 1643.
Christian.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Brev 357/5 * 21. Novbr. 1643

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen udtaler sig om det fordelagtige ved at afløse Ægt og Skyts i Danmark og Norge med Pengeafgifter og forlanger hans Erklæring derom. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.
Eptherdi ieg haffuer stor Arsag til at tencke pa myddel, huorued kronens *intrade* kunde nogit bedre na til, end som den nu gør, Da er ded falden mig ind, At, om Lehnen y Danmarck bliffuer sat pa Eckepenge, som dy [i] Fiirstendommen sat er, da skulle Indkomsten megiit bedre na til, end som den nu gør.
Tii wdaff Fiirstendommen haffde ieg tilforn ickun 45000 daler, Och ieg haffuer nu 120000 daler, Och Lensmenden haffuer dog derris deraff, sa at dy haffuer større Arsag til at tacke end at klage, Huorfor ieg formener, … [fortsættes s. 419]
Oversættelse af Brev 357/5
Eftersom jeg har stor årsag [grund] til at tænke på midler, hvorved kronens *intrade* [indtægt] kunne noget bedre nå til [række], end som den nu gør, da er det faldet mig ind, at om lenene i Danmark bliver sat på *ægtepenge* [pengeafgift i stedet for pligtkørsel/naturalier], som de i fyrstendømmet [Slesvig-Holsten] sat er, da skulle indkomsten meget bedre nå til, end som den nu gør.
Thi udaf fyrstendømmet havde jeg tilforn [tidligere] ikkun [kun] 45.000 daler, og jeg har nu 120.000 daler, og lensmændene har dog deres deraf, så at de har større årsag til at takke end at klage, hvorfor jeg formener [mener], … [fortsættes s. 419]

Fodnoter (s. 418)
[1]) Jvfr. ovfr. S. 380.

Side 419

Brev 357/5 (slutning, fortsat fra s. 418)
… at ded lige sa uel kan *practiseris* y Danmarck som y Fiirstendommen, ty ieg seer huercken Geiistlig eller werslig *rationes*, som ded kan forhindre. Man skal med Forundring see, huad ded skal drage kronen om Aarit y Norrie, naar der giiffuis nogiit for Skydtzferden, som dy er plagit med[1]), Och huorledis Bønderne skal erhale[2]) sig deroffuer, Tii Bønderne y Danmarck och Norrie erre nu nød tiil at holde for deris Ecken och Skydtzen skiild bade Folck och Heste med stor bekostning, som dy syden inted behøffuer[3]). Huorfor du skaldt tencke pa samme Leiilighed och derom lade mig dyn Mening forsta. *Vale.* Aff Hadersleffhus den 21 *Nov: Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.
Oversættelse af Brev 357/5 (slutning)

… at det lige så vel kan *praktiseres* [gennemføres] i Danmark som i fyrstendømmet, thi jeg ser hverken gejstlige eller verdslige *rationes* [grunde/argumenter], som det kan forhindre. Man skal med forundring se, hvad det skal koste (drage) kronen om året i Norge, når der gives noget for skydsfærden [pligtkørsel/befordring], som de er plaget med, og hvorledes bønderne skal *erhole* [restituere/få refunderet — se note] sig derover, thi bønderne i Danmark og Norge er nu nødt til for deres ægt- og skydspligts skyld at holde både folk og heste med stor bekostning, som de siden ikke behøver. Hvorfor du skal tænke på samme lejlighed [sag] og derom lade mig din mening forstå. *Vale* [lat.: far vel]. Af Haderslevhus den 21. november år 1643.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 358/5 ✻ 21. Novbr. 1643

Til Peder Vibe.
Han skal udforske den svenske Regerings Stemning overfor en Fredsunderhandling med Polen med Kongen som Mægler, hvilken Rolle denne ikke har kunnet afslaa den polske Gesandt at overtage. — Geh. Ark.
Eptherdi kon: y Pohlens gesandter hiid er ankommen[4]) Och y hans *Audiens inter alia proponerit*, At Ieg mig *pro mediatore* ymellom hans herre Och kron Suerrig wylle lade Bruge, Aldenstund dy pa begge siider sich haffuer … [fortsættes s. 420]
Oversættelse af Brev 358/5
Eftersom kongen af Polens gesandt hid [hertil] er ankommen og i sin *audiens inter alia proponerit* [blandt andet foreslog], at jeg mig *pro mediatore* [som mægler] imellem hans herre og kronen Sverige ville lade bruge, alldenstund [eftersom] de på begge sider sig har … [fortsættes s. 420]

Fodnoter (s. 419)
[1]) Jvfr. ovfr. S. 347.
[2]) ɔ: erhole [dvs. „hente sig ind igen" / få dækket].
[3]) Som bekjendt har man netop fremhævet det 17de Aarhundredes forholdsvis store Hestehold (se f. Ex. Samlinger til jydsk Hist. og Topogr. V, 36. VI, 154. (Norsk) Hist. Tidsskr. III, 409).
[4]) Henrik Dönhoff. Hans Proposition, hvori han opfordrer Kongen til at mægle mellem Sverig og Polen, er af 21. Novbr. (Geh. Ark., Polen Nr. 22). Kongens Svar af 22. Novbr. var dog snarest undvigende (Geh. Ark., Latina). Jvfr. Slange S. 1174 (der med Urette henfører hans Sendelse til Juli 1643). Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 343. Brevet Nr. 365.

Side 420

Brev 358/5 (slutning, fortsat fra s. 419)
… *obligerit* At *tractere* Om En Ewiguarende friid, *Durantibus Adhuc indutiis*, huilckit ieg hannem inted haffuer kundt wdsla, Huorfor du skaldt gørre dyt beste at *Expiscere* Regeringens mening y dy made, Om dy tiil sliigdt Er att *disponere*. Hadersleffhus den 21 *Nouem: Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: A M: M: wybe.
Oversættelse af Brev 358/5 (slutning)
… *obligeret* [forpligtet] til at *traktere* [forhandle] om en evigvarende fred, *durantibus adhuc indutiis* [mens våbenstilstanden endnu varer], hvilket jeg ikke har kunnet slå ham af [afvise], hvorfor du skal gøre dit bedste for at *expiscere* [udforske/lokke ud] regeringens mening i så måde, om de til sligt er at *disponere* [tilbøjelige/villige]. Haderslevhus den 21. november år 1643.

Christian.
Udskrift: [Til] A[dmiral] M[ogens] M[ogensen] Vibe [dvs. Peder Vibe].

Brev 359/5 ✻ 28. Novbr. 1643

Til Henning Valkendorf og Knud Ulfeldt.
De skulle forhandle med Jørgen Kaas om Kjøbet af Østergaard. — Henning Valkendorfs Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 b[1]).
Effterdie det berettis, At den Kaas, Som eyer Østergaard, endnu Skal verre tilsindtz At selge same gaard for 5000 daller, Om hand kand faa Nogen leilighed Af Kronen At Sidde paa, Da skal I fornemme Af hannom, huad hans Endelig Meningh ehr.
Ieg wil gierne gifue hannom mere for gaarden. end den ehr werdt, Och lade hannom giørre sig bygningen paa gaarden Saa Nyttig, som hand kand, Medens At giøre Nogen *Mutation* paa Nogit leen, som brugis til hoffhaltingen, for den gaardtz Skylld, som haffuer Ickun 2½ tønder, det skeer Intit. At Skaffe Nogen Lenssmand Af for den skyld, det skeer Icke heller, huorfor Ieg Seer Intit, huad hannom der Om kand siunis. Kand dehr findis It *Medium*, som kand werre *practicabile*, da wil Ieg gierne … [fortsættes s. 421]
Oversættelse af Brev 359/5
Efterdi [eftersom] det berettes, at den Kaas, som ejer Østergård, endnu skal være tilsinds [indstillet på] at sælge samme gård for 5000 daler, om han kan få nogen lejlighed [ejendom] af kronen at sidde på [bebo], da skal I fornemme [udspørge] af ham, hvad hans endelige mening er.
Jeg vil gerne give ham mere for gården, end den er værd, og lade ham gøre sig bygningen på gården så nyttig [gavnlig], som han kan; men at gøre nogen *mutation* [ændring/ombytning] med noget len, som bruges til hofholdningen, for den gårds skyld, som har ikkun [kun] 2½ tønder [hartkorn], det sker ikke. At skaffe nogen lensmand af [afsætte en lensmand] for den skyld, det sker heller ikke, hvorfor jeg ser intet [ikke ser], hvad ham derom kan synes [tykkes ønskeligt]. Kan der findes et *medium* [en mellemvej/udvej], som kan være *praktikabel* [gennemførlig], da vil jeg gerne … [fortsættes s. 421]

Fodnoter (s. 420)
[1]) Dette og det følgende udat. [udaterede] Brev ere afskrevne paa et Kvartblad af den ene af Modtagerne, som har tilføjet følgende: „At dette ehr Rigtig Copier Af begge hans Maytts: Naadigste Ordere thil min Fætter Knud Wldfeldt Och mig, Ahnlangendis At handle medt Iørgen Kaas om Øster gaard, Bekiender Ieg Henningh Valckendorff *mppia*." [*mppia* = manu propria, med egen hånd.]

Side 421

Brev 359/5 (slutning, fortsat fra s. 420)
… giørre, huad Ske Kand. Ottensse gaar den 28 *No: Anno* 1643.
Christ.
Udskrift: Henningh Valckendorff Och hoefmarskalcken thilhende.
Oversættelse af Brev 359/5 (slutning)
… gøre, hvad ske kan. Odense den 28. november år 1643.
Christian.
Udskrift: Henning Valkendorf og hofmarskalken [Knud Ulfeldt] tilhænde.

Brev 360/5 ✻ 28. Novbr. 1643

Til Henning Valkendorf og Knud Ulfeldt.

Om de Indrømmelser, Kongen vil gjøre Jørgen Kaas for at faa hans Gaard. — Henning Valkendorfs Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 b.

Nar Iørgen Kaas haffuer saa megitt huessrom paa lenit som Andre got folck, som mig tient haffuer, Och hand haffuer saa megit At leffue Af, som hand nu hafuer Af sit godtz, da hobis Ieg Intit. At hand kand Klage, Naar hans godtz blifuer hannom Saaledis betaled, som her I landit brugeligt ehr. Enten Bønderne der I lenit ehre forarmede eller Icke da faaer han sin *Genant*. Gud gifue, huorledis det gaar till medt det, Ieg Skal haffue.

Huem der leffrerer hannom lenit. die faaer At gifue det vnder deris hender fra sig, huorledis det ehr fat I lenit, Och I huis tid die ehre forarmede[1]).

Oversættelse af Brev 360/5

Når Jørgen Kaas har lige så meget husrum [plads/underhold] på lenet som andre gode folk, som mig har tjent, og han har lige så meget at leve af, som han nu har af sit gods, da håber jeg ikke, at han kan klage, når hans gods bliver ham således betalt, som her i landet brugeligt er. Enten bønderne der i lenet er forarmede eller ikke, da får han sin *genant* [faste årlige indtægt/vederlag]. Gud give [held med], hvorledes det går til med det, jeg skal have [oppebære].

Hvem der leverer [overdrager] ham lenet, de får at give det under deres hænder [skriftligt] fra sig, hvorledes det er fat [står til] i lenet, og i hvis tid [på hvilket tidspunkt] de er forarmede.

(Bemærk: dette brev er i originalen udateret; udgiveren har henført det til 28. novbr. 1643 sammen med det foregående, jf. note 1 til brev 359 på s. 420.)

Fodnoter (s. 421)

[1]) 28. Novbr. (samme Dag) udstedte Jørgen Kaas paa Ulriksholm et Dokument om den Kontrakt, han da havde indgaaet med Henning Valkendorf og Knud Ulfeldt paa Ulrik Christian Gyldenløves Vegne. I Følge denne Kontrakt skulde han for sin og sin Broder Nielses Part i Østergaard have 70 Rdl. pr. Td. Hartkorn af Hovedgaarden og 60 Rdl. pr. Td. Hartkorn Bøndergods, og desuden skulde Bygningen betales efter den Taxation, der var sket paa Skiftet efter Faderen (Hans Kaas til Lindskov). Endvidere skulde han have Lister Len i Forlening med en Genant, der svarede til hans nuværende Indtægter af Østergaard. Han skulde have Lov til at blive boende paa Østergaard til 1. Maj 1644, men inden 1. Januar skulde han udlevere alle Gaarden angaaende Papirer, hvorefter Forleningsbrev og Skjøde skulde udstedes (Nye Dsk. … [fortsættes s. 422])

Side 422

Brev 361/5 ✻ 10. Decbr. 1643

Til Christen Thomesen Sehested.

Svaret paa en Skrivelse fra Hertugerne af Sønderborg skal opsættes af Frederik Günther i Henhold til de Efterretninger, der findes i Arkivet (paa Kjøbenhavns Slot). — Geh. Ark.

Herhuos haffuer du dii Herrer aff Sønderborgs skriiffuelse at Emphange, Huorpa frederich gunther skal gørre Suar och ded sende hiid at vnderskriiffue, Aldenstund der fyndis Eptherretning y huellingen Paa ded, som samme herrer gør anfoddering Om[1]). *Vale.* Friderigsborg Den 10 *Decem: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen til hande.

Oversættelse af Brev 361/5

Herhos [vedlagt] har du de herrer af Sønderborgs skrivelse at modtage (emfange), hvorpå Frederik Günther skal gøre svar og det sende herhid at underskrive, alldenstund [eftersom] der findes efterretning i hvælvingen [arkivet] om det, som samme herrer gør anfordring [rejser krav] om. *Vale* [lat.: far vel]. Frederiksborg den 10. december år 1643.
Christian.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Fodnoter (s. 422)
(Fortsættelse af fodnote [1] fra s. 421): … Mag. II, 155 f.). 11. April 1646 fik Jørgen Kaas Kongens Gjældsbrev paa de 4000 Rdl., der resterede af de 9680 Rdl., hvorfor han havde solgt og tilskjødet Ulrik Christian Gyldenløve Østergaard paa egne og Broderen Nielses Vegne, hvilke 4000 Rdl. skulde betales til 1. Maj 1647 (Fynske Reg. IV, 361). Da, som tidligere anført, Kancelliets Kopibog, hvori de norske Lensbreve indførtes, mangler for disse Aar, kan man ikke se, naar Jørgen Kaas har faaet Lister Len i Forlening, men at han har faaet det, fremgaar af, at han 30. Decbr. 1648, altsaa efter Thronskiftet, forlenedes dermed, „efter som han det hidindtil i Værge og Forsvar haft haver" (Norske Reg. VIII, 184).
[1]) Formodentlig hentyder Kongen til en Skrivelse af 15. Novbr. fra samtlige Hertuger af den holsten-sønderborgske Linie, hvori de klagede over ikke at have faaet den dem tilkommende Del af Tolden i Rendsborg og Haderslev. Disse Klager besvarede Kongen 21. Decbr. Han gjorde gjældende, 1) at naar Hertugerne ikke havde faaet deres Kvotadel af den rendsborgske Told fra Martini 1635 til Martini 1637, var Skylden deres egen, fordi de gjorde Fordring paa mere, end der tilkom dem og blev dem tilbudt; 2) at det var urigtigt at anse den rendsborgske Told for at være forhøjet og derfor at kræve et Tillæg til Hertugernes Kvota, eftersom den Afgift af 1 Rdl. paa hvert Stykke Hornkvæg og hver Hest, der udførtes af Hertugdømmerne, hvilken Kongen og Hertugen af Gottorp havde indført for at dække deres voxende Stats… [fortsættes s. 423]

Side 423

Brev 362/5 * 11. Decbr. 1643

[Til Korfits Ulfeldt.]
Et falsk svensk Certifikat oversendes til Forvaring for senere at bruges imod de Svenske. — Geh. Ark.
Herhuos sender Ieg dig En *Certification*, som daniel d: Redtz[1]) Er giiffuen, at hand uar Borger y Stockholm, der hand dog aldrig war Borger sammestedtz, Huilcken skall foruaris, yndtil man kan bruge den paa dy steeder, som dy Suenske kan haffue fortred deraff Ieg skal beflytte mig Om at Erlange fleere aff ded samme slags, Om ded skøndt skal koste Nogit. *Vale.* Croneborg den 11 *Decem: Anno* 1643.
Christian.
Oversættelse af Brev 362/5
Herhos [vedlagt] sender jeg dig en *certifikation* [attest], som Daniel de Rees er givet [på], at han var borger i Stockholm, hvor han dog aldrig var borger sammesteds. Hvilken [attest] skal forvares, indtil man kan bruge den på de steder, hvor de svenske kan have fortræd deraf. Jeg skal beflitte mig [bestræbe mig] på at erlange [skaffe] flere af det samme slags, om det end skal koste noget. *Vale* [lat.: far vel]. Kronborg den 11. december år 1643.
Christian.

Brev 363/5 ✻ 12. Decbr. 1643

Til Korfits Ulfeldt.
Om Grunden til, at Kongen ikke før har givet Peder Vibes Tjener Penge at bringe hans Herre; de hessen-darmstadtske Gesandter ville intet opnaa hos Kongen; ved Hoffet skal bruges Sparsommelighed med Hensyn til Vinen; de Svenske maa frygte for deres Hærs Undergang; Peder Vibe bebuder Krig; Silketøj skal sendes til de unge Prinser paa Sorø; det engelske Parlaments Gesandter skulle modtages af de i Kjøbenhavn værende Rigsraader. — Geh. Ark.
(Ingen brevtekst på denne side — kun regesten [indholdsresuméet]; selve brevet begynder på s. 424.)

Fodnoter (s. 423)
(Fortsættelse af fodnote [1] fra s. 421–422:) … udgifter, ikke var nogen Forøgelse af Tolden, men et ganske nyt Paalæg, som ikke alene oppebares i Rendsborg, men ogsaa i Kiel og Itzeho, og som ikke kunde komme Hertugerne af Sønderborg-Linien til gode, da de vare fritagne for de Udgifter, som havde foranlediget det; og endelig 3) at Tolden i Haderslev var saa ringe, at den ved Delingen efter Hertug Hans den ældres Død ikke blev opført under Toldindtægterne, men henregnet under Lensindtægterne, altsaa tillagt Kongen som Indehaver af Haderslev Len (Koncept med Fred. Günthers Haand i Inländ. Koncept., Geh. Ark.).
[1]) Daniel de Rees nævnes ellers som Medhjælper for Nikkel Kock i Toldvisitationen i Sundet; 8. Febr. 1643 var han bleven udnævnt til Skibslieutenant. Hvad Landsmand han var, vides ikke (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 289).

Side 424

Brev 363/5 (fortsat fra s. 423)
Aff dyn skriffuelse haffuer Ieg forstanden, huad Peter wiibe dig om den. som med hannem *corresponderer*, haffuer skreffuen, Och at hans tiiener Endnu Er y køben:, som wformerckt kunde tage ded med, som Ieg uylle vnde hannem, som hand skriiffuer Om, Huorpa ieg dig inted forholder, At Eptherdi man haffuer werrit y den mening, at guld uar letter at føre End anden Myndt, Och ieg Endomstund inted haffuer hafft guldit ued handen førend y morgen, daa haffuer ieg dermed sa lenge *temporiserit*. Dy darmstediske gesandter kan inted Na huos mig andit End Christlig Medliiden, Tii til andit ued ieg ingen Raad. Med En skriiffuelse til landtgreffuinden uyl ieg gerne tyene herren med, sauydt den kan hielppe[1]). Den wiin wiil ieg inted haffue, wdenad Ieg den kan faa igennom bencken for 28 daler, Tii ieg haffuer forsohren at giiffue mer derfor, ded ma ga mig med wiin at dricke, so[m] gud wiil. Herremenden ma wenne dem tiil at dricke frans wiin, som ud paa landiit brugeligdt Er. Naar den franske wiin, som heer Er, Er vddrucken, da uyl uy haffue bud Epther mehre, Pa huilcken maner ded ogsa skal holdis y kelderen pa køben: slodt, ty hand haffuer herfra ingen Riinsk wyn at foruendte.
Epther den hest. du skriffuer Om, Er Enn aff karlen henad woringborre, som den skal bringe til køben: Dy Suenske haffuer Et stoerdt Exempell y den weymerske *Armeis Ruin*, Saat dy haffuer stor arsag tiil at bede wor herre, at ded gaar dem Icke liigesa.
Peder wybis siiste Skriffuelsis *contenta* Erre dig wden … [fortsættes s. 425]

Oversættelse af Brev 363/5
Af din skrivelse har jeg forstået, hvad Peter Vibe dig om den, som med ham *korresponderer*, har skrevet, og at hans tjener endnu er i København, som uformærkt [ubemærket] kunne tage det med, som jeg ville unde ham, som han skriver om. Hvorpå jeg dig ikke forholder [ikke skjuler for dig], at

eftersom man har været i den mening [af den opfattelse], at guld var lettere at føre [medbringe] end anden mønt, og jeg imidlertid ikke har haft guldet ved hånden førend i morgen, da har jeg dermed så længe *temporiseret* [trukket tiden ud/ventet]. De darmstadtske gesandter kan intet nå [opnå] hos mig andet end kristelig medlidenhed, thi til andet ved jeg ingen råd. Med en skrivelse til landgrevinden vil jeg gerne tjene herren [dem behjælpelig], så vidt den kan hjælpe. Den vin vil jeg ikke have, medmindre jeg kan få den gennem bænken [via mellemhandel/leverance] for 28 daler, thi jeg har forsvoret at give mere derfor; det må gå mig med vin at drikke, som Gud vil. Herremændene [hoffolkene] må vænne sig til at drikke fransk vin, som ude på landet brugeligt er. Når den franske vin, som her er, er uddrukket, da vil vi have bud efter mere, på hvilken måde det også skal holdes i kælderen på Københavns Slot, thi han [kældersvenden] har herfra ingen rhinsk vin at forvente.
Efter den hest, du skriver om, er en af karlen [sendt] henad Vordingborg, som skal bringe den til København. De svenske har et stort eksempel i den weimarske *hærs ruin* [undergang], så at de har stor årsag til at bede vor Herre, at det ikke går dem ligeså.
Peder Vibes sidste skrivelses *contenta* [indhold] er dig uden … [fortsættes s. 425]

Fodnoter (s. 424)
[1]) De hessen-darmstadtske Gesandters Forebringende angik en i lang Tid svævende Strid imellem den darmstadtske og kasselske Linie, især angaaende Arveretten til det Marburgske (jvfr. Rehm, Handb. der Geschichte beider Hessen II, 451 ff.). Christen Thomesen Sehested opfordrede i et Brev til Kongen af 13. Decbr. denne til at give sig Ordre om den Expedition, som Fred. Günther skulde udfærdige til Gesandterne; han tilraadede at forebygge, at Sagen indblandedes i Fredstraktaten i Osnabrück (Geh. Ark.).

Side 425

Brev 363/5 (slutning, fortsat fra s. 424)
… thuiffuel bekendt, ty hand Reeder frammeligen tiil Barsell med kriig.
Du skaldt gørre *prouision* aff sa megit sylcketøy, som der kan behøffuis tyl Søndags kleder tyl dy thuende vnge herrer[1]) paa Soer, Och ded hiid sende.
Retnu fyck ieg Chanselerens skriiffuelse, huorud[i] hand *notificerer* mig ded Engelske Parlamentis gesandter derris ankomst, Huorpa du skaldt lade hannem forsta myn mening, At dysamme skall giiffuis *Audiens* aff Riigens Raad, som y køben: nu findis[2]). *Vale.* Friderigsborg den 12 *Decembris Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.
Oversættelse af Brev 363/5 (slutning)
… uden tvivl bekendt, thi han bereder [ruster] sig fremmeligen [rask/ivrigt] til barsel [begyndelse] med krig.
Du skal gøre *provision* [forråd/anskaffelse] af så meget silketøj, som der kan behøves til søndagsklæder til de to unge herrer på Sorø, og det herhid sende.
Netop nu fik jeg kanslerens skrivelse, hvori han *notificerer* [meddeler] mig det engelske parlaments gesandters ankomst, hvorpå du skal lade ham forstå min mening, at de samme skal gives *audiens* af Rigens Råd, som nu findes i København. *Vale* [lat.: far vel]. Frederiksborg den 12. december år 1643.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 364/5 ✻ 22. Decbr. 1643

Til Korfits Ulfeldt.
Befaling om Udlevering af Klæder til de unge Prinser (i Sorø). — Geh. Ark.
Denne Breffuiss haffuer Ieg send tyl dig, Paa ded hand kan faa ded, som hand haffuer fornøden tiil dy vnge herrers kleeder. *Vale.* Frederigsborg den 22 *Decem: Anno* 1643.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

Oversættelse af Brev 364/5
Denne brevviser [brevbærer] har jeg sendt til dig, for at han kan få det, som han har fornødent [brug for] til de unge herrers klæder. *Vale* [lat.: far vel]. Frederiksborg den 22. december år 1643.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Fodnoter (s. 425)
[1]) Hertugerne Frands Philip og Hans Bugislav (se ovfr. S. 34). Jvfr. det følgende Brev.
[2]) Det engelske Parlament havde 23. Septbr. 1643 udstedt Kreditiv til Kongen for Theodorus Haack og Robert Lowther og 25. Novbr. for William Barker og Richard Jenkes. De skulde klage over Anholdelsen af engelske Skibe i Sundet og paa Elben. I deres ovfr. S. 399 omtalte Indlæg forsvarede de desuden Parlamentet mod Kongens Klager.

Side 426

Brev 365/5 ✻ 27. Decbr. 1643

Til Christen Thomesen Sehested.
Et Kreditiv for den polske Gesandt skal udfærdiges. Korfits Ulfeldt skal tale med Nikkel Kock om et Parti Musketter, denne vil skaffe fra Danzig. — Geh. Ark.
Ded *Creditif*, som den Pollenske gesandter skal haffue, skal strax forferdigis och mig strax Epthersendis, ty hand kan indted gørre lenger her y landit[1]). *Vale.* Frede: den 27 *Decem: Anno* 1643.
Christian.
Nyckel kock *discurrerer* Om En Partj Musketter, hand uyl skaffe fra dandtzig, huorom Hoffmeiisteren kan tale med hannem Och gørre, huad ske kan.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tom: till hande.
Oversættelse af Brev 365/5
Det *kreditiv* [akkreditiv/legitimationsbrev], som den polske gesandt skal have, skal straks forfærdiges [udfærdiges] og mig straks eftersendes, thi han kan intet gøre længere her i landet. *Vale* [lat.: far vel]. Frederiksborg den 27. december år 1643.
Christian.
Nikkel Kock *diskurrerer* [taler] om et parti musketter, han vil skaffe fra Danzig, hvorom hofmesteren kan tale med ham og gøre, hvad ske kan.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thom[sen Sehested] i hænde.

Brev 366/5 ✻ 30. Decbr. 1643

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen er kommen til Assens, hvor alt var temmelig forvirret, men hvor der nu er blevet større Ro; Geværer skulle sendes over, og Profossen skal indfinde sig; Hofmarskalken skal hverve Ryttere til Hoffanen. — Afskr. i Geh. Ark.
Ieg Er, gud werre loffuit, Igar kommen hiid, Och funden dem her y En temmelige *confusion*[2]), dog haffuer ded, gud werre loffuit. y dag flux saat siig, At Enhuer wed nu, huad dy skal gørre med dy Riinge myddel, forhanden Er. Om Fyndens Macht och *intention* Er inted at skriiffue, Aldenstund Ieg kam først y gaar.
Ded gewehr, som forhanden Er. skall sendis hiid, saa … [fortsættes s. 427]
Oversættelse af Brev 366/5
Jeg er, Gud være lovet, i går kommet hid [hertil], og [har] fundet dem her i en temmelig *konfusion* [forvirring], dog har det, Gud være lovet, i dag flux [hurtigt] sat sig, [så] at enhver ved nu, hvad de skal gøre med de ringe midler, [der] forhånden er [til rådighed]. Om fjendens magt og *intention* [hensigt] er intet at skrive, alldenstund [eftersom] jeg kom først i går.
Det gevær [de våben], som forhånden er, skal sendes hid [hertil], så … [fortsættes s. 427]

Fodnoter (s. 426)
[1]) Et Rekreditiv for Henrik Dönhoff udfærdigedes 6. Jan. 1644 (Geh. Ark., Latina).
[2]) Nemlig paa Grund af den svenske Hærs Indfald i Holsten. 12. Decbr. var Grænsen bleven overskreden.

Historisk bemærkning: Med dette brev er vi ved indledningen til **Torstenssonkrigen** (1643–45). Den svenske general Lennart Torstensson havde 12. december 1643 overskredet grænsen til Holsten uden krigserklæring, og Christian IV er nu på vej gennem sit rige for at organisere forsvaret. De foregående måneders breve om flådens udrustning, musketkøb og geværleverancer får hermed deres kontekst.

Side 427

Brev 366/5 (slutning, fortsat fra s. 426)
… snardt skee kan, Tii her taliis om gewehr och krud bade Aarle och Sylde. Den general gewaldiger[1]) skall sendis hiid med hans vnderoffiserer Och klenodiier, hand Pleiier att smycke skellmer Och tyue med.
Och Eptherdi Hoffmarskalcken[2]) Er befahliit at werbe Riitter tiil Hoffanen, saat den kan werre 150 Heste, Naar Herremenden for derris personer ma wardte op, Huorfor du skaldt uerre hannem derudi behielppelig, sauydt skee kan. *Vale.* Assens den 30 *Decem: Anno* 1643.
Eptherdi man aff trang haffuer tagiit breffuisser til Lythenandt vnder Hoffanen (der man dog hell Ilde kunde myste ham huos den Dageliige opuardtning, om Marskalcken bleff nogenstedtz forskycket), daa skaldtu uerre hannem behiielppelig y alting, sauydt skee kan.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.
Oversættelse af Brev 366/5 (slutning)
… snart ske kan, thi her tales om gevær og krudt både årle og silde [tidligt og sent]. Den generalgevaldiger [militærpolitichef] skal sendes hid [hertil] med sine underofficerer og klenodier [dvs. sit tilbehør/redskaber — sagt ironisk om straffe-/eksekveringsredskaber], hvormed han plejer at smykke [pryde] skælme og tyve med.
Og eftersom hofmarskalken er befalet at hverve ryttere til hoffanen [hoffets rytterafdeling], så at den kan være 150 heste, når herremændene for deres [egne] personers vedkommende må vente op

[møde/stille], hvorfor du skal være ham deri behjælpelig, så vidt ske kan. *Vale* [lat.: far vel]. Assens den 30. december år 1643.
Eftersom man af trang [nødvendighed] har taget denne brevviser til løjtnant under hoffanen (hvor man dog helst ikke kunne (nødigt ville) miste ham fra den daglige opvartning, om marskalken blev nogetsteds forskikket [sendt bort]), da skal du være ham behjælpelig i alting, så vidt ske kan.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 367/5 * 1643—1644

Til Korfits Ulfeldt.
Den gamle Jørgen Belov skal anbringes som Kaptajn paa et af Skibene. — Geh. Ark.
Der Er En gammel herremand her y byen ued Naffn Iørgen Belou, som Ieg haffuer loffuit *capiteins* pladtz, Och skall densamme brugis med første leiilighed paa Ett aff skiiben[3]). Om samme person at fynde kandtu lade spørre Chanseler Reuendtlou ad.
Udskrift: Hoffmeisteren till hande.
Oversættelse af Brev 367/5
Der er en gammel herremand her i byen ved navn Jørgen Belov, som jeg har lovet en *kaptajns* plads, og skal den samme bruges ved første lejlighed på et af skibene. Om [hvor] samme person [er] at finde, kan du lade spørge kansler Reventlow ad.
Udskrift: Hofmesteren [Korfits Ulfeldt] i hænde.
(Bemærk: dette brev er udateret; udgiveren har henført det til 1643—1644.)

Fodnoter (s. 427)
[1]) Sebastian Heussler eller Heusseler. 6. Aug. 1644 fik han resterende Besoldning indtil 1. Jan. 1644, da hans Bestalling blev forandret (Rentemestr. Regnsk.).
[2]) Knud Jakobsen Ulfeldt.
[3]) Om denne Jørgen Belov, en Fætter til Jørgen Belov til Hastrup (f. 1594 † 1628), bemærker Klevenfeldt i sine Stam… [fortsættes s. 428]

Side 428

Brev 368/5 * 1643—1645 (?)[1])

En Bøn.
— Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 1299e, Nr. 252[2]).
O Almechtige, Euiige Gud och Nadige fader, Du, som Sa Nadeligen mig indtil denne dag beuarit haffuer, Hiielp mig framdelis for dyn kere Søn Iesu Christi skiild, Du, som haffuer teldt myne Aar och dage och mig Indtil denne dag sa Nadeliigen y adskiillige Nød och fahre beuarit haffuer, Hiielp herre, Nar tyd Er, at dy, som mig uden Arsag hader Och myne Riiger och lande liige ued andre begerer at forderffue, Ma Epther dyn Retferdighed Smage den wee, som alle dy truiis med, Som andre berøffuer, At dy igen skal berøffuis och Ødeleggis, Att al werden ma See, at du, myn gud, leffuer Endnu, Som inted lader wstraffit, Som Imod troe och loffue Och oprettede *pacta* handlis. Pa dig, O herre, allene Setter Ieg aldt myt haab och tylliid, vdi ded faste tiilforsicht til dyn Nade forbliiffuendis, At du inted lader myne fyender fa offuerhand offuer mig, Mens at du gør sadan En Ende pa alting, Som for aldting kan komme diit Allerhelligste Naffn tyl loff, priis och Ehre Och mig tiil timelig friid och Euige gode. Beuar och Nadeligen myne Eskelige kere Børn vnder dyn

gudommelig beskiittelse och beskermelse, Du, som mig dem wundt, skenckit och giiffuit haffuer Och Indtil denne dag beuarit, Beuar dem framdelis lenge och wel, Diit Allerhelligste … [fortsættes s. 429]

Oversættelse af Brev 368/5

O almægtige, evige Gud og nådige Fader, du, som så nådeligt mig indtil denne dag bevaret har, hjælp mig fremdeles for din kære Søn Jesu Kristi skyld. Du, som har talt [talt op/kendt] mine år og dage og mig indtil denne dag så nådeligt i adskillig nød og fare bevaret har, hjælp, Herre, når tid er, at de, som mig uden årsag hader og mine riger og lande ligesom andre begærer at fordærve, må efter din retfærdighed smage den ve [ulykke], som alle de truer med, som andre berøver, at de igen skal berøves og ødelægges — at al verden må se, at du, min Gud, lever endnu, [du] som intet lader ustraffet, som imod tro og love og oprettede *pacta* [pagter/aftaler] handles [handler i strid med]. På dig, o Herre, alene sætter jeg alt mit håb og tillid, i den faste tilforsigt [tillidsfulde forvisning] til din nåde forblivende, at du ikke lader mine fjender få overhånd over mig, men at du gør sådan en ende på alting, som frem for alting kan komme dit allerhelligste navn til lov, pris og ære og mig til timelig fred og evige gode. Bevar og nådeligt mine elskelige kære børn under din guddommelige beskyttelse og beskærmelse, du, som mig dem undt [givet], skænket og givet har og indtil denne dag bevaret; bevar dem fremdeles længe og vel, dit allerhelligste … [fortsættes s. 429]

Fodnoter (s. 428)

(Fortsættelse af fodnote ³ fra s. 427:) … tavler følgende: „Blev i hans unge Dage opfødt i Dannemark i Christian IV's Tjeneste, rejste saa ud og giftede sig i Meklenborg, kom siden ind igjen og lod sig bruge i Kongens Tjeneste i mange Aar, og da den Træfning skete til Søs imellem de Danske og Svenske 1645, blev han der." Der menes vel Træfningen 13. Oktbr. 1644, der endte med Pros Munds Nederlag. Mellem dette Datum og Korfits Ulfeldts Udnævnelse til Rigshofmester (ovfr. S. 319) er i saa Tilfælde Brevet skrevet.

[1]) Udtrykkene i Bønnen synes at tyde paa, at den er affattet under Kongens sidste Krig med Sverig.

[2]) Sammesteds findes Kongens egenhændige Afskrift af en tydsk Psalme.

Side 429

Brev 368/5 (slutning, fortsat fra s. 428)

… Naffn til loff, priis och Ehre, dennom seiffuer tiil Euig Och mig til tymelig gleede och gode for Iesu Christi Skiild. Och nar ded Er dyn Gudommelige wyllie, At liiff och Siiel skal skiillis ad, da vnd myg aff Nade for Iesu Christi diire fortiieniste Skiild, At ieg Epther dyn Nadige tiilsaun Inted friistis offuer myn formue, Mens at ieg y en fast tro til dyn Nade Maa offuerandtuorde myn arme Siiel y dyn gudommelige hender och sa leffue med dig y al Euyge Euighed. *Amen, Amen.*

Oversættelse af Brev 368/5 (slutning)

… navn til lov, pris og ære, dem selv til evig [gode] og mig til timelig glæde og gode for Jesu Kristi skyld. Og når det er din guddommelige vilje, at liv og sjæl skal skilles ad, da und mig af nåde for Jesu Kristi dyre fortjenestes skyld, at jeg efter dit nådige tilsagn ikke fristes over min formue [evne], men at jeg i en fast tro til din nåde må overantvorde [overgive] min arme sjæl i dine guddommelige hænder og så leve med dig i al evig evighed. *Amen, amen.*

Brev 369/5 * 3. Januar 1644

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen mener ikke, at det er muligt at give Albert Baltser Bernts Anvisning paa Penge, som allerede ere assignerede til andre, og tror heller ikke, at han har leveret saa mange Levnetsmidler

til Glückstadt, som formodet. Hans Bøjesen skal bringe Omslagsregistret til Kongen. Om Tilbagebetalingen af de Penge, som de til Rusland sendte Gesandter fik med sig. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Dyn skriiffuelse, *daterit* den 30 *Decem:* y forgangen Aar, Er mig y afftes tyl hande kommen. Huorpa Ieg dig Indted forholder, At gørre Albret Balsser[1]) Induysning y dy Penge, Som allerede Er andre *assigneret*, ded seer ieg Inted, huorledis ded kan skee. At hand haffuer giordt sa Stor vndsetning aff *Viueres*[2]) y Glyckstadt, derpa findes inted huerken af h: key van Anefeldt[3]) eller Greff Pens. Hans Boiisen skall begiiffue sig hiid med Omslag Regiisterit, huorudj findis. huad samme Baldtzersen war forordnit at skulle haffue hafft til kiil, om ded hafde blefuen y den forrige stand. Dy Penge, som Gesandter y Riisland fiick med sig, … [fortsættes s. 430]
Oversættelse af Brev 369/5
Din skrivelse, *dateret* den 30. december i forgangne år, er mig i aftes kommet i hænde. Hvorpå jeg dig intet forholder [ikke skjuler for dig], at [hvad angår] at give Albert Balzer anvisning på de penge, som allerede er andre *assigneret* [anvist/tildelt], det ser jeg ikke, hvorledes det kan ske. At han har gjort så stor undsætning [levering/forsyning] af *victualier* [levnedsmidler] i Glückstadt, derpå findes intet [vidnesbyrd], hverken af hr. Kaj van Ahlefeldt eller grev Pentz. Hans Bøjesen skal begive sig hid [hertil] med omslagsregistret, hvori findes, hvad samme Baltzersen var forordnet [anvist] at skulle have haft til Kiel, om det havde blevet [været] i den forrige stand [tilstand]. De penge, som gesandterne i Rusland fik med sig, … [fortsættes s. 430]

Fodnoter (s. 429)
[1]) Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.) tilføjer: Bern.
[2]) Efter Langebeks Afskr., medens den ellers i Texten fulgte har: Viuens.
[3]) Efter Langebeks Afskr., medens den anden har: Alefeldt. Kaj v. Ahlefeldt var Krigskommissarius for de tydske Tropper.

Side 430

Brev 369/5 (slutning, fortsat fra s. 429)
… dy kan bliiffue betalit Naar Riigit betaler mig, huad Greff waldemars Reiisse kostede, dentyd hand uar fiirst der Inde[1]). Westu nogen anden Myddel, daa gørris dy nu behoff. *Vale.* Assens den 3 *Ianuar: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande[2]).
Oversættelse af Brev 369/5 (slutning)
… de kan blive betalt, når riget betaler mig, hvad grev Valdemars rejse kostede, dengang han var først derinde [dvs. i Rusland]. Ved du nogen anden [ud]vej, da gøres de nu behov [er de nu nødvendige/kommer de nu til nytte]. *Vale* [lat.: far vel]. Assens den 3. januar år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 370/5 ✻ 5. Januar 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Der skal skaffes Dr. Peter Paynck fransk Brændevin til at lave Vinaand af. Feltartilleriet, som brugtes ved Blokaden af Hamborg, skal bringes i Orden, og andet Feltartilleri skal sendes til Hannibal Sehested for at forsøge et Angreb paa Sverig. Kongen maa have en Møntmester og giver Ordrer angaaende de i den Anledning nødvendige Indretninger paa Kjøbenhavns Slot. Han haaber,

at hans egne Skibe og de Fribytterskibe, man kan faa, ville være tilstrækkelige for i Aar, og er ikke stemt for at indlade sig med Albert Baltser Bernts om Levering af Skibe. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Du skaldt uerre derom at skaffe *D:* Peter Paii En hab franss Brendeuyn til at gørre *Spiritus vini* aff, Tii om man skøndt kunde skaffe hannem En hab forderuet wiin, da giiffuer den lydet, saat den lønner inted wmagen.
Ded feldt *Artholorii*, som uar med for hamborg, skal saledis bringis y orden, att man ded kan bruge, Naar behoff gørris. Der skal ochsa anordnis Et lempeligdt feldt *Artholorie* tiil Stadtholderen y Norrie tiil at gørre En *diuersion* y Suerrig, Naar man pa den østerkandt gaa[r] dem y … [fortsættes s. 431]

Oversættelse af Brev 370/5
Du skal se om at skaffe *dr.* Peter Paynck en hob [mængde] fransk brændevin til at gøre *spiritus vini* [vinsprit/vinånd] af, thi om man end kunne skaffe ham en hob fordærvet vin, da giver den lidet [udbytte], så at den ikke lønner umagen.
Det felt-*artilleri*, som var med for [ved] Hamborg, skal således bringes i orden, at man det kan bruge, når behov gøres [er nødvendigt]. Der skal også anordnes et lempeligt [håndterligt/let] felt-*artilleri* til statholderen i Norge til at gøre en *diversion* [afledningsmanøvre/angreb fra flanken] i Sverige, når man på den østerkant [østre side] går dem i … [fortsættes s. 431]

Fodnoter (s. 430)
[1]) I Aarene 1641—42.
[2]) Udenpaa Brevet er optegnet den Rejseroute, som dets Overbringer fulgte. Han afrejste fra Assens 3. Januar Kl. 6 om Morgenen, fra Odense Kl. 11¾, kom til Nyborg Kl. 3½, naaede Korsør 4. Januar og rejste derfra Kl. 8½ Formiddag, kom til Antvorskov Kl. 12, til Ringsted Kloster Kl. 4 og til Roskildegaard Kl. 11 om Aftenen.

Side 431

Brev 370/5 (fortsat fra s. 430)
… Skaane pa huden, Tii ded Er icke offuer 40 Myl fra Agershus tiil Stockholm.
At ieg haffuer skreffuen Stadtholderen y Norrie tiil om En Myntemeister, ded haffuer du uden thuiffuel aff *Copien* forstanden[1]).
Och Eptherdj Ieg Endeligen ma haffue en Myntemeister, hand komme och fra, huor hand komme kan, da uyl der y tyde tenckis pa lossomendt til hannem, Som ingenstedtz snarer och med myndre bekostning kan skee End pa køben: slott y dy huelffuinger, som Apoteckeren och sølffuerpopen nu en tiid lang haffuer hafft derris kuarter y, Saat smeldt offnen kommer y sølffkammerit op til den gaffuel, som skyller den store Saal ad och Radstuen, som Rett holdis udj. Och uyl skorstenen gandske tagis neder, saat Smeldtoffnen kan faa neden til syn wiidelse, och den anden Skorsten der offuen for kan føris ind y den. Samme gaul falder dog Engang Neder, før end man warer siig derfor. mens med den skorsten kan gaulen styttis.
Werckstеden och myntemeisterens werrilse kan komme y dy andre Huelfuinger, som findes pa Reiien[2]).
Angaendis Albret Balser *offerta*, da habis ieg, at man med gudtz hiielp inted haffuer y Aar anden skiib End myne Egne och uorre friibyter skiib fornøden. Skal mand bruge andre End myne Egne skiib, da uil der *Capituleris* med dem, huad dy skall haffue om Maneden, Ty y Albret … [fortsættes s. 432]

Oversættelse af Brev 370/5 (fortsat)
… Skåne på huden [ind på livet], thi det er ikke over 40 mil fra Akershus til Stockholm.

At jeg har skrevet til statholderen i Norge om en møntmester, det har du uden tvivl forstået af *kopien* [afskriften].
Og eftersom jeg endelig [nødvendigvis] må have en møntmester — han komme og fra [hvorfra], hvor han komme kan — da vil der i tide tænkes på losseringsplads (lossomendt) til ham, som ingensteds snarere og med mindre bekostning kan ske end på Københavns Slot i de hvælvinger, som apotekeren og sølvpoppen [sølvpøberen/sølvvarderen] nu en tid lang har haft deres kvarter i, så at smelteovnen kommer op i sølvkammeret til den gavl, som skiller den store sal fra og rådstuen, som ret [retten] holdes udi. Og skorstenen vil ganske tages ned, så at smelteovnen kan få neden til sin udledelse [aftræk], og den anden skorsten dér ovenfor kan føres ind i den. Samme gavl falder dog engang ned, før end man varer sig [tager sig i agt] derfor; men med den skorsten kan gavlen støttes.
Værkstedet og møntmesterens værelse [ophold] kan komme i de andre hvælvinger, som findes på rejen [rækken].
Angående Albert Balzers *offerta* [tilbud], da håber jeg, at man med Guds hjælp ikke i år har andre skibe end mine egne og vore fribytterskibe fornødent [behov for]. Skal man bruge andre end mine egne skibe, da vil der *kapituleres* [aftales/kontraheres] med dem, hvad de skal have om måneden, thi i Albert … [fortsættes s. 432]

Fodnoter (s. 431)
[1]) Kongen havde 3. Januar befalet Hannibal Sehested at give Hans Hempel, Proberer i Kongsberg, Ordre til at rejse til Kjøbenhavn, da Kongen ønskede at faa ham til at overtage Bestillingen som Møntmester der (Norske Rigsregistranter VIII, 306). Dog blev det ikke ham, der blev udnævnt, men derimod Henrik Køhler, der fik Bestalling 27. Marts 1644 (Sjæll. Reg. XXI, 289). Den tidligere Møntmester i Kjøbenhavn Peter Grüner var i Aaret 1643 bleven forflyttet til Christiania (Brevene 1632—35 S. 287).
[2]) Jvfr. Jens Lauritzen Wolf, Diarium s. Calendarium eccles., polit. et oecon. perpetuum, Kbh. 1648, S. 624 f.

Side 432

Brev 370/5 (slutning, fortsat fra s. 431)
… Balsersøn och hans Abgesandter skaldt du icke naa Bond y med en lang spiis.
Ieg bliiffuer ued myn mening, att kan man Ruste dy skiib ud, som *Admiralen*[1]) haffuer sendt mig fortegnelsen pa, och faa dy Røffuer[2]) aff køben: pa benen, daa haffuer uy sa mange skiib, som Danmarck formar at vnderholde. *Vale.* Assens den 5 *Ianu: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.
Oversættelse af Brev 370/5 (slutning)
… Balzersøn og hans udsendinge (Abgesandter) skal du ikke nå bund med [komme til bunds med] med en lang spids [dvs. „ikke komme til bunds i", et talemåde-udtryk: de er ikke til at stole på / ikke lette at gennemskue].
Jeg bliver ved min mening, at kan man ruste de skibe ud, som *admiralen* [Jørgen Vind] har sendt mig fortegnelsen på, og få de røvere [dvs. kaperne/fribytterne] fra København på benene, da har vi så mange skibe, som Danmark formår at underholde [vedligeholde/bekoste]. *Vale* [lat.: far vel].
Assens den 5. januar år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 371/5 ✻ 7. Januar 1644
Til Korfits Ulfeldt.
Om Udrustningen af Skibet Trefoldighed til Kongen. Dr. Peter Paynck skal lave en Del Elixirer. Kongen ønsker en Møntmester til at omsmelte noget Sølvtøj. Der forhandles med Kongen af Polen om at lade General Baudissin i Christian IV's Navn hverve Tropper til et Indfald i Lifland. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Ded skiib Trefoldighed skal kølhalis och gørris ferdig for mig selffuer. I samme skiib skal bruges huggen kamp til Ballast, som inted Er tønger, End at 4 karle dem kan berre y en lenge[3]), huilcket ochsa skall skee med dy andre skiib, sauit skee kan. *D:* Peter Pay skal befahliis at forferdige En haab *Elixiria*, som ued *Balneo Mariæ*[4]) snardt kan bliiffue giiordt, aldenstund man om samme *Materie* altiid *molesteris*.
Oversættelse af Brev 371/5
Det skib Trefoldighed skal kølhales [efterses/repareres i bunden] og gøres færdigt for mig selv. I samme skib skal bruges hugget kamp [skærver/brosten] til ballast, som ikke er tungere, end at 4 karle dem kan bære i en længe [tovstrop — se note], hvilket også skal ske med de andre skibe, så vidt ske kan. *Dr.* Peter Paynck skal befales at forfærdige [fremstille] en hob [mængde] *elixiria* [eliksirer], som ved *balneo Mariæ* [Marie-bad, dvs. vandbad] snart kan blive gjort, alldenstund [eftersom] man om samme *materie* [emne/stof] altid *molesteres* [plages/besværes med anmodninger].

Fodnoter (s. 432)
[1]) Jørgen Vind.
[2]) Kaperskibe. I Sjæll. Reg. XXI, 274 findes under 11. og 19. Januar 1644 indført Formularer til Patenter for Kaptajner paa Fribytterskibe.
[3]) Længe, en Strop af Tovværk, som lægges om svære Fade for at tage Tallier i til at hejse det op og ned (Vidensk. Selsk. Ordb.). Jvfr. Brevet af 8. Jan. 1644.
[4]) Balneum Mariæ, Mariebad, et Kar med Vand i, hvorunder der gjøres Ild, og hvori der derpaa sættes et andet Kar (Vidensk. Selsk. Ordb.).

Side 433

Brev 371/5 (slutning, fortsat fra s. 432)
Ded uar at ønske, at man haffde En dychtig myndtemeister, Som kunde døbe dy Sølffkander, kousken[1]) och andiit sliig knaas om. Tiil myt Sølff, som Er bremmid her och der pa frede:[2]), skall gørris En Smeldtoffuen y dreyerkammerit, huor Porteneren, som Er En fordreffuit Guldsmed[3]), kan smeldte ded y teene[4]).
Wy staar nu y *tractat* med den Polnske Gesandter, At hans Herre skulle y myt Naffn lade Baudessen werbe En haab folck, huormed hand skulle falde ind y lyffland, paded man inted kunde siige, at kon: y Pohlen haffde brudt Stylstanden[5]). Huad Nu skeer, ded lehrer Oss tyden. *Vale.*
Assnes den 7 *Ianu: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande[6]).
Oversættelse af Brev 371/5 (slutning)
Det var at ønske, at man havde en dygtig møntmester, som kunne omstøbe (døbe) de sølvkander, kruskerne [krusene] og andet sligt kram (knas). Til [dvs. med] mit sølv, som er bræmmet [strøet/spredt] her og der på Frederiksborg, skal gøres en smelteovn i drejerkammeret, hvor portneren, som er en fordrevet [landflygtig] guldsmed, kan smelte det i tene [barrer/tener].

Vi står nu i *traktat* [forhandling] med den polske gesandt, [om] at hans herre skulle i mit navn lade Baudissin hverve en hob [mængde] folk, hvormed han skulle falde ind i Lifland, [dog] således at man ikke kunne sige, at kongen af Polen havde brudt stilstanden [våbenhvilen]. Hvad nu sker, det lærer os tiden [tiden vil vise]. *Vale* [lat.: far vel]. Assens den 7. januar år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 372/5 * Omtr. 7. Januar 1644[7])

Til Korfits Ulfeldt[8]).
Om Udrustningen af Skibet Trefoldighed, om Skuder og ... [regest og brevtekst fortsættes s. 434] (Kun regesten [indholdsresuméet] er begyndt på denne side; selve brevteksten følger på s. 434.)

Fodnoter (s. 433)
[1]) Efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den ellers i Texten fulgte har: krusken.
[2]) Jvfr. Brevet Nr. 377.
[3]) Paa Kjøbenhavns Slot fandtes der (i Følge Lensregnskabet) to Portnere, Niels Hansen og Anders Klavsen; men hvis, som rimeligt er, den „fordrevne Guldsmed" har været en Udlænding, er han jo næppe nogen af de to. Sikkert er det vel ikke heller, at der menes Portneren paa Kjøbenhavns Slot og ikke paa Frederiksborg.
[4]) Langebeks Afskr. har: torne.
[5]) Om denne Plan, der dog ikke førte til noget, se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 383, og Brevet Nr. 377.
[6]) Om Brevets Forsendelse er bagpaa det skrevet følgende: „Fraa Odense gaard den 7 Ianuarii klocken mod threj Slett efftermiddag. Fraa Nyborg Slott den 7 Ianuarij afftenen klocken 9, Samme thime och Minut det andkom. Den 8 Ian: till korsøer och fraa klochen halffgaaen 2 efftermiddag wed Iørg. Nielsen Captein *Armis*" (de fem sidste Ord efter Langebeks Afskr.).
[7]) Det udaterede Brev maa antages at høre til samme Tid, som Brevet Nr. 371.
[8]) Dette kan sluttes af, at Orig. har været i Klevenfeldts Eje.

Side 434

Brev 372/5 (fortsat fra s. 433)
Til Korfits Ulfeldt. *(regest fortsat fra s. 433:)*
... Skibe til at betjene Hæren og om Forfærdigelsen af en Bagerovn. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.
Nar ded Skiib Trefoldighed er kølhaliit och hiiolpen ued køllen, som ded sig bør, da skal derudi *ordineris* en kelder sa siidt nedder y soggiit och sa ner Achterstaunen, som skee kan. Ded rom y soggit, som falder al for sneuerdt til at legge Øl och uyn y, skal brugis til myt kammertøy, ded andit skal delis imellom wiinskencken och Spiiss keldersuenden, dog skal enhuer haffue en dør *apart* tyl siin kelder.
Fordeckit, Afftermasten och forkasteliit skal y alle Made forferdigis, som befahlit er. Støckerne pa samme steder skal med tienlige *Afeiter*[1]) forsørgis, Att man dem til den Ende kan bruge, som (!) at man deraff kan haffue god tiieniste.
Der skal ingen dør ga ind y forkastellit, Mens huem der er befahlit at uerre y forkasteliit, den skal gaa fra offuen neder derudi.

Wdliggeren skal komme offuen offuer Støckerne y forkasteliit for Rom skiild, fuck redskabit skall ochsaa staa sammestedtz.
Tiil 4 Herremend och *Docteren* och huer en dreng (!) skall bliiffue pa Skiibit huos mig och tage *quarter* y den store kaiithe[2]).
Wden for myn kaiite skal gørris kuarter tiil wiibecke och en dør dertil aff myn kaiite pa den høiiere hand och paa den anden siide tiil kammertiieneren, imellom huilcke der skal gaa en frii ueii henad Meysanen. Tiil 4 Eddelknaber med derris dreng, *item* Badsker, Badskersuend, køckenskriiffuer, alle selff anden, *item* Herremendens dugsuend, dugsuenden y Borrestuen, fyrbøder, wiibekys dreng och fiirbøder, Bagerne med derris drenge Skal gørris kaiiter och Sengiisteder, huor ded best kan skiicke sig, *Item* til Sex Trommeter och en Puckenslager. Kocken … [fortsættes s. 435]

Oversættelse af Brev 372/5

Når det skib Trefoldighed er kølhalet og hjulpet ved køllen [kølen], som det sig bør, da skal der udi *ordineres* [indrettes] en kælder så sidt [lavt] nede i sugget [rummet nederst i skibet] og så nær agterstavnen, som ske kan. Det rum i sugget, som falder alt for snævert til at lægge øl og vin i, skal bruges til mit kammertøj; det andet skal deles imellem vinskænken og spiseskældersvenden, dog skal enhver have en dør *apart* [særskilt] til sin kælder.
Fordækket, agtermasten og forkastellet skal i alle måder forfærdiges [indrettes], som befalet er.
Stykkerne [kanonerne] på samme steder skal med tjenlige [egnede] *afeiter* [affutager/lavetter] forsørges, at man dem til den ende kan bruge, så at man deraf kan have god tjeneste.
Der skal ingen dør gå ind i forkastellet, men hvem der er befalet at være i forkastellet, den skal gå fra oven ned deri.
Udliggeren [galionsfiguren/forreste del] skal komme oven over stykkerne [kanonerne] i forkastellet for rummets skyld; ligeledes redskabet skal også stå sammesteds.
Til 4 herremænd og *doktoren* og hver en dreng skal blive på skibet hos mig og tage *kvarter* [logi] i den store kahyt.
Uden for min kahyt skal gøres kvarter til Vibe, og en dør dertil af [ind til] min kahyt på den højre hånd, og på den anden side til kammertjeneren, imellem hvilke der skal gå en fri vej henad mesanen [mesanmasten]. Til 4 adelsknaber med deres dreng, *item* [ligeledes] bartskær [feltskær/kirurg], bartskærsvend, køkkenskriver, alle selvanden [med hver en ledsager], *item* herremændenes dugsvend [tjener], dugsvenden i borgestuen, fyrbøder, Vibes dreng og fyrbøder, bagerne med deres drenge skal gøres kahytter og sengesteder, hvor det bedst kan skikke sig [passe], *item* til seks trompetere og en paukeslager (Puckenslager). Kokken … [fortsættes s. 435]

Fodnoter (s. 434)

[1]) Afskr. har: Afinter.
[2]) Kahyt.

Side 435

Brev 372/5 (slutning, fortsat fra s. 434)
… selff 3, wiinskencken selff 2, Den i Spiiskelderen selff 2, Dii skal losseris y køcken och kelder, som ded sig best skycke kan. Dy Bade, som star vnder dy Huelfninger, skal uerre *parat*, Och uar ded at ønske, at man kunde fa fleere aff dem. Der uyl tenckis y tyde pa Skuder och Skiib, som kan wardte *Armeiien* op y all tilfald, som sig tildrage kan.
Der skal gørris en lyden Bagoffuen, som man kan fliitte, huorthen man begerer. Samme Bagoffuen skal muris aff welbrendte Hollandtz klinckerdt, en Sielandtz allen uyd inden udi Och sa tyck aff Steen och Leer, som gørris fornøden at holde warmen inde, som kan komme aff den wed, som kan

fa Rom y Offnen. Samme Bagoffuen skall med Iern Skeener rundtom forbindis, saat man den kan bringe, huorthen man wiil.
Oversættelse af Brev 372/5 (slutning)
… selvtredje [med to ledsagere], vinskænken selvanden [med én], den i spisekælderen selvanden, de skal losseres [indkvarteres] i køkken og kælder, som det sig bedst skikke kan. De både, som står under [til] hvælvingerne, skal være *parat* [rede], og det var at ønske, at man kunne få flere af dem. Der vil tænkes i tide på skuder og skibe, som kan vente *armeen* op [betjene/forsyne hæren] i alle tilfælde, som sig tildrage [tilstøde] kan.
Der skal gøres en lille bagerovn, som man kan flytte, hvorhen man begærer. Samme bagerovn skal mures af velbrændte hollandske klinker [teglsten], en sjællandsk alen vid indeni og så tyk af sten og ler, som gøres fornødent at holde varmen inde, som kan komme af den ved [det brænde], som kan få rum i ovnen. Samme bagerovn skal med jernskinner (Iern Skeener) rundtom forbindes [holdes sammen], så at man den kan bringe, hvorhen man vil.

Brev 373/5 * 8. Januar 1644

Til Korfits Ulfeldt[1]).
Han skal sørge for hugne Kampesten til Ballast til de største Orlogsskibe. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Du skall lade opsøge alle dy huggen kampesten, som fiindes heer och deer, Som kand berris aff 4 Personer pa En bør eller y en lenge. Dii samme skall brugis y dy Største Orloff skiib tiil ballast, saat dy langs kølsuynit[2]) och y flaggit[3]) kommer at lygge paa den Slette Syde. Ded herre ballast Er gaadt tyl dy lempelige och sma Skiib at bruge. *Vale.* Assens den 8 *Ianu: Anno* 1644.
Christian.
Oversættelse af Brev 373/5
Du skal lade opsøge alle de huggede kampesten [tilhuggede sten], som findes her og der, som kan bæres af 4 personer på en bør [båre] eller i en længe [tovstrop]. De samme skal bruges i de største orlogsskibe til ballast, så at de langs kølsvinet og i flakket kommer at ligge på den slette [flade] side. Det [andet] ballast er godt til de lempelige [lettere] og små skibe at bruge. *Vale* [lat.: far vel].
Assens den 8. januar år 1644.
Christian.

Fodnoter (s. 435)
[1]) Dette kan sluttes af, at der findes en Afskrift af Langebek efter Originalen hos Klevenfeldt (i Geh. Ark.).
[2]) Efter Langebeks Afskr. Kjølsvinet er en stærk, stor Planke nederst i Skibet langs med Kjølen (Vidensk. Selsk. Ordb.).
[3]) Flakket, en Del af Skibets Bund (Harboe, Dansk Marine-Ordbog S. 113).

Side 436

Brev 374/5 * Efter 12. Januar 1644

[Til Korfits Ulfeldt.]
Hannibal Sehested maa ikke faa Tilladelse til at rejse til Danmark. — Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 1299e, Nr. 280.

Dette Breff skaldtu lesse, Och Eptherdi myn Mening Er, lyge som Riigens Hoffmeisters Er, att huad der skall gørris, ded skall gørris Snardt, Huilcket Indted kan skee, Om Haniball epther hans begering først Maa drage tyl mig, huor hand mig fiinder[1]).

Oversættelse af Brev 374/5

Dette brev skal du læse, og eftersom min mening er, ligesom Rigens Hofmesters er, at hvad der skal gøres, det skal gøres snart — hvilket ikke kan ske, om Hannibal [Sehested] efter hans begæring [anmodning] først må drage til mig, hvor han mig finder.

Brev 375/5 * 20. Januar 1644

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver forskjellige Ordrer om Møntvæsenet, om nogle Glasflasker og nogle Vognstolper samt om Tømmer fra Norge til Inddæmningen ved Ballum. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Eptherdi Ieg y Iesu Naffn achter at lade myndte pa københaffns Slodt, daa sender ieg dig herhuos et Model aff papiir, huorepther du skaldt lade gørre en Stempel til att breege[2]) Myndten med. *Boniteten* aff samme Myndt … [fortsættes s. 437]

Oversættelse af Brev 375/5

Eftersom jeg i Jesu navn agter at lade mønte [slå mønt] på Københavns Slot, da sender jeg dig herhos [vedlagt] en model af papir, hvorefter du skal lade gøre en stempel til at præge mønten med. *Boniteten* [lødigheden/kvaliteten] af samme mønt … [fortsættes s. 437]

Fodnoter (s. 436)

[1]) Disse Linier ere skrevne bagpaa et egh. [egenhændigt] Brev fra Hannibal Sehested til Kongen, dat. Aggershus 12. Januar 1644 (trykt i Molbechs Nord. Tidsskr. f. Hist., Lit. og Konst II, 593 ff.). Han fremstiller heri, hvorledes han ved den udbrudte Krig er bleven forhindret i at rejse til Kongen for at gjøre ham Relation om Norges Fornødenhed og Tilstand; da han nu imidlertid har truffet en Række Foranstaltninger til Landets Forsvar, og Svensken efter hans Formodning ikke vil forsøge mere end den Bravade, som allerede er gjort, saa beder han Kongen om at tillade ham paa kort Tid at rejse til Danmark for at tale om et og andet, „som dette Rige ligger stor Magt paa, enten vi have Fred eller Ufred". Det kan bemærkes, at det af et Brev til Sten Villumsen Rosenvinge af 30. Oktbr. 1643 fremgaar, at Hannibal Sehested skulde have rejst til Danmark i den nærmest følgende Tid; dog kom han ikke afsted strax, og under 21. Decbr. fik han paa Grund af Torstensons Indfald Ordre til at forblive i Norge (Norske Rigsregistranter VIII, 298. 305).

[2]) ɔ: præge.

Side 437

Brev 375/5 (slutning, fortsat fra s. 436)

… skal uerre lyge ued dy danske Marck, som er slagen y myn tyd, Sa tør ingen uyder ordre gørris om Myndtens *valør*[1]). Myndtemeisterens besolding bliiffuer y alle made, som dy andris werrit haffuer, Naar ded haffuis y acht, som Ieg skreff dig syst om dy aff Rendteriit, som skulle ansiigis, Nar hand uyl gørre Iild vnder dygelen, pa ded dy kan werre tiilstede, naar *Matherien* wiil wdgyde. Och eptherdi Ieg behøffuer nogle store flasker aff Glaas tyl et flaskefoder, da skaldtu uerre derom at bekomme en temmelig Parti deraff. Naar di er ickun stercke, da skader ded inted, at dy erre inted sa sønderlig aff Glaas.

Ieg behøffuer ochsa fiihre aff dy *Indiansche* keppe, som man kan slage yld aff, som erre nogiit stercke, huorfor du skaldt uerre derom, at ieg kan bekomme dem. Naar du bekommer dem, da skal

dy sendis hen til Hyulemageren pa frederichsborg, som skal bruge dem tyl Stolpper y en lyden wogen tiil at sette Hymlingen pa[2]).
Sa snardt Gud uyl, at wandit bliiffuer aben, daa skall der Skiib henad Norrie epther ded Tømmer, som er bestiildt hen til ded dyguessendt ued Ballum[3]). Ieg sender diig herhuos Nøglerne tyl dy kyster, som Sølffuit staar y, som Sølffpapen haffuer y gemme. Huilckit Sølff du skaldt lade Styckuis regiisteere och epther wechten ded Myndteren lade tiilstille, at hand deraff myndter, som her offuen for befahlis. *Vale.* Otthensegard den 20 *Ianuar: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 375/5 (slutning)
… skal være ligesom den danske mark, som er slået i min tid; så tør ingen yderligere ordre gøres om møntens *valør* [pålydende værdi]. Møntmesterens besolding [løn] bliver i alle måder, som de andres været har [som de øvriges har været], når det haves i agt [holdes for øje], som jeg skrev dig sidst om, [nemlig] de af Renteriet, som skulle ansiges [tilsiges/underrettes], når han vil gøre ild under diglen, for at de kan være til stede, når *materien* [metallet] vil udgyde [støbes ud].
Og eftersom jeg behøver nogle store flasker af glas til et flaskefoder [flaskeholder/rejseskrin], da skal du se om at bekomme en temmelig [anseelig] part deraf. Når de er ikkun [kun] stærke, da skader det intet, at de ikke er så synderlig af glas [ikke af særlig fint glas].
Jeg behøver også fire (fiihre) af de *indianske* [østindiske/eksotiske] kæppe, som man kan slå ild af [dvs. slagfjedre/fjedrende kæppe], som er noget stærke, hvorfor du skal se om, at jeg kan bekomme dem. Når du bekommer dem, da skal de sendes hen til hjulmageren på Frederiksborg, som skal bruge dem til stolper i en lille vogn til at sætte himlingen [vogntaget/kalechen] på.
Så snart Gud vil, at vandet bliver åbent [isfrit], da skal der skib henad Norge efter det tømmer, som er bestilt hen til dæmningsarbejdet (dyguessendt) ved Ballum. Jeg sender dig herhos [vedlagt] nøglerne til de kister, som sølvet står i, som sølvpoppen har i gemme. Hvilket sølv du skal lade stykkevis registrere og efter vægten det møntmesteren lade tilstille [overdrage], at han deraf mønter, som her ovenfor befales. *Vale* [lat.: far vel]. Odensegård den 20. januar år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Fodnoter (s. 437)
[1]) Jvfr. Brevet Nr. 383.
[2]) Om ældre Tiders Vogne se Lund, Danmarks og Norges Hist. I, 1, 160 ff. Mejborg, Billeder af Livet ved Christian V's Hof S. 153 ff.
[3]) Jvfr. ovfr. S. 249 f.

Side 438

Brev 376/5 ✻ 20. Januar 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen giver Ordre til at hænge fjendtlige Spejdere. Han er misfornøjet med de Adelsmænd, som ikke ville levere Korn i Kjøbenhavn, men kun i Fyn. Der maa tænkes paa Øl og Brød til de Tropper, der skulle indkvarteres ved Kjøbenhavn, samt paa Kalk, der kan transporteres ad Søvejen. — Geh. Ark.
Epthersom heer berettis, at fynden haffuer haft Speiider pa Samsøe y kuinde kleeder, som formenis at uerre Ertappit, Huorfor Hans lyndenou er befahliit at tage dom offuer dem och lade henge dem[1]), Huilcken *proces* du ochsa skaldt holde med alle dem, der y Siieland kan Ertappis.

Dy Aff adelen, som uyl affsta korn til kronen, besuerger sig At leffuer ded y køben:, Mens uylle leffuere ded heer y landit wed søekandten, Huor ieg ingen leiilighed ued, at man men[g]den aff korn kunde henlegge, aldenstund H: Mogens kaas[2]) formener Ingen Rom at uerre pa Nyborre Slott, Huor dog temmelige Rom fyndis y alle dy kammer och pa alle dy loffte, som der paa Slottit fyndis. Huorfor Ieg ingen fordel seer pa Sadan Leffuerandtzi wden aff ded, som man y Skaane och Siieland kan bekomme.
Naar gud uyl giiffue lycke tiil, At man kan lossere folckit ued køben:, daa uyl der tenckis paa Øl och Brød, som gad Er til at *contentere* folckiit med, Tii pengen kan wmueligdt strecke tiil.
Der uyl tenckis pa kalck y tyde, som man kan Slaa ude ued tolboden Och lade y skyben, naar man uyl haffue … [fortsættes s. 439]

Oversættelse af Brev 376/5

Eftersom her berettes, at fjenden har haft spejder [spion] på Samsø i kvindeklæder, som formenes [antages] at være ertappet [pågrebet], hvorfor Hans Lindenov er befalet at tage dom over dem og lade hænge dem, hvilken *proces* [fremgangsmåde] du også skal holde med alle dem, der i Sjælland kan ertappes [pågribes].
De af adelen, som vil afstå korn til kronen, besværger sig [beklager sig over] at levere det i København, men vil levere det her i landet ved søkanten, hvor jeg ingen lejlighed [mulighed] ved, at man mængden af korn kunne henlægge [oplagre], alldenstund [eftersom] hr. Mogens Kaas formener [mener], [at der er] intet rum at være på Nyborg Slot, hvor dog temmelige [tilstrækkelige] rum findes i alle de kamre og på alle de lofter, som der på slottet findes. Hvorfor jeg ingen fordel ser på sådan leverance uden af det, som man i Skåne og Sjælland kan bekomme.
Når Gud vil give lykke til, at man kan losere [indkvartere] folket ved København, da vil der tænkes på øl og brød, som endnu (gad) er til at *contentere* [fyldestgøre/forsyne] folket med, thi pengene kan umuligt strække til.
Der vil tænkes på kalk i tide, som man kan slå [brænde] ude ved tolboden og lade [læsse] i skibene, når man vil have … [fortsættes s. 439]

Fodnoter (s. 438)

[1]) Hans Lindenov, Lensmand paa Kallundborg, fik under 21. Januar Brev om at lade sætte efter nogle Spioner paa Samsø; naar han havde faaet fat paa dem, skulde han hænde Dom over dem og efter Dommen strax lade ske Exekution (Sjæll. Tegn. XXVIII, 129).
[2]) Lensmand paa Nyborg Slot.

Side 439

Brev 376/5 (slutning, fortsat fra s. 438)
… den Enstedtz hen. *Vale.* Ottensegard den 20 *Ianu: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 376/5 (slutning)
… den ensteds hen [til ét bestemt sted]. *Vale* [lat.: far vel]. Odensegård den 20. januar år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 377/5 * 28. Januar 1644

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver nogle Ordrer om Reberbanen i Kjøbenhavn samt om Forhandlingerne med Baudissin. Sølvbrønden og Tapeterne paa Frederiksborg skulle ikke borttages, da man ikke behøver at frygte for, at Svenskerne skulle komme til Sjælland. Kongen vil først se, hvad Stænderne ville laane Kronen, førend han giver yderligere af sit eget; dog maa Sølvbeslaget om et Spejl paa Frederiksborg omsmeltes til Penge. Der skal med aabent Vande sendes Skibe til Elfsborg, som kunne passe paa, indtil Hannibal Sehested med de norske Folk kommer til Hissingen. Der skal sørges for Transportskibe. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.
Dyn Skriiffuelse, daterit den 24 *huius*, kam heer siilder an end ded, som uar *daterit* den 22 *eiusdem*, ued Lakeiien framskyckit. Paa huilcke Ieg dig inted forholder, At epthersom Reberbanen[1]) er 480 allen lang, da skal den delis y fiire parter, saat huer part bliffuer 120 allen lang och huer Stycke kleedis tyl pa Enderne med en ringe Gaffuel. Samme Husse kan bekuemmeligen sanckis bag Stallen, naar Pordtene holdis tiil for dem, som der inted haffuer at skaffe.
Tiil den Polnske Abgesandter sendis herhuos *creditif* och *Instruxion* paa dig och *Admiralen* tiil at leede aff hannem hans Mening om Baudissens werbing[2]).

Oversættelse af Brev 377/5

Din skrivelse, dateret den 24. *huius* [i denne måned], kom her senere an end den, som var *dateret* den 22. *eiusdem* [i samme måned], [begge] ved lakajen fremsendt. Hvorpå jeg dig intet forholder [ikke skjuler noget for dig], at eftersom reberbanen [tovslageriet] er 480 alen lang, da skal den deles i fire parter, så at hver part bliver 120 alen lang, og hvert stykke klædes til på enderne med en ringe [lille] gavl. Samme huse kan bekvemmeligt samles bag stalden, når portene holdes til [lukkes] for dem, som der intet har at skaffe [ingen ærinde har].
Til den polske udsending (Abgesandter) sendes herhos [vedlagt] *kreditiv* og *instruktion* til dig og *admiralen* [Jørgen Vind] til at udlede (leede aff) af ham hans mening om Baudissins hvervning (werbing). … [fortsættes s. 440]

Fodnoter (s. 439)

[1]) Kongens Reberbane i Kjøbenhavn laa paa Bremerholm (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 312).
[2]) Henrik Dönhoff; se ovfr. S. 419. Et Kreditiv for Korfits Ulfeldt og Jørgen Vind til at konferere yderligere med ham før hans Afrejse udstedtes 27. Januar (Ausländ. Reg.). Allerede 11. Januar var der udfærdiget en Instrux for en Kap… [fortsættes s. 440]

Side 440

Brev 377/5 (fortsat fra s. 439)
Den Sølff Brønd paa Frederichsborg[1]) med tapedtzeriit sammestedtz[2]) skal bliiffue der *in loco*, dy Suenske lader ded med Gudtz hiielp der wel med friid. Och habis med Iesu Christi hiielp, at ieg uyl før komme y Suerrig, end dy skall komme offuer Sundit.
Och uyl ieg først see, huad Adelen, dy Geistlige, Borger och Bønder uyl laane kronen, førend ieg lader uydere tyl aff myt egit, Ieg haffuer dog myst nock aff myt y fiirstendommen. Dog ma det Spegel med Sølff beslagen, som henger y Sommergemackit, huorudi det Bleckhorn hører. som ieg bruger, naar ieg er pa frederichsborg[3]), søndertagis och Sølffuit formyndtis, dog at Glassit bliffuer *in esse* och der behengen.
Naar wandit bliiffuer abiit, da uyl der strax nogle Skiib hen til Elsborg, som der kan passe paa, indtil Stadtholderen y Norrie med ded Norske folck kan lossere sig paa Hyssingen och gørre der en Batheri tuerdt offuer fra Elssborg paa den Odde, som paa den Siide gør Haffnen. Paa den anden Siide ligger en kliippe, som er omflodt, huorpa ieg i den Suenske kriig siist forleden lod *iustificere*

den Bøsseskøtter, som uar mig vndløben[4]). Paa huilcke begge Pladtzer kan leggis Skandtzer. som kan forhindre, at ingen kan komme derind. Dii Skiib, som erre tienlige til at … [fortsættes s. 441]

Oversættelse af Brev 377/5 (fortsat)

Den sølvbrønd på Frederiksborg med tapetseriet [vægtapeterne] sammesteds skal blive der *in loco* [på stedet]; de svenske lader det med Guds hjælp der vel med fred [i fred]. Og [jeg] håber med Jesu Kristi hjælp, at jeg vil før komme i Sverige, end de skal komme over Sundet.

Og jeg vil først se, hvad adelen, de gejstlige, borgere og bønder vil låne kronen, førend jeg lader yderligere til af mit eget; jeg har dog mistet nok af mit i fyrstendømmet. Dog må det spejl med sølv beslagen [beslået], som hænger i sommergemakket, hvorunder (huorudi) det blækhorn hører, som jeg bruger, når jeg er på Frederiksborg, søndertages [skilles ad] og sølvet formøntes [omsmeltes til mønt], dog at glasset bliver *in esse* [i behold/intakt] og der [for]bliver hængende.

Når vandet bliver åbent (abiit) [isfrit], da vil der straks nogle skibe hen til Elfsborg, som der kan passe på, indtil statholderen i Norge med de norske folk kan losere [tage stilling] sig på Hisingen og gøre der et batteri tværtover fra Elfsborg på den odde, som på den side gør [danner] havnen. På den anden side ligger en klippe, som er omflodt [omgivet af vand], hvorpå jeg i den svenske krig sidst forleden [Kalmarkrigen] lod *justificere* [henrette] den bøsseskytte, som var mig undløben [deserteret]. På hvilke begge pladser kan lægges skanser, som kan forhindre, at ingen kan komme derind. De skibe, som er tjenlige [egnede] til at … [fortsættes s. 441]

Fodnoter (s. 440)

(Fortsættelse af fodnote [2] fra s. 439:) … tajn [kaptajn], der skulde føre den polske Gesandt til Danzig (Sjæll. Reg. XXI, 273).

[1]) Beskrivelser af den forgyldte Sølvbrønd, som stod i det saakaldte Sommergemak paa Frederiksborg, findes hos J. A. Berg, Kurtze Beschreibung des königl. Hauses Friederichsburg, 1646, Bl. Kiij, og hos Wolf, Encomion Regni Daniæ S. 506. Jvfr. ovfr. S. 433. Den nævnes imellem de Sager, som Tilsynsmanden paa Frederiksborg Johan Adam Berg leverede fra sig 20. Juli 1645 efter at have haft dem i Forvaring (Rasbech, Frederiksborg Slots Beskrivelse S. 178).

[2]) Om Tapeterne paa Frederiksborg se Rasbech, anf. Skr. S. 171, og Burman Becker, Forsøg til en Beskrivelse af vævede Tapeter i Danmark, 2. Udg., S. 32 ff.

[3]) Jvfr. Berg, Beschreib. des königl. Hauses Friederichsburg Bl. Kiij. Danske Saml. II, 136.

[4]) I Maj 1612 belejrede og erobrede Christian IV Elfsborg.

Side 441

Brev 377/5 (slutning, fortsat fra s. 440)

… føre *munition*, *viveres* tiil Soldater, *item* tømmer tyl Hytter och andit sliigdt, wiil haffuis ued handen, Sa at man kan gaa med en god Maner, Naar Gud uyl giiffue syn Nade dertil.

Pa ded man nu kan werre uyss pa Baudissens werck, da er ded befahlid Offuerskencken at gaa med den Polnske Gesandter offuer med Pengene tyl Baudissen och fornemme hans wysse *resolution* paa aldting epther den *Instructions* indhold, hannem herhuos tiilskiickis[1]). *Vale.* Aff Othensegard den 28 *Ianuar: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tyl hande.

Oversættelse af Brev 377/5 (slutning)

… føre *munition*, *viveres* [levnedsmidler/proviant] til soldater, *item* [ligeledes] tømmer til hytter og andet sligt, vil haves ved hånden, så at man kan gå med en god maner [på forsvarlig vis], når Gud vil give sin nåde dertil.

For at man nu kan være vis på Baudissins værk [foretagende], da er det befalet overskænken at gå med den polske gesandt over med pengene til Baudissin og fornemme [udforske] hans visse *resolution* [beslutning] på alting efter den *instruktions* indhold, [som] ham herhos [vedlagt] tilskikkes [tilsendes]. *Vale* [lat.: far vel]. Af Odensegård den 28. januar år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 378/5 ✻ Januar 1644[2])

Udkast til en Skrivelse til Generalstaterne, hvori udvikles det Traktatbrud, som Sverig har gjort sig skyldigt i ved Indfaldet i Holsten. — Geh. Ark.
An dii herren Stathen sol Ein skreiben abgeen disses Eiinhaldtz:
Weiil der Suedisker *generall Tostesen* vns Ohne Eiinige gegebener wrsache Ihn beiide fiirstenthum Slesswich vndt … [fortsættes s. 442]

Oversættelse af Brev 378/5
(Brevet er skrevet på tysk. Overskrift:) Til de herrer Stater [Generalstaterne] skal en skrivelse afgå af dette indhold:
(Selve teksten, oversat:) Eftersom den svenske *general Torstensson* uden nogen given anledning i begge fyrstendømmer Slesvig og … [fortsættes s. 442]

Fodnoter (s. 441)
[1]) Henrik Blome til Farve, Søn af Wulf B. til Seedorf, var Overskjænk 1642—46 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 126; jvfr. om ham Nyt hist. Tidsskr. IV, 414). Han blev sendt til General Baudissin for at forhandle med ham om at gjøre et Indfald i Lifland eller Pommern for danske Penge. Kreditivet for ham til Baudissin er af 27. Januar (Ausländ. Reg.), og hans Instrux er trykt i Udtog hos Slange S. 1208. Jvfr. Brevet Nr. 371. 12. Marts 1644 skrev Kongen til Baudissin, at han havde hørt hans Bemærkninger til Blome om Diversionen i Lifland eller Pommern; han erkjendte disse Bemærkningers Betydning, men han havde sendt et Gesandtskab til Kongen af Polen, som skulde ordne Sagen (Ausländ. Reg.).
[2]) Udkastets Datum kan næppe bestemmes nøjere; dog maa det falde efter 9. Januar, paa hvilken Dag Torstenson overskred Jyllands Grænse (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 369).

Bemærkning: Brev 378 er et tysksproget udkast (koncept) til et diplomatisk klageskrift til de nederlandske Generalstater om Torstenssons folkeretsstridige indfald. Jeg gengiver den tyske originaltekst diplomatarisk og giver løbende dansk oversættelse i takt med, at brevet fortsætter på de næste sider.

Side 442

Brev 378/5 (slutning, fortsat fra s. 441)
(Fortsat tysk tekst:)
Holstein vndt folgendt in Iudtlandt gefallen vndt miit Rauben vndt Plunderen diiselbe kuartiir *Ruiniret*, Da Es doch weldtkundich, das Selbige *Crone* vns *pro Mediatore pacis* auff vndt angenommen hatt, So hat doch selbiger *generall* sich das zu thun vndtherstanden, wofiir Heiiden vndt Tiircken skeu dragen ins werck zu stellen, welches Nun zu bemendtelen Er fohrgiibdt[1]). Das der *Cron* Sueden darzu wrsache gegeben seii durch *Arrestirung* der skiiffe im Sunde, Da doch diiselbige sache durch wrtheiil vndt Recht Erlossken, vndt den Sueden Mehr gnade wiiderfahren ist,

dan sii werdt wahren, welches daraus Erhellet, das vndter 180 skyffe, So durch den Sundt gegangen, Nur drey *Visitiret* vndt Eiins *confischiret* worden.
Vndt ob skon in dem oder anderem fal zuiisken beiide *Cronen* Dennemarck vndt Sueden dergeleiiche sachen furfallen muchten, So mus doch Dem Auffgerichtethen verdrage Nach solchess Erst auff der grendtzen fiir beiiderseidtz Rehte vndt *commissarien Ventiliret* vndt *desidiret* werden, Ehe vndt befor Es zu Eiiniger *Hosti[li]tet* kommen kan. Als gelanget an dii herren Stathen vnser freundt, Nachbarliches gesiinnen, Sii wollen solchen beskaffenen dingen Nach, Godt im Himmel zu Ehren vndt zu Straffe Sodanne vnuerandt[wordt]liche *Attentaten*, vns In vnsere Rechte sache zu wasser vndt lande dii hiilfflige hand biithen. Welches wiir etc.

Oversættelse af Brev 378/5 (slutning)
(Oversat fra tysk:) … Holsten og dernæst er faldet ind i Jylland og med rov og plyndring har ruineret samme kvarter — da det dog er verdenskundigt, at samme [krone, dvs. Danmark] os *pro mediatore pacis* [som fredsmægler] havde antaget — så har dog samme general understået sig at gøre dette, hvorfor hedninger og tyrker skulle sky at sætte det i værk, hvilket han nu søger at bemantle [besmykke/bortforklare]. At kronen Sverige dertil skulle være givet årsag ved *arrestering* [beslaglæggelse] af skibene i Sundet — da dog samme sag ved dom og ret er blevet afgjort (erløst), og de svenske mere nåde er vederfaret, end de var værd, hvilket deraf erhelder [fremgår], at af de 180 skibe, som gik gennem Sundet, kun tre blev *visiteret* og ét *konfiskeret*.
Og skønt der i det ene eller andet tilfælde imellem begge *kroner* Danmark og Sverige dergeslige [sådanne] sager kunne forefalde, så må dog efter den oprettede traktat sligt først på grænsen for begge sider ved rette og *kommissarier ventileres* [drøftes] og *desideres* [afgøres], før og forinden det kan komme til nogen *hostilitet* [fjendtlighed]. Således [når det] når til de herrer Stater vor venlige, nabolige begæring [ønske], vil de efter sådanne beskafne ting [under disse omstændigheder], Gud i himlen til ære og til straf [af] sådanne uforantvortlige [uforsvarlige] *attentater* [overgreb], os i vor retfærdige sag til vands og lands den hjælpsomme hånd byde. Hvilket vi osv.

Brev 379/5 ✻ Omtr. 1. Febr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Om Proviantering af Skibe. En Ligger, der har udspredt … [regest og brevtekst fortsættes s. 443] (Kun regesten [indholdsresuméet] er begyndt på denne side; selve brevteksten følger på s. 443.)

Fodnoter (s. 442)
[1]) Kongen kan ikke her have tænkt paa Torstensons Skrivelse til Anders Bilde af 14. Januar, hvori han ikke taler om Begivenhederne i Sundet (Manifest, huorledis Kongl. May.tt udi Dannemarck offuerfalden er, 1644, Bl. Ciij f.), men maaske snarere paa selve den svenske Regerings Erklæring til Peder Vibe af 10. Jan. (Manifest, förklarandes Orsakerne, som kgl. May.tt til Swerige beweckt hafwe at resolvera til Krijgs, 1644, Bl. Oiij ff.).

Side 443

Brev 379/5 (fortsat fra s. 442)
Til Korfits Ulfeldt. *(regest fortsat fra s. 442:)*
… falske Rygter, bør straffes med Vand og Brød. Om et Brev, der skal sendes til Norge. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Dy Skiib, som heromkring fyndis, wiil y tyde forsørgis med Prouiandt, ymens dy, som dy giiffuer for, inted haffuer faat med siig wiider end pa en Manid.
Den Ligger, som kam siist herfra, med ded, som skulle triickis, hand bør at *tracteris* en 14 dage med wand och brød for dy mange Løiien, hand satte heer y folcken. Hand sagde siig at haffue siiet en Skude med Beeg och Neffuer, huormed dy uylle haffue saat floden y brand, Och at hand haffde siiet, at folckit aff samme Skude bleff ført op pa det blaa Tarn, *item* hand sagde, at ded Blaa taarn war sa fuldt aff *Spions*, at derudi ingen rom uar mere. Den tyd Ieg haffde lest diit breff, som den samme Stalbroder machte[1]), da stod H: Mogens kaas och Hoffmarskalcken bag mig, som ieg uysede ded, du haffde skreffuen om sliigdt, da stode der nogen y Stuen, som hørdte ded Och siiden sagde tyl Lyggeren, at ded waar Løiien. Hand sagde Och suor derpaa, at ded uar sandt, hand haffde sagdt, och bleff ochsa derued, indtil hand drog saa drucken aff Garde, at hand icke kunde see.
Dette herhusføiiede breff[2]) gaar syckerst fra Peder Skryffuers y warberre Len offuer til Norrie, Hyssingen forby, ty der kan ded gaa siickerdt offuer, huortill befahlingen tyl Lensmanden herhuoss fyndis[3]).

Oversættelse af Brev 379/5

De skibe, som heromkring findes, vil i tide forsørges [forsynes] med proviant, imens de, som de giver for [udgiver for], intet har fået med sig videre end på en måned.
Den ligger [krydser/vagtskib], som kom sidst herfra, med det, som skulle trykkes [dvs. holdes fortroligt], han bør *trakteres* [behandles/beværtes] en 14 dage med vand og brød for de mange løgne, han satte her i folkene. Han sagde sig at have set en skude med beg og never, hvormed de ville have sat flåden i brand, og at han havde set, at folkene fra samme skude blev ført op på det Blå Tårn, *item* [ligeledes] han sagde, at det Blå Tårn var så fuldt af *spioner*, at der ikke var rum (plads) mere deri. Dengang jeg havde læst dit brev, som den samme staldbroder [ledsager/kammerat] gjorde [dvs. medbragte], da stod hr. Mogens Kaas og hofmarskalken bag mig, [dengang] jeg viste det, [som] du havde skrevet om sligt; da stod der nogen i stuen, som hørte det og siden sagde til liggeren, at det var løgn. Han sagde og svor derpå, at det var sandt, [som] han havde sagt, og blev også derved, indtil han drog så drukken af sted (af garde), at han ikke kunne se.
Dette herhos føjede [vedlagte] brev går sikrest fra Peder Skrivers i Varberg len over til Norge, Hisingen forbi, thi der kan det gå sikkert over, hvortil befalingen til lensmanden herhos [vedlagt] findes.

Brev 380/5 * 2. Febr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Om en Jørgen Vind given Ordre til at sende Slupper fra … [regest og brevtekst fortsættes s. 444]
(Kun regesten [indholdsresuméet] er begyndt på denne side; selve brevteksten følger på s. 444.)

Fodnoter (s. 443)
[1]) Saaledes i Afskr.; maaske har der i Originalen staaet: brachte.
[2]) I Orig. har staaet: bleff.
[3]) 1. Febr. fik Lensmanden paa Varberg, Iver Krabbe, Brev om at befale Manden i Valdegaard, paa hvilken Peder Skriver tilforn boede, at skaffe Hannibal Sehesteds Tjener med en Baad fra Valdegaard over til Norge (Skaanske Tegn. VII, 38 f.).

Side 444

Brev 380/5 (fortsat fra s. 443)

Til Korfits Ulfeldt. *(regest fortsat fra s. 443:)*
... Kjøbenhavn og fjerne alle Skibe fra Sønderborg og Flensborg. Kongen ønsker en Almanak for 1643. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Eptherdj Ieg stackit syden befohl *Admiralen*, At hand, saa snardt wandit bleff aben, skulle sende dii slupper hiid, som staar y huelffuingen ued Prouyandthussit, Epther huilcke nu ued dette Opslaag[1]) huermand forlengis, Huorfor du skaldt gørre diin fliidt, att dy samme kommer med første henad Meelfardt. *Admiralen* Er ochsa befahlit Att *visitere* Synderborre och flensborg och deromkring och tage alle skuder och skiib bordt, som hand der fynder.
Du skaldt lade fornemme, om der fyndis icke En Almenack tyllit[2]) aff *Hermanno de Verues*[3]) pa forgangen Aar, och om du kandt bekomme den, da skaldtu sende mig En. Saframdt der[4]) Nogen y køben:, der haffuer En, daa Er den huos M: Christen Lumborg[5]) eller dy andre aff den *profession* att finde. *Vale.* Ottensegard den 2 *februari Anno* 1644.

Oversættelse af Brev 380/5
Eftersom jeg for kort tid siden befalede *admiralen* [Jørgen Vind], at han, så snart vandet blev åbent [isfrit], skulle sende de slupper hid [hertil], som står i hvælvingen ved proviandthuset, efter hvilke nu ved dette opslag [isbrud/tøbrud] enhver længes, hvorfor du skal gøre din flid, at de samme kommer med det første henad Middelfart. *Admiralen* er også befalet at *visitere* [efterse] Sønderborg og Flensborg og deromkring og tage alle skuder og skibe bort, som han der finder.
Du skal lade fornemme [undersøge], om der ikke findes en almanak, forfattet (tyllit) af *Hermannus de Verues* for forgangne år, og om du kan bekomme den, da skal du sende mig en. Såfremt der [er] nogen i København, der har en, da er den hos mag. Christen Lomborg eller de andre af den *profession* [fag] at finde. *Vale* [lat.: far vel]. Odensegård den 2. februar år 1644.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 381/5 ✻ 3. Febr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Man har Proviant i Glückstadt til April; men der bør i Tide sørges for Fæstningens Forsyning. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
(Kun regesten [indholdsresuméet] er begyndt på denne side; selve brevteksten følger på s. 445.)

Fodnoter (s. 444)
[1]) Opslag, Tøbrud (Vidensk. Selsk. Ordb.).
[2]) Ordet er maaske læst fejl af Afskriveren (for: styllit?).
[3]) Efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den ellers i Texten fulgte har: Viues. Af denne Forfatter haves en Bog fra 1634, „Die Zornruthe Gottes", paa hvis Titelblad han kalder sig „Hermannus de Werve Esensis Frisius, Astronomus und Medicus". Altsaa har han været fra Byen Esens i Ostfrisland.
[4]) Her mangler Ordet: er.
[5]) Efter Langebeks Afskr., medens den ellers i Texten fulgte har: Luneborg. Talen er om den bekjendte astronomiske Professor Christen Sørensen Lomborg (Longomontanus).
[6]) Modtaget 5. Febr.

Side 445

Brev 381/5 (fortsat fra s. 444)
Epthersom myn kammeriuncker[1]) kam hiid ygar och giorde *Relation* om tiilstanden y Glyckstadt, Som, Gud uerre loffuit, Endnu Er god, den Allerhøiieste hiielppe fram ybeder med syn nade. Hand

brachte Greff Pendtzis skriiffuelse, huorudj formeldis, at dii haffuer Endnu prouiandt Indtil *Apriil* Manid, Huorfor udj tyde uyl tenckis paa *prouision* tyl samme sted, paa huilcket der ligger stor macht paa. *Vale.* Ottensegard den 3 *februi: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande[2]).

Oversættelse af Brev 381/5

Eftersom min kammerjunker kom hid [hertil] i går og gjorde *relation* [beretning] om tilstanden i Glückstadt, som, Gud være lovet, endnu er god — den Allerhøjeste hjælpe fremdeles med sin nåde. Han bragte grev Pentz' skrivelse, hvori formeldtes [meldtes], at de har endnu proviant indtil april måned, hvorfor der i tide vil tænkes på *provision* [forsyning] til samme sted, som der ligger stor magt på [som er af stor vigtighed]. *Vale* [lat.: far vel]. Odensegård den 3. februar år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 382/5 * 11. Febr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.

Det skal tillades Lensmanden paa Antvorskov Wenzel Rotkirch at sælge noget Korn, hvis Provianthuset kan undvære det. Dr. Peter Paynck skal lave noget Maveakvavit. Kongen vil flytte sit Kvarter for at faa Fodfolket bedre samlet og haaber snart at kunne undsætte Skaane. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Ieg haffuer forstanden aff H: Christian Tommissen, at wendtzell Rodtkiirche haffuer begerit tylladelse at selge nogiit korn til Hollender tyl at betale Staldfolcken med pa Anderskou. Sa Eptherdj Ieg mig om den dondt inted bekymrer, Sa haffuer Ieg uyssit hannem tiil dig, Aldenstund mig indted bekendt Er, om ded samme kan mystis fra Prouiandthussiit. Sa framdt ded nu kan mystes, daa fyndis herhuos En *permission*, ded at ma føris aff Landit, Sauyt Lenssmanden aff Anderskou haffuer at affhende.
D: Peter Paii skall befahliis at forferdige nogiit Magen *aquauit* och ded hiidsende, naar ded skee kan. *Vale*[3]).

Oversættelse af Brev 382/5

Jeg har forstået af hr. Christian Thomsen, at Wenzel Rotkirch har begæret [anmodet om] tilladelse at sælge noget korn til hollændere til at betale staldfolkene med på Antvorskov. Så eftersom jeg mig om det dont [den sag] ikke bekymrer, så har jeg vist [henvist] ham til dig, alldenstund [eftersom] mig intet bekendt er, om det samme kan undværes fra proviandthuset. Såfremt det nu kan undværes (mystes), da findes herhos [vedlagt] en *permission* [tilladelse], [til] at det må føres af landet, så vidt lensmanden af Antvorskov har at afhænde.
Dr. Peter Paynck skal befales at forfærdige [fremstille] noget mave-*akvavit* [mavestyrkende brændevin] og det hidsende [sende hertil], når det ske kan. *Vale* [lat.: far vel].

Fodnoter (s. 445)

[1]) Enten Bartram Rantzau eller Philip Barstorf (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 133).
[2]) Modtaget 6. Febr.
[3]) Schlegel bemærker i sin Afskrift (Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 441), at den følgende Del af Brevet er skrevet med andet Blæk end den første.

Side 446

Brev 382/5 (slutning, fortsat fra s. 445)
Imorgen flytter Ieg herfra hen tiil En anden Prestegard, En halff myl herfra, paded at Ieg kan lossere fodfolckit heer Och haffue dem beder samliit at gørre nogiit med dem, naar behoff gørris.
Ieg habis med Gudtz hiielp, at man Inden stackiid tiid kan vndsette Skaane med nogle Hundrede heste heer aff Landit, Tii her Er allerede Offuer halff Siiette hundrede heste sammen[1]). Fodfolckiit samliis ochsa Epther handen igen. *Vale.* Aff fiins[2]) Prestegard den 11 *februarij Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil Hande.

Oversættelse af Brev 382/5 (slutning)
I morgen flytter jeg herfra hen til en anden præstegård, en halv mil herfra, for at jeg kan losere [indkvartere] fodfolket her og have dem bedre samlet [for] at gøre noget med dem, når behov gøres.
Jeg håber med Guds hjælp, at man inden kort tid kan undsætte Skåne med nogle hundrede heste her af landet [fra denne egn], thi her er allerede over halvsjette hundrede [550] heste samlet (sammen).
Fodfolket samles også efterhånden igen. *Vale* [lat.: far vel]. Af Føns præstegård den 11. februar år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 383/5 ✻ 14. Febr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen giver en Ordre angaaende Møntvæsenet. Brevet, som den svenske Herold har bragt, skal ikke modtages; derimod skal der paa Grænsen fordeles Aftryk af en Skrivelse fra Kongen til Dronningen af Sverig. Kongen skynder paa den tydske Oversættelse af hans Manifest. — Geh. Ark.
Ded offuerskiickede dammask dreel med dy Myndtsorter Och beslagen kruus haffuer Ieg Emphangen. Huad Myndten angar, Da kan om samme leiilighed med ingen bedre taliis End med lyttig[3]), som Nu Er pa Reiissen … [fortsættes s. 447]

Oversættelse af Brev 383/5
Det oversendte damask-drejl [mønstret linnedvæv] med de møntsorter og [det] beslagne krus har jeg modtaget (emfanget). Hvad mønten angår, da kan om samme lejlighed [sag] med ingen bedre tales end med Lüttichau, som nu er på rejsen … [fortsættes s. 447]

Fodnoter (s. 446)
[1]) 11. Febr. fik Lensmændene paa Malmøhus og Helsingborg Slot, Tage Thott og Christoffer Ulfeldt, Brev om at skaffe Kvarter til to gevorbne [hvervede] Kompagnier til Hest, nemlig Ritmester Henrik Rantzaus og Oberstlieutenant (Frederik) Buchwalds, som strax skulde sendes over til Skaane (Skaanske Tegn. VII, 39).
[2]) Føns i Vends Herred ved Lille Bælt. — Præsten her hed Povl Jørgensen Rosenvinge (Ny kirkehist. Saml. VI, 327).
[3]) Vel Hans Siegfried von Lüttichau, der var Oberberghauptmand i Norge (Brevene 1632—35 S. 140); hans Ophold i Bragnæs (Bragernæs) har næppe været saa stadigt, som Brünnich (Kongsberg Sølvbergverk S. 108) synes at antage.

Side 447

Brev 383/5 (slutning, fortsat fra s. 446)

… henad køben:, huorledis man kan Syckerst myndte, herren uden Skaade, ty hand forstaar werckiit *ex fundamento*.
Ded Breff, som den Herrold siigis at haffue med siig[1]), Ded achter Ieg inted at annamme Eller lade aff hannem annamme, Aldenstund hand med Breffuit burde at haffue uerrit huos mig, førend dy Suenske Saa Skelmisk, mig ganske waduarid, Offuerfaldt myne fiirstendom och lande, Mens paded icke allene dy Suenske, mens al werden kan See och Erfahre, huorfor man Indted haffuer wiildt annamme Breffuit aff Samme Herrold, Da er arsagen dertil Skreffuen dronningen y Suerrig tiil, Huoraff dig *copia* herhuos tylskiickis[2]), Tiil den Ende at du y En hast skaldt lade trycke Nogle *Exemplar* derepther, som man kan forpardtere yblandt folckiit pa grendtzen Och ellers andre, som ded begeerer.
Herrolden med trommeteren skal med uysse folck føris pa grendtzen Igen, Och der dennom myn skriiffuelse tylstille med nogle *copier* bunden derhuos, Och saframdt Herrolden kaster ded breff fraa siig, som hand haffuer til mig, Naar hand mercker, at man ded aff hannem inted uyl annamme, Daa skall ded hiemmeligen optagis Och føris med tiil grendtzen, Och der kaaste bade ded breff tiil mig med *copierne* ind offuer grendtzen Och lade saa bade Herrold och trummeteren gaa Syn kaas. *Vale.*
Aff gamborre Prestegard[3]) den 14 *februi:* 1644.
Christian.
Epther ded *Manifest* paa tydsk[4]) forlengis huermand y Søestederne och y landte holsten.

Oversættelse af Brev 383/5 (slutning)
… henad København, hvorledes man kan sikrest mønte, herren [den norske bergmand] uden skade, thi han forstår værket *ex fundamento* [fra grunden af].
Det brev, som herolden siges at have med sig, det agter jeg ikke at modtage eller lade af ham modtage, alldenstund [eftersom] han med brevet burde have været hos mig, førend de svenske så skælmsk [skændigt], mig ganske uadvaret, overfaldt mine fyrstendømmer og lande. Men for at ikke alene de svenske, men al verden kan se og erfare, hvorfor man ikke har villet modtage brevet af samme herold, da er årsagen dertil skrevet til dronningen i Sverige, hvoraf dig *copia* [en afskrift] herhos [vedlagt] tilskikkes, til den ende at du i en hast skal lade trykke nogle *eksemplarer* derefter, som man kan fordele iblandt folket på grænsen og ellers [til] andre, som det begærer.
Herolden med trompeteren skal med visse folk føres på grænsen igen, og der dennem min skrivelse tilstille med nogle *kopier* bundet derhos, og såfremt herolden kaster det brev fra sig, som han har til mig, når han mærker, at man det af ham ikke vil modtage, da skal det hemmeligt optages og føres med til grænsen, og der kaste både det brev til mig med *kopierne* ind over grænsen, og lade så både herold og trompeter gå sin kås [vej]. *Vale* [lat.: far vel]. Af Gamborg præstegård den 14. februar 1644.
Christian.
Efter det *manifest* på tysk længes enhver i søstæderne og i landet Holsten.

Fodnoter (s. 447)
[1]) Om Sendelsen af den svenske Herold Nils Nilsson Lindegren, der skulde overbringe en Krigserklæring, og om den Behandling, der blev ham til Del, se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 378 f.
[2]) Talen er vel om Kongens aabne Brev af 13. Febr., hvori han angiver Grundene til, at han ikke har villet modtage Herolden (særskilt trykt).
[3]) Her var Niels Nielsen Stenløse Præst 1632—53 (Wiberg, Alm. Præstehist. I, 421. Ny kirkehist. Saml. VI, 738).
[4]) Kongen mener den tydske Oversættelse af hans danske Manifest, dat. 30. Januar, om Torstensons Indfald.

Side 448

Brev 383/5 (afslutning af udskrift, fortsat fra s. 447)
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande[1]).
Oversættelse: Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 384/5 * 16. Febr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Ordrer angaaende Reberbanen, Udrustning og Forsyning af Skibene samt Arbejde i Smedien (paa Bremerholm). Den tydske Oversættelse af det aabne Brev skal trykkes og sendes til Lybek. Femern bør sikres. Hans Nansen skal indsættes til Borgmester i Kjøbenhavn. Besætningen i Glückstadt har leveret en heldig Træfning. Kongen stoler paa, at Fjenden ikke kan komme over til Øerne. — Geh. Ark.
Epthersom dig bekendt Er, At ieg for nogen tyd siiden befahlede, at den Rebberbane skulle delis y fiire pardter[2]), Huilckit uden thuiffuel ochsa Er sat y werck, Da paded ieg kan Na myt *intent*, da skal Biiggemeisteren[3]) befahlis at gørre Et afriidtz, huorledis man best kan fa udi samme husse myt och myne dagelige opuardters kuarter. Paded hand Nu diste bedre kan forsta myn mening, da haffuer ieg vngeferlig tegnit ded saledis, Som ieg ded begerer, Och uil der tenckis y tyde pa tømmer tiil dii skylrom, som y dy made behøffuis til alle dy affskur, der Skal gørris, *item* deeler tiil at legge lofftiid med, *item* Søm, Store och Sma, at bruge tiil samme huss. Naar Nu affdelingen Er giiordt, som Saagdt Er, da uyl der tenckis pa Dørre och wiinduer tiil samme biigning med aldt ded, som dertiil hører. Der uyl ochsa udsøgis En hab aff dy bredyste deeler, som kan brugis tiil Bencke och Stole, *item* til Indbigningen y hussitt. Naar Stumppit dorrete Och flaadlussen haffuer førdt wed til Prouyandtgarden. Da skal den Ene brugis tiil kalck och den anden tiil Mursten at føre.
Oversættelse af Brev 384/5
Eftersom det er dig bekendt, at jeg for nogen tid siden befalede, at den reberbane skulle deles i fire parter, hvilket uden tvivl også er sat i værk, da for at jeg kan nå mit *intent* [forehavende], da skal bygmesteren befales at gøre et afrids [en tegning/skitse], hvorledes man bedst kan få udi samme huse mit og mine daglige opvarteres [tjeneres] kvarter. For at han nu des bedre kan forstå min mening, da har jeg omtrentligt (ungefær) tegnet det således, som jeg det begærer, og der vil tænkes i tide på tømmer til de skillerum, som i de måder behøves til alle de afskur [aflukker], der skal gøres, *item* [ligeledes] deller [planker] til at lægge loftet med, *item* søm [søm/nagler], store og små, at bruge til samme hus. Når nu afdelingen [opdelingen] er gjort, som sagt er, da vil der tænkes på døre og vinduer til samme bygning med alt det, som dertil hører. Der vil også udsøges en hob [mængde] af de bredeste deller, som kan bruges til bænke og stole, *item* til indbygningen i huset. Når stumpede [afkortede] dørtræer (dorrete) og flådlusen [tømmerflåden] har ført ved [brænde] til proviandtgården, da skal den ene bruges til at føre kalk og den anden til mursten.

Fodnoter (s. 448)
[1]) Modtaget 17. Febr.
[2]) Se ovfr. S. 439.
[3]) Leonhard Blasius.

Side 449

Brev 384/5 (fortsat fra s. 448)

Der bleff for Nogen tiid siiden giiordt Nogle kyster tiil at foruare flesk, Saldtit och Røgiit kød udy, Huoraff skal gørris sa mange, som tyl Hoffuid skiiben behøffuis. Denne herhuosføiiede Seddel skal til Meiisteren pa den Store Smydie[1]) leffueris, At hand inden Paske først kommende haffuer ded ferdig, som samme Seddel om formelder.
Herhuos haffuer du ded *patent* pa tysk, som dig Stackiid siiden bleff tilskickit pa danske tyl at lade tilstille ded den Suenske Herrol at Emphange, tiil den Ende at ded skal triickis och siiden forskiickis henad Lybeck, huorfra ded siden wel kommer lenger[2]). Dy femmerske begehrer Sex sma kobber Stycker Och fiire Stenstycker, *Item* krud och lod, huormed dennom skal hiielppis sa snardt mueligdt, Tii der ligger Macht pa, at ded land *conserueris*.
Ieg haffuer disse dage forstanden, At Borgemeister Siimen Surbeck Er død[3]), Sa Er der ingen bekuemmer dertiil at fiilde talliit Igen Som Hans Nandixen[4]), Huorfor du hannem dertil skaldt Sette.
Dy aff glyckstad haffuer siiden klappit fiinden Nogiit[5]) och fat En Offuerste lytenandt ued Naffn Slebusk fangen … [fortsættes s. 450]

Oversættelse af Brev 384/5 (fortsat)
Der blev for nogen tid siden gjort nogle kister til at forvare flæsk, saltet og røget kød udi, hvoraf skal gøres så mange, som til hovedskibet behøves. Denne herhos føjede [vedlagte] seddel skal leveres til mesteren på den store smedje, at han inden førstkommende påske har det færdigt, som samme seddel om formelder [angiver].
Herhos [vedlagt] har du det *patent* [åbne brev] på tysk, som dig for kort tid siden blev tilskikket på dansk, til at lade tilstille [overrække] det den svenske herold at modtage (emfange), til den ende at det skal trykkes og siden forskikkes [sendes] henad Lübeck, hvorfra det siden vel kommer længer [videre]. De femmerske [indbyggerne på Femern] begærer seks små kobberstykker [kanoner] og fire stenstykker [kanoner der skyder stenkugler], *item* [ligeledes] krudt og lod [projektiler], hvormed dennem skal hjælpes så snart muligt, thi der ligger magt på [det er af stor vigtighed], at det land *konserveres* [bevares].
Jeg har disse dage forstået [erfaret], at borgmester Simon Surbæk er død, så er der ingen bekvemmere [mere egnet] til at fylde tallet [pladsen] igen end Hans Mandixen [rettelig Nansen — se note], hvorfor du ham dertil skal sætte.
De af Glückstadt har siden klappet [angrebet] fjenden noget og fået en oberstløjtnant ved navn Slebusk fangen … [fortsættes s. 450]

Fodnoter (s. 449)
[1]) Mester Hans Ulrik Svitzer, se ovfr. S. 213.
[2]) Jvfr. ovfr. S. 447.
[3]) Borgmester i Kjøbenhavn Simon Surbæk var død 31. Januar 1644 (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. VI, 111). Se om ham Nielsen, Kbhvns Hist. III, 206 f., og Brevene 1632—35 S. 414.
[4]) Kongen mener den senere saa bekjendte Hans Nansen, der siden 1639 var Raadmand i Kjøbenhavn; men den Maade, hvorpaa han havde skrevet Navnet (jvfr. Brevet af 11. April 1645), gav vistnok Anledning til en Misforstaaelse, idet Korfits Ulfeldt synes at have tænkt paa en anden Borger i Kjøbenhavn ved Navn Hans Mandixen (se Brevet Nr. 389). Om Hans Nansens Udnævnelse til Borgmester se Historisk Tidsskrift 3. R. I, 179 f.; Nielsen, Kjøbenhavns Hist. III, 115. 215; Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. VI, 111 f., samt Kongens Breve Nr. 387, 389 og 390.
[5]) Om de heldige Udfald fra Glückstadt i Januar og Februar jvfr. Slange S. 1229 og Neues staatsbürg. Mag. I, 877 ff.

Side 450

Brev 384/5 (slutning, fortsat fra s. 449)
… pa En herregar[1]). Wnder fiinden Er deed En gemen Snack, At Om dii inted kan Erobere dette land, daa Er dii ganske y En Seeck. Skall dy Nuhmer heroffuer til oss, da skal dy flyue heroffuer, Tii til wandtz skal dy med gudtz hiielp bliiffue her vde. *Vale.* Aff gamborre Prestegard den 16 *februi: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.
Oversættelse af Brev 384/5 (slutning)
… på en herregård. Iblandt fjenden er der en gemen [almindelig] snak, at om de ikke kan erobre dette land, da er de ganske i en sæk [i knibe/uden udvej]. Skal de nu herover til os, da skal de flyve herover, thi til vands skal de med Guds hjælp blive her ude [holdes ude herfra]. *Vale* [lat.: far vel]. Af Gamborg præstegård den 16. februar år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 385/5 ✻ 18. Febr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen udtrykker sin Glæde over en heldig Træfning i Halland og over Stillingen ved Lille Bælt og Glückstadt. Der skal sendes Krudt og Kugler til Hannibal Sehested. — Geh. Ark.
Dyn skriffuelse, ued Hanibal Seestedtz tiiener framskiickit, Er mig y dag tiil hande kommen, och dessen *contenta* forstanden, y sønderlighed at finden haffuer faat nogen hug y halland. Den Allerhøiieste giiffue dem derris fortiendte løn, sa bliiffuer ded uel gaadt med gudtz hiielp. Wy haffuer dy skelmer, gud uerre loffuit, y en temmelig Affue, saat dy bliiffuer holdt smuck waach. Y gar Nat hug myne soldater tre neder aff derris Riitter uacht Och førdte thuende heste med Sadel och Piistoler med hiid offuer. Naar gud uyl, at Skerbaden ankommer, da skal ded først Reet gaa An.
Oversættelse af Brev 385/5
Din skrivelse, ved Hannibal Sehesteds tjener fremskikket, er mig i dag kommet i hænde, og dens *contenta* [indhold] forstået, i sønderlighed [især], at fjenden har fået nogen hug [tæsk/nederlag] i Halland. Den Allerhøjeste give dem deres fortjente løn, så bliver det vel godt med Guds hjælp. Vi har de skælme, Gud være lovet, i en temmelig ave [under god tugt/i skak], så at de bliver holdt smukt vagne [på vagt]. I går nat huggede mine soldater tre ned af deres ryttervagt og førte to heste med sadel og pistoler med herover. Når Gud vil, at skærbåden [den lette galej/robåd] ankommer, da skal det først ret gå an [tage rigtig fart].

Fodnoter (s. 450)
[1]) Slange fortæller (S. 1230), at Bønderne i Kolenkerk og Ultzborg Sogne (d. e. Kaltenkirchen Sogn, hvori Landsbyen Ulzburg, i Segeberg Amt) overfaldt den svenske Oberstlieutenant Slebusch, som førte 400 Øxne fra Jylland med sig, og at han med Nød og næppe undkom med Tabet af Transporten og de fleste af sine Folk. Hvis denne Begivenhed, som det synes, er foregaaet i Foraaret 1644, og hvis Kongen har været rigtig underrettet, maa altsaa Slebusch være kommen løs i Mellemtiden. Senere paa Aaret huserede han i Jylland (Adler, Efterretn. ang. Ribe V, 21. 29. 55. 57).

Side 451

Brev 385/5 (slutning, fortsat fra s. 450)

For Nogle dage siiden da uar *generall* tostensøn tuerdtoffuer fra Melfardt och besa leiiligheden, huor hand best kunde Sette syne baade y wandiit, som hand uylle gaa hiid offuer med. Sa laa der En aff myne Iachter ud y Søen, som skød y laauid tiil ded folck, som Reed langs Stranden, Och Rammede *generalen* y Skulderen, saat hand ligger siig pa Hade[r]sleffhuss.
Miit folck y glyckstadt begiinder fiinden at friichte mechtig tyng, Tii dii Erre, gud werre loffuit, allerede offuer Siiu tussind mand stercke Och bliiffuer dageligen Stercker tyl hest och fodtz, Saat Ieg behøffuer indted woldemar daas[1]) werbing. Dy aff glyckstadt gør *continuerlig* vdfald. Saat dy holder fiinden y En skellig Affue.
Hanibal Seested skal wndsettis med krud och lod, som hannem kan tylskiickis med Ett aff Orloff skiiben, som skal ordnis tiil at gaa henad Norrie och huendte (!) Skatten, som samliid Er, henad køben:[2]). *Vale.* Aff Gamborg Prestegard 18 *februarij Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande[3]).

Oversættelse af Brev 385/5 (slutning)
For nogle dage siden, da var *general* Torstensson tværtover fra Middelfart og beså lejligheden [forholdene], hvor han bedst kunne sætte sine både i vandet, som han ville gå her over med. Så lå der en af mine jagter ude i søen, som skød i lavuид [fladbanet/lavt sigte] til det folk, som red langs stranden, og ramte *generalen* i skulderen, så at han ligger sig på Haderslevhus.
Mit folk i Glückstadt begynder fjenden at frygte mægtig meget, thi de er, Gud være lovet, allerede over syv tusind mand stærke og bliver dagligen stærkere til hest og fods, så at jeg ikke behøver Valdemar Daas hvervning. De af Glückstadt gør *kontinuerlige* [uafbrudte] udfald, så at de holder fjenden i en skellig [passende] ave [skak].
Hannibal Sehested skal undsættes med krudt og lod [projektiler], som ham kan tilskikkes med et af orlogsskibene, som skal ordnes til at gå henad Norge og hente (huendte) skatten, som samlet (samliid) er, henad København. *Vale* [lat.: far vel]. Af Gamborg præstegård 18. februar år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 386/5 ✻ 20. Febr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Ordre om at sende nogle Penge til Glückstadt. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
(Kun regesten [indholdsresuméet] er begyndt på denne side; selve brevteksten følger på s. 452.)

Fodnoter (s. 451)
[1]) Valdemar Daa, Søn af Klavs Daa. Han ejede Bunderup og fik siden, 1652, sammen med sin Broder Christian Borreby. Det blev næppe til noget med hans Hvervning, da han 5. Marts fik Brev om, at Kongen vilde bruge ham som Lieutenant i Ritmester Mogens Arenfeldts Kompagni (Sjæll. Tegn. XXVIII, 158). For øvrigt er han mest bekjendt for sine alkymistiske Forsøg, der gjorde ham ganske fattig; † 1691. Se om ham Danske Samlinger 2. R. V, 70 ff.
[2]) Under 11. Marts fik Hannibal Sehested Brev om, at Skriverne og Tolderne i Norge skulde paa det opsendte Orlogsskib begive sig til Danmark med de Penge, der vare i Behold af Skatterne og Tolden (Norske Rigsregistranter VIII, 309 f.).
[3]) Modtaget 22. Febr.

Historisk note: Dette brev rummer et berømt øjeblik i Torstenssonkrigen: en dansk jagt sårede den svenske øverstbefalende **Lennart Torstensson** i skulderen, mens han rekognoscerede

overfartsstederne ved Lillebælt fra Fyn-siden. Christian IV melder det her med tydelig tilfredshed. Torstensson led i forvejen af svær gigt og måtte ofte føres i bærestol.

Side 452

Brev 386/5 (fortsat fra s. 451)
Her huos fiindis En kuiitandtz paa nogle Penge, som du aff Hans Boiissen skal Emphange och dem skaffe offuer tiil Lyckstadt, Som du dem best och Sickerst kandt bringe derhen. *Vale.* Gamborg y Prestens Stue den 20 *februarij Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.
Oversættelse af Brev 386/5
Herhos [vedlagt] findes en kvittering på nogle penge, som du af Hans Bøjesen skal modtage (emfange) og dem skaffe over til Glückstadt, som du dem bedst og sikrest kan bringe derhen. *Vale* [lat.: far vel]. Gamborg i præstens stue den 20. februar år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 387/5 ✻ 24. Febr. 1644

Til Borgmestre og Raad i Kjøbenhavn.
Da Borgmester Simon Surbæk er død, skulle de hver for sig skriftlig stemme paa en af Raadmændene til at være hans Efterfølger. — Afskr. i Kjøbenhavns Raadstue-Arkiv, Resens Haandskr.: Kjøbenhavns Raadstue m. m. S. 234—35.
Effterdi Borgemester Simon Surbech ved døden er hen kaldet, oc ieg i hanss Sted en Anden dychtig Mand af Raadmendene der till acter at Sette, da skall Borgemester oc Raad en huer a parte Sette deriss Nafn paa et Støcke papir, Som hand formenner dyctigst at vere til samme bestilling. Huiss Nafn hand nu i samme zettel Settis (!), ded maa ingen den Anden Aabenbare vnder sin æris fortabelsse, Mens naar nogen sin zeddel fundet har, da schall hand legge den fra Sig, indtill de alle ere funden. Siden schall all zeddelene Suøbis i et papir oc mig forseiglede tilstillis[1]). Kiøbenhafns Slot den 24 *Febr:* 1644.
Christian.
Oversættelse af Brev 387/5
Efterdi [eftersom] borgmester Simon Surbæk ved døden er henkaldet, og jeg i hans sted agter at sætte en anden dygtig mand af rådmændene dertil, da skal borgmester og råd enhver a parte [hver for sig] sætte deres navn på et stykke papir, [på] den som han formener [mener er] dygtigst til samme bestilling. Hvis navn han nu i samme seddel sætter, det må ingen [åbenbare for] den anden under sin æres fortabelse, men når nogen sin seddel [skrevet] fuldført har, da skal han lægge den fra sig, indtil de alle er fuldført. Siden skal alle sedlerne svøbes i et papir og mig forseglede tilstilles.
Københavns Slot den 24. februar 1644.
Christian.

Brev 388/5 ✻ 25. Febr. 1644

Til Korfits Ulfeldt, Christen Thomesen Sehested og Jørgen Vind.
Der skal anstilles Undersøgelser angaaende Vogn Vognsen, ... [regest og brevtekst fortsættes s. 453]

(Kun regesten [indholdsresuméet] er begyndt på denne side; selve brevteksten følger på s. 453.)

Fodnoter (s. 452)
[1]) Om Voteringen se Historisk Tidsskrift 3. R. I, 180 og Brevet Nr. 390. Jvfr. ovfr. S. 449.

Side 453

Brev 388/5 (fortsat fra s. 452)
Til Korfits Ulfeldt, Christen Thomesen Sehested og Jørgen Vind. *(regest fortsat fra s. 452:) ... og denne skal begive sig frivillig til Kjøbenhavn eller føres med Magt dertil. — Geh. Ark.*
Epthersom Eder bekendt Er, Huad den Skipper aff Olborg med hans S[tald]brødre[1]), som førdte den *capitein* fangen y Sundit, haffde for *discurs* om wogen wogensen[2]), som kommer mig heel vnderlig for Och gør mig selsom tancker om samme wogensen, Isønderlighed Mens Ieg aldrig haffde Et gaat Øiie pa hannem, Huorfor y samme folck skal lade komme tyl Eder Och aff de[nnom][1]) Erfahre alting fraa begindelssen och tyl Enden. Skipperen wyl Ieg forehre 500 Riix daler. *Valete.* Aff køben: Slott den 25 *februi: Anno* 1644.
Christian.
Med samme Skipper skall handlis, at hand løbber henad Lessøe Och *insinuerer* wogen wogensen myn befahling att stille sig her Ind. Saframdt hand Nu inted goduilligen sig hiid uylle begiiffue, da skall skipperen bemechtige sig hans Person med folcken paa landit derris hiielp, huortil hannem et *patent* skall medgiiffuis.
Udskrift: Riigens Hoffmeister, Chanseleren Och Riigens *Admirall* til hande.
Oversættelse af Brev 388/5
Eftersom det er eder bekendt, hvad den skipper af Ålborg med hans staldbrødre [kammerater], som førte den *kaptajn* fangen i Sundet, havde for *diskurs* [tale] om Vogn Vognsen, som kommer mig helt underligt for og gør mig selsomme [besynderlige] tanker om samme Vognsen, i sønderlighed [især] da jeg aldrig havde et godt øje på ham, hvorfor I samme folk skal lade komme til eder og af dem erfare alting fra begyndelsen og til enden. Skipperen vil jeg forære 500 rigsdaler. *Valete* [lat.: farvel, i flertal]. Af Københavns Slot den 25. februar år 1644.
Christian.
Med samme skipper skal handles [aftales], at han løber henad Læsø og *insinuerer* [meddeler/forkynder] Vogn Vognsen min befaling at stille sig her ind [indfinde sig her]. Såfremt han nu ikke godvilligt sig hid vil begive, da skal skipperen bemægtige sig hans person med folkene på landets [egnens] hjælp, hvortil ham et *patent* [bemyndigelsesbrev] skal medgives.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt], kansleren [Christen Thomsen Sehested] og Rigens *Admiral* [Jørgen Vind] i hænde.

Fodnoter (s. 453)
[1]) Noget af Papiret er afrevet.
[2]) Vogn Vognsen til Stenshede (i Vendsyssel), f. 1594, forekommer allerede 1624 som Skibskaptajn. 1644 udmærkede han sig i øvrigt ved at fratage Svenskerne Herregaarden Vorgaard i Vendsyssel. † 1650. (Danske Atlas V, 283. 382. Slange S. 505. 1253. Danske Selskabs Begynd. og Tilvext S. 161. Suhms Samlinger II, 2, 176. Danske Samlinger 2. R. III, 135. Personalhist. Tidsskr. III, 63. Naar Slange S. 1253 lader ham være af Familien Normand, beror dette paa en Fejl, jvfr. Maanedskr. Orion IV, 75; han har aabenbart ment Mormand, med hvilket Navn Slægten Vognsen paa Grund af Vaabnet undertiden kaldes, s. Personalhist. Tidsskr. I, 307.) Et Udkast til et Brev fra

Kongen viser, at denne allerede 1630 var Vogn Vognsen mindre velsindet (Molbechs Udg. af Christ. IV's Breve I, 449).

Side 454

Brev 389/5 ✻ 26. Febr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen tror ikke, at han nogensinde har nævnt Hans Mandixen som tilkommende Borgmester i Kjøbenhavn. Rygter om Torstensons Sygelighed. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
At ieg Nogentid skulle haffue neffndt Hans Mandix at skulle uerre Borgemeiister[1]), ded troer ieg inted, ty hand Er mig alfor ueli bekendt. Om tostensøn giick dy tyding, førend ieg drog fra fyn, at[2]) laa slet ued sengen, och der kam Ingen til hannem. Om ded Suordte klede bleff samme tiid ocsa taliit, mens ded waar wrangels søn, som lod gørre sørgekleder til siit folck, fordj att hans fader uar død[3]).
Ellers sagde dy dentyd, at tostensøn war sullen[4]) offuer ded ganske lyff, saat ded wel kan uerre sanden[5]). *Vale.* Rossenborg den 26 *Februi: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 389/5
At jeg nogen tid skulle have nævnt Hans Mandixen at skulle være borgmester, det tror jeg ikke, thi han er mig alt for vel bekendt. Om Torstensson gik den tidende [det rygte], førend jeg drog fra Fyn, at [han] lå ganske ved sengen [sengeliggende], og der kom ingen til ham. Om det sorte klæde [sørgeklædet] blev samme tid også talt, men det var Wrangels søn, som lod gøre sørgeklæder til sine folk, fordi at hans fader var død.
Ellers sagde de dengang, at Torstensson var sullen [svullen/hoven] over det ganske liv, så at det vel kan være sandt. *Vale* [lat.: far vel]. Rosenborg den 26. februar år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Fodnoter (s. 454)
[1]) Jvfr. herom ovfr. S. 449. Hans Mandix eller Mandixen var en bekjendt Borger i Kjøbenhavn, se Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatar., Registerbindet til 1—4. Bd. S. 94. V, 148. 181. 185. 219. 784 f. VI, 248. Molbech, Christian IV's Breve I, 107. 119. Rasmussen, Gisselfeldt S. 371 (?). Hvis det er ham, der nævnes i Kjøbenhavns Diplomat. V, 110, var han (ligesom Hans Nansen) fra Flensborg. Om det er ham, der 1652 var Skriver paa Bremerholm (Danske Saml. 2. R. V, 281), vides ikke, men det er ikke usandsynligt.
[2]) Her mangler Ordet: han.
[3]) Herman Wrangel, Generalgouvernør i Lifland, var død 10. Decbr. 1643. Hans Søn, Generalmajor Karl Gustaf Wrangel, tjente i Torstensons Hær.
[4]) ɔ: svullen.
[5]) Torstenson laa den meste Del af Vinteren til Sengs paa Grund af sit sædvanlige Onde, Podagra (Slange S. 1232).

Side 455

Brev 390/5 ✻ 26. Febr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Da de fleste af Borgmestrene og Raadmændene i Kjøbenhavn have stemt paa Hans Nansen til Borgmester, og Kongen synes godt om ham, skal han udnævnes. — Afskr. i Manuskriptsaml. paa Ledreborg, 4., 127.
Strax Eptherat Ieg y andendags gaar war kommen hiid, da befohl Ieg skriifftlig Borgemeiister och Raad heer y Byen, at dy mig skulle lade forsta derris Mening, Huem udaff Raadmenden dem Siindtis at uerre bekuemmist til at Sette tiil Borgemeiister, daa dii alle pa tre Neer Neffndt Hans Nandissen, som aff herhuosføiiede zeddeler Er at Erfhare. Samme Mand laa En heel Sommer y glyckstadt[1]), huor Ieg tydt och Offthe talede med hannem Och aldrig kunde fornemme andit der, End at hand holdte sig Indgetagen och Stylle, Huorfor du skaldt fahre fordt med ded, diig tilforn befahliit Er[2]). *Vale.* Rossenborg den 26 *Februi: Anno* 1644.
Christian.

Oversættelse af Brev 390/5
Straks efter at jeg i forgårs (andendags) var kommet hid [hertil], da befalede jeg skriftligt borgmester og råd her i byen, at de mig skulle lade forstå deres mening, hvem udaf rådmændene dem syntes at være bekvemmest [mest egnet] til at sætte til borgmester, da de alle på tre nær nævnte Hans Nansen, som af herhos [vedlagte] føjede sedler er at erfare. Samme mand lå en hel sommer i Glückstadt, hvor jeg tit og ofte talede med ham og aldrig kunne fornemme andet der, end at han holdt sig indgetagen [beskeden/tilbageholdende] og stille, hvorfor du skal fare fort [fortsætte] med det, dig tilforn befalet er. *Vale* [lat.: far vel]. Rosenborg den 26. februar år 1644.
Christian.

Brev 391/5 ✻ 27. Febr. 1644

Til Rigsraadet.
Man bør først tage en Beslutning om Antallet paa Rytteriet, Fodfolket, Skibsmandskabet og de høje Officerer. Dernæst bør man tænke paa Hærens Underhold, og Kongen foreslaar i denne Henseende, at den deles imellem Sjælland, Fyn, Smaalandene og Norge, saaledes at enhver Landsdel og enhver Stand faar sine Soldater at lønne. — Geh. Ark.
(Kun regesten [indholdsresuméet] er begyndt på denne side; selve brevteksten følger på s. 456.)

Fodnoter (s. 455)
[1]) Hans Nansen havde fra 1627 til 1639 det Hverv overdraget af det islandske Kompagni at sørge for Forhandlingen af alle de Varer, der bragtes til Glückstadt (Histor. Tidsskr. 3. R. I, 161), og maa vel derfor oftere have opholdt sig i denne By.
[2]) Hans Nansens Indsættelse til Borgmester foregik efter nogen Vægring fra hans Side den 6. Marts. Jvfr. ovfr. S. 449 og de der anf. Skr.

Bemærkning: Med brev 390 udnævner Christian IV altså **Hans Nansen** til borgmester i København — den mand, der siden blev en central figur i byens forsvar under svenskernes belejring 1658–59 og i stændernes opgør med adelen ved enevældens indførelse 1660. Kongen fremhæver, at han lærte Nansen at kende som stilfærdig og pålidelig under dennes ophold i Glückstadt.

Side 456

Brev 391/5 (fortsat fra s. 455)
Eptherdi man Seer tyd epther anden kriigens laast at tage Offuerhand y disse kuarther, Och ieg for myn person ingen Reedning Seer, vden gud y Himmelen aff Nade uil skylle oss ued dy forsagthe hiierdter, som findis y os, At uy Igennom bencken griiber tii dii middel, som forhanden Er, Paded at ded, som man Endnu haffuer, Indted skal komme uorris fiinder tyl beeste Och oss och worre Eptherkommere tiil Euig Spodt och Epthertall, Huorfor uy for alting ma *Resoluere* os pa, huor mange til hest och til fodtz, *item* huor mange man uil haffue tiil fladen, Saoch huor mange høiie *officerer* man uyl haffue, och huad derris *tractament* skal uerre. Naar sliigdt haffuer siin Richtighed, Daa uyl der talis om *Armeiiens* vnderholdning. Och Eptherdi Numehr ingen Myddel Er forhanden uden huos Siieland, fyn och Smalanden Och ded kongerige Norrie, Da er ingen thuiffuel pa, at Io Ritter och knechte med Søefolckiit uyl vnderholdis aff dii middel, dy[1]) benendte lande kan Erlangis. Huorfor siinis Radeligdt, att *Armeiien* Skyfftis ymellom dii benendte Pladtze, liigesom ded skeer y Nedderland, huor *Armeiien* Er deldt ymellom *Prouinsierne*, Saat kronen uyste sine, Adelen derris, Geiistligheden derris, købstederne derris Och bønderne derris, paded man huercken haffde at tencke pa at lade udga *patenten* Endten tyl heel Eller halff Skaat, Mens Enhuer, som Soldaterne skulle betale, Motte See, huorledis dii kunde betale dem med deed, som y landit fiindis. Naar Iudtland siiden Epther den Allerhøiiestis uel behag kommer y syn forrige *postur* ygen, daa kan ded uerre dy andre tiil stor lettelse. Huilckit y skal uel offuerueiie och siiden Eders mening deroffuer lade forsta. *Valete.* Rossenborg den 27 *februi: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Danmarckis Riigis Raad, som nu tiilstede Erre, tiil hande.

Oversættelse af Brev 391/5
Eftersom man ser [at] tid efter anden krigens byrde (laast) tager overhånd i disse kvarterer, og jeg for min person ingen redning ser, uden [at] Gud i himlen af nåde vil skille [befri] os ved de forsagte [modløse] hjerter, som findes i os, at vi igennem bænken [i fællesskab] griber til de midler, som forhånden er, for at det, som man endnu har, ikke skal komme vore fjender til bedste [til gavn] og os og vore efterkommere til evig spot og eftertale, hvorfor vi frem for alting må *resolvere* [beslutte] os på, hvor mange til hest og til fods, *item* [ligeledes] hvor mange man vil have til flåden, så og hvor mange høje *officerer* man vil have, og hvad deres *traktement* [besoldning] skal være. Når sligt har sin rigtighed [er bragt på plads], da vil der tales om *armeens* underholdning [forsørgelse]. Og eftersom nu omstunder ingen midler er forhånden uden hos Sjælland, Fyn og Smålandene og det kongerige Norge, da er der ingen tvivl på, at jo ryttere og knægte med søfolket vil underholdes [forsørges] af de midler, [som] de benævnte lande kan erlange [skaffe]. Hvorfor synes [det] rådeligt, at *armeen* skiftes [fordeles] imellem de benævnte pladser, ligesom det sker i Nederland, hvor *armeen* er delt imellem *provinserne*, så at kronen [lønner] sine, adelen deres, gejstligheden deres, købstæderne deres og bønderne deres, for at man hverken havde at tænke på at lade udgå *patenten* [pålægget] enten til hel eller halv skat, men enhver, som soldaterne skulle betale, måtte se, hvorledes de kunne betale dem med det (deed), som i landet findes. Når Jylland siden efter den Allerhøjestes velbehag kommer i sin forrige *positur* [tilstand] igen, da kan det være de andre til stor lettelse. Hvilket I skal vel overveje og siden lade eders mening derover forstå. *Valete* [lat.: farvel, i flertal]. Rosenborg den 27. februar år 1644.
Christian.
Udskrift: Danmarks Riges Råd, som nu til stede er, i hænde.

Fodnoter (s. 456)
[1]) Foran dette Ord mangler der: som af.

Bemærkning: Dette brev er et af de politisk mest interessante i serien. Christian IV foreslår her rigsrådet en fordelingsordning for hærens finansiering efter nederlandsk forbillede, hvor hver landsdel og hver stand (adel, gejstlighed, købstæder, bønder) skal lønne sine egne soldater — et forsøg på at løse krigsfinansieringen decentralt under Torstenssonkrigens økonomiske pres.

Side 457

Brev 392/5 * 28. Febr. 1644

Til Rigsraadet.
Saa snart Sneen er smeltet, vil Kongen tage over til Skaane og undersøge, om man kan benytte Bønderne til noget. Der skal træffes Forholdsregler til at angribe Helsingborg. Fjenden vil indse, at Planerne mod Fyn maa opgives. — Geh. Ark.
Ieg haffuer siiden tenckt pa ded, uy taldtis om ygar, Och befunden, At ded werck at forsøge Nu, imens Sneen ligger, ded inted uden stor *hasardt* at kunde Skee, Mens naar Sneen Er sauydt bordte, at man kan gørre Nogiit, Daa uyl ieg med gudtz hiielp selffuer deroffuer Och besee Bønderne, huorledis dy staar mig an, Om mig synis, at man kan *tentere* Nogit med dem. Seer Ieg da, at der kan skee nogiit, Da uyl Ieg med gudtz hiielp Nocksom fynde pa den *modum prosedendi*, at man sycker kan bruge Bønderne huos ded geworben folck. Aff Siielland uyl tagiis y En hast Sa megiit folck, som man kan affsted komme, wnde Och gode, Och haffue saa mange Baade ued handen, Saat man kan gaa liige fraa Helsingør offuer tiil Helssingborre[1]) Och sette folckit yland vnder *fauor* aff Støckerne, Saat Naar dy skelmer Mener at *defendere* sig y derris wercke, at man daa med macht kan gaa bag pa dem. Myn Mening Er, At Naar dy gadt folck Erfahrer, at Ieg Er heer, da kan dy letteligen gette, at derris anslag pa fyn haffuer *fallierit*, och att man Nu kan dråge ded folck heroffuer tiil oss, Saat ieg habis Med gudtz hiielp at komme tiil Rette med dy Be[r]nhytter, Saat ded ingen Nød med gudtz hiielp skal haffue. *Interim* ma Indted forsømmis, huad ued dy broer skall Skee, som ygar blef om taliit. *Valete.* Køben: Slott den 28 *februi: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Danmarckis Riigis Raad, som tilstede Erre, til hande.

Oversættelse af Brev 392/5
Jeg har siden tænkt på det, vi taltes om i går, og befundet [fundet], at det værk [foretagende] at forsøge nu, imens sneen ligger, det ikke uden stor *hasard* [risiko] kunne ske, men når sneen er ganske borte, [så] at man kan gøre noget, da vil jeg med Guds hjælp selv derover [tage derover] og bese bønderne, hvorledes de står mig an [tager sig ud], om mig synes, at man kan *tentere* [forsøge] noget med dem. Ser jeg da, at der kan ske noget, da vil jeg med Guds hjælp noksom [tilstrækkeligt] finde på den *modum procedendi* [fremgangsmåde], at man sikkert kan bruge bønderne hos [sammen med] det hvervede folk. Af Sjælland vil tages i en hast så meget folk, som man kan afsted komme [få af sted], onde og gode [alle slags], og have så mange både ved hånden, så at man kan gå lige fra Helsingør over til Helsingborg og sætte folket i land under *favør* [dækning] af stykkerne [kanonerne], så at når de skælme mener at *defendere* [forsvare] sig i deres værker [skanser], at man da med magt kan gå bag på dem. Min mening er, at når de gode folk erfarer, at jeg er her, da kan de letteligt gætte, at deres anslag [plan] på Fyn har *fallieret* [slået fejl], og at man nu kan drage det folk herover til os, så at jeg håber med Guds hjælp at komme til rette med de barnehyttere [dvs. de svenske — nedsættende benævnelse], så at det ingen nød med Guds hjælp skal have. *Interim* [i mellemtiden] må intet forsømmes, hvad ved de broer skal ske, som i går blev talt om. *Valete* [lat.: farvel, i flertal]. Københavns Slot den 28. februar år 1644.
Christian.

Udskrift: Danmarks Riges Råd, som til stede er, i hænde.

Fodnoter (s. 457)
[1]) Helsingborg havde de Svenske under Gustaf Horn bemægtiget sig 17. Febr.; de havde derefter slaaet deres Lejr op i Nærheden af Byen (Boeclerus, Historia belli Sveco-Danici, Argent. 1679, S. 100. Follin, Helsingborgs hist. S. 211).

Side 458

Brev 393/5 * 29. Febr. 1644

Til Rigsraadet.
Kronen bør ikke ene bære Byrderne ved Underholdet af de svenske Krigsfanger; men de bør fordeles blandt Rigsraaderne og andre i Riget. For øvrigt er Kongen stemt for ikke mere at gjøre Fanger, men slaa alle ihjel. — Geh. Ark.
Eptherdi Ieg Seer och formercker dageligen Io Mere och mere, Huad last mig uyl pabyrdis med dii fangen Suenske, Man faar Eptherhanden, Och ded Sleet inted Er myn mening, at ieg allene uyl føde dem, Mens uyl deele dem yblandt Riigens Raad och sa omkring y Riiget, Aldenstund ded Er Ett werck, som Ieg ingen Arsag haffuer giiffuen tiil, Mens Er mig pakommen, Som Huermand bekendt Er, Huorfor Ieg formener, At kriigslasten Bør aff huerman bekostis Och inted aff *Cronen* allene[1]), Som Ieg nu Seenisten lod Eder forsta. Om huilcken leiilighed y mig Ochsa skal lade forsta Eders Betenckende Saoch fornemme Adelens Meening derom.
Myn mening Er, At tog man ingen til fangen, Mens Slog dem Ihiiel, Endten dy waar aff høiie eller laaue slags, da fyck man Ende derpa, Ellers fortehrer uy Oss selffuer Om Sonst. Och skulle mueligdt icke mange aff derris Bønder Soldater haffue stor liist tiil at bliiffue ued handtuerckit, Naar dy mercker, at ded uyl saledis, som sagdt Er, gaa tyl. Huilckit man skulle *Notificere* den Suenske *generall* y Skaane. *Vale.* Rossenborg Den 29 *februi: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Danmarckis Riigis Raad, som tilstede Erre, tiil hande.

Oversættelse af Brev 393/5
Eftersom jeg ser og formærker dagligen jo mere og mere, hvad last [byrde] mig vil påbyrdes med de fangne svenske, man får efterhånden, og det slet ikke er min mening, at jeg alene vil føde dem, men vil dele dem iblandt Rigens Råd og så omkring i riget, alldenstund [eftersom] det er et værk [en sag], som jeg ingen årsag har givet til, men er mig påkommet [tilstødt], som enhver bekendt er, hvorfor jeg formener [mener], at krigsbyrden (kriigslasten) bør af enhver bekostes og ikke af *kronen* alene, som jeg nu senest lod eder forstå. Om hvilken lejlighed [sag] I mig også skal lade forstå eders betænkende [vurdering], så og fornemme [udforske] adelens mening derom.
Min mening er, at tog man ingen til fange, men slog dem ihjel, enten de var af høje eller lave slags, da fik man ende derpå; ellers fortærer vi os selv til unytte (om sonst). Og skulle muligvis ikke mange af deres bønder-soldater have stor lyst til at blive ved håndværket [krigshåndværket], når de mærker, at det vil gå således til, som sagt er. Hvilket man skulle *notificere* [meddele] den svenske *general* i Skåne. *Vale* [lat.: far vel]. Rosenborg den 29. februar år 1644.
Christian.
Udskrift: Danmarks Riges Råd, som til stede er, i hænde.

Fodnoter (s. 458)

[1]) I Følge Christian IV's Krigsartikler fra 1611 skulde alle fjendtlige Befalingsmænd, Spejdere og Adelsmænd, der i Krigen toges til Fanger, for deres Personer tilhøre Kongen, hvorimod fangne Borgere og Bønder overlodes til dem, der havde fanget dem, kun at de ikke maatte løslades uden Kongens eller Feltherrens Samtykke (Jahn, Christian IV's Krigshist. I, 294 f. Jvfr. Hist. Tidsskrift 5. R. II, 607 f.).

Bemærkning: Dette brev viser Christian IV i en hård og forbitret stemning under Torstenssonkrigen. Forslaget om at slå alle fangne svenske ihjel frem for at tage dem til fange skal ses i lyset af krigens økonomiske pres — kongen argumenterer både med, at fangerne er en økonomisk byrde, og at hårdhed vil afskrække de svenske bondesoldater. Det stred dog mod hans egne krigsartikler af 1611 (jf. noten), og rigsrådet fulgte det næppe.

Side 459

Brev 394/5 * 4. Marts 1644

Til Iver Vind og Niels Vind.
Kongen giver dem Ordrer angaaende det Forhør, der skal anstilles over Johan Khemme. — Geh. Ark., Reg. 89, Skab 8, Pakke 21.
Interrogatoria, Som uyl haffuis y Acht[1]):

1. Huorlenge ded uar ham bekendt, At fiinden haffde … [fortsættes s. 460]

Oversættelse af Brev 394/5
Interrogatoria [spørgsmål til forhør], som vil haves i agt [skal iagttages/følges]:

1. Hvor længe det var ham bekendt, at fjenden havde … [fortsættes s. 460]

Fodnoter (s. 459)
[1]) Med den omhandlede Sag forholdt det sig saaledes: Johan Khemme, der var født i Lifland, havde i mange Aar været Sekretær hos den svenske Rigsmarsk Jakob de la Gardie og som saadan bosat i Stockholm; han var imidlertid ved sit Ægteskab kommen i Forbindelse med Danmark, idet han var gift med en Datter af en Agnete Neuhaus i Odense og derigjennem besvogret med den bekjendte hamsfortske Familie i denne By. Den danske Resident i Stockholm Peder Vibe var maaske herved kommen i Berøring med ham; i alt Fald benyttede han ham til at skaffe sig Oplysninger. I November 1643 opholdt han sig, uvist af hvilken Grund, i Haderslev hos en Mand ved Navn Valentin Slagter; ved sine udfrittende Spørgsmaal om Landets Tilstand paadrog han sig allerede her Mistanke. Da saa Torstenson var falden ind i Holsten, fik han fra denne et Salvegardebrev, dat. Kiel 28. Decbr., for sin Svigermoder i Odense og hendes Ejendele, samt et Pas, dat. 29. Decbr., til at rejse fra Haderslev til Kiel. I denne By opholdt han sig dog kun nogle faa Dage, hvorpaa han rejste til Odense, forsynet med et Brev fra Torstenson til Oberst Douglas, dat. 31. Decbr., hvorefter denne skulde være ham behjælpelig paa hans Rejse. Efter et Udsagn af Khemmes Tjener skal han paa Vejen fra Kiel til Flensborg have konfereret med Torstensons Hofmester om et passende Sted for den svenske Hær til at komme over til Fyn. Da han var kommen til Odense, var imidlertid hans Svigermoder uforsigtig nok til overfor Fremmede at tale om det udstedte Salvegardebrev. En vis Johan Krumme, der skal have været hans Uven paa Grund af en Strid om Arv, angav ham for Øvrigheden, og han blev forhørt af Christen Thomesen Sehested. Derpaa blev han af Slotsfogeden i Odense Oluf Olufsen i Slutningen af Februar under Forvaring sendt til Kjøbenhavns Slot, hvor der saa i Marts blev afholdt fire Forhør over ham og hans Tjener. Om hans senere Skjæbne vides intet (Forhørene og andre Aktstykker og Breve i Geh. Ark., Reg. 89, Skab 8, Pakke 21, og Danske Kong. Hist. Nr. 91 a).

Bemærkning: Dette brev indleder en række *interrogatoria* — forhørsspørgsmål — som Christian IV opsatte til brug ved forhøret af **Johan Khemme**, en livlandsk-født mand mistænkt for spionage til fordel for svenskerne under Torstenssonkrigen. Som editorens fodnote udførligt beskriver, var Khemme tidligere sekretær hos den svenske rigsmarsk Jacob de la Gardie og skal have rekognosceret overfartssteder for den svenske hær ved Lillebælt. Selve spørgsmålslisten fortsætter på s. 460.

Side 460

Brev 394/5 (fortsat fra s. 459)
… y wiillen at bemechtige siig fyen, førend hand begaff siig henad Ottensee.

2. Huor lenge tilforn, føreid den Indfald skedde y Holsten, hand warede siin kunis moder ad derom, at sliigdt uaar forhanden.
3. Naar hand siiger Neii til ded, som hand sagde til Chanseleren, da skall hand føriis ind til Chanseleren, Och fornemme, huad hand daa siiger.
4. Siger hand Ney til ded, som Peder wiibe mig tilskreffuen haffuer, at hand uaar myn vnderdan, Daa skal hannem Suaris, at Ieg holder Peder wiibe for den, som ingen lyffuer paa, Och seer ieg indted, huorfor Peder hannem sliggen løiien skulle padychte. Hand haffuer faat penge aff Peder wiibe, fordi hand waar myn vnderdan, Och at hand Seckerer med hannem End med andre kunde *conferere* om Regeringens *Intention* ymod mig.
5. Om ded kniippe breffue Er taliit y dag, huorledis dermed skal holliis[1]).

Oversættelse af Brev 394/5 (fortsat)
… i sinde at bemægtige sig Fyn, førend han begav sig henad Odense.

2. Hvor længe tilforn [i forvejen], førend det indfald skete i Holsten, han varede [advarede] sin kones moder ad [om], at sligt var forhånden [nær forestående].
3. Når han siger nej til det, som han sagde til kansleren, da skal han føres ind til kansleren, og [man skal] fornemme [høre], hvad han da siger.
4. Siger han nej til det, som Peder Vibe har tilskrevet mig, at han var min undersåt, da skal ham svares, at jeg holder Peder Vibe for den, som ingen lyver på [som ikke lyver], og [jeg] ser intet [ingen grund til], hvorfor Peder Vibe skulle påtigte [påføre] ham sådan løgn. Han har fået penge af Peder Vibe, fordi han var min undersåt, og [for] at han sikrere med ham end med andre kunne *conferere* [drøfte] om regeringens [den svenske regerings] *intention* [hensigt] imod mig.
5. Om det knippe breve [den brevpakke], der er talt om i dag, hvorledes dermed skal holdes [forholdes].

Fodnoter (s. 460)
[1]) Dette Forhør afholdtes d. 4. Marts af Kancellisekretæren Iver Vind og Lensmanden paa Kjøbenhavns Slot Niels Vind i Nærværelse af Sekretær Philip Julius Bornemann. Til 1. svarede han, at han i Kiel havde erfaret om de Svenskes Plan at angribe Fyn; dog havde han det ikke fra Torstenson selv, men fra hans Officerer. Til 2: han havde ikke advaret sin Svigermoder om noget Indfald i Holsten. Til 3: Kansleren havde spurgt ham, om han havde talt med Torstenson eller hans Officerer; han havde talt ganske i Almindelighed med Officererne, men ikke særlig om Salvegardebrevet og Passerne. Til 4: han havde ikke sagt til Peder Vibe, at han var Kongens Undersaat, men at han vilde bosætte sig under Kongens Jurisdiktion; derimod havde han af Vibe faaet 200 Rdl. og til sin Hustru 20 Rosenobler, fordi han havde tilbudt ham en Tegning af Slottet Arensburg (paa Øsel). Til 5: de i hans Svigermoders Seng bevarede Breve angik hans Arv (disse

Breve vare blevne eftersøgte i Odense, men ikke fundne). Desuden bekræftede han, at han havde søgt Tjeneste hos Kongen. — Under 24. Marts fik Lensmanden paa Odense Slot, Henning Valkendorf, Brev, at da Katharina v. d. Hamsfort begjærede, at Johan Khemmes Gods, som stod i hendes Hus, maatte forvares paa andre Steder, saa skulde dette bevilges, fordi hun laa paa sin Sotteseng; tillige skulde Johan Khemmes … [fortsættes s. 461]

Side 461

Brev 394/5 (slutning, fortsat fra s. 460)
Saframdt hand Nu indted uyl herud med sanden, daa skal Skrapretteren leeden (!) den vd aff hannem med hans konst. Køben: Slott den 4 *Martij Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Iffuer wiind Och Niiels wiind tiil hande.
Oversættelse af Brev 394/5 (slutning)
Såfremt han nu ikke vil herud [ud] med sandheden, da skal skarpretteren lede (!) [rettelig: lokke] den ud af ham med sin kunst [dvs. ved tortur]. Københavns Slot den 4. marts år 1644.
Christian.
Udskrift: Iver Vind og Niels Vind i hænde.

Brev 395/5 ✻ 5. Marts 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Universitetet skal afgive en Erklæring om, hvorledes Christi Daab skal males paa Skibet Trefoldighed. — Geh. Ark.
Eptherdi Ieg haffuer befahliit, at Christi daab Skal Maliis Bag pa ded skiib, som kaldis Trefoldighed, Och der falder Et *dubium* for, Endten samme *historia* skal Maalis *more Antiquo*, Att den Røst aff hymmelen hørdtis, Och den Helligand, som kam y En duis lignelse offuer Christum, Saiis *in ipso actu Babtismatis*, Eller och dentiid Christus Stod op af wandit och trad pa landit, Som *Matheus* y siit 3 *capittel* skriffuer, Da skall dy Høiilerde siig Erkleere, huilcken Maner Maleren Seckerst haffuer at følge. *Vale.* Køben: Slot den 5 *Martij Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.
Oversættelse af Brev 395/5
Eftersom jeg har befalet, at Kristi dåb skal males bag på det skib, som kaldes Trefoldighed, og der falder et *dubium* [tvivlsspørgsmål] for, enten samme *historia* [historie/skildring] skal males *more antiquo* [på gammel vis], [nemlig] at røsten fra himlen hørtes og Helligånden, som kom i en dues lignelse [skikkelse] over Kristus, ses *in ipso actu baptismatis* [i selve dåbshandlingen], eller også dengang Kristus stod op af vandet og trådte på land, som *Matthæus* i sit 3. kapitel skriver — da skal de højlærde sig erklære, hvilken manér maleren sikrest har at følge. *Vale* [lat.: far vel]. Københavns Slot den 5. marts år 1644.
Christian.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Brev 396/5 ✻ 6. Marts 1644

Til Rigsraadet.

Det skal lade v. Cracau vide, at i den Tilladelse, som Kongen har givet Nederlænderne til paa deres første Rejse til Østersøen … [regest og brevtekst fortsættes s. 462]
(Kun regesten [indholdsresuméet] er begyndt på denne side; selve brevteksten følger på s. 462.)

Fodnoter (s. 461)
(Fortsættelse af fodnote [1] fra s. 460:) … Svigermoder, som holdt til i hendes Hus, flyttes til et andet Sted i Byen (Fynske Tegn. V, 281).

Bemærkning: Forhøret af Johan Khemme (brev 394) slutter her med Christian IV's ordre om, at hvis den mistænkte ikke frivilligt tilstår, skal skarpretteren anvende tortur ("hans konst") for at fremtvinge en tilståelse — en illustration af tidens retspraksis i spionagesager.
Brev 395 giver et helt andet og mere fredeligt indblik: kongen beder universitetets teologer afgøre et ikonografisk spørgsmål om, hvordan Kristi dåb korrekt skal afbildes på hækken af orlogsskibet *Trefoldighed* — enten i selve dåbsøjeblikket eller idet Kristus stiger op af Jordanfloden.

Side 462

Brev 396/5 (fortsat fra s. 461)
Til Rigsraadet. *(regest fortsat fra s. 461:)*
… at føre, hvad de ville, til Riga og Reval med Undtagelse af Munition og sligt, er Salt i større Partier ikke indbefattet. Kongen vil ikke erklære sig om Anders Bildes Forslag om Hvervning til Fyns Forsvar, førend Rigsraadet har udtalt sig om Størrelsen af den i det hele nødvendige Styrke. — Geh. Ark.
Epthersom Ieg talede yaftis med *Residenten Crachou* om *trafichen* pa Riiga och Reuel, Da paded uy forstar hynanden Rett, Da Skal y Erfahre aff hannem, huad for ware dy begehrer den første Reiisse at føre derhen, Aldenstund Ieg haffuer Erklerit mig, At dy ma gaa pa dy forbenendte steeder den første Reiisse med huad dy wyl vden med *Ammunition* och sliigdt. Mens saframdt hand uyl forsta ded derhen, At dy ma førre Saaldt derhen *in Copia*, som dii Siiden derfra kan lade gaa henad Suerrig, huor der Er stor mangel pa saldt, Da Er dett slet Inted myn mening, Och kan Staterne Inted andit siige, End at Ieg *rebus sic stantibus* huercken kan eller Bør tilstede dem sliigd, Tii faar dii ingen Saaldt, da uyl derris Strømling, derris Smør och andiit, som dii skal gaa tiil Søess med[1]), due megiit. Mens allehande slags wiin, Brendeuyn Och toback, Sucker och gewiirdtz, wullid och lynnit med al Siilcki waare, y huad Naffn ded och med Neffnis kan, ded ma dii førre sa habuiss derhen, som dy uyl[2]).
Pa den werffuing, som Riigens Maars giiffuer for til fyns forseckering at anstille[3]), kan Ieg inted suare, førend Riigens Raad Erklerer siig pa myn forrige skriiffuelse, At man først wed, huor megiit folck tiil hest och fodtz Riigit formenis at haffue fornøden tiil syn *defension* til … [fortsættes s. 463]
Oversættelse af Brev 396/5
Eftersom jeg talede i aftes med *residenten* Cracau om *trafikken* [handelen/skibsfarten] på Riga og Reval, da for at vi forstår hinanden ret, da skal I erfare af ham, hvad for varer de begærer den første rejse at føre derhen, alldenstund [eftersom] jeg har erklæret mig [udtalt mig om], at de må gå på de førbenævnte steder den første rejse med hvad de vil, undtagen med *ammunition* og sligt. Men såfremt han vil forstå det derhen [udlægge det sådan], at de må føre salt derhen *in copia* [i store mængder], som de siden derfra kan lade gå henad Sverige, hvor der er stor mangel på salt, da er det slet ikke min mening, og kan Staterne [Generalstaterne] intet andet sige, end at jeg *rebus sic stantibus* [under de nuværende omstændigheder] hverken kan eller bør tilstede [tillade] dem sligt, thi [så] får de ingen salt, da vil deres strømling [sild], deres smør og andet, som de skal gå til søs med, due meget [være til stor nytte]. Men allehånde slags vin, brændevin og tobak, sukker og

gevirtz [krydderier], uld og linned med al slags silkevare, i hvad navn det end nævnes kan, det må de føre så hobevis [i så store mængder] derhen, som de vil.
På den hvervning, som Rigens Marsk [Anders Bille] giver for [foreslår] til Fyns forsikring [forsvar] at anstille, kan jeg intet svare, førend Rigens Råd erklærer sig på min forrige skrivelse, at man først ved, hvor meget folk til hest og fods riget formenes at have fornødent til sin *defension* [forsvar] til … [fortsættes s. 463]

Fodnoter (s. 462)
[1]) Her mangler Ordet: ikke, hvis det ikke er ironisk Tale.
[2]) Ved en Skrivelse til v. Cracau af 14. Marts tillod Kongen, at Nederlænderne maatte handle paa Preussen, Lybek, Riga, Reval og Narva undtagen med Munition, Salt og Korn (Udkast i Geh. Ark., Holland Nr. 70).
[3]) Om de Forhandlinger, der i Maj Maaned fandt Sted om Forsvaret af Fyn, se Aktstykker til Oplysning af Danm. indre Forh., udg. af Fyens Stifts literaire Selskab II, 107 ff.

Side 463

Brev 396/5 (slutning, fortsat fra s. 462)
… landtz och wandtz[1]). *Valete.* Køben: slott den 6 *Martij Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Danmarckis Riigis Raad, som tilstede Erre, til hande.
Oversættelse af Brev 396/5 (slutning)
… til lands og vands. *Valete* [lat.: farvel, i flertal]. Københavns Slot den 6. marts år 1644.
Christian.
Udskrift: Danmarks Riges Råd, som til stede er, i hænde.

Brev 397/5 ✻ 17. Marts 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen er misfornøjet med den Holdning, som Borgmestre og Raad i Kjøbenhavn have indtaget ligeoverfor Censuren over en Præst. — Geh. Ark.
Ded forundrer mig Storligen, At Borgemeister och Raad y københaffn haffuer vnderstanden siig at gørre En *destingtion* Imellom en *censur* och En dom, Aldenstund En *censur* kan *induere naturam sententiæ*, Naar *executio* følger, Som heer sked Er, at den Skelm haffuer maat kuytere bade kallet och Embedit[2]). Ded ladder sig anse, at Borgemeister *Goliart*[3]) wiil Errindre mig, att hand haffuer werrit y Chanseliit, Mens hand motte uel haffue lerdt hans *terminos Iuris* nogit bedre, End man Nu Erfahrer.
Ieg motte gerne wiide, Om *Executionen* Indtid uylle falde lige sterck, Om konningen Och Raadit wylle syge, Derris mening war Saa Eller Sa, End om der bleff En dom affsagdt, som Seduanligdt Er.
Saframdt den gudtzlasterer haffde paa Syn syde hafft … [fortsættes s. 464]
Oversættelse af Brev 397/5
Det forundrer mig storligen [meget], at borgmester og råd i København har understået sig at gøre en *distinktion* [sondring] imellem en *censur* [kirkelig irettesættelse/dom] og en dom, alldenstund [eftersom] en *censur* kan *induere naturam sententiæ* [antage en doms natur/karakter], når *eksekution* [fuldbyrdelse] følger, som her sket er, at den skælm har måttet kvittere [opgive] både kald og embede. Det lader sig anse [se ud til], at borgmester *Goliart* vil erindre [minde] mig [om],

at han har været i kancelliet, men han måtte vel have lært sine *terminos juris* [juridiske fagudtryk] noget bedre, end man nu erfarer.
Jeg måtte gerne vide, om *eksekutionen* [fuldbyrdelsen] altid ville falde lige stærk [have samme kraft], om kongen og rådet ville sige, [at] deres mening var så eller så, end om der blev en dom afsagt, som sædvanligt er.
Såfremt den gudsbespotter (gudtzlasterer) havde haft på sin side … [fortsættes s. 464]

Fodnoter (s. 463)
[1]) Se ovfr. S. 455 f.
[2]) Kan der muligvis være ment den ovfr. S. 400 f. omtalte Præst Jørgen Friis?
[3]) Baade Reinhold Hansen og Hans Nikkelsen Lundt, der vare Borgmestre i Kjøbenhavn foruden Jakob Mikkelsen og Hans Nansen, havde været ansatte i det tydske Kancelli (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 166 f. Nielsen, Kbhvns Hist. og Beskriv. III, 211. 213), saa at det ikke kan ses, hvem Kongen mener.

Side 464

Brev 397/5 (slutning, fortsat fra s. 463)
… nogiit at *Reformere* derpaa, Da haffde ded standen hannem bedre an End Borgemeisterne An. *Vale.* Køben: Slott den 17 *Martij Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.
Oversættelse af Brev 397/5 (slutning)
… noget at *reformere* [ændre/anke] derpå, da havde det stået ham bedre an [klædt ham bedre] end borgmestrene. *Vale* [lat.: far vel]. Københavns Slot den 17. marts år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 398/5 * 20. Marts 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Der skal tilstilles den svenske Regering et løseligt Svar paa dens sidste Skrivelse; Svaret skal trykkes og sendes sammen med Manifestet. Overbringeren bør være en Mand, der en Tid lang kan undværes. — Geh. Ark.
Myn Mening Er, at man skulle *superficialiter* Suare Regeringen y Suerig paa ded siiste breff Och dennom derhuos tilskycke ded tryckede *Manifest* Med begering at wiide, huad dy derymod med Sandhed kunde siige, Huilckit Er at wiise alle dem, som siig *Interponere* wylle, At man dem paa Indted Suare kan, førend man ued, Huorom *tracteris* skall[1]).
Samme breff bør at tryckis, Paded huer mand kan faa ded att lesse och Erfahre, att man Er dedsamme gestendig och ingen sky derfor behrer. Den person, som med samme Breff framskickis, ma uerre sadan, att man hannem heer En tydlang kan Myste, Tii hand kommer inted sa snardt Igen. *Vale.* Aff køben: Slott den 20 *Mar: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.
Oversættelse af Brev 398/5
Min mening er, at man skulle *superficialiter* [overfladisk/kortfattet] svare regeringen i Sverige på det sidste brev og dennem derhos [dertil] tilskikke [tilsende] det trykte *manifest*, med begæring at

vide, hvad de derimod med sandhed kunne sige. Hvilket er at vise alle dem, som sig *interponere* vil [dvs. vil optræde som mæglere], at man dem på intet svare kan, førend man ved, hvorom [der] *trakteres* [forhandles] skal.
Samme brev bør trykkes, for at hver mand kan få det at læse og erfare, at man er det samme gestandig [står ved det] og ingen sky [frygt] derfor bærer. Den person, som med samme brev fremskikkes [afsendes], må være sådan [beskaffen], at man ham her en tidlang kan miste [undvære], thi han kommer ikke så snart igen. *Vale* [lat.: far vel]. Af Københavns Slot den 20. marts år 1644.
Christian.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Fodnoter (s. 464)
[1]) Det svenske Rigsraad havde 2. Marts tilskrevet det danske, at Dronningen ikke havde noget imod et Grænsemøde med Danmark, naar Sverig strax fik en uindskrænket Toldfrihed. Herpaa svarede det danske Rigsraad 23. Marts med en afvisende Erklæring (særskilt trykt).

Side 465

Brev 399/5 ✻ 26. Marts 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen stiller som Betingelse for en Ombytning af Prinsesse Magdalena Sibyllas Livgeding, at Kurfyrsten af Sachsen skal tilbagelevere Kongens Revers om at skulle tilbagebetale Prinsessens Brudeskat, hvis Prins Christian dør uden Livsarvinger. — Geh. Ark.
Du uest dig vden thuiffuel Nocksom at Errindre, huad wii talede med hiin[an]den ydag formiddags Om Princessindens lyffgedings *permutation*[1]). Da Eptherdi Ieg y en hast indted kunde alting Errindre, Da er ded siiden falden mig Ind, at ded ued samme *permutation* uyl haffuis y acht, At Naar samme *permutatio* Skriifftlig skeer, At mig da derymod ygen giiffuis myn *Reuers*, som Ieg gaff Churfiirsten aff Saxen y Prindtzens Bylager, At Ieg skal Erlegge Churfiirsten Princessindens Brudskadt Igen, Om myn Søn døer bordt y myn tyd uden lyffues arffuing.
At Nykøbing indted strax bleff Princessinden forskreffuen tyl Lyffgeding, ded wuldte den Riinge Brudskadt, hun brachte med. Dentiid myn frummoder Saliig yhuekommelsse bleff forskreffuen Nyckøbing med dessen vnderliggende Lehn, Da war myn frummoder Ett Enyste Baarn, som haffde Nogle tønder guld at foruendte, Naar hiinders Herrefader[2]) ueed døden bleff hedenkallit[3]).
Nar Ieg ma uerre frii for myn *Reuers*, som Churfursten haffuer y henderne, daa lader Ieg ded gerne gaa, som den Allerhøiieste ded *ordine[re]* uyl, Och gerne vnder Princessinden den begeerdte *Permutation*. Churfiirsten aff Saxen Bør att giiffue mig myn *Reuers* Igen, Aldenstund hans datter derudoffuer kan komme tyl Ett bedre lyff… [fortsættes s. 466]
Oversættelse af Brev 399/5
Du ved dig uden tvivl noksom [tilstrækkeligt] at erindre, hvad vi talede med hinanden i dag formiddags om prinsessens livgedings *permutation* [ombytning/mageskifte]. Da eftersom jeg i en hast ikke kunne alting erindre, da er det siden faldet mig ind, at det ved samme *permutation* vil haves i agt [må påagtes], at når samme *permutatio* skriftlig sker, at mig da derimod igen gives min *revers* [forpligtelseserklæring], som jeg gav kurfyrsten af Sachsen i prinsens bilager [bryllup], [nemlig] at jeg skal erlægge kurfyrsten prinsessens brudeskat igen, om min søn dør bort i min tid uden livsarving.
At Nykøbing ikke straks blev prinsessen forskrevet [tildelt ved skrivelse] til livgeding, det voldte den ringe [lille] brudeskat, hun bragte med. Dengang min farmoder salig ihukommelse blev

forskrevet Nykøbing med dets underliggende len, da var min farmoder et eneste barn, som havde nogle tønder guld at forvente, når hendes herrefader ved døden blev hedenkaldt.
Når jeg må være fri for min *revers*, som kurfyrsten har i hænderne, da lader jeg det gerne gå, som den Allerhøjeste det *ordinere* [bestemme] vil, og gerne under [tilstår] jeg prinsessen den begærede *permutation*. Kurfyrsten af Sachsen bør give mig min *revers* igen, alldenstund [eftersom] hans datter derudover [derved] kan komme til et bedre liv… [fortsættes s. 466]

Fodnoter (s. 465)
[1]) Der var 1634 blevet tilstaaet Prinsesse Magdalena Sibylla Dronningborg og Stjernholm Slotte og Len som Enkesæde. Først 15. Juli 1647, efter Prins Christians Død, blev dette forandret derhen, at hun fik Laaland og Falster i Stedet (Geh. Ark., Reg. 10, Nr. 46. 52).
[2]) Hertug Ulrik af Meklenborg, † 1603.
[3]) Jvfr. Brevene 1632—35 S. 145.

Bemærkning: Dette brev berører et dynastisk-økonomisk anliggende. Magdalena Sibylla af Sachsen var gift med Christian IV's ældste søn, den udvalgte prins Christian (V). Kongen forhandler her om ombytning (*permutation*) af hendes livgeding (enkeforsørgelse) og betinger sig, at kurfyrsten af Sachsen tilbageleverer det gældsbrev (*revers*), hvorved kongen havde forpligtet sig til at tilbagebetale brudeskatten, hvis prinsen døde barnløs. Prins Christian døde netop barnløs i 1647, før faderen — hvorefter arrangementet blev ændret (jf. note 1).

Side 466
Brev 399/5 (slutning, fortsat fra s. 465)
… geding, End hannem loffuit Er. Hand ma skamme sig for alle dem, som Nogiit forstar, Om hand y dy mader Icke hiielpper datteren. *Vale.* Aff københaffuen Huss den 26 *Martij Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande[1]).
Oversættelse af Brev 399/5 (slutning)
… geding [livgeding], end ham lovet er. Han [kurfyrsten] må skamme sig for alle dem, som noget forstår, om han i de måder ikke hjælper datteren. *Vale* [lat.: far vel]. Af Københavns Slot (Huss) den 26. marts år 1644.
Christian.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Brev 400/5 ✻ 26. Marts 1644[2])

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen befaler, at der skal trykkes et aabent Brev til Indbyggerne i Elfsborg Len om, at han kommer derhen som Fjende, men dog saaledes, at enhver, der henvender sig til ham, skal forblive ubesværet i sit Hus. — Geh. Ark.
Eptherdi Ieg achter med gudtz hiielp med ded først at begiiffue mig henad Elssborg[3]), Da skal Chanseleren fatte Et *Patent* tyl alle Prester och vndersater der y lehnit, Huorudi dennom *Notificeris* myn ankomst som En fiiendt. Mens aldenstund mig bekendt Er, At dy ingen behagelighed haffuer tyl denne wnødige kriig, som Chanseleren Oxenstern haffuer affsted kommit, Da skall dy hermed … [fortsættes s. 467]
Oversættelse af Brev 400/5

Eftersom jeg agter med Guds hjælp med det første at begive mig henad Elfsborg, da skal kansleren fatte [opsætte] et *patent* [åbent brev] til alle præster og undersåtter der i lenet, hvori dennem *notificeres* [meddeles] min ankomst som en fjende. Men alldenstund [eftersom] mig bekendt er, at de ingen behagelighed [velbehag] har til denne unødige krig, som kansleren Oxenstierna har afsted kommet [foranlediget], da skal de hermed … [fortsættes s. 467]

Fodnoter (s. 466)
[1]) Christen Thomesen Sehested har paa et vedlagt Blad skrevet følgende: „Then 20 Aug: talde Ieg med hans May.t Igien om liffgedingen, daa bewilget hand, At Printzesse[n] maatte beholde Nykiøbing etc.; dog skulle giøris regenskab for Saa meget, som Indkomsten beløb Sig høire end Dronningborg och Stiernholm."
[2]) Datum er tilskrevet bagpaa Brevet af Christen Thomesen Sehested.
[3]) Kongen begav sig til Elfsborg i de første Dage af April (Slange S. 1235), maaske d. 3., hvis Iver Vind i sine Levnetsoptegnelser (Danske Saml. IV, 10) kun har taget Fejl af Maaneden, naar han opgiver Dagen til 3. Marts. En samtidig Beretning (Wolf, Diarium s. Calend., 1648, S. 625) henfører dog Afrejsen allerede til 1. April. 5. April kom Kongen for Elfsborg (se Brevet Nr. 404).

Bemærkning: Med brev 400 forbereder Christian IV sit felttog mod **Elfsborg** (ved nuværende Göteborg). Han lader udfærdige et åbent brev til indbyggerne i lenet, hvor han meddeler, at han kommer som fjende, men lover, at de der ikke gør modstand og henvender sig til ham, får lov at blive i fred i deres hjem — en klassisk psykologisk krigsførelse rettet mod at splitte befolkningen fra den svenske krigsledelse. Bemærk kongens gentagne pointe om, at krigen er "unødig" og skyldes rigskansler Axel Oxenstierna.

Side 467
Brev 400/5 (slutning, fortsat fra s. 466)
… haffue frii secker geleyde at komme tyl mig Och fornemme den gode *Affection*. Ieg berrer tyl dem, Saat Enhuer skal kunde Boe Roeligen och wden besuehring y siit hus.
Dette skal tryckis, Och man haffuer dertil ringe tyd tyl beste, daa faar Chanseleren at skynde sig dermed[1]), Tii ieg habis Nest gudtz Nadis hiielp at komme for Elssborg y denne vgge. *Vale.*
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.
Oversættelse af Brev 400/5 (slutning)
… have frit sikkert lejde at komme til mig og fornemme [erfare] den gode *affektion* [velvilje]. Jeg [borger] for dem, så at enhver skal kunne bo roligt og uden besværing [ulejlighed] i sit hus.
Dette skal trykkes, og man har dertil ringe [kort] tid til bedste, da får kansleren at skynde sig dermed, thi jeg håber næst Guds nådes hjælp at komme for [foran] Elfsborg i denne uge. *Vale* [lat.: far vel].
Christian.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Brev 401/5 ✻ 26. Marts 1644
Til Korfits Ulfeldt.

Der maa i Hast skaffes Tømmer til Bygningen af den Skanse, Kongen vil anlægge ved Elfsborg. Han haaber paa Frafald af Indbyggerne der i Lenet. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Siiden ieg talede med dig om tømmer och deeler tiil adskillig fornødenhed y den Skandtze, som ieg nest Gudtz hiielp achter ued Elssborg att anlegge, och du uarst y den Mening, at man y ded sted[2]) bruge Bøndernis Husse, da haffuer ieg siiden tenckt pa samme Leiilighed och befunden, At om Endskøndt Bønderhussen Epther dyn Mening well findis, Saa Seer ieg indted dy Myddel, huormed man kunde faa samme Husse tyl wandit, at man dem Siiden kunde skaffe uyder fordt, Huorfor der uyl tømmer tyl, skulle man och frachte skiib dertyl, Tii der ligger macht pa, at man yler dermed, aldenstund Ieg Er uys pa, at om Gud y himmelen uyl giiffue siin Nade der tiil, At … [fortsættes s. 468]

Oversættelse af Brev 401/5

Siden jeg talede med dig om tømmer og deller [planker] til adskillig fornødenhed i den skanse, som jeg næst Guds hjælp agter at anlægge ved Elfsborg, og du var i den mening, at man i det sted [i stedet] kunne bruge bøndernes huse, da har jeg siden tænkt på samme lejlighed [sag] og befundet [fundet], at om end bønderhusene efter din mening vel findes [er til rådighed], så ser jeg ikke de midler, hvormed man kunne få samme huse til vandet, [så] at man dem siden kunne skaffe videre fort [transporteret bort]. Hvorfor der vil tømmer til; skulle man også fragte skib dertil, thi der ligger magt på [det er af vigtighed], at man iler dermed, alldenstund [eftersom] jeg er vis på, at om Gud i himlen vil give sin nåde dertil, at … [fortsættes s. 468]

Fodnoter (s. 467)

[1]) Det aabne Brev udstedtes allerede samme Dag, 26. Marts (Forordninger siden Recessen 1643, Bl. I).

[2]) Her mangler Ordet: kunde.

Side 468

Brev 401/5 (slutning, fortsat fra s. 467)

Ieg kan sette En fod der y Landit, daa falder ded ganske Elssborre Lehn fraa deris Landsmend och suerger mig. *Vale.* Aff køben: Slott den 26 *Martij Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 401/5 (slutning)

Jeg kan sætte en fod der i landet, da falder det ganske Elfsborg len fra deres landsmænd [de svenske] og sværger [troskab til] mig. *Vale* [lat.: far vel]. Af Københavns Slot den 26. marts år 1644.

Christian.

Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 402/5 ✻ 27. Marts 1644

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver forskjellige Ordrer angaaende Togtet til Elfsborg, især om hvem der skal følge ham. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Epthersom du Spurde mig Stackit siiden ad, Huormange Herremend ieg uille haffue med tiil skiibs, Da Eptherdi Ieg nu haffuer Slutted huos mig Ingen at haffue med vden Iffuer wiind, Marskalcken[1]) och Ebbe wlfeldt, Som du y dy made skaldt lade forsta myn mening och derhuos dem lade forsta, at dy y morgen aften skall uerre pa Skiibit. Skiibit skal dog abuardte dy andre, Indtil dy Erre klaar.

Trummeterne Alle skall sammetyd med aldt myt folck uerre pa Skybit sa neer som En aff trommeterne, som skall bliiffue huos offuerskencken[2]) tyl at følge Riitterne ud, Naar dy skal exerceris[3]). huorom offuerskencken skall Errindris, at ded skeer wden ophør y myn *Absens*. Drauanterne skal deeles paa Skyben, och skall der bliiffue pa myt skiib triidie Parten aff dem. Stalmeisteren[4]) … [fortsættes s. 469]

Oversættelse af Brev 402/5

Eftersom du for kort tid siden spurgte mig ad, hvor mange herremænd jeg ville have med til skibs, da eftersom jeg nu har sluttet [besluttet] hos mig ingen at have med uden [andre end] Iver Vind, marskalken og Ebbe Ulfeldt, som du i de måder skal lade forstå min mening og derhos [dertil] dem lade forstå, at de i morgen aften skal være på skibet. Skibet skal dog afvente de andre, indtil de er klar. Trompeterne alle skal samme tid med alt mit folk være på skibet, så nær som [med undtagelse af] en af trompeterne, som skal blive hos overskænken til at følge rytterne ud, når de skal ekserceres [øves], hvorom overskænken skal erindres [mindes], at det sker uden ophør [uafbrudt] i min *absens* [fravær].
Drabanterne skal deles på skibene, og [der] skal blive på mit skib tredjeparten af dem. Staldmesteren … [fortsættes s. 469]

Fodnoter (s. 468)

[1]) Knud Christoffersen Ulfeldt.
[2]) Henrik Blome.
[3]) Saaledes Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den i Texten ellers fulgte har: beseis.
[4]) Arent v. d. Kuhla. Han var 1642—45 forlenet med Dalum Kloster (Annaler f. nord. Oldkynd. 1855 S. 156).

Side 469

Brev 402/5 (slutning, fortsat fra s. 468)
… ma drage hen tiil lehnit, Indtil Gud uyl, Ieg kommer tilbage Igen. *Vale.* Køben: Slott den 27 *Martij Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 402/5 (slutning)
… må drage hen til lenet, indtil Gud vil, [at] jeg kommer tilbage igen. *Vale* [lat.: far vel].
Københavns Slot den 27. marts år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 403/5 ✻ 31. Marts 1644

Til Korfits Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested.

De skulle forhandle med nogle holstenske Adelsmænd, som have tilbudt deres Tjeneste til Hest. — Geh. Ark.

Epthersom Ieg Erfahrer, at der Er hiid kommen Nogle herremend aff Holst[e]n, som derris tiieniste til hest *presenterer*, Huoryblandt Hendrich von Anefeldt[1]) Er En, som mig tilforen tieendt haffuer Och sig uel *comporteret* haffuer, Huorfor y derris mening skall fornemme Och med dem paa den

maner *tractere*, som med den Offuerste Lythena[n]dt fiirxen[2]) sked Er, dog indted høiier End paa Ritmei… [fortsættes s. 470]

Oversættelse af Brev 403/5

Eftersom jeg erfarer, at der er hid [hertil] kommet nogle herremænd af Holsten, som deres tjeneste til hest *præsenterer* [tilbyder], hvoriblandt Henrik von Ahlefeldt er en, som mig tilforn [tidligere] har tjent og sig vel *comporteret* [opført] har, hvorfor I deres mening skal fornemme [udforske] og med dem på den måde *traktere* [forhandle], som med oberstløjtnant Firix sket er, dog ikke højere end på ritme… [fortsættes s. 470]

Fodnoter (s. 469)

[1]) Henrik v. Ahlefeldt til Lemkuhlen. Han var 1630 af Kongen bleven sat til Ritmester over et Kompagni Ryttere, der skulde holde Grænsevagt (Slange S. 720). Han omtales som Oberstlieutenant i et Brev til Anders Bilde af 9. Novbr. 1644 (Skaanske Tegn. VII, 59). Se om ham endvidere Danske Magaz. IV, 118. Danske Saml. IV, 11. V, 379. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 147.

[2]) Johan Firchs (Firix) til Aaby. Hans Eskadron omtales i det ovfr. anførte Brev til Anders Bilde af 9. Novbr. og i et Brev til Tage Thott af 28. Novbr. (Skaanske Tegn. VII, 60 f.); 1648 blev han Oberst for det baahusiske Regiment og senere Generalmajor i Norge (Samlinger t. d. norske Folks Sprog og Hist. III, 433. IV, 641. V, 702. Becker, Saml. t. Danm. Hist. under Kg. Frederik III. I, 154 f. 274. II, 54 f. Norske Rigsregistr. VIII, 365. Danske Mag. 3. R. IV, 20. Meidell, Fra Enevældens Dæmring i Danm. S. 101. Suhms Samlinger II, 2, 163). 30. Marts 1644 udbetaltes der ham 8000 Rdl. til at hverve for (Rentemestr. Regnsk.).

Side 470

Brev 403/5 (slutning, fortsat fra s. 469)

…sters bestilling. *Valete.* Rossenborg den 31 *Mar: Anno* 1644.
Christian.
Ieg lader Preddicke paa Skiibbiit [1]).
Udskrift: Hoffmeisteren Och Chanseleren til hande.

Oversættelse af Brev 403/5 (slutning)

…[-]sters bestilling [ordet er skåret over ved sidebruddet fra s. 469]. Farvel [*Valete*, lat. plur. "far vel"]. Rosenborg den 31. marts anno 1644.
Christian.
Jeg lader prædike på skibbet [ordets form er usikker; formentlig "på skibet" — jf. fodnoten om at dagen var en søndag] [1]).
Udskrift [påskrift uden på brevet]: Hofmesteren og kansleren til hånde [dvs. Korfits Ulfeldt og Christian Thomesen Sehested].

Brev 404/5 ✻ 5. April 1644

Til Korfits Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested.

Kongen underretter dem om sin Ankomst til Elfsborg Havn. — Geh. Ark.

Diplomatarisk transkription
Epthersom bekendt Er, at ieg haffuer anstellit myn Reiisse henad Elssborg, Da haffuer den Allerhøiieste giiffuen En lyckelig fremgang tyl samme Reysse, Saat ieg y dag god tyd Er kommen y haffnen ued Elssborg Och Nu achter, saa snardt skee kan, sammestedtz att legge En skandtze som Ieg aldtiid haffuer hafft y synde. Den Alsommechtigste Herre och gud giiffue dertil syn Nade for Iesu Christi skiild.
Dette herhuos føiiede breff skal med et Egiit bud sendis fordt. *Valete.*
Aff ded skiib Trefoldighed y Elssborger haffuen den 5 *Aprilis Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister Och Chanseleren H: Christian tommissøn til hande.
Oversættelse af Brev 404/5
Eftersom det er bekendt, at jeg har anlagt [planlagt] min rejse mod Elfsborg, da har den Allerhøjeste [Gud] givet en lykkelig fremgang til samme rejse, så at jeg i dag i god tid er kommet i havnen ved Elfsborg. Og nu agter jeg, så snart det kan ske, sammesteds at anlægge en skanse, som jeg altid har haft i sinde. Den Almægtigste Herre og Gud give dertil sin nåde for Jesu Kristi skyld.
Dette hosføjede [vedlagte] brev skal sendes af sted straks med et eget bud [en særlig kurér]. Farvel [*Valete*].
Fra skibet Trefoldighed i Elfsborg havn den 5. april [*Aprilis*, lat.] anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] og kansleren hr. Christian Thomesen [Sehested] til hånde.

Brev 405/5 ✻ 5. April 1644

Til Korfits Ulfeldt (?).
Der skal snarest muligt bygges to Smakker. — Afskr. i Manuskriptsaml. paa Ledreborg, 4., 127.

Ieg befinder fornøden at uerre, at der bliiffuer med … [fortsættes s. 471]

Oversættelse af Brev 405/5
Jeg finder det fornødent [nødvendigt], at der bliver med … [fortsættes s. 471]

Fodnoter (s. 470)
[1]) Den 31. Marts faldt 1644 paa en Søndag. [Editorens note; forklarer, hvorfor der blev holdt prædiken.]

Side 471

Brev 405/5 (slutning, fortsat fra s. 470)
…ded første thuende Smacker giiordt, som man kan bruge at forskycke, huorfor der skal strax thuende opsettis, som kan tole seglen. *Vale.* Aff ded skiib Trefoldighed y Elssborg haffuen den 5 *Apri: Anno* 1644.
Christian.
Oversættelse af Brev 405/5 (slutning)
…de første to smakker gjort i stand, som man kan bruge til at forskyde [flytte frem]. Hvorfor der straks skal sættes to op, som kan tåle sejlene. Farvel [*Vale*, lat.]. Fra skibet Trefoldighed i Elfsborg

havn den 5. april [*Apri[lis]*] anno 1644.
Christian.

Brev 406/5 ✻ 9. April 1644

Til Korfits Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested.
Kongen beklager de vanskelige Forhold ved Elfsborg, som forøges ved, at han mangler Tømmer til Anlæg af Befæstningsværker. Han har truffet forskjellige Foranstaltninger til at raade Bod derpaa. En Degn fra Halland, som førte Breve fra Sverig til Fjenden i Jylland, er bleven greben og hængt; Kongen sender de hos ham fundne Breve. — Geh. Ark.
Siiden Ieg haffuer uerrit her, da haffuer ieg aff mangel for tømmer inted kundt beginde nogit at gørre pa den klyppe, som ieg haffuer vduald til at forhindre fyndens tilførssel pa denne syde, Tii ded tømmer, som kam fra køben [1]), ded tiener indted heer uden til Broekar och anden ringe werck. Ieg haffuer siiet mangen werckelig pladtz y myn dage, mens inted dennis mage, ty ieg seer inted, huorledis den staar tiil at gørre her Nogit, som kan uerre *Reall*, Tii pladtzen [2]) [er] Skabdt pa den siide ud til haffnen Som en Briille, man setter pa Nessen, och pa den anden siide Er den Spiidtz, Huorfor ieg haffuer giiffuen den ded Naffn Gottenbriille [3]).
Ieg habis dog at bringe samme pladtz til den Ende, som den Er anlagdt tyl, ty den Er wmagen werdt. Man kan fra samme gottenbrille see Elsborg sa *Riiuelig* [4]), som man kan seé helsingborre, naar man Er midstrøms y … [fortsættes s. 472]

Oversættelse af Brev 406/5
Siden jeg har været her, har jeg af mangel på tømmer intet kunnet begynde at gøre på den klippe, som jeg har udvalgt til at forhindre fjendens tilførsel [forsyning] på denne side, for det tømmer, som kom fra Københavnhavn [1]), det duer ikke her til andet end brokar [brofundamenter] og andet ringe arbejde. Jeg har set mangen betydelig plads i mine dage, men ingen dens lige, for jeg ser ikke, hvorledes den står til at lave noget her, som kan være *reelt* [et rigtigt, solidt anlæg], for pladsen er [2]) skabt på den side ud mod havnen som et brillestel: man sætter [det ene glas] på Næsset, og på den anden side er spidsen — hvorfor jeg har givet den navnet Gottenbrille [Göteborg-brillen] [3]).
Jeg håber dog at bringe samme plads til det formål [den ende], den er anlagt til, for den er umagen værd. Fra samme "gottenbrille" kan man se Elfsborg lige så *tydeligt* [4]), som man kan se Helsingborg, når man er midtstrøms i … [fortsættes s. 472]

Fodnoter (s. 471)
[1]) Jvfr. Brevet Nr. 401.
[2]) Her mangler ordet: *er.* [Editorens rettelse — udeladt ord i originalen; markeret med [er] i transskriptionen ovenfor.]
[3]) Den lille klippeø, som kongen kaldte således, hed tidligere Kirkegaardsholmen (Slange s. 1235).
[4]) *Rivelig*: tydelig, klar (Vidensk. Selsk. Ordb.).

Side 472

Brev 406/5 (fortsat fra s. 471)
Sundit. Haffnen kan man bestriige med Skrodt, saat ingen uden største fahre kan komme derind, Saat *Luiis de gerre* med hans Selskab inted Euentyrer sig at ga herind [1]). Mens der uyl nogit til at gørre samme Brille sadan, som den bør at uerre, At der kan ligge En *garnison* pa aff 200 mand med derris fornødenhed, Som med den Norske flade och ded Norske vdskud kan holde fiinden *Allert*.

Naar ded kan bringis til ueiie, som Ieg habis Med gudtz hiielp at kunde skee, Da uyl uy med gudtz hiielp komme til rette med dem y Østersøen.
Ieg er kommen y Erfahring, At der ligger oppe ued Berrestrøm en haab skøndt tømmer och Master. huorfor ieg haffuer sendt 200 mand aff Marstrand Och 100 aff *garnisonen* pa Bahus derhen med aldt ded folck, som Er at bekomme pa Indland [2]), derhen at bemechtige siig samme tømmer och bringe ded Neder til Bahus [3]). Saframdt ieg kan Erlange samme tøm[mer], Som Ieg habis med gudtz hiielp at bekomme, Da kan werckit med gudtz [4]) snardt komme y weiirid. Ieg haffuer, ymidler tyd Ieg haffuer Leyen heer, fait fat pa En deiien, som haffuer hiiemme y Halland och gangen y Iern for hans skalckhed skiild pa holmen for nogle Aar siiden, Som haffuer ladt sig bruge at føre breffue offuer fraa Suerrig til fynden y Iudtland. Der den skelmer nu skulle tilbage igen, Da Nødde dy En
… [fortsættes s. 473]

Oversættelse af Brev 406/5 (fortsat)
… [midtstrøms i] Sundet. Havnen kan man bestryge [beskyde] med kartæsk [*Skrodt*], så at ingen uden største fare kan komme derind, så at *Louis de Geer* [den nederlandske våbenhandler og flåderustningsmand] med hans selskab intet vover sig til at gå herind [1]). Men der vil noget til at gøre samme brille [befæstningsanlægget, jf. billedet med "Gottenbrille" fra s. 471] sådan, som den bør at være, [så] at der kan ligge en garnison på af 200 mand med deres fornødenhed [forsyning], som med den norske flåde og det norske udskud [opbud af mandskab] kan holde fjenden *allert* [i skak, på vagt afstand]. Når det kan bringes til veje [tilvejebringes], som jeg håber med Guds hjælp kan ske, da vil vi med Guds hjælp komme til rette med dem i Østersøen.
Jeg er kommet i erfaring [har fået at vide], at der ligger oppe ved Bergeström [Bergströmmen] en hoben skønt tømmer og master, hvorfor jeg har sendt 200 mand af [fra] Marstrand og 100 af garnisonen på Bahus [Bohus] derhen med alt det folk, som er at bekomme [få fat i] på indlandet [2]), derhen at bemægtige sig samme tømmer og bringe det ned til Bahus [3]). Såfremt jeg kan erlange [opnå] samme tømmer, som jeg håber med Guds hjælp at bekomme, da kan værket [byggeriet] med Guds [hjælp [4]] snart komme i verdig [i god gænge / til at lykkes]. Jeg har, imidlertid [mens] jeg har lejligheden her, fået fat på en degn, som har hjemme i Halland og gik i jern [var lænket, straffefange] for sin skælmshed [misgerning] skyld på holmen for nogle år siden, som har ladt sig bruge til at føre breve over fra Sverige til fjenden i Jylland. Da den skælm nu skulle tilbage igen, da nødte de en
… [fortsættes s. 473]

Fodnoter (s. 472)
[1]) Om Louis de Geers flådeudrustninger i Holland og Christian IV's modforanstaltninger se Fridericia, *Danm. ydre polit. Hist.* II, 414 ff. og *Norske Rigsregistranter* VIII, 312.
[2]) Den sydligste del af Baahus [Bohus] len, i øst begrænset af Göta Elven, i vest af havet og den lange vig, som går ind fra Marstrand til Uddevalla.
[3]) Under 6. april havde kongen befalet Sigvard Gabrielsen Akeleie, der samme dag fik ordre til at forblive liggende i slotsloven på Baahus slot (i den som gesandt i Rusland fraværende lensmand Oluf Parsbergs sted), at sende 300 musketerer af sted for at tage en del Sveriges krone tilhørende tømmer, som lå under Bergeströmmen; landfolket af indland og nogle både skulle støtte foretagendet (*Norske Rigsregistranter* VIII, 316 f., jvfr. s. 305).
[4]) Her mangler ordet: Hjælp.

Side 473

Brev 406/5 (slutning, fortsat fra s. 472)

…mand aff Skauen til at føre hannem offuer til gottenborg. Der Nu Samme S[k]auboe kan (!) y Søen med den dannen (!), da søgte hand Liige henad Bahus Lehn Och giiorde deiinen wiis, at ded uar den Neste weii henad gottenborg. Der Bunden Nu saa syn leiilighed, da lagde hand tiil landiit och brachte deiinen pa Bahus, huor hand ochsa Er hengdt [1]). Dy breffue, som fandtis huos hannem, dy findis herhuoss, Huoryblandt der fyndis Et breff skreffuen med *ziifferen*, Och *ziifferen* fyndis derhuos. som hans *Confident* skal bruge, Naar dy haffuer nogiit at skriiffue hinanden tiil, Huoraff man vdenthuiffuel Erlanger Nogen Eptherretning Om dii andre breffue, som Er skreffuen med *ziiffer*. *Valete.* Aff ded Skiib, som kaldis Trefoldighed, den 9 *Apri: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister Och Chanseler H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse af Brev 406/5 (slutning)

…mand af skoven til at føre ham over til Göteborg. Der [da] nu samme skudehandler [*Sauboe* — usikker læsning; formentlig én, der handler med både/skuder] kunne [færdes] på søen med den dannen [ordet er tvivlsomt, jf. udgiverens (!)], da søgte han ligeledes hen mod Bahus len og gjorde degnen [*deiinen*] vis [bildte ham ind], at det var den nærmeste vej hen mod Göteborg. Da bonden nu så sin lejlighed, da lagde han til land og bragte degnen til Bahus, hvor han også blev hængt [1]). De breve, som fandtes hos ham, de findes herhos [vedlagt], hvoriblandt der findes et brev skrevet med *chifferet* [hemmelig kode], og chifferet findes derhos [vedlagt med] — som hans fortrolige [*Confident*] skal bruge, når de har noget at skrive til hinanden. Hvoraf man uden tvivl kan opnå [erlange] nogen efterretning om de andre breve, som er skrevet med chiffer. Farvel [*Valete*]. Fra det skib, som kaldes Trefoldighed, den 9. april anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] og kansler hr. Christian Thomesen [Sehested] til hånde.

Brev 407/5 ✻ 11. April 1644

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen oversender et svensk Manifest, der bør gjendrives. Blokaden af Elfsborg forhindrer den forventede Tilførsel fra Holland. — Geh. Ark.

Du haffuer herhuos Et Suensk *Manifest* at Emfange, som mig her er tilhande kommen [2]), Som uyl *Refuteris*, Paded werden kan Erfahre, Huor ganske vforskammit dy … [fortsættes s. 474]

Oversættelse af Brev 407/5

Du har herhos [vedlagt] et svensk *manifest* [den svenske krigserklæring/programskrift] at modtage, som er kommet mig i hænde her [2]), som vil [skal] gendrives [*Refuteris*, lat. "gendrives, tilbagevises"], på det [for at] verden kan erfare, hvor ganske uforskammet de … [fortsættes s. 474]

Fodnoter (s. 473)

[1]) 6. april havde Sigvard Gabrielsen Akeleie fået befaling af kongen til uden videre proces at lade hænge Niels Jensen Degn, som havde været i Jylland med brev til fjenderne (*Norske Rigsregistranter* VIII, 316).

[2]) Det svenske manifest om årsagerne til krigen var dateret 16. januar 1644 og trykt i Stockholm. Sigvard Gabrielsen Akeleie havde 8. april fået ordre til at sende kongen de kopier, han endnu måtte have af de svenske manifester (*Norske Rigsregistranter* VIII, 318).

Side 474

Brev 407/5 (slutning, fortsat fra s. 473)

…skelmer tør lyffue [1]). Der talis ganske inted aff dessen *Authore* om dy penge, dy motte giiffue mig [2]), vden thuiffuel at hand inted skulle *contradicere* sig selffuer, y ded at hand giiffuer mig skiild for den Siiste kriig, Der dog kon: gustaff lagde pengen ud, fordi hans herfader gaff mig arsag tiil samme kriig.

Ieg er, gud uerre loffuit, kommen hiid y En wbeleylig tyd for dy Suenske, ty dy haffde wendtid dem stor *Assistens* aff *Viueres* och *Munition* fra holland, som nu slager dem feiil. Her haffuer uerrit skiib udenfor haffnen, Som man haffuer formendt at uerre aff myne, Mens der dy bleff fladen herinde waar, da lagde dy udad Søen Igen. *Vale.* Aff ded skiib Trefoldighed Den 11 *Aprilis Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

Oversættelse af Brev 407/5 (slutning)

…skælme tør lyve [1]). Der tales ganske intet af denne forfatter [*Authore*] om de penge, de måtte give mig [2]), uden tvivl [fordi] at han ikke skulle modsige [*contradicere*] sig selv, ved det at han giver mig skylden for den sidste krig, der dog kong Gustav [Gustav 2. Adolf] lagde pengene ud, fordi hans herrefader [kong Karl 9.] gav mig årsag til samme krig.

Jeg er, Gud være lovet, kommet hid i en ubelejlig [uheldig] tid for de svenske, thi de havde ventet [*wendtid*] sig stor bistand [*Assistens*] af proviant [*Viueres*, af lat. *vivere*] og ammunition [*Munition*] fra Holland, som nu slår dem fejl [glipper]. Her har været skibe uden for havnen, som man har formodet [*formendt*] var af mine [egne], men da de blev flåden herinde var, da lagde de ud på søen igen. Farvel [*Vale*]. Fra skibet Trefoldighed den 11. april anno 1644.
Christian.
Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen [Sehested] til hånde.

Brev 408/5 ✻ 17. April 1644

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen er tilfreds med Tilstanden ved Elfsborg og haaber paa at spærre Havnen saaledes, at han trygt kan gaa til Østersøen. Hannibal Sehested ventes en af Dagene. Der skal sendes Penge til Glückstadt. Gottenbrille befæstes. — Geh. Ark.

Endog Ieg haffuer inted hafft aff danmarck, siiden Ieg haffuer werit heer [3]), da haffuer ieg dog uyllet lade dig … [fortsættes s. 475]

Oversættelse af Brev 408/5

Endskønt [*endog*] jeg intet har hørt fra Danmark, siden jeg har været her [3]), da har jeg dog villet lade dig … [fortsættes s. 475]

Fodnoter (s. 474)

[1]) Den danske gendrivelse af det svenske manifest har til titel: *Sandfærdig Erklæring og Svar paa det Svenske Manifest*, Kbh. 1644, og er dateret 9. aug. 1644. Udkom også på tysk og latin.

[2]) Talen er om den million rigsdaler, som Sverige ved freden i Knærød [Knäred] 1613 forpligtede sig til at betale Christian 4. for indløsningen af Elfsborg, Göteborg og Ny- og Gammel-Lödöse.

[3]) Der findes dog et brev fra Korfits Ulfeldt til Christian 4. af 9. april med forskellige meddelelser (Geh. Ark., Krigsministeriets Aflevering, Indkomne Sager, Christian IV, C); men kongen havde vel altså endnu ikke modtaget dette.

Side 475

Brev 408/5 (fortsat fra s. 474)
…uyde, At ded star, gud uerre loffuit, heer uel tyl. Dy fleste herreder y Elssborrig lehn haffuer *Accommoderit* sig tiil myn *deuotion*. Haffde ieg 1000 geworben Soldater, Ieg uilde, nest gudtz hiielp, ga, huordt Ieg wylle.
Ieg uar pa Bahus stackit siiden [1]) och satte dem sammestedtz nogit tyl Rette, Som høiieligen giordis fornøden, Ty dy tordi kreffue ded, som dy ingen mangel haffde pa.
I myn frauerrelsse vnderstod siig En Suenske at løbe *perforse* ygennom fladen henad Elssborg, som saledis bleff Emphangen, at hand motte landløbe skiibit strax ued Elssborg [2]). Der uar En Boiierdt med hannem, som lagde flux udad Søen igen, dentyd hand Saa, huor tylgiick. Der haffuer uerrit vnderskedtlige skiib siiden, som haffuer uyldt heerynd, Mens nar dy haffuer bleffuen flaaden waar, da haffuer dy lagdt ad Søen Igen, Saat ded lader siig ansee, at derris største tilforsiicht Staar til denne Pladtz, Huorfor ieg den med gudtz hiielp uyl haffue y acht, Saat Ieg kan ga Secker henad Østersøen [3]) och gørre Oxenstern Sa lystig En Sommer, som hand haffuer giiordt mig wyndteren. Huylcken worris tylstand skal *Notificeris* Riigens Marss och dem y landte holsten. Aff dy penge, som Erre myndtyd aff myt Egiit sølff, skal sendis henad glyckstadt, den Neste weii ske kan. Hanibal Seested kommer hiid y dag eller y morgen, huormed Ieg uyl gørre den anordning pa disse steder, som skee kan.
Med worriss Gottenbrille Erre uy flux y werck med den at *fortificere*, Och uansiiet pladtzen er heel ubekuem, … [fortsættes s. 476]

Oversættelse af Brev 408/5 (fortsat)
…vide, at det står, Gud være lovet, her vel til. De fleste herreder i Elfsborg len har indrettet [*Accommoderit*] sig efter min hengivenhed/tjeneste [*deuotion* — her: føjet sig efter mig, vist lydighed]. Havde jeg 1000 hvervede [*geworben*] soldater, ville jeg, næst Guds hjælp, gå, hvorhen jeg ville.

Jeg var på Bahus for kort tid siden [1]) og satte dem sammesteds noget til rette [bragte forholdene i orden], som højligen gjordes fornødent, thi de turde kræve det, som de ingen mangel havde på [dvs. de forlangte forsyninger, de ikke manglede].
I mit fravær understod [dristede] en svensker sig til at løbe *perforce* [med magt, lat.] igennem flåden hen mod Elfsborg, som blev således modtaget [*Emphangen*], at han måtte landløbe [sætte] skibet straks ved Elfsborg [2]). Der var en bojert [*Boiierdt*, en fladbundet fragtbåd] med ham, som lagde flux [straks] ud på søen igen, da han så, hvor det gik til [hvordan det stod til]. Der har været adskillige [*vnderskedtlige*] skibe siden, som har villet herind, men når de er blevet flåden var, da har de lagt ud på søen igen, så at det lader sig anse [ser ud til], at deres største tilsigt [forhåbning, *tilforsiicht*] står til denne plads. Hvorfor jeg med Guds hjælp vil have den i agt [holde øje med den], så at jeg kan gå sikker [*Secker*] hen mod Østersøen [3]) og gøre Oxenstjerne så lystig en sommer, som han har gjort mig en vinter. Hvilken vor tilstand skal *notificeres* [meddeles, lat.] rigens marsk [Anders Bille] og dem i landet Holsten. Af de penge, som er møntet [præget] af mit eget sølv, skal sendes hen mod Glückstadt, den næste vej det kan ske. Hannibal Sehested kommer hid i dag eller i morgen, hvormed jeg vil gøre den anordning på disse steder, som ske kan.
Med vores Gottenbrille er vi flux [straks] i værk med at befæste [*fortificere*] den, og uanset [uagtet] at pladsen er ganske ubekvem [uegnet, vanskelig], … [fortsættes s. 476]

Fodnoter (s. 475)
[1]) Kongen var på Baahus slot 14. og 15. april, som det fremgår af forskellige derfra udstedte kongebreve (*Norske Rigsregistranter* VIII, 318 ff.).
[2]) Talen er om et hollandsk skib, *St. Matthæus*, der skulle bringe underretning fra de Geer til Elfsborg, og som brød igennem den blokerende danske flåde d. 15. april (Slange s. 1236 f.; Boeclerus, *Hist. belli Sveco-Danici* s. 118 f.).
[3]) Kongen blev dog nødt til at opgive denne plan, da han erfarede, at de Geers flåde var i Vesterhavet (Fridericia, *Danm. ydre polit. Hist.* II, 398).

Side 476

Brev 408/5 (slutning, fortsat fra s. 475)
…da er ded dog besuerliger at skaffe husse til dem, som derpa skal lossere [1]). *Vale.* Aff mit skyb Trefoldighed den 17 *Aprilis Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 408/5 (slutning)
…da er det dog besværligere at skaffe huse til dem, som derpå skal ligge [*lossere* — indkvarteres, ligge i logi] [1]). Farvel [*Vale*]. Fra mit skib Trefoldighed den 17. april anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 409/5 * Efter 20. April 1644

Der skal svares Hertug Frederik, at der ikke er en saadan Bestilling ledig, som han har ansøgt om (for Otte Skade). — Geh. Ark., Bremen Nr. 38.

Hiirauff sol zu andtwordt gegeben werden, Das beii miir sodanes *offitium*, als begeret wiirdt, nit Leedig ist [2]).
[oversat: „Herpå skal til svar gives, at et sådant embede [*offitium*], som der begæres, ikke er ledigt hos mig."]
Oversættelse af Brev 409/5
Kongens egenhændige svarnotat er skrevet på tysk (med et latinsk *offitium* = embede/stilling) og gengivet ovenfor med oversættelse. Det udgør hele "brevet": en påtegning om, at den stilling, hertug Frederik havde ansøgt om på Otte Skades vegne, ikke var ledig.

Brev 410/5 ✻ 23. April 1644
Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen billiger, at Dr. Langermann skal afløses i Osnabrück af Hans Leonhard Klein. Naar Ove Gjedde og tillige et Skib kommer til Elfsborg, vil Kongen gaa til Østersøen. — Geh. Ark.
Dyn skriiffuelse Er mig tilhande kommen, huorudi du … [fortsættes s. 477]
Oversættelse af Brev 410/5
Din skrivelse er kommet mig i hænde, hvori du … [fortsættes s. 477]

Fodnoter (s. 476)
[1]) Under 14. april havde Hannibal Sehested fået brev om at sende kalk, og lensmanden på Baahus, Oluf Parsberg, om at sende tømmer til Gottenbrille ved Elfsborg (*Norske Rigsregistranter* VIII, 318).
[2]) Disse linjer har kongen skrevet uden på et brev til ham fra hans søn hertug Frederik, ærkebiskop af Bremen, dateret Stade 20. april, hvori han anbefaler en ansøgning fra Otte Skade om at blive oberstløjtnant i kongens tjeneste; han fremhæver, at Otte Skade tidligere har tjent i den nederlandske krig, derpå i 6 år været løjtnant ved hans eget livkompagni og endelig været kommandant på slottet Rotenburg. — 28. juni fik Hannibal Sehested dog brev om at forunde Otte Skade oberstløjtnants plads under den norske hær (*Norske Rigsregistr.* VIII, 332). Hvis Otte Skade har fået denne stilling, har han næppe beholdt den længe. I generalkrigskommissarius Knud Ulfeldts regnskab for novbr. 1645 til april 1646 omtales kaptajn Otte Skades kompagni i Jylland (Geh. Ark.).

Side 477

Brev 410/5 (slutning, fortsat fra s. 476)
…Errindrer mig om den *permutation*, som skulle skee med *D:* Langerman och Sekreta[r]io klein [1]), Huorpa Ieg dig Indted forholder, at samme *permutatio* haffde bleffuen befahliit nu siist y køben:, Om ieg dentyd derom haffde bleffuen Errindriit.
Om ded andiit, du skriiffuer Om, Er befahliit Iffuer wiind dig at lade uyde myn mening [2]). Naar Ieg faar Stumpiit do[r]tte Och Offue gedde hiid [3]), Som Hoffmeisteren befahliit Er at skaffe hiid, Da uyl ieg Nest gudtz hielp begiiffue mig herfra henad Østersøen. *Vale.* Af myt skiib Trefoldighed tridie Paaske dag *Anno* 1644.
Ieg sender dig herhuos Ett breff tiil *D:* Langerman Och Ett andiit tiil Sekretari kleyn Om den *permutation*, der skall skee tiil Ossnabriigge.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.
Oversættelse af Brev 410/5 (slutning)

…erindrer [minder] mig om den *permutation* [udskiftning, ombytning af embedsmænd], som skulle ske med doktor Langermann og sekretær [*Sekretario*] Klein [1]), hvorpå jeg intet forholder [tilbageholder over for] dig: at samme *permutatio* var blevet befalet nu sidst i København — om jeg dengang derom var blevet erindret [havde fået det at vide].
Om det andet, du skriver om, er befalet Iver Vind at lade dig vide min mening [2]). Når jeg får Stumpiit dortte [læsning usikker; formentlig et skibsnavn eller en fartøjsbetegnelse] og Ove Gjedde hid [3]), som hofmesteren [Korfits Ulfeldt] er befalet at skaffe hid, da vil jeg næst Guds hjælp begive mig herfra hen mod Østersøen. Farvel [*Vale*]. Fra mit skib Trefoldighed tredje påskedag anno 1644.
Jeg sender dig herhos [vedlagt] et brev til doktor Langermann og et andet til sekretær Klein om den *permutation* [udskiftning], der skal ske til Osnabrück.
Christian.
Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen [Sehested] til hånde.

Fodnoter (s. 477)
[1]) Efter at de egentlige gesandter — Just Høg, Gregers Krabbe og Christoffer von der Lippe — på grund af krigens udbrud havde fået ordre til at forlade Osnabrück, var dr. Langermann blevet der tilbage, men på forslag af Christian Rantzau (i et brev af 26. marts) og af Christen Thomesen Sehested (i et brev af 9. april) besluttede kongen at kalde ham tilbage og lade sekretæren i det tyske kancelli, Hans Leonhard Klein, afløse ham; det officielle pas for Klein udstedtes dog først 1. juni (Fridericia, *Danm. ydre polit. Hist.* II, 388 f.).
[2]) I sit brev til kongen af 9. april havde Christen Thomesen Sehested, foruden sit forslag om Langermann, omtalt efterretninger fra Frederik Günther i Holland om Generalstaternes holdning og de Geers flåde, givet oplysninger om forholdene i Tyskland og underrettet kongen om manglen på tropper i Sjælland og på penge (Geh. Ark., Krigsministeriets Aflev., Indkomne Sager, Christian IV, C).
[3]) Allerede under 5. april havde Sigvard Gabrielsen Akeleie fået ordre til at lade Ove Gjedde, hvis han var ombord på skibet Phønix ved Marstrand eller en anden nærliggende havn, afgå til kongen ved Hisingen (*Norske Rigsregistranter* VIII, 316).

Side 478

Brev 411/5 * 30. April 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen stoler paa sin gode Sag overfor Hollændernes Trusler. — Geh. Ark.
Aff friiderig gunther[s] Breff, y dyn skriiffuelse Indlagdt [1]), Erfahrer Ieg, Att man haffuer inted gaadt siig aff dy Hollender at foruendte, Saat haffde man Icke sa god En saag, som uy haffuer, da skulle dy uel kysse En kaarl. Mens gud leffuer Endnu, som hader al wreddelighed Och uden thuiffuel uel ued at sette dii Hollender Och Suenske til rette, naar tyd Er. Ieg wiil troe gud och gørre, huad Ieg kan, Och befahle hannem Resten [2]). *Vale.*
Aff myt skiib Trefoldighed for Elssborrig den 30 *Apri: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn till hande.
Oversættelse af Brev 411/5
Af Frederik Günthers brev, indlagt i din skrivelse [1]), erfarer jeg, at man ikke har gjort sig af de hollændere noget at forvente [ikke har ventet sig noget godt af dem], så [selv om] havde man ikke

så god en sag, som vi har, da skulle de vel kysse en karl [dvs. de måtte alligevel give sig / krybe til korset — et hånligt udtryk]. Men Gud lever endnu, som hader al vrangvillighed [*wreddelighed*] og uden tvivl vel ved at sætte de hollændere og svenske til rette [til orden], når tid er. Jeg vil tro Gud og gøre, hvad jeg kan, og befale ham resten [2]). Farvel [*Vale*].
Fra mit skib Trefoldighed for [ud for] Elfsborg den 30. april anno 1644.
Christian.
Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen [Sehested] til hånde.

Brev 412/5 * 26. Maj 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen er ikke bange for Torstensons Planer; derimod er Laholm let at indtage. Om de berammede Bededage. — Geh. Ark.
Aff dyn skriiffuelse Erfahrer Ieg, huad dii *Interciperede* breffue haffuer hafft at betyde [3]), Huylckit Tostensøn och hans Selskab ochsa uel haffuer y acht, sa uyt skee kan, Mens ieg forbliffuer y ded faste hab til gud y himmelen, som ued, at ieg ingen arsag haffuer uerrit til dette Optog, …
[fortsættes s. 479]
Oversættelse af Brev 412/5
Af din skrivelse erfarer jeg, hvad de *interciperede* [opsnappede, lat. *intercipere*] breve har haft at betyde [3]), hvilket Torstensson og hans selskab også vel har i agt [holder øje med], så vidt ske kan. Men jeg forbliver i det faste håb til Gud i himlen, som ved, at jeg ingen årsag har været til dette optog [dette krigstogt / denne opmarch], …
[fortsættes s. 479]

Fodnoter (s. 478)
[1]) Se ovenfor s. 477 anm. 2.
[2]) Natten efter, at dette brev var skrevet, forlod kongen på grund af den truende fare fra Nederlandene sin stilling for [ud for] Elfsborg (Boeclerus, *Hist. belli Sveco-Danici* s. 117; Slange s. 1236).
[3]) Måske de ovenfor s. 473 omtalte breve.

Side 479

Brev 412/5 (slutning, fortsat fra s. 478)
At hand ochsa *dirigerer* werckit derhen, som ded hannem behageligdt Er.
Dy pladtze, som Tostensøn skal besette och *manutenere* y Holsten och Iudtland, dy erre mig wbekendt. Hand kan Io nu y hans beste floer inted *defendere* ded, hand haffuer y henderne. Laholm at belegre och Indtage Er leet at gørre, Aldenstund man indted haffuer wiildt flii derpa, ymens man kunde flii derpa [1]).
At Bededagen Er saat an den 3, 4 och 5 *Iunij*, fordi at breffuen kam sa siildig fram, ded hugger uel hen [2]), Eptherdi dy ellers inted haffde kund bleffuen holdt, Mens heer pa skybit er dy aldt holden Epther den forrige befahling. *Vale.*
Aff myt skiib Trefoldighed y fleckerøen den 26 *Maj Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.
Oversættelse af Brev 412/5 (slutning)
…at han også *dirigerer* [styrer, retter] værket derhen, som det ham behageligt er.

De pladser [steder], som Torstensson skal besætte og *manutenere* [holde, opretholde, lat. *manutenere*] i Holsten og Jylland, de er mig ubekendte. Han kan jo nu i sin bedste flor [på sit højeste] ikke *defendere* [forsvare] det, han har i hænderne. Laholm at belejre og indtage er let at gøre, alderstund [eftersom] man ikke har villet flii [gøre klar / tage sig af] derpå, mens man kunne flii derpå [1]) [dvs. mens der endnu var tid].
At bededagen er sat an [fastsat] til den 3., 4. og 5. juni, [er] fordi brevene kom så sildig [sent] frem — det hugger vel hen [det går nok an / det gør ikke noget] [2]) — eftersom de ellers ikke havde kunnet blive holdt. Men her på skibet er de allerede holdt efter den forrige befaling. Farvel [*Vale*].
Fra mit skib Trefoldighed i Flekkerøen den 26. maj anno 1644.
Christian.
Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen [Sehested] til hånde.

Brev 413/5 * 14. Juni 1644

Til Korfits Ulfeldt (?).
En Person, som har talt ilde om Bernhard von Waldow, skal arresteres. — Afskr. i Manuskriptsaml. paa Ledreborg, 4., 127.
Epthersom Berndt von waldou [3]) haffuer uerrit heer huos mig Och begerit befahling tiil dig at lade tage y *Arrest* En person, som befiindis y køben:, Som gans groffliig haffuer *deffamerit* hannem, da Eptherdi sagen mig bekendt … [fortsættes s. 480]
Oversættelse af Brev 413/5
Eftersom Bernt von Waldow [3]) har været her hos mig og begæret befaling til dig om at lade tage i *arrest* [arrestere] en person, som befindes [findes] i København, som ganske groveligt [*groffliig*] har *defameret* [bagvasket, æreskrænket, lat. *diffamare*] ham — da eftersom sagen mig bekendt … [fortsættes s. 480]

Fodnoter (s. 479)
[1]) Laholm var allerede 13. maj blevet indtaget af Gustaf Horn, og befalingsmanden Bjørn Ulfeldt havde trukket sig tilbage til Halmstad, medens major Christian Sinklar, der havde kastet sig ind i fæstningen med 500 mand, havde begivet sig til Christianstad (Boeclerus, *Historia belli Sveco-Danici* s. 168 f.; Slange s. 1256).
[2]) Under 2. maj var der udstedt åbne breve om afholdelsen af bededage d. 3., 4. og 5. juni (Sjæll. Tegn. XXVIII, 187).
[3]) Om Bernhard v. Waldow se ovenfor s. 215 f.

Bemærk springet i datering: kongen har forladt Elfsborg og skriver nu fra Flekkerøen (ved Kristiansand, Norge).

Side 480

Brev 413/5 (slutning, fortsat fra s. 479)
Er, at samme waldou y den sag skeer stor wret, da skaldtu lade *Arrestere* samme person, Indtil hand *obligerer* siig at føre sagen ud huoss miig, som den haffuer fat siin begiindelsse. *Vale.* Aff ded Skiib Trefoldighed y Lyster dyb den 14 *Iunij Anno* 1644.
Christian.
Oversættelse af Brev 413/5 (slutning)

[da eftersom sagen mig bekendt] er, at der samme Waldow i den sag sker stor uret, da skal du lade *arrestere* samme person, indtil han *obligerer* [forpligter] sig til at føre sagen frem hos mig, hvor den har fået sin begyndelse. Farvel [*Vale*]. Fra skibet Trefoldighed i Lister dyb [Listerdyb ved Sydnorge] den 14. juni anno 1644.
Christian.

Brev 414/5 ✻ 28. Juni 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Den „Pønitensforagter" (Præsten Jørgen Friis), som sidder fangen paa Blaataarn, skal smeddes i Lænker paa Bremerholm sammen med en af de værste svenske Fanger. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.
Epthersom diig bekendt er, at den *penitens* forachtere Endnu sydder pa ded Blaa tarn aff arsag, at man haffuer haft andiit at tencke pa End pa den skeelm, da Endog der fiindis dy, som formener, at hand med dend Straff, hand haffuer vdstanden, skulle Slippe, Da Eptherdi Ieg Er gandske y den mening, At ieg Sliigdt uden Gud y Himmelens store fortørnelsse indted kan skee (!), da skaldtu befahle, at den samme skelm bliiffuer Smed y Iern huos En aff dy Suenske, som myndtz duer Iblandt alle dy Suenske fanger, som fiindis pa Holmen [1]). *Vale.* Aff Rossenborg den 28 *Iunij Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil Hande.
Oversættelse af Brev 414/5
Eftersom dig bekendt er, at den *pønitens*-foragter [angeren-foragteren; her spottenavn for præsten Jørgen Friis] endnu sidder på det Blå tårn af årsag, at man har haft andet at tænke på end på den skælm — da endog [selv om] der findes dem, som formener [mener], at han med den straf, han har udstået, skulle slippe [fri], da eftersom jeg ganske er af den mening, at jeg [mener at] sligt uden Guds store fortørnelse i himlen ikke kan ske (!) [udgiverens undren over sætningens uklarhed], da skal du befale, at den samme skælm bliver smedet i jern hos en af de svenske, som mindst duer [er ringest] iblandt alle de svenske fanger, som findes på Holmen [Bremerholm] [1]). Farvel [*Vale*]. Fra Rosenborg den 28. juni anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 415/5 ✻ 5. Juli 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Efter at Flaaden er bleven repareret, vil Kongen paa ny gaa mod Fjenden, som siges at ligge i Kieler Fjord. Der trænges til Krudt. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.
[Brevteksten begynder på s. 481.]
Oversættelse af Brev 415/5
[Følger på s. 481.]

Fodnoter (s. 480)
[1]) Jvfr. ovenfor s. 400 f. og 463.

Side 481

Brev 415/5 (fortsat fra s. 480)
Siiden Ieg skreff siist om dy Spiirer och wanger [1]) til at hielpe fladen med, haffuer Gud y himmelen hiiolppen, at ieg med ded, uy haffde ued handen, haffuer bracht fladen saa uyt tiil rette ygen [2]), at ieg nu gaar liige pa fiinden Igen, som Siigis at uerre paa kylerfiiord, huorom Ieg habis at haffue uyshed med gudtz hiielp, inden ieg souer. Saa tylig ieg diid ankommer, da uyl ieg lade dig uyder forsta myn mening om, huis der skal sendis fram til fladens fornødenhed. Krud uyl sendis til fladen. Haffde ieg inted hafft ded krud, som der bleff forordnet til dy fyre halffue kartauer, da haffde ieg inted kundt giiordt dette tog. Man kan inted dømme om dy Suenskis Sundhed, mens ieg habis med Gudtz hiielp, at dy haffuer sa uel hiielp behoff, som uy haffuer. Wor Herre ued best, [huad] [3]) oss tyenligdt Er. *Vale.* Aff myt skiib Trefoldighed Den 5 *Iulij* vnder Femmeren *Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande [4]).

Oversættelse af Brev 415/5 (fortsat)
Siden jeg skrev sidst om de spirer [rundholter] og vanger [1]) [tømmer, der lægges om masten for at styrke den] til at hjælpe flåden med, har Gud i himlen hjulpet, at jeg med det, vi havde ved hånden, har bragt flåden så vidt til rette igen [2]), at jeg nu går lige på fjenden igen, som siges at være på Kielerfjord, hvorom jeg håber at have vished med Guds hjælp, inden jeg sover. Så tidlig [så snart] jeg did ankommer, da vil jeg lade dig videre forstå min mening om, hvad der skal sendes frem til flådens fornødenhed [forsyning]. Krudt vil [skal] sendes til flåden. Havde jeg ikke haft det krudt, som blev forordnet til de fire halve kartover [halvkartover, en kanontype], da havde jeg ikke kunnet gøre dette togt. Man kan ikke dømme om de svenskes sundhed [tilstand], men jeg håber med Guds hjælp, at de har lige så vel hjælp behov [trænger lige så meget til hjælp], som vi har. Vor Herre ved bedst, [hvad] [3]) os tjenligt er. Farvel [*Vale*]. Fra mit skib Trefoldighed den 5. juli under Femern anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde [4]).

Brev 416/5 ✻ 7. Juli 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen har lagt sig med Flaaden i Kieler Fjord ved Christianspris, men Fjenden ligger indenfor denne Fæstning i Retning ad Kiel. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.
Siiden ieg skreff siist, da Er Ieg Epther den Allerhøiiestis welbehag kommen med floden hiid pa fiiorden … [fortsættes s. 482]
Oversættelse af Brev 416/5
Siden jeg skrev sidst, da er jeg efter den Allerhøjestes [Guds] velbehag kommet med flåden hid på fjorden … [fortsættes s. 482]

Fodnoter (s. 481)
[1]) Vange, træ, som lægges om masten for at styrke den (Molbech, *Dansk Ordbog*).
[2]) Efter slaget på Kolberger Heide den 1. juli havde den danske flåde lagt sig for anker ved Femern for at istandsætte den lidte skade (Bruun, *Slaget paa Kolberger Heide* s. 115).
[3]) Det indklamrede ord er indsat efter Langebeks afskrift (i Geh. Ark.).
[4]) Om brevets afsendelse jvfr. Bruun, anf. skr. s. 122.

dette er dagene lige efter søslaget på Kolberger Heide (1. juli 1644), et af de mest kendte øjeblikke i Christian 4.s liv.

Side 482

Brev 416/5 (slutning, fortsat fra s. 481)
ved Christian Pris, Och Endog ieg uel haffde formendt at haffue funden fynden heer, da haffuer ded dog behagiit den Allerhøiieste, at derris store *Coraiise* haffuer iagiit dem Inden for Christianpriis, weyen op tiil kyl [1]), huilckit mig kommer wel tiil Pas, I sønderlighed Eptherdj at Ieg nu inted behøffuer at leede Epther dem y Søen. Huad Gud y Himmelen nu uyder med os pa begge siider uyl haffue forrettit, ded Staar tyl hans Guddommelige Anordning. *Vale.* Aff mit Skiib Trefoldighed den 7 *Iulij Anno* 1644.
Christian.

Oversættelse af Brev 416/5 (slutning)
…ved Christianspris. Og selv om jeg vel havde formodet at have fundet fjenden her, da har det dog behaget den Allerhøjeste, at deres store *courage* [mod, *Coraiise* — af fransk *courage*] har jaget dem ind for Christianspris, vejen op til Kiel [1]), hvilket kommer mig vel til pas, i særdeleshed eftersom jeg nu ikke behøver at lede efter dem i søen. Hvad Gud i himlen nu vil have forrettet [udrettet] med os på begge sider, det står til hans guddommelige anordning [bestemmelse]. Farvel [*Vale*]. Fra mit skib Trefoldighed den 7. juli anno 1644.
Christian.

Brev 417/5 ✻ 12. Juli 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen er misfornøjet med, at han har sendt Henrik Blome og en Lindenov til ham. Flaaden var istandsat, førend Skibet med Tømmer ankom. Kongen haaber at kunne indespærre den svenske Flaade og glæder sig til, at dette vil indvirke paa de nederlandske Gesandters Holdning. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.
Dyn skriiffuelse haffuer ieg aff offuerskencken Emphangen och deraff forstanden, til huad Ende du hannem och denne Lyndenou [2]) haffuer hiidsendt. Sa forholder ieg dig derpa inted, at mig med derris opuartning inted Er tiiendt, Mens ded Er best, at Offuerskencken warer ded, hand haffuer at waare der hiemme och den anden lygesa.
Ded skiib med dy stenger, wanger och anden tømmer-raiise til fladens *Reparation* Er her, Gud uerre loffuit, … [fortsættes s. 483]
Oversættelse af Brev 417/5
Din skrivelse har jeg af overskænken [hofembedsmanden] modtaget og deraf forstået, til hvad ende [formål] du har sendt ham og denne Lindenov [2]) herhid. Så forholder [skjuler] jeg dig derpå ikke, at jeg med deres opvartning [tjeneste, tilstedeværelse] ikke er tjent. Men det er bedst, at overskænken varer [passer] det, han har at tage vare på derhjemme, og den anden ligeså.
Det skib med de stænger, vanger og anden tømmer-raise [tømmer, forsyning] til flådens *reparation* er her, Gud være lovet, … [fortsættes s. 483]

Fodnoter (s. 482)

[1]) Om de to flåders beliggenhed jvfr. Bruun, anf. skr. s. 138 f. Herefter har den danske flåde ligget ved den yderste spids af fjorden uden for Bülck, medens den svenske ikke har ligget inden for Christianspris, men i farvandet lige øst for denne fæstning.
[2]) Mon den Jakob Lindenov, som 1639–41 og 1643–44 var hofjunker (Grundtvig, *Meddelelser fra Rentekammerarch.* 1872 s. 151)?

Side 483

Brev 417/5 (slutning, fortsat fra s. 482)
ankommen [1]). Ieg haffde dog, Gud uerre loffuit, ymod allis mening flaaden *Repareret* igen, førend samme Skiib ankom, saat Ieg for dessen Ankomst la fynden sa ner, at fynden kan høre myn klocke slaa. Ied (!) setter myn sag tiil den Retferdige dommer y Himmelen, som ued mig ingen Arsag at haffue giuen tiil dette werck. Hans Retferdighed haffuer ochsa iagiit dy Skelmer y Ett hul, saat man inted Epther Mendeskelige fornunft kan anderledis dømme, at, inden uy skiillis heer ad, da ma Endeligen En aff os Bucke. Ded kommer mig, Gud uerre loffuit, tiil Paas, at vdfardten Er sa sneffuer, at der kan Ickun et skiib ga der ud pa gangen.
Wiil gud y himmelen, at Ieg kan holde dem En tydlang der Inde, da faar dy uyst mangel pa aldt ded, dy skall leffue aff.
At dy hollandtske *Ambassadørs* sig y alting sa uel *Accommoderer*, ded Er mig keerdt at fornemme [2]). Gud giiffue, at den ma *continuere* indtil Enden. Dette hul, wor Herre haffuer iagiit dy Suenske Skelmer y, skal suardt hiielpe til, at derris *Accommodation* warer lenger End Ellers. *Vale.* Aff miit skiib Trefoldighed ude pa Reiiden for Christian Priis den 12 *Iulij Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 417/5 (slutning)
…ankommet [1]). Jeg havde dog, Gud være lovet, imod alles mening fået flåden *repareret* igen, førend samme skib ankom, så at jeg før dets ankomst lagde fjenden så nær, at fjenden kan høre min klokke slå. Jeg (!) sætter min sag til den retfærdige dommer i himlen, som ved, at jeg ingen årsag har givet til dette værk [denne krig]. Hans retfærdighed har også jaget de skælme i et hul, så at man efter menneskelig fornuft ikke anderledes kan dømme, at inden vi skilles herad, da må endelig en af os bukke [dvs. bukke under / bide i græsset]. Det kommer mig, Gud være lovet, til pas, at udfarten [udsejlingen fra fjorden] er så snæver, at der kun kan gå ét skib ud ad gangen.
Vil Gud i himlen, at jeg kan holde dem en tidlang [en tid] derinde, da får de visselig mangel på alt det, de skal leve af.
At de hollandske *ambassadører* sig i alting så vel *accommoderer* [indretter sig, føjer sig], det er mig kært at fornemme [2]). Gud give, at det må *continuere* [fortsætte] indtil enden. Dette hul, vor Herre har jaget de svenske skælme i, skal svart [i høj grad] hjælpe til, at deres *accommodation* [imødekommenhed] varer længere end ellers. Farvel [*Vale*]. Fra mit skib Trefoldighed ude på reden for Christianspris den 12. juli anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Fodnoter (s. 483)
[1]) Jvfr. ovenfor s. 481.
[2]) Generalstaterne havde afsendt tre gesandter — Gerard Schaap, Albert Sonck og Joachim Andreae — til Danmark med ordre til at tilbyde mægling. Disse gesandter kom 3. juli til Lappen ombord på

en stor orlogsflåde, der tjente som konvojeskadre for den medfølgende handelsflåde. Det usædvanlig store antal krigsskibe fremkaldte en betydelig misfornøjelse i København, men på forestillinger fra prins Christians og Korfits Ulfeldts side gav gesandterne uden at indhente samtykke fra deres herrer den største del af flåden ordre til at krydse mellem Skagen og Göteborg og ved Norges kyster; kun et ringe antal skibe holdtes tilbage ved Helsingør. De hollandske koffardiskibe betalte også uden indvendinger den sædvanlige sundtold (Slange s. 1272; Fridericia, *Danm. ydre polit. Hist.* II, 421 ff., 427 f.).

Side 484

Brev 418/5 ✻ 14. Juli 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen har erfaret, at den kejserlige Hær er kommen til Meklenborg. Han har givet Admiralerne og Officererne Ordrer for Tilfælde af Kamp og truet dem med Døden, hvis de ikke kæmpe bedre end sidste Gang. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.
Endog ieg y gar skreff dig til med Offuerskencken om uorris tilstand, da haffuer ieg dog nu uyllit skriffue med iomfru *Eliisabet* Sophias [1]) dreng, som førde En Eske kysseber hiid, En finger lang. Fraa Rostock haffde uy y gar [2]), at keysserens Army Er y Meckelenborg ankommen [3]), y dag haffuer H: Christoffer wrne skreffuen Iffuer wiind ded samme. Ded Er skødt pa tiiden, om der skal skee nogiit y denne sommer. Den tiid offuerskencken war heer, da la uy smuck neer fiinden, Mens nu Erre wy hinanden saneer, at dy inted kan Røre sig, at man ded io kan see.
Ieg haffde myne Admiraler och derris vnder offiserer om borde och giiorde *ordre*, huorledis dy skal fechte, Naar uy nu skal deran Igen [4]), och giiordt dem stor fortrøstning pa Steegel och hiiul, om dii icke fechter beder, End dy giorde siist. Riigens Admirals truppe lod hannem fechte Ett gaatt stund ganske allene. Mig brugte dy tiil Ett skermbrett ymellom dem och fynden, En aff myne skød mig Igennom fucken, Saat ieg haffuer det Rette … [fortsættes s. 485]

Oversættelse af Brev 418/5
Selv om jeg i går skrev til dig med overskænken om vores tilstand, da har jeg dog nu villet skrive med jomfru Elisabeth Sophies [1]) dreng, som førte en æske kysseber [kirsebær] hid, en finger lang. Fra Rostock havde vi i går [efterretning om] [2]), at kejserens armé er ankommet i Mecklenburg [3]); i dag har hr. Christoffer Urne skrevet Iver Vind det samme. Det er skudt på tiden [det haster / afhænger af tiden], om der skal ske noget i denne sommer. Den tid overskænken var her, da lå vi smukt nær fjenden, men nu er vi hinanden [så] nær, at de intet kan røre sig, uden at man jo kan se det.
Jeg havde mine admiraler og deres underofficerer ombord og gjorde *ordre* [befaling] om, hvorledes de skal fægte, når vi nu skal deran igen [4]), og gjorde dem stor fortrøstning [lovede dem eftertrykkeligt] på stejle og hjul [henrettelse ved rejle og hjul], om de ikke fægter bedre, end de gjorde sidst. Rigens admirals [Jørgen Vinds] trop lod ham fægte en god stund ganske alene. Mig brugte de til et skærmbræt [dækning] imellem dem og fjenden; en af mine skød mig igennem fokken [forreste sejl], så at jeg har den rette … [fortsættes s. 485]

Fodnoter (s. 484)
[1]) Christian 4.s uægte datter med Vibeke Kruse; hun ægtede 1648 Klavs v. Ahlefeldt.
[2]) Her mangler ordet: Efterretning eller lign.

[3]) General Gallas, der i slutningen af maj var brudt op fra Böhmen med den til Danmark bestemte hjælpehær, kom i juli til Mecklenburg, hvorfra han rykkede frem til Holsten (Fridericia, *Danm. ydre polit. Hist.* II, 395, 401).
[4]) Den under 13. juli udfærdigede „Ordinans" er trykt hos Bruun, *Slaget paa Kolberger Heide* s. 135 f.

Side 485

Brev 418/5 (slutning, fortsat fra s. 484)
Selskab at dragis med [1]). Naar wiinden springer om, da faar ieg myne Naboer tiil geest. Gud giiffue liicke der til, at uy kan *tractere* dem, Epther som forskyldt Er. *Vale.* Aff mit Skiib Trefoldighed uden for Christianpriis den 14 *Iulii Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 418/5 (slutning)
…selskab at drages med [dvs. jeg har fokken som passende selskab at slås med — en spøgefuld hentydning til, at han blev såret, mens han stod ved fokken] [1]). Når vinden springer om, da får jeg mine naboer til gæst [dvs. så kommer fjenden på besøg]. Gud give lykke dertil, at vi kan *tractere* [beværte, traktere — her ironisk: give dem en ordentlig medfart] dem, efter som forskyldt er [som de har fortjent]. Farvel [*Vale*]. Fra mit skib Trefoldighed uden for Christianspris den 14. juli anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 419/5 ✻ 23. Juli 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen haaber, at den indespærrede svenske Flaade maa faa et svært Knæk, og at han da med sin Flaade og nogle tusind Mand skal kunne gaa mod de svenske Skjær. Han sender en Del Penge. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4, 439.
Epthersom ded lader sig ansee, at *moles belli* y Sommer mest y disse kuarter siig uil lade finde, aldenstund den Suenske flade heer aff mig opholdis, och tostesøn siigis ochsa sig med syn armej her y negden uylle *retirere* [2]) aff Mangel for *Viueres* [3]) pa dii steder, hand nu ligger. Huad for middel tostensøn nu formener at faa her til syn Armej och fladen, ded seer ieg Inted. Fladen uil sto En stor Euentyr ud, førend den Naar Suerrig ygen. Den Allerhøiieste, som haffuer iagit dy skelmer y dette hul, hand ued best, huad dem framybeder mest tiiendligdt Er. Bekommer den Suenske flaade heer Et stød, som den med Gudtz hielp gør, da uyl der tenckis pa Middel tiil *proui-* … [fortsættes s. 486]

Oversættelse af Brev 419/5
Eftersom det lader sig anse [ser ud til], at *moles belli* [krigens tyngde, lat.] i sommer mest i disse kvarterer [egne] vil lade sig finde, alderstund [eftersom] den svenske flåde her opholdes [holdes tilbage] af mig, og Torstensson også siges her i nærheden at ville *retirere* [trække sig tilbage] med sin armé [2]) af mangel på *viveres* [proviant, lat.] [3]) på de steder, hvor han nu ligger. Hvad for middel [udvej] Torstensson nu formener [tror] at få her til sin armé og flåden, det ser jeg ikke. Flåden vil stå en stor eventyr [risiko] ud, førend den [kommer] tilbage til Sverige. Den Allerhøjeste, som har

jaget de skælme i dette hul, han ved bedst, hvad dem fremmerbeder [fremover] mest tjenligt er. Bekommer [får] den svenske flåde her et stød, som den med Guds hjælp gør, da vil der tænkes på middel [udvej] til proviant- [proviantering] … [fortsættes s. 486]

Fodnoter (s. 485)
[1]) Om Christian 4.s misfornøjelse med skibenes holdning under slaget på Kolberger Heide se Bruun, anf. skr. s. 65 f., 121 f.
[2]) Torstenson samlede på denne tid sine rundt om på halvøen spredte troppekorps, først ved Gottorp og derefter ved Rendsborg, for at kunne møde general Gallas (Fridericia, anf. skr. II, 402).
[3]) Efter Langebeks afskrift (i Geh. Ark.), medens den ellers i teksten fulgte har: *viuens*.

Side 486

Brev 419/5 (slutning, fortsat fra s. 485)
-*ant*, at man herfra kan med nogle tussind mand gaa liige ind ad dy Suenske Skeer, huorom Ieg dig tilforn haffuer skreffuit. Der haffuer uel inted y nogle hundriit Aar leiien thuende *potentaters* flaader, som fiinder uar, sa ner huos hinanden, som disse gør. Haffde al werden uyldt sagdt mig, at dy Bernhiitter haffde skuldt løbe y ded huul, da haffde ieg ded inted kund indbilde mig sliigdt. Der findis herhuos 500 Rossenobler, for huilcke mig skal med denne breffuisser tilskickis anden miindt. Dii 300 daler, som her huos findes, skal Stalmeisteren tilskickes, som aff Iffuer wiind Erfahrer, huor til dy skal anuendis. *Vale.* Aff mit Skiib Trefoldighed den 23 *Iulij Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 419/5 (slutning)
[proviant-]ering, at man herfra kan med nogle tusind mand gå lige ind ad de svenske skær, hvorom jeg dig tilforn [tidligere] har skrevet. Der har vel ikke i nogle hundrede år, ligeledes to *potentaters* [magthaveres, herskeres] flåder, som fjender var, ligget så nær hos hinanden, som disse gør. Havde al verden villet sagt mig, at de bernhitter [Torstenssons/Bernhardinernes folk — dvs. de svenske] skulle løbe [søge] ind i det hul, da havde jeg ikke kunnet indbilde mig sligt.
Der findes herhos [vedlagt] 500 rosenobler [en guldmønt], for hvilke mig med dette brevviser [brevbud] skal tilskikkes [tilsendes] anden mønt. De 300 daler, som her hos findes, skal staldmesteren tilskikkes, som af Iver Vind erfarer, hvortil de skal anvendes. Farvel [*Vale*]. Fra mit skib Trefoldighed den 23. juli anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 420/5 ✻ 25. Juli 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen har ved Hjælp af de hvervede Folk fra Laaland sat sig fast lige overfor Christianspris og haaber derfra at kunne beskyde den svenske Flaade. Der skal sørges for, at de Huse, som ere opstillede bagved Kongens Stald i Kjøbenhavn, gjøres færdige til at kunne sendes til Vands, hvorhen Kongen ønsker det. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.
Eptherdi den Retferdige Gud haffuer iagiit dii Skelmske Suenske ind y ded hul, dy ligger y, och ieg nu y Nat med ded geworben folck aff Laland [1]) haffuer fattit En Pladtz pa ded faste Land tuert

offuer fraa Christianpriis, fra huilcken ieg forhabis at *canonere* samme flade [2]), Saat dy skelmer med Gudtz hielp skal fa ded, dy bør at haffue, … [fortsættes s. 487]

Oversættelse af Brev 420/5
Eftersom den retfærdige Gud har jaget de skælmske svenske ind i det hul, de ligger i, og jeg nu i nat med det hvervede folk fra Lolland [1]) har fattet [indtaget] en plads på det faste land tværs over fra Christianspris, fra hvilken jeg forhåber [håber] at *kanonere* [beskyde med kanoner] samme flåde [2]), så at de skælme med Guds hjælp skal få det, de bør at have, … [fortsættes s. 487]

Fodnoter (s. 486)
[1]) Allerede 6. juli havde kongen givet ordre til at sende 1000 mand af de lolandske folk til ham (Bruun, anf. skr. s. 123; jvfr. Vedel Simonsen, *Jørgen Brahes Levnetsbeskrivelse* s. 79).
[2]) Det var ved Labø på den holstenske kyst, at der blev gjort landgang og anlagt en skanse. Jvfr. Bruun, anf. skr. s. 142 f.

Side 487

Brev 420/5 (slutning, fortsat fra s. 486)
daa skaldtu med stor fliid uerre derom, at dy Husse, som bag myn staal ued køben: Er opsat, kan bliiffue ferdig, saat man dem pa andre steder kan forflytte, och mig lade uyde, ued huad middel ieg kan faa samme Husse pa dii steder tiil wandtz, som ieg dem begerer.
Den Suenske *Admirall* motte giiffue En aff siine Fenger [1]) dertil, at hand inted faat y Sinde at plyndre femmeren och laaland, ty ded brachte hannem y denne *laborint*. *Vale.* Aff myt skiib Trefoldighed den 25 *Iulij Anno* 1644.
Christian.
Naar dy Husse, som om talis, skall forfliittis, da faar dy bliiffue derhuos, som haffuer tømrit dem.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 420/5 (slutning)
…da skal du med stor flid være derom [sørge for], at de huse, som bag min stald ved København er opsat, kan blive færdige, så at man dem på andre steder kan forflytte, og lade mig vide, ved hvad middel [med hvilke midler] jeg kan få samme huse på de steder til vands [ad søvejen], som jeg dem begærer.
Den svenske *admiral* måtte give en af sine fingre [1]) dertil [dvs. det kostede ham dyrt], at han fik i sinde at plyndre Femern og Lolland, thi det bragte ham i denne *labyrint* [*laborint*]. Farvel [*Vale*]. Fra mit skib Trefoldighed den 25. juli anno 1644.
Christian.
Når de huse, som omtales, skal forflyttes, da får de blive [må de have] derhos [med sig] dem, som har tømret dem.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 421/5 ✻ 26. Juli 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen glæder sig over den kejserlige Hærs Nærhed, især da den vil forhindre Svenskerne fra at faa Proviant. Han selv har ved at erobre en Mølle samt paa anden Maade skadet deres Tilførsler.

Den anlagte Skanse skader Fjenden meget. Kongen gjentager sin Klage over Skibenes Holdning under Slaget paa Kolberger Heide og forlanger at høre Ulfeldts Mening om hans Plan efter den svenske Flaades Ødelæggelse at gaa mod Sverig og erobre Elfsnabben. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.

Aff dyn tiener haffuer ieg Emphangen dyn skriiffuelsse och hannem forskiicket til *generall Gallas*, som inted ligger langdt herfra. En del aff hans *armej* ligger y Predtz, som Er thu myl herfra, och uar der et Partj aff dii samme y gaar Nat y kyl och Plyndrede Byen [2]). Samme *Armeij* kan nu best gørre Suensken Affbreck her y Landit, … [fortsættes s. 488]

Oversættelse af Brev 421/5

Af din tjener har jeg modtaget din skrivelse og forskikket [videresendt] ham til general Gallas, som ikke ligger langt herfra. En del af hans armé ligger i Preetz, som er to mil herfra, og var der et parti [en afdeling] af de samme i går nat i Kiel og plyndrede byen [2]). Samme armé kan nu bedst gøre svensken afbræk [skade, afbrud] her i landet, … [fortsættes s. 488]

Fodnoter (s. 487)

[1]) Dvs. fingre; efter Langebeks afskrift (i Geh. Ark.), medens den ellers i teksten fulgte har: *fanger*.
[2]) Om det natlige anfald på Kiel se Boeclerus, anf. skr. s. 152.

Side 488

Brev 421/5 (fortsat fra s. 487)

Tii her kan dy slaaes med hunger, I sønderlighed fladen, som icke haffuer En tønde øll. Kød haffuer dy hafft hidindtil aff Landit, mens liidit brø, Huilckit nu uyl bliiffue Ringer, Nar dy keiisserlige kommer nermer. I Nat fyck ieg Niimøllen [1]) ued kyl Ind, Saat dy inted kan faa Endten Meel Eller Maldt maliit. Ieg haffuer ochsa bekommen den *prouiant*, som bønderne skulle giiffue til fladen. Aff dii fanger, uy fyck y Nat, fornemmis, at *Major Wrangel* bleff med dem, som uylle tiil wandtz vndsette Niimøllen [2]).

Aff ded Batherie, ieg skreff om y gar ued den drabandter, Som Ieg lod legge thuerdt offuer fraa Christianpriis, er den Suenske *Admirall exelent* tilrettit, saat hand med fladen er lagdt ind ad kyler fiiord, huor hand med Gudtz hielp ycke heller skal bliffue glemdt [3]). Riigens *Admirall* Salig satte siit Lyff til som En Erlig Mand [4]), Mens huorledis hans *schadron* stod huos hannem ded bør dii, som den *commanderede*, forsuare. Pross Mundtz *Schadron* [5]) holdte siig icke Ett Haar beder. Dii fleste haffde mig til skermbredt ymellom siig och finden, der uar dy, som skød myt skiib Igennom fucken [6]). Och pa ded du diste bedre kandt rette y myt forrehaffuende, da haffuer ieg uyld lade dig uyde min mening at uerre, At om Gud y Himmelen uil giffue mig lycke tiil, at ieg kand *Ruinere* den Suenske flaade, da uil ieg gaa lige henad Suerrig och bemechtige … [fortsættes s. 489]

Oversættelse af Brev 421/5 (fortsat)

…thi her kan de slås med hunger, i særdeleshed flåden, som ikke har en tønde øl. Kød har de hidindtil haft fra landet, men lidt brød, hvilket nu vil blive ringere, når de kejserlige kommer nærmere. I nat fik jeg Nimøllen [Neumühlen] [1]) ved Kiel ind [indtaget], så at de intet kan få, enten mel eller maltet malt. Jeg har også bekommet [beslaglagt] den *proviant*, som bønderne skulle give til flåden. Af de fanger, vi fik i nat, fornemmes [erfares], at major Wrangel var med dem, som ville til vands [ad søvejen] undsætte Nimøllen [2]).

Af det batteri, jeg skrev om i går ved drabanten, som jeg lod lægge tværs over fra Christianspris, er den svenske *admiral exelent* [fortræffeligt] tilrettet [tilredt, medtaget], så at han med flåden er lagt

ind ad Kielerfjord, hvor han med Guds hjælp ikke heller skal blive glemt [3]). Rigens admiral [Jørgen Vind] salig satte sit liv til som en ærlig mand [4]), men hvorledes hans *eskadron* [*schadron*] stod hos ham, det bør de, som den kommanderede, forsvare. Pros Munds *eskadron* [5]) holdt sig ikke et hår bedre. De fleste havde mig til skærmbræt [dækning] imellem sig og fjenden; der var de, som skød mit skib igennem fokken [6]). Og for at du desto bedre kan rette [indrette] dig i mit forehavende, da har jeg villet lade dig vide min mening at være: at om Gud i himlen vil give mig lykke til, at jeg kan *ruinere* [ødelægge] den svenske flåde, da vil jeg gå lige hen mod Sverige og bemægtige … [fortsættes s. 489]

Fodnoter (s. 488)
[1]) Neumühlen, lidt nordøst for Kiel.
[2]) Det var et falsk rygte, at generalmajor Karl Gustaf Wrangel var falden; men hans angreb på de danske ved Neumühlen havde været forgæves, og han havde måttet trække sig tilbage med tab (Bruun, anf. skr. s. 142).
[3]) Det var på denne dag, d. 26. juli, at den svenske admiral Klas Fleming blev dødeligt såret ved et skud fra Labø skanse (Bruun, anf. skr. s. 145).
[4]) Jørgen Vind var som følge af sine sår i slaget på Kolberger Heide død d. 17. juli i København, hvorhen han var ført på skibet Patientia.
[5]) En liste over Jørgen Vinds og Pros Munds eskadrer og skibschefer findes hos Bruun, anf. skr. s. 34 f.
[6]) Jvfr. ovenfor s. 484 f.

Dette er kongens detaljerede beretning om efterspillet til Kolberger Heide, inkl. Klas Flemings dødelige sår og Jørgen Vinds død.

Side 489

Brev 421/5 (slutning, fortsat fra s. 488)
mig Elsnabelen [1]), som ligger Allerframmist y Skerene, der som man løbber henad Stockholm. Kunde Ieg faa Øl til *Soldaterne* pa En tiid lang, da uylle ieg wel siiden faa Øl fra Lybeck, huor Ieg mener, at man wformerckit kunde gørre *prouision* aff meel och Maldt och tønder, liige som ded skulle tiil Danmarck, ty huad man faar, ded uyl med rede Pening betalis. Huad du nu herom *iudicerer*, ded skaldtu med ded første lade mig wyde. *Vale.* Aff myt Skiib Trefoldighed den 26 *Iulij* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 421/5 (slutning)
…mig Elsnabben [1]), som ligger allerforrest i skærene, der hvor man løber [sejler] hen mod Stockholm. Kunne jeg få øl til *soldaterne* for en tid lang, da ville jeg vel siden få øl fra Lübeck, hvor jeg mener, at man uformærket [ubemærket] kunne gøre *provision* [oplag, forsyning] af mel og malt og tønder, ligesom det skulle til Danmark, thi hvad man får, det vil med rede [kontant] penge betales. Hvad du nu herom *iudicerer* [dømmer, mener], det skal du med det første lade mig vide. Farvel [*Vale*]. Fra mit skib Trefoldighed den 26. juli 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 422/5 ✻ 29. Juli 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen har erfaret Prinsens og Rigsraadets Beslutninger med Hensyn til Malmøs Undsætning. Rigsmarsken bør være ved Hæren og kommandere den i Kongens Fraværelse. Prinsen og Rigsraadet skulle give de nederlandske Gesandter Audiens, men bebrejde dem Generalstaternes Begunstigelse af Sverig. Kongen haaber at kunne forhindre den svenske Flaade fra at komme ud. Ved to Officerers Forsømmelse er Skansen ved Labø bleven tagen af Fjenden. Povl Sehested har derimod besat Neustadt. — Geh. Ark.

Dyn skriiffuelse haffuer Ieg Emphangen och deraff forstanden ded, som [2]) Prindtzen med Riigens Rad med Malmøes befestnings undsetning for gadt haffuer ansiiet [3]), Den Allerhøiieste giiffue dertil syn Nade. Riigens Maars betreffende, da bør hand at lade siig finde huos Riigens *Armej* pa huilckit sted hand kan gørre tyeniste Och y myn frauerrelse Nest Prindtzen den *Commandere* [4]). … [fortsættes s. 490]

Oversættelse af Brev 422/5
Din skrivelse har jeg modtaget og deraf forstået det, som [2]) prinsen med rigens råd [rigsrådet] med Malmøs befæstnings undsætning for godt har anset [3]) [dvs. hvad de har fundet rigtigt vedrørende undsætningen af Malmø]. Den Allerhøjeste give dertil sin nåde. Rigens marsk [Anders Bille] betreffende, da bør han at lade sig finde hos rigens *armé* på hvilket sted han kan gøre tjeneste, og i mit fravær næst [efter] prinsen den [at] *kommandere* [4]). … [fortsættes s. 490]

Fodnoter (s. 489)
[1]) Elfsnabben, havn i skærgården ved Stockholm.
[2]) Ordet er skrevet to gange.
[3]) Gustaf Horn havde fra midten af juni samlet sine tropper i landsbyerne omkring Malmø for at belejre byen.
[4]) Denne bemærkning hænger vistnok sammen med kongens befaling til Anders Bille om med 6000 mand fra Sjælland og Fyn at rykke over til Skåne for at undsætte Malmø (Slange s. 1257).

Bemærk skiftet: kongens opmærksomhed retter sig nu også mod krigen på landjorden (Malmøs belejring, rigsmarsken Anders Bille).

Side 490

Brev 422/5 (fortsat fra s. 489)
Angaendis di hollandtske gesandter, Da haffuer Ieg storligen forundrit mig deroffuer, at dii Icke lenge siiden haffuer begerit ded, Som dii nu begerer, Tii ieg kunde inted *presentere* dem *Audiensen* an.
Nu skal Prindtzen med Riigens Raad giiffue dem *Audiens* pa myne uegne [1]) *cum protestatione*, Att ded er whørliigdt at *presentere* sig tiil at *tractere* friid ymellom thuende Riiger, huoraff dy *fauoriserer* den Ene att Riiste siig ymod den anden *in ipsa tractatione pacis* [2]). Huad tilforn passerit Er, ded kan wndskiildis med Staternis wuydenhed, Mens Nu Indted. Tii huad nu skeer, ded ma skee, fordi at dy formener Miig at haffue en wund sag, Saat dii bør at hiielppe Suensken och inted mig, Der dy dog lenger haffuer kendt mig for En Erliig Herre, End dy haffuer kendt den Suenske Regering for Erliige Regenter. Naar ded kommer til *communication*, daa habiis Ieg med gudtz hiielp, att dii lader siig siige. Ded staar heer, gud uerre loffuit, Endnu uel tiil. Den Suenske flaade

haffuer Endnu Inted kund komme herud, Nu forsøger dii at werppe siig ud, formenendis at faa Lowen fraa Oss [3]). Huad nu derymod skee kan, ded skall med gudtz hiielp indted bliiffue forsommit. Samme flaade haffuer mange siige och liidit at Eede til dem, som tylpas Erre. Prindtzen tog en kompan an y køben: for En *Maior* ued Naff[n] georg Maas med En anden *capitein* Och sende dem offuer tiil Laaland. Der Ieg nu kam hiid, da lod ieg … [fortsættes s. 491]

Oversættelse af Brev 422/5 (fortsat)

Angående de hollandske gesandter, da har jeg storligen [meget] forundret mig derover, at de ikke for længe siden har begæret det, som de nu begærer, thi [så] jeg kunne ikke *præsentere* [tilbyde] dem audiensen an.

Nu skal prinsen med rigens råd give dem *audiens* på mine vegne [1]) *cum protestatione* [med forbehold/indsigelse, lat.], at det er uhørligt [utilbørligt] at *præsentere* sig til at *traktere* [forhandle] fred imellem to riger, hvoraf de *favoriserer* den ene og rejser sig imod den anden *in ipsa tractatione pacis* [netop under selve fredsforhandlingen, lat.] [2]). Hvad tilforn [tidligere] er passeret, det kan undskyldes med Staternes [Generalstaternes] uvidenhed, men nu ikke. Thi hvad nu sker, det må ske, fordi de formener [mener], at jeg har en ond sag [er i uret], så at de bør hjælpe svensken og ikke mig — der de dog længere har kendt mig for en ærlig herre, end de har kendt den svenske regering for ærlige regenter. Når det kommer til *kommunikation* [forhandling, drøftelse], da håber jeg med Guds hjælp, at de lader sig sige [tale til rette]. Det står her, Gud være lovet, endnu vel til. Den svenske flåde har endnu ikke kunnet komme herud; nu forsøger de at varpe [hale, trække] sig ud, formenende [i håb om] at få læen [læsiden, det beskyttede farvand] fra os [3]). Hvad nu derimod ske kan, det skal med Guds hjælp ikke blive forsømt. Samme flåde har mange sæt [slag] og lidt at æde [dvs. lider nød] til dem, som tilpas [nødlidende] er.

Prinsen tog en kompagni an [hvervede et kompagni] i København for [under] en major ved navn Georg Maas med en anden *kaptajn* og sendte dem over til Lolland. Der [da] jeg nu kom hid, da lod jeg … [fortsættes s. 491]

Fodnoter (s. 490)

[1]) Da Christian 4. ikke var i København ved de nederlandske gesandters ankomst d. 20. juli, havde de anmodet om tilladelse til at gå til søs for at træffe kongen; dette var dog blevet afslået, og man enedes nu om, at prinsen skulle modtage dem, hvilket skete d. 17. august (Slange s. 1272 f.; Fridericia, *Danm. ydre polit. Hist.* II, 427 f.).

[2]) Kongen tænker på Louis de Geers flåde.

[3]) Den svenske flåde, der efter Klas Flemings død kommanderedes af Karl Gustaf Wrangel, havde d. 28. juli bevæget sig noget ud øst for Christianspris, men lå dog endnu i Kielerfjord; den 29. juli forhindrede vinden den fra at gå videre (Bruun, anf. skr. s. 147–51).

Hovedtemaet er den diplomatiske strid med Generalstaterne (Nederlandene) og den fastlåste svenske flåde i Kielerfjord.

Side 491

Brev 422/5 (slutning, fortsat fra s. 490)

hendte dem tiil mig [1]) Och befohll dem att gørre En *Batheri* tuerdt offuer fra Christianpriis, aff huilcken man kunde Beskiide flaaden, som uaar krøbben bag Christianpriis. Tyl sliigdt nu at sette y werck bleff hannem *matherialia* tilstillit, Mens den skelm laa der pa femdte dag och rørde ingen *Matherialia*, mens mendte, at bønderne sliigdt skulle gørre, Huorfor fiinden giick paa samme skandtze och Iagede hannem med hans *Companion* med folckiit aff skandtzen [2]). Oberster Liithenandt Pouel seested [3]) haffuer y disse dage hafft god lycke y Nyenstadt, Huor hand haffuer

occuperit Byen och skandtzen Och bekommen aldt ded, som fynden derudi haffuer samliit aff *prouiant* och *Munition*. *Vale.* Aff myt Skiib Trefoldighed den 29 *Iulij Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn til hande.

Oversættelse af Brev 422/5 (slutning)
…hente dem til mig [1]) og befalede dem at gøre et *batteri* tværs over fra Christianspris, af hvilket man kunne beskyde flåden, som var krøbet [søgt ind] bag Christianspris. Til sligt nu at sætte i værk blev ham *materialia* [materialer, lat.] tilstillet [leveret], men den skælm lå der på femte dag og rørte ingen *materialia*, men mente, at bønderne sligt skulle gøre, hvorfor fjenden gik på samme skanse og jagede ham med hans *kompagnon* med folket af [ud af] skansen [2]). Oberstløjtnant Povl Sehested [3]) har i disse dage haft god lykke i Neustadt, hvor han har *okkuperet* [erobret] byen og skansen og bekommet [taget] alt det, som fjenden derudi [dér] har samlet af *proviant* og *ammunition*. Farvel [*Vale*]. Fra mit skib Trefoldighed den 29. juli anno 1644.
Christian.
Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen [Sehested] til hånde.

Brev 423/5 * 30. Juli 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen har af hans Brev erfaret, at Louis de Geers Flaade er i Søen; han vil vende sig imod den, naar han har fulgt den … — [regesten fortsætter på s. 492]
[Brevteksten begynder på s. 492.]
Oversættelse af Brev 423/5
[Følger på s. 492.]

Fodnoter (s. 491)
[1]) Om de lolandske folk jvfr. ovenfor s. 486.
[2]) Den 28. juli var det lykkedes Torstenson og oberst Sack at indtage skansen ved Labø; de danske officerer bleve tagne til fange (Bruun, anf. skr. s. 148 f.; jvfr. Vedel Simonsen, *Jørgen Brahes Levnetsbeskrivelse* s. 79).
[3]) Om oberstløjtnant Povl Sehesteds regiment, der i maj måned var omtr. 2500 mand stærkt, se *Aktstykker t. Oplysn. af Danm. indre Forhold*, udg. af Fyens Stifts literaire Selskab II, 107. — Med hensyn til angrebet på Neustadt kan bemærkes, at kaptajn Movrits Brun på skibet Marekatten og kaptajn Povl Mikkelsen på skibet Postillonen under 22. juli havde fået ordre til at begive sig til Neustadt og bemægtige sig eller ødelægge de derværende svenske skuder (Sjæll. Tegn. XXVIII, 190). Deres erobring af en skude omtales i et brev af 27. aug. (Sjæll. Reg. XXI, 302).

Side 492

Brev 423/5 (fortsat/slutning, fra s. 491)
(Regestens slutning:) …svenske Flaade henad Bornholm. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*
Dyn Skriiffuelse haffuer Ieg y Afften her y Søen bekommen och deraff forstanden *Luis de gerris* 22 skiib at uerre y søen [1]). Saa Erre uy nu tyluercks med den Suenske flaade at *confeiiere* den henad Borrigholm [2]). Naar ded Er skeed, daa uyl ieg med En Party aff myne Skiib med Gudtz hielp gaa

ymod samme *gerris*, Saat ded med Iesu hiielp Ingen Nød skall haffue. *Vale.* Aff myt Skiib Trefoldighed den 30 *Iulij Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 423/5

Din skrivelse har jeg i aften her i søen bekommet [modtaget] og deraf forstået, at Louis de Geers 22 skibe er i søen [1]). Så er vi nu til værks med [i færd med] at *konvojere* [følge/eskortere — her: fordrive] den svenske flåde hen mod Bornholm [2]). Når det er sket, da vil jeg med et parti af mine skibe med Guds hjælp gå imod samme de Geer, så at det med Jesu hjælp ingen nød skal have [gå godt]. Farvel [*Vale*]. Fra mit skib Trefoldighed den 30. juli anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 424/5 * 17. August 1644

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen ønsker, at der skal foretages et Overrumplingsforsøg mod Staden Barth i Pommern, hvor Torstensons Hustru og Børn opholde sig. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Der ligger En kiøbsted y Pommeren ued Søkandten, som hedder Baardt, udj huilcken *Generall* tosstensøns hustrue och Børn sig opholder, huylcken Pladtz Ieg formener uel waar at offuerrumple, om der uaar nogen, som den wylle *attachere* med skuder, som wforwarendis kunde komme pa dem, huorfore du skaldt slaage uore friibøtter sliigdt for, om dy med andris hielp uyl forsøge samme *Antreprisse*. *Vale.* Aff Rossenborg den 17 *Augu: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

Oversættelse af Brev 424/5

Der ligger en købstad i Pommern ved søkanten, som hedder Barth, i hvilken general Torstenssons hustru og børn sig opholder, hvilken plads jeg formener [mener] vel var [værd] at overrumple, om der var nogen, som ville *attachere* [angribe, kaste sig over] den med skuder, som uforvarende [uventet] kunne komme på dem [overraske dem]. Hvorfor du skal slå [foreslå] vore fribyttere [kapere] sligt for, om de med andres hjælp vil forsøge samme *entreprise* [foretagende, fransk]. Farvel [*Vale*]. Fra Rosenborg den 17. august anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Fodnoter (s. 492)

[1]) 9. august passerede de Geers flåde under admiral Martin Thijssen Kronborg; den bestod af 22 orlogsskibe og nogle brandere (Fridericia, anf. skr. II, 428).
[2]) Om flådernes bevægelser den 30. juli se Bruun, anf. skr. s. 152–55.

Bemærk dateringsspringet: fra 30. juli (til søs) til 17. august (Rosenborg) — kongen er nu tilbage i København.

Side 493

Brev 425/5 ✻ 2. Septbr. 1644

Til Frederik Günther.
Han skal tale med Johan Braem om at faa Kirstine Munks Datter Dorothea Elisabeth gift. — Geh. Ark.
Was Ich diir mit Iohan Brahmen zu Reden anbefohlen, dass wiirdt diir zueiiffuels Ohn nit Endtfallen Sein, worauff du weiitther mit selbigem Brahm sollest Reden, ob dii beuuste fru kyrstens tochter in köllen oder anderswo Ein Man beiigesmyrett werden kondte.
Dii Restiirende gelder sollen im mit dem Ersten zugesandt werden.
Udskrift: Friderich gundter zu handen.
[oversat: „Hvad jeg har befalet dig at tale med Johan Braem om, det vil du uden tvivl ikke have glemt, hvorpå du videre med samme Braem skal tale om, hvorvidt den bekendte fru Kirstens [Kirstine Munks] datter i Köln eller andetsteds kunne blive gift med en mand. — De resterende penge skal sendes ham med det første. — Udskrift: Frederik Günther til hånde."]
Oversættelse af Brev 425/5
Brevet er skrevet på tysk (gengivet ovenfor med oversættelse). Kongen minder Frederik Günther om et hverv, han har givet ham: at drøfte med købmanden Johan Braem, om Kirstine Munks datter Dorothea Elisabeth kunne blive gift bort i Köln eller andetsteds. Desuden skal de resterende penge sendes Braem snarest.

Brev 426/5 ✻ 5. Septbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Om Anvendelsen af den nye Rigens Profos. Der skal skaffes nogle Folk til at bære Kongen i hans nye italienske Stol. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.
Memoriall.

1. Epthersom ieg talede med dig y gar om En *generall gewaldiger* att skaffue [2]), da skaldtu tage samme Person med dig op y myn stue med dii beuyste Styrmend, Naar klocken slaar Ny. *Interim* skal hans *Instrumenta* bestillis huos Smidden paa Holmen, och skal den forrige [3]) afftackis.
2. Eptherdj Ieg haffuer Nu lagdt En Italiansk Stoll tiil at lade mig berre udi [4]), daa uyl der danske tølppel … [fortsættes s. 494]
3.

Oversættelse af Brev 426/5
Memorial [huskeseddel, lat.].

1. Eftersom jeg talte med dig i går om en *generalgevaldiger* [øverste militærfoged, af tysk *Generalgewaltiger*] at skaffe [2]), da skal du tage samme person med dig op i min stue med de bekendte styrmænd, når klokken slår ni. *Interim* [imidlertid, lat.] skal hans *instrumenta* [redskaber, lat. — profossens straffe- og bødlerredskaber] bestilles hos smeden på Holmen [Bremerholm], og skal den forrige [3]) aftakkes [afskediges].
2. Eftersom jeg nu har ladet en italiensk stol [en bærestol, portechaise] indrette til at lade mig bære i [4]), da vil der [behøves] danske tølpler [her spøgefuldt/nedsættende: kraftkarle, bærere] … [fortsættes s. 494]

Fodnoter (s. 493)
[1]) Datum er tilføjet af Frederik Günther.

[2]) Jvfr. det følgende brev og brevene af 10. sept., 10. og 16. okt. 1644.
[3]) Sebastian Heussler. Se ovenfor s. 427.
[4]) Dette er vist et af de tidligste tilfælde, hvor bærestole eller portechaiser omtales her i landet. Deres almindeligere brug skriver sig først fra tiden efter 1660, se Werlauff, *Hist. An-* [fortsættes s. 494] …

. Bemærk skiftet fra krigsbreve til hoffets dagligdag: kongens nye bærestol og udskiftningen af rigens profos.

Side 494

Brev 426/5 (slutning, fortsat fra s. 493)
tyl at *mouere* den. Huorfor du skaldt lade lede 8 tystøldrager op her y Byen, som sliigdt kan forrette, huilcke uyl kledis och giørris En uys vnderholding om Maneden. Dii skall med Gudtz hielp uel fortiiene begge slags, inden Aarriit [1]) Endis, saatt dy ingen Nød skall haffue for skørbug. Køben: Slott den 5 *Sep: Anno* 1644.
Christian
Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

Oversættelse af Brev 426/5 (slutning)
…til at *movere* [flytte, bevæge, lat.] den. Hvorfor du skal lade lede [udvælge] 8 øltappere [*tystøldrager* — usikkert ord; formentlig personer, der drager/tapper øl, dvs. kraftige folk, evt. med Langebeks læsning "Lawit"] op her i byen, som sligt kan forrette [udføre], hvilke [skal] klædes og gives en vis underholdning [løn] om måneden. De skal med Guds hjælp vel fortjene begge slags [både klæder og løn], inden året [1]) endes, så at de ingen nød skal have for skørbug [dvs. de får rigelig kost og undgår mangelsygdomme]. Københavns slot den 5. september anno 1644.
Christian
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 427/5 ✻ 6. Septbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Han skal forhandle med en Person ved Navn Roch om hans Ansættelse som Rigens Profos. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Strax eptherad Ieg kam hiid, da talede Ieg med *Commissario* wlfeldt [2]) om hans kuartermeiister, som man formendte at kunde brugis tiil *generall gewaldiger*, Mens ieg forstar aff hannem och andre, at samme Person Er alfor from tiil den bestilling och kan huerken skriiffue Eller lesse. Ellers taliis her om En, som Er y køben: och skall uerre diig bekendt, ued naffn Rock [3]), och haffuer Ickun En hand. Sa fremd nu samme Person tyener dertiil, da skaltu lade tale med hannem om samme Leiilighed … [fortsættes s. 495]
Oversættelse af Brev 427/5
Straks efter at jeg kom hid, da talte jeg med *kommissær* Ulfeldt [2]) om hans kvartermester, som man formente [mente] kunne bruges til *generalgevaldiger*, men jeg forstår af ham og andre, at samme person er alt for from [blid, godmodig] til den bestilling og kan hverken skrive eller læse. Ellers tales her om en, som er i København og skal være dig bekendt, ved navn Roch [3]), og har kun én hånd. Såfremt nu samme person tjener [egner sig] dertil, da skal du lade tale med ham om samme lejlighed [stilling] … [fortsættes s. 495]

Fodnoter (s. 494)
(Fortsættelse af fodnote 4 fra s. 493): …tegnelser til Ludvig Holbergs atten første Lystspil s. 418 ff. Jvfr. Brock, *Rosenborg Slot*, 1884, s. 85. Allerede dronning Sophie havde dog en bærestol af jern, som Christian 4. senere lod pynte op og forærede prinsen (Friis, *Saml. t. dansk Bygnings- og Kunsthist.* s. 71). — Jvfr. brevet af 3. novbr. 1644.
[1]) Langebeks afskrift (i Geh. Ark.) har: Lawit.
[2]) Krigskommissarius Knud Christoffersen Ulfeldt.
[3]) Skulle det være den samme som den Peter Roch, der senere på Ulfeldts anbefaling blev resident i Holland, og som er nævnt ovenfor s. 18? Hos Slange s. 1475 kaldes han urigtigt Christian Roch.

Side 495

Brev 427/5 (slutning, fortsat fra s. 494)
och hannem hiidsende, om hand samme bestilling antager [1]). *Vale.* Malmøhus den 6 *Sept: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 427/5 (slutning)
…og sende ham hid, om han antager samme bestilling [stilling] [1]). Farvel [*Vale*]. Malmøhus den 6. september anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 428/5 ✻ 8. Septbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Hestene til Kanonerne skulle hurtigst mulig sendes til Malmø. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Eptherdi man kan Ingenstedtz gaa med armeiien, førend Hesterne til Støckerne kommer hiid offuer, da uyl haffuis y acht, att dy, med ded første skee kan, kommer hiid. *Vale.* Aff Malmøhus den 8 *Septem: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil Hande.

Oversættelse af Brev 428/5
Eftersom man ingensteds kan gå [rykke frem] med armeen, førend hestene til stykkerne [kanonerne, *Støckerne*] kommer herover, da vil [skal] haves i agt [påses], at de, med det første ske kan, kommer hid. Farvel [*Vale*]. Fra Malmøhus den 8. september anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 429/5 ✻ 10. Septbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen er tilfreds med Stillingen ved Malmø. Ulfeldt skal søge at faa en Profos, som har været i Gustav Adolfs Tjeneste, til at antage Posten hos Kongen. Staldmesteren skal indfinde sig med Kongens Heste, og nogle Telte og en Vogn skulle sendes til Malmø. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Wii Erre, Gud uerre loffuit, nu kommen saa uydt med worris *Campering* [2]), att fynden skal lade [3]) staa, som uy staar. Ieg haffuer bracht dii skelmer saa uyt med Støckerne, … [fortsættes s. 496]

Oversættelse af Brev 429/5
Vi er, Gud være lovet, nu kommet så vidt med vores *lejr* [feltlejr, *Campering*] [2]), at fjenden skal lade [os] [3]) stå, som vi står. Jeg har bragt de skælme så vidt med stykkerne [kanonerne], … [fortsættes s. 496]

Fodnoter (s. 495)
[1]) Der blev dog ikke noget af denne persons ansættelse, jvfr. brevet nr. 429.
[2]) Den danske hær havde forskanset sig på nogle højder imellem Malmø og den svenske lejr (Boeclerus, anf. skr. s. 183).
[3]) Her mangler ordet: os.

Bemærk at kongen nu selv er i Skåne (Malmøhus / feltlejren ved Malmø) og fører krig på landjorden mod Gustaf Horns svenske styrke.

Side 496

Brev 429/5 (slutning, fortsat fra s. 495)
at dy Indted tør haffue Rytteriet lenger huos sig y *transementet* [1]), men lagdt ded bag En landsbye. Tiilførselen tiil hans leiier haffuer nu pa En dags tiid eller thu suardt taget aff.
Du skreffuest mig tiil siist om En geualdiger, som skulle uerre y hamborg och haffuer tiiendt kon: Gystaff, Salig Ihuekommelse, med huilcken mig uel uar tiendt, huorfor du skaldt wende dyn fliid an at bringe hannem y myn tiieniste [2]).
Ieg kan inted nocksom forundre mig pa Stalmeisteren [3]), at hand Indted stiiller sig ind med myne heste. Ieg haffuer huercken heste for mig Eller mit folck. Huorfor du faar gørre diit beste, att ieg kand faa ham hiid.
Teldtmageren skaldtu sende hiid med thuende aff dy trinde taffelteldte, som hand haffuer. *Vale.* Aff Malmøhus den 10 *Septem: Anno* 1644.
Christian.
Myn wogn, som ieg pleiier at bruge pa Reiissen, skall sendis heroffuer.
Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

Oversættelse af Brev 429/5 (slutning)
…at de ikke tør have rytteriet længere hos sig i *tranchementet* [løbegraven/forskansningen, af fransk *retranchement*] [1]), men lagt det bag en landsby. Tilførselen [forsyningen] til hans lejr har nu på en dags tid eller to svart [i høj grad] taget af [aftaget].
Du skrev mig til sidst om en gevaldiger, som skulle være i Hamborg og har tjent kong Gustav [Gustav 2. Adolf], salig ihukommelse, med hvilken mig vel var tjent, hvorfor du skal vende din flid an [gøre dig umage] at bringe ham i min tjeneste [2]).

Jeg kan ikke noksom forundre mig på staldmesteren [3]), at han ikke stiller sig ind [indfinder sig] med mine heste. Jeg har hverken heste for mig eller mit folk. Hvorfor du får gøre dit bedste, at jeg kan få ham hid.
Teltmageren skal du sende hid med to af de trinde [runde] taffeltelte, som han har. Farvel [*Vale*].
Fra Malmøhus den 10. september anno 1644.
Christian.
Min vogn, som jeg plejer at bruge på rejsen, skal sendes herover.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 430/5 ✻ 12. Septbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Hvis der er kommet et Forraad af Geværer til Kjøbenhavn, har Kongen ikke noget imod, at de sendes til Jylland til de Folk, som man haaber at kunne rejse der. Der skal ogsaa laves nogle Kanoner til Brug i Jylland. Der skal sendes Krudt til Skaane. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Epthersom Eriick Iull [4]) Er hiid ankommen och holder an Iblandt andit om gewehr til ded folck, som y Iudtland … [fortsættes s. 497]

Oversættelse af Brev 430/5
Eftersom Erik Juel [4]) er ankommet hid og holder an [anmoder] iblandt andet om gevær [våben] til det folk, som i Jylland … [fortsættes s. 497]

Fodnoter (s. 496)
[1]) Trancheerne [løbegravene].
[2]) Han kom ikke, se brevet af 16. okt. 1644.
[3]) Arent v. d. Kuhla.
[4]) Erik Juel til Hundsbæk, f. 1591, landsdommer i Jylland, † 1657 som rigsråd. Om hans og flere adeliges bestræbelser for [fortsættes s. 497] …

Side 497

Brev 430/5 (slutning, fortsat fra s. 496)
formenis at kunde bruges tiil weriie [1]), forregiiffuendis, at der skall werre y køben: ankommen gewehr pa Nogle tussind mand, som hand begerer at ma bekomme til samme Iudtske folckis udriistning, Daa Eptherdj mig om samme gewehr inted bewyst Er, da haffuer ieg derpa inted kund suare, førend ieg aff dig Erfahrer om samme Gewehrs Ankomst. Safremdt nu ded samme Er ankommen, da uyste ieg inted, huortil man ded bedre kunde *amploire* End til samme Iudtske *Expedition*. Dy haffuer ochsa holdt an om nogle *Regimendt*stycker, daa Eptherdj dy Endeligen maa haffue nogle *Regimendt*stycker, daa skall dennem lanis Sex stycker med deris tilbehør.
Heer Er Riinge forrad aff krud huos Armeiien, Huorfor der uyl sendis En temmelig haab krud hiid, ty her forslaar inted En Ringe ting til saa mange *Muskatiirer* och sa mange feldtstycker, och huor man kommer, daa kan man Indted Blodte festningen med krud. Her Er Ickun 30 Centener krud Huoss Armeiien. *Vale.* Malmøhus den 12 *Sep: Anno* 1644.

Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

Oversættelse af Brev 430/5 (slutning)
…formenes [menes] at kunne bruges til værge [1]), foregivende, at der skal være ankommet i Københavnn gevær [våben] til nogle tusind mand, som han begærer at måtte bekomme [få] til samme jyske folks udrustning. Da eftersom mig om samme gevær intet bevidst [bekendt] er, da har jeg derpå intet kunnet svare, førend jeg af dig erfarer om samme gevrs ankomst. Såfremt nu det samme er ankommet, da vidste jeg ikke, hvortil man det bedre kunne *employere* [anvende] end til samme jyske *ekspedition*. De har også holdt an [anmodet] om nogle *regiment*stykker [feltkanoner]; da eftersom de endelig må have nogle regimentstykker, da skal dem lånes seks stykker med deres tilbehør.
Her er ringe forråd af krudt hos armeen, hvorfor der vil [skal] sendes en temmelig hob [betydelig mængde] krudt hid, thi her forslår [rækker] en ringe ting ikke til så mange musketerer og så mange feltstykker [kanoner], og hvor man kommer, da kan man ikke blotte [tømme] fæstningen for krudt. Her er kun 30 centner krudt hos armeen. Farvel [*Vale*]. Malmøhus den 12. september anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 431/5 * 14. Septbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Der maa skaffes 50,000 Rdl. over til Skaane. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Denne breffuisser Er sendt offuer till køben: at hendte dii Penge hiid, som staar y ded Røde kammer, Aldenstund heer Er stor *lamentation* vnder folckit for Penge. Och … [fortsættes s. 498]
Oversættelse af Brev 431/5
Denne brevviser [brevbud] er sendt over til Københavnn for at hente de penge hid, som står i det røde kammer, alderstund [eftersom] her er stor *lamentation* [klage, jammer, lat.] blandt folket for [efter] penge. Og … [fortsættes s. 498]

Fodnoter (s. 497)
(Fortsættelse af fodnote 4 fra s. 496): …Jyllands forsvar i aug. og septbr. se *Aktstykker t. Oplysn. om Danm. indre Forhold*, udg. af Fyens Stifts literaire Selskab II, 114 ff.
[1]) Langebeks afskrift (i Geh. Ark.) har: bringis tiil weie.

Side 498

Brev 431/5 (slutning, fortsat fra s. 497)
Eptherdj Commissarien [1]) formeener siig indted att kunde Rette ud, med mynder hand kan faa 50 tussind daler, som indtid findis y samme kammer, daa faar du att werre derom, saauydt immer skee kan, at den *Summa* Nu strax kan bliiffue *Complet*. Ieg wiil skaffe saa mange Igen aff tollen y Sundit. *Vale.* Malmøhus den 14 *Sept: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

Oversættelse af Brev 431/5 (slutning)

Eftersom kommissæren [1]) formener [mener] ikke at kunne rette ud [afregne, klare det], med mindre han kan få 50 tusind daler, som ikke [altid] findes i samme kammer, da får du at være derom [sørge for], så vidt immer [nogensinde] ske kan, at den *summa* [sum] nu straks kan blive *komplet*. Jeg vil skaffe så mange [penge] igen af tolden i Sundet. Farvel [*Vale*]. Malmøhus den 14. september anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 432/5 * 17. Septbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Om Geværerne, som skulle bruges i Jylland. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4, 438.
Aff dyn skriiffuelse, som mig y gar aff kammerskriffueren [2]) Er tilstillit, haffuer ieg forstanden dyn Mening om ded Gewehr, som dii Iudtske begerer [3]). Mens Eptherdj ieg dem y denne tiid *totaliter* inted kan wndfalde, daa skall dem Offuerlades gewehr paa to tussind mand, dii toe Pardter Musketter och den triidie pardt Piicker. Resten Er *Marselio* befahliit at skaffe dem. *Vale.* Aff Malmøhus den 17 *Sep: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 432/5
Af din skrivelse, som mig i går af kammerskriveren [2]) er tilstillet [overbragt], har jeg forstået din mening om det gevær [de våben], som de jyske begærer [3]). Men eftersom jeg dem i denne tid *totaliter* [helt, lat.] ikke kan undfalde [svigte, afvise], da skal dem overlades gevær til to tusind mand — de to parter [dele] musketter og den tredje part pikker [lange spyd]. Resten er *Marselius* [Gabriel Marselis, den store våbenhandler/leverandør] befalet at skaffe dem. Farvel [*Vale*]. Fra Malmøhus den 17. september anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 433/5 * 19. Septbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen kan ikke bruge to Oberster, som have tilbudt sig til at hverve Folk. — Geh. Ark.
Dyn skriiffuelse, mig ued den gammel Oberste tiilskickit, Er mig tilhande kommen, Ochsa taliit med den … [fortsættes s. 499]

Oversættelse af Brev 433/5
Din skrivelse, mig ved den gamle oberst tilskikket [tilsendt], er mig i hænde kommet, også talt med den … [fortsættes s. 499]

Fodnoter (s. 498)
[1]) Knud Christoffersen Ulfeldt.
[2]) Johan Thomesen, kammerskriver siden maj 1641 (Grundtvig, *Meddelelser fra Rentekammerarch.* 1872 s. 203).

[3]) Jvfr. ovenfor s. 496 f.

Side 498

Brev 431/5 (slutning, fortsat fra s. 497)
Eptherdj Commissarien [1]) formeener siig indted att kunde Rette ud, med mynder hand kan faa 50 tussind daler, som indtid findis y samme kammer, daa faar du att werre derom, saauydt immer skee kan, at den *Summa* Nu strax kan bliiffue *Complet*. Ieg wiil skaffe saa mange Igen aff tollen y Sundit. *Vale.* Malmøhus den 14 *Sept: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

Oversættelse af Brev 431/5 (slutning)
Eftersom kommissæren [1]) formener [mener] ikke at kunne rette ud [afregne, klare det], med mindre han kan få 50 tusind daler, som ikke [altid] findes i samme kammer, da får du at være derom [sørge for], så vidt immer [nogensinde] ske kan, at den *summa* [sum] nu straks kan blive *komplet*. Jeg vil skaffe så mange [penge] igen af tolden i Sundet. Farvel [*Vale*]. Malmøhus den 14. september anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 432/5 ✻ 17. Septbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Om Geværerne, som skulle bruges i Jylland. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4, 438.
Aff dyn skriiffuelse, som mig y gar aff kammerskriffueren [2]) Er tilstillit, haffuer ieg forstanden dyn Mening om ded Gewehr, som dii Iudtske begerer [3]). Mens Eptherdj ieg dem y denne tiid *totaliter* inted kan wndfalde, daa skall dem Offuerlades gewehr paa to tussind mand, dii toe Pardter Musketter och den triidie pardt Piicker. Resten Er *Marselio* befahliit at skaffe dem. *Vale.* Aff Malmøhus den 17 *Sep: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 432/5
Af din skrivelse, som mig i går af kammerskriveren [2]) er tilstillet [overbragt], har jeg forstået din mening om det gevær [de våben], som de jyske begærer [3]). Men eftersom jeg dem i denne tid *totaliter* [helt, lat.] ikke kan undfalde [svigte, afvise], da skal dem overlades gevær til to tusind mand — de to parter [dele] musketter og den tredje part pikker [lange spyd]. Resten er *Marselius* [Gabriel Marselis, den store våbenhandler/leverandør] befalet at skaffe dem. Farvel [*Vale*]. Fra Malmøhus den 17. september anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 433/5 ✻ 19. Septbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen kan ikke bruge to Oberster, som have tilbudt sig til at hverve Folk. — Geh. Ark.
Dyn skriiffuelse, mig ued den gammel Oberste tiilskickit, Er mig tilhande kommen, Ochsa taliit med den … [fortsættes s. 499]
Oversættelse af Brev 433/5
Din skrivelse, mig ved den gamle oberst tilskikket [tilsendt], er mig i hænde kommet, også talt med den … [fortsættes s. 499]

Fodnoter (s. 498)
[1]) Knud Christoffersen Ulfeldt.
[2]) Johan Thomesen, kammerskriver siden maj 1641 (Grundtvig, *Meddelelser fra Rentekammerarch.* 1872 s. 203).
[3]) Jvfr. ovenfor s. 496 f.

Side 500

Brev 434/5 (slutning, fortsat fra s. 499)
til at gørre nogen forandring y den *Accordt*, som mig och hannem om hans vnderholdning Er gangen ymellom [1]), da skaldtu gørre den Anordning, at hand med samme folck bekommer ded, som dy tiil Nøtturft behøffuer.
Och Eptherdj dig bekendt Er at uerrre myn wyllie, at ded, som pa lehnen medgar Pa Prindtzen och hans folck, Skall kordttis y hans genandt, da habis Ieg, at ded ochsa skeer, Tii saframdt ded indted haffues y Acht, da uyl ieg uyde ded huos dig. *Vale.* Malmøhus den 21 *Sep: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

Oversættelse af Brev 434/5 (slutning)
…til at gøre nogen forandring i den *akkord* [aftale, overenskomst], som mig og ham om hans underholdning [underhold] er gået imellem [er indgået] [1]), da skal du gøre den anordning, at han med samme folk bekommer [får] det, som de til nødtørft [fornødenhed] behøver.
Og eftersom dig bekendt er at være min vilje, at det, som på lenet [len-indtægten] medgår på prinsen og hans folk, skal afkortes [fratrækkes] i hans genant [årlige apanage], da håber jeg, at det også sker, thi såfremt det ikke haves i agt [påses], da vil jeg vide det hos dig [holde dig ansvarlig].
Farvel [*Vale*]. Malmøhus den 21. september anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 435/5 * 22. Septbr. 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen giver ham forskjellige Meddelelser angaaende de berammede Bededage, Afholdelsen af Landsting i Sjælland, Gudstjenesten ved Hoffet, en Anmodning fra Hannibal Sehested om at faa en dygtig Officer til sig, samt nogle militære Forhold. Den franske Gesandt maa ikke passere Malmø paa Vejen til de Svenske. — Geh. Ark.

Aff Iffuer wiind haffuer Ieg ygar Emphangen tuende dyne skriffuelse, Huorpa ieg dig inted forholder. Dy bededags breffue sendis nu vnderskreffuen tilbage igen [2]).
Landtztingit y Siieland *interims* uys at holde Er Oluff Brockenhus befahliit ued En skriiffuelse aff Chanseliit, Eptherdi hand Er offuerdragen tiil Siieland [3]). Hoffpredi- … [fortsættes s. 501]

Oversættelse af Brev 435/5
Af Iver Vind har jeg i går modtaget to af dine skrivelser, hvorpå jeg dig intet forholder [skjuler]. De bededagsbreve sendes nu underskrevne tilbage igen [2]).
Landstinget i Sjælland *interims* vis [foreløbig, på interimsbasis] at holde er Oluf Brockenhus befalet ved en skrivelse af kancelliet, eftersom han er overdraget [beskikket] til Sjælland [3]). Hofpræsti- … [fortsættes s. 501]

Fodnoter (s. 500)
[1]) Jvfr. ovenfor s. 287 f.
[2]) Et kongebrev af 22. sept. befalede, at 4., 5. og 6. novbr. skulle være almindelige bededage (Meidell, *Fra Enevældens Dæmring* s. 4). Også i juni holdtes der bededage, s. ovenfor s. 479. I Norge holdtes de 1.–3. oktbr. (Norske Rigsreg. VIII, 331).
[3]) Oluf Brockenhuus, sekretær i det danske kancelli, fik 23. septbr. brev om at sidde landsting i Sjælland i landsdommeren Jørgen Seefeldts fraværelse (Sjæll. Tegn. XXVIII, 215).

Side 501

Brev 435/5 (fortsat fra s. 500)
-*kandten* [1]) betreffende, da brugis [2]) *D:* Peder wynstrup [3]) her til at gørre tieniste bade om Søndagen saoch om vggen, Naar her skall holdis predicken. Pa Hanibal Sestedtz begering Om En dychtig mand hannem at tylordne, som hannem *in militia* kunde *Assistere* [4]), haffuer Ieg Suarit hannem, Mig ingen at kende, Som dertil kunde brugis, Och om sadan En fandtis heer, daa giordis hand heer høyeligen fornøden for mig selffuer at bruge.
Sauydt som ieg kunde mercke aff Offue gedde, da haffuer hand et øiie pa En Skotte, som hedder kyng med tilnaffn [5]), huilcken mig bekendt Er Sauydt, at hand tiiener hue[r]cken heer eller heer, Tii hand Er kommen Ilde fraa alldt ded, hand haffuer hafft y *commando*. Paa ded folck fra fyn thuiffler Riigens Mars Indted, at dy Io snardt styller sig ind, Mens myn mening Er, at ded sker inted Sa snardt [6]). Dy Smaa skiib, som kunde gaa henad fyn och ware pa fynden, dy Erre aldt befahliit Hoffmeisteren att sende fordt.
Den fransøssiske gesandter betreffende, da uar ded aldrig myn mening, at hand skulle tage syn weii tiil finden herfra, Mens fra helsingborre. Endten hand nu tager weiien henad Helsingborre eller henad Lanskrone, da Er … [fortsættes s. 502]

Oversættelse af Brev 435/5 (fortsat)
…[Hofpræsti]kanten [1]) betreffende, da bruges [2]) doktor Peder Winstrup [3]) her til at gøre tjeneste både om søndagen og også om ugen, når her skal holdes prædiken. På Hannibal Sehesteds begæring om en dygtig mand ham at tilordne [tildele], som ham *in militia* [i krigstjenesten, lat.] kunne *assistere* [4]), har jeg svaret ham, mig ingen at kende, som dertil kunne bruges — og om sådan en fandtes her, da gjordes han her højligen fornøden for mig selv at bruge.
Så vidt som jeg kunne mærke af Ove Gjedde, da har han et øje på en skotte, som hedder King til tilnavn [5]), hvilken mig bekendt er, så vidt at han tjener hverken her eller her [dvs. han er ikke i tjeneste noget sted], thi han er kommet ilde [i uenskab] fra alt det, han har haft i *kommando*. På det

folk fra Fyn tvivler rigens marsk [Anders Bille] ikke, at de jo snart stiller sig ind [indfinder sig], men min mening er, at det sker ikke så snart [6]). De små skibe, som kunne gå hen mod Fyn og være på [udkig efter] fjenden, de er alt [allerede] befalet hofmesteren [Korfits Ulfeldt] at sende af sted. Den franske gesandt betreffende, da var det aldrig min mening, at han skulle tage sin vej til fjenden herfra, men fra Helsingborg. Enten han nu tager vejen hen mod Helsingborg eller hen mod Landskrone, da er … [fortsættes s. 502]

Fodnoter (s. 501)
[1]) Jakob Madsen.
[2]) De to sidste ord er skrevne to gange.
[3]) Biskop i Lund. Under krigen havde han taget ophold i Malmø (Wolf, *Encomion regni Daniæ* s. 567).
[4]) En bekendt dygtig hjælper havde Hannibal Sehested i M. Kjeld Stub, hvem han 19. sept. 1644 overdrog direktionen over og inspektionen af landvagterne ved alle passer på grænsen mellem Aggershus len og Sverige (Giessing, *Samling af Jubellærere* III, 1, 314; jvfr. *Norsk militært Tidsskrift* XXXVI, 1873, s. 210 ff.).
[5]) Måske general James King, som 1640 var hos kongen i Holsten (forrige bind s. 368).
[6]) De fynske rigsråder Mogens Kaas, Christoffer Urne, Jørgen Brahe og Henning Valkendorf havde under 15. septbr. fået brev om, at Henrik Rantzaus og Frederik Rantzaus kompagnier straks skulle begive sig fra Fyn til Skåne (Fynske Tegn. V, 289). Jvfr. brevene nr. 436 og 438.

Side 502

Brev 435/5 (slutning, fortsat fra s. 501)
ded lygegodt, Mens heer haffuer hand Indted at bestille [1]). *Vale.* Malmøhuss Den 22 *Septem: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen til hande.

Oversættelse af Brev 435/5 (slutning)
…det ligegodt [lige meget], men her har han intet at bestille [udrette] [1]). Farvel [*Vale*]. Malmøhus den 22. september anno 1644.
Christian.
Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen [Sehested] til hånde.

Brev 436/5 ✻ 28. Septbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Da Fjenden har forladt sin Lejr, har Kongen fulgt ham, men mangler Artilleriheste, Proviant og Ammunition. Naar Oberstlieutenant Povl Sehested kommer med sit Regiment, trænger man ikke til mere Fodfolk, forudsat at Rytteriet gjør sin Pligt. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Imellom torsdag och fredag forgangen [2]) kuyterede fynden siit leiier, Som uy fulde indtil hiid [3]). Wii haffuer nu stor hinder der aff, at Arckeliehestene med derris tøy inted Er ued haanden, huorfor bade Heste och tøy uil strax framskiickis. Ded fynske folck behøffuer man inted sa snardt, Om skøndt Riigens Mars formener inted uden dem at kunde forrettis [4]). Naar man faar Pouel Seested [5])

hiid med Resten af ded gamle *Regiimendt*, daa haabiis ieg med Gudtz hiielp, att uy haffuer fodfolck Nock, wylle Ickun Riitteriit gørre derris, som dii burde. … [fortsættes s. 503]

Oversættelse af Brev 436/5
Imellem torsdag og fredag forgangen [sidst forløbne] [2]) kvitterede [rømmede, forlod] fjenden sin lejr, som vi fulgte indtil hid [3]). Vi har nu stor hinder deraf, at artilleri-hestene med deres tøj [udstyr, seletøj] ikke er ved hånden, hvorfor både heste og tøj vil [skal] straks fremskikkes [sendes frem]. Det fynske folk behøver man ikke så snart, omskønt rigens marsk [Anders Bille] mener, at [det] ikke uden dem kan forrettes [udrettes] [4]). Når man får Povl Sehested [5]) hid med resten af det gamle *regiment*, da håber jeg med Guds hjælp, at vi har fodfolk nok — ville [gid] kun rytteriet gjorde deres [pligt], som de burde. … [fortsættes s. 503]

Fodnoter (s. 502)
[1]) Den franske gesandt de la Thuillerie, der skulle forhandle om fredspræliminærer mellem Danmark og Sverige, besøgte dog kort efter Christian 4. i Malmø, men rigtignok efter først at have været i den svenske lejr (Fridericia, anf. skr. II, 442 og brevene nr. 440 og 441).
[2]) 26. og 27. septbr.
[3]) Gustaf Horn satte ild på sin lejr for Malmø og brød op til landsbyen Opager i nærheden af Lund. Christian 4. fulgte efter, men hindredes i sin fremrykning ved fjendens rytteri og artilleri (Slange s. 1258).
[4]) Jvfr. ovenfor s. 501.
[5]) Jvfr. ovenfor s. 491.

Side 503

Brev 436/5 (slutning, fortsat fra s. 502)
Ded *prouiandt*, *item* krud och lundter, du skreffuest siist at uerre framskiicket, Er indted ankommen, Som man dog Endeligen maa haffue. *Vale.* Allerupgard [1]) den 28 *Septem: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hofmeister till hande.

Oversættelse af Brev 436/5 (slutning)
Det *proviant*, *item* [ligeledes, lat.] krudt og lunter, du skrev sidst var fremskikket [afsendt], er ikke ankommet, som man dog endelig [absolut] må have. Farvel [*Vale*]. Allerupgård [1]) den 28. september anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 437/5 ✻ 1. Oktbr. 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen ser ikke gjerne, at Prins Christian kommer tilbage til Hæren, især hvis hans Gemalinde skulde følge med, thi Forholdene ere for daarlige til, at han kan taale Opholdet. Kongen kan ikke give noget Svar paa det Brev, som Oluf Parsbergs Tjener har bragt fra Rusland. — Geh. Ark.
Epthersom Prindtzen stackit siiden drog fra Malmø offuer til københagen, sammestedtz at lade sig *Curere* [2]) och siiden sig igen til *Armeiien* at forføiie, Da Eptherdi Ieg inted Seer, huad hand heer kan

vdrette, ysønderlighed om hans gemahl skulle komme med, ty her findis icke Et hus, som der Er uynduer eller dørre y. I ded huss, ieg Nu ligger y, derudi findis huercken dørre eller uynduer, och lofftiit ded Er lagdt tiil offuer myn seng med løsse fiielle, som erre brudt andenstedtz fra. Folckiit tiil hest och fodtz staar under aben hymmel bade dag och Natt, Saat Ieg uil ingen skiild haffue, om hannem och hans gemahll derudoffuer kommer nogit tiil. S[k]ulle *Docterens* [3]) *Cuur* inted holde faast, Och Prindtzen skulle befalde med hans … [fortsættes s. 504]

Oversættelse af Brev 437/5
Eftersom prinsen [den udvalgte prins Christian] for kort tid siden drog fra Malmø over til København for sammesteds at lade sig *kurere* [2]) og siden igen at forføje sig til *armeen* — da eftersom jeg ikke ser, hvad han her kan udrette, i særdeleshed om hans gemalinde skulle komme med, thi her findes ikke ét hus, som der er vinduer eller døre i. I det hus, jeg nu ligger i, derudi findes hverken døre eller vinduer, og loftet, det er lagt til [dækket] over min seng med løse fjæle, som er brudt andetsteds fra. Folket til hest og fods står under åben himmel både dag og nat, så at jeg vil ingen skyld have, om ham og hans gemalinde derudover kommer noget til [hvis de skulle blive syge]. Skulle doktorens [3]) *kur* ikke holde fast [have varig virkning], og prinsen skulle befinde [sig] med hans … [fortsættes s. 504]

Fodnoter (s. 503)
[1]) Allerup (nu Alnarp), liggende en lille mil nordøst for Malmø, tilhørte Gunde Rosenkrands.
[2]) Jvfr. ovenfor s. 499.
[3]) Efter brevet nr. 441 synes denne læge at være kongens livlæge dr. Jakob Fabricius og ikke de to læger, som prinsen ellers benyttede, livlægen Henrik Køster og tyskeren Helvig Dieterich (Ingerslev, *Danmarks Læger og Lægevæsen* I, 291 f.).

Side 504

Brev 437/5 (slutning, fortsat fra s. 503)
forrige suaghed, da uyste ieg inted at *saluere* hannem. Hand er inted wandt tiill dette lau, och mueligdt ded uylle kamme hannem suurdt an Nu att wenne sig dertil [1]), Huorfor du skaldt tale med hannem om samme leiilighed Och ued Marskalcken kørbiidtz [2]) den samme mening lade forsta Princessinden.
H: Oluff Passbergss tiiener holder an Om Suar pa ded breff, hand haffuer bracht mig [3]), Da Eptherdi Ieg seer Indted, huad Ieg kunde suare Endten H: Oluff Eller greffuen selffuer pa ded breff, som Petter Redtz førdte mig, førend Ieg faar nogit fraa Marskalck Penss, som diidhen … [fortsættes s. 505]

Oversættelse af Brev 437/5 (slutning)
…forrige svaghed [sygdom], da vidste jeg ikke at *salvere* [redde, undskylde] ham. Han er ikke vant til dette lav [levevis, kår], og muligt det ville komme ham surt an [falde ham svært] nu at vænne sig dertil [1]), hvorfor du skal tale med ham om samme lejlighed [forhold] og ved marskalken Körbitz [2]) lade prinsessen forstå den samme mening.
Hr. Oluf Parsbergs tjener holder an [venter, anmoder] om svar på det brev, han har bragt mig [3]). Da eftersom jeg intet ser, hvad jeg kunne svare enten hr. Oluf eller greven selv på det brev, som Peter Reedtz førte mig, førend jeg får noget fra marskalk Pentz, som derhen … [fortsættes s. 505]

Fodnoter (s. 504)

[1]) Jvfr. brevet af 23. oktbr. 1644.
[2]) Johan Christoffer v. Körbitz, f. 1612, † 1682. Han var født i Dresden, kom 1634 til Danmark og blev prins Christians hofjunker, rykkede straks efter prinsens bryllup op til kammerjunker og blev 1639 hofmarskalk hos prinsen efter allerede i det foregående år at have bestyret dette embede i nogle måneder. Ved hans senere skæbne, efter at hans herre var død og prinsessen var dragen bort fra Danmark igen, og ved den mærkelige rolle, han spillede i den følgende tid, er der ingen grund til her at dvæle. Se de autobiografiske optegnelser i *Danske Samlinger* 2. R. VI, 279 ff. Jvfr. Fr. Bülau, *Geheime Geschichten u. räthselhafte Menschen* X (Leipz. 1858) s. 117 ff.
[3]) Grev Valdemar Christians rejse til Rusland havde, som bekendt, fået en uheldig udgang. I stedet for at opnå ægteskab med zarens datter var han, da han nægtede at træde over til den græsk-katolske religion, bleven behandlet som fange. De danske gesandter Oluf Parsberg og Sten Bilde havde da sendt gesandtskabssekretæren Peder Reedtz hjem til kongen for at underrette ham om det skete, og, som teksten viser, havde også Oluf Parsberg særlig sendt sin tjener med et brev til kongen. I slutningen af august havde kongen befalet grevens marskalk oberst Adam Heinrich Pentz (om hvem se brevene 1636–40 s. 343), der var vendt hjem til Danmark, at rejse på ny til Moskva for hos zaren at udvirke enten det påtænkte giftermål eller i det mindste grevens frigivelse; hans sendelse førte dog ikke til noget (Slange s. 1289 f.). 14. sept. fik Pentz 125 rdl. til fortæring for sig og sine folk, „imidlertid han her udi byen [København] har forvagtet efter afskeden" (Rentemestr. Regnsk.).

Bemærk den historiske baggrund i fodnote 3: dette handler om den berømte og ulykkelige sag med grev Valdemar Christian (kongens søn med Kirsten Munk) og hans mislykkede frierrejse til zarens datter i Rusland. Serien er sammenhængende t.o.m. s. 504.

Side 505

Brev 437/5 (slutning, fortsat fra s. 504)
sendt Er, da seer Ieg indted, huorledis Ieg kunde skriiffue med gedachte H: Oluff Passbergs tiiener. *Vale.*
Aff Oggerup [1]) den 1 *Octo: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn til hande.

Oversættelse af Brev 437/5 (slutning)
…er sendt, da ser jeg ikke, hvorledes jeg kunne skrive med bemeldte [*gedachte*, ty. "omtalte"] hr. Oluf Parsbergs tjener. Farvel [*Vale*].
Fra Aagerup [1]) den 1. oktober anno 1644.
Christian.
Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen [Sehested] til hånde.

Brev 438/5 ✻ 1. Oktbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Han skal skynde paa, at der sendes Heste og Vogne til Artilleriet over til Kongen, der saa vil blive i Stand til at forfølge Fjenden. Forskjellige Ordrer om Oversendelse af Tropper. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Eptherdi uy Nu, Gud uerre loffuit, haffuer bracht fynden sa langdt, siiden hand kuyterede hans Leyer, att hand ingen Stand uyl holde, Saat man nu uel kunde sette hannum y den Postur, som hand burde att Staa y, haffde man *Artholoriit* forseiit med heste och wogne med tilbehørige tøy, huorfor der skal med fliid driiffues der pa, at man dem kan bliiffue mechtig med det første. Der sendis breff offuer til *Maior* Bauør [2]) och Clauss Sested [3]), som du med Ett uyst bud skaldt fordtskiicke. Naar Pouel Sestedtz folck [4]) ankommer, da skall dy strax sendiis her offuer. Fredrig Randzou [5]) Er nu befahliit at begiiffue siig … [fortsættes s. 506]

Oversættelse af Brev 438/5
Eftersom vi nu, Gud være lovet, har bragt fjenden så langt, siden han kvitterede [rømmede] sin lejr, at han ingen stand [stilling] vil holde, så at man nu vel kunne sætte ham i den positur [stilling], som han burde at stå i, havde man artilleriet forset [forsynet] med heste og vogne med tilhørende tøj [udstyr] — hvorfor der skal med flid drives derpå [arbejdes ihærdigt for], at man dem kan blive mægtig [få fat i dem] med det første. Der sendes brev over til major Bauer [2]) og Claus Sehested [3]), som du med et vist [pålideligt] bud skal fortskikke [afsende]. Når Povl Sehesteds folk [4]) ankommer, da skal de straks sendes herover. Frederik Rantzau [5]) er nu befalet at begive sig … [fortsættes s. 506]

Fodnoter (s. 505)
[1]) Aagerup (nu Åkarp), landsby i Burlev sogn (se det følgende brev) i nærheden af Malmø.
[2]) Generalmajor Frederik Bauer, se ovenfor s. 120, 314.
[3]) Om ham se brevene 1636–40 s. 11.
[4]) Jvfr. ovenfor s. 491.
[5]) Frederik Rantzau til Asdal, søn af Frands R., † 1645. Han havde først deltaget i forsvaret af Landskrone slot og ført befalingen over det rytteri, der lå i Malmø; siden gav Anders Bilde ham sit livregiment til fods (Hans Mikkelsen, *Ligprædiken over Fred. Rantzau*, Kbh. 1647, s. 105; Wolf, *Diarium s. calendarium*, 1648 (Peter Hakes Udg.), s. 595; Slange s. 1386). Jvfr. ovenfor s. 501.

Side 506

Brev 438/5 (slutning, fortsat fra s. 505)
offuer tiil fyn och hendte ded folck offuer, som dy der haffuer samliid, [huorfor] [1]) du [2]) skall uerre hannom behielpelig, Naar hans folck ankommer, att dy kan faa skuder at komme med her offuer.
Vale. Aff Burlou [3]) Prestegard den 1 *Octobris Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

Oversættelse af Brev 438/5 (slutning)
…over til Fyn og hente det folk over, som de dér har samlet, hvorfor [1]) du [2]) skal være ham behjælpelig, når hans folk ankommer, at de kan få skuder at komme med herover. Farvel [*Vale*]. Fra Burlev [3]) præstegård den 1. oktober anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 439/5 ✻ 3. Oktbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Om Oversendelse af Faner fra Tøjhuset, om en Pelskjortel til Kongen og om noget Syltetøj. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Eptherdj dy fleste Regemendter tyl fodtz Erre sledt forsørgit med fehnlyn [4]), da skal mig forstendigis, huor mange fehnlyn der Endnu fyndis pa tøyhussit och aff huad farue, Och saa framdt der fyndis saa mange aff Ett slags, som kan uerre nock tyll Ett *Regimendt* pa 2000 Mand, da skall dy strax hiidsendes. Myn Bundtmager skall se sig om alleuegne, om hand kan spøre [5]) nogle vnge wlle skynd op tyl En kyordtel til mig, pa den gammel Maner giiordt. Saframdt sligge skiind intid Er at bekomme, da skall hand see siig om loss tiil sadan En kyordtel [6]). Tiil samme kyordtell skall Ieg hafue godt … [fortsættes s. 507]

Oversættelse af Brev 439/5
Eftersom de fleste regimenter til fods er slet [dårligt] forsørget [forsynet] med faner [*fehnlyn*, af ty. *Fähnlein*] [4]), da skal mig forstændiges [meddeles], hvor mange faner der endnu findes på tøjhuset [arsenalet] og af hvad farve. Og såfremt der findes så mange af ét slags, som kan være nok til et *regiment* på 2000 mand, da skal de straks hidsendes. Min buntmager skal se sig om alle vegne, om han kan spørge [opspore] nogle unge ulveskind op til en kjortel til mig, gjort på den gamle maner [facon]. Såfremt slige skind ikke er at bekomme [få fat i], da skal han se sig om los [losseskind] til sådan en kjortel [6]). Til samme kjortel skal jeg have godt … [fortsættes s. 507]

Fodnoter (s. 506)
[1]) Det indklamrede ord er tilføjet efter Langebeks afskrift (i Geh. Ark.).
[2]) Således Langebeks afskrift, medens den ellers fulgte har: de.
[3]) Burlev, landsby omtr. ½ mil nordøst for Malmø. — Præst her var M. Hans Andersen Vedel 1625–61 (Cawallin, *Lunds Stifts Herdaminne* I, 390).
[4]) Dvs. faner.
[5]) Således Langebeks afskrift (i Geh. Ark.), medens den ellers i teksten fulgte har: syne.
[6]) 5. nov. 1644 fik buntmageren Jørgen Høyer betaling for 5 ulve, hvormed han havde foret kongens lange kjortler (Rentemestr. Regnsk.).

(s. 505–506; dateret fra Burlev præstegård ved Malmø). Brev 439/5 begynder på s. 506 og fortsætter på **s. 507** (bryder ved *"...skall Ieg hafue godt..."*). Bemærk den karakteristiske blanding: samme brev handler både om krigsmateriel (faner til regimenterne) og om kongens personlige pelskjortel af ulveskind — et typisk træk ved Christian 4.s egenhændige breve.

Side 507

Brev 439/5 (slutning, fortsat fra s. 506)
klede aff mørk Farue. Der skall skaffis ued handen Sex lempelige krucker, huor udj nogit Syldtiit tøy kand føris, tiil huilcke der skall gørris Ett foder och sendis hiid, Naar dy Erre fyldte. *Vale.* Aff Burlø Prestegard den 3 *Octo: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 439/5 (slutning)
…klæde af mørk farve. Der skal skaffes ved hånden seks lempelige [passende] krukker, hvorudi noget syltet tøj [syltetøj] kan føres, til hvilke der skal gøres et foder [en beholder/indpakning] og

sendes hid, når de er fyldte. Farvel [*Vale*]. Fra Burlev præstegård den 3. oktober anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 440/5 * 6. Oktbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Den franske og de nederlandske Gesandter ventes til Kongens Lejr for at forhandle om en Dag til Fredstraktatens Begyndelse. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Den fransøssiske Gesandter kam Igar an y ded Suenske leiier, huor hand bleff vndfangen med den Suenske Løssen, Paa huylcken Man her kunde mercke hans Ankomst. Dy Hollender kam ochsaa an y Malmø, som kommer y dag hiid til mig och begiiffuer siig sa y fyndens leiier. Fransossen drager hen ad Malmø, huorfra hand kommer hiid y Morgen och drager sa til Malmø Igen. I Natt haffde Fransossen En wroelig Natt, ty Ieg lod gørre fynden Larm pa thuende steeder. Huad der bliiffuer *concluderit* om Dagen, Naar tractaterne skall anga, ded uil ieg lade dig forsta [1]). *Vale.* Aff Burle Prestegard den 6 *Octo: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 440/5
Den franske gesandt kom i går an [ankom] i den svenske lejr, hvor han blev undfanget [modtaget] med den svenske løsen [salut, æresskud], hvorpå man her kunne mærke hans ankomst. De hollændere kom også an i Malmø, som kommer i dag hid til mig og begiver sig så i fjendens lejr. Franskmanden drager hen ad Malmø, hvorfra han kommer hid i morgen og drager så til Malmø igen. I nat havde franskmanden en urolig nat, thi jeg lod gøre fjenden larm [angreb/uro] på to steder. Hvad der bliver *concluderet* [besluttet, lat.] om dagen [datoen], når traktaterne [forhandlingerne] skal begynde [*anga*], det vil jeg lade dig forstå [1]). Farvel [*Vale*]. Fra Burlev præstegård den 6. oktober anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Fodnoter (s. 507)
[1]) Om forhandlingerne i Malmø med de la Thuillerie og de nederlandske gesandter om fredspræliminærerne se Fridericia, anf. skr. II, 442. Først 29. oktbr. enedes man om at fastsætte dagen til fredsunderhandlingernes begyndelse til 15. decbr. (anf. skr. II, 446).

Side 508

Brev 441/5 * 6. Oktbr. 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen har modtaget en Meddelelse om Prins Christians Kur; hans egen Forbliven ved Hæren i Skaane er en Nødvendighed. De nederlandske Gesandter have været hos Kongen samme Dag, og den franske Gesandt ventes den følgende Dag. — Geh. Ark.

Dyn skriiffuelse Er mig til hande kommen, huorudi du lader mig forsta *D: fauoritij* [1]) mening om Prindtzens *Cur* Saoch hans betenckende, om Prindtzen y dette lau sig lenge wylle Opholde.
Myn person betreffende, Da ued gud, at om Ieg uden fahre kunde uerre herfra, da uar ieg megiit helder hiemme, Mens Ieg seer huerdag for myne Øiien, huorledis ded uylle ga mig och Riigit, Om dy gadtfolck heer skulle Raade siig selffuer. Man kan *me presente* Neppeligen haffue ded aff dem, som man bør at haffue, End at sige, huad man haffde aff dem at foruendte, Naar dii radde sig selffuer.
Dy gesandter Erre Nu, gud uerre loffuit, ankommen, Den Ene ygennom fyndens leiier, dy andre tyl Malmø. Dii hollandtske haffuer ueriit heer ydag och dragen y fyndens leiier, y acht och mening att dy ymorgen uyl derfra henad Malmø Igen. Den fransøssiiske drager ydag henad Malmø och kommer hiid ymorgen, dog inted att bliiffue heer, mens strax at forføiie sig tilbage Igen [2]). *Vale.* Aff Burle Prestegard den 6 *Octo: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn til hande.

Oversættelse af Brev 441/5
Din skrivelse er mig i hænde kommet, hvorudi du lader mig forstå doktor Fabricius' [1]) mening om prinsens *kur* og også hans betænkende [vurdering], om prinsen i dette lav [disse kår] sig længe ville opholde.
Min person betreffende, da ved Gud, at om jeg uden fare kunne være herfra, da var jeg meget hellere hjemme. Men jeg ser hverdag [dagligt] for mine øjne, hvorledes det ville gå mig og riget, om de godtfolk her skulle råde sig selv [rådede sig selv]. Man kan *me presente* [med mig til stede, lat.] næppelig have det af dem, som man bør at have, end sige [endsige], hvad man havde af dem at forvente, når de rådede sig selv [når jeg ikke er til stede].
De gesandter er nu, Gud være lovet, ankommet — den ene igennem fjendens lejr, de andre til Malmø. De hollandske har været her i dag og draget i fjendens lejr, i agt og mening [med den hensigt], at de i morgen vil derfra hen mod Malmø igen. Den franske drager i dag hen mod Malmø og kommer hid i morgen, dog ikke at blive her, men straks at forføje sig tilbage igen [2]). Farvel [*Vale*]. Fra Burlev præstegård den 6. oktober anno 1644.
Christian.
Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen [Sehested] til hånde.

Fodnoter (s. 508)
[1]) Dvs. Fabricius. Jvfr. ovenfor s. 503 og brevet nr. 442.
[2]) I et brev fra kongens lejr af $^{6}/_{16}$ oktbr. beder Ditlev Reventlov de la Thuillerie om, at han vil møde Christian 4. i Malmø i stedet for i lejren (Udenrigsministeriets Arkiv i Paris).

To tråde løber sammen her: prins Christians sygdom/kur (behandlet af livlægen dr. Fabricius) og de indledende fredsforhandlinger med de nederlandske og franske gesandter. Kongens personlige bemærkning — at han hellere var hjemme, men må blive hos hæren, fordi tingene ellers går galt — er karakteristisk.

Side 509

Brev 442/5 ✻ 8. Oktbr. 1644

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen har givet Pros Mund Ordre til at blive længere Tid i Søen end oprindelig befalet af Hensyn til de Geers Flaade. Kongen holder paa Christiansstad som Mødested for Fredsforhandlerne og fordrer Sikkerhed for de Kommissærer, han vil sende; han haaber paa en Forandring i Sverig, hvis der tilstøder dette Rige en Ulykke i Krigen. — Geh. Ark.
Aff dyn skriiffuelse haffuer ieg forstanden *Fabritij Iuditium* om Prindtzens *Cur*. Om dii suenske hollender haffuer Ieg skreffuit Pros Mund tiil, at hand dem til gefallen skall bliiffue nogiit lenger ude, end som den første order uar [1]).
Wy dragis nu stiifft om Pladtzen, som *tractaterne* skal forretagis, Mens ieg bliiffuer ued Christianstad [2]). Den største *disputation* uil uerre Om forseckring paa derris persohner, som pa myne uegne skall *tractere*, Aldenstund ded er inted Niit, att brendt baarn skiier Ilden. Der fyndis dy, som mener, att [3]) dermed giiffuer arsag, at dy begerer dedsamme aff mig, Mens Ieg suarer derpa, Att naar dy kan beuysse mig sliigdt offuer, som Ieg kan beuysse dem offuer [4]), da haffde dy stor rett til, at dy bege[re]de ochsa sliigdt aff mig. Ieg haffuer begerit aff gesandterne, at dy uylle *Cauere* derfor, mens dy sagde, sig … [fortsættes s. 510]

Oversættelse af Brev 442/5
Af din skrivelse har jeg forstået *Fabricius' judicium* [dr. Fabricius' vurdering] om prinsens *kur*. Om de svenske hollændere [dvs. de Geers hollandske flåde i svensk tjeneste] har jeg skrevet Pros Mund til, at han dem til gefald [til føje] skal blive noget længere ude, end som den første ordre var [1]).
Vi trættes [strides, *dragis*] nu stivt [heftigt] om pladsen [stedet], hvor *traktaterne* [forhandlingerne] skal forrettes, men jeg bliver ved Kristianstad [2]). Den største *disputation* [uenighed] vil være om forsikring [sikkerhedsgaranti] på deres personer, som på mine vegne skal *traktere* [forhandle], alderstund [eftersom] det ikke er nyt, at brændt barn skyr ilden. Der findes dem, som mener, at [3]) [jeg/man] dermed giver årsag [anledning] til, at de begærer det samme af mig; men jeg svarer derpå, at når de kan bevise mig sligt over [dvs. bevise noget lignende imod mig], som jeg kan bevise dem over [4]), da havde de stor ret til også at begære sligt af mig. Jeg har begæret af gesandterne, at de ville *kavere* [garantere, stå inde, lat. *cavere*] derfor, men de sagde, sig … [fortsættes s. 510]

Fodnoter (s. 509)
[1]) Pros Mund havde 17. septbr. fået ordre til med 17 skibe at holde sig mellem Femern og Lolland for at hindre de Geers flåde fra at gøre angreb på de danske øer (Garde, *Den dansk-norske Sømagts Historie 1535–1700* s. 205).
[2]) I modsætning til Christian 4. ønskede de svenske, at fredsmødet skulle afholdes på et sted mellem Laholm og Halmstad (Slange s. 1280).
[3]) Her mangler ordet: jeg, eller: man.
[4]) Kongen sigtede herved særlig til de hindringer, som Torstenson havde lagt Just Høg i vejen, da han ved krigens udbrud vendte tilbage fra Osnabrück til Danmark (Fridericia, anf. skr. II, 395, 442).

Emnet er forberedelserne til fredsforhandlingerne: uenighed om mødested (kongen holder på Kristianstad, svenskerne vil have et sted mellem Laholm og Halmstad) og især spørgsmålet om sikkerhedsgaranti (frit lejde) for de danske forhandlere — hvor kongen henviser til Torstenssons tidligere chikane af Just Høg. S

Side 510

Brev 442/5 (slutning, fortsat fra s. 509)

sligd uden derris *principalers consens* inted kunde gørre [1]). Dedsamme uyl giiffue nogen ophold y sagen, Mens ded Er tyd, at man seer siig for ded beste, gud y himmelen uyl giiffue syn Nade tiil. Den fransøssiske gesandter sagde y fortroend til Reuendtlou, att man Inden sex vgger skulle spørre wuiderlige (?) tyding aff Suerrig.
Der Er ingen thuiffuel paa, at om dy skulle haffue den ringiste vlycke y marcken, att man skulle høre En stor forandring der y landit [2]). *Vale.* Aff kuarterit den 8 *Octo: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen till hande.

Oversættelse af Brev 442/5 (slutning)
…sligt uden deres *principalers consens* [herrers/opdragsgiveres samtykke, lat.] intet kunne gøre [1]). Det samme vil give nogen ophold [forsinkelse] i sagen, men det er tid, at man ser sig for det bedste; Gud i himlen vil give sin nåde til.
Den franske gesandt sagde i fortrolighed til Reventlow, at man inden seks uger skulle spørge [høre] mærkelige (?) tidender fra Sverige.
Der er ingen tvivl på, at om de [svenskerne] skulle have den ringeste ulykke i marken [på slagmarken], at man skulle høre en stor forandring der i landet [2]). Farvel [*Vale*]. Fra kvarteret den 8. oktober anno 1644.
Christian.
Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen [Sehested] til hånde.

443/5 ✻ 10. Oktbr. 1644 [3])

Udkast til en Instrux for Rigens Profos. Kongen vil i de nærmeste Dage rykke frem mod Fjenden. — Geh. Ark.
Vnser Reiix gewaldiger Soll

1. Fiir allen dingen godt vndt dii Erbarkeiit In acht haben vndt dii Soldaten zu Ross vndt fuss dahiin haldten, das sii Ihr gebedt abendt vndt morgen nit verseumen. Dy sich in Suehren, fluchen vndt gotteslesterung belystigen, dy soll er myt Eyssen vndt banden Erst straffen vndt folgen miit dem gaalgen straffen. … [fortsættes s. 511]

[oversat: „Vor rigens gevaldiger [militærfoged] skal:

1. Frem for alting have Gud og ærbarheden i agt og holde soldaterne til hest og fods dertil [til], at de ikke forsømmer deres bøn aften og morgen. De, som forlyster sig i sværgen, banden og gudsbespottelse, dem skal han først straffe med jern og bånd [lænker] og fremdeles [dernæst] straffe med galgen."]

Oversættelse af Brev 443/5
Dette brev er kongens egenhændige tyske udkast til en instruks (tjenesteforskrift) for rigens profos/gevaldiger — den øverste militærfoged. Den er skrevet på tysk (gengivet ovenfor med oversættelse). Den første artikel fastslår, at gevaldigeren frem for alt skal værne om gudsfrygt og ærbarhed i hæren: soldaterne til hest og fods skal holdes til bøn aften og morgen, og den, der forlyster sig med at sværge, bande og bespotte Gud, skal først straffes med lænker og siden med galgen. Teksten fortsætter på næste side.

Fodnoter (s. 510)
[1]) Da Christian 4. ikke kunne sætte dette ønske igennem, forlangte han, at ikke alene formynderregeringen, men også dronningen og alle de svenske rigsråder skulle underskrive

lejdebrevene for de danske kommissærer til fredsmødet (Fridericia, anf. skr. II, 442 f. og brevet af 13. oktbr.).
[2]) Om Axel Oxenstjernas stilling og partiforholdene i Sverige på dette tidspunkt jvfr. Odhner, *Sveriges inre historia under drottn. Christinas förmyndare* s. 123 ff.
[3]) Philip Julius Bornemann har uden på brevet skrevet: „In Feltlagher zue Buerlöff Den 10 Octob. anno 1644."

Side 511

Brev 443/5 (fortsat fra s. 510)

2. Keyne frauens, ohne Eheweiiber, sollen beii der *Armej* geduldet werden, sii mugen dan vndter dem tyttell weskersken oder kychesten Beii hohen oder Niidrigen gefunden werden.
3. Niihmandt, Er seii auch wer Er wolle, soll Er auszureiithen Ohne Order verstatten, sondern diiselbe, so den vndthertanen das geringesten leiid zufiigen werden, dii soll Er ohn weiiteren *proces* hangen lassen.
4. Dii gefangen soll Er in acht haben, das Niihmandt beii sii ohne express befehll dehren, so darum mussen befragdt werden, kommen kan. Dy gefangen, wohran Er zueiffuel traget, das sii nit genuncksam beii dem klaudittigen [1]) können verwahrett werden, dy soll Er beii zeiitten von sich in besserer verwahrung thun.
5. Er soll gutte achtung haben anff dii Soldathen zu Ross vndt fuus, das sii keiine zusammenkomst haldten An Eiinigem Ordt, Es seii auch wor ess wolle, vndt so balde Er Ess inne werd, so soll Er diiselbe nit allein beii dem kopphe nemmen lassen, Sondern auch dem *generall* oder dem, der in dessen Pladtz *commandiret*, wyssen lassen, aufdas solches bei zeiiten kan [2]) in acht genommen werden.
6. (!) Auff dy Marketenter soll Er fleiissig acht geben, das sii dii Soldaten nit Skynden mit wbersetzung [3]) der *Viueres*, vndt was beii ihnen zu kauffe Ist, wass den wnthertanen im lande gestolen oder abgenommen wiirdt, das sollen dii Markotenter nit annehmen oder Ihn [4]) verwahrung haben. Wass herkommens ist, das sollen sii dem gewaldiger zu geben skuldig sein.
7. Er soll *inspection* haben miit dem Rumormeiister [5]), … [fortsættes s. 512]

[oversat,
2. „Ingen kvinder, uden ægtehustruer, må tåles ved hæren; skulle de findes under titel af vaskersker eller kokkersker hos høje eller nedrige [dvs. uanset rang], [straffes det].
3. Ingen, han være også hvem han vil, må han [gevaldigeren] tillade at ride ud [på plyndringstogt] uden ordre; men de, som tilføjer undersåtterne den ringeste skade, dem skal han uden videre proces lade hænge.
4. Fangerne skal han have i agt, så at ingen hos dem uden udtrykkelig befaling [tør], da de derfor må afhøres [forhøres], kan [komme]. De fanger, om hvem han nærer tvivl, at de ikke tilstrækkeligt kan bevogtes hos slutteren [bøddelknægten, *klaudittigen*] [1]), dem skal han i tide tage fra sig og sætte i bedre forvaring.
5. Han skal have god agt på soldaterne til hest og fods, at de ikke holder nogen sammenkomst på noget sted, det være også hvor det vil; og så snart han bliver det var, skal han ikke alene lade det gribe an [tage fat på det], men også lade generalen eller den, der kommanderer i hans sted, det vide, for at sligt i tide kan tages i agt.
7 (!). På marketenderne skal han flittigt give agt, at de ikke skinder [flår, snyder] soldaterne med overpris [3]) på proviant [*Viueres*], og hvad der hos dem er til købs. Hvad der stjæles eller fratages

undersåtterne i landet, det må marketenderne ikke modtage eller have i forvaring; hvad der er retmæssigt erhvervet [*herkommens*], det skal de være skyldige at give gevaldigeren.
8. Han skal have inspektion [tilsyn] sammen med rumormesteren [5]) …"]

Oversættelse af Brev 443/5 (fortsat)
Instruksen fortsætter med de øvrige artikler (skrevet på tysk, gengivet ovenfor med oversættelse). De omhandler forbud mod kvinder ved hæren undtagen soldaternes hustruer (art. 2), forbud mod egenmægtige plyndringstogter under dødsstraf (art. 3), bevogtning af fanger (art. 4), overvågning af eventuelle sammensværgelser blandt soldaterne (art. 5), tilsyn med marketendernes priser og forbud mod at handle med stjålet gods (art. 7), og gevaldigerens fælles tilsyn med rumormesteren (art. 8, fortsætter s. 512). Bemærk at udgiveren har markeret nummereringssprnget fra 5 til 7 med "(!)".

Fodnoter (s. 511)
[1]) Klauditchen, slutter, bøddel. Se brevene 1636–40 s. 53.
[2]) Ordet er skrevet to gange.
[3]) Übersetzung [overpris], salg til for høj pris.
[4]) Ordet er skrevet to gange.
[5]) En af generalgevaldigerens underbetjente, som skulle påse, at der ikke skete uorden på marschen (Vid. Selsk. Ordb.; Danske Mag. 3. R. II, 96).

Side 512

Brev 443/5 (slutning, fortsat fra s. 511)
das Er seiinen dyngen dy genyge thue nach Einhaldt seiiner bestallung.

9. Alles dass, wass Redlich geskiiet im Rauffen oder anderen zufellen, das soll fiihr das kriigsrecht angegeben vndt geendiigett werden.
10. Da Eiiniger *officirer* Etwas verbrechen wiirdt kegen den Artyckelsbriiff, So soll Er denselben anhaldten vndt strax dem *generall* oder dessen *substitut* solches wiissen lassen, das Er darein verordnen kan, wass Recht Ist.
11. Keiin Spiilendt, Es habe auch nahmen, wii Es haben Mag, soll in den *Cordegarden* zugelassen werden, daa aber solches geskyet, allssdan soll das, worum gespiilet wirdt, dem Reiix gewaldtiger heymgefallen seiin.

Eptherdi [1]) Ieg habiis med gudtz hiielp att Riicke fiinden nogiit Nermer inden tree dage [2]), huorfor du skaldt lade siige bønderne til, att ded feehe, som gaar Imellom dette Och Malmøe, driiffues bag y landiit, paded att huercken fynden Elleer worre Egne kan gørre skade derpa.
[oversat, fortsat:
8 (slutn.). „…at han [gevaldigeren] gør sin tjeneste efter indholdet af sin bestalling.
9. Alt det, som redeligt sker i slagsmål [*Rauffen*] eller andre tilfælde, det skal for krigsretten angives og påkendes [afgøres].
10. Når nogen officer forbryder sig noget imod artikelsbrevet [krigsartiklerne], så skal han [gevaldigeren] anholde ham og straks lade generalen eller dennes stedfortræder [*substitut*] det vide, at han kan forordne deri, hvad ret er.
11. Intet spil [hasardspil] under noget navn, hvad navn det end måtte have, må tillades i kortegarden [vagtkvarteret]; men skulle sligt ske, da skal det, hvorom der spilles, være hjemfaldet til rigens gevaldiger."]

Oversættelse af Brev 443/5 (slutning)

Instruksens sidste artikler (skrevet på tysk, gengivet ovenfor med oversættelse) fastslår: at gevaldigeren skal udføre sin tjeneste efter sin bestallings indhold (art. 8, slutn.); at forseelser i slagsmål og andet skal indbringes for og afgøres ved krigsretten (art. 9); at en officer, der bryder krigsartiklerne, skal anholdes og indberettes til generalen (art. 10); og at hasardspil er forbudt i vagtkvartererne, hvorved indsatsen ved overtrædelse tilfalder gevaldigeren (art. 11).
Den afsluttende danske efterskrift (kongens egen hånd): Eftersom [1]) jeg med Guds hjælp håber at rykke fjenden noget nærmere inden tre dage [2]), hvorfor du skal lade sige bønderne til, at det fæ [kvæg], som går imellem dette [sted] og Malmø, drives bag om i landet, på det at hverken fjenden eller vore egne kan gøre skade derpå [dvs. så kvæget ikke bliver plyndret].

Brev 444/5 * 12. Oktbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Mester Hans Ahnemøller har bragt nogle Sager. Kongen venter paa Artillerihestene og noget Folk fra Fyn for derefter at angribe Fjenden. Der kommer en Del Overløbere af forskjellige Nationaliteter fra den svenske Lejr. Dr. Peter Paynck skal tilberede mere af Vandet fra Helene Kilde. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Ieg haffuer annammet ded tøy, som *M:* Hans Anemøller haffde med sig, och Er hand for siin Person forløffuit at drage hiem Igen. Naar Gud uyl, at Hestene til … [fortsættes s. 513]

Oversættelse af Brev 444/5
Jeg har annammet [modtaget] det tøj [de sager/varer], som mester Hans Ahnemøller havde med sig, og han er for sin person forlovet [har fået tilladelse] at drage hjem igen. Når Gud vil, at hestene til … [fortsættes s. 513]

Fodnoter (s. 512)
[1]) Dette findes, adskilt fra det øvrige, på optegnelsens fjerde side.
[2]) Jvfr. brevet af 16. oktbr. 1644.

Side 513

Brev 444/5 (slutning, fortsat fra s. 512)
A[r]tholoriit och ded Ringe Øffuerlige folck fra fyn kommer heroffuer [1]), da habis ieg at komme finden Nermer, End uy indtil diis uerrit haffuer. Der løbber flux folck aff fyndens aff adskiillige Nationer offuer tiil os, Saat ingen skulle kunde Indbiilde sig, at der waar sa mange slax folck y deris *armej*. Ded samme folck Er kommen aff lyffland och holdis for kerrnen aff derris *Armej*. Den Allerhøiieste Herre och gud giiffue, at aldting ma skee hans Allerhelligste Naffn tiil Ehre och disse Riger och Lande tiil En bestandig friid och Roelighed. *Vale.* Aff kuarteriit den 12 *Octo: Anno* 1644.
Christian.
Aff ded siiste wand, som er giiordt aff *S:* leehne kylde, skall *D:* Petter gørre mere aff och haffue y forrad [2])
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 444/5 (slutning)
…artilleriet og det ringe overlige [tiloversblevne, resterende] folk fra Fyn kommer herover [1]), da håber jeg at komme fjenden nærmere, end vi indtil nu har været. Der løber flux [i mængde] folk af

fjendens [hær] af adskillige nationer over til os, så at ingen skulle kunne indbilde sig, at der var så mange slags folk i deres *armé*. Det samme folk er kommet fra Livland og holdes for kernen af deres *armé*. Den Allerhøjeste Herre og Gud give, at alting må ske hans allerhelligste navn til ære og disse riger og lande til en bestandig fred og rolighed. Farvel [*Vale*]. Fra kvarteret den 12. oktober anno 1644.
Christian.
Af det sidste vand, som er gjort [tilberedt] af Sankt Helene kilde, skal doktor Peter gøre mere af og have i forråd [2]).
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 445/5 ✻ 13. Oktbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
De tilstedeværende Rigsraader kunne modtage Gesandterne fra det engelske Parlament. Kongen frygter ikke for den svenske Flaade. Folkene paa de Geers Flaade ere misfornøjede med den Betaling og de Fødemidler, de faa af de Svenske. Om Betaling til Albert Baltser Bernts. De danske Gesandter ved Fredsmødet skulle tage Ophold i Christianopel. Kongen forlanger, at de svenske Lejdebreve skulle undertegnes af Dronningen og alle Rigsraaderne. — Geh. Ark.

Ret som ieg haffde afferdigit denne breffuisser, Da kam dyn skriiffuelse med myn kiiordtel [3]) och ded, som *D:* Peter Pay haffuer fatt med, *item* ded salpetter. Dy Parlamendtz abgesandter betreffende, Da kan diisamme … [fortsættes s. 514]

Oversættelse af Brev 445/5
Ret som [netop da] jeg havde færdiggjort [afsendt] denne brevviser [brevbud], da kom din skrivelse med min kjortel [3]) og det, som doktor Peter Paynck har fået med, *item* [ligeledes] det salpeter. De parlaments-afsendte [gesandter fra det engelske parlament] betreffende, da kan de samme … [fortsættes s. 514]

Fodnoter (s. 513)
[1]) Jvfr. ovenfor s. 506.
[2]) Korfits Ulfeldt meddelte ved et brev af 14. oktbr. dr. Peter Paynck kongens befaling (Kgl. Bibl., Bøllingske Brevsaml.).
[3]) Måske den i brevet nr. 439 bestilte.

, med efterskriften om Sankt Helene kildevand (som livlægen dr. Peter Paynck skal tilberede mere af). Bemærk detaljen om overløberne fra den svenske hær: mange er fra Livland og udgør kernen af Torstenssons/svenskernes styrke.

Side 514

Brev 445/5 (fortsat fra s. 513)
Epther dyn Errindring høris aff Riigens Raad, som tilstede Erre [1]). At dy suenske lader siig sommetiid see, ded Er derris gammel Maner, Mens dii Pleiier indted att biie lange. Naar Prammene Och dii skiib, som du skriiffuer Om, holdiis uel y acht, som ded siig bør, daa skall ded komme dem Suurdt an, Inden dy slipper Igennom.

H: Christoffer wlfeldt skreff hiid y dag, at dy Suenske hollender ligger Endnu y kalmersund, *mall contant* for betaling och *Viueres* paa derris skiib, ty dy uyl slett inted lade sig nøiie med ded *tractament*, som giiffues dy suenske [2]). Dy Ostindianske ware, som fyndis y Engeland, skall giiffuis Albredt Baldtzer Berndt och hans selskab y bethaling, sauydt dy Strecke kan [3]).
Dii 200 Mand aff Malmø skall med gudtz hiielp med ded første komme offuer til Malmø.
Ded, som den fransøssiske och dii Hollandtske gesandter y disse dage haffuer *tracterit*, Er kommen sa uydt, att Steden til *tractaterne* paa myn siide Er Christianopell [4]). … [fortsættes s. 515]

Oversættelse af Brev 445/5 (fortsat)
…efter din erindring [påmindelse] høres [rådspørges] af rigens råd, som til stede er [1]). At de svenske sommetider lader sig se [viser sig], det er deres gamle maner [vane], men de plejer ikke at bie [blive] længe. Når prammene og de skibe, som du skriver om, holdes vel i agt [passes godt], som det sig bør, da skal det komme dem surt an [falde dem svært], inden de slipper igennem.
Hr. Christoffer Ulfeldt skrev hid i dag, at de svenske hollændere [de Geers flåde] ligger endnu i Kalmarsund, *mall content* [utilfredse, fransk] for [med] betaling og *viveres* [proviant] på deres skibe, thi de vil slet intet lade sig nøje med det *traktement* [den behandling/forplejning], som gives de svenske [2]). De ostindiske varer, som findes i England, skal gives Albert Baltser Bernt og hans selskab i betaling, så vidt de strække [række til] kan [3]).
De 200 mand fra Malmø skal med Guds hjælp med det første komme over til Malmø.
Det, som den franske og de hollandske gesandter i disse dage har *trakteret* [forhandlet om], er kommet så vidt, at stedet til *traktaterne* [forhandlingerne] på min side er Christianopel [4]). … [fortsættes s. 515]

Fodnoter (s. 514)
[1]) Det engelske parlament havde sendt Richard Jenkes og Thomas Skynner til kongen for at klage over overgreb mod de engelske købmænd. Deres kreditiv var af 27. septbr., og deres første proposition overleveredes i København 28. oktbr. (Geh. Ark., England Nr. 49 b).
[2]) Allerede 24. august var de Geers flåde ankommen til Kalmar, hvor dens øverstbefalende Martin Thijssen af den svenske dronning var bleven adlet under navnet Anckarhjelm. I de sidste dage af september havde, imod hvad man håbede fra dansk side, den svenske hovedflåde under Wrangel forenet sig med Thijssens eskadre. 3. oktbr. gik de forenede flåder til søs fra Kalmar, og netop samme dag, som kongen skrev sit tillidsfulde brev, 13. oktbr., tilføjede de Pros Munds flåde et afgørende nederlag (Garde, *Den dansk-norske Sømagts Historie 1535–1700* s. 205 f.).
[3]) Det danske skib Solen, som var på hjemrejsen fra Trankebar, strandede i året 1644 ved den engelske kyst; dets varer bleve givne i betaling til Albert Baltser Bernts og hans handelsfæller for de til kongen ydede leverancer (Slange s. 1291).
[4]) Man enedes om, at de danske kommissærer skulle opholde sig i Christianopel og de svenske i Kalmar, men det fælles mødested skulle være Brømsebro (Slange s. 1280).

.
Bemærk den dramatiske ironi i fodnote 2: kongen skriver dette "tillidsfulde brev" den 13. oktober, samme dag som den forenede svensk-nederlandske flåde under Wrangel og Thijssen (Anckarhjelm) tilføjede Pros Munds danske flåde et afgørende nederlag (slaget ved Femern/Lolland). Kongen vidste det endnu ikke. Her fastlægges også rammerne for fredsforhandlingerne, der fører til freden i Brømsebro 1645.

Side 515

Brev 445/5 (slutning, fortsat fra s. 514)
Och Eptherdi Ieg inted haffuer uyldt Nøiies med Regeringens *Assecuration* pa Myne *deputeredis* Persohner Och *commitat*, Menss den uylle haffue vnderskreffuen aff dronningen Och alle Riigens Raad [1]), Aldenstund sauell Regeringen som dii andre Er Bunden tiil att krønne dronningen den 18 *Huius* [2]), Huilckit Horn indted haffuer wiildt eller kund Indgaa, Huorfor den fransøsiiske gesandter haffuer tagiit siig ded paa at bringe tiilueiie inden 3 vgger. Huad Nu skeer, ded giiffuer tyden, dii hollender Erklerede sig, att dy uylle sliigdt driiffue huoss derris *colleger*, som der tilstede Erre [3]).
Vale. Aff kuarterit Den 13 *Octo: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

Oversættelse af Brev 445/5 (slutning)
Og eftersom jeg ikke har villet nøjes med regeringens [den svenske formynderregerings] *assecuration* [sikkerhedsgaranti] på mine *deputerede* [udsendte] personer og *comitat* [følge, lat.], men ville have [den] underskrevet af dronningen og alle rigens råd [1]), alderstund [eftersom] såvel regeringen som de andre er bundet til at krone dronningen den 18. dennes [*huius*, lat.] [2]) — hvilket Horn ikke har villet eller kunnet indgå [gå med til], hvorfor den franske gesandt har taget det på sig at bringe [det] til veje inden tre uger. Hvad nu sker, det giver tiden [tiden vil vise]; de hollændere erklærede sig [tilkendegav], at de ville sligt drive [arbejde for det] hos deres *kolleger*, som er til stede der [3]). Farvel [*Vale*]. Fra kvarteret den 13. oktober anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 446/5 * 16. Oktbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Om noget Arbejde, der skal udføres paa den store Smedie paa Bremerholm. Kongen har antaget en Adelsmand til Rigens Profos. Han vil bryde op med Hæren den følgende Dag. Noget Salpeter og en Mixtur skal leveres Dr. Peter Paynck. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Ieg sender dig herhuos en *designation* pa nogiit, som *M:* Hans [4]) pa den store smyddie skal gørre for mig. Den Person, som ieg befol, at du skulle tale med om *general gewaldigers scharse* [5]), bleff sa lenge wde, at ieg inted kunde tencke, huorledis fat uar. Imidlertyd kam mig En heer [6]) … [fortsættes s. 516]

Oversættelse af Brev 446/5
Jeg sender dig herhos [vedlagt] en *designation* [fortegnelse, specifikation] på noget, som mester Hans [4]) på den store smedie [på Bremerholm] skal gøre for mig. Den person, som jeg befalede, at du skulle tale med om *generalgevaldigerens charge* [embede/stilling, *scharse*] [5]), blev så længe ude [udeblev så længe], at jeg ikke kunne tænke [forstå], hvorledes [det var] fat. Imidlertid kom mig en her [6]) … [fortsættes s. 516]

Fodnoter (s. 515)
[1]) Jvfr. ovenfor s. 510.
[2]) Først 6. decbr. overtog Christina som fuldmyndig herskerinde regeringen i Sverig, og selve hendes kroning fandt ikke sted før i året 1650.
[3]) Der menes de til Sverig sendte nederlandske gesandter, Andries Bicker, Cornelis van Stavenisse og Jacob de Witt.

[4]) Hans Ulrik Svitzer, se ovenfor s. 213.
[5]) Jvfr. ovenfor s. 493 f. og 510 ff.
[6]) Således Langebeks afskrift (i Geh. Ark.).

Kernen er kongens krav om, at fri-lejde-garantien for de danske fredsforhandlere skal underskrives ikke bare af den svenske formynderregering, men af dronning Christina selv og hele rigsrådet — et krav Gustaf Horn afviste.

Side 516

Brev 446/5 (slutning, fortsat fra s. 515)
tilhande, som Er en Herremand, som Noglegange haffuer uerrit Offuerste Luttinandt til fodtz, som ieg sagde Ney, fordi ieg wendtede den anden.
Mens dentiid denne indted kam, och *Exorbitantierne* toge tiil, da tackede ieg Gud, at ieg fyck den, Ieg nu haffuer. Den, som nu Er *general gewaldiger*, som Er En Hymeken aff slecht [1]), uar uliige beder at *Contentere*, End denne lod siig mercke at uylle haffue giiordt, om hand haffde bleffuen *accepterit* [2]). Imorgen, om Gud uyl, for Dag Briider ieg op med Armeiien och gaar den weii henad Lund, at komme ymellom fiinden och Landskrone. Den Allerhøiieste Herre och Gud giiffue lycke til ded, som allermest kan gerade hans allerhelligste Naffn til loff, Priis och Ehre och disse Riiger och lande tiil friid och Roelighed. *Vale.* Aff karteriit den 16 *Octo: Anno* 1644.
Christian.
Den Salpetter [3]) och den *Mixtur*, som kam siist heerfram [4]), Er tilstillet denne breffuisser, huilcket skall leffueris *D:* Peter Pay.
Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

Oversættelse af Brev 446/5 (slutning)
…til hånde [dvs. der meldte sig en anden kandidat], som er en herremand [adelsmand], som nogle gange har været oberstløjtnant til fods, som jeg sagde nej [til], fordi jeg ventede den anden.
Men da denne [den anden] ikke kom, og *exorbitantierne* [ulovlighederne, udskejelserne, af lat. *exorbitare*] tog til, da takkede jeg Gud, at jeg fik den, jeg nu har. Den, som nu er *generalgevaldiger*, som er en Hüneke af slægt [1]), var ulige bedre at *contentere* [tilfredsstille], end denne lod sig mærke [gav udtryk for] at ville have gjort, om han var blevet *accepteret* [2]) [dvs. den nuværende er langt mere rimelig i sine krav end den anden ansøger lod ane]. I morgen, om Gud vil, for dag [før daggry] bryder jeg op med armeen og går den vej hen mod Lund for at komme imellem fjenden og Landskrone. Den Allerhøjeste Herre og Gud give lykke til det, som allermest kan geråde [tjene] hans allerhelligste navn til lov, pris og ære og disse riger og lande til fred og rolighed. Farvel [*Vale*]. Fra kvarteret den 16. oktober anno 1644.
Christian.
Den salpeter [3]) og den *mixtur* [blanding, medicin], som sidst kom herfrem [4]), er tilstillet [overgivet] denne brevviser [brevbud], hvilket skal leveres doktor Peter Paynck.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Fodnoter (s. 516)
[1]) Christoffer v. Hünecke eller Hünicke, af en gammel, fra Mark Brandenburg stammende slægt (Kneschke, *Allg. Deutsches Adels-Lexicon* IV, 514), angives at være født i Mecklenburg. 1627 og 1628 træffes han som oberstløjtnant i Christian 4.s tjeneste. Stillingen som rigens profos har han sagtens ikke beholdt længer end til krigens ende, thi 1646 findes han som berghauptmand over kobberværket i Østerdalen. Afvekslende var han overberghauptmand i det Nordenfjeldske og i det

Søndenfjeldske, indtil han i jan. 1654 fik afsked og samtidig udnævntes til assessor i Overbergamtet (Suhms Samlinger II, 3, 67; Molbech, *Christian IV's Breve* I, 308, 322 ff.; Carlsen, *Gammelkjøgegaard* I, 141, 262, 264 f.; Brünnich, *Kongsberg Sølvbergverk* s. 112–28; Danske Mag. IV, 352; Saml. t. det norske Folks Sprog og Hist. III, 3, IV, 476; Norske Rigsreg. VIII, 643).
[2]) Langebeks afskrift har: *ampleirit* [dvs. *amplerit* — ville have modtaget/påtaget sig].
[3]) Jvfr. ovenfor s. 513.
[4]) Langebeks afskrift har: heroffuer.

---

med efterskriften om salpeter og medicin til livlægen dr. Peter Paynck. Bemærk den lille historie om ansættelsen af den nye rigens profos: den adelige ansøger, kongen egentlig ventede på, udeblev, så kongen ansatte Christoffer von Hünecke i stedet — og fandt ham mere rimelig i sine krav. Kongen bryder op med hæren mod Lund for at komme imellem svenskerne og Landskrone.

Side 517

Brev 447/5 * 16. Oktbr. 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen har erfaret den Besked, som han har givet Oluf Parsbergs Tjener. Kongens Resolution om Fredsprælimінærerne skal trykkes. Han vil bryde op med Hæren den følgende Dag. — Geh. Ark.
Dyn skriffuelse, huorudi du lader mig uyde, at H: Oluff Pasbergs tiener [1]) haffuer uerrit huos dig, Och at du haffuer ladt hannem uyde, huorepther hand sig haffuer at rette, Er mig tilhande kommen. Huorledis *tractaterne* her Erre affløben, ded Erfahrer du aff H: Iost høg Och Chanseler Reuendtlou. Nar du bekommer ded, som passerit Er, da skal ded triickis [2]), Paded werden kan See, att man inted haffuer ded for, som wtilbørligdt Er.
I morgen, Om gud uyl, Briider Ieg Op med *Armeiien* y den forhabning, at den Allerhøiieste giiffuer mig lycke tiil att [3]) gørre fynden dette land nogiit Sneffrer, End ded nu En tydlang uerrit haffuer. Den Allerhøiieste herre och gud, som alting formar, giiffue lycke tiil ded, som allermest kan gerade hans allerhelligste Naffn til loff, priis och Ehre och disse Riiger och lande tiil friid och Roelighed.
Vale.
Aff kuarterit den 16 *Octo:* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommessen til hande.

Oversættelse af Brev 447/5
Din skrivelse, hvorudi du lader mig vide, at hr. Oluf Parsbergs tjener [1]) har været hos dig, og at du har ladet ham vide, hvorefter han har at rette sig, er mig i hænde kommet. Hvorledes *traktaterne* [forhandlingerne] her er afløbet, det erfarer du af hr. Just Høg og kansler Reventlow. Når du bekommer [får] det, som passeret er, da skal det trykkes [2]), på det [for at] verden kan se, at man ikke har det for [i sinde], som utilbørligt er.
I morgen, om Gud vil, bryder jeg op med *armeen* i den forhåbning, at den Allerhøjeste giver mig lykke til at [3]) gøre fjenden dette land noget snævrere [dvs. gøre landet vanskeligere for fjenden at holde], end det nu en tidlang har været. Den Allerhøjeste Herre og Gud, som alting formår, give lykke til det, som allermest kan geråde [tjene] hans allerhelligste navn til lov, pris og ære og disse riger og lande til fred og rolighed. Farvel [*Vale*].
Fra kvarteret den 16. oktober 1644.

Christian.
Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen [Sehested] til hånde.

Brev 448/5 ✻ 19. Oktbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen har modtaget Efterretning om Flaadens Nederlag, men vil dog ikke fortvivle. De i Skaane værende Officerer ere ... — [regesten fortsætter på s. 518]
[Brevteksten begynder på s. 518.]
Oversættelse af Brev 448/5
[Følger på s. 518.]

Fodnoter (s. 517)
[1]) Jvfr. ovenfor s. 504.
[2]) Kongen sigter uden tvivl til sin resolution af 11. oktbr. til den franske og de nederlandske gesandter om stedet til fredsmødet og om garanti for de danske kommissærer (særskilt trykt).
[3]) Ordet er skrevet to gange.

. Kongen er stadig optaget af fredsforhandlingernes rammer (resolutionen om mødested og lejde-garanti, som skal trykkes til offentligheden) og af det forestående opbrud med hæren mod Lund.
Brev 448/5 er kun begyndt med overskrift og regest nederst på s. 517; selve brevteksten står på **s. 518**.
Bemærk vendepunktet, som regesten til brev 448 varsler: kongen har nu modtaget efterretning om **flådens nederlag** (Pros Munds nederlag til den forenede svensk-nederlandske flåde ved Femern/Lolland den 13. oktober — netop den dag kongen skrev sit "tillidsfulde brev" nr. 445).

Side 518

Brev 448/5 (fortsat/slutning, fra s. 517)
(Regestens slutning:) …ubrugelige med Undtagelse af Rigsmarsken; dog roser han en Ahlefeldt. — *Geh. Ark.*

Aff dyn skriiffuelse haffuer Ieg forstanden den wformodtlige och bedrøffuede tilstand, fladen Er geradin udi [1]), Och Endog Ieg sliigdt aff den gode gud Nocksom fortiiendt haffuer, da uyl ieg dog Indted forsage, Mens forhabe, At den samme herre Och gud, som mig straffit haffuer och mig y dy mader bedrøffuit, Hand skal mig y andre mader glad gørre.
Ded Er En stor lycke, at dy thuende *offiserer* Erre ankommen, Ty her Er y al sandhed ycke En wden Riigens Mars, man kan bestille Nogiit med. Den Anefeldt [2]) holdte sig uel ued den Paas, Ieg kam Igennom forgangen torsdags [3]). Fiinden myste sammestedtz thuende fornemme offiserer, som hand uel skal saune. Nu gud y himmelen wiil Ieg aldting befahle, hand ued best, huad oss pa alle siider best tiiener. *Vale.* Aff garstand Prestega[r]d [4]) wed geddinge Broe [5]) den 19 *Octo: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 448/5

Af din skrivelse har jeg forstået den uformodede [uventede] og bedrøvede [sørgelige] tilstand, flåden er geråden [kommet] i [1]). Og selv om jeg sligt af den gode Gud noksom [rigeligt] fortjent har, da vil jeg dog ikke forsage [fortvivle], men forhåbe [håbe], at den samme Herre og Gud, som mig straffet har og mig i de måder [på den vis] bedrøvet, han skal mig i andre måder glad gøre. Det er en stor lykke, at de to *officerer* er ankommet, thi her er i al sandhed ikke en uden [foruden] rigens marsk [Anders Bille], man kan bestille [udrette] noget med. Den Ahlefeldt [2]) holdt sig vel ved den pas [passet/overgangen], jeg kom igennem sidste torsdag [3]). Fjenden mistede sammesteds to fornemme officerer, som han vel skal savne. Nu vil jeg befale [overlade] alting til Gud i himlen; han ved bedst, hvad os på alle sider bedst tjener. Farvel [*Vale*]. Fra Gårstånga præstegård [4]) ved Geddinge bro [5]) den 19. oktober anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Fodnoter (s. 518)
[1]) Kampen mellem Pros Munds eskadre og den svenske flåde havde fundet sted 13. oktbr. mellem Femern og Lolland; kun tre af de danske fregatter reddede sig tilbage til København, resten var opbrændt, sat på grund eller tagen af fjenden; Pros Mund var selv falden, og en stor del officerer med mange menige gjorte til fanger (Garde, anf. skr. s. 206 f.).
[2]) Vel oberstløjtnant Henrik Ahlefeldt; se om ham brevet nr. 403.
[3]) 17. oktbr.
[4]) Dens nuværende navn er Gårstånga, omtr. 2 mil nordvest for Lund. — Præst her var Niels Hansen Vadbæk 1639–73 (Cawallin, *Lunds Stifts Herdaminne* III, 89).
[5]) Geddinge bro over Kävlinge å. I et brev til Tage Thott, dat. feltlejren ved Lund 18. oktbr., omtaler kongen sin hensigt at bemægtige sig Geddinge bro (Skaanske Tegn. VII, 56).

Dette er et af de mest bevægende breve i serien: kongen har netop modtaget efterretning om **flådens katastrofale nederlag ved Femern den 13. oktober** — Pros Mund faldt, kun tre fregatter undslap, resten blev brændt, sat på grund eller taget. Kongens svar er karakteristisk trodsigt og religiøst: han vil ikke fortvivle, men tror, at den Gud, som har straffet ham, også vil gøre ham glad igen. Samtidig fortsætter felttoget på landjorden (Gårstånga/Geddinge bro ved Kävlinge å nordvest for Lund).

Side 519

Brev 449/5 ✻ Omtr. 23. Oktbr. 1644

Forskjellige Optegnelser om Ordenens Opretholdelse i Hæren, om dennes forestaaende Bevægelser, om Otte Thotts Fraværelse fra sit Len og om Forfærdigelsen af en Sølvlysestage samt Udkast til en Skrivelse til Kongen af Polen [1]). — Geh. Ark.

Ordinandtz, wii Es Morgen soll gehaldten werden.

1. Der Reiixmarskalck vndt Beiide *generall Maior* [2]) sollen fleiissig achtung haben, das Niihmandt, Er seii auch wehr Er uyll, Endtwedder selber Oder durch andere dii Bauern oder landtman Etwas abnehme, vndter wass nahmen Oder *pretext* Es auch geskeen kan oder mag, vndt daa dy *Offisirer*, gross Oder kleiin, sich darbeii gebrauchen lassen mit Raadt oder thadt, alsdan soll der Reiix Marskalck sii von der *Armej* strax verwiissen, Sii mugen auch Hohess oder Niidriges standes sein.

Alle dii von Reuther vndt knechte Oder andere, so sich beii der Armeii finden, verlusten lassen auszureithen vndt Maussen [3]), dii sollen alsofordt gehangen werden.
Dy Marsen soll Morgen, ob godt wiil, geleeich dem tage von hinnen Nach dagstrup gehen, souern der feindt sich von dem Pladtze, da Er itzo steet, *mouiret* vndt weiiter von vnss gehett. Da Er aber besteen bleiibet, alssdan soll disse *Armej* auch besten bleiiben vndt miit dem … [fortsættes s. 520]
[oversat, punkt for punkt:
„Ordinans, hvordan det i morgen skal holdes.

1. Rigsmarskalken og begge generalmajorer [2]) skal flittigt give agt, at ingen, han være også hvem han vil, enten selv eller ved andre tager noget fra bønderne eller landmanden, under hvad navn eller *påskud* [*pretext*] det end kan eller må ske; og skulle *officererne*, høje eller lave [af høj eller lav rang], lade sig bruge dertil med råd eller dåd, da skal rigsmarskalken straks bortvise dem fra hæren, de være af høj eller nedrig stand.
   Alle de ryttere og knægte eller andre, som findes ved hæren [og] tillader sig at ride ud [på plyndringstogt] og mause [stjæle] [3]), de skal straks hænges.
   Marchen skal i morgen, om Gud vil, ved daggry gå herfra til Dagstrup, dersom fjenden bevæger [*mouiret*] sig fra det sted, hvor han nu står, og går videre bort fra os. Men skulle han blive stående, da skal denne hær også blive stående og med det …"]

Oversættelse af Brev 449/5
Dette er kongens egenhændige optegnelser (dels på tysk, dels — som følgende sider viser — på dansk), skrevet bag på nogle sammenklistrede papirstykker, der på bagsiden bærer en "ordre de bataille" for felttoget i Skåne. Den tyske del er en "ordinans" (marchbefaling/dagsbefaling): rigsmarskalken og de to generalmajorer skal påse, at ingen — uanset rang — plyndrer bønderne under noget påskud, og officerer, der medvirker, skal bortvises fra hæren; menige, der rider ud og stjæler, skal hænges straks. Marchen skal gå mod Dagstrup ved daggry, hvis fjenden trækker sig; ellers bliver hæren stående. Teksten fortsætter på næste side.

Fodnoter (s. 519)
[1]) Disse optegnelser er af kongen skrevne bagpå et par sammenklistrede stykker papir, på hvis anden side findes tegnet med en anden hånd en „ordre de bataille", som uden tvivl hører til felttoget i Skåne. Det er ikke muligt med sikkerhed at afgøre, i hvilken orden de forskellige optegnelser er skrevne, således at der kun er en sandsynlighed for, at den i teksten givne er den rette. Nogenlunde samtidige må de dog formodes at være, og tiden for dem kan tilnærmelsesvis bestemmes ved anm. 5 på s. 523. Af s. 519 fremgår, at kongen på den tid må have opholdt sig ikke langt fra Dagstrup og Store Harager sydøst for Landskrone i Harager herred, hvilket også stemmer med kongens tilstedeværelse 23. oktbr. i Nørre Hveding præstegård.
[2]) Frederik Bauer og Ebbe Christoffersen Ulfeldt.
[3]) Dvs. stjæle, jvfr. ovenfor s. 332.

Brev 449/5 er en samling af kongens egenhændige optegnelser (dateret omtrent 23. oktbr.) skrevet bag på nogle papirstykker med en "ordre de bataille". Optegnelserne begynder på s. 519 med en tysk "ordinans" (dagsbefaling om disciplin og march) og fortsætter på **s. 520** (bryder ved *"...vndt miit dem..."*). Konteksten er stadig felttoget i Skåne omkring Landskrone (Dagstrup, Store Harager, Harager herred, Nørre Hveding præstegård). Bemærk at datoen er usikker og af udgiveren bestemt tilnærmelsesvist.

Side 520

Brev 449/5 (fortsat fra s. 519)
feiindt den Pass *disputeren*, Den Ich Endtlich zu meiner *deuotion* haben Muss, Ehe wiir weiither gehen.
* * *
NB. Naar fynden gaar fra landtzkrone den weii opad Suerrig, Endten henad hand gaar henad (!) Halmsted Eller andenstedtz hen, da uyl Ieg gaa liige henad Christianstad med ded fleeste folck Och lade Nogen trupper till hest och feldt(!) ligge y Store haragger Och ware paa den landtzkroniske Och Helsingborgiske *garnison* [1]). Ded folck, som følger med henad Christianstad, skall lossere y den lund, som ligger ued Enden aff Broen, som gaar tiil Christianstad, Och ued Lylløe. Fraa Christianstadt kan man gaa den Neste wey Indad Suerrig Och tage Paa Nogle dagss tyd Prouyandt med aff Christianstad til *Armeiien* Och siiden leffue aff ded, som man kan faa aff Suensken [2]).
* * *
NB. Naar der blyffuer sa mange Riitter och knechte aff myne tilbage, som *garnisonen* y landtzkrone Er aff fynden besatt, da Er ded Nock. *NB.* Safremdt der bliiffuer Ingen Rytteri aff fyndens y landtzkrone, da behøffuer Man Ingen fodfolck att lade tylbage, ty Nogle *companier* tiill hest kan holde fynden Inde y landtzkrone Och helssingborre.
* * *
NB. Myn mening Er, at huercken Hoff: [3]), Chanseler eller Nogen kan uden myn *consens* giiffue Nogen lensmand, … [fortsættes s. 521]
[oversat:
(fortsættelse af den tyske ordinans:) „…bestride fjenden passet [overgangen], som jeg endelig må have til min *rådighed* [*devotion*], før vi går videre."
NB. Når fjenden går fra Landskrone vejen op ad Sverige — enten han går hen mod Halmstad eller andetsteds hen — da vil jeg gå lige hen mod Kristianstad med det fleste folk og lade nogle tropper til hest og fods [*feldt*] ligge i Store Harager og være på den landskronske og helsingborgske garnison [1]) [dvs. holde øje med/blokere garnisonerne i Landskrone og Helsingborg]. Det folk, som følger med hen mod Kristianstad, skal logere i den lund, som ligger ved enden af broen, der går til Kristianstad, og ved Lyllöe [Lyngby?]. Fra Kristianstad kan man gå den nærmeste vej ind ad Sverige og tage til nogle dages tid proviant med fra Kristianstad til hæren og siden leve af det, som man kan få fra svensken [2]) [dvs. leve af fjendens land].
NB. Når der bliver så mange ryttere og knægte af mine tilbage, som garnisonen i Landskrone er besat med af fjenden, da er det nok. *NB.* Såfremt der ikke bliver noget rytteri af fjendens i Landskrone, da behøver man intet fodfolk at lade tilbage, thi nogle kompagnier til hest kan holde fjenden inde i Landskrone og Helsingborg.
NB. Min mening er, at hverken hofmesteren [3]), kansleren eller nogen kan uden mit *samtykke* [*consens*] give nogen [til] lensmand …]

Oversættelse af Brev 449/5 (fortsat)

Optegnelserne fortsætter (dels tysk, dels dansk, gengivet ovenfor med oversættelse). Den tyske ordinans slutter med, at fjenden skal bestrides passet, som kongen må råde over, før hæren går videre. Derefter følger tre danske "NB"-notater: (1) en strategisk plan for, hvad kongen vil gøre, alt efter hvilken vej svenskerne trækker sig (marchere mod Kristianstad, blokere Landskrone og Helsingborg, og lade hæren leve af fjendens land); (2) en beregning af, hvor mange tropper der behøves for at holde fjenden indespærret i Landskrone og Helsingborg; og (3) en principiel bemærkning om, at ingen — hverken rigshofmesteren eller kansleren — må besætte et len uden kongens samtykke (fortsætter s. 521).

Fodnoter (s. 520)

[1]) Som følge af en mangelfuld rettelse er derefter blevet stående: „Nogen heer y Eiinen til bage".
[2]) Kongen må dog have opgivet planen om at gå mod Kristianstad, da han i de følgende dage vendte sig mod Helsingborg.
[3]) Forkortelse for: Hofmester.

Side 521

Brev 449/5 (fortsat fra s. 520)
som haffuer lehn pa grensen, forloff at drage derfra, End att siige sa lang En tyd at *Absentere* siig derfra [1]). Dii gode Raad, hans fader [2]) skulle søge huos hannem y hans alderdom, som hand formener arsagen att werre tiil ded forloff, hommeisterens (!) breff om formelder, staar mueligdt derudi, att hanss fader Och Prindtzen aldrig kunde Stallis Om ded, som y Byen och Pa hussit skulle forretagis, Mens aldt tiid uylle holde Byen och slottydt for thu *separat* werck, saat man dageligen y køben: med optøger Plagiit war.
* * *
Att Otte tott sig med andre lensmend sig uil vndskylde, ded seer ieg Inted, huorledes ded kan skee, Tii Bleginge Er sadan En *prouintie*, som magen tiill indted findis vnder *Cronen* aff folck och Naturen y sig selffuer, som for Øiien Er att See, att dii sig indtill denne tyme haffuer *mantinerit* for finden, Och finden indted kan komme til Søllisborre, førend hand Er Meiister for Bleginge. Haffde Otte uerrit ued lehnit, daa burde hand att haffue sendt ded folck fraa Bleging, som kam till *Armeiien*, som skedde hannem waffuydendis, sauidt mig Endomstund bekendt Er, ty aff hannem bleff mig derris ankomst indted *Notificerit*, megiit Miinder adspurdt, vnder huem dii skulle stellis.
* * *
At Otte tott sig med andre lensmendtz Exempel uyl vndskiilde, ded gar inted an, ty der Er ingen lenssmand, … [fortsættes s. 522]

[oversat:
(fortsættelse:) …som har len på grænsen, forlov [tilladelse] at drage derfra, end sige [endsige] at *absentere* sig [holde sig borte] derfra så lang en tid [1]). De gode råd, hans fader [2]) skulle søge hos ham i hans alderdom, som han [Otte Thott] formener [angiver] er årsagen til det forlov, hofmesterens brev om formelder [melder om] — det står muligvis derudi, at hans fader og prinsen aldrig kunne stalles [enes] om det, som i byen og på huset [slottet] skulle forrettes, men altid ville holde byen og slottet for to *separate* værker [adskilte anliggender], så at man dagligt i København med optøjer plaget var.
NB. At Otte Thott vil undskylde sig med andre lensmænd, det ser jeg ikke, hvorledes det kan ske, thi Blekinge er sådan en *provins*, hvis mage til intet findes under kronen af folk og natur i sig selv, som for øje er at se [åbenbart], at de sig indtil denne time [dette øjeblik] har *maintineret* [holdt] for [imod] fjenden, og fjenden ikke kan komme til Sölvitsborg, førend han er mester for [herre over] Blekinge. Havde Otte været ved lenet, da burde han have sendt det folk fra Blekinge, som kom til hæren, som skete ham uafvidende, så vidt mig endnu er bekendt, thi af ham blev mig deres ankomst ikke *notificeret* [meddelt], meget mindre adspurgt, under hvem de skulle stilles [placeres].
NB. At Otte Thott vil undskylde sig med andre lensmænds eksempel, det går ikke an, thi der er ingen lensmand …]

Fodnoter (s. 521)

[1]) Talen er om Otte Thott, der siden 1642 havde Sølvitsborg len (se ovenfor s. 171). Jvfr. brevet nr. 453. I Peder Vinstrups ligprædiken over Otte Thott (Sorø 1656) s. 59 hedder det om den omtalte sag: Otte Thott var 1643 forlenet med Sölvitsborg, og „efterdi samme sted hverken var fast, han det og ikke havde i slotsloven eller nogen anden lensmand før ham haft havde, begav han sig, og det alt efter ordre, til Malmø".
[2]) Tage Thott, lensmand på Malmøhus.

Side 522

Brev 449/5 (fortsat fra s. 521)
som haffuer sliggen en *prouintie* att *commandere*, som Bleginge Er bade aff folck och *situation*, Som deraff kan Erfahris, at fiinden Endnu indted haffuer tordt griibe Bleging an. Nu kan ingen gørre Søluisborre hus nogit, førend hand Er Meiister aff Bleging. Hussitt kan heel uell holdis, ser (?) Naar Ingen Støcker [1]) kommer derfor, Isønderlighed om ded haffde weriit forpalesaderit, huortill hand sa uel haffde kund gørre, som hand [haffde sa gode myddel, som vnder kronen findis kan] [2]), Huylcket sig Nocksom skall vduisse, Naar der kommer sligge folck derhen, som forstaar, huad En Erlig Mand bør och kunde pa samme Pladtz gørre.
* * *
Naar man gar aldt ded forby, som Passerit Er, da motte Ieg uel uyde, huormed nogen Menske kan vndskylde hannem denne tyme, Att hand indted Er paa lehnit Och gør den dell, En Erlig mand anstar Och hans federne land kan werre tyendt med. Kan skee hand mener, ded at uerre Nock, att hand Riider omkring med Riigens Mars fra Ett sted til Ett andet.
* * *
Des Herren *generall* Baudessens anbringen In nahmen Ihr kön: l: von Pohlen haben wiir verstanden, das S: L: Niit allein sich . . . . [3]) *salutiren* lassen, Sondern auch vns in vnseren fuhrhaben guthe hiilffe vndt *Assistens promitteren* fiihr welchem allem wiir S: l: hoen danck sagen, vndt Endtbiiten wiir vns hiinwiderum das zu thun vndt leiisten, was in vnseren Eussersten Machten vndt krefften steett.
* * *
Auff des Herren *general* Baudessen anbringen In Nahmen vnsers vielgeliebthen Ohm vndt Br[u]der des könnigs in … [fortsættes s. 523]
[oversat:
(fortsættelse:) …som har [fået] tillagt en provins at kommandere, som Blekinge er, både af folk og *situation* [beliggenhed], hvilket deraf kan erfares, at fjenden endnu ikke har turdet gribe Blekinge an [angribe]. Nu kan ingen gøre Sölvitsborg hus noget, førend han er mester over Blekinge. Huset kan ganske vel holdes, [siger han?] når ingen stykker [kanoner] [1]) kommer derfor, i særdeleshed om det havde været forpalisaderet [forsynet med pæleværk], hvortil han så vel havde kunnet gøre, som han [havde så gode midler, som under kronen findes kan] [2]) — hvilket sig noksom skal udvise [vise sig tydeligt], når der kommer slige folk derhen, som forstår, hvad en ærlig mand bør og kunne på samme plads gøre.
NB. Når man går alt det forbi [ser bort fra alt det], som passeret er, da måtte jeg vel vide, hvormed noget menneske kan undskylde ham denne time [nu], at han ikke er på lenet og gør den del [det], en ærlig mand anstår [sømmer sig], og hans fædrene land kan være tjent med. Kanske han mener, det at være nok, at han rider omkring med rigens marsk fra et sted til et andet.
NB. (tysk udkast til svar til general Baudissin:) „Hr. general Baudissins fremstilling i Deres kongelige majestæt af Polens navn har vi forstået, at Deres kærlighed [den polske konge] ikke alene

har ladet sig … *salutere* [hilse], men også lovet [*promitteren*] os god hjælp og bistand i vort forehavende — for alt hvilket vi siger Deres kærlighed høj tak, og vi tilbyder til gengæld at gøre og yde det samme, så vidt det står i vor yderste magt og kraft."
NB. (udkast til overskrift/indledning:) „På hr. general Baudissins fremstilling i vor højtelskede onkel og broder, kongen af [Polens] navn …"]

Oversættelse af Brev 449/5 (fortsat)

Optegnelserne fortsætter. Først afsluttes Otte Thott-sagen: kongen understreger Blekinges strategiske betydning (fjenden har ikke turdet angribe provinsen) og kritiserer igen, at Thott ikke passer sit len, men rider omkring med rigsmarskalken. Derefter følger et tysk udkast til et svar til general Baudissin, som havde fremført en henvendelse fra den polske konge (Władysław 4., kongens svoger): kongen kvitterer for den polske konges hilsen og løfte om bistand og lover til gengæld selv at yde alt, hvad der står i hans magt (fortsætter s. 523).

Fodnoter (s. 522)

[1]) Ordet er skrevet to gange.
[2]) Det indklamrede er udslettet, men sikkert ved en fejltagelse.
[3]) Papiret er her afrevet.

Side 523

Brev 449/5 (slutning, fortsat fra s. 522)

Polens L: haben wiir S: l: frundt, Ohm vndt Briiderlihes Erbiiten verstanden. Weiil S: l: aber vns Niichtes gewisses fiihr dem ausganck dess forstanden Reixtages versicheren kan, So mussen wiir Es dahin besteen lassen vndt dancken S: l: frundt, Ohm vndt bruderlichen fiihr solche S: l: vns angekundigthe frundt, Ohm vndt Bruderliche *Affection* vndt guthen willen. Wiir wollen vns hinuyderum in allem dem, was S: L: zu Ehren, diinst vndt guthen gereiichen kan, finden lassen, das S: l: Erfahren sollen, das der mangel an vns nit gewessen das zu thun, was thunlich gewessen [1]).
Datum im kuartiir den
Weil Ich Nechten abendt mit dem herrn [2]) wegen meines Sons graf woldemar Christians Endtleiidigung geredett, vndt Er sich mercken lassen, das der könig vndt andere Ein gutes auge auff gedachten graffuen hetten, Alss soll Er versicherdt sein, das da Er S: l: den könig in Pohlen vndt dii *senatoren* dahin *disponiren* [3]) kan, dass sii gedachter mein sohn Endtfriiung wollen behiilfflich sein, das ich [4]) alsdan Ihm zehen daussendt Reiixdaler wiill zehlen lassen an Ordt vndt Ende, wor Es im zum besten kan gelegen sein.
* * *
En fiirkandtedt lyssestage aff Sølff med En leddicke pa En aff syderne tyl att legge lack udi [5]). *NB.* Der uil uerre En las derfor, som fyrbøderen haffuer at foruare.
* * *
Memoriall.
Att der sees Epther y tyde, huor stercke *companierne* till hest och fodtz Nu Erre [6]). … [fortsættes s. 524]
[oversat:
(fortsættelse af svaret til Baudissin/den polske konge:) „…af Polen har vi forstået Deres kærligheds venlige, onkel- og broderlige tilbud. Men da Deres kærlighed dog ikke kan forsikre os noget vist [sikkert] om udfaldet af den forestående rigsdag, så må vi lade det bero derved og takke Deres kærlighed venskabeligt, onkel- og broderligt for sådan venskabelig, onkel- og broderlig *affektion* [hengivenhed] og god vilje, som Deres kærlighed har tilkendegivet os. Vi vil til gengæld i alt, hvad

der kan geråde Deres kærlighed til ære, tjeneste og gavn, lade os finde [rede], så at Deres kærlighed skal erfare, at manglen ikke har været hos os til at gøre, hvad tjenligt var [1]). Datum i kvarteret den …"
(nyt tysk notat:) „Da jeg i går aftes talte med herren [2]) [Baudissin] om min søn grev Valdemar Christians befrielse, og han lod sig mærke [antydede], at kongen og andre havde et godt øje til bemeldte greve, så skal han være forsikret om, at dersom han kan *disponere* [formå] Deres kærlighed kongen af Polen og senatorerne [rigsråderne] dertil, at de vil være bemeldte min søns befrielse behjælpelig, at jeg [4]) da vil lade ham [Baudissin] betale ti tusind rigsdaler på det sted og den ende, hvor det bedst kan være ham belejligt."
(dansk notat:) En firkantet lysestage af sølv med en ledike [lille beholder] på en af siderne til at lægge lak i [5]). *NB.* Der vil være en læs [skål?] derfor, som fyrbøderen [ovnpasseren] har at forvare. *Memorial.*
At der ses efter i tide, hvor stærke kompagnierne til hest og fods nu er [6]).]

Oversættelse af Brev 449/5 (slutning)

Optegnelserne afsluttes med tre elementer: (1) resten af det tyske svar til den polske konge via Baudissin (høflig tak og løfte om gengældelse); (2) et bemærkelsesværdigt privat notat, hvor kongen lover Baudissin **ti tusind rigsdaler**, hvis han kan formå den polske konge og rigsrådet til at hjælpe med at befri kongens fangne søn grev Valdemar Christian fra Rusland; (3) en bestilling på en firkantet sølvlysestage med en beholder til laksegl; og (4) begyndelsen på et nyt "memorial" om at optælle kompagniernes styrke (fortsætter s. 524).

Fodnoter (s. 523)

[1]) Om Baudissins ophold hos kongen i efteråret jvfr. brevet af 12. novbr. 1644.
[2]) Baudissin.
[3]) Stykket fra „S: l:" er skrevet to gange.
[4]) De to sidste ord er skrevne to gange.
[5]) Øjensynlig en optegnelse til det følgende brev nr. 450.
[6]) Desuden har kongen på en ellers ubeskreven side skrevet: „Den 61 Spalme. Rossonobell 991, goldtgylden 34, daler 2777",

---

(kongens omfattende egenhændige optegnelser) er nu så godt som afsluttet — den sidste post (memorialet om kompagniernes styrke) fortsætter dog kortvarigt på **s. 524**. Det mest slående element er kongens tilbud om 10.000 rigsdaler til Baudissin for at få polsk hjælp til at befri sønnen grev Valdemar Christian, der sad fangen i Rusland. Bemærk også notatet nederst (fodnote 6) med kongens regnestykke over mønter (rosenobler, guldgylden, daler) og en henvisning til Salme 61.

Side 524

(Bemærk: den korte afsluttende post fra brev 449 — memorialet om kompagniernes styrke — er ikke gengivet øverst på denne side; siden begynder direkte med brev 450. Memorialet blev altså afsluttet på s. 523.)

Brev 450/5 ✻ 23. Oktbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal lade en Guldsmed forfærdige en Sølvlysestage til Kongen. — Geh. Ark.

Du skaldt lade gørre mig huos den guldsmid, Som boer y wybeckis gard [1]), En sølff lyssestage, som Er fiirkandtit och y fyrkandt saa stor, som dette breff Er bredt til. I den Ene siide aff samme

lyssestagen (!) skal der werre En leddicke med En laas for, huorudi man kan legge Laack y. Lysse Piiben skall staa sa siidt neder Paa Platten, som Mueligdt Er.
Saframdt samme guldsmyd ingen anden Raad ued tyl Sølff til samme lyssestage, da skall hand slaa sa mange aff dy begger y sønder, som hand haffuer aff myne, at hand kan gørre densamme aff.
Vale.
Aff Nørrehueding Prestegard [2]) den 23 *Octo: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 450/5
Du skal lade gøre mig hos den guldsmed, som bor i Vibekes gård [1]), en sølvlysestage, som er firkantet og i firkant [i kvadrat] så stor, som dette brev er bredt til [dvs. lige så bred som brevarket]. I den ene side af samme lysestage skal der være en ledike [lille beholder] med en lås for, hvorudi man kan lægge lak i. Lysepiben [holderen til lyset] skal stå så sidt [lavt] nede på platten [bundpladen], som muligt er.
Såfremt samme guldsmed ingen anden råd ved til sølv til samme lysestage, da skal han slå så mange af de bægre i sønder [i stykker], som han har af mine, at han kan gøre densamme af [dvs. omsmelte nogle af kongens sølvbægre til lysestagen]. Farvel [*Vale*].
Fra Nørre Hveding præstegård [2]) den 23. oktober anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 451/5 ✻ 23. Oktbr. 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen foretrækker, at Prins Christian opholder sig paa Laaland og Falster, fremfor at han kommer over til Skaane. ... — [regesten fortsætter på s. 525]
[Brevteksten begynder på s. 525.]
Oversættelse af Brev 451/5
[Følger på s. 525.]

Fodnoter (s. 524)
[1]) Rentemestr. Regnsk. viser, at der 2. novbr. gaves guldsmeden Alexander Trægaard i København 30 rdl. til en lysestage, og at det er ham, der boede i Vibekes gård, fremgår af Nielsen, *Kjøbenhavns Diplom.* VI, 243 (hvor han angives 1645 at bo i Læderstræde) og III, 168 f. (skødet på denne gård til Vibeke Kruse). Han var fra Nürnberg og havde 1633 nedsat sig som guldsmed i København, hvor han døde 1654 (anf. skr. III, 117; Personalhist. Tidsskr. I, 215, II, 150; Smith, *Leonora Christina (Ulfeldt) p. Maribo Kloster* s. 134).
[2]) Omtrent midtvejs mellem Helsingborg og Malmø i Harager herred. — Præst her var Gregers Rasmussen 1638–52 (Cawallin, *Lunds Stifts Herdaminne* III, 254).

Side 525

Brev 451/5 (fortsat/slutning, fra s. 524)
(Regestens slutning:) …Hvis Ulrik Christian Gyldenløve er tilstrækkelig undervist, har Kongen ikke noget imod, at han nyder Alterens Sakramente. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse haffuer Ieg Emphangen Och deraff forstanden, at Prindtzens kuur inden fa dage Er offuerstanden, Och at hand uil med ded første offuer tiil Malmøe, Huorpa ieg dig indted forholder, Att Ieg formener, at Prindtzen kan gørre siig och Riigit En større tyeniste, Om hand bliiffuer y Negden ued falster och laland End heer offuer [1]). Wldrig Christian angaendis, Da saframdt hans *preceptor* [2]) Er foruysserit, at hand forstaar ded, hand bør att uyde om altarens Sakramendtis Nytte och brug, daa Er ded best, at hand bruger ded Io før Io bedre [3]). Haffde hand før Errindret derom, da haffde ded ochsa før sked. *Vale.*
Aff Nørrehueding Prestegard den 23 *Octo: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen til hande.

Oversættelse af Brev 451/5
Din skrivelse har jeg modtaget og deraf forstået, at prinsens kur inden få dage er overstanden [afsluttet], og at han vil med det første over til Malmø, hvorpå jeg dig intet forholder [skjuler], at jeg formener [mener], at prinsen kan gøre sig og riget en større tjeneste, om han bliver i nærheden ved Falster og Lolland end herovre [1]). Ulrik Christian [Gyldenløve] angående, da såfremt hans *præceptor* [lærer, huslærer] [2]) er forvisset [har forvisset sig] om, at han forstår det, han bør at vide om alterens sakramentes nytte og brug, da er det bedst, at han bruger det [modtager nadveren] jo før jo bedre [3]). Havde han [læreren] før erindret [påmindet] derom, da havde det også før sket. Farvel [*Vale*].
Fra Nørre Hveding præstegård den 23. oktober anno 1644.
Christian.
Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen [Sehested] til hånde.

Brev 452/5 ✻ 28. Oktbr. 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen føler sig overfor Ulykken til Søs trøstet ved Bevidstheden om at have gjort alt sit mulige til Rigets Forsvar. Erik (o: Christoffer) Stensen og Falk Lykke ere sendte over til Sjælland med en Del Tropper. — Geh. Ark.
Aff dyn skriiffuelse haffuer Ieg med bedrøffuelse forstanden den Store wlycke til Søes, den Allerhøiieste haffuer uyllit straffe mig med, Mens Eptherdi ded saledis Hans gudommelige Maiestadt behagiit haffuer, Da kan … [fortsættes s. 526]
Oversættelse af Brev 452/5
Af din skrivelse har jeg med bedrøvelse forstået den store ulykke til søs, den Allerhøjeste har villet straffe mig med. Men eftersom det således har behaget hans guddommelige majestæt [Gud], da kan … [fortsættes s. 526]

Fodnoter (s. 525)
[1]) Jvfr. ovenfor s. 503 f.
[2]) Jens Dolmer, se ovenfor s. 24.
[3]) Ulrik Christian Gyldenløve var født i april 1630 og altså dengang 14½ år gammel.

. To emner: prinsen (den udvalgte prins Christian) er nu færdig med sin kur og vil over til Malmø, men kongen mener, han gør mest gavn på Lolland-Falster; og kongens uægte søn Ulrik Christian Gyldenløve (dengang 14½ år, senere en berømt officer) må gerne gå til alters, hvis hans huslærer Jens Dolmer finder ham moden nok. Brev 452/5 begynder på s. 525 og fortsætter på **s. 526** (bryder

ved *"...Da kan..."*). Igen berører kongen flådens store nederlag — men fastholder sin fromme resignation: Gud har villet det, og kongen trøster sig ved at have gjort alt for rigets forsvar.

Side 526

Brev 452/5 (slutning, fortsat fra s. 525)
Ieg trøste mig derued, at Ieg Ingen arsag tiil dette werck haffuer giiffuen Och giiort aldt ded, Ieg haffuer kund, tiil disse Riiger och landtz *conseruation* Och inted sparit lyff, godtz Eller helbred. Hans gudommelige Maiestadt skaffe aldting Epther syn gudomelige wyllie.
Erick Stensen [1]) Er sendt offuer tiil Siieland, falck lycke med hans *schadron* følger Epther, *item* 300 Mand, som Erre vdtagen y Christianstadtz lehn [2]). Den Alsommechtigste herre och gud *dirigere* aldting hans allerhelligste Naffn tiil loff, priis och Ehre Och oss arme meniske til trøst Och Ewig salighed, Amen. *Vale.*
Datum y En Bundegard ued Helsingbore den 28 *Octo: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande [3]).

Oversættelse af Brev 452/5 (slutning)
Jeg trøster mig derved, at jeg ingen årsag til dette værk [denne krig] har givet og [har] gjort alt det, jeg har kunnet, til disse rigers og landes *conservation* [bevarelse] og intet sparet [af] liv, gods eller helbred. Hans guddommelige majestæt [Gud] skaffe alting efter sin guddommelige vilje.
Erik Stensen [1]) er sendt over til Sjælland; Falk Lykke med hans *eskadron* følger efter, *item* [ligeledes] 300 mand, som er udtagne i Kristianstads len [2]). Den Almægtigste Herre og Gud *dirigere* [styre] alting hans allerhelligste navn til lov, pris og ære og os arme mennesker til trøst og evig salighed, amen. Farvel [*Vale*].
Datum i en bondegård ved Helsingborg den 28. oktober anno 1644.
Christian.
Udskrift: Kansleren hr. Christian Thomesen [Sehested] til hånde [3]).

Brev 453/5 ✻ 28. Oktbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen er misfornøjet med, at Otte Thott i saa lang Tid uden hans Vidende har været borte fra sit Len. Han finder Trøst i Sorgen over Ulykken til Søs ved Bevidstheden om ikke at have forsømt noget. Forskjellige Troppeafdelinger skulle gaa ... — [regesten fortsætter på s. 527]
[Brevteksten begynder på s. 527.]
Oversættelse af Brev 453/5
[Følger på s. 527.]

Fodnoter (s. 526)
[1]) Det er en fejlskrift af kongen at kalde ham Erik Stensen i stedet for Christoffer S., som han nævnes i brevet nr. 453, thi Tage Thott havde under 25. oktbr. fået brev om at tilholde Christoffer Stensen at forføje sig over til København, hvor han skulle modtage ordrer hos Korfits Ulfeldt (Skaanske Tegn. VII, 57).
[2]) Falk Lykke fik 28. oktbr. befaling til straks at begive sig med sin eskadron til Helsingborg, hvorfra han skulle sætte over til Helsingør og derpå begive sig til København. Samme dag fik han

brev om at tage Aage Svendsen med hans underhavende folk, omtr. 300 mand, over til Sjælland (Skaanske Tegn. VII, 79).
[3]) Kansleren har uden på brevet skrevet: „Der floden waar Slagen".

Kongens svar på flådenederlaget kulminerer her i en gribende trøstesformel: han har ingen skyld i krigen og har ofret liv, gods og helbred for rigets bevarelse — resten må Gud råde for. Bemærk kanslerens påtegning uden på brevet: "Der floden waar Slagen" (da flåden var slaget) — en samtidig markering af, hvad brevet handlede om. Brev 453/5 er kun begyndt med overskrift og regest nederst på s. 526; selve brevteksten står på **s. 527**. Den vender tilbage til Otte Thott-sagen (jf. optegnelserne i brev 449).

Side 527

Brev 453/5 (fortsat/slutning, fra s. 526)
(Regestens slutning:) …over fra Skaane til Sjælland. Kongen ønsker Oplysninger om Wrangels Foretagender ved Kiel. — *Geh. Ark.*
Aff dyn skriiffuelse haffuer Ieg fornommen, at du haffuer giffuen Otte tott forloff at begiffue sig Ind y Malmø, der at *secundere* faderen, Sa ladder ieg nocksom passere ded, som y begiindelsen skeed Er, dentyd ded uaar aldtsammen *in confusione*, Mens at hand mig waffuydendis siiden saa lenge uaar fra lehnit, ded Er aff ingen lensmend hiidindtil skeed. Att hand skulle haffue uerrit arsag tiil att stylle god Order y Malmøe, ded haffuer Ieg inted kund Erfhare aff Prindtzen, ymens hand uaar tilstede [1]).
Den skade, som sked Er tiil Søess, Er stor och gar mig storligen til hierttit, Mens ded Er myn trøst, att ded Er gud y himmelen bekendt, at Ieg Ingen arsag haffuer giiffuen tiil dette werck, Ieg Icke heller haffuer sparit nogit, som haffuer kund gørre disse Riiger Och lande tiil *conseruation*, mens saat tiil lyff, godtz och hylbredden.
Christoffer Stensøn med hans folck Er befahliit att drage Offuer tiil Siieland, Och følger falck lycke Epther, saoch 300 Nii vdskreffuen knechte aff Christianstadtz lehn [2]), Och skall med ded første følge fleere Epther. Huad du kandt Erfahre Om den galne wrangels *Expedition* ued kyl [3]), ded lad mig uyde, Saa snardt mueligdt Er. *Vale.*
Aff En bundegard ued helssingborg Den 28 *Octo: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffm[e]ister tiil hande.

Oversættelse af Brev 453/5
Af din skrivelse har jeg fornemmet [erfaret], at du har givet Otte Thott forlov [tilladelse] at begive sig ind til Malmø for der at *secundere* [bistå] faderen. Så lader jeg noksom passere [lader jeg gerne det passere] det, som i begyndelsen skete, dengang det var altsammen *in confusione* [i forvirring, lat.]. Men at han mig uafvidende siden så længe var fra lenet, det er af ingen lensmænd hidindtil sket [det har hidtil ingen lensmand gjort]. At han skulle have været årsag [medvirkende] til at stille god orden [i stand] i Malmø, det har jeg ikke kunnet erfare af prinsen, mens han var til stede [1]).
Den skade, som sket er til søs, er stor og går mig storligen til hjertet, men det er min trøst, at det er Gud i himlen bekendt, at jeg ingen årsag har givet til dette værk [denne krig], jeg heller ikke har sparet noget, som har kunnet gøre disse riger og lande til *conservation* [bevarelse], men sat til [ofret] liv, gods og helbred.

Christoffer Stensøn med hans folk er befalet at drage over til Sjælland, og [ham] følger Falk Lykke efter, samt 300 nyudskrevne knægte af Kristianstads len [2]), og skal med det første flere følge efter. Hvad du kan erfare om den gale Wrangels *ekspedition* ved Kiel [3]), det lad mig vide, så snart muligt er. Farvel [*Vale*].
Fra en bondegård ved Helsingborg den 28. oktober anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Fodnoter (s. 527)
[1]) Jvfr. ovenfor s. 520 f.
[2]) Jvfr. ovenfor s. 526.
[3]) Wrangels flåde havde i kampen med Pros Munds eskadre lidt så meget, at den måtte søge ind i Kielerfjord for at reparere (Garde, anf. skr. s. 207). Karl Gustaf Wrangel havde næppe tilnavnet „den gale"; kongen har vist forvekslet ham med Helmuth Wrangel, som kaldtes „der tolle" (Biogr. lex. öfver namnkunn. män XXI, 156; jvfr. Kinch, *Ribe Bys Hist. 1536–1660* s. 377).

Kongen viser sig mere forsonlig i Otte Thott-sagen: han accepterer nu, at Thott har fået forlov til at bistå sin far i Malmø, men fastholder kritikken af, at Thott var så længe borte fra sit grænselen uden kongens vidende. Kongens sørgmodige, men trodsige refleksion over flådenederlaget gentages endnu en gang. Til sidst efterspørger han oplysninger om "den gale Wrangels" flåde ved Kiel (fodnoten bemærker, at kongen sandsynligvis forvekslede Karl Gustaf Wrangel med Helmuth Wrangel "der tolle").

Side 528

Brev 454/5 ✻ 31. Oktbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Borgerskabet i Kjøbenhavn skal vælge 10 eller 12 Personer, som skulle møde hos Kongen. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Borgeriit heer y Byen skall gørre Et udskod aff 10 eller 12 Personer, som skall siig huos mig Indstille, huor Ieg y Morgen befahlendes worder, at dy skal komme tiil mig. *Vale.* Aff køben: Slott [1]) den 31 *Octo: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

Oversættelse af Brev 454/5
Borgerskabet her i byen skal gøre [udpege] et udskud [udvalg] af 10 eller 12 personer, som skal indstille sig [indfinde sig] hos mig, hvor jeg i morgen befalende vorder [vil befale], at de skal komme til mig. Farvel [*Vale*]. Fra Københavns slot [1]) den 31. oktober anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Brev 455/5 ✻ 31. Oktbr. 1644

Til Rigsraadet.
Da Kongen vil formindske sin Hofstat og begynde med Hofjunkerne, skal det lade disse vide, at Grunden kun er Mangel paa Penge. Da de fleste af Tropperne skulle føres over til Sjælland, skal Raadet tænke paa Proviant og paa Midler til deres Underhold samt overveje, til hvilke Steder de skulle sendes. — Geh. Ark.
Eptherdi myddelen inted kan tylstrecke, at ieg kan holde myn hofstadt pa den maner, som før sked Er, Da haffuer ieg Erachtit best at uerre, at Ieg y tyde den *Reformerer*. Da Eptherdi den bestaar udi hoffiuncker, Musikandter och drauandter, Da uyl ded begindis paa hoffiunckerne, Huorfor Riigens Rad sig skal lade uerre angelegen, at dy sliigdt dem med En god maner anbringer, saatt dy sig inted *Imaginerer*, at ded skeer af nogen wnade, mens at ded skeer aff den arsag, som sagdt Er [2]). … [fortsættes s. 529]

Oversættelse af Brev 455/5
Eftersom midlerne [pengene] ikke kan tilstrække [slå til], at jeg kan holde min hofstat på den maner, som før sket er, da har jeg eragtet [fundet] bedst at være, at jeg i tide *reformerer* [indskrænker] den. Da eftersom den [hofstaten] består udi hofjunkere, musikanter og drabanter, da vil det begyndes på hofjunkerne. Hvorfor rigens råd sig skal lade være angelegen [lade sig det være magtpåliggende], at de sligt dem [meddeler] det med en god maner, så at de sig ikke *imaginerer* [forestiller], at det sker af nogen unåde, men at det sker af den årsag, som sagt er [2]) [dvs. pengemangel]. … [fortsættes s. 529]

Fodnoter (s. 528)
[1]) 30. oktbr. var kongen kommen tilbage til København (Jens Lauritzen Wolf, *Diarium s. Calendarium* s. 633).
[2]) Under 5. novbr. fik hofmarskalken Knud Ulfeldt brev om at aftakke [afskedige] følgende hofjunkere og „opvartere", nemlig Otte Kruse, Peder Brockenhuus, Christian Friis, Jakob Lindenov, … [fortsættes s. 529]

. Kongen er nu vendt tilbage til København (fra Skåne), jf. fodnote 1 — dateret Københavns slot 30./31. oktober. Han indkalder et udvalg af borgerskabet. Brev 455/5 (til rigsrådet) begynder på s. 528 og fortsætter på **s. 529** (bryder ved *"...som sagdt Er...."*, og fodnote 2 om de afskedigede hofjunkere fortsætter også). Konsekvenserne af krigen og flådenederlaget viser sig nu i statsfinanserne: kongen må af pengemangel skære ned på hofholdningen — først hofjunkerne — og beder rigsrådet fremlægge det pænt, så de afskedigede ikke tror, det sker i unåde.

Side 529

Brev 455/5 (slutning, fortsat fra s. 528)
Folckit tiil hest och fodtz Er befahliit at begiiffue sig heroffuer, Saner som Riigens Marssis och wllefeldtz Regiimendt tiil fodtz Och Iohan de waals *schadron* tiil hest [1]). Huorfor der uyl tenckis pa myddel y tyde at skaffe *prouiandt* y tyde tyl Malmø for fodfolcken Och haffuer tiil hesten, aldenstund ded uyl ga langsam til med Indskibningen sammestedts.

2. Huordthen Riitter och knechte skal ga, Eptherhanden som dii kommer hiidoffuer, paded dy *Recta* kan komme hen pa dii steder, som dy kan gørre tyeniste.
3. Wiil der tenckis paa myddel tiil derris vnderholding paa dy steder, dy skal losseris, Aldenstund her Er ingen myddel tyl penning. *Valete.*
   Aff køben: Slott den 31 *Octo: Anno* 1644.

Christian.
Udskrift: Riigens Raad tiil hande, Som heer tiilstede Erre.

4.

Oversættelse af Brev 455/5 (slutning)

Folket til hest og fods er befalet at begive sig herover — således [*Saner*] som rigens marsks [Anders Billes] og Ulfeldts regiment til fods og Johan de Wahls *eskadron* til hest [1]). Hvorfor der vil [skal] tænkes på middel [råd] i tide til at skaffe *proviant* i tide til Malmø for fodfolket og hesten [rytteriet], alderstund [eftersom] det vil gå langsomt til med indskibningen sammesteds.

2. Hvorhen ryttere og knægte skal gå, efterhånden som de kommer herover, på det [for at] de *recta* [direkte, lat.] kan komme hen på de steder, hvor de kan gøre tjeneste.
3. Der vil [skal] tænkes på middel til deres underholdning [underhold] på de steder, hvor de skal logere, alderstund [eftersom] her er ingen middel til penge [ingen penge at skaffe].
   Farvel [*Valete*].
   Fra Københavns slot den 31. oktober anno 1644.
   Christian.
   Udskrift: Rigens råd til hånde, som her til stede er.

Brev 456/5 * Novbr. 1644 [2])

Til Christen Thomesen Sehested.

Forskjellige Klagepunkter mod Korfits Ulfeldt. — Kgl. Bibl.

[Brevteksten begynder på s. 530.]

Oversættelse af Brev 456/5

[Følger på s. 530.]

Fodnoter (s. 529)

(Fortsættelse af fodnote 2 fra s. 528): …Børge Rosenkrands, Jørgen Friis, Hans Friis, Korfits Ulfeldt, Erik Holck, Ejler Bilde, Gregers Friis og Erik Gyldenstjerne (Sjæll. Tegn. XXVIII, 224). Afskedigelsen foregik for de flestes vedkommende 6. novbr. (jvfr. listen over hofjunkerne hos Grundtvig, *Meddelelser fra Rentekammerarch.* 1872 s. 151 f.). Efter det nævnte brev skulle hofmarskalken tillige aftakke forskellige „vore servitørs" heste samt alle drabanterne med undtagelse af 9.

[1]) 29. oktbr. havde Anders Bilde fået brev om straks samme aften med hæren at bryde op fra Helsingborg til Malmø; ankommen dertil skulle han beordre generalmajor-adjutant Kretz med hans underhavende kompagni til Kristianstad, medens Ebbe Ulfeldts regiment og Jean de Vals eskadron til hest skulle forblive i Malmø; det øvrige folk til hest og fods skulle overføres til København (Skaanske Tegn. VII, 58).

[2]) Dette brev er måske næppe ældre end det sidste brev til Korfits Ulfeldt (nr. 454), men kan på den anden side næppe … [fortsættes s. 530]

Kongen giver rigsrådet praktiske instrukser om overførsel af tropperne fra Skåne til Sjælland, proviantering og indkvartering — alt under det tilbagevendende omkvæd om, at der ingen penge er.
Brev 456/5 (til Christen Thomesen Sehested) begynder nederst på s. 529 med overskrift og regest; selve brevteksten står på **s. 530**.
Bemærk det spændingsfulde emne, regesten varsler: **"Forskjellige Klagepunkter mod Korfits Ulfeldt"** — kongens svigersøn og rigshofmester, som hidtil har været den hyppigste modtager af brevene. Dette er et tidligt forvarsel om det senere dramatiske brud mellem kongen og Ulfeldt.

Side 530

Brev 456/5 (fortsat fra s. 529)

1. Der Er bleffuen . . . . [1]), mig waffuydendis, afftackiit.
2. Rendtemey[s]terne haffuer Ingen Penge uyllit telle pa myn hand, udenad hoffmeisterens hand uaar derhuos [2]).
3. Dy y kramboden haffuer inted uyldt lade myn skredder følge Nogiit, vden att hoffmeisterens hand uaar derhuos.
4. En andell aff dy Penge, som Indkommer, annammis aff andre, som alderiig tilforen skeed Er.

Huilckit aldt sammen Ingen Hoffmeister eller Stadtholder tylforn siig haffuer vnderstanden at gørre.

5. At Nogle faa her y byen haffuer all leffuerandtzen, derpa Er Indted att thuiffle. Om dy nu *contribuerer* mehre End dii andre, som Ingen fordell haffuer hafft aff leuerandtzen, ded staar tiil att Erfahre. I myn vngdom da fiick dy leffuerandtzen, som uylle giiffue best køb, … [fortsættes s. 531]

Oversættelse af Brev 456/5

Brevet består af kongens klagepunkter mod rigshofmesteren Korfits Ulfeldt:

1. Der er blevet . . . . [1]), mig uafvidende, aftakket [afskediget].
2. Rentemestrene har ingen penge villet tælle op på min hånd [udbetale efter min anvisning], uden at hofmesterens hånd [underskrift] var derhos [2]).
3. De i kramboden [hofleverandørerne] har ikke villet lade min skrædder følge [udlevere] noget, uden at hofmesterens hånd var derhos.
4. En andel af de penge, som indkommer, annammes [modtages] af andre, som aldrig tilforn [tidligere] er sket.

Hvilket altsammen ingen hofmester eller statholder tilforn har understået sig [dristet sig] at gøre.

5. At nogle få her i byen har al leverancen, derpå er intet at tvivle. Om de nu *kontribuerer* [bidrager, betaler] mere end de andre, som ingen fordel har haft af leverancen, det står til at erfare [må undersøges]. I min ungdom da fik de leverancen, som ville give bedst køb [tilbyde den laveste pris], … [fortsættes s. 531]

Fodnoter (s. 530)

(Fortsættelse af fodnote 2 fra s. 528–529): …være meget yngre; thi allerede 12. novbr. (uden tvivl ny stil) omtaler den kejserlige gesandt Georg von Plettenberg i et brev til grev Trautmannsdorf, hvorledes man giver Ulfeldt skylden for flådens nederlag, og at han har taget sin afsked. Den 19. novbr. fortæller Plettenberg yderligere i et brev til den samme, at Ulfeldt har modtaget et meget skarpt brev fra kongen, hvorpå han har forlangt sin afsked; dette har dog bevæget kongen til at skrive nye breve til ham af en mildere tone, hvori han har bedet ham ikke at sætte ham stolen for døren [dvs. ikke svigte ham] under de farlige forhold, og herved er uenigheden bleven bilagt. Under 26. novbr. tilføjer Plettenberg, at Ulfeldt på ny har overtaget sit embede (Kgl. Bibl., Allens Papirer Nr. 16; jvfr. Smith, *Grevinde Ulfeldts Hist.* I, 127 ff., LI).

[1]) Hul i papiret. Af Korfits Ulfeldts udat. moderklæring (Histor. Tidsskr. III, 452 f.) fremgår, at der har stået: 500 bådsmænd, og at deres aftakkelse er sket i august og september måned.

[2]) I sit brev til Christen Thomesen Sehested af 14. oktbr. 1647 omtaler kongen, at da Vibeke Kruse, medens han under den sidste krig var til søs, havde forlangt, at rentemesteren Sten Beck skulle udbetale hende nogle penge af hendes deputat [apanage], havde han nægtet at gøre det uden hofmesterens hånd (Molbech, *Nordisk Tidsskr. for Historie, Literat. og Konst* II, 434).

Brev 456/5 (kongens klagepunkter mod Korfits Ulfeldt) begynder på s. 529 og fortsætter her på s. 530, og videre til **s. 531** (klagepunkt 5 bryder ved *"...som uylle giiffue best køb,..."*). Dette er et centralt og dramatisk dokument: kongen opregner sin voksende utilfredshed med sin mægtige svigersøn og rigshofmester — at Ulfeldt har handlet egenmægtigt (afskediget folk uden kongens vidende, krævet sin underskrift på alle udbetalinger, favoriseret enkelte leverandører). Fodnoterne giver den dybere historiske kontekst: efter flådenederlaget fik Ulfeldt skylden og forlangte sin afsked; kongen skrev derpå i en mildere tone og bad ham blive under de farlige forhold, og bruddet blev midlertidigt bilagt (Ulfeldt genovertog sit embede 26. november). Dette er de tidlige spændinger, der år senere skulle føre til det endelige, katastrofale brud mellem kongehuset og Ulfeldt/Leonora Christina.

Side 531

Brev 456/5 (slutning, fortsat fra s. 530)
Och motte dog biie Epther Pengen, Indtil man kunde komme dem affsted.

6. Att Ieg skulle haffue *Approberit*, at lauers Eskelssøn skulle bliiffue Radmand her y byen, der thuiffler ieg pa aff den arsag, att hand uaar alderig uel skreffuen huoss mig, siiden hand kam aff myn tyeneste [1]), Och huoss Borgeriet uar hand huoss faa Eller Ingen achtiit, Som deraff kan Erfahris, att hand drog herfra byen henad Rosskiild at Boe.
   Udskrift: Chanseleren H: Christi . . . . . [2]) tiill han[de].
7.

Oversættelse af Brev 456/5 (slutning)
…og måtte dog bie [vente] efter pengene, indtil man kunne komme dem af sted [få dem betalt].

6. At jeg skulle have *approberet* [godkendt], at Lauers Eskelssøn skulle blive rådmand her i byen, det tvivler jeg på af den årsag, at han var aldrig vel skrevet [i god anseelse] hos mig, siden han kom af min tjeneste [1]), og hos borgerskabet var han hos få eller ingen agtet, som deraf kan erfares [ses], at han drog herfra byen hen mod Roskilde for at bo.
   Udskrift: Kansleren hr. Christi[an Thomesen] . . . . . [2]) til hånde.

Brev 457/5 ✻ 3. Novbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
De Karle, som vare antagne til at bære Kongen i hans Bærestol, skulle igjen aftakkes. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Dii karle, som uar med offuer y Skaane och skulle haffue borren mig [3]), dy skall Igen afftackis och beholde klederne, som dy fyck tiil samme derris opuardtning. *Vale.* Køben: Slott den 3 *No: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

Oversættelse af Brev 457/5
De karle, som var med over i Skåne og skulle have båret mig [3]), de skal igen aftakkes [afskediges] og beholde klæderne, som de fik til samme deres opvartning [tjeneste]. Farvel [*Vale*]. Københavns slot den 3. november anno 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] til hånde.

Fodnoter (s. 531)

[1]) Lavrits Eskildsen, der først havde været byfoged og derpå rådmand i København fra 1626 til 1631, blev i dette år proviantskriver hos kongen; men 15. marts 1644 blev han på ny rådmand efter at have opgivet bestillingen som proviantskriver. Se brevene 1632–35 s. 200; Nielsen, *Kbhvns Hist. og Beskr.* III, 236, og Nielsen, *Kbhvns Diplom.* VI, 112.
[2]) Hul i papiret.
[3]) Jvfr. ovenfor s. 493 f.

(klagepunkterne mod Korfits Ulfeldt) er nu afsluttet (s. 529–531). Det sidste klagepunkt (nr. 6) handler om, at Ulfeldt egenmægtigt skulle have udnævnt en rådmand (Lauers Eskelssøn), som kongen ikke brød sig om. Brev 457/5 er komplet på s. 531 og udmønter bærestol-historien fra tidligere (brev 449/450): de karle, der skulle have båret kongen i den italienske bærestol under felttoget i Skåne, afskediges nu — endnu et lille vidnesbyrd om nedskæringerne efter krigen.

Bemærk, at der er et stort spring i serien: vi går fra **side 470** (brev 405) direkte til **side 532** (brev 458). Siderne 471–531 (breve 405 slutning – 457) mangler i denne serie. Jeg noterer springet, men transskriberer den nye side som normalt.

Side 532

Brev 458/5 * 5. Novbr. 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen tænker paa at bruge Peder Vibe som Resident i Frankrig, og denne skal derfor høre den franske Gesandts Mening derom. — Geh. Ark.
Epthersom Ieg haffuer hafft y synde at bruge Peder wybe y Pohlen, Och Ieg formercker, hannem Indted att kunde besta med hans latein eller Italiansk, som der mest brugelig Er, da formener Ieg att bruge hannem y franckerige, Eptherdi hand Er der *nobiliteret*[1]) och haffuer der feldtmarskalcken[2]) ued handen, huis systersøn[3]) skal haffue Iomfru Eliisabet Soffia.
Huorfor samme wybe sig skall huos den fransøssiske gesandter *insinuere* Och hannem sliigdt y fortroen abenbare, paded man kan Erfahre, huorledis ded hannem behager[4]). *Vale.*
Køben: Slott den 5 *Nouem: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

Oversættelse af Brev 458/5
Eftersom jeg har haft i sinde at bruge Peder Vibe i Polen, og jeg formærker [erfarer], [at] ham ikke kunne bestå [klare sig] med sit latin eller italiensk, som der mest brugeligt er, da formener [tænker] jeg at bruge ham i Frankrig, eftersom han er der *nobiliteret* [adlet] og har der feltmarskalken ved hånden, hvis søstersøn skal have [ægte] jomfru Elisabeth Sofia.
Hvorfor samme Vibe sig skal hos den franske gesandt *insinuere* [henvende sig fortroligt] og ham sligt i fortrolighed åbenbare, for at man kan erfare, hvorledes det ham behager. *Vale* [lat.: far vel].
Københavns Slot den 5. november år 1644.
Christian.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Brev 459/5 * 7. Novbr. 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Da Otte Marsvin har erklæret ikke at ville have noget at … [regest og brevtekst fortsættes s. 533] (Kun regesten [indholdsresuméet] er begyndt på denne side; selve brevteksten følger på s. 533.)

Fodnoter (s. 532)
[1]) Peder Vibe var bleven adlet af Ludvig XIII 1634 (Genealogisk og biographisk Archiv S. 78).
[2]) Den bekjendte franske Feltmarskalk Josias Rantzau, † 1650.
[3]) Klavs v. Ahlefeldt til Klein Nordsee og Schierensee († 1678), som 1648 ægtede Kongens Datter med Vibeke Kruse, Elisabeth Sophie, var en Søn af Klavs v. Ahlefeldt til Gelting og Beate Rantzau, en Søster til Josias (Jahrbücher f. d. Landesk. d. Herzogth. Schleswig, Holstein u. Lauenb. X, 141 f. Efter Benzons Stamtavler i Geh. Ark. var Beate Rantzau gift med Karl Ahlefeldt til Koselau og ved ham Moder til Klavs).
[4]) Der blev dog ikke noget af Peder Vibes Ansættelse i Frankrig, men efter Freden 1645 blev Peder Reedtz udnævnt til Resident i Paris.

Side 533

Brev 459/5 (fortsat fra s. 532)

Til Christen Thomesen Sehested. *(regest fortsat fra s. 532:)*
… gjøre med Kirstine Munks Sager, skal Kansleren lade Kongen vide, hvem der ved Lov og Dom kan tvinges til at forsvare hende, naar Kongen anlægger Sag mod hende. — Geh. Ark.
Eptherdi Ieg inted y lengden Inted kan tale, at fru Ellen Marsuyn med hinders anhang Raber mig ud yblandt folck, Att fru kyrsten aff mig skeer stor wret, y ded at Ieg inted holder hinders øngste datter for myt at uere, Da skaldtu lade mig uyde dyn mening y ded, Att Eptherdi Otte Marsuyn under syn hand haffuer siig Erklerit, siig indted at uille haffue at skaffe med fru kyrstens sager, som du aff herhuosføiiede *copie* haffuer at Erfahre[1]), Huem der daa dertill ued lou och Rett kan thuyngis tyl at suare mig y dy sager, som Ieg achter att føre ud med fru kyrsten[2]).
Myn mening Er, at Ephtherdi Otte Marsuyn indted uyl haffue dermed att skaffe, att fru Ellen bør ded att gørre Offendtlig, som[3]) dog gør y andre mader. *Vale.* Aff køben: Slott den 7 *No: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn till hande.

Oversættelse af Brev 459/5
Eftersom jeg ikke i længden kan tale [tåle], at fru Ellen Marsvin med hendes anhang [tilhængere] råber mig ud iblandt folk, at fru Kirsten af mig sker stor uret, i det at jeg ikke holder hendes yngste datter for min at være, da skal du lade mig vide din mening i det, at eftersom Otte Marsvin under sin hånd [skriftligt] har sig erklæret, sig intet at ville have at skaffe med fru Kirstens sager, som du af herhos føjede [vedlagte] *kopi* har at erfare, hvem der da dertil ved lov og ret kan tvinges til at svare [stå til ansvar over for] mig i de sager, som jeg agter at føre ud [gennemføre] med fru Kirsten.
Min mening er, at eftersom Otte Marsvin intet vil have dermed at skaffe, at fru Ellen bør det at gøre offentlig, som [hun] dog gør i andre måder. *Vale* [lat.: far vel]. Af Københavns Slot den 7. november år 1644.
Christian.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Fodnoter (s. 533)

[1]) Vedlagt findes en Kopi af Otte Marsvins Erklæring, dat. Christianshavn 6. Novbr. 1644. Han udtaler heri, at da Kongen ved to Breve, som den foregaaende Dag vare leverede ham af to Kancelliherremænd, havde forlangt hans Tilkjendegivelse af, om han vilde befatte sig med Kirstine Munks Sag, saa er det hans Beslutning aldeles intet at ville have med den Sag at gjøre, ligesom han heller aldrig tidligere har haft det i Sinde.
[2]) Det kan bemærkes, at den kejserlige Gesandt Plettenberg under 19. Novbr. (n. St.) skrev til Grev Trautmannsdorf, at Christian IV havde besluttet at „forny" Processen mod Kirstine Munk (Allens Papirer paa Kgl. Bibl. Nr. 16). Jørgen Brahe omtaler i sin Dagbog, at han 28. Novbr. sammen med Henning Valkendorf forrettede et Ærinde hos Ellen Marsvin (Vedel Simonsen, Jørgen Brahes Levnetsbeskrivelse S. 79). Jvfr. Smith, Grevinde Ulfeldts Historie I, 128. LI.
[3]) Her mangler Ordet: hun.

Bemærkning: Dette brev hører til en af de mest personlige og betændte sager i Christian IV's senere liv: opgøret med hans fraskilte hustru **Kirstine Munk** og hendes moder **Ellen Marsvin**. Kongen anklagede Kirstine Munk for utroskab og betvivlede faderskabet til hendes yngste datter (Elisabeth Augusta). Her forsøger han at finde ud af, hvem der juridisk kan tvinges til at forsvare Kirstine Munk i den retssag, han vil rejse — efter at hendes svoger Otte Marsvin skriftligt har frasagt sig enhver befatning med sagen. Konflikten fik store dynastiske følger, bl.a. fordi Kirstine Munks døtre var gift ind i landets førende adelsslægter (heriblandt Corfitz Ulfeldt, en af brevseriens hyppigste modtagere).

Side 534

Brev 460/5 ✻ 12. Novbr. 1644

Til Christen Thomesen Sehested (?).
I Anledning af General Baudissins Samtaler med Peder Vibe skal der tænkes paa, hvem der kan sendes til Polen. — Geh. Ark.

Du haffuer herhuoss at Emphange, huiis som *general* Baudessen haffuer *discureriit* med Peter wiibe, som synis at haffue gode *fundamenta*[1]), Och uyl dermed y tyde begindis, om dedsamme skal settis y werck, Och tenckis pa Den Person, som sliigdt kan *Negotiere* y ded Polnske hoff och paa Riixdagen, om behoff gørris[2]). *Vale.* Pa køben: Slott den 12 *No: Anno* 1644.
Christian.

Oversættelse af Brev 460/5
Du har herhos [vedlagt] at modtage (emfange), hvad som *general* Baudissin har *diskureret* [drøftet] med Peter Vibe, som synes at have gode *fundamenta* [grundlag], og [der] vil dermed i tide begyndes, om det samme skal sættes i værk, og [der skal] tænkes på den person, som sligt kan *negotiere* [forhandle] ved det polske hof og på rigsdagen, om behov gøres. *Vale* [lat.: far vel]. På Københavns Slot den 12. november år 1644.
Christian.

Brev 461/5 ✻ 13. Novbr. 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Rigsraaderne skulle hver for sig paa en Seddel gjøre Forslag om, hvem de anse for dygtige til at optages i Raadet. — Geh. Ark.
Ded er dig uel Inted vndfallen, huad Ieg talede med dig Om nogle forstandige folck at Neffne, som man kan … [fortsættes s. 535]

Oversættelse af Brev 461/5
Det er dig vel ikke undfaldet [gået af minde], hvad jeg talede med dig om nogle forstandige folk at nævne, som man kan … [fortsættes s. 535]

Fodnoter (s. 534)
[1]) Kongen sigter sandsynligvis til, at Kongen af Polen igjennem General Baudissin havde stillet ham en Undsætning paa 5000 zaporogiske Kosakker i Udsigt, hvis Kejseren vilde støtte denne Plan og selv foretage en Diversion mod Pommern (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 383 f.).
[2]) Der blev dog ikke afsendt nogen ny Gesandt til Polen, men Dionysius v. Pudewils, der i Septbr. havde været sendt dertil (Kreditiv af 5. Septbr.), fik 28. Novbr. et nyt Kreditiv til Gerhard v. Dönhoff om, at han før sin Bortrejse endnu skulde udføre nogle Sager (Ausländ. Reg.). Samme Dag skrev Christian IV til Kongen af Polen, takkede ham for, hvad han havde ladet fremføre ved sin Kammerherre og Oberst Baudissin, og bad ham, da han selv nu tænkte paa noget stort, om at formaa Baudissin til at støtte sig (Latina). Jvfr. ovfr. S. 433. 435. 522 f. og Brevet Nr. 473.

Side 535
Brev 461/5 (slutning, fortsat fra s. 534)
… sette y Radiit, Tii Ieg kender Ingen y landit uyder, End at Ieg haffuer siiett dem, Huorfor Riigens Raad, Enhuer *a pardt*, skall tegne nogle personer pa En Seddell, huem der *meriterer* at uerre Riigens Raad, Epther den[1]), hand mig Suoren haffuer, Och mig samme Seddel forsegliid lade tiilhande komme. Naar Ieg nu seer derris Naffn, som der formenis at uere *capabile* tyl den forframmelse, da uyl Ieg nocksam Errindre mig om derris personer och *qualitet*, Saat ded inted skall uare lenge, at Ieg mig uyl Erklere, huem ded skall uerre[2]).
Vale. Aff Rossenborg den 13 *No: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen till hande.
Oversættelse af Brev 461/5 (slutning)
… sætte i rådet, thi jeg kender ingen i landet videre, end at jeg har set dem, hvorfor Rigens Råd, enhver *a parte* [hver for sig], skal tegne [notere] nogle personer på en seddel, [om] hvem der *meriterer* [fortjener] at være Rigens Råd, efter den [ed], han mig svoren har, og mig samme seddel forseglet lade tilhænde komme. Når jeg nu ser deres navn, [på dem] som der formenes at være *kapable* [egnede] til den forfremmelse, da vil jeg noksom [tilstrækkeligt] erindre [besinde] mig om deres personer og *kvalitet*, så at det ikke skal vare længe, at jeg mig vil erklære [tage stilling til], hvem det skal være.
Vale [lat.: far vel]. Af Rosenborg den 13. november år 1644.
Christian.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Brev 462/5 ✻ 17. Novbr. 1644

Til Rigsraadet.
Kongen ønsker, at der skal paalægges en Accise paa Øl og Vin. — Geh. Ark.

Eptherdi Riigens Rad Er bekendt, huor hel Slet ded Er med kronens yndkomst bestiildt, Saat der uyl ytid radis bod pa, huorpa best kan gørris begindelse pa, nar der giiffuis ygennom bencken ziisse aff Øl och wiin. Dentyd Ieg lod mig offuertale, at tystøllit bleff forbøden[3]) da bleff der inted talit om nogen persons forskanelse. Och loffuede Riigens Rad mig sammetyd uden Nogen *exeption*, at dedsamme forbud skulle uerre kronen uden skade y alle made, Huorfor Ieg formener, at Riigens Raad pa samme ziisse och andiit, som mueligdt Er at *inuentere* pa den hollendtske maner, Bør at *dirigere* werckit, at … [fortsættes s. 536]

Oversættelse af Brev 462/5
Eftersom Rigens Råd er bekendt, hvor helt slet det er med kronens indkomst bestilt [beskaffent], så at der vil i tide rådes bod på, hvorpå bedst kan gøres begyndelse på, når der gives igennem bænken [fælles ordning] accise af øl og vin. Dengang jeg lod mig overtale, at tyskøllet [salget af tysk øl] blev forbudt, da blev der intet talt om nogen persons forskånelse. Og lovede Rigens Råd mig samme tid uden nogen *eksception* [undtagelse], at det samme forbud skulle være kronen uden skade i alle måder, hvorfor jeg formener, at Rigens Råd på samme accise og andet, som muligt er at *inventere* [opfinde/indføre] på den hollandske manér, bør *dirigere* [styre/lede] værket, at … [fortsættes s. 536]

Fodnoter (s. 535)
[1]) Her mangler Ordet: Ed.
[2]) Jvfr. Brevene Nr. 468 og 471.
[3]) Ved Forordningen af 16. Febr. 1621, se Brevene 1632—35 S. 387.

Bemærkning: Brevene 461 og 462 viser Christian IV's forsøg på at reformere både statsstyre og finanser efter Torstenssonkrigens ødelæggelser. I brev 461 beder han rigsrådet skriftligt indstille egnede kandidater til nye rådspladser; i brev 462 foreslår han indførelse af en **accise** (forbrugsafgift) på øl og vin "på den hollandske manér" — endnu et eksempel på kongens beundring for de nederlandske finans- og forvaltningsmodeller, som går igen flere steder i serien.
Send de næste sider, når du er klar.

Side 536

Brev 462/5 (slutning, fortsat fra s. 535)
… kronen Nogenlunde bliiffue wed y disse besuerlige tyder. *Valete.* Aff køben: Slot den 17 *Nouem: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Danmarckis Riigis Rad til hande, Som ued handen Er.

Oversættelse af Brev 462/5 (slutning)
… kronen nogenlunde blive ved [holde ud] i disse besværlige tider. *Valete* [lat.: farvel, i flertal]. Af Københavns Slot den 17. november år 1644.
Christian.
Udskrift: Danmarks Riges Råd i hænde, som ved hånden [til stede] er.

Brev 463/5 * 20. Novbr. 1644

Til Rigsraadet.
Det skal overveje Maaden, hvorpaa Skatter kunne paalægges i de Dele af Landet, som ikke ere i Fjendens Magt. — Geh. Ark.

Eptherdi uy pa vndersk[e]dtlige tyder haffuer taliit med Riigens Raad Om denne itziige tiilstand, At Eptherdi denne gans wformodtlige kriig Er kommen os pa halssen, Som al werden bekendt Er, Att dy gode herrer derfor uylle y tyde tencke pa tyenlige middel, som denne tiidtz tilstand vdkreffuer, y betrachting at worris och Riiger och landis *conseruation*, Nest gud y himmelens Nadige Bystand, bestar derudi, Att der tenckis pa y tyde, huorledis man kan faa Penge tiil at Erholde kriigen med tyl landtz och wandtz. Huorfor Riigens Raad Nu skal lade oss forsta derris Endelige Mening och betenckende, Huorledis *contributionen* y dy kuarther, som Endnu holden Er, kan anstiillis, Att densamme kan strecke tyl den wdgiifft, Som Ingen forhaling eller lang Omgang kan tolle. Befahlendis Eder samdt och y seer den Allerhøiiestis beskermelse. Aff køben: Slott den 20 *Nouem: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Danmarckis Riigis Rad, som wed handen Er, til hande.

Oversættelse af Brev 463/5
Eftersom vi på adskillige tider har talt med Rigens Råd om denne itzige [nuværende] tilstand, at eftersom denne ganske uformodede [uventede] krig er kommet os på halsen, som al verden bekendt er, at de gode herrer derfor ville i tide tænke på tjenlige [egnede] midler, som denne tids tilstand udkræver, i betragtning [af] at vore og rigers og landes *konservation* [bevarelse], næst Guds i himlens nådige bistand, består derudi [beror derpå], at der tænkes på i tide, hvorledes man kan få penge til at erholde [føre/opretholde] krigen med til lands og vands. Hvorfor Rigens Råd nu skal lade os forstå deres endelige mening og betænkende [vurdering], hvorledes *kontributionen* [skatteudskrivningen] i de kvarterer, som endnu holdt er [endnu er i behold], kan anstilles [tilrettelægges], at den samme kan strække til den udgift, som ingen forhaling [udsættelse] eller lang omgang [omstændelighed] kan tåle. Befalende eder samt [tillige] og jer ser [under] den Allerhøjestes beskærmelse. Af Københavns Slot den 20. november år 1644.
Christian.
Udskrift: Danmarks Riges Råd, som ved hånden [til stede] er, i hænde.

Brev 464/5 * 23. Novbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Om Forsendelsen af et Brev til Tage Thott og Knud Ulfeldt. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
(Kun regesten [indholdsresuméet] er begyndt på denne side; selve brevteksten følger på s. 537.)

Side 537

Brev 464/5 (fortsat fra s. 536)

Ded breff tyl H: tage tott och *Com:* wlfeldt, ded bliiffuer ferdig y afften, huilcket du syden kandt sende fordt med En wiis Person[1]). *Vale.* Køben: Slott den 23 *Nouem: Anno* 1644.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 464/5
Det brev til hr. Tage Thott og *kommandanten* (Com:) Ulfeldt, det bliver færdigt i aften, hvilket du siden kan sende fort [videre] med en vis [pålidelig] person. *Vale* [lat.: far vel]. Københavns Slot den 23. november år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

465/5 * 3. Decbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Slotsfogeden paa Kjøbenhavns Slot skal føre den franske Gesandt bag op i Slotskirken til den latinske Prædiken, som han har ønsket at overvære. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Ieg haffuer aff dyn skriiffuelse forstanden, at den fransøsiiske Gesandter begerer at komme herop til den latynske Predyken, huorfor Slodtz fogeden[2]) skal faa befaling at føre hannem bagop y kyrcken, Gud giiffue, huorledis hand uyl komme dii høiie trapper op. Musikandterne Er befahliit Marskalcken[3]) at lade tiilsiige y afften, dii skall warre pa y kyrcken y morgen[4]). *Vale.* Aff køben: Slott den 3 *Decem: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

Oversættelse af Brev 465/5
Jeg har af din skrivelse forstået, at den franske gesandt begærer at komme herop til den latinske prædiken, hvorfor slotsfogeden skal få befaling at føre ham bag op i kirken — Gud give [Gud ved], hvorledes han vil komme de høje trapper op. Musikanterne er marskalken befalet at lade tilsige i aften, [at] de skal være [på plads] i kirken i morgen. *Vale* [lat.: far vel]. Af Københavns Slot den 3. december år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Fodnoter (s. 537)
[1]) Det omhandlede Brev af 23. Novbr. gik ud paa, at Tage Thott og Knud Ulfeldt strax skulde sætte de omkring Malmø liggende Herreder i Kontribution, saa højt ske kunde; ingen, hverken Kronens, Adelens eller Gejstlighedens Tjenere, skulde skaanes (Skaanske Tegn. VII, 60).
[2]) Joachim Waldburger, se ovfr. S. 16.
[3]) Knud Jakobsen Ulfeldt.
[4]) Den 4. Decbr. var en Onsdag. Jvfr. for øvrigt Brevene Nr. 466 og 472.

Bemærkning: Brev 465 giver et sjældent hverdagsagtigt og næsten lunt indblik i hoflivet: den franske gesandt har ønsket at overvære den latinske prædiken i slotskirken, og Christian IV sørger for, at han føres "bag op" (til et fornemt sæde på pulpituret) og at hofmusikanterne er på plads. Kongens tørre tilføjelse — "Gud give, hvorledes han vil komme de høje trapper op" — er en karakteristisk personlig bemærkning, der antyder gesandtens besvær med de stejle trapper.

Side 538

Brev 466/5 ✻ 3. Decbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Da Slotsfogeden paa Kjøbenhavns Slot ikke har været til at finde, maa den franske Gesandts Overværen af den latinske Prædiken opsættes i otte Dage. — Geh. Ark.

Siiden Ieg skreff dig til, att den fransøssiske gesandter kunde komme op til Preddycken, da haffde Ieg bud Epther fogden Pa Slottit och uylle befahle hannem ded, som du Skrefft om, att hand skulle gørre, Mens hand Er Ingenstedtz att fynde, saat ded faar at haffue En anstand med samme Predicken att høre Indtil y morgen Otte dage[1]). *Vale.*
Aff køben: Slott den 3 *Decem: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

Oversættelse af Brev 466/5
Siden jeg skrev dig til, at den franske gesandt kunne komme op til prædiken, da havde jeg bud efter fogden på slottet og ville befale ham det, som du skrev om, at han skulle gøre, men han er ingensteds at finde, så at det får at have en anstand [udsættelse] med samme prædiken at høre indtil i morgen otte dage [om otte dage]. *Vale* [lat.: far vel].
Af Københavns Slot den 3. december år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 467/5 ✻ 7. Decbr. 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Han skal tale med Biskop Jesper Brochmann om, at de dygtigste Præster i Sjællands Stift skulle prædike for Kongen under Hofprædikantens Upasselighed. Kongen har selv gjort en Fortegnelse over de dygtigste i Fyn. — Geh. Ark.
Ieg haffuer tydt hafft y sy[n]de at tale med dig. At du skulle befahle Bysskoppen her sammestedtz, at hand skulle giiffue mig En *designation* pa dii prester y hans Stiicht, som haffuer dy beste gaffuer tyl at predycke, Och dog altyd glemdt ded, Huorfor du Nu skaldt om samme leiilighed tale med Bisspen, Saat man Nu, Imidlertyd hoffpredikandten[2]) Er Ilde tiil Paas, kunde høre dy fornemste Om søndagen Och om fredagen.
Dy wylliste y fyn haffuer Ieg optegnit, Saat Ieg ued … [fortsættes s. 539]
Oversættelse af Brev 467/5
Jeg har tit haft i sinde at tale med dig [om], at du skulle befale biskoppen her sammesteds, at han skulle give mig en *designation* [fortegnelse] på de præster i hans stift, som har de bedste gaver til at prædike, og [jeg har] dog altid glemt det, hvorfor du nu skal om samme lejlighed [sag] tale med bispen, så at man nu, imidlertid [mens] hofprædikanten er ilde til pas [upasselig/syg], kunne høre de fornemste [bedste] om søndagen og om fredagen.
De dygtigste (wylliste) i Fyn har jeg optegnet, så at jeg ved … [fortsættes s. 539]

Fodnoter (s. 538)
[1]) Jvfr. Brevet Nr. 472.
[2]) Dr. Jakob Madsen.

Bemærkning: Brevene 465, 466 og 467 hænger sammen som en lille episode: den franske gesandt havde ønsket at overvære den latinske prædiken i slotskirken (brev 465), men da slotsfogeden ikke var at finde, måtte det udsættes i otte dage (brev 466). I brev 467 viser Christian IV sin personlige interesse for prædikekunsten — han beder biskop Jesper Brochmann om en liste over de dygtigste prædikanter i Sjællands stift, mens hofprædikanten dr. Jakob Madsen er syg, og har endda selv opstillet en fortegnelse over de bedste prædikanter i Fyn. Jesper Brochmann var en af tidens førende teologer og senere Sjællands biskop.

Side 539

Brev 467/5 (slutning, fortsat fra s. 538)
… vndersked pa dem. *Vale.* Køben: Slott den 7 *Decembris Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen til hande.

Oversættelse af Brev 467/5 (slutning)
… forskel på dem [dvs. kan skelne mellem dem]. *Vale* [lat.: far vel]. Københavns Slot den 7. december år 1644.
Christian.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Brev 468/5 ✻ 8. Decbr. 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Kongen sender ham den Ed, som de nye Rigsraader skulle aflægge, og befaler ham at tilkjendegive sin Mening om den. En Afskrift af den skal tilstilles hver af de nye Rigsraader til Gjennemlæsning, førend han stedes til dens Aflæggelse. — Geh. Ark.
Eptherdi Ieg haffuer y siinde, Om gud wiil, med ded første at forstercke Raadit[1]), da haffuer Ieg fattiit Eeden, som dy skal gørre, som herhuos fyndis, til den Ende at du deraff skaldt tage En *copie* Och mig dyn mening derom lade uyde, Om densamme, *Iustitien* at fordtsette, Icke nogiit kunde forbedris. Och paded dy gadt folck, som nu y Radiit tagis, dyste bedre samme Eed kan Errindre Och siig indted Indbylde, at man dennom Mere End dy forrige *impossibilia* wylle anmode, Da skall huer *a part* tilstillis En *Copie* aff Eden, Som hand kan lesse, førend densamme hannem bliiffuer forreholdt. *Vale.* Køben: Slott den 8 *Decem: Anno* 1644.
Christian.
Aller[2]) Nadigste Herre och konning, Eptherdi E: k: M: Nadigst mig *N:* haffuer tilbetroet at uerre E: k: M: och Riigens Rad, da loffuer och tilsiiger ieg E: k: M: sand huldskab, troskab och lydachtighed. Worris Christelige … [fortsættes s. 540]

Oversættelse af Brev 468/5
Eftersom jeg har i sinde, om Gud vil, med det første at forstærke rådet, da har jeg fattet [affattet] eden, som de skal gøre, som herhos [vedlagt] findes, til den ende at du deraf skal tage en *kopi* og mig din mening derom lade vide, om den samme, *justitien* [retten/retsvæsenet] at fortsætte, ikke noget kunne forbedres. Og for at de gode folk, som nu i rådet tages, des bedre samme ed kan erindre [huske] og sig intet indbilde, at man dennem mere end de forrige *impossibilia* [umulige ting] ville anmode [pålægge], da skal hver *a part* [hver for sig] tilstilles en *kopi* af eden, som han kan læse,

førend den samme ham bliver foreholdt. *Vale* [lat.: far vel]. Københavns Slot den 8. december år 1644.
Christian.
(Selve eden, som følger:) Allernådigste herre og konning, eftersom Eders kongelige Majestæt nådigst mig *N.* [navnet indsættes] har tilbetroet at være Eders kongelige Majestæts og Rigens Råd, da lover og tilsiger jeg Eders kongelige Majestæt sand huldskab, troskab og lydighed. Vores kristelige … [fortsættes s. 540]

Fodnoter (s. 539)
[1]) Jvfr. ovfr. S. 534 f. og Brevet Nr. 471.
[2]) Dette findes paa et indlagt Blad. Muligvis have Kanslerens Bemærkninger givet Anledning til Forandringer i Kongens Udkast, hvilke have ført til den endelige Affattelse af Eden, som findes under Nr. 469. En ældre Rigsraadsed fra 1596 er trykt hos Erslev, Aktstykker til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Krist. IV's Tid I, 78 f.

Bemærkning: Brev 468 hører til Christian IV's bestræbelser på at forny og styrke rigsrådet efter Torstenssonkrigen (jf. brev 461). Kongen har selv affattet et udkast til den ed, nye rigsråder skal aflægge, og beder kansleren om at gennemse den. Den vedlagte edstekst — der begynder her og fortsætter på næste side — er en formular for troskabsløftet til kongen. Selve den endeligt reviderede ed findes ifølge editorens note som det følgende brev (nr. 469).

Side 540

Brev 468/5 (slutning — edstekst fortsat fra s. 539)
Religion, som Nu y disse Riiger och lande, gud uerre loffuit, Er y suang, wiil ieg aff al macht och formue hielppe at fordedige for dennom, som derudi søger nogen forandring at gørre. Wdi dy sager, mig forrekommer at dømme y, ded uerre sig lyff, Ehre, godtz eller penge angaendis, wiil ieg dømme retferdeligen Och inted anse wiild eller venskab, frendskab, fyndskab, haad, affuind eller Niid, Mens hiielppe sauel den fattige som den Riige Och den Riige som den fattige tiil Rette.
Ieg uyl ingen Radføre y Nogen Sag, som Ieg skal dømme y, Ickeheller Abenbare nogen, huad myne medbrødris *Votum* weriit haffuer, Endten sagen haffuer uerrit aff Stor eller lyden *importans*.
Offuer E: k: M: Mandater och forordninger uyl ieg holde, At dy Icke allene Eptherkommis y ded lehn, som E: k: M: mig Nadigst med forlend haffuer, Mens ochsa y dy omliggende Pladtze, som derudi findis, Och lade sauel dy Ny som dy gamle til huermandtz vnderretning huerdt Aar nogle gange lesse aff Predyckestolen. Aldt ded, Ieg hører, lesser eller Erfahrer, som nogit pa siig haffuer, ded uyl Ieg yngen abenbare, mens tage ded med mig y myn graff Och mig y aldt andiit, som ded En Erlig mand och E: k: M: Raad Egner, Bør och well anstar (!). Sa sandt hiielppe mig gud y hemmelen her tymelig och hiisset y al Euighed, *Amen*.
Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen till hande.

Oversættelse af Brev 468/5 (slutning)
Religion, som nu i disse riger og lande, Gud være lovet, er i svang [i brug/gældende], vil jeg af al magt og formue [evne] hjælpe at fordedige [forsvare] for dem, som deri søger nogen forandring at gøre. Udi de sager, [som] mig forekommer at dømme i, det være sig liv, ære, gods eller penge angående, vil jeg dømme retfærdigen og intet anse [tage hensyn til] vild [partiskhed] eller venskab, frændskab, fjendskab, had, avind [misundelse] eller nid, men hjælpe såvel den fattige som den rige og den rige som den fattige til rette.

Jeg vil ingen rådføre i nogen sag, som jeg skal dømme i, ej heller åbenbare [for] nogen, hvad mine medbrødres *votum* [stemme] været har, enten sagen har været af stor eller ringe *importans* [vigtighed].
Over Eders kongelige Majestæts mandater og forordninger vil jeg holde, at de ikke alene efterkommes i det len, som Eders kongelige Majestæt mig nådigst har forlenet med, men også i de omliggende pladser, som deri findes, og lade såvel de nye som de gamle til hvermands underretning hvert år nogle gange læse af prædikestolen. Alt det, jeg hører, læser eller erfarer, som noget på sig har [er af betydning], det vil jeg ingen åbenbare, men tage det med mig i min grav og mig i alt andet [rette mig], som det en ærlig mand og Eders kongelige Majestæts råd egner [sømmer sig], bør og vel anstår. Så sandt hjælpe mig Gud i himlen her timeligt og hisset i al evighed, *amen*.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

469/5 * Omtr. 8. Decbr. 1644[1])

Eden, som de nye Rigsraader skulle aflægge. — Geh. Ark.
Allernadigste herre och kon:, Eptherdi E: k: M: mig … [fortsættes s. 541]

Oversættelse af Brev 469/5
(Den endelige, reviderede rigsrådsed:) Allernådigste herre og konning, eftersom Eders kongelige Majestæt mig … [fortsættes s. 541]

Fodnoter (s. 540)
[1]) Den udaterede Ed staar sikkert i Forbindelse med Kongens Udkast af 8. Decbr., se ovfr. S. 539.

Bemærkning: Med denne side afsluttes edsformularen (brev 468), som Christian IV havde affattet til de nye rigsråder. Den er et interessant forfatningshistorisk dokument, der lægger vægt på religionens (den lutherske ortodoksis) bevarelse, upartisk retspleje ("hjælpe såvel den fattige som den rige... til rette"), tavshedspligt om rådets afstemninger, og pligt til at bekendtgøre kongens forordninger fra prædikestolen. Det følgende brev (nr. 469) indeholder den endeligt reviderede version af samme ed.

Side 541

Brev 469/5 (slutning, fortsat fra s. 540)
N: N: nadigst haffuer tilbetroet at uerre E: k: M: och Riigens Rad, da loffuer och tilsiger Ieg E: k: M: sand huldskab, troskab och lydachtighed. Al skade och forderf uyl ieg af myn yderste formue och macht affuerge, Derymod uyl Ieg med yderste fliid forfremme aldt ded, E: k: M: och dessen Riiger och land kan komme til *Reputation*, gafn och beste. Worris Christelige *Religion*, som nu udi disse Riiger och lande, Gud uerre Ehrit, Er y suang, wiil Ieg af al macht och formue hiielppe at befohdere for dem, som derudi søger nogen forandring at gørre. Vdi de sager, mig forrekommer at dømme y, ded uerre sig liiff, Ehre, godtz eller penge angaendis, uyl ieg dømme Retferdeligen Och indted anse wyld eller wenskab, frendskaft, fiindskab, haad, affuind eller Niid, Mens hielppe sa uel den fattige som den Riige och den Riige som den fattige tiil Rette.
Ieg uil ingen Radføre y nogen sag, som ieg wed, ieg skal dømme y, Ickeheller abenbare nogen, huad myne medbrødris *Votum* verrit haffuer, Endten sagen var aff stor eller lyden *Importans*.
Ieg uyl och Indted sette myn hand vnder ded, Om huilckit mit *Votum* tilforn haffuer uerrit anderledis. Offuer E: k: M: *Mandater* och forordninger wiil ieg holde, at de Eptherkommis, Icke

allene y myt Eiigit Lehn, Som E: k: M: mig Nadigst med forlendt haffuer, Mens ochsa haffue Indseend, huorledis dy udi den *prouinsie*, Ieg y boer, holdis och *Obserueris*, Och derom først lensmendene, huor Eptherladenhed fyndis, paminde, Och om ded da Icke hielpper, da sadandt pa tillbørlige steder at giiffue tilkende. Aldt ded ieg hører, lesser Eller Erfahrer, som bør at holdis hiiemmeligdt, ded uyl Ieg Ingen Abenbare, mens tage ded med mig y myn graff, Och mig y aldt andit, som ded En Erlig Mand och E: k: M: Raad uel anstar och Egner, forholde. Saa sandt hielppe mig Gud her tymelig och hiissit y al Euighed.
Paaskrift: Heraff skall leggiss En *Copia* y Chanseliit *sub titulo*, att den Er Epther myn Eigen hand.

Oversættelse af Brev 469/5 (slutning)
N. N. [navnet indsættes] nådigst har tilbetroet at være Eders kongelige Majestæts og Rigens Råd, da lover og tilsiger jeg Eders kongelige Majestæt sand huldskab, troskab og lydighed. Al skade og fordærv vil jeg af min yderste formue [evne] og magt afværge, derimod vil jeg med yderste flid forfremme [fremme] alt det, [hvorved] Eders kongelige Majestæt og dets riger og land kan komme til *reputation* [anseelse], gavn og bedste. Vores kristelige *religion*, som nu udi disse riger og lande, Gud være æret, er i svang [gældende], vil jeg af al magt og formue hjælpe at befordre [beskytte] for dem, som deri søger nogen forandring at gøre. Udi de sager, [som] mig forekommer at dømme i, det være sig liv, ære, gods eller penge angående, vil jeg dømme retfærdigen og intet anse [tage hensyn til] vild [partiskhed] eller venskab, frændskab, fjendskab, had, avind eller nid, men hjælpe såvel den fattige som den rige og den rige som den fattige til rette.
Jeg vil ingen rådføre i nogen sag, som jeg ved, jeg skal dømme i, ej heller åbenbare [for] nogen, hvad mine medbrødres *votum* [stemme] været har, enten sagen var af stor eller ringe *importans* [vigtighed].
Jeg vil og intet sætte min hånd under [underskrive], om hvilket mit *votum* tilforn har været anderledes. Over Eders kongelige Majestæts *mandater* og forordninger vil jeg holde, at de efterkommes, ikke alene i mit eget len, som Eders kongelige Majestæt mig nådigst har forlenet med, men også have indseende [tilsyn], hvorledes de udi den *provins*, jeg bor i, holdes og *observeres* [overholdes], og derom først lensmændene, hvor efterladenhed [forsømmelse] findes, påminde, og om det da ikke hjælper, da sådant på tilbørlige steder at give til kende. Alt det jeg hører, læser eller erfarer, som bør at holdes hemmeligt, det vil jeg ingen åbenbare, men tage det med mig i min grav, og mig i alt andet, som det en ærlig mand og Eders kongelige Majestæts råd vel anstår og egner [sømmer sig], forholde [rette]. Så sandt hjælpe mig Gud her timeligt og hisset i al evighed.
Påskrift: Heraf skal lægges en *copia* [afskrift] i kancelliet *sub titulo* [med den overskrift], at den er efter min egen hånd.

Bemærkning: Denne side afslutter den endeligt reviderede **rigsrådsed** (brev 469), som de nye rigsråder skulle aflægge. Sammenlignet med det første udkast (brev 468) er teksten sprogligt strammet og udbygget på enkelte punkter — bl.a. er tilsynspligten med forordningernes overholdelse i provinsen præciseret, og der er tilføjet en forpligtelse om ikke at underskrive noget, man tidligere har stemt imod. Kongens påskrift til sidst bekræfter, at edsformularen er egenhændigt affattet af ham selv og skal arkiveres som sådan i kancelliet. Eden er et vigtigt forfatningshistorisk vidnesbyrd om forholdet mellem konge og rigsråd i de sidste år før Christian IV's død.

Side 542

Brev 470/5 ✻ 9. Decbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Han skal meddele Kongen, hvad Pros Mund har givet i Afgift af Island. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.
Epthersom dig bekendt Er, at Pross Mund, som haffde Issland, Er død[1]), och der kommer uden thuiffuel snardt En anden, som samme Land ygen begerer, da Eptherdj her fyndis En, som begerer at beseille Landet pa den Maner, som ieg ded for Nogle Aar siiden beseglede med myne Egen Skiib och uaare[2]), och uyl giiffue mig nogle hundrede daler mere aff landiit, som Ieg nu haffuer deraff, huorfor du skaldt lade mig uyde, huad Pross mund gaff deraff om Aarit[3]). *Vale.* Rossenborg den 9 *Decem: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

Oversættelse af Brev 470/5
Eftersom det er dig bekendt, at Pros Mund, som havde Island, er død, og der kommer uden tvivl snart en anden, som samme land igen begærer, da eftersom her findes en, som begærer at besejle [drive skibsfart på] landet på den manér, som jeg det for nogle år siden besejlede med mine egne skibe og varer, og [som] vil give mig nogle hundrede daler mere af landet, end jeg nu har deraf, hvorfor du skal lade mig vide, hvad Pros Mund gav deraf om året. *Vale* [lat.: far vel]. Rosenborg den 9. december år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

471/5 ✻ 10. Decbr. 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Knud Ulfeldt, Iver Vind, Jørgen Brahe og Frederik Reedtz skulle den følgende Dag aflægge Ed som Rigsraader. — Geh. Ark.
(Kun regesten [indholdsresuméet] er begyndt på denne side; selve brevteksten følger på s. 543.)

Fodnoter (s. 542)
[1]) Pros Mund var falden i Søslaget 13. Oktbr. Han var bleven forlenet med Island ved Lensbrev af 25. Oktbr. 1633 (Ketilson, Forordninger, som til Island ere udgivne II, 370 ff.).
[2]) Det islandske Kompagni, som var blevet oprettet 1602, havde faaet sine Privilegier stadfæstede 1634, men det synes omtrent 1640 at have været sin Opløsning nær, hvorfor Kongen maaske paa denne Tid selv har ladet Landet besejle (jvfr. Historisk Tidsskrift 3. R. I, 231).
[3]) Pros Munds aarlige Afgift af Island var i Følge hans Lensbrev af 25. Oktbr. 1633 3200 Rdl. af den visse Indtægt (Ketilson, anf. Skr. II, 370; jvfr. Danske Saml. VI, 339). Der kom imidlertid ikke nogen ny Lensmand paa Island, idet … [fortsættes s. 543]

Bemærkning: Brev 470 knytter direkte an til Torstenssonkrigens dramatiske højdepunkt. Lensmanden over Island, **Pros Mund**, var faldet i søslaget på **Kolberger Heide/ved Femern** den 13. oktober 1644 (jf. note 1) — det samme slag, hvor den danske flåde led et alvorligt nederlag. Nu skal lenet over Island besættes på ny, og kongen overvejer et tilbud om selv at overtage handelen på øen (besejlingen) mod en højere afgift. Islandshandelen var på dette tidspunkt organiseret gennem Det Islandske Kompagni (1602), som dog var i økonomiske vanskeligheder.

Brev 471 fortsætter forfatningstemaet fra brevene 461, 468 og 469: fire navngivne adelsmænd — Knud Ulfeldt, Iver Vind, Jørgen Brahe og Frederik Reedtz — skal nu aflægge den rigsrådsed, kongen netop havde udformet.

Side 543

Brev 471/5 (fortsat fra s. 542)
Eptherdi her Er nu fiire tilstede aff dem, som Ieg achter at tage y Radiit[1]), Nemblig knud wlfeldt Iacobsøn, Iffuer wiind[2]), H: Iørgen Brade och H: frederich Redtz, Och Ieg thuiffler inted, at du Io haffuer Eden ferdig, som dy kan lesse, førend dii den aflegger[3]), Daa formener Ieg, att dysamme Eeden skulle gørre y Morgen Epther Predycken y Myn Stue[4]). *Vale.* Aff køben: Slot den 10 *De: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen til hande.

Oversættelse af Brev 471/5
Eftersom her nu er fire til stede af dem, som jeg agter at tage i rådet, nemlig Knud Ulfeldt Jakobsen, Iver Vind, hr. Jørgen Brahe og hr. Frederik Reedtz, og jeg tvivler ikke på, at du jo har eden færdig, som de kan læse, førend de den aflægger, da formener [mener] jeg, at de samme eden skulle gøre [aflægge] i morgen efter prædiken i min stue. *Vale* [lat.: far vel]. Af Københavns Slot den 10. december år 1644.
Christian.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Brev 472/5 ✻ 10. Decbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Den franske Gesandt skal den følgende Dag føres til Prædiken paa Slottet og have Plads i Kongens Stol. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Den fransøssiske Gesandter betreffende, da Er ded befahlit slodtzfogeden, at hand skal gaa neder tyl hannem och føre hannem y myn Stoll y Morgen, huortill hand … [fortsættes s. 544]

Oversættelse af Brev 472/5
Den franske gesandt betreffende [angående], da er det befalet slotsfogeden, at han skal gå ned til ham og føre ham til min stol [kongestol/loge] i morgen, hvortil han … [fortsættes s. 544]

Fodnoter (s. 543)
(Fortsættelse af fodnote [3] fra s. 542:) … Jens Sørensen, Borger i Kjøbenhavn, 13. Januar 1645 fik Bestalling som Foged paa Island, saaledes at han skulde gjøre Regnskab for al Indtægt mod en Lønning af 100 Rdl. om Aaret (Ketilson, anf. Skr. II, 440 ff.).
[1]) Sammen med de nævnte blev ogsaa Niels Trolle udnævnt til Rigsraad (Slange S. 1383, der med Urette henfører Udnævnelsen til 1645).
[2]) Knud Ulfeldt og Iver Vind gik i Anledning af Udnævnelsen kort efter af fra deres Stillinger henholdsvis som Hofmarskalk og som øverste Sekretær i Kancelliet (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 125 f.).
[3]) Jvfr. ovfr. S. 539 f.

[4]) Baade Iver Vind og Jørgen Brahe nævne ogsaa i deres Levnetsoptegnelser, at de aflagde Eden 11. Decbr.; den sidste omtaler den skete Forandring med Eden (Danske Saml. IV, 10 f. Vedel Simonsen, Jørgen Brahes Levnetsbeskrivelse S. 79).

Bemærkning: Brev 471 knytter forfatningstrådene sammen: de fire nye rigsråder — Knud Ulfeldt (Jakobsen), Iver Vind, Jørgen Brahe og Frederik Reedtz (og ifølge noten tillige Niels Trolle) — aflægger den nye rigsrådsed dagen efter, den 11. december 1644, efter prædikenen i kongens stue. Både Iver Vind og Jørgen Brahe bekræfter i deres egne levnedsoptegnelser, at edsaflæggelsen fandt sted netop denne dag.
Brev 472 vender tilbage til den franske gesandts kirkegang (jf. brevene 465–466): efter den første udsættelse skal slotsfogeden nu personligt hente gesandten og give ham en æresplads i kongens egen kirkestol.

Side 544

Brev 472/5 (slutning, fortsat fra s. 543)
… skal faa Nøggelen[1]). Skall hand Nu hendte hannem aff dyt lossemendte, da kandtu lade hannem ded wiide. *Vale.* Køben: Slott den 10 *De: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

Oversættelse af Brev 472/5 (slutning)
… skal have nøglen. Skal han nu hente ham fra dit losseringssted [logi], da kan du lade ham det vide. *Vale* [lat.: far vel]. Københavns Slot den 10. december år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 473/5 ✻ 16. Decbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Om Instruxen for Dionysius v. Pudewils, hvorefter han skal søge at formaa Kongen af Polen og de polske Stænder til at gjøre Indfald i Lifland. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.

Den tydske Chanseler uar huos mig, førend Ieg drog fra køben:, Och leste mig Podeuils[2]) *Instruction*[3]) for, som hand skulle haffue pa Riixdagen y Pohlen til kon: och Stenderne, huorudj ieg Erindrer dem, att dy ingen Stylstand med Suensken uylle indga, den tyd den bleff slutyt, førend Ieg derudj med bleff begreben[4]). Der nu den samme war lest, da kam Chanseleren H: Christian tommessøn ind y stuen, huorfor Chanseler Reuendtlau den samme Igen motte beginde. Der hand nu kam tiil den Punct, da befohll ieg Chanseler tomissen at giiffue god acht pa den samme, huorfor ieg nu haffuer wyldt lade dig sliigdt forsta, pa ded sliigdt inted slagis y weirit[5]), Tii om ded behager den Allerhøiieste, at Polacken for Aluor taster Suensken an y lyffland, och uy gør ded, uy … [fortsættes s. 545]

Oversættelse af Brev 473/5
Den tyske kansler var hos mig, førend jeg drog fra København, og læste mig Pudewils' *instruktion* for, som han skulle have [med] på rigsdagen i Polen til kongen og stænderne, hvorudi jeg erindrer [minder] dem [om], at de ingen stilstand [våbenhvile] med svensken ville indgå, dengang den blev

sluttet, førend jeg deri med blev begreben [indbefattet]. Der [da] nu den samme var læst, da kom kansleren hr. Christian Thomsen ind i stuen, hvorfor kansler Reventlow den samme igen måtte begynde. Der [da] han nu kom til den punkt, da befalede jeg kansler Thomsen at give god agt på den samme, hvorfor jeg nu har villet lade dig sligt forstå, for at sligt ikke slås i vejret [ignoreres/glemmes], thi om det behager den Allerhøjeste, at polakken for alvor tager svensken an [angriber] i Lifland, og vi gør det, vi … [fortsættes s. 545]

Fodnoter (s. 544)
[1]) Jvfr. Brevene Nr. 465 og 466.
[2]) Efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den ellers i Texten fulgte har: Podoculs.
[3]) Pudewils's Instrux er af 14. Decbr. (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 384).
[4]) Talen er vel ikke om Stilstanden i Stumsdorf 1635, i hvilken Danmark ikke nævnes, men om den i Altmark 1629.
[5]) Efter Langebeks Afskr., medens den ellers i Texten fulgte har: wint.

Bemærkning: Med brev 472's slutning afsluttes den lille kirkegangs-episode med den franske gesandt (jf. brevene 465, 466, 472). Brev 473 hører derimod til den storpolitiske diplomati under Torstenssonkrigens sidste fase: Christian IV forsøger via sin udsending **Dionysius von Pudewils** at få kongen af Polen og de polske stænder til at åbne en ny front mod Sverige i Lifland — en klassisk diversion, der skulle aflaste Danmark. Brevet giver et sjældent indblik i, hvordan instruktioner blev udformet: den tyske kansler (Reventlow) læste udkastet højt for kongen, og da den danske kansler Christen Thomsen Sehested kom ind, måtte oplæsningen begynde forfra. Diplomatiet førte dog ikke til noget resultat, og freden i Brömsebro fulgte i august 1645.

Side 545

Brev 473/5 (slutning, fortsat fra s. 544)
… kan afstedkomme, da for Piiben well En anden lye. *Vale.* Frede: den 16 *Dec: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tyl hande.

Oversættelse af Brev 473/5 (slutning)
… kan afstedkomme, da vil for piben vel en anden lyde [dvs. billedligt: „så vil melodien blive en anden" / så skifter tonen — svensken må danse efter en anden pibe]. *Vale* [lat.: far vel].
Frederiksborg den 16. december år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 474/5 ✻ 19. Decbr. 1644

Til Rigsraadet.
Kongen er ikke tilbøjelig til at gaa ind paa nogen Instrux for Kommissærerne ved Fredsmødet, der giver dem Lov til at slutte Freden paa de Vilkaar, som kunne opnaas, førend han kjender Resultatet af Forhandlingerne med Polen. — Geh. Ark.
Epthersom uy Nadigst aff Riigens Radtz *Votis* haffuer forstanden, derris vnderdanige Erklering at uerre, At man skulle paa forrestaende fridtz *tractater Acceptere* friidden, saledis som man den kunde Erlange, Och uy derudi Nadigst *consenterit* haffuer, Dog saa at samme Punct indted Indføris

y den *Instruction*, som uorris *commissarier* medgiiffuis, Mens y En By*instruction*, som bliiffuer tylbage, Da Eptherdi ded os heel betenckeligdt den By*instruction* att vnderskriiffue, førend uy Erfahrer, huad *Resolution* uorris gesandter Erlanger pa Riixdagen Huos H: ker: konningen y Pohlen och Stenderne sammestedtz,
Huorfor oss siinis Radeligdt at uerre, At man seer, huorledis man med god lemppe kunde bringe den *prolongationem terminj* pa banen Igen, som den fransøssiske gesandter holdt an Om, och uy den vdslog.
Tii uy seer Inted, huorledis wy kunde *salua Reputatione* forbynde oss tilded, som kunde faalde anderledis, saat *posteriteten* med al byllighed kunde *Iudicere* hel Selssam bade om her och knecht. Huad nu herudi sker eller *tracteris* skall, derpa uyl tenckis y tyde. Befahlendis Eder hermed samdt och y seer den Allerhøiiestis beskermelsse[1]).
Aff frederigsborrig den 19 *Decem: Anno* 1644.

Oversættelse af Brev 474/5

Eftersom vi nådigst af Rigens Råds *vota* [stemmer] har forstået, deres underdanige erklæring at være, at man skulle på forestående freds-*traktater* [fredsforhandlinger] *acceptere* freden, således som man den kunne erlange [opnå], og vi deri nådigst har *konsenteret* [samtykket], dog så at samme punkt ikke indføres i den *instruktion*, som vore *kommissærer* medgives, men i en bi-*instruktion* [tillægsinstruks], som bliver tilbage, da eftersom det [er] os helt betænkeligt den bi-*instruktion* at underskrive, førend vi erfarer, hvad *resolution* [beslutning] vore gesandter erlanger [får] på rigsdagen hos hr. kongelige Majestæt kongen i Polen og stænderne sammesteds,
hvorfor os synes rådeligt at være, at man ser, hvorledes man med god lempe [forsigtighed] kunne bringe den *prolongationem termini* [forlængelse af fristen] på banen igen, som den franske gesandt holdt an om [anmodede om], og [som] vi udslog [afslog].
Thi vi ser intet [ikke], hvorledes vi kunne *salva reputatione* [uden tab af anseelse] forbinde os til det, som kunne falde anderledes [få et andet udfald], så at *posteriteten* [eftertiden] med al billighed kunne *judicere* [dømme] helt selsomt både om høj og lav (her och knecht). Hvad nu herudi sker eller *trakteres* [forhandles] skal, derpå vil tænkes i tide. Befalende eder hermed tillige og jer ser [under] den Allerhøjestes beskærmelse.
Af Frederiksborg den 19. december år 1644.

Fodnoter (s. 545)

[1]) Fredsmødet skulde efter den oprindelige Bestemmelse have været aabnet 15. Decbr., men blev allerede ved en Aftale af … [fortsættes s. 546]

Bemærkning: Brev 474 hører til de sidste, spændte måneder før fredsforhandlingerne i **Brömsebro** (fredsmødet, som førte til freden 13. august 1645). Rigsrådet havde tilrådet kongen at give sine fredskommissærer fuldmagt til at slutte fred på de bedst opnåelige vilkår, men Christian IV er dybt skeptisk: han vil ikke binde sig, før han ved, om det polske diversionsforsøg mod Sverige i Lifland (jf. brev 473) lykkes — for i så fald kan han forhandle fra en stærkere position. Kongens stolthed lyser igennem i vendingen om, at man ikke uden tab af anseelse (*salva reputatione*) må forpligte sig til noget, som eftertiden (*posteriteten*) kunne dømme hårdt om. Freden i Brömsebro blev da også et alvorligt nederlag for Danmark, med afståelse af bl.a. Gotland, Øsel, Jämtland og Härjedalen samt 30 års toldfrihed i Øresund.

Side 546

Brev 474/5 (afslutning af udskrift, fortsat fra s. 545)

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Samdtligen tiil hande.
Oversættelse: Udskrift: Danmarks Riges Råd samtlige [alle] i hænde.

Brev 475/5 ✻ 21. Decbr. 1644

Til Christen Thomesen Sehested.
Han skal skaffe Oplysninger om, hvor vidt den Person, der er kaldet til Helliggejstes Sogn i Kjøbenhavn, har lovet Slotsprædikantens Søster Ægteskab. — Geh. Ark.
Huad Slodtzpredikandten[1]) heer *suplicando* haffuer Søgdt huos mig, ded haffuer du aff herhusføiiede zeddel at Erfahre, Och Eptherdi mig om samme leiilighed inted beuyst Er, Om samme person, som Nu tiil kappellan y hellig geiistis Sogen kalliit Er[2]), haffuer loffuit denne Slodtzpredikandtis Søster, som haffde den forrige kappellan sammestedtz, Echteskab, daa skaldtu dig om samme leiilighed Erkundige, paded ingen aff dem skeer for Neer. *Vale.* Frederigsborg den 21 *Decem: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen till hande.

Oversættelse af Brev 475/5
Hvad slotsprædikanten her *supplicando* [ved bønskrift] har søgt [ansøgt om] hos mig, det har du af herhos føjede [vedlagte] seddel at erfare, og eftersom mig om samme lejlighed [sag] intet bevist [oplyst] er, om samme person, som nu til kapellan i Helligåndsogn er kaldet, har lovet denne slotsprædikants søster — som havde den forrige kapellan sammesteds [dvs. var gift med den forrige kapellan] — ægteskab, da skal du dig om samme lejlighed erkyndige [undersøge], for at ingen af dem sker for nær [ingen af dem lider uret]. *Vale* [lat.: far vel]. Frederiksborg den 21. december år 1644.
Christian.
Udskrift: [Til] kansleren hr. Christian Thomsen [Sehested] i hænde.

Fodnoter (s. 546)
(Fortsættelse af fodnote [1] fra s. 545:) … 9. Novbr. udsat til 2. Januar 1645, og ved en ny Overenskomst af 13. Decbr. til 15. Januar (Geh. Ark., Latina). Tilsidst blev det berammet til 8. Febr. Jvfr. Fridericia, anf. Skr. II, 446 f., og Brevene Nr. 476 og 480. Instruxen for Kommissærerne udstedtes først 13. Januar 1645; en Biinstrux kjendes ikke (Fridericia, anf. Skr. II, 451 f.).
[1]) M. Johan Damianus, Slotspræst 1643—51 (Personalhist. Tidsskr. IV, 57 og de der cit. Steder).
[2]) Jørgen Povlsen Kolding skal være bleven ordineret som Kapellan ved Helliggejstes Kirke 30. Marts 1644 (Wiberg, Alm. dansk Præstehistorie II, 148); men Rigtigheden af dette Datum turde være mer end tvivlsom, da hans Navn ikke findes i Listen i Ny kirkehist. Saml. I, 509. Hans Forgænger M. Jesper Hansen døde 1644 (Wiberg, anf. St.).

Bemærkning: Brev 475 giver et menneskeligt indblik i kongens rolle som øverste kirkelige myndighed. Slotspræsten (Johan Damianus) har indgivet et bønskrift, fordi hans søster — enke efter den tidligere kapellan i Helligåndsogn — angiveligt var blevet lovet ægteskab af den nye kapellan (formentlig Jørgen Povlsen Kolding). Christian IV pålægger kansleren at undersøge sagen grundigt, "for at ingen af dem sker for nær" — altså for at der ikke skal ske nogen uret, hverken mod kvinden eller den nye kapellan. Det er et typisk eksempel på, hvordan selv ægteskabs- og æresspørgsmål mellem gejstlige kunne ende på kongens bord.

Side 547

Brev 476/5 ✻ 23. Decbr. 1644

Til Rigsraadet.
Kongen fastholder Ønsket om at faa Tiden for Fredsmødets Begyndelse udsat. — Geh. Ark.
Eptherdi wii haffuer aff Riigens Radtz suar pa worris Syste skrifuelse forstanden, Derris vnderdanige mening at uerre, At den *prolongatio terminj* skulle falde dii Hollandtske abgesandter besuerlig, Huorpa uy Riigens Raad inted forholder, at uy thuiffler Indted, att dy Io gerne skal Indga samme *prolongation*, Huorfor uy for beuyste arsag skiild bliiffuer y worris forrige mening[1]). Befalendis dem hermed samdt och y seer den Allerhøiiestis beskermelse. Aff frederigsborg den 23 *Decem: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Samdtligen til hande.

Oversættelse af Brev 476/5
Eftersom vi af Rigens Råds svar på vores sidste skrivelse har forstået, deres underdanige mening at være, at den *prolongatio termini* [fristforlængelse] skulle falde de hollandske udsendinge besværlig [ubelejlig], hvorpå vi Rigens Råd intet forholder [ikke skjuler noget for], at vi ikke tvivler på, at de jo gerne skal indgå samme *prolongation* [forlængelse], hvorfor vi for beviste [ovennævnte] årsagers skyld bliver i vores forrige mening. Befalende dem hermed tillige og jer ser [under] den Allerhøjestes beskærmelse. Af Frederiksborg den 23. december år 1644.
Christian.
Udskrift: Danmarks Riges Råd samtlige [alle] i hænde.

Brev 477/5 ✻ 23. Decbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Om et hos Karl v. Mander bestilt Maleri, om nogle Fyrretræer, om Heste fra Island samt om noget Vand, der skal sendes til Kongen. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.

Epthersom Ieg haffuer befahlit Carll von Manderen att gørre Ett Modell aff Christi Nedertagelse aff korsset, huortil hand haffuer begeret lengden och bredden aff Pladtzen som ded skall staa, daa skaldt du lade hannem forsta, at samme stycke skall uerre 3½ allen høiit och 2½ allen Bredt, och paded ieg indted forlenge bliiffuer opholdt dermed, da skal hand lade mig uyde, naar ieg samme Stycke kan bekomme, och huad hand derfor be… [fortsættes s. 548]

Oversættelse af Brev 477/5
Eftersom jeg har befalet Karel van Mander at gøre et *model* [udkast/maleri] af Kristi nedtagelse af korset, hvortil han har begæret [udbedt sig] længden og bredden af den plads, som det skal stå [hænge], da skal du lade ham forstå, at samme stykke skal være 3½ alen højt og 2½ alen bredt, og for at jeg ikke for længe bliver opholdt [må vente] dermed, da skal han lade mig vide, når jeg samme stykke kan bekomme, og hvad han derfor be… [fortsættes s. 548]

Fodnoter (s. 547)
[1]) Jvfr. ovfr. S. 545 f.

Bemærkning: Brev 476 fortsætter den diplomatiske manøvrering om fredsmødet i Brömsebro (jf. brev 474): Christian IV fastholder over for sit eget rigsråd ønsket om at få mødets begyndelse udsat, så han kan afvente resultatet af de polske forhandlinger — selvom rådet mener, at en udsættelse vil være ubelejlig for de nederlandske mæglere.
Brev 477 er derimod et vidnesbyrd om kongens kunstinteresse: han bestiller et maleri af **Kristi nedtagelse af korset** hos hofmaleren **Karel van Mander** (den yngre, 1609–1670, en af tidens fremtrædende portræt- og historiemalere ved det danske hof). Kongen angiver præcise mål (3½ × 2½ alen ≈ 220 × 157 cm) og udbeder sig oplysning om pris og leveringstid. Sammenstillingen af storpolitik og personlige bestillinger — maleri, fyrretræer, islandske heste og "noget vand" (formentlig lægevand/mineralvand) — er karakteristisk for Christian IV's brevveksling.

Side 548

Brev 477/5 (slutning, fortsat fra s. 547)
… gerer, aldenstund ieg samme Hystorie letteligen kan bekomme pa huilcken Catholickis Pladtz ieg uil sende bud Epther sadan Ett støcke. Saframdt hand haffuer Modellen aff samme stycke ferdig, daa skaldtu sende mig den.
Och Eptherdi Ieg behøffuer her pa Steden thuende fyrretreer aff 21 Allen, daa skaldtu lade mig uyde, om dy Erre pa holmen eller y køben: at bekomme.
Och Eptherdj ded staar y affgangen Pross Mundtz forleningsbreff, att hand huer Ar skall skaffe mig tuende Isslandtske ganger, som Indted skeed Er[1]), da Skall hans Eptherleffuerske[2]) holdis derhen, at hun skaffer mig thuende aff dem, som y ar Er kommen derfra, gud giiffue, hun der ochsa haffuer dem at afflade[3]).
Der staar pa Rossenborg y myt daglige kammer Ett stordt Glaas med nogiit wand, huoraff den, som Er *in laboratorio*[4]), skall tage En flaske pa En halff Potte aff och sende mig hiid. *Vale.* Aff frede: den 23 *Decem: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

Oversættelse af Brev 477/5 (slutning)
… begærer [forlanger], alldenstund [eftersom] jeg samme historie [motiv] letteligen kan bekomme på hvilken som helst katolsk plads [sted], jeg vil sende bud efter sådan et stykke. Såfremt han har modellen af samme stykke færdig, da skal du sende mig den.
Og eftersom jeg behøver her på stedet to fyrretræer af 21 alen [længde], da skal du lade mig vide, om de er på Holmen eller i København at bekomme.
Og eftersom det står i afgangne [afdøde] Pros Munds forleningsbrev, at han hvert år skal skaffe mig to islandske gangere [rideheste], som ikke er sket, da skal hans efterleverske [enke] holdes til [forpligtes til], at hun skaffer mig to af dem, som i år er kommet derfra [fra Island]; Gud give, [at] hun der også har dem at aflade [afgive].
Der står på Rosenborg i mit daglige kammer et stort glas med noget vand, hvoraf den, som er i *laboratorio* [laboratoriet], skal tage en flaske på en halv potte af og sende mig hid. *Vale* [lat.: far vel]. Af Frederiksborg den 23. december år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 478/5 ✻ 24. Decbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.
Kongen vil ikke betro Brevets Overbringer Stillingen som Overberghauptmand, førend han kjender ham bedre. Sammes … [regest og brevtekst fortsættes s. 549]
(Kun regesten [indholdsresuméet] er begyndt på denne side; selve brevteksten følger på s. 549.)

Fodnoter (s. 548)
[1]) Der findes intet derom i Pros Munds Lensbrev af 25. Oktbr. 1633 (Ketilson, Forordninger, som til Island ere udgivne II, 370 ff.); derimod fik han 30. April 1641 Brev om at sende Kongen to gode Gangere, de mindste, han kunde faa (anf. Skr. II, 434 f.), men efter Brevet har Meningen kun været en Gang for alle.
[2]) Edle Urne til Rønnebæksholm.
[3]) Aflade ɔ: afgive (Kalkar, Ordbog til det ældre danske sprog I, 21).
[4]) Dr. Peter Paynck eller vel snarere hans Medhjælper i Laboratoriet, vistnok Niels Jensen Holst, som efter hins Død 1645 blev Destillerer (Brock, Efterr. om Rosenborg I, 55).

Bemærkning: Brev 477's slutning viser flere sider af Christian IV's mangesidede interesser samlet i ét brev: **kunsten** (Karel van Manders maleri af Kristi korsnedtagelse, som kongen om nødvendigt vil skaffe fra et katolsk sted), **byggeri/skibsbygning** (to 21 alen lange fyrretræer fra Bremerholm), **hesteavl** (to islandske gangere, som afdøde Pros Munds enke Edle Urne nu skal levere), og kongens berømte **kemisk-alkymistiske laboratorium** på Rosenborg, hvorfra der skal sendes ham en flaske "vand" (formentlig et destillat eller lægemiddel). Detaljen om "det store glas med noget vand" i kongens daglige kammer og laboranten (formentlig Niels Jensen Holst, dr. Peter Payncks medhjælper) giver et sjældent nært billede af den aldrende konges hverdag på Rosenborg.

Side 549

Brev 478/5 (fortsat fra s. 548)

Til Korfits Ulfeldt. *(regest fortsat fra s. 548:)*
… Plan om at lægge Blokhuse i Sundet lader sig ikke udføre. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.
Denne Breffuisser haffuer ieg *Examinerit* och befunden, hannem at haffue nogen wyssenskafft om Bergwerck, Mens at betroe hannem strax ded, som Lyttyckou salig betroet war, ded skeer indted, førend ieg kender hannem beder, End ieg hannem Endnu kender[1]).
Om hand kan *probere*, ded kandt du Erfahre huos dig y københaffuen, ty du haffuer aff ded Guld Erdtz, Och huos kunst kassper[2]) fyndis En *probiir* Offuen.
Dii blockhus, som hand giiffuer for at uylle legge y Sundiit, dii formar Riiget inted att biigge, megiit mynder att vnderholde och besette, som ded sig bør, Tii uy[3]) sa ded y ar, huad gaffuen uy haffde aff woris Pramme ued Amager[4]), den tiid dy huercken uaar besatt med folck och *munition*, som dy burde att haffue uerrit. Der uille ochsa tyl samme Bolwerck fem[5]) gange sa mange store Ancker och tou, End som nu til den heele flode brugis. Naar wyndteren kommer heran, da seer ieg Indted, huor man samme Boluerck skulle kunde bringe *in saluo*, ty y københaffuens haffuen haffde dy ingen Plaadtz, och y … [fortsættes s. 550]

Oversættelse af Brev 478/5
Denne brevviser [brevbærer] har jeg *examineret* [udspurgt/prøvet] og befundet [fundet], ham at have nogen videnskab [kundskab] om bergværk [minedrift], men at betro ham straks det, som

Lüttichau salig [afdøde] betroet var, det sker ikke, førend jeg kender ham bedre, end jeg ham endnu kender.
Om han kan *probere* [prøve/analysere malm], det kan du erfare hos dig i København, thi du har af det guld-erts, og hos kunst-Kaspar [Kaspar Herbach] findes en *prøve*ovn.
De blokhuse [befæstede vagttårne], som han giver for [foreslår] at ville lægge i Sundet, dem formår riget ikke at bygge, meget mindre at underholde [vedligeholde] og besætte, som det sig bør, thi vi så det i år, hvad gavn vi havde af vore pramme ved Amager, dengang de hverken var besat med folk og *munition*, som de burde have været. Der ville også til samme bolværk fem gange så mange store ankre og tov [tovværk], end som nu til den hele flåde bruges. Når vinteren kommer heran, da ser jeg intet [ikke], hvor man samme bolværk skulle kunne bringe *in salvo* [i sikkerhed], thi i Københavns havn havde de ingen plads, og i … [fortsættes s. 550]

Fodnoter (s. 549)
[1]) Som det fremgaar af Ulfeldts Paaskrift paa Brevet („lyppiin"), er Talen om Johan Christian Lepine, der 27. Decbr. 1644 antoges paa Prøve i et Aar som Overberghauptmand i Norge i Stedet for Hans Siegfried v. Lüttichau, der var død i Novbr. 1644. Denne foreløbige Ansættelse gik over til en fast, men var ikke af lang Varighed, da han i Novbr. 1653 fik sin Afsked. (Norske Rigsregistr. VIII, 335. 338 f. 373 f. 451 f. (hvor han nogle Steder kaldes Joh. Christopher Lepil). Slange S. 1420 („Lopin"). Brünnich, Kongsberg Sølvbergverk S. 109 ff. 126. Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. IV, 466. V, 708. Hjort og Krag, Efterr. om Røraas Kobberverk S. 11. Jvfr. Breve af 14. Jan. og 19. Oktbr. 1645.)
[2]) Kaspar Herbach, se ovfr. S. 364.
[3]) Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.) har: ieg.
[4]) Kongen sigter sikkert til Begivenhederne 10. August, da Martin Thijssens Flaade passerede Sundet og vexlede Skud med de to ved Dragør liggende Pramme (Slange S. 1261).
[5]) Saaledes Langebeks Afskr., hvorimod den, der ellers er fulgt, har: Boluercks ferre.

Bemærkning: Brev 478 handler om brevbæreren **Johan Christian Lepine**, der søger stillingen som overberghauptmand (øverste bjergværksleder) i Norge efter den nyligt afdøde Hans Siegfried von Lüttichau.

Side 550

Brev 478/5 (slutning, fortsat fra s. 549)
… Sundet kan dy inted bliiffue for Iiss. *Vale.* Frede: den 24 *Decem: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.
Oversættelse af Brev 478/5 (slutning)

… Sundet kan de ikke blive [ligge] for is. *Vale* [lat.: far vel]. Frederiksborg den 24. december år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 479/5 ✻ 24. Decbr. 1644

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal sammenkalde alle de medicinske Doktorer og befale dem at overveje, hvad Kongen skal bruge imod de Lidelser, han har i sit Hoved som Følge af det Saar, han fik i Slaget paa Kolberger Heide. — Geh. Ark.

Du skaldt lade kalde for dig alle *Doctores Medicinæ* och dennom befahle, at dy skal stycke hoffuederne sammen och *consultere*, Huad Ieg skal bruge, at Ieg kan bliiffue *Restituerit* y myt hoffuit, huorudi ieg *continuerlig* haffuer uerrit besuehrit, som Ieg aldtid waar drucken, Siiden den tyd miit Øhre bleff slagen y sønder, den tyd dyn broder knud bleff skamfehrit, och Eyler bleff død[1]), aff huilckit Slag ded høiier Øiie fyck skade, att Ieg seer indted dermed, der dog Øiiestenen ingen skade fiick. Om Natter (!) kan Ieg, gud uerre loffuit, well soffue pa 4 tymers tyd, Och Naar Ieg daa Staar op Och bliiffuer en tiime eller thu oppe, Daa kan Ieg siiden Soffue En tyme Eller thu Igen. Om Epthermiddagen ued tre sleet indtil flux ud paa Afftenen Er Ieg sa Søffnig, at Ieg Neppeligen kan holde myne Øiien aben, Dog Naar Ieg setter mig lydit … [fortsættes s. 551]

Oversættelse af Brev 479/5
Du skal lade kalde for dig alle *doctores medicinæ* [lægevidenskabens doktorer] og dennem befale, at de skal stikke hovederne sammen og *konsultere* [rådslå], hvad jeg skal bruge, [for] at jeg kan blive *restitueret* [helbredt/genoprettet] i mit hoved, hvorudi jeg *kontinuerligt* [uafbrudt] har været besværet [plaget], som [om] jeg altid var drukken, siden den tid mit øre blev slået i sønder [itu], dengang din broder Knud blev skamferet, og Ejler blev død, af hvilket slag det højre øje fik skade, at jeg intet ser dermed, [selv om] dog øjestenen ingen skade fik. Om natten [i noten rettet fra „Natter"] kan jeg, Gud være lovet, vel sove i 4 timers tid, og når jeg da står op og bliver en time eller to oppe, da kan jeg siden sove en time eller to igen. Om eftermiddagen ved tre slæt [klokken tre] indtil flux [langt] ud på aftenen er jeg så søvnig, at jeg næppelig kan holde mine øjne åbne, dog når jeg sætter mig lidt … [fortsættes s. 551]

Fodnoter (s. 550)
[1]) Under Slaget paa Kolberger Heide ramte en fjendtlig Kugle en Kanon paa Kongens Skib Trefoldighed. Stykkerne af Kuglen sammen med Splinter fra Kanonen saarede baade Kongen, Ejler Ulfeldt, der dræbtes paa Stedet, og Hofmarskalken Knud Ulfeldt, hvis Arm blev sønderslaaet og som døde af dette Saar to Aar efter, 3. Juni 1646 (Bruun, Slaget paa Kolberger Heide S. 79 ff.).

Bemærkning: Dette er et af de mest gribende og personlige breve i hele samlingen. Christian IV beskriver her med usædvanlig åbenhed sine helbredsproblemer efter det berømte **søslag på Kolberger Heide** (1. juli 1644) — det slag, hvor kongen mistede synet på sit ene øje. Som editorens note forklarer, ramte en svensk kanonkugle en kanon på flagskibet *Trefoldighed*, og splinterne dræbte Ejler Ulfeldt på stedet, knuste hofmarskal Knud Ulfeldts arm (han døde af såret to år senere) og sårede kongen selv i hoved og øje.
Det er netop dette slag, der har givet os det berømte billede af den 67-årige konge, der trods sine sår rejste sig og opildnede besætningen — foreviget i sangen *"Kong Christian stod ved højen mast"*. Her, et halvt år senere, beder kongen sin svigersøn Corfitz Ulfeldt om at samle rigets læger til konsultation om hans vedvarende hovedgener: en konstant fornemmelse af at være "drukken", ødelagt hørelse på det ene øre, tab af syn på det højre øje (selv om selve øjestenen var uskadt) og en påfaldende træthed om eftermiddagen. Beskrivelsen fortsætter på næste side.

Side 551

Brev 479/5 (slutning, fortsat fra s. 550)
… Neder at soffue, da forgar ded mig udi Ett korther och Ringer[1]). *Vale.* Aff frederigsborg den 24 *Decem: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande[2]).

Oversættelse af Brev 479/5 (slutning)
… ned at sove, da forgår det mig i [løbet af] et kvarter og ringere [mindre]. *Vale* [lat.: far vel]. Af Frederiksborg den 24. december år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Hofmester [Korfits Ulfeldt] i hænde.

Brev 480/5 * 26. Decbr. 1644

Til Rigsraadet.
Naar Kongen ønsker Forlængelse af Tidsfristen for Fredsmødets Begyndelse, da er det ikke, fordi han venter stor Hjælp af Polen, men fordi han tror, at Forhandlingerne paa den polske Rigsdag ville lette Fredsunderhandlingerne. — Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.
Epthersom uy Nadigst aff Riigens Radtz vnderdanige skriiffuelse haffuer forstanden deris betenckende om *prolongationem termini* tiil friidtz*tractaterne*, da forholder wy dem Nadigst Inted, Att ded Er inted woris Mening, at uy skulle haffue stor *Assistens* att foruendte aff krone Pohlen, Mens at dy *tractater* pa Rixdagen, som Oss angar, skal *facilitere* friidtz*tractaterne* pa Grendtzen, att man Icke saa liige haffuer behoff att inga Nogiit, som os inted anstar. Att kon: y Pohlen och stenderne siig indted skulle skøtte om woriss Itzige tylstand, ded kan ingen siige, før end Podouels[3]) kommer fra Rixdagen, wdenad man holder *totaliter* kon: och Stenderne y Pohlen for … [fortsættes s. 552]

Oversættelse af Brev 480/5
Eftersom vi nådigst af Rigens Råds underdanige skrivelse har forstået deres betænkende [vurdering] om *prolongationem termini* [forlængelse af fristen] til freds-*traktaterne* [fredsforhandlingerne], da forholder vi dem nådigst intet [skjuler vi intet for dem], at det ikke er vores mening, at vi skulle have stor *assistens* [hjælp] at forvente af kronen Polen, men at de *traktater* [forhandlinger] på rigsdagen, som os angår, skal *facilitere* [lette] freds-*traktaterne* på grænsen, at man ikke så lige [uden videre] har behov at indgå noget, som os ikke anstår [er passende for os]. At kongen i Polen og stænderne sig intet skulle skøtte om [bekymre sig om] vores itzige [nuværende] tilstand, det kan ingen sige, før end Pudewils kommer fra rigsdagen, medmindre man holder [anser] *totaliter* [fuldstændigt] kongen og stænderne i Polen for … [fortsættes s. 552]

Fodnoter (s. 551)
[1]) Allerede 28. Decbr. 1644 afgave Lægerne Thomas Fincke, Jakob Fabricius, Ole Worm, Esbern Nielsen, Niels Foss, Otto Sperling, Simon Paulli, Christian Stougaard og Niels Wichmann en Erklæring om Kongens Tilstand og de tilraadelige Lægemidler (Bruun, anf. Skr. S. 99 ff. 225 ff.).
[2]) Nederst til højre under Udskriften har Kongen skrevet: Reuendtlou.
[3]) Saaledes Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den ellers i Texten fulgte har: Podoculss.

Bemærkning: Slutningen af brev 479 fuldender kongens bemærkelsesværdige beskrivelse af sine efterslagslidelser: selv en kort middagslur giver ham kun kort lindring. Som noten viser, samlede

rigets ni fremmeste læger — heriblandt anatomen **Thomas Fincke**, polyhistoren **Ole Worm** og livlægen **Simon Paulli** — allerede fire dage senere (28. december 1644) til en fælles erklæring om kongens tilstand og de anbefalede lægemidler. Det er et enestående medicinhistorisk vidnesbyrd, bevaret i original.
Brev 480 vender tilbage til fredsdiplomatiet: Christian IV forklarer sit rigsråd, at hans ønske om at udsætte fredsmødet i Brömsebro *ikke* skyldes forventning om militær hjælp fra Polen, men et håb om, at forhandlingerne på den polske rigsdag (gennem udsendingen Pudewils) vil styrke Danmarks position og dermed *lette* fredsvilkårene — så man ikke tvinges til at "indgå noget, som ikke anstår os".

Side 552

Brev 480/5 (slutning, fortsat fra s. 551)
… folck, som Inted achter, huad dy gør[1]). Befahlendis Eder Samdt och y Seer den allerhøiiestis Beskermelse. Aff Friderigssborg den 26 *Dec: Anno* 1644.
Christian.
Udskrift: Riigens Raad Samdtligen til hande.
Oversættelse af Brev 480/5 (slutning)
… folk, som intet agter [ikke bryder sig om], hvad de gør. Befalende eder tillige og jer ser [under] den Allerhøjestes beskærmelse. Af Frederiksborg den 26. december år 1644.
Christian.
Udskrift: Rigens Råd samtlige [alle] i hænde.

481/5 ✻ Decbr. 1644 (?)

Til Korfits Ulfeldt.

De nederlandske Gesandter begynde at tale om Forlængelse af den tidligere tilstaaede Frihed for nederlandske Skibe til at sejle paa Sverig. De fynske Tropper kunne formentlig føres i større Antal over til Anders Bilde. Denne bør lade protokollere, hvad der bestemmes i Krigsraadet. — Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.
Memoriall.

Dii Hollandtske Gesandter beginder at tale om *prolongation* at gaa pa Suerrig[2]), uansiiet dii ma giiffue tre gange sa megit til Tol som y Sundit, Saat ded siinis, at dii achter ingen skade, naar dii kun kan gørre oss skade. Dy holder ded sa hiiemmeligdt, at man y al sandhed besuerligens kan faa at uyde, huad dy giiffuer, huilckit uyl haffuis y acht, nar dii *urgerer* pa *prolongation*. … [fortsættes s. 553]

Oversættelse af Brev 481/5
Memoriale [huskeseddel/notat].
De hollandske gesandter begynder at tale om *prolongation* [forlængelse] [af tilladelsen] at gå [sejle] på Sverige, uanset [at] de må give tre gange så meget i told som i Sundet, så at det synes, at de agter [regner] ingen skade [for sig selv], når de kun kan gøre os skade. De holder det så hemmeligt, at man i al sandhed [i sandhed] besværligt [kun med besvær] kan få at vide, hvad de giver [betaler], hvilket vil haves i agt [må påagtes], når de *urgerer* [presser/trænger] på *prolongation*. … [fortsættes s. 553]

Fodnoter (s. 552)
[1]) Jvfr. ovfr. S. 544.
[2]) 4. Septbr. 1644 havde Kongen givet Tilladelse til, at nederlandske Skibe indtil Aarets Udgang maatte sejle paa alle svenske Havne med Undtagelse af de blokerede (Fridericia, anf. Skr. II, 432). I de nederlandske Gesandters Beretning (Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., Nr. 629) omtales under 3. Januar 1645 (ny Stil, altsaa 24. Decbr. 1644 efter gammel Stil) første Gang en Henvendelse fra dem igjennem deres Sekretær til Kansleren om Forlængelse af den tilstaaede Frist, men det tilføjes, at Gesandterne tidligere personlig havde talt derom. De opnaaede først 25. Febr. 1645 deres Hensigt, idet et Kongebrev af denne Dag forlængede Tilladelsen til at gjælde for hele den Tid, Fredsunderhandlingerne varede (Fridericia, anf. Skr. II, 483).

Bemærkning: Brev 481 er et *memoriale* — en huskeseddel eller instruks — hvor Christian IV udtrykker sin dybe mistro til de nederlandske gesandters dobbeltspil. Nederlænderne, der officielt mæglede mellem Danmark og Sverige, søgte samtidig at få forlænget deres handelstilladelse til at sejle på svenske havne (givet 4. september 1644). Kongen gennemskuer, at hollænderne kun tænker på egen fortjeneste — "de agter ingen skade [for sig selv], når de kun kan gøre os skade" — og at de hemmeligholder, hvad de faktisk betaler svenskerne i told. Det er et skarpt indblik i den komplicerede stormagtsdiplomati under Torstenssonkrigens slutfase, hvor Danmarks svækkede position i Øresund netop var det, både Sverige og de hollandske handelsinteresser ville udnytte. Selve toldfriheden i Øresund blev da også et hovedpunkt i freden i Brömsebro 1645.
Send de næste sider, når du er klar.

Side 553
Brev ?/5 (slutning, fortsat fra forrige side) — *1644*
Brevnummer og modtager kan ikke bestemmes fra denne side; ligger på en tidligere side. Emnet er Rigsmarsken (Anders Bille) og troppebevægelser tidligt 1644.

Ded siinis, at ded fynske folck uel kunde gaa stercker offuer tiil Riigens Maars *hoc tempore anni*, sa at hand kunde ga secker paa fiinden [1]). Riigens Maars wiil erindris, att hand lader *protocollere*, huis som sluttis *in consilio*, sa at dy høiie *Officerer* kan faa ded skrifftlig strax, eptheratt ded er sluttit, huad skee skall, Ellers bliffuer der Skaam aff, Tii huad dy uyl, ded kommer dy ihu, Och ded andit siiger dy, at dy indted haffuer ded forstanden.

Oversættelse af Brev ?/5
Det synes [ses], at de fynske folk [tropper] vel kunne gå stærkere [i større styrke] over til Rigsmarsken [Anders Bille] *hoc tempore anni* [lat.: på denne årstid], så at han kunne gå sikkert løs på fjenden [1]).
Rigsmarsken skal erindres [påmindes] om, at han lader *protocollere* [føre til protokols], hvad der besluttes *in consilio* [lat.: i rådet/krigsrådet], så at de høje *officerer* straks kan få det skriftligt, efter at det er sluttet [afgjort], hvad der skal ske. Ellers bliver der skam af det. Thi hvad de vil [ønsker], det husker de; og det andet [resten] siger de så, at de slet ikke har forstået.

[1]) Talen er vistnok om at sende de Tropper fra Fyn, som nu stode i Sjælland efter tidligere at have været i Skaane, over til Rigsmarsken for at støtte hans Operationer i Jylland (jvfr. Meidell, *Fra Enevældens Dæmring* S. 12).

Ny side, og en anden slags side end de foregående. Det er **ikke** et brev, men bogens editoriale **Rettelser og Tilføjelser** (errata/addenda) — bagest i bindet. Der er altså ingen brevoverskrift, regest eller diplomatarisk brevtekst her; det er editorens rettelser til allerede trykte breve, ordnet efter årsgrupper og sidetal. Jeg gengiver den derfor som errata-liste og ikke i brevskabelonen.

554
Rettelser og Tilføjelser.
1632—1635.
S. 258 Nr. 293. Den i dette Brev omtalte Designation findes i Afskrift i „Register-Bog over Breve, som til Rentemestrene ere udgaaede fra 1622 til 1635" (i Geh. Ark.), Nr. 251. De omtalte Materialier skulde bruges til en ny Stald ved Nykjøbing Slot.
— 441 — 528. Om denne Drabssag se Nielsen, *Kjøbenhavns Diplomat.* V, 783 f.
1636—1640.
S. 199 Anm. 1. Ordet „maaske" skal udgaa. Jvfr. nærværende Bind S. 298 Anm. 2.
— 240 L. 18 f. n. bed[r]agis, læs: bedagis. (Saaledes ogsaa i Forordn. af 8. Juni 1639.)
— 305 Anm. 1. Jvfr. Hist. Tidsskr. 5. R. IV, 409.
— 414 — 5. Ikke Josias Schytte, men Hans Steenbuch; se nærværende Bind S. 26 Anm. 2.
— 420 L. 9 f. o. Om den nye Arkelimester paa Aggershus se Norske Rigsregistr. VIII, 82.
1641—1644.
S. 18 L. 1 f. n. En Familie Tanck(e) hørte hjemme i Rostock. Den bekjendte Christoffer v. d. Lippe († 1652) var anden Gang gift med Agnete Tanck, en Datte[r] af Borgmester Markus Tanck i Rostock (*Personalhist. Tidsskrift* IV, 87). Da Martin Tancke 1629 studerede i Leyden, angives han i Universitetsmatriklen der at være fra Wismar (*Album studiosorum academiae Lugduno-Batavae* S. 220).
— 39 — 3 f. o. Efter „hans" skal staa Komma [1]).
Fodnoter (s. 554)
[1]) Overhovedet maa det beklages, at ved Rentrykningen af nærværende Bind ere enkelte Bogstaver og en betydelig Mængde Skilletegn faldne rent bort eller blevne utydelige. Navnlig savnes der ikke faa Punktumer, og Kommaerne se paa mange Steder ud som Punktumer.

Side 555
Rettelser og Tilføjelser (fortsat fra s. 554)
1641—1644 (fortsat)
S. 43 L. 2 f. n. Morten Villumsen, læs: Villum Mortensen.
— 46 Anm. 1. En ny Forklaring af Navnet Morten i denne Sammenhæng er given i Nationaltidende for 22. Nov. 1883.
— 57 — 2. Det Barn, der stod Lig paa Kjøbenhavns Slot, maa være Maria Kathrine, f. 29. Maj 1628 † 1. Sept s. A. sammesteds. Jvfr. Smith, *Grevinde Ulfeldts Hist.* I, 30. XVIII.
— 98 — 1. Om Morten Pletzius se Nielsen, *Kjøbenhavns Diplomat.* VI, 242.
— 138 — 2. Om den yngre Johan Lorenz, Organisten, jvfr. *Kirkehist. Saml.* 3. R. I, 467.
— 151 L. 15 f. n. ange, læs: lange.
— 189 — 14 — S. 46, læs: S. 146.
— 207 — 4 — Christiane, læs: Christianes. (Sidetallet er blevet til 20 i Stedet for 207.)
— 268 — 15 — ryggers, læs: Bryggers.
— 281 — 3 f. o. Indtægterne, læs: de til Haderslev nylig sendte Penge samt Indtægterne.
— 300 — 15 f. n. Efter „folk" sættes Punktum.

— 313 Anm. 1. Jvfr. S. 374 Anm.
— 318 L. 14 f. n. Haarburg, læs: Harburg.
— 333 Anm. 2. Om Ahasverus Paynck jvfr. Wad, *Meddelelser om Dimitterede fra Herlufsholm* (II) S. 32 ff.
— 349 — 4. At dette Datum 18. Okt. er urigtigt, fremgaar af S. 378 Anm. 1. Det rette Datum for Hertug Frederiks Bryllup er, som det synes, 1. Okt. (Lackmann, *Einleit. zur Schlesw.-Holst. Hist.* VII, 505 f.).
— 388 — 2. Notetegnet mangler.
— 389 L. 7 f. n. Georg, læs: Frederik.
— 468 — 6 — Christoffersen, læs: Jakobsen.
— 482 — 11 — Efter „hiemme" sættes Komma.
— 505 — 2 — Peter Hakes, læs: Peder Andersens.
— 511 — 15 f. o. anff, læs: auff.
— 543 Anm. 1. Niels Trolle blev først 1645 Rigsraad.

Side 556
Fortegnelse
over
de Personer, til hvem Brevene ere skrevne.

Adolf Frederik, Hertug af Meklenborg, Nr. 162 (Udkast).
Akeleie, Sigvard Gabrielsen, Nr. 70 (Udkast).
Bauer, Frederik, Nr. 255 (Udkast).
Beck, Sten, Nr. 63, 66—69, 202 (?), 216 (?). Jvfr. Rentemestrene.
Bilde, Anders, Nr. 208.
Borgmestre og Raad i Kjøbenhavn, Nr. 387.
Brochmann, Jesper, Nr. 193.
Brockenhuus, Otte, Nr. 218, 220, 318, 336, 351.
Christina, Dronning af Sverig, Nr. 214 (Udkast).
Frederik, Ærkebiskop af Bremen, Nr. 1, 110 (Udkast), 195, 409 (Udkast).
Gejstligheden i Sverig, Nr. 58 (Udkast).
Generalstaterne, Nr. 378 (Udkast).
Gesandter fra Kejseren, Frankrig og Sverig, Nr. 257 (Udkast).
Gyldenløve, Hans Ulrik, Nr. 63, 69.
Günther, Frederik, Nr. 58, 97, 103, 142, 143, 145, 152, 162, 215, 231, 244, 255—60, 268, 274, 279, 280, 316, 425.
Hamborg, Nr. 240 (Udkast), 274 (Udkast), 275 (Udkast).
Hans Borchardsen, Nr. 194.
Hans Bøjesen, Nr. 340.
Hertugerne af Sønderborg og Pløn, Nr. 97 (Udkast).
Høg, Just, Nr. 150.
Jakob Madsen, Nr. 14, 23,

Fortsættelse af **modtagerregistret** (Fortegnelse over de Personer, til hvem Brevene ere skrevne), side 557.

Side 557
Fortegnelse over modtagere (fortsat fra s. 556)

Kaas, Mogens, Nr. 150.

Kock, Nikkel Helmer, Nr. 177 (Udkast).
Kurfyrsterne, Nr. 256 (Udkast).
Leonora Christina, Nr. 94.
Oldeland, Melchior, Nr. 9. Jvfr. Rentemestrene.
Pentz, Christian, Nr. 182.
Reventlov, Ditlev, Nr. 24, 167, 182.
Rentemestrene (Jørgen Vind, Sten Beck og Melchior Oldeland), Nr. 2, 3, 52, 61, 62, 72, 95 (?), 99—101, 108, 121, 132, 135, 181, 226.
Rigens Profos, Nr. 443 (Udkast).
Rigsraadet, Nr. 41, 81, 118, 139 (Udkast?), 140, 151, 206, 207, 247, 249, 276 (?), 303, 304 (?), 391—93, 396, 455, 462, 463, 474, 476, 480.
Sehested, Christen Thomesen, Nr. 12—14, 24, 25, 29, 32, 37, 45, 51, 56, 57, 77, 79, 85, 88, 91, 93, 96, 98, 102, 104—7, 109, 112, 113, 115, 117, 124, 127, 130, 131, 135, 136, 141, 149, 151, 154—57, 159, 160, 163—66, 170—72, 174—76, 183, 187, 188, 196 (?), 204, 205, 208, 217, 219, 225, 227, 229 (?), 232—34, 241—43, 248, 250, 252, 267, 278, 284, 290, 298, 300, 302, 317, 322, 323, 326, 329, 333, 338, 343, 345, 347, 356, 361, 365, 374 (?), 388, 395, 398—400, 403, 404, 406, 407, 410—12, 422, 435, 437, 441, 442, 447, 451, 452, 456, 458, 459, 460 (?), 461, 467, 468, 471, 475.
Stænderne i Slesvig og Holsten, Nr. 258 (Udkast).
Tolderne i Sundet, Nr. 53, 87, 197, 199, 311, 312, 315, 335.
Ulfeldt, Knud, Nr. 359, 360.
Ulfeldt, Korfits, Nr. 4, 5, 8, 10, 11, 15—19, 21, 22, 26—28, 31, 33, 35, 40, 42, 47, 49, 50, 71, 73, 75, 78, 83, 90, 111, 114, 116, 119, 123, 135, 161, 198, 236—39, 241, 245, 250, 251, 254, 262, 263, 264 (?), 265—67, 269—73, 277 (?), 282, 283, 288, 289, 291, 292, 294—97, 299, 301, 306—10, 313, 314, 319—21, 325, 327, 330, 331, 334, 337, 339, 341, 342, 346, 349, 350, 352—55, 357, 363, 364, 366, 367, 369—73, 375—77, 379—86, 388—90, 397, 401—4, 405 (?), 406, 408, 413 (?), 414—21, 423, 424, 426—34, 436, 438—40, 444—46, 448, 450, 453, 454, 457, 464—66, 470, 472, 473, 477—79, 481.

Side 558

Fortegnelse over modtagere (slutning, fortsat fra s. 557)

Urne, Frederik, Nr. 6, 7, 20, 30, 34, 36, 38, 39.
Urne, Jørgen, Nr. 91, 92.
Valkendorf, Henning, Nr. 359, 360.
Whitte, Markus, Nr. 192 (Udkast).
Vibe, Peder, Nr. 48, 54, 55, 59, 60, 64, 65, 76, 80, 82, 84, 86, 89, 126, 129, 134, 146, 147 (Udkast), 148, 153, 168, 169, 173, 179, 180, 185, 186, 189—91, 203, 222, 224, 228, 261, 281, 285—87, 293, 305, 324, 328, 332, 348, 358.
Vind, Iver, Nr. 23, 43, 44, 394.
Vind, Jørgen, Nr. 85, 120, 122, 125, 128, 133, 137, 138, 144, 184, 200, 201, 209—12, 216 (?), 219, 223, 241, 344, 388. Jvfr. Rentemestrene.
Vind, Niels, Nr. 394.
Vladislav IV, Konge af Polen, Nr. 178 (Udkast), 449 (Udkast).

Register*).

Aage Svendsen, Kapt., 526.
Aagerup (Aakarp) 503. 505. Dat. 505.
Aalborg 190, 204, 453 — Aalborghus 204.
Aalholm Len 245.
Aarhus 277, 288. 405, 407. —
Domkirke 24, 405. — Aarhusgaard 277, 414.
Aastrup 416. Dat. 416.
Abelone Madsdatter (g. m. Chr.
Nielsen Bonde) 405 ff.
Admiralitetsret 6, 11 f., 20, 361, 371 f., 384, 404, 413.
Adolf Frederik, Hertug af Meklenborg, 217 f., 297 ff.
Agdesiden 277, 398.
Aggershus 170, 431, 436, 554.
Aggershus Len 501.
v. Ahlefeldt 518. — Henrik 469, 518. — Kaj 109, 331, 334 f., 429.— Karl 532. — Klavs t. Gelting 532. — Klavs t. Kl. Nordsee (†1678) 484, 532.
Ahnemøller (Onnemøller), Hans, Mester-Tømmermand, 17, 26, 98, 213, 354, 372 f., 512.
Akeleie, Sigvard Gabrielsen, 88, 105, 472 f., 477.

Albert Jørgensen Skotte, Borger i Kbhvn., 257, 386.
Alchenbrecht (Albrecht), Christen, Smed i Kbhvn., 213.
Alexander, Hertug af Sønderborg, 135.
Den store Alexander, hollandsk Skib, 133.
Alexander Henrik, Hertug af Sønderborg, 135.
Aller, Flod i Tydskland, 122.
Allerup (Alnarp) 502 f. Dat. 503.
Alteland (i Stiftet Bremen) 149.
Altenburg 341.
Altmark, Stilstand i, 544.
Altona 86, 144, 149, 321 f., 330 f., 361 f.
Amager 243, 313, 549.
Amalie Elisabeth, Landgrevinde af Hessen, 229, 424.
Ammerup 365.
Amrum 365.
Amsterdam 18, 87, 133, 328.
Anckarhjelm s. Thijssen.
Anders Bentsen 2. — Klavsen, Portner p. Kbhvns Slot, 433.
Andreae, Joachim, nederlandsk Gesandt, 483.
Angel 367.

*) En Stjerne efter et Sidetal angiver, at der paa denne Side findes udførligere Oplysninger i Noterne om vedkommende Person eller Sted. Dat. ved Stedsnavne betyder, at Stedet paa de følgende Sider i Texten forekommer som Dateringssted.

560

Anne (g. m. Vibold Johansen) 2. — Mortensdatter (g. m. Jak. Mikkelsen) 1 f., 36, 60, 72, 162.
Anna Kathrine, Dronning, 217
Anna Kathrine, Christian IV's
Datter, 60, 62, 72 ff., 218.
Anna Sophie, Hertuginde af Brunsvig-Lyneborg, 188, 195 f., 207, 226 ff., 230, 239, 252.
Anton Gynther, Greve af Oldenborg 365.
Antvorskov 51, 65, 77 f., 82, 96, 137, 167, 181, 430. 445. Dat. 85, 102 ff., 136 f.
Arenfeldt, Axel, 19, 289 f., 294, 326 f. — Mogens 451. — Niels 176, 205, 210, 263 f. — Ove 176, 264.
Arensburg, Slot p. Øsel, 460.
v. Arnim, Hans Georg, sachsiskStatsmand, 5.
Assens 426 f., 429 f. Dat. 427,
430, 432 f., 435.
Asverus, Dr. med., 333.
Auersperg, Johan Weichard
Greve af, kejserlig Gesandt, 182, 207, 222, 231 f., 240, 244, 246.
Augsburg 135.
August, Hertug af Brunsvig- Lyneborg, 200.
August Philip, Hertug af Sønderborg, 135.
d'Avaugour, fransk Resident i Stockholm, 32, 233 f., 239 f., 336.
d'Avaux, Claude Mesme, fransk Diplomat, 146, 158, 183, 222, 231, 246 ff.
Avery, Joseph, engelsk Resident I Hamborg, 149, 255.

Baahus 170 f., 309, 472 f., 475 f.
Baahus Len 391, 472 f.
Baahusiske Regiment 469.
Baden-Hochberg jvfr. Johanne Margrethe.
Bajern 404. Jvfr. Maximilian.
Ballerup Jagtgaard Dat. 282.
Ballum 249 f., 266, 363, 437.
Banér, Johan, svensk Hærfører, 8, 45, 95, 115, 174.
Barchmann, Hans, Snedker p. Kronborg, 213.
Barker, William, engelsk Ge- sandt, 425.
Barstorf, Joachim Philip, 392, 445.
Barth, By i Pommern, 492.
Basnæs 290.
Basse, Familie, 163. — Anne 163. — Helle 163. — Maren 163. — Margrethe 163. — Peder 163. — Sophie Jensdatter 204 f. v. Baudissin, Wolfg. Heinr.,
Generallieut., 238 f., 368, 433, 439, 441, 499, 522 f., 534.
Baune, Frederik, Generalmajor, 120*, 125, 314 f., 331, 505, 519.
Beck, Anne, 12. — Jochum 326 f. — Lisbeth 12. — Margrethe 12. — Sten 12, 99 f., 102-5, 166, 261, 274 f., 530. (Jvfr. Rentemestrene.)
Belov, Jørgen, († 1628) 427. —
Jørgen (†1644?) 427-8*.
Berg, Johan Adam, Forvalter p. Frederiksborg, 356, 440.

Bergen 99 f., 106, 214 ff. — Hanse- kontoret 214 ff.
Bergens Stift 215.
Bergestrømmen (i Baahus Len?) 472.
Bernts, Albert Baltser, Kjøbmand i Hamborg, 276, 403, 429, 431 f., 514.
Beyer, Bertel, Tømmermand i
Kbhvn., 374. — Christoffer,
Borger i Kbhvn., 239.
Bicker, Andries, nederlandsk Gesandt, 515.
Bidenbach, Vilhelm, Dr. jur., 31, 129 f., 154, 157, 244.
Bjelke, Hogenskild, 228. — Jens 347, 377.
Bilde, Anders, 177, 195, 202, 241,

Side 561
268 f., 331 ff., 349, 442, 462, 469, 475, 489, 501 f., 505, 518 f., 522, 529, 553. — Ejler 529. — Mogens 326 f. — Peder 176. — Sten 134, 357, 388, 400, 504.
Bilenberg (ved Hamborg) 296.
Biskop, Henrik, Borger i Kbhvn., 97, 134.
Den hvide Bjørn, Skib, 88, 292.
Den sorte Bjørn, Skib, 292.
Blankenese 149.
Blasius, Leonhard, Bygmester, 85, 182, 270, 321, 325, 330, 381, 389 f., 448.
Bleking 105, 213, 521 f. v. Blixen, Sophie Hedevig, 47, 178.
Blome, Henrik, 441, 468, 482, 484. — Wulf 441.
Bodil Hansdatter, Mejerske paa Kbhvns Ladegaard, 33.
Boitzenburg, By og Amt i Meklenborg, 298 f.
Boller 64, 76.
Bonde, Christen Nielsen, Præst i Aarhus, Lektor i Christiania, 405-7*.
Bordesholm 342.
Bordesholm Amt 288 f.
Boreel, Theodor, Prinsen af Oraniens Sendebud, 29, 31. — Willem, Raad i Amsterdam, 87, 117, 143.
Bornemann, Philip Julius, Kancellisekr., 223, 270, 286, 295, 336, 460, 510.
Bornholm 15, 240 f., 492.
Borreby 451.
Botsack, Johan, Præst i Danzig, 230, 380, 383 f., 396, 418.
Botslot Kog 249.
Brabant 259.
Braem, Gødert, Tolder i Helsingør, 35, 40, 393. (Jvfr. Sundtold.) — Johan, Borger i Kbhvn., 6, 23, 97, 259, 320, 393, 493.
Bragnæs (Bragernæs) 446.
Brahe, Jørgen, 501, 533, 543. — Per, svensk Rigsdrost, 83 f., 95, 207, 344. — Tyge 38 f., 235.
Bramstedt (i Holsten) 198.
Brandenborg 113, 132, 192, 245 ff.,
251 f., 262, 271, 284, 358. Jvfr.
Elisabeth Charlotte; Frederik
Vilhelm; Georg Vilhelm.
Brandenborg, Mark-, 154, 162, 516.

Brasser, nederlandsk Familie, 18.
Bredsted 250.
Breide, Bendix, 176.
Bremen, By, 146, 203, 210 ff., 219 ff., 303, 334. Jvfr. Hansæen.
Bremen, Stift, 149 f., 154, 302, 321. Jvfr. Frederik.
Bremervörde 124, 149.
Brochmann, Enevold Rasmusen, Borgmester i Kjøge, 312. — Jesper, Biskop, 51, 169, 230, 253 f., 333 f., 341, 538.
Brockenhuus, Frands, 163. — Oluf 500. — Otte 212, 229, 236, 275-8, 377, 380 f., 398, 414. — Peder 528.
Bruay, kejserlig General, 120. — Kejserlig Ritmester 121.
Brunsvig-Lyneborg 115, 122, 140 f., 143, 154, 157, 162, 200 f., 283, 301 f. Jvfr. Anna Sophie; August; Christian Ludvig; Dorothea; Frederik; Frederik Ludvig; Vilhelm.
Bruun, Henrik, Enspænder, 145. — Morits, Skibskapt., 491.
Bruus, Diderik Ditlevsen, Sølvpop, 352.
Bryssel 141, 146, 184.
Brømsebro 514.
Buch, Hans, Borgmester i Kjøge, 312.
Buchow, Amt i Meklenborg, 298.
v. Buchwald, Frederik, 314, 446.
Budde, Anne Kathrine, 131. —
Frederik 131.
Bunderup 451.
Bundz, Chr., s. Bonde.

Burlev (i Skaane) 506, 508. — Præstegaard Dat. 506 ff., 510.
Buxtehude 318, 324.
Bülow, Christian, 93.
Butzow, By og Stift i Meklenborg, 217 f.
Bælt (Store') 292.
Bøhmen 45, 336, 484.
Calais 247.
Calenius, Arnold, 127.
Calvinister 380.
Christen Bentsen, Raadmand i Kbhvn., 212. — Jensen, Hofprædikant, 59, 71. — Jensen, Klejnsmed i Kbhvn., 213. — Thomesen s. Sehested.
Christian III 42, 256.
Christian IV's Barn 4, 13, 20, 28, 45, 51, 53, 62, 64, 66, 74, 76 f., 80, 82, 133, 151, 162, 178,207, 217 f., 241, 428 f.
Christian, Prins, 58 ff., 71 ff., 164 f., 178, 185, 196 f., 205 f.,225 f., 245, 253 f., 260, 272, 287 f., 320, 323 f., 337, 346, 352, 378 f., 402, 414, 465, 483, 489 f., 494, 499 f., 503 f., 508 f., 521, 525, 527.
Christian V 37.
Christian Albrecht, Hertug af Gottorp, 165, 365.
Christian Ludvig, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 200.
Christiane, Christian IV's Datter, 14, 20, 34, 207, 210, 242, 272, 279.
Christiania 347, 431. — Gymnasium 407.

Christiania Fjord 237.
Christianopel 514.
Christiansberg (= Spitzbergen) 393 f.
Christianshavn (p. Spitzbergen) 394.
Christianspris 8, 11, 16, 49 f., 86, 157, 162, 169, 377, 482 f., 485 f., 488, 490 f. Dat. 164, 167 f., 170, 173. — Gods 145 f., 397, 405, 411.
Christiansstad 97, 479, 509, 520, 529. — Trefoldighedskirke 138.
Christiansstads Len 526 f.
Christina, Hertuginde af Savoyen, 173, 183.
Christina, Dronning af Sverig, 10, 91 f., 95 ff., 132, 151, 158, 175, 199 ff., 208, 246, 272 f.,279 f., 298 f., 394 f., 412, 510, 515.
Christina Margrethe, Hertuginde af Sachsen-Lauenborg, 262.
Cochran, John, engelsk Gesandt, 257.
Corvinus, Johannes, Præst i Danzig, 230, 396*.
v. Cracau, Karl, nederlandsk Resident, 6, 22 f., 134, 327 f., 351, 370, 384, 462.
de Cuyla, Gerh. Severin, brandenborgsk Afsending, 262.

Daa, Christian, 451. — Klavs 451. — Valdemar 451.
Dageløkke Slette 50.
Dagstrup 519.
Dajon, Jens, Boldmester, 54 ff., 67 f., 229.
Dalum Kloster 53-7, 67 ff., 166, 178, 468 f.
Damianus, Johan, Slotspræst p. Kjøbenhavns Slot, 546.
Danzig 230, 292, 380, 384, 396, 426, 440, 449.
Dargun, Amt i Meklenborg, 298.
Darmstadt s. Hessen.
v. Delden, Johan Bøcker, Raadmand i Kbhvn., 312.
Delmenhorst, Skib, 291.
Diepholt v. d. Rothfelser, Hans, Hofjunker, 47.
Dieterich, Helvig, Læge, 503.
Ditmarsken 302.
Dolmer, Jens, Mag., Præst, 24-5*, 352, 525.

563

Donau 45.
Stumpede Dorethe, Skib, 448, 477.
Dorothea, Hertuginde af Brunsvig-Lyneborg, 256.

Dorothea Elisabeth, Kirstine
Munks Datter, 61, 65 f., 73 f.,
77-80, 82, 493, 533.
Douglas, svensk Oberst, 459.
Drachard, Bjørn, Professor i Sorø,
229.
Dragsholm 166.
Dragsmark Kloster 391.
Dragør 549.
Drammen 237.
Dresden 196, 504.
Dronningborg 465 f. — Mølle 165.
Durlach 290.
Dybendal, Skib, 291.
Dünkercken 146, 365.
Dyre, Hans, 205. — Karen 176,
205, 263 f. — Thomas Iversen
390-1*.
Dömitz, By i Meklenborg, 299.
Dönhoff, Gerhard, polsk Em bedsmand, 534. — Henrich, polsk Gesandt, 419, 426, 433, 439 ff.

Edgehill, Træfning ved, 269.
v. Eitzen, Albrecht, Borgmester i Hamborg, 296.
Elben 96, 109, 139, 142 f., 198, 296, 300, 304, 320, 322, 324, 328-31, 343, 359, 375, 387, 425.
Elbtold 148, 159 f., 295, 318, 343, 359.
Eldena, Amt i Meklenborg, 298.
Elfsborg 440, 466 f., 470 ff., 474-8. Dat. 470 f., 478.
Elfsborg Len 466 ff., 475.
Elfsnabben, Havn i den svenske Skjærgaard, 489.
Elisabeth, Christian IV's Datter, 217.
Elisabeth Augusta, Christian IV's Datter, 66, 78.

Elisabeth Charlotte, Kurfyrstinde af Brandenborg, 216.
Elisabeth Sophie s. Gyldenløve.
Ellen, Fru, s. Marsvin. — Andersdatter, Mejerske paa Kjøbenhavns Ladegaard, 33.
Ellensborg 13, 28, 81.
Elmshorn 337.
England 2-5, 8 f., 15, 22, 88, 107 f., 110. 123, 129, 133, 143 f.,148 f., 154 f., 161, 165, 170, 221,
255, 257 ff., 269, 292, 300, 314, 340, 343, 381, 386 f., 389, 393, 398 f., 408, 425, 513 f. Jvfr. Karl.
Erik Nielsen, Kapt., 412. — Ottesen s. Orning.
Ernst Gynther, Hertug af Sønderborg, 135.
Esbern Nielsen, Læge, 551.
Esens, By i Ostfrisland, 444.

Faarevejle Sogn 366.
Fabricius, Christian, Dr. med., 134. — Jakob, kgl. Livlæge, 134, 179, 351, 396, 503, 508 f. 551.
Falster 245, 465, 525.
Femern 449, 481, 487, 509, 513.

Ferdinand II, Kejser, 335.
Ferdinand III, Kejser, 8, 110, 114 f., 122 f., 127 ff., 132, 140, 158, 161, 171, 173, 182 f., 192 f.,200 f., 207, 212, 222 f., 231, 240, 244, 246 ff., 283, 296 ff., 305, 315 ff., 335, 339 f., 348, 368 ff., 408, 484, 534.
Ferdinand, Kardinal-Infant, 141, 146.
Feust, Anton, Juveler, 403.
Fincke, Kaspar, Smed, 213, 338.
— Thomas, Professor, 551.
Finspång, Gods i Sverig, 122.
Firchs, Johan, Oberstlieut., 469*.
Flaaden 10, 15, 21, 86, 88, 92, 94, 99, 105, 109, 162, 165 f., 169, 178, 180 f., 186 f., 189, 206, 209, 217, 241, 246 f., 249, 260,

---

Side 565
Register (F–G),

Fuglevad Mølle s. Lyngby Krudtmølle.
Fulsbüttel (i Holsten) 3, 122, 139, 141, 149, 157, 214, 219, 221, 408. *Dat.* 144 f., 147, 149, 151 ff., 155 ff.
Funcke, Johan, Opsynsmand ved Rosenborg, 167, 181.
Fyn 64, 76, 81, 172, 294, 339, 365, 438, 450 f., 454, 456 f., 459 f., 462, 489, 501 f., 506, 513, 538, 553.
Fynske Kompagni 331.
Færøerne 359.
Föckler, Isak, Superintendent i Durlach, 290-1*.
Føns 446. — Præstegaard *Dat.* 446.
Förde s. Bremervörde.
Gagelmann, Peter, Apotheker i Kbhvn., 195.
Gak med, Skib, 11, 20, 22, 292.
Gallas, kejserlig General, 171 f., 484 f., 487.
Gamborg Præstegaard *Dat.* 447, 450 ff.
Garstang (Gårstånga) 518. — Præstegaard *Dat.* 518.
Gebhard, kejserlig Hofraad, 244.
Geddinge Bro (i Skaane) 518.
de Geer, Louis, nederlandsk-svensk Handelsmand og Fabrikejer, 118, 121 f., 361, 472, 475, 477, 490, 492, 509, 514.
Generalstaterne s. Nederlandene.
Georg Christian, Landgreve af Hessen, 229.
Georg Frederik, Hertug af Sønderborg, 135.
Georg Vilhelm, Kurfyrste af Brandenborg, 215.
Gersdorf, Joachim, 130.
Gertz, Baltser, Fodermarskalk, 351.
Gjedde, Ove, 477, 501.
Giske Len 294, 327.
Gjøe, Christoffer, 15.
Glücksborgske Hertuger jvfr. Frands Philip; Hans; Philip.
Glückstadt 22, 37, 45, 49, 86 f., 92, 94, 96, 102, 106 f., 111, 113 ff., 124, 139 ff., 153, 156 f., 164, 169, 175, 198 ff., 214 f., 219, 231 f., 242, 244, 246 f., 290, 296, 300, 303, 305, 316, 318, 323, 331, 337, 339 f., 343, 345, 349 f., 352, 356-9, 363 f., 366, 370, 372, 374 f., 379, 381 ff., 392, 394, 399,

429, 445, 449, 451 f., 455, 475. — Blokhus 296, 360, 378. — Glücksborg 126, 162, 198, 410. *Dat.* 87 ff., 91-4, 105, 107, 109, 111 f., 114 ff., 118, 123, 125-9, 140 ff., 159, 161 f., 174 ff., 227 f., 231 f., 242, 244, 247 f., 250, 340, 342 f., 345, 348, 351, 354 f., 357-60, 362 f., 381-92, 394-7, 399, 402 ff., 408. — Kirke 389 f. — Islandske Pakhus 360. — Raadhus 199. — Told s. Elbtold.
Gnoien, Amt i Meklenborg, 298.
Goslar 141, 154, 200.
Gotfred Mikkelsen, Materialskriver p. Bremerholm, 89, 166, 179 f., 259.
Gothenborg s. Gøteborg.
Gothenbrille, Ø ved Elfsborg, 471 f., 475 f.
Gottes Gabe s. Guds Gave.
Gottorp 32, 165, 285, 323, 485.
Gottorp Provsti 341.
Gottorpske Hertuger jvfr. Christian Albrecht; Frederik; Johan Adolf.
Grabov, Køn Jochum, 163, 189, 312.
Gregers Rasmussen, Præst i Nørre-Hvedinge, 524.
Grothe, Thomas, brunsvigsk Afsending, 141.
Grubbe, Erik, 163, 277, 405 ff. — Lavrits 163.
Grüner, Peter, Møntmester, 212, 431.

Side 566
Register (G–H)

Groeningen 333.
Grønland 393.
Grønlandske Kompagni 393.
Guds Gave, Kobberværk (i Kvikne), 212*, 309 f., 516.
Gulland 94, 105.
Gustaf Gustafsson, Søn af Gustav Adolf, 348.
Gustav Adolf, Hertug af Meklenborg, 298.
Gustav II Adolf af Sverig 84, 139, 272 f., 344, 348, 474, 496.
Gutfeldt, Salomon, Kongens Livbarber, 352.
Gyldenløve, Christian Ulrik, 311 f. — Elisabeth Sophie 163, 325, 366 f., 414, 484, 532. — Hans Ulrik 36, 99 f., 104 f., 131, 256, 276, 278, 312, 320. — Ulrik Christian 16 f., 24, 27, 136 f., 169, 228 f., 352, 365 f., 421 f., 525.
Gyldenstjerne, Erik, 529. — Henrik 243 f.
Gyllenhjelm, Karl, svensk Rigsadmiral, 95.
Günteroth, hessisk Oberst, 141.
Günther, Frederik, Sekr. i det tydske Kancelli, 94, 135, 140 f., 195-9, 201, 205 f., 218, 232, 244, 271, 273, 286 f., 295, 301 f., 314-8, 324 f., 329, 334 ff., 378 f., 422 ff., 477 f., 493.
Güstrowske Linie af de meklenborgske Hertuger 298.
Göteborg 90, 473 f., 483.
v. Götze, brandenborgsk Afsending, 246.
Haack, Theodorus, engelsk Gesandt, 425.
Haag 17 f., 153.
Haderslev 18, 45, 98, 118, 201, 270, 281, 342, 351, 360, 367, 422 f., 459. — Færge 364. — Haderslevhus 185, 252, 364, 451. *Dat.* 32 f., 119 f., 137 f., 185, 251 f., 254 f., 367 f., 380, 413 ff., 418 ff. — Kirke 138. — Skole 341.
Haderslev Amt 168, 230, 341, 360, 423.
Haderslev Fjord 416.

Haderslev Provsti 341.
v. Hagen, Gotlieb, diplomatisk Agent, 154.
Hagenskov 165.
Halland 450, 472.
Halmstad 479, 509, 520.
Halsnæs 377.
Halsted Klosters Len 245.
Hamborg 8, 18, 23, 30, 45, 52, 84, 93, 107 f., 127 ff., 134, 139 f., 142, 144, 146-9, 151, 159 ff., 183, 185, 196, 201, 213, 215, 220, 222 f., 231 f., 244, 246, 248, 255, 276, 281 ff., 293, 295 ff., 299 f., 303-8, 313-9, 321, 323, 329-32, 336-40, 342-5, 348, 350, 352-6, 358 f., 362, 385, 389, 401, 408, 430, 496. Jvfr. Hansaen.
Hammer, Lukas, Farver i Kbhvn., 38 f., 43 — Niels, Foged, Skibskapt., 391*. — Peder 243.
Hammershus 241.
Hamsfort, Familie, 459. — Kathrine 460 f.
Hanerau Amt og Slot 224 f., 301-2*.
Hannover 349.
Hans, Hertug, Frederik I's Søn, 423.
Hans, Hertug, Frederik II's Søn, 218, 411 f.
Hans, Hertug af Glücksborg, 341 f.
Hans, Mester i den store Smedie, s. Svitzer. — Snedker s. Barchmann. — Borchardsen, Biskop, 254, 341. — Bøjesen, Hofmynsterskriver, 97, 133, 157 f., 162, 239, 281, 429, 452. — Christensen, Borgmester i Kjøge, 311. — Jensen 134. — Lavritsen, Præst p. Tønset, 212. — Mandixen, Borger i …

Side 567

Register (H, fortsat)

Kbhvn., 449, 454*. — Mikkelsen, Biskop, 28. — Nansen, Borgmester i Kbhvn., 449, 454 f., 463. — Nikkelsen s. Lundt.
Hans Bugislav, Hertug af Nordborg, 34, 37, 136, 169, 180, 229, 425.
Hans Christian, Hertug af Sønderborg, 135.
Hans Ulrik s. Gyldenløve.
Hansaen 194, 203, 210 f., 214 ff.
Harager, Store-, 519 f.
Harbo, Hans, 176. — Niels 176.
Harburg 300, 318, 324.
Hardenberg, Herremand, 55, 68.
Hasebart, Wichmann, Biskop 190, 243.
v. Hatten, Heinrich, holstensk Landkansler, 232, 244.
Havhesten, Skib, 374, 389.
Havreballegaards Len 414.
Hedevig, Christian IV's Datter, 14, 20, 34, 133, 207, 210, 242, 272, 279.
Hedevig, Hertuginde af Pommern, 247 f., 394.
Hedevig, Kurfyrstinde af Sachsen, 150, 158, 195 f., 200, 298 f.
Heinemark, Jonas, Tolder i Helsingør, 35, 127, 276, 376. (Jvfr. Sundtold.)
St. Helene Kilde 513.
Hellekande, Rasmus Jensen, Kjøbmand i Kbhvn., 89.
Helms, Hans, russisk Tolk, 32.
Helsingborg 457, 471, 501, 520, 526, 529. — Bro 365. — Slot 446, 520.

Helsingør 89, 101, 118, 127, 186, 213, 259, 275, 278, 313, 338, 351, 373 f., 405, 457, 483, 526. — Bro 365, 415. — Havn 415. — Told s. Sundtold. — Toldbod 6. *Dat.* 98. — Jvfr. Kronborg; Lappen.
Hempel, Hans, Proberer p. Kongsberg, 431.
Hennings, Simon, Kapellan i Kbhvn., 230, 334.
Henrik Hermansen, Urtegaardsmand ved Frederiksborg, 47.
Herbach, Kaspar, Hofsnedker, 364*, 549.
Herlufsholm Skole 190.
Herredage 119, 172, 204, 208 ff., 214, 230, 268, 284, 384, 406.
Herredsvad Kloster 166.
Hessen 115, 139, 141, 143, 148, 151, 424. Jvfr. Amalie Elisabeth; Frederik; Georg Christian; Vilhelm Christof.
Heussler, Sebastian, Generalprofos, 427, 493.
Heverstrømmen 365.
Hildesheim, By, 200.
Hildesheim, Stift, 141, 154, 200, 212.
Hindsgavl 326 f.
Hinhöver, Philip, fra Augsburg, 135.
Den flyvende Hjort, Skib, 291.
Hissingen, Ø ved Elfsborg, 440, 443, 477.
Hoffanen 427.
Hofmann, Morten, Boldmester i Sorø, 229. — Peter, Brøndmester p. Kronborg, 213.
Holck, Christian, 37. — Erik 529.
Holland s. Nederlandene.
Den hollandske Galej 247, 291.
Hollænderbyen 313.
Holst (Holstein), Henrik, 146, 150. — Herman, Tolder i Helsingør 6, 35, 40. (Jvfr. Sundtold.) — Niels Jensen, Destillerer, 548.
Holsten 3, 32, 84, 118, 120, 152, 155 ff., 163, 168, 171 f., 197, 205 f., 215, 225, 232, 241, 245, 250, 266, 281, 285 f., 291, 297, 302 f., 314 f., 317 f., 321, 324 f., 329, 331, 334 f., 341, 349, 355, 358, 367, 374, 377, 380, 390, 411, 418 f., 422, 426, 440, 442, …

Side 568
Register (H–J)

(fortsættelse af Holsten fra s. 567) 447, 459 f., 469, 475, 479, 484-8, 501. Jvfr. Gottorpske Hertuger.
Hoorn, By i Nederlandene, 87.
Horn, Gustaf, svensk Feltherre, 457 f., 479, 489, 502, 515. — Johan 127. — Philip 117.
Hornburg (ved Wolfenbüttel), Træfning ved, 120.
Hotham, engelsk Oberst, 399.
Humble, Markus Christensen, Præst, Biskop, 182, 366*.
Husum 128, 142, 352.
Husum Provsti 341.
Hutzing, Enoch, Professor i Rostock, 230, 341.
Hvalfangstkompagni 393.
Hvas, Christoffer, 202. — Jens 204. — Margrethe 204.
Hveding, Nørre-, 519, 524. — Præstegaard *Dat.* 524 f.
Hverringe 339.

Hvidsted 391.
Hvitfeldt, Henrik, 130. — Margrethe 391. — Øllegaard 130.
v. Hünecke (Hünicke), Christoffer, Oberstlieut., Overberghauptmand, 516*.
Høg, Gregers, 366. — Just 119, 136, 139, 151, 156, 159, 161, 163 f., 176, 202 f., 349, 363, 405, 477, 509, 517.
Højenhald, Skib, 291.
Højer, Jørgen, Bundtmager, 506.
Hørsholm 350.
Jakob Madsen, Borgmester p. Christianshavn, 274 f. — Madsen (Matthisen), Hofprædikant, Biskop, 13 f., 28 f., 51, 131, 179, 501, 538. — Mikkelsen, Borgmester i Kbhvn., 1, 6, 35 f., 463.
v. Jasmund, Stenzel, Skibskapt., 247.
Ibstrup 91, 273. *Dat.* 236.
Jeger, Hans Klavsen, Præst i Taarnby, 243.
Jeget 204.
Jenkes, Richard, engelsk Gesandt, 425, 514.
Jens Boldmester s. Dajon. — Andersen, Renteskriver, 97, 362, 392. — Andersen, Boldmester ell. Sølvpop, 97. — Sørensen, Foged p. Island, 543. — Thomesen, Byfoged i Stavanger, 100.
Jesper Hansen, Kapellan i Kbhvn., 546.
Inderøens Fogderi 310.
Indland (i Baahus Len) 472.
Joachim Ernst, Hertug af Plön, 135.
Johan i Haven s. Funcke. — Bøjesen s. Hans Bøjesen. — Ettersen, Borger i Kbhvn., 43-4*, 98, 364. — Laurentsen, Orgelbygger, 138. — Thomesen, Kammerskriver, 352, 498. — Villumsen, Borgmester i Helsingør, 405.
Johan Adolph, Hertug af Gottorp, 288 f.
Johan Albrecht, Hertug af Meklenborg, 262, 298.
Johan Georg, Kurfyrste af Sachsen, 196, 252, 283, 465 f.
Johanne Margrethe, Markgrevinde af Baden-Hochberg, (g. m. Johan Banér) 174.
Jomfrusvenden, Skib, 291.
Ipswich, By i England, 259.
Irene, russisk Prinsesse, 87, 350, 398, 402, 504.
Irgens, Joachim, kgl. Kammertjener, 310, 352.
Irland 4, 144, 148.
Island 18, 359, 393, 542 f., 548.
Islandske Kompagni 42 f., 455, 542.
Italien 532.
Itzeho 354, 358 f., 423.
Juel (Juul), Erik, 496. — Malte 290. — Maren (Marie) Iversdatter 407. — Ove 34.
Iver Børgesen, Skibskapt., 320.

Side 569
Register (J–K)

Jydske Kompagni 331.
Jylland 168, 171, 175, 250, 406, 441 f., 450, 456, 472 f., 476, 479, 485, 496 ff., 553.
Jørgen Danielsen, Borgmester i Kbhvn., 43. — Nielsen, capt. d'armes, 433.
Kaas, Erik, 163. — Hans 421. — Jørgen 420 ff. — Mogens 119, 202 f., 438, 443, 501. — Niels 421 f.
Kallundborg Slot 438.

Kalmar 514.
Kalmarsund 514.
Kaltenkirchen (i Holsten) 450.
Kanal gjennem Sverig 90.
Karen Andersdatter, Chr. IV's Mætresse, 35 f.
Karl I af England 108, 110, 123, 129, 143, 149, 221, 257 f., 269, 386 f.
Karl IX af Sverig 474.
Karl Ludvig, Pfalzgreve, 3, 8, 108, 110, 123, 144, 149, 335.
Karleby Sogn 182, 366.
Kassel s. Hessen.
Kattegat 90.
Kevlinge Aa 518.
Khemme, Johan, 459*-61.
Kiel 8, 155, 162, 168, 288 f., 423, 429, 459 f., 482, 487.
Kieler Amt 288 f.
Kiéler Fjord 481 ff., 485 f., 488, 490, 527.
King, skotsk Officer, 501. — James, engelsk General, 501.
Kippinge Kirke 58, 70 f.
Kirkegaardsholmen, Ø ved Elfsborg, 471.
Kirstine (Kirsten), Fru, s. Munk. — Johansdatter (g. m. Bisk. Morten Madsen) 405-6*. — Madsdatter (g. m. Reinhold Hansen) 13.
Kjærstrup 81.
Kjærteminde 366.
Kjøbenhavn 2, 7, 11 f., 16 ff., 22 f., 25-8, 33 f., 37-45, 48 ff., 53, 56 f., 60, 63, 67, 69, 72, 74, 76, 80, 87, 89, 94, 97 f., 102 f., 113, 131, 134, 137 f., 140 f., 156, 160, 169, 171 ff., 175, 185 f., 195, 204, 212, 214, 217, 220, 230, 232 f., 239, 242, 244, 247, 257, 260, 263, 269, 272 ff., 279, 284-7, 293, 303, 310, 312 f., 318, 321, 324 f., 347, 350-3, 359, 366, 371, 374-7, 384, 386-9, 392 ff., 397, 400, 403 f., 406, 410, 417, 424 f., 431, 438, 444, 447, 449, 451 f., 454 f., 463 f., 471, 477, 479, 483, 488, 490, 494, 497, 503 f., 514, 521, 524, 526, 528-31, 543 f., 548 f. — St. Anne By 27. — Bremerholm 11, 17, 20 ff., 26, 89, 99 ff., 166 f., 172, 180 ff., 186, 209, 259 f., 280, 312 f., 322, 401, 454, 472, 480, 548. (Drøgstue 103. Reberbane 103, 166, 180, 186, 213, 260, 312, 439, 448. Sejlhus 103, 312. Store Smedie 166, 180, 186, 213, 269, 449, 493, 515.) — Amagerbro 42. — St. Anne Bros Toldkiste 150. — Knippelsbro 42. — Børnehuset 17, 19, 21, 26, 38, 87, 165, 179, 186, 346, 353. — Børsen 209. — Christianshavn 43, 230, 275, 533. — Delehaven 180. — Kgl. Farveri 38*-40, 43, 364. — Gaarde og Huse: M. Henriks Bod 313. Prinsen 87. Vibeke Kruses G. 524. — Gader: Farvergade 38. Frederiksholmskanal 40. St. Færgestræde 87. Gammelmønt 48. Løngangsstræde 39. Pilestræde 213. — Gjethus 48, 167, 354. — Haver: Joh. v. Deldens H. 312. Vibeke Kruses H. 312 f. — Havnen 246, 549. — Skarnholmen 42*. — Slotsholmen 40, 42. — St. Anne Kirke 26 f., 182, 338, 366. — Frue Kirke 190. — …

Side 570

Register (K, fortsat — Kjøbenhavn m.m.)

(Kjøbenhavn, fortsat fra s. 569 — Kirker, institutioner, bygninger)

— Helliggejstes Kirke og Sogn 341, 546. — Holmens Kirke 26. — Nikolaj Kirke 43, 138. — Petri Kirke 186, 230, 334. — St. Klara Kloster 48. — Danske Kompagnihus 130. — Ladegaard 33, 137, 417. — Grynmølle 186. — Krudtmølle (?) 167, 186. — Vandmøllen ved Vandkunsten 40, 41*. — Vesterports Mølle 40, 328. — Mønt 48. — Nyboder (Baadsmandsboder) 26 f. — Lønporten 293, 372 f. — Vesterport 40. — Østerport 48. — Proviantgaarden 16, 19, 57, 81, 100, 166, 181, 209,

279, 295, 417, 435, 444 f., 448. (Bagers 186. Bryggers 166, 180, 186, 209, 269 f., 303, 311, 417.) — Amalienborg Slot 138. — Kjøbenhavns Slot 13, 16, 20, 32, 42, 57 f., 60, 69 f., 80, 83, 165, 179, 181, 194, 205, 255, 263, 265, 274, 279, 288, 311, 356 f., 406, 417, 431, 433, 459 f., 493, 538, 543, 555. *Dat.* 35 ff., 46, 49-52, 85, 97, 130-5, 189, 191, 194, 197 ff., 201, 205, 208, 240 f., 258 f., 266 ff., 280, 282 ff., 287, 290, 292, 294, 299, 301 ff., 307, 309-14, 319, 327 f., 330, 333, 336, 371, 373, 452 f., 457, 461, 463 f., 466, 468 f., 494, 528 f., 531-4, 536-9, 543 f. (Arkiv (Hvælving) 256, 422. Blaataarn 20, 43, 401, 406, 443, 480. Bro 59, 72. Drejerkammer (?) 433. Røde Kammer 350, 356, 364, 497. Kancellierne 186. Kirke 16, 58, 70, 356, 537, 543. Kjælder 356, 358, 424. Klædekammer 17, 179. Løngang 40, 42, 293. Mønt 431, 436 f. Port 80, 433. Raadstue 22, 186, 208, 278, 280, 431. Rentekammeret 186. Runddelen 59, 71, 357. Røge- …
(Kjøbenhavns Slot, fortsat) … kammer 181. Sengekammer 60, 72. Stald 42 f., 417, 439, 487. Vedhaven 181.) — Rosenborg 51, 57, 69, 167, 181, 293, 350, 372, 417, 499, 548. *Dat.* 40, 48, 83, 96, 187, 209, 211, 218 ff., 233 ff., 256, 293, 334, 348, 372, 379, 454 ff., 470, 480, 492, 535, 542. (Haver 167, 180. Laboratorium 548.) — Krudttaarn 41. — Rundetaarn 235, 372. — Vandmølletaarn 38-9*. — Toldbod 438. — Tøjhuset (Arsenalet) 24, 42, 70, 166, 209, 235, 246, 381, 506. (Arkeliet 181, 292, 320. Havn 246.) — Universitetet 24, 189 f., 235, 243, 333, 338, 341 f., 400, 407, 461. — Vandhus 43. — Vandkunsten 39 f., 43. — Vartov 38. — Vold (og Voldgrave) 39 f., 48, 137 f., 293, 372 f. (Helmers Bastion, Jermers Skanse 137.)
Kjøbenhavns-Bay (p. Spitzbergen) 393 f.
Kjøge 230, 311 f.
Kjørsingegaard 244.
Klavs Johansen, Enspænder, 145.
Klein, Hans Leonhard, Sekr. i det tydske Kancelli, 477.
Kletti, Christoffer, Sejermager i Helsingør, 213.
Klotz, Stephan, Generalsuperintendent, 291, 380.
Klump, Kornelius Klavsen, Kjøbmand i Amsterdam, 133.
Klædekompagniet 43.
Knud Christensen, Klædekammerskriver, 25, 42, 166, 179.
Knærød, Fred (1613) i, 132, 276, 474.
Kock, Anders, Møller i Kbhvn., 328. — Andreas, Bogtrykker i Glückstadt, 232. — Nikkel Helmer, Toldvisitør, 93, 97, …

Side 571
Register (K–L)

(Kock, Nikkel Helmer, Toldvisitør, fortsat fra s. 570) 236 ff., 292, 327 f., 351, 361, 384, 423, 426.
Kola, By i Lapland, 169.
Kolarius, Arnold, s. Calenius.
Kolberger Heide, Slag paa, 481, 485, 488, 550.
Kolding 6, 29, 31, 34, 36, 79, 162, 234, 253, 331, 349, 362, 367, 386. — Koldinghus 3, 8, 12, 28, 34, 45, 165, 179 f., 209, 275, 326, 341. *Dat.* 1 ff., 6 ff., 11-4, 16, 19, 21, 23 ff., 27, 29 ff., 34.
Kolding, Jørgen Povlsen, Kapellan i Kbhvn., 546.
Den koldingske Galej 291.
Kongsberg 431.
Korning Sogn 333.
Korsør 37, 137, 430, 433.
Kosakker 534.
Krabbe, Erik, 327. — Gregers 87 f., 96, 139, 156, 161, 176 f., 234, 250, 253, 349, 363, 365, 405, 477. — Iver 443.

Krag, Jørgen, 202.
Krakewitz (Krakowitz), Barthold, Superintendent i Pommern, 202-3*. — Joachim, Prof. i Sorø, 202, 230. — Mikkel, Organist i Kbhvn., 138.
Kretz, Bendix, Oberst, 286*, 529. — Johan, tydsk Oberstlieut., 286.
Kronborg 7, 24, 26, 35, 40 f., 53, 56 f., 59, 64, 67, 69, 71, 96, 133, 165, 179 f., 209, 213, 256, 276, 320, 359, 416, 492. *Dat.* 43, 100, 213, 215, 295, 374 f., 423. (Kancelliet 213. Orgel 138. Sejerværk 26, 32, 97, 213. Taarn og Spir 313, 373 f.) — Gjethus 213, 338, 353. — Hammermøllen 180, 354, 361, 366.
Kronborg Len 37.
Kronen, Skib, 291.
Krumme, Johan, 459.
Kruse, Gabriel, 163. — Otte 528. — Tyge 20.
Kruse, Vibeke, 4, 13, 51, 64, 77, 80 ff., 163, 198, 312, 321, 434, 484, 524, 530, 532.
v. d. Kuhla, Arent, 47, 88, 389, 468, 486, 496.
Kullen 99, 106.
Kvikne Præstegjæld 212, 309. — Kobberværk s. Guds Gave.
v. Kückelsom, Alexander, Dansemester, 178.
v. Küssow, Hans, Hofjunker, 148, 160.
Køhler, Henrik, Møntmester, 431.
Köln, By, 23, 493.
Köln, Stift, 201.
Königsberg 216.
v. Körbitz, Johan Christoffer, 504*.
Körssener, Hans, Drabant, 59.
Köster, Henrik, Læge, 503.
Laaland 245, 465, 486 f., 490 f., 509, 518, 525.
Labö, Landsby i Holsten, 486, 491.
de la Gardie, Jakob, svensk Rigsmarsk, 175, 459.
Laholm 93, 479, 509.
Lammet, Skib, 291.
Landdage i Hertugdømmerne 155, 168, 172.
Landretten i Hertugdømmerne 140 („Kvartal-Gerichtet"), 215, 222, 231, 285.
Landskrone 501, 516, 520. — Slot 505, 520.
Lange, Gunde, 176 f., 204.
Langermann, Lorens, Dr. jur., 222, 231, 339 f., 345, 348, 363, 405, 477.
Lapland 29.
Lappen (ved Helsingør) 483.
de la Thuillerie, fransk Gesandt, 501 f., 507 f., 510, 514 f., 517, 532, 537 f., 543 ff.
Lausitz 222.
Lavrits Eskildsen, Raadmand i Kbhvn., 531, …

Side 572
Register (L)

Lavrkullen (i Christiania Fjord) 237.
Leganés, Marqvien af, spansk Feltherre, 112.
Leiel, Frederik, Tolder i Helsingør, 405.
Lennart (Leonhard) s. Blasius.
Leonora Christina 133.

Leopold Vilhelm, østrigsk Ærkehertug, 140.
Lepine, Johan Christian, Overberghauptmand, 549*.
Leslie, Alexander, skotsk General, 143.
v. Leuchtmer, R., brandenborgsk Gesandt, 113, 246.
Leven, Jarlen af, s. Leslie.
Leyden 333, 342, 554.
Lichtenberg, Slot i Sachsen, 150, 195 f., 200, 364.
Lifland 96, 193, 236, 390, 395, 400, 412, 433, 441, 459, 513, 544.
Lille 520.
Lindegren, Nils Nilsson, svensk Herold, 447.
Lindemann, Thomas, Præst i Kbhvn., 230.
Linden, Skib, 291.
Lindenov 482. — Christence 404. — Christoffer 101. — Hans t. Hundslund († 1642) 327. — Hans t. Iversnæs († 1659) 234, 375, 438. — Jakob 482, 528.
Lindormen, Skib, 99, 291.
Linköping 228.
v. d. Lippe, Christoffer, 31, 37, 147, 184, 298 f., 307, 363, 368, 405, 477, 554.
List 267.
Lister Len 421 f.
Listerdyb 249, 253, 265-8. *Dat.* 480.
Lithauen 400.
Longomontanus (Lomborg), Christen Sørensen, Professor, 235, 444.
Lorck, Otto Jakobsen, Borgmester i Throndhjem, 309-10*.
Lorenz, Johan, Orgelbygger (1641), 138*. — Johan, Organist i Kbhvn. († 1689), 138, 555.
Lowe, Robert, engelsk Kjøbmand, 259.
Lowther, Robert, engelsk Gesandt, 425.
Ludvig XIII af Frankrig 112, 148, 336, 343, 532.
Ludvig XIV af Frankrig 345.
Lukas Farver s. Hammer. — Henriksen, Skibskapt., 320.
Lund 501, 516, 518. — Gymnasium 243.
Lundenæs 166.
Lundt, Hans Nikkelsen, Borgmester i Kbhvn., 6, 463.
Lybek 30, 90, 146, 193, 203, 210 f., 214, 219 ff., 303, 317, 351, 395 f., 412, 449, 462, 489. Jvfr. Hansaen. — Fred (1629) i L. 209, 344.
Lykke, Anne, 62 f., 75 f. — Erik 167. — Falk 526 f.
Lykkepotten, Skib, 292, 356.
Lyneborg 230, 395.
Lyneborg s. Brunsvig.
Lyngby (Fuglevad) Krudtmølle 50, 134, 167 (?), 186 (?).
Lütjenburg 225.
v. Lüttichau, Hans Siegfried, kursachsisk Hofmarskalk, 195 f., 273, 446 f., 549.
Lützen, Slag ved, 272.
v. Lützow, Curt, kejserlig Resident i Hamborg, 52, 140, 207, 240, 246 ff.
Læssø 453.
Loebe, brandenborgsk Gesandt, 262.
Lødøse, Gammel- og Ny-, 474.
Løsning Sogn 333.
Den hvide Løve, Skib, 292.

Den norske Løve, Skib, 86, 291, 322.

Side 573
Register (L–M)

De to Løver, Skib, 291.
De tre Løver, Skib, 291.
Maas, Georg, Major, 490 f.
Madrid 185.
Mads Mortensen, Tolder i Helsingør, 35, 127, 276, 376. (Jvfr. Sundtold.)
Magdalena Sibylla, Prinsesse, 178, 272, 324, 465 f., 503 f.
Magnus, Hertug, Christian III's Søn, 411.
Mailand 112.
Malmø 172, 489, 494-7, 499, 501 ff., 505, 507 f., 512, 514, 521, 525, 527, 529, 537. — Malmøhus, 446, 521. *Dat.* 495-500, 502.
v. Mander, Karl, Maler, 22, 547 f.
Mandix, Hans, s. Hans Mandixen.
Marburg 424.
Marekatten, Skib, 258, 320, 491.
Marfée, Træfning ved, 112.
Margrethe Pedersdatter (g. m. Henrik Rosenmeyer) 134.
Maria af Medici, Dronning af Frankrig, 345.
Maria, Jomfru i Kirstine Munks Tjeneste, 58, 70.
Maria Eleonora, svensk Dronning, 8, 52, 84, 86, 91 f., 94 f., 97, 113, 117, 120, 126, 132, 134, 147, 151, 158, 188, 196, 199 ff., 207 f., 215 f., 226 ff., 230, 239, 246 f., 251 f., 261 f., 271 ff., 279 f., 282, 284, 348, 351, 358, 361 ff., 372.
Maria Elisabeth, Hertuginde af Gottorp, 324.
Maria Kathrine, Christian IV's Datter, 218, 555.
Marnitz, Amt i Meklenborg, 298.
Marselis 314, 320. — Gabriel, Kjøbmand i Hamborg, 276, 498. — Peter, Resident i Moskau, 350, 383, 385, 388 f., 402.
Marselisborg 414.
Marsfeldt, Heinrich, Præst i Hollænderbyen, 313.
Marstrand 472, 477.
Marsvin, Ellen, 13, 28 f., 51-7, 61-70, 73-82, 131, 533. — Helvig 79. — Otte 79, 533.
St. Matthæus, hollandsk Skib, 475.
Maximilian, Kurfyrste af Bajern, 289 f., 335 f., 350.
Meier, Bernt, Præst i Kbhvn., 230, 342. — Hans Berntsen, Rektor i Ribe, 342*. — Johan, Kaarttegner, 352. — Samuel, Hofapotheker, 352*.
Meiercrone, Henning, Gehejmeraad 352.
Meklenborg 113, 168, 298 f., 301, 307, 336, 344, 370 f., 395 f., 428, 484, 516. Jvfr. Adolf Frederik; Gustav Adolf; Johan Albrecht; Ulrik.
Meldorf 147.
de Melo, Francisco, Generalstatholder i Nederlandene, 146.
Memel 389.
de Mendoza Furtado, Tristan, portugisisk Gesandt, 90.
Mette Christoffersdatter (g. m. Johan Ettersen) 44.
Michael Feodorowitsch, russisk Zar, 88, 383, 385, 388, 398, 402.
Middelfart 444, 451.

Midsunde, Færgegaarden ved, *Dat.* 9.
Mikkel Gertsen, Tilsynshavende ved Salpetersyderierne, 374.
Minden 401.
Monrad, Erik, Biskop, 341.
Mormand, Familie, 453.
Mortaigne, Officer i svensk Tjeneste, 121.
Morten 46, 555. — Madsen, Biskop i Aarhus, 405 ff.
Morten Karl, Urtegaardsmand ved Frederiksborg, 47.
Moskau 350, 383, 412. Jvfr. Rusland.

Side 574
Register (M–O)

Movat, Axel, 320.
Mund, Pros, 428, 488, 509, 514, 518, 527, 542, 548.
Munk, Kirstine, 13, 28, 46, 53-80, 82, 218, 493, 533. — Niels 176.
Mussel, Adam, Mestersvend p. Hammermøllen, 354, 361.
Müller, Henrik, Tolder i Kbhvn., 328, 352, 360, 376.
Münster 139, 144, 173, 401.
Mähren 227.
Møen 166, 178, 397.
Møller, Bertel, Snedker, 382. — Ernst, Skrædder, 27, 346.
Narva 88, 93, 193, 386, 462.
Nassau jvfr. Vilhelm Otto.
Neapel 112.
Nederlandene (Holland) 4, 6, 18 f., 23, 29 ff., 37, 41, 84, 86 f., 89 f., 92 ff., 102, 106, 108-14, 116 f., 122-6, 128, 143, 148, 152 f., 160 f., 165, 180, 216, 219, 221, 236, 259, 289, 327 f., 364, 384, 413 f., 441 f., 445, 456, 462, 472, 474-8, 483, 490, 507-10, 514 f., 517, 535, 547, 552.
Nederlande, spanske, 146.
Nedersachsiske Kreds 140, 223, 300 f., 306.
Neudorf, Gods i Holsten, 225*.
Neuhaus, Agnete, 459 ff.
Neumühlen (ved Kiel) 488.
Neumünster Amt 288 f.
Neustadt 10, 15, 491.
Newcastle 399.
Niels Erlandsen, Teltmager i Kbhvn., 303. — Hansen, Portner p. Kbhvns Slot, 433. — Jensen, Degn, 472 f. — Jørgensen, Bryghusskriver, 311. — Nelausen 36. — Olsen, Kammertjener hos den svenske Enkedronning, 282.
Nochera, Hertug af, spansk Feltherre, 112.
Norby, Bendix, 176.
Nordborgske Hertuger jvfr. Frederik; Hans Bugislav.
Nordlandene 31, 215, 393.
Norge 15, 19, 87 f., 96, 100 ff., 106, 109, 150, 181, 237 f., 276, 286, 294, 296, 309 f., 327 f., 347 f., 363, 375, 380, 398, 419, 430, 436 f., 440, 443, 446, 451, 456, 469, 472, 476, 483, 500 f., 549.
Normand, Familie, 453. — Ernst 274 f., 326.
Nyborg 28, 430. — Slot 165, 433, 438. *Dat.* 105.
Nykjøbing (p. Falster) 58. — Slot 554.
Nykjøbing Len 245, 465 f.

Nürnberg 524.
Nældebladet, Skib, 10, 291.
Oddernæs Ting (i Norge) 277.
Odense 28, 45, 57, 118, 158, 284, 290, 293 f., 387, 404 f., 430, 443, 459 ff. — St. Hans Kloster 178. — Odensegaard 165, 414, 433, 459 f. *Dat.* 409-12, 421, 437, 439, 441, 444 f. — O.-Reces (1560) 214.
Ohnemøller s. Ahnemøller.
Oldeland, Melchior, 6, 11, 275. (Jvfr. Rentemestrene.)
Oldenborg 149, 154. Jvfr. Anton Gynther.
Oldenborg, Skib, 246 f.
Olmütz 333.
Oluf Olufsen, Foged p. Odensegaard, 459.
Opager (i Skaane) 502.
Oranien jvfr. Frederik Henrik.
Orkedalen 309.
Orning, Erik Ottesen, 31, 99 ff., 104, 106, 166, 260. — Søren Villumsen 202*-3, 210.
Oslo Domkapitel 24, 294.
Osnabrück 139, 144, 158, 161, 173, 175, 184, 336, 345, 348, 354 f., 360, 362 f., 366-70, 401, 405, 409, 424, 475, 509.
Ostfrisland 151, 444.

Ostindien 514.
Ostindiske Kompagni i Holland 112.
Otte Hansen, Enspænder, 141.
Otto, Rhingreve, 54, 67.
Otto Ludvig, Rhingreve, 53-7, 61 f., 67, 69, 74.
Oxenstjerna, Axel, 10, 83 f., 90, 95, 117, 120, 125, 129, 143, 152, 174 f., 188, 207 f., 241, 249, 262 f., 279, 343, 400, 411 f., 466, 475, 510. — Gabriel Bengtsson 84. — Johan 203, 401.
Paris 532.
Parsberg, Oluf, 21, 170 f., 212, 309 f., 357, 377, 388, 400, 472, 476, 504 f., 517.
de Pas, Simon, Kobberstikker, 97.
Passow, Hartwich, meklenborgsk Gesandt, 297 f., 301.
Patientia, Skib, 291, 488.
Patmos (ved Lilleasien) 119.
Pauli, Broderus, Syndikus i Hamborg, 128, 142, 337 f.
Paulli, Simon, Læge, 551.
Paynck, Ahasverus, Hofmedikus, 333*-4, 555. — Christian 333*-4. — Ferdinand, Præst i Løsning, 333*. — Peter Diderik, Hofchemicus, 2, 23, 27, 59 f., 72, 167, 179, 333 f., 372, 430, 432, 445, 513, 516, 548.
Peder Skriver 443. — Ibsen, Foged p. Frederiksborg, 47. — Karlsen, Raadmand i Kbhvn., 134. — Nielsen, Borger i Kbhvn., 212. — Pedersen, Skriver p. Kbhvns Slot, 417.
St. Peder, Skib, 291.
Pelikanen, Skib, 291.
Pentz, Familie, 225. — Adam Heinrich 178, 504. — Christian 8, 40, 118 f., 200, 225, 231, 242, 282, 300, 337 f., 340, 429, 445. — Marqvard 225. — Ulrik 223.
Persien 32, 114.

Peter, Dr., s. Paynck. — v. Lüneburg, Murmester, 374.
Petersburg, Slot ved Osnabrück, 348.
Pfal, Hieronymus, Vognmester, 50, 102 f., 295.
Pfalz 31, 110, 228 f., 335 f. (Øvre-Pfalz 45.) Jvfr. Karl Ludvig; Ruprecht.
Pfuel, Adam, tydsk Officer, 222 f. — Conrad Bertram, tydsk Officer, 222 f.
Philip, Hertug af Glücksborg, 34.
Philip IV af Spanien 141, 146, 221.
Philip Ludvig, Hertug af Sønderborg, 135.
Photinianerne 290 f., 380.
Photinus 291.
Pinneberg 8, 108, 127, 129, 144, 197, 206, 224.
Phønix, Skib, 279, 291, 477.
v. Plettenberg, Georg, kejserlig Gesandt, 530, 533.
Pletzius (Pletius), Morten, Rektor og Præst i Haderslev, Præst i Slesvig, 98. — Morten, Borger i Kbhvn., 98, 555.
Plönske Hertuger jvfr. Joachim Ernst.
Polen 228, 239, 368 f., 388 f., 394 f., 419 f., 426, 433, 439, 441, 522 f., 532, 534, 544 f., 551. Jvfr. Vladislav.
Poley, John, engelsk Gesandt, 386, 399.
Pommern 5, 113, 117, 132, 154, 162, 192 ff., 202, 222, 368 f., 441, 492, 534. Jvfr. Hedevig.
Portugal 4, 45, 48 f., 84 f., 90 f., 113, 117, 119, 122, 126.
Postillonen, Skib, 292, 491.
Powisch, Frands, 370.
Povl Mikkelsen, Skibskapt., 491.
Preetz, 487.
Preussen 86, 132, 188, 196, 207, 215, 227, 246, 251, 348, 358, 362 f., 372, 389, 462.

Side 576
Register (P–R)

Priis, Generalkvartermester, 69.
Prip, Iver, 310.
Provinsmøder 172, 347.
v. Pudewils, Dionysius, 298 f., 534, 544, 551.
v. Qvalen, Henrik, 235.
Qvandt, Jochim, Tømmermand i Helsingør, 313, 373.
Rambler, Matthias, Enspænder, 145.
Rammel, Henrik, 136, 229 f.
Randulf, Lavrits, Toldskriver, 23 f.
Rantzau, Familie, 225, 302. — Bartram 445. — Beate 532. — Christian 477. — Frands († 1612) 505. — Frands († 1632) 56, 59, 62, 69, 71, 74. — Frederik 501, 505. — Hans t. Neuhaus 225. — Hans t. Putlos 285. — Henrik 446, 501. — Joachim 285. — Josias 532. — Marqvard 125.
Rasmus Jensen s. Hellekande.
Rathke, Kaspar, Kjøkkenskriver hos den svenske Enkedronning, 362.
Ravn, Klavs Iversen, Byfoged i Kbhvn., 36.
Ravnsborg Len 245.
Reedtz, Frederik, 543. — Peder 504, 532.
de Rees, Daniel, Skibslieut., 423.
Regensburg 8, 31, 37, 45, 52, 107, 110, 121, 125, 155, 165.

v. Regenstein, Gotfred, 176.
Rehbinder, Peter, Superintendent i Lyneborg, 230, 395.
Reinboth, Johan, Provst i Haderslev, 230, 341*, 379.
Reinhold Hansen, Borgmester i Kbhvn., 13, 35 f., 312, 463.
Rendsborg 140, 215, 231, 285, 337, 366, 378, 422 f., 485. — Slot 302. *Dat.* 86, 178, 183 f., 221, 223.
Rentemestrene (Sten Beck, Jørgen Vind og Melchior Oldeland) 1 f., 9, 86, 88, 97 f., 107, 133, 136 ff., 147, 162, 164-8, 177 f., 185 ff., 189, 241, 265, 282, 323, 530.
Resen, Hans Povlsen, Biskop, 230.
Reval 117, 236, 386, 462.
Reventlov, Ditlev, 1, 3, 29 f., 37, 52, 87, 89 f., 92 ff., 106, 111, 113 f., 160, 166, 168, 178, 201, 226, 234, 242, 282, 307, 337 f., 349, 362, 379, 427, 508, 510, 517, 544, 551.
Rhinen 413.
Rhingreven s. Otto; Otto Ludvig.
Ribe 32, 253, 266. — Domkapitel 341. — Skole 342. — Riberhus 250.
Ribe Stift 254, 341.
Riberhus Len 266, 365.
Riga 88 f., 96, 117, 236, 259, 386, 389, 394, 462.
Rigsdag 1627 i Odense 158.
Rigsraadet 31, 48 f., 109, 118 f., 152 f., 156 f., 159 ff., 167, 171 ff., 178, 184, 189, 192-5, 197, 202-5, 209 ff., 214, 216, 219, 232, 263, 265-8, 280 ff., 284, 290, 293 f., 297, 300, 305-9, 315, 329 f., 355 ff., 362 f., 367-71, 384, 386 f., 397, 404 f., 408-12, 425, 456 ff., 462 f., 489 f., 514, 528 f., 535 f., 539 ff., 543, 545, 547, 551 f.
Ringsted Kloster 430.
Roch 494. — Peter, Resident i Haag, 18, 494.
Rochow, tydsk Officer i svensk Tjeneste, 121.
Rode, Steffen, Borger i Kbhvn., 98, 134.
Roe, Thomas, engelsk Gesandt, 3, 23, 107 f., 110, 122 f., 129, 154 f., 170.
Rom 333.
Rosen, Skib, 291.
Rosenberg, Frands, Biskop, 243, …

Side 577
Register (R–S)

v. Roseneck s. Transehe.
Rosenhane, Schering, 401.
Rosenkrands, Beate, 159. — Børge 529. — Gunde 503. — Holger 285 ff. — Mette Holgersdatter 159. — Otte 285 f. — Palle 277 f., 398.
Rosenmeyer, Henrik, Borger i Kbhvn., 134.
Rosenvinge, Familie, 35. — Henrik Villumsen 184 f., 220. — Povl Jørgensen, Præst i Føns, 446. — Sten Villumsen 436. — Villum Mortensen, Tolder i Helsingør, 35, 43, 98, 555.
Rosenvold 64, 76.
Roskilde 356, 531. — Domkirke 57, 217 f. — Roskildegaard 165, 430.
Roskilde Fjord 377.
Rostock 16, 37, 229 f., 484, 554.
Rotenburg, Slot i Stiftet Verden, 476.
Rothkirch, Wenzel, 136, 445.
Rotlöben, Johan, Hofprædikant i Glückstadt, 379, 395 f.

Ruden, Ø ved Pommern, 344.
Rumohr, Henrik, 367.
Ruprecht, Pfalzgreve, 3.
Rusland 29, 32, 87 f., 93 f., 96, 103, 160 f., 165, 169, 193, 211, 233, 236, 240, 350, 357, 363, 366, 378, 383, 385, 387 ff., 392, 398 ff., 408, 411 f., 429 f., 472, 504. Jvfr. Irene; Michael.
Ruun, Jakob, Student, 87.
Rytteren, Skib, 291.
Røraas Kobberværk 310.
Rørbæk 339, 366.
Røst, Gods i Angel, 367.
Sachsen 5, 45, 324. Jvfr. Hedevig; Johan Georg.
Sachsen-Lauenborg jvfr. Christina Margrethe; Frands Albrecht.
Sachsen-Weimar 115, 120, 122, 142, 148, 151, 424.
Sack, svensk Oberst, 491.
de Saint-Romain, Melch., fransk Gesandt, 222, 316, 319, 345, 348.
Salvius, Johan Adler-, svensk Statsmand, 93, 146 f., 158, 222, 246, 248, 316, 319, 344 f., 348, 354, 401.
Samsing, Rasmus (d. æ.), Overskipper, 99 f., 106 f. — Rasmus (d. y.), Overskipper, 99, 166, 280.
Samsø 438.
Santow (Santkow), Gods i Meklenborg, 298.
Sauerland (i Westfalen) 85.
Savoyen jvfr. Christina.
Scavenius, Lavrits Mortensen, Professor, Biskop, 189 f.
Schaap, Gerard, nederlandsk Gesandt, 483.
Schandorf, Niels Povlsen, Professor, 190*.
Schaumburg, Grevskab, 8. — Otto, Greve af S., 108, 144.
Schenck, brunsvigsk Afsending, 141.
Schlesien 201, 222, 226.
Schulte, Kaspar, Landdrost i Bremen, 302, 349.
Schwaan, Amt i Meklenborg, 298.
Schwabsted Amt 197, 206, 224.
Schweidnitz, Slag ved, 226.
Schwencke, Christoffer, Arkelimester, 104, 181, 374.
Schwerin 218, 298.
Schytte, Josias, Sejermager i Kbhvn., 213, 554.
Schöningen, By og Slot i Wolfenbüttel, 188, 196, 226 f.
Sefeldt, Jørgen, 20, 86 f., 89 f., 92 ff., 106, 111, 113 f., 119, 128, 163, 171, 177, 234, 500.
Segeberg Amt og Slot 224 ff., 302.
Sehested, Christen Thomesen, 12 ff., 29 ff., 34, 36 f., 45 f., 52, 86 f., 92 ff., 113-6, 119, 124 f., 127 f., 130, 132, 134 ff., 139-49, …

Side 578
Register (S)

(Sehested, Christen Thomesen, fortsat fra s. 577) 151 ff., 155 f., 158-61, 167, 170-3, 175 f., 178, 183 ff., 189 f., 194 f., 202, 204 f., 208-12, 214-7, 219-23, 228-36, 243 f., 248-51, 255 f., 263 ff., 268, 274-7, 281-4, 287 ff., 297-301, 307, 309-12, 323 f., 328, 333 f., 341 f., 347 ff., 360-3, 367, 371, 379 ff., 383 ff., 387 f., 390 f., 395 ff., 400 ff., 404-12, 418, 422, 424 ff., 445, 453, 459 ff., 464-7, 469-74, 476-9, 489 ff., 500-5, 508 ff., 517, 520, 525 f., 530-5, 538 ff., 543 f., 546, 552. —

Hannibal 20, 45, 90, 119, 128, 133, 141, 146, 152, 158, 165, 170 f., 173, 175, 189, 207, 210, 212, 221, 254 f., 269, 272, 290, 347, 380 f., 430 f., 436, 440, 443, 450 f., 475 f., 501. — Karen 20*, 34. — Klavs 326 f., 404, 505. — Povl 491, 502, 505.
Sevel Sogn 400.
Shetlandsøerne 258, 386.
Sigismund, Konge af Sverig, 228.
Silkeborg Slot og Len 37, 47, 171, 326 f.
Sinklar, Christian, 479.
Sjælland 54, 67, 86, 96, 105, 172, 232, 338, 417, 438, 456 f., 477, 489, 500, 526 f., 553. — Landsting 500.
Sjællands Stift 189, 253, 347, 538.
Sjællandske Kompagni 331.
Skaane 105, 172, 347, 359, 431, 438, 446, 458, 489, 499, 501, 519, 531, 537, 553.
Skaaning, Hans Hansen, Klokker i Aarhus, 407.
Skade, Niels, 176. — Otte 476.
Skagen 473, 483.
Skanderborg 165, 179, 215, 220, 277, 287 f., 323, 414.
Skibsbyggeri 10 f., 15, 17, 295.
Skinnerup 366.
Skjærgaard, svenske, 486, 489.
Skotland 4, 110, 143, 148 f., 338, 399, 501.
Skynner, Thomas, engelsk Gesandt, 514.
Skytte, Johan, svensk Rigsraad, 95.
Slagelse 65, 77. — Skole 190.
Slebusch, svensk Oberstlieut., 449 f.
Slesvig, Domkirke i, 98.
Slesvig, Hertugdømme, 87, 118, 152, 155 f., 168, 171 f., 197, 205 f., 225, 234, 249 f., 266 f., 281, 285 f., 291, 314 f., 317 f., 324 f., 335, 341, 349, 367, 380, 418 f., 422, 440 f., 447, 485. Jvfr. Gottorp.
Slesvigske Kompagni 135.
Smaalandene 105, 456.
Smørum Herreds Ting 243.
Snarensvend, Skib, 237.
Snoghøj 250.
Socinianerne 290 f.
Soissons, Greve af, 112.
Solen, Skib, 514.
Sonck, Albert, Borgmester i Hoorn, 87, 483.
Sophie, Dronning, 58, 70, 288 f., 298, 307, 465, 494.
Sophie, Christian IV's Datter, 217.
Sophie Jensdatter s. Basse.
St. Sophie, Skib, 10, 15, 99 f., 104-7, 169, 291. *Dat.* 98.
Sophie Amalie, Dronning, 200 f., 224, 302, 349 f.
Sorø Akademi og Skole 34, 37, 136 f., 169, 180, 190, 202, 228 ff., 341, 379 f., 383, 396, 418, 425. — Kloster 85, 228 f.
Sousa Coutigno, Francisco de, portugisisk Gesandt, 45, 48 f., 84 f., 90 f., 113, 117, 119, 122.
Spanien 4, 45, 48 f., 88, 90, 112, 119, 133, 146, 152, 161, 165, 169, 180, 184 f., 189, 193, 220 ff., 276, 289, 292, 319, 362, 401, 408. Jvfr. Ferdinand; Philip.

Spanske Sø 117.
Sparre, Anne, 163. — Christian …

Side 579
Register (S)
(Sparre, fortsat fra s. 578) 163. — Erik 228. — Jens 163. — Klare 12. — Susanne 163. — Villum 163.
Sperling, Otto, kgl. Botanikus, 167, 179, 551.
Spes, Skib, 59, 71.
Spitzbergen 320, 393 f.
Spormand, Peder, Professor, 338.
Stade 31, 37, 54, 67, 84, 86 f., 89, 92 ff., 96, 102, 106, 110 f., 113, 116 f., 124, 141, 165, 318, 324, 340, 408, 476.
Stapel, Frands, Dr. jur., 322, 337.
Stargard, Amt i Meklenborg, 298.
Statholderen i Kjøbenhavn 166.
Stavanger 100.
Stavanger Stift 366.
v. Stavenisse, Kornelis, nederlandsk Gesandt, 515.
Steenbuch, Christen, Professor, 97. — Hans, Sejermager i Kbhvn., 26, 32, 97*, 213, 554.
Steenwinkel, Villum, Bygmester, 360.
Steinberg, Jakob, svensk Raad, 283 f.
Sten Pedersen, Guldsmed i Kbhvn., 242.
Stenderup *Dat.* 417.
Stenløse, Niels Nielsen, Præst i Gamborg, 447.
Stensen, Anne Hansdatter, 163. — Christoffer 526 f. — Hans 163.
Stenshede 453.
Stettin, Fred (1570) i, 132, 228.
Stjernholm 294, 326 f., 465 f.
Stockholm 113, 121, 233, 245 f., 262, 371, 423, 431, 459, 489.
Stokfisken, Skib, 291.
Stormarn 108.
Stougaard, Christian, Læge, 551.
Stralsund 10, 16, 117, 202 f., 249.
Strandmøllen 43 f.
Strömfelt, Johan, svensk Resident, 101 f., 118 f., 236, 241, 275 f., 278, 280, 384.
Stub, Kjeld, Præst i Ullensager, 501.
Stumsdorf, Stilstand (1635) i, 544.
Sundsby (i Baahus Len) 391.
Sundtold 2-6, 9 f., 15, 17, 22 f., 92, 101 f., 106, 109, 111 f., 118 f., 122, 125, 157, 170, 185, 214, 216, 219 f., 233 f., 236, 239, 262 f., 276, 280, 344, 355, 359, 364 f., 384, 416, 464, 483, 498, 452. — Toldere 6 ff., 9 f., 15, 23, 35, 40, 89, 127, 186, 214, 220, 256, 259, 365, 376, 378, 397, 414. (Jvfr. Gødert Braem; Jonas Heinemark; Herman Holst; Fred. Leiel; Mads Mortensen; Villum Mortensen Rosenvinge.) — Visitør 98. — Toldkiste 6 f., 35, 91, 127, 338, 357, 376, 389, 397. (Jvfr. Helsingør.)
Surbæk, Simon, Borgmester i Kbhvn., 449, 452.
Svanen, Skib, 291.
Svave, Arild, 12.

Svend Andersen, Skibsbygger, 295.
Svendborg 81.
Sverig 5, 8, 10, 16, 23, 32, 52, 59, 71, 83 f., 86, 90-7, 101 f., 105, 112-23, 125 f., 128 f., 131 f., 134, 139, 142 ff., 146 ff., 150 f., 154, 157, 161 f., 165, 174, 178, 180, 183, 188, 192 ff., 196, 199-203, 207 f., 222 f., 226 ff., 230 f., 234, 236, 239 ff., 246-9, 251 f., 261 ff., 271, 273, 275 f., 280, 283, 298 f., 302, 307, 316 f., 319, 336, 340, 343 ff., 348, 354 ff., 358, 368-71, 381, 384-7, 390, 394 f., 400 f., 404, 408, 412, 415 f., 419 f., 423 f., 426, 428, 430 f., 436, 438, 440 ff., 447, 449 ff., 453, 457-60, 462, 464, 472-5, 478-92, 495 f., 501 f., 505, 507-10, 512-22, 544-7, 551 ff. Jvfr. Christina; Gustav; Karl; Maria Eleonora; Sigismund.
Svitzer, Hans Ulrik, Mestersmed …
Side 580
Register (S–U)

(Svitzer, Hans Ulrik, Mestersmed, fortsat fra s. 579) p. Bremerholm 213, 274, 339, 366, 372, 449, 515.
Sæby 204.
Sølvitsborg 171, 521 f., 527.
Den forlorne Søn, Skib, 292.
Sønderborg 444.
Sønderborgske Hertuger 135, 422 f. Jvfr. Alexander; Alexander Henrik; August Philip; Ernst Gynther; Georg Frederik; Hans Christian; Philip Ludvig.
Søren Jensen, Borger i Christiansstad, 97.
Sørup 163*-4.
Taarnby 243.
Taasing 354.
Tancke (Tanck), Familie, 18 f., 554. — Agnete 554. — Markus, Borgmester i Rostock, 554. — Martin, Resident i Haag, 17-8*, 86, 122, 143, 153, 335, 364, 554.
Thijssen (Anckarhjelm), Martin, nederlandsk Admiral, 492, 514, 549.
Thomas Hansen, Voldmester i Kbhvn., 373.
Thor Smede, Reinhold, Vinskjænk, 127, 413.
Thott, Agnete, 163. — Anne 163. — Erik 163. — Henrik 159. — Korfits 163. — Otte 171, 521 f., 527. — Tage Andersen 12, 171, 327. — Tage Ottesen 119, 171, 446, 469, 518, 521, 526 f., 537.
Throndhjem 286, 309 f.
Throndhjem Len 21, 37, 171, 212, 309 f.
Thrutmand, Anders, s. Trautmann.
v. Thurn, Heinr. Matth., tydsk Greve, 60, 72.
Thüringen 37.
Timmermann, Jakob, Borger i Kbhvn., 49.
Torstenson, Lennart, svensk Feltherre, 95 f., 125 f., 139, …
(Torstenson, fortsat) 142 f., 150 f., 154, 162, 222, 436, 441 f., 447, 451, 454, 459 f., 478 f., 485, 491 f., 509.
Tranekjær 171, 375.
Trankebar 514.
Transehe v. Roseneck, Joachim, svensk Hofraad, 283.
Trautmann, Anders, 176.
v. Trautmannsdorf, Maximilian, kejserlig Minister, 530, 533.
Trefoldighed, Skib, 260, 432, 434, 461, 468, 470, 550. *Dat.* 470 f., 473 f., 476-83, 485 ff., 489, 491 f.

Trolle, Niels, 6, 33, 91, 163, 543, 555.
Trægaard, Alexander, Guldsmed i Kbhvn., 524*. — Hans, Kjøbmand i Kbhvn., 43.
Tydskland 5, 8, 32, 45, 52, 54 f., 57, 67 f., 70, 81, 95 f., 107 f., 110, 112-7, 120 ff., 126, 129, 139 ff., 143 f., 146 ff., 151, 154 f., 157, 162, 186, 193, 221 ff., 226 f., 230 f., 244, 252, 283 f., 298, 304 f., 311, 313, 315 f., 319, 324 f., 335 f., 340, 344, 367, 369, 371, 408, 429, 477. Jvfr. Ferdinand.
Tyre, i Tjeneste p. Kbhvns Slot, 60, 73.
Tyrkiet 54 ff., 67 f., 442.
Tyrstrup 417.
Tøllist, Gaard p. Øsel, 131.
Tønset Præstegjæld 212.
Udsen, Lavrits Ebbesen, 134.
Ulfeldt, Bjørn, 479. — Christoffer 119, 370, 375, 446, 514. — Ebbe Jakobsen († 1654) 468. — Ebbe Christoffersen († 1682) 133, 207, 210, 272, 519, 529. — Ejler 133, 220, 550. — Knud Christoffersen t. Svenstrup, Krigskommissær († 1657), 7, 109, 195, 290, 294, 306, 308, 327, 476, 494, 498, 537. — Knud Jakobsen t. Hellerup, Hofmarskalk († 1646), 249, 293 f., 339, 357, 367, 370, 420 f., 427, 443, 468, …

Side 581

Register (U–V)

(Ulfeldt, Knud Jakobsen, fortsat fra s. 580) 528 f., 537, 543, 550, 555. — Korfits, Rigshofmester, 3-12, 15-27, 31 ff., 35 f., 38-43, 48 ff., 80, 83-6, 106-12, 114 f., 121 ff., 129 f., 150-5, 157, 162, 165 f., 169 ff., 178, 189, 195, 217 f., 237 f., 249 f., 257 f., 270, 286 f., 291-5, 297-301, 303, 309 ff., 313 f., 319-29, 331 ff., 337-40, 346-66, 371-5, 377 f., 381-4, 386-90, 392 ff., 396-9, 402 ff., 410, 412-9, 424-7, 429-41, 443-55, 463 f., 467-77, 479-89, 492-503, 505 ff., 512-6, 518, 520 f., 524, 526 ff., 530 f., 537 f., 542-5, 547-53. — Korfits t. Mattrup 529. — Lavrits 357, 388.
Ulm 333.
Ulrik (d. y.), Hertug, 60, 63, 72 f., 76, 218, 296, 305, 312, 342.
Ulrik (d. æ.), Hertug, 217 f.
Ulrik, Hertug af Meklenborg, 465.
Ulrik Christian s. Gyldenløve.
Ulriksholm 366, 421.
Den graa Ulv, Skib, 258, 291.
Ulzburg (i Holsten) 450.
Urne, Christoffer, 58, 70, 88, 103, 170 f., 375, 377, 484, 501. — Edle 548. — Erik 56. — Frederik 6 f., 23 f., 35, 37, 40, 44, 46 f., 171, 212, 310. — Jørgen 45, 79 f., 119, 130 f., 151, 156, 159, 161, 176, 194 f. — Sivert 388.
Urup, Axel, 86, 377, 396. — Karen 131.
Utrecht 87.
Vaagen (ved Bergen) 99.
Vadbæk, Niels Hansen, Præst i Garstang, 518.
de Val, Jean, Ritmester, 529.
Valby 83.
Waldburger, Joachim, Slotsfoged p. Kbhvns Slot, 16*, 338, 356, 537 f., 543 f.
Valdegaard (i Halland) 443.
Valdemar Christian, Greve, 12 ff., 27, 46, 51, 66, 78 f., 87 f., 94, …
(Valdemar Christian, fortsat) 96 f., 114, 116, 165 f., 178, 211, 231, 233, 236, 240 f., 319 f., 331, 347, 350 f., 357 f., 363, 366, 378, 383-90, 392-5, 398, 400, 402, 404, 430, 504, 523.
Valdemars Slot 354.

v. Waldow, Bernhard, Raad, 196, 215-6*, 479 f.
Valentin Slagter, i Haderslev, 459.
Valkendorf, Henning, 56, 354, 420 f., 460, 501, 533.
Wallenstein 286.
Vandal, Hans, Biskop i Viborg, 189.
Wandsbeck 225.
Varberg Len 443.
Varde 401.
Warne, Flod, 218.
Warnemünde 217.
Wasaborg, Gustaf Greve af, 348.
Vedbæk 44.
Vedel, Hans Andersen, Præst i Burlev, 506.
v. Weede, Johan, Borgmester i Utrecht, 87.
Weimar s. Sachsen-Weimar.
Weimar (Weiner), Christian, Kancellisekr., 140.
Weitz, Hieronymus, Mag., 37*.
Verden, Stift, 150.
v. Werve, Herman, tydsk Astronom, 444.
Vesterhavet 475.
Vestervig 202.
Westfalen 85, 151, 380.
Whitte, Markus, Skibskapt., 253, 365.
Vibe, Peder, 5, 9 f., 32, 52, 83 ff., 89-93, 95 ff., 101 f., 113, 115-20, 123 f., 126-9, 131 f., 135, 174 f., 182 f., 188, 199 ff., 207 f., 226 ff., 230, 233 f., 239 ff., 245-8, 251 f., 261 ff., 271, 274, 279 f., 283 f., 298 f., 307, 319, 336, 343 ff., 354 f., 358, 362, 364, 370 f., 381, 385 f., 390, 393 ff., 400, 411 f., 419 f., 424 f., 442, 459 f., 532, 534.

Side 582
Register (V–Ø, slutning)

Vibeke s. Kruse.
Vibold Johansen, Teltmager i Kbhvn., 2.
Viborg 159. — Skole 190. — Snapsting 176.
Viborg Stift 189 f., 243.
Wichmann, Niels, Læge, 551.
Wien 129, 244.
v. Wietersheim, Anton, gottorpsk Kansler, 201.
Vildkatten, Skib, 4.
Vilhelm, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 256.
Vilhelm Christof, Landgreve af Hessen, 229.
Vilhelm Otto, Greve af Nassau, 120 f.
Villum Evertsen, Skibskapt., 88.
Vind, Joachim Frederik, 131. — Iver 28 f., 51 f., 63, 76, 166, 178, 204, 264, 459 ff., 466, 468, 477, 484, 486, 500, 543. — Jørgen 10, 22, 86 f., 89 f., 92 ff., 106, 111, 113 f., 124 f., 161-6, 168, 171, 173 f., 177-82, 187, 190 f., 197 f., 234, 245, 259, 262, 269 ff., 274, 276 f., 279, 281, 297 ff., 337, 370 f., 384, 408 f., 412, 432, 439, 444, 453, 484, 488. (Jvfr. Rentemestrene.) — Niels 123, 401, 459 ff.
Winke, Matthias, Kapellan p. Christianshavn, 230.

Vinstrup, Peder, Hofprædikant, Biskop, 65, 77, 79, 501.
Wismar 16, 554.
de Witt, Jakob, nederlandsk Gesandt, 515.
Wittenberg, Universitetet i, 394.
Wittramus (?) 394.
Witzleben, Jørgen, Professor i Sorø, 230.
Vladislav IV af Polen 238, 368 f., 522 f.
Vognsen, Familie, 453. — Vogn 453*.
Vordingborg 424. — Slot 91.
Vorgaard 453.
Worm, Ole, Professor, 551.
Wrangel, Helmuth, svensk Oberst, 527. — Herman, svensk Feltmarskalk, 390, 454. — Karl Gustaf, svensk General, 454, 488, 490, 514, 527.
Wulf, Hans, Smedesvend, 339.
Vörde s. Bremervörde.
Ytterøen 309.
Zaporogiske Kosakker 534.
Zegeler, Nicolaus, Enspænder, 145.
Ø (Öhe), Gods i Angel, 81.
Øresund 89 f., 113, 292, 350 f., 355, 359, 364, 382, 425, 440, 442, 453, 472, 549 f. Jvfr. Sundtold.
Ørkenøerne 258, 386.
Ørn, Jakob, Vicekapelmester, 352.
Ørnen, Skib, 291.
Øsel 64, 77, 131, 269, 271.
Østerdalen 309 f., 516.
Østergaard 339, 420 ff.
Østerlev Kirke (i Skaane) 244.
Østersøen 90, 105, 113, 193, 241, 472, 475, 477.
Østrig 5. (Øvre Ø. 335 f.) Jvfr. Ferdinand; Leopold Vilhelm.